De Huisvriend. Jaargang 1893

bron
De Huisvriend. Jaargang 1893. H.A.M. Roelants, Schiedam 1893

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_hui002189301_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

INHOUD.

De met een * geteekende stukken zijn geïllustreerd.

NOVELLEN, SCHETSEN EN VERHALEN.

	Bladz.
*Tweelingen	1
Junius Jalbès, Een nieuwe pianino	10
Sigard, De pensionnaires van mevrouw Westberg	22, 50, 74, 101
Marie, Moeders parelsnoer	43
*Een interessante brief	46
Conan Doyle, Een onvoordeelig zaakje	66
Hyacinth, Het hart van smaragd	81
Conrad Veldhorst, Oude schuld, Tooneelspel	84, 119, 148, 174, 206
Anna, Grootmoe is niet meer	111
A. Hamburger, Marie Barthold	139, 164
Amico di Casa, Kunst in huis	187
*Richard Pryce, Moet zij sterven?	193
*Zwanenzang	216
De nalatenschap van tante Justine	218
Hyacinth, Onherroepelijk	230, 274, 311, 330, 358
*Uit de kerk	244
Cornélie Noordwal, Een wensch	246
*Een huwelijksgeschenk	257
O! die!	286
Kathy, Strijd	305
J. Conradi, Egoïsme	325
Hedberg, De poëzie van den winter	368

BIOGRAPHIËN.

	Bladz.
*De gezusters Radica-Roodica	21
*De kroonprinses van Rumenië	32
*De onttroonde koningin van Hawai	63

*Dr. Friedrich von Esmarch 95
*Richard Wagner en de vrouwen 114
*Het Luxemburgsche bruidspaar 127
Maud Gonne, de Iersche Veleda 228
*Marie Antoinette, Een levensbeeld 263, 299
*Gounod 320
*De roman van een prins, biographie van prins Alexander van Battenberg 350
*Koningin Louise van Pruisen 353

LAND- EN VOLKENKUNDE, REIS- EN PLAATSBESCHRIJVING.

Bladz.

Mooie vrouwen van vroeger en thans in Frankrijk 15
*Lubeck 18
*Op een muilezel door Marokko 33
*Het nationale gedenkteeken voor keizer Wilhelm I te Berlijn 42
*Door IJsland 65
*Aan de oevers van de Ganges 97
*Volendam 129

	Bladz.
*Porcopolis	161
Jan Ouvrier, In den Tower te Londen	170
*Mevr. Henriette P., Norderney	185
*Een bezoek aan Craig-y-nos, Adeline Patti's zomerverblijf	197
*Bamberg	225
*Karl Larsen, Het Spreewald	289
*Dresden	321
Th. Hoven, Bij de heksen en kaboutermannetjes	339
*Henriëtte Mankiewicz en haar wandversieringen	357

LETTER-, GESCHIED-, NATUUR-, AARDRIJKSKUNDIGE EN ANDERE WETENSWAARDIGHEDEN.

	Bladz.
*Kaketoes	8
Edelgesteenten	47
*De kunst van het handlezen	71
De Flora van het oude Egypte	131
Postduiven	158
*De boksende Kangoeroe	160
Kunstdiamanten	192
De groote epidemie in Athene ten tijde van Thucydides	199
*Geschiedenis van den baard	240
Hony soit qui mal y pense	256
Sigaren en sigaretten	271
*Diamantslijperijen in Amsterdam	283
*De wandelende Jood	337
Geschiedenis der zijde	343
Hongaarsche Zigeunermuzikanten	346
De Archimedische spiegel	350

VAN ALLES WAT.

	Bladz.
*Het oudste zusje	31
*Met bedoeling	31
*Een Arabische improvisator	47
*Philemon en Baucis	63
*Op rooftocht	63
*Tusschen twee vijanden	80
*De muziekliefhebber	80
*Ami's begrafenis	84
*Prettige rit	96
*Zigeunerlied	96
*Niet schreien	114
*Daar was eens een	114
*Een toekomstige virtuoos	127
*Zwart en wit	127
*Een droomer	139
*Een kiesche vraag	148
*Grootmoedertje	148
*De eerste lentebloemen	170
*Mijmering	174
*Het eerste menuet	183
*Middagrust	184
*Examen	192
*Een Japansche tuin	206
*In het circus	224
*Ik feliciteer u	224
*Eerste liefde	246
*Melodische klanken	256
*Amateur photographie	263
*Een oude geschiedenis	270
*Strandnixe	273
*Zondagmorgen	305
*Schaakmat	310
*Een karavaan	320

*De kleine tuiniers	329
*Een groote dame	336
*Vóór de voorstelling	339
*In het voorbijgaan	343
*Toenadering	346
*Hoera! de rijstebrij komt	350
*Haar troost	356
*Bezet	368
*Tevreden	368
*Een levend popje	376
*Een schip in nood	376

GEDICHTEN.

	Bladz.
*Aan de Bruid	139
Mijn krans, door Else van Brabant	184
Avond, door H.J. Hana	320

Kunstplaten.

	Bladz.
Onverwacht bezoek, Ch. Duchène	12
Het oudste zusje, E. Ravel	28
Met bedoeling, A. Aublet	29
Een interessante brief, C.F. Koch	45
Een Arabische improvisator, F. Goodall	49
Philemon en Baucis, A. Ricci	53
De kleine breister	57
Op rooftocht, J. Schmitzberger	61
Tusschen twee vijanden, L. Wain	77
De muziekliefhebber, A. Ricci	81
Ami's begrafenis, J. Ekenaes	85
Zigeunerlied, F. Streitt	89
Prettige rit, A. Halmi	96
Het oordeel van Paris, J. Wagrez	108
Niet schreien, Edg. Farasyn	113
Daar was eens een..., G. Pennasillico	117
Een toekomstige virtuoos, F. Streitt	121
Zwart en wit, J. Kleinmichel	125
De bruid, A. Seifert	137
Een droomer, A. Wierusz-Kowolski	141
Een kiesche vraag, T. Margitay	144
Grootmoedertje, P. Wagner	149
Rozen, Paul Thumann	157
De eerste lentebloemen, G.J. Thompsen	169
Mijmering	173
Het eerste menuet, J.F. Engel	177
Middagrust, V. Corcos	181
Examen, J. Wodzinski	189
Een Japansche tuin, H. Humphrey Moore	204
In het groen, C. Bergen	209
Zwanenzang, Hagborg	213

In het circus, F. Flameng	217
Ik feliciteer u, L. Blume-Siebert	221
Studiekop, Gabriël Max	237
Uit de kerk, Wilhelm Geets	245
Eerste liefde, E. Klimsch	249
Melodische klanken, H. Havenith	253
Paleis van den koning van Siam te Bangkok	256
Amateur photographie, K. Muschler	265
Een oude geschiedenis, L. Alma Tadema	269
Strandnixe, Hans Looschen	277
Zondagmorgen, J. Müller Masdorf	308
Schaakmat, T. Cederström	313
Een karavaan, Mme L. Robiquet	317
De kleine tuiniers, E. Frère	329
Een groote dame, Van den Bos	333
Vóór de voorstelling, O. Eerelman	340
In het voorbijgaan, G. Faldi	341
Toenadering, E. Louyot	345
Hoera! de rijstebrij komt, Th. Kleehaas	349
Haar troost, F. Pacodacci	357
Bezet, W. Rainey	364
Tevreden, Siegert	369
Een levend popje, Th. Lange	372
Een schip in nood, A. Saltzmann	373

[De Huisvriend 1893]

Tweelingen.
Met drie illustratiën van S. Begg.

Zijn sprekende gelijkenis met mij trof mij telkens weer, als ik hem aanzag. Die volkomen gelijkheid van ons beider uiterlijk had mij somtijds wel geergerd en verveeld, alsof iemand zijn eigen zelf zag, die hem voortdurend als in een spiegel weerkaatste en al zijn bewegingen nabootste.

Toen we nog jongens waren kon die gelijkenis ons niets schelen, en ik geloof dat

Zij had haar eenen handschoen uitgetrokken, juist zooals op de plaat stond.

hij die onverschilligheid ook meenam in zijn later leven. Wanneer hij er aan dacht, dan was het zeker vol pret, want hij had zoo'n manier om zonder reden te lachen en hij nam alle mogelijke voorvallen in de wereld op met zekere vroolijke goedlachsheid, die ik hem altijd benijd had.

Wat mij echter betreft, het zien van mijn tweelingbroer, wanneer ik hem voor mijn oogen had, gaf mij een soort van vage onpleizierigheid. Het leek mij iets brutaals toe, dat de natuur zich verlaagd had tot zulk een grap, zij, die anders zoo verkwistend kon zijn in haar verschillende vormen.

Wij hadden precies denzelfden glimlach, dezelfde uitdrukking, gestempeld op dezelfde trekken. Wij waren in eenzelfden vorm gegoten, met een nauwkeurigheid, geheel vreemd aan natuur's gewone grillige practijken, en als wij van elkaar verschilden was het in sommige bijzonderheden, welke zelfs onze vrienden niet konden ontdekken.

Deze ongelijkheid, bij zulk een overigens volmaakte gelijkenis, had mij tegen deze speling der natuur een grief doen opvatten, en ik kon het niet anders beschouwen dan als een misplaatste grap, waardoor wij onze omgeving meer reden gaven tot amusement dan tot verwondering. Iets van deze ergernis vervulde mij, toen ik de vroolijke manier en het zelfvoldane gezicht opmerkte, waarmede hij mij zijn groot nieuws vertelde.

‘Ik wensch je geluk,’ zeide ik, ‘alle mogelijke geluk, Philip. Ik denk dat het niet te vermijden was. Als men twee en dertig jaar is, staat het ding voor de deur. Wanneer je veilig dien leeftijd gepasseerd was, zou je als een eerzaam oud vrijer in het graf gedaald zijn.’

‘Je bent er ook aan,’ zei hij met een grimas.

De herinnering verbitterde mij, maar ik had het hart niet het hem te laten voelen. Ik glimlachte.

‘Dat is zoo,’ antwoordde ik, ‘ik ben nog geen verstokte zondaar, maar 't is alleen nog maar de stem der wijsheid, die in mij spreekt. Ik voor mij heb mijn zinnen gesteld op den grooten hartstocht, je weet wel, zooals het in de romans heet, en ik ken

zijn lengte en breedte precies uit het hoofd en houd het er voor, dat dit 't beste voorbehoedmiddel daartegen is.'

'Ik zie 't niet in,' hernam hij, als wilde hij de zaak met mij bestrijden, maar hij had geen hoofd voor argumentatie en ging dadelijk over op een ander thema, dat hem meer aantrok.

'Ik begrijp niet, wat je tegen liefde hebt. Ze is goddelijk, ze is onsterfelijk. Hemel! wat doortrilt zij een mensch, Richard! Je moest eens een dag mijn ziel leenen, dan zou je je heele leven doorbrengen, met je woorden te verwenschen.'

'Liefde,' zeide ik, 'is mooi na het diner.'

''t Is een schande,' barstte hij uit, ''t is een heiligschennis, een godlastering. Dat ik een broer moet hebben met zulke ideeën. En uitwendig zijn we duplicaten,' voegde hij er lachend bij.

'Ik geloof aan je liefde,' zeide ik, 'maar ik kan ze niet pasklaar maken in mijn leven. Ik denk dat er een mirakel zou moeten gebeuren om het te doen zijn. Ik heb, beste jongen, allen lust om te trouwen, maar, zie je, de vonk is er niet. Prometheus mankeert om ze mij in te blazen.

Wel, wel, je zult je dag krijgen,' eindigde hij en begon weer zijn verrukking uit te galmen.

Ik liet hem doordraven en luisterde nauwelijks naar hem, want al mijn gedachten waren gericht op mijn eigen onbeduidend kleurloos leven. Ik was juist hersteld van een lange ziekte en tot de wereld teruggekeerd met geen bijzonderen lust in het leven. De beterschap, waarnaar ik in mijn ergste uren van pijn met zooveel genot had uitgezien, stelde mij teleur, en nu ik opnieuw vrij kon dwalen in de straten en mijn deel nemen aan de bezigheden en belangen der menschheid, leek mij alles zoo dor en ledig toe. Het was misschien een lichamelijke toestand; ik weet ten minste wel dat het geen gezonde, natuurlijke tegenzin was, die mij vervulde. Maar de moeite van het bestaan scheen mij te groot voor de belooning, en ik kon mijzelf niet voorstellen, bezield met de een of andere belangstelling.

Ik ontrukte mij aan deze ellendige overpeinzingen en vond hem zwijgende en mij met vriendelijke deelneming aanziende.

'Ben je weer heelemaal jezelf?' vroeg hij.

'Uitstekend van gezondheid, alleen maar wat verwonderd over den ijver, waarmede ik om het leven vocht. Is er iets dien strijd waard, Philip? Is er iets - behalve die liefde van jou?'

Hij noodigde mij hartelijk uit zijn reiskameraad te zijn. Hij moest maar een paar weken naar Parijs, dan zou hij naar zijn geliefde terugkeeren met de heet geblakerde haast, in zulke omstandigheden gebruikelijk.

Ik verontschuldigde mij zoo goed mogelijk; zijn kracht scheen mij te bespotten, meende ik, en ik was het liefst alleen.

Voor hij wegging, kwam al zijn opgewondenheid terug; hij drong mij op, de familie van zijn meisje te bezoeken, en verzocht mij zijn wijs voorbeeld te volgen, en toen hij eindelijk wegging was het om met luid gelach de trappen af te hollen, zoo licht van hart als een straatjongen.

De reden van zijn bezoek was nu zoo buitengewoon niet, en toch kon ik mijn gedachten er niet van afzetten, zoo spookte het door mijn geest.

Zou het dan toch mogelijk zijn, dacht ik, nieuwe belangstelling in het leven op te vatten door de eenvoudige handeling van het huwelijk?

Ik had jaren lang de proef genomen met het jonggezellenleven en ik kon niet pochen over mijn geluk. Ik kon nauwelijks begrijpen hoe na het einde van een even lange periode van het tegendeel het erger met mij kon gesteld zijn. In elk geval, de verandering zou mij nieuwe gevoelens en gewaarwordingen verschaffen, mij met nieuwe levenskracht bezielen, kon mij tegenhouden op die helling naar een werktuiglijk cirkelgangetje, waar men slechts weinig afleidingen en nog minder genoegens vindt, en dat mijn bestemming scheen te worden.

Het idee bliksemde plotseling in mij op; voor een seconde voelde ik den gloed van den bekeerling mijn ziel verwarmen, en toen zakte het weer, en de gewaarwording stierf weg in ongeloof. Daar was iets betooverends in geweest, maar het duurde slechts een oogenblik, het was als een glimp uit een onzichtbare tooverwereld vol licht en mysterie. Dadelijk verdween het geheel uit mijn geest en de wereld lag weer voor mij, saai en onverschillig als altijd.

Maar de hondsdagen drukten ons neer en ik moest pakken om frisscher lucht dan de Londensche te zoeken. 't Zou mij veel last bespaard hebben, als ik Philip's uitnoodiging had aangenomen, en ik had nu de volgende veertien dagen gelegenheid genoeg het te betreuren, dat ik ze afgeslagen had.

Ik verlangde er volstrekt niet naar, uit te gaan, maar de verandering was noodzakelijk, en wat kon het mij toch eigenlijk schelen, waar mijn lichaam zich bevond; ik zou immers overal mijn troostelooze stemming meenemen!

Ik weet nauwelijks wat mijn keuze bepaalde op het zeestrand. Van niets anders had ik tegenzin dan om buitenslands te gaan, eenvoudig maar, dunkt mij, omdat de afstand mij de reis ongemakkelijker deed schijnen.

En de zee was om dezen tijd vol frissche koeltjes, die mijn gelaat aangenaam zouden streelen. Maar 't was toch met weinig opgewektheid, dat ik in mijn trein stapte en mijn aandacht traag vestigde op de morgen-couranten, waarin ik tevergeefs iets zocht wat mij een greintje belangstelling kon inboezemen.

De zon scheen warm over de weiden, en binnen de nauwe wanden van mijn coupé werd ik rusteloos. Drie uren zoo te reizen, dat vooruitzicht maakte mij dol. Ik had geen mede-passagiers; geen bladzijde in mijn boeken kon mij boeien, het landschap met zijn vliegende eentonigheid van heggen, boomen, velden, werd mijn oogen even lastig en onuitstaanbaar als het geratel van den trein mijn ooren.

De telegraafpalen, die op geregelde afstanden mij voorbijschoten, als het ware met een hoorbaar geluid, waren eerst een prettige afwisseling, later maakten zij deel van de werktuiglijke eentonigheid, die mij omringde. Nadat een uur om was, had ik de lijdelijke gelatenheid verloren, waarmede ik op reis was gegaan, en ik kwam in opstand tegen mijn gevangenschap.

Wij hadden, geloof ik, Northorpe bereikt, toen

ik half en half het plan maakte mijn reis te laten varen. Ik sprong met mijn bagage op het perron; terwijl mijn geest nog altijd tusschen de twee plannen wankelde, nam de trein plotseling de beslissing op zich en glipte uit het station.

Het was een eenvoudig, nietig dorpje, waar ik uitstapte; hoe het zich de eer had waardig gemaakt een station te verkrijgen, kan ik niet zeggen. Daar was geen huis van eenige beteekenis op de plaats. Het land ging in de nabijheid nogal de hoogte in en dichte bosschen lagen op de toppen der heuvels. Maar behalve dit gezicht op een geaccidenteerd terrein, miste het dorp alle aantrekkelijkheid. Ik vond een aardige herberg van het landelijke soort, waar ik mijn eigendom onder dak bracht, en ging toen aan het wandelen op de bergen.

Het was laat in den avond toen ik terugkwam, vrij moede van mijn wandeling. De waard, die naar het scheen een gevallen grootheid was, bediende mij zelf en werd zeer spraakzaam. Het huis werd slechts weinig bezocht, hoorde ik, het was grooter dan het moest zijn, maar had vroeger, in den tijd der reiskoetsen, tot andere doeleinden gediend. Hij had alleen het dorp tot klant en nu en dan zoo'n zwervende bezoeker als ik. Hij beval mij zekere flesch van zijn beste soort wijn aan, die ik vond dat hij niet te veel geprezen had, en liet mij eindelijk aan mijn eigen gedachten over. De schemering was gevallen vóórdat ik mijn maal geëindigd had, en het raam openwerpend, dat op een aardig stukje tuin uitzag, draaide ik de lamp op en legde mij achterover met mijn sigaar.

Het licht scheen helder over de muren van de lange kamer, die, naar ik bemerkte, versierd waren met talrijke prenten, meest van ouden datum, en voornamelijk paarden en honden voorstellende, maar eenige waren van nieuwer datum en blijkbaar duitschen oorsprong - grove oliegraphieën en afschuwelijke gravures. Maar één was er van een ander karakter dan zijn buren, dat mijn zwervende aandacht onmiddellijk trok. Het ding was niet slecht gedaan, maar toch ook volstrekt niet goed; maar het was het gelaat, dat mijn oog boeide. Het meisje was gekleed in een zomerachtig wit, haar kraag hing los om haar schouders, alsof de dag zeer warm was, en zij keek mij aan, leunende over het hek van een weide. De uitdrukking harer trekken was peinzend en stil; het was of zij wenschte te spreken, maar niet kon; haar oogen zochten mij, haar lippen waren half geopend als van verlangen. Het gelaat was van zulk een teere schoonheid, dat ik mijn adem inhield om haar aan te zien; uit het vlakke papier staarde het mij aan met zijn ondoorgrondelijk diepe oogen. Die blik vervolgde mij.

De wijn, dien ik gedronken had, onttrok mij aan mijn droomerige onverschilligheid, en het vooruitzicht van morgen kwam niet zwart op in mijn geest. Daar was een soort van genot zelfs in de groene boomen, den kalmen vijver, het zachte ritselen der linden vóór de herberg. Ik stond van mijn stoel op en ging naar het venster. Buiten was het een nacht vol sterren, een kalme, vredige nacht. Een koele wind speelde over het tuintje; ergens in de verte hoorde ik een koe loeien. Voor het eerst sinds twaalf maanden vervulde mij een gevoel van tevredenheid. Ik keerde mij om en keek door de kamer, en de oogen van dat schilderij volgden mij zacht smeekend.

De vlam stierf weg in de lamp, en door het voorval afgeleid, ging ik naar de tafel en draaide de wiek op. Terwijl ik het deed hief ik het hoofd op en de oogen keerden zich droomend naar mij; ik ging recht naar den muur en staarde naar het portret: ik zou me haast verbeelden dat de lippen iets meer geopend waren dan zooeven, dat de oogen helderder schitterden en dat het koele gelaat levendiger scheen. Die verbeelding werkte heftig op mij. Ik zette mij aan tafel.

‘Hier,’ zeide ik, mijn glas naar het portret opheffende, ‘hier, lieveling, ik wil drinken op uw oogen. Ik kwam hier als vreemdeling dorstend naar sympathie en zij roepen mij het welkom toe. Uw gelaat heeft mij toegelachen gedurende mijn eenzaam maal, uw lippen hebben getracht met mij te praten, uw oogen hebben mij onophoudelijk gedurende den avond bewaakt. Beste meid, je hebt mij gezelschap gehouden met het liefste gezicht, dat denkbaar is. Ik zou een buffel zijn als ik dezen toast niet op u dronk! Op u, mijn hartedief, die dezen avond tusschen mij en den duivel zijt opgerezen, drink ik dit glas! Op uw oogen, geliefde, op uw oogen!’

Het schilderij glimlachte mij toe, maar steeds bleef de borst leunen op het hek, de handen bleven gevouwen over de bovenste lat; nog altijd zochten de oogen stil en peinzend, als verwachtten zij iemand, die niet komen wilde.

‘Lieve,’ zeide ik, ‘ik kom! Is het voor mij dat je zoo trouw de wacht houdt? Is het voor mij dat je nadenkende oogen zoo diep in de schemering staren? Je zal niet langer wachten, liefste, je hebt een twijfelaar bekeerd tot den vurigsten minnaar!’

Ik brak in een luid gelach los, de wijn scheen mij naar het hoofd gestegen te zijn, en toch had ik maar weinig gedronken. Het bloed stroomde koortsig door mijn aderen en mijn slapen tikten als een klok tegen mijn voorhoofd. Het gelaat volgde mij langzaam, toen ik de kamer verliet.

Den volgenden ochtend had ik de gril, haar goedenmorgen te wenschen, hetgeen ik met hetzelfde ceremonieel deed. Ik meende dat de eigenaardige indruk, dien ik van de prent ontvangen had, bij het daglicht zou wijken, dat het gelaat mij duidelijk zou doen zien, dat mijn indruk ontstaan was door den wijn en niet door zekere geheime aantrekkingskracht. En ik kreeg een kleinen schok bij de ontdekking, dat het genoegen zich hernieuwde - een schok niet onaangenaam maar zeer bijzonder en zeer plotseling.

Toen ik later op den dag Northorpe verliet, had ik geen bepaalde bestemmingsplaats; daar het zoo viel, nam ik den trein om wat verder op weg te komen naar mijn zeeplaats, bleef een half uurtje op weg en stapte eindelijk weer uit aan een plaatsje in een boschrijke streek. Den naam er van ben ik vergeten, maar dat is van weinig beteekenis. Ik had de keuze van logementen bij deze gelegenheid en ik koos er een, dat aan den zoom van een donker dennenbosch op een kleine hoogte, een weinig verwijderd van het gedruisch van het dorp, lag.

Het bracht mij in een beter humeur, te denken dat ik mijn vacantie op zoo'n wonderlijke manier doorbracht; daarbij was het weer mooi, de wegen uitstekend en ik kreeg een heerlijk, flink middagmaal.

De lichten verglommen in het Westen, waarvan de hemelrand door de wuivende boomen gebogen lijnen aannam, en de stappen der naar huis keerende dorpelingen stierven weg en ik besloot een wandeling te maken naar het kerkhof.

De maan rees langzaam op aan den wolkloozen hemel, de sterren schitterden als juweelen, een stroom kabbelde met zoet muziek in de diepte; ik leunde over de brug en staarde in het water; in de golfjes zag ik gezichten komen en gaan van menschen, die ik vroeger gezien had, en zij vormden geheele verhalen. Mijn eigen gelaat, dat in een donkere vlek van schaduw voor mij lag, scheen deel te nemen aan deze voorbijdrijvende groepen, maar het was tevergeefs, dat ik er een tot het einde trachtte te volgen. Nauwelijks had ik het onderwerp van een sprookje gevonden, of daar verwarde zich de heele geschiedenis en dreef den stroom af in een verwarring van lichten en schaduwen.

‘Hier,’ zeide ik, mijn glas naar het portret opheffend, ‘hier, lieveling! ik wil drinken op uw oogen!’

De torenklok sloeg elf; een kraai klaagde in de hooge boomen tegen zijn medekolonisten, ik geeuwde en begaf mij naar bed.

De maneschijn scheen recht door mijn venster en lag zoo helder op den vloer, dat ik de moeite niet deed mijn kaars aan te steken, maar mij uitkleedde bij haar bleek licht. Ik zal, dunkt mij, een uur in slaap geweest zijn, toen ik met een gevoel van rusteloosheid ontwaakte. De nacht was warmer geworden en ik rolde door mijn bed om een houding te vinden, die mij zou in staat stellen stil te blijven liggen; maar het lukte niet, en op het laatst stak ik de kaars aan en ging lezen.

't Zal omstreeks tien minuten later geweest zijn, toen ik, van mijn boek opziende, merkte dat ik naar een schilderij keek tegenover mijn bed; het hing aan mijn voeteneinde en de oogen staarden mij met dezelfde uitdrukking aan, die den avond te voren mijn verbeelding had getroffen. Ik sprong bij dit gezicht op en mijn boek viel op den vloer, maar de oogen bleven op mij rusten.

Een warme sensatie, iets tusschen pijn en vreugde, doortrilde mijn lichaam. 't Was natuurlijk maar een toeval; deze prenten waren het algemeen eigendom van deze landstreek. Maar de plotselinge herhaling van dat gelaat, hetwelk in mijn geest zulk een diep litteeken had achtergelaten, vervulde mij met een soort van schrik. Dat gelaat was zoo vroom en jonkvrouwelijk en het smachtte naar mij. Ik zag haar een poos diep in de oogen, en toen bezielde mij een soort van teederheid. Ik kuste al lachend mijn hand en zond haar dien handkus toe.

‘Goedennacht!’ zeide ik, ‘schoone geliefde! En gij wilt dus zelfs hier de wacht over mij houden? Lieveling! gij zijt veel in mijn gedachten geweest; uw gelaat heb ik den geheelen dag met mij medegedragen, en nu zijt gij hier in levenden lijve om mij te troosten. Hoelang hebt gij gewacht? hoevele lange uren hebt gij uw naderenden bruidegom verbeid?’

Ik blies het licht uit en viel in een welbehaaglijke rust. De nacht vloog in een lichten slaap voorbij, maar in mijn droomen ging en kwam het gelaat telkens terug. Ik kon nauwelijks zeggen dat ik droomde, want er was geen tijd of samenhang in mijn visioenen; alleen kwam het gelaat bij tusschenpoozen schijnen en verdwijnen als een tooverbeeld op een scherm. Ik heb wel eens zwaarder geslapen, maar ik geloof nooit met een grooter bewustzijn van genot.

De tweede verschijning bleef mij het grootste gedeelte van den volgenden dag in de gedachten. Een gevoel van zuiver genot hield mijn ziel gevangen. Ik scheen in één woord den een of anderen vreemden tooverdrank te hebben ingenomen, die mij aan mijn lusteloosheid onttrok. Het gelaat had bij mij zijn intrek voor-

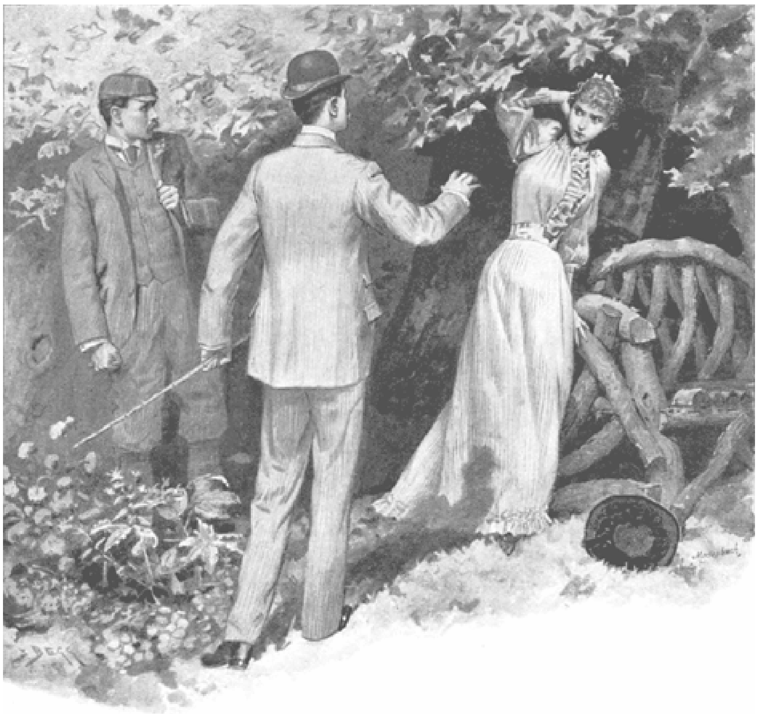

Zij gaf een snijdenden gil en schrikte terug.

goed genomen, het was even duidelijk in mijn gedachtenis gedrukt, als op het papier van den kunstenaar. En wat nog zonderlinger was, na deze twee verrassingen, ik verwachtte stellig dat ik het nog eens zou ontmoeten. Ik zou het zeker nog eens zien; in mijn volgend logement zou het mij weer even zoet en vriendelijk aanzien. Ik had het gevoel dat het er weinig toe deed waarheen ik ging, waar ik van plan was te rusten, de prent zou mij zonder twijfel begroeten.

Ik lachte vroolijk in mij zelf, toen ik mijn plannen van dien dag maakte en eindelijk mijn naaste rustplaats hield in een aardig dorpje, vrij ver in het Westen, dat ik op de kaart zocht en waar ik laat in den avond aankwam, stoffig en zeer vermoeid.

Wie beschrijft mijn teleurstelling, toen ik bevond, dat mijn schilderij daar niet hing? Het gevoel van leegte, dat daar op mij neerviel, was een bewijs van den droevigen toestand mijner zenuwen en toonde aan hoe diep de dwaze inbeelding in mijn bloed was overgegaan. Daar was geen schijn van haar in het huis, en met een grimas over mijn eigen dwaasheid trachtte ik de dwaze phantasie uit mijn geest te verdrijven.

Het plaatsje was heel aardig en bevond zich op het toppunt van zomersche schoonheid; 's nachts was er regen gevallen en de aangename geur van natte aarde vervulde de lucht. Den dag bracht ik door met te zwerven zonder bepaald doel, luisterende naar de praatjes der menschen en half en half mijn plannen voor de naaste toekomst vormend.

Ik wandelde om het dorp, dat dicht bij de heuvels lag, waartegen lachende weiden zacht hellend opkropen; het was omstreeks vijf uur 's namiddags en ik voelde mij wat moede; ik wierp mij in het gras onder de schaduw van een paar hooge beuken en moet zeker in slaap gevallen zijn, want toen ik wakker werd was de zon uit de vallei verdwenen en de lucht was veel koeler. Het gezicht der gouden lichten, waarachter de zon zich verscholen had, was zoo mooi en ik had mij zoo verkwikt

door mijn slaapje, dat ik ging opzitten om het schouwspel beter te genieten. Terwijl ik dat deed, merkte ik dat ik een buur had, en mijn hoofd omwendend zag ik iemand bij het hek. De plotselinge indruk van mijn ontdekking was zoo verrassend, dat mijn oogen door het visioen geboeid werden, stellig een minuut lang.

Zij had haar eenen handschoen uitgetrokken, juist zooals op de plaat stond; haar handen waren samengevouwen; haar gelaat, voorovergebogen, was een weinig van mij afgekeerd met de mij zoo bekende uitdrukking van het portret. Daar was niet één

bijzonderheid, welke mij in staat stelde haar los te maken van de prent. Een uitroep ontsnapte mijn lippen en ik sprong op; bij dit geluid bewoog zij haar hoofd en zag mij. Juist zooals gebeurde in mijn droomen der laatste twee dagen, gaf zij een kleinen kreet van welkom, een glimlach gleed over haar trekken en zij maakte het hek open, dat tusschen ons stond.

Terwijl zij met de lat bezig was, naderde ik haar als iemand die wandelt in een schaduwwereld en zag haar gelaat met angstige bewondering aan. Maar toen ik het deed, barstte de geestverschijning, waarvoor ik haar half en half hield, in een vroolijken lach uit.

'Wat kijk je mij aan,' zeide zij, bleef staan en zag mij toen bezorgd aan.

De klank harer stem, neervallend in de zachte avondlucht, wekte mij op uit mijn droomerij en ik merkte plotseling dat zij waarlijk een mensch van vleesch en bloed was en vlak naast mij stond.

Er was geen schijn van verwondering in mijn blik, toen ik haar hand nam en haar strak in de blauwe oogen zag, geen schaduw van angst deed mij zwijgen. De gebeurtenis was gekomen, scheen het, zoo natuurlijk mogelijk; dat zij en ik samen zouden zijn, dat zij mij had gewacht aan het hek, zooals zij mij wachtte op het schilderij, scheen mij zoo onvermijdelijk en gewoon toe als het leven zelf of de dood.

'Liefste,' zeide ik eindelijk, 'ik ben eindelijk gekomen.' Ik nam haar gelaat tusschen mijn handen en zag het innig aan, als wilde ik diep uit haar vroolijke schoonheid drinken.

'Wat heb ik van je gedroomd! Hoe dikwijls heb ik je gezicht aldus gezien!'

Zij lachte een beetje zenuwachtig, als getroffen door een plotseling wantrouwen; maar het volgende oogenblik nestelde zij zich dichter bij mij aan en ontmoette mijn blik vol gelukkige verrukking.

'Je bleef zoo lang weg,' fluisterde zij teeder. Ik kuste haar. De vallei was vol zachte, balsemachtige geuren, het licht scheen nog alleen op de hoogste heuvels. Daar lag een diepe, vredige stilte rondom ons. Ik hield haar vast aan mij gedrukt, mijn hand streelde haar gladde, fijne wangen.

'Wat ben je lang weg geweest,' zeide zij; 'was Parijs dan zoo vol aantrekkelijkheid?'

De woorden vielen in doove ooren; ik begreep nauwelijks hun beteekenis. Zij ging voort:

'Wat ben je vreemd! Ik vind je veranderd, Philip!'

Ik schrikte, maar ik hield haar hoofd steeds tegen mij aan gedrukt.

'Je bent ernstiger geworden. Is er iets niet goed, beste?'

En zij zag mij met zulk een betooverende vreesachtigheid aan, dat mijn hart hevig klopte.

'Niets,' zeide ik, 'niets; alleen dat ik je liefheb, je innig liefheb.'

Haar stem ging als in mijn droomen op en neer - zoet, vroolijk, zacht en ik hield haar steeds omstrengeld, luisterend als uit de verte naar haar gepraat en de vertrouwelijkheid harer reine ziel. In waarheid was ik plotseling van den hemel in de hel gevallen. De gift, die de Voorzienigheid of het een of andere vriendelijke toeval mij in den schoot had geworpen, nam ik zonder vragen en zonder verwondering aan, want zij kwam rechtstreeks voort uit mijn voorgaande verrassingen; ik was gewaarschuwd en voorbereid op deze nieuwe sensatie. En nu vloog plotseling mijn

vreugde van mij weg en ik bemerkte dat ik slechts het offer was van een grove, dwaze klucht, die de gelijkenis met mijn broeder mij bezorgde.

En terwijl ik daar op de grens der weide stond, met de hooge hemelen boven mij zingend en het schoonste landschap, dat men zich denken kan, aan mijn voeten, keerden plotseling de herinnering aan Philip's verrukking, de stroom zijner bezielde woorden, de naam en de lof van zijn bruid, helder in mijn geest terug, terwijl ik luisterde naar haar stem.

Ik wist haar naam, haar afkomst, haar geschiedenis; de bijzonderheden van haar omgeving waren allen mij bekend. Zij was drie maanden over de twintig, zij was de eenige dochter van den Squire. Zij was innig gehecht aan haar aanstaande; zij was de onschuldigste, de bekoorlijkste van haar geslacht.

Al deze gedachten brandden in mij als gesmolten lood; ik lachte in mijn bitterheid en duwde haar ruw van mij af. Haar gelaat nam een uitdrukking van verbazing en droefheid aan. Wat teekenden zich haar gevoelens af op haar trekken!

'Je bent veranderd, Philip!' zeide zij.

Ik trok haar naar mij toe en lachte wild.

'Mijn liefste, alleen daarin veranderd, dat ik je nu bemin met allen gloed van de liefde.'

Ik kuste haar in mijn verdwaasdheid en zij liet mij begaan in allen eenvoud en onschuld.

''t Is alles buiten mijn schuld gegaan,' zeide ik tot mijzelf in het diepst van mijn hart. 'Ik wil zien wat daarvan het einde is, kome er van wat wil.'

Philip en zijn vroolijke lach verdwenen uit mijn geest. Ik nam haar arm en wij wandelden voort, samen gelukkig, onbevreesd. Zij keuvelde zoo lief van haar bloemen, van haar lievelingsdieren, oude vrienden van mij, van haar goeden vader, van sommige menschen in de buurt, met wie ik bekend was. En verzonken in mijn geluk luisterde ik toe, aan haar zijde wandelend, mijn ziel vervullende met haar lieftalligheid en niet aan morgen denkende.

Ik herinner mij hoe de Squire met zijn vroolijk gezicht ons tegenkwam; zijn gesprekken waren eenvoudig over honden, paarden en zijn tuin; maar het scheen mij toe dat hij dingen zeide van groote wijsheid.

Ik moest 'Crusader' weer beproeven, verklaarde hij; mijn kunststuk had de bewondering van de heele buurt opgewekt. Arme Dorothea! Zij werd toch zoo boos en zenuwachtig, toen haar vader verklaarde dat ik het weer zou probeeren, en toen dat niet hielp, begon zij te schreien. Hij lachte. Ik zag Dorothea aan; haar gelaat, bedekt met een warmen blos, zag mij smeekend aan, als wilde zij mij vergeving vragen voor haar zwakheid.

'Ik geloof,' zeide ik, 'dat "Crusader" naar een anderen ruiter zal moeten omzien.'

Zij bedankte mij met een handdruk en een glimlach. En ik - ik lachte spottend, want Philip, de roekelooze, vroolijke Philip rees voor mijn oogen op.

Die avond was er een van de hoogste bekoorlijkheid. Mijn koffers werden gehaald en wij dineerden in de vroolijkste stemming. Mijn terugkeer moest gevierd worden, verklaarde de Squire en stiet zijn glas schalks tegen dat van Dorothea aan; de oude wijn kwam uit den diepsten kelder en wij dronken op ons gemeenschappelijk geluk en genegenheid.

Ik kan mij niet herinneren dat ik dien avond het kleinste vleugje van zelfverwijt gevoelde. Hoe was dit ook mogelijk, met Dorothea lachend in haar armstoel en blikken vol zoetheid en innige vertrouwelijkheid op mij werpend?

Ik praatte zooals ik in jaren niet gepraat had, al mijn oude geestigheid en kennis kwamen weer in mijn dienst terug. Ik voelde dat ik hen ingepakt had en ik vergiste mij niet. De Squire keek mij aan en knikte over zijn glas. Ik had meer in het hoofd, bekende hij, dan hij ooit had vermoed; ik was welbespraakt - dat wilde hij zeggen, en waarlijk, ik kon eens het graafschap vertegenwoordigen.

En Dorothea vouwde de handen en luisterde met het hoofd tegen haar vaders arm geleund, mij volgende met oogen vol diepe, toenemende liefde.

Nu en dan wierp zij een streelenden blik op haar vader, als om zijn verbazing te genieten over mijn woorden, en haar eigen blik schitterde van bewondering. En toen de uren voorbijvlogen en zij gereed stond om afscheid te nemen, trok zij mij naar de deur.

'Philip,' fluisterde zij, 'je hebt mij zoo gelukkig gemaakt, zoo erg, erg gelukkig! Lieveling!'

'Erg gelukkig!' riep de kamer uit alle hoeken; 'erg gelukkig!' fluisterden de olmen op het grasperk; 'erg gelukkig!' zeide mijn hart in antwoord op al die stemmen. Ik zat neer om den Squire nog wat gezelschap te houden, de woorden weergalmden in mijn ooren. Als dit nu maar van het begin zoo was geweest, als ik maar voort mocht gaan! Ik dronk dien avond veel en de oude man hield mij goed gezelschap; maar de vreugde bedwelmde mij meer dan de wijn en ik ging naar bed, een oud liefdesliedje uit mijn jonge jaren neuriënde.

De morgen bracht mij geen somberheid. In de schemering dwaalde ik op het grasperk onder haar raam, de schoonste roos voor haar borst plukkend. We reden en wandelden dien dag, verzonken in het genot van elkanders gezelschap. De Squire maakte het ons niet lastig, hij had vele kleinigheden te doen en liet ons aan ons vermaak over. Somtijds trachtte ik mijn toestand in het gezicht te zien, maar de pogingen eindigden zonder eenig resultaat. Ik redeneerde ook met mij zelf en bedwong mijn eigen geweten.

Zij had mij lief, dat was duidelijk, en inderdaad meer dan ooit, bekende zij. De streek was ons door een grillig noodlot gespeeld, en al zou ik ook mijn eigen identiteit verraden, dan nog zou zij mij liefhebben.

Een buitengewone gelijkenis had tot de vergissing geleid, en wie zou nu zeggen of haar liefde Philip gold of mij? Stonden beiden voor haar, zou zij dan niet het toeval over haar keuze laten beschikken; zou zij misschien niet juist mij kiezen, in wien zij meende eenige deugden en groote gaven te hebben ontdekt? Zoo suste ik mijn gewetensbezwaren in slaap, met geen enkele gedachte aan het treurspel dat ons wachtte. Het was op den tweeden dag, tusschen middag en avond, dat het einde kwam.

Wij waren op het grasperk bij de kleine groep boomen, van waar men de heide kon overzien. Zij had eenige vergeetmijnietjes geplukt en hechtte ze op mijn jas,

toen ik opkeek en hem den tuin zag opkomen met zijn levendigste manier. Maar zij zag of hoorde niets, want zij babbelde zoo aardig, terwijl zij de bloemen vasthechtte, en op dat oogenblik liep hij over het gras met onhoorbaren tred.

Ik geloof niet dat hij ons dadelijk zag, maar nu plotseling stilstaande op twintig stappen afstand van ons, staarde zij mij met open mond aan. Zij kwinkelde zoo allerliefst in mijn ooren; mijn oogen keken hem strak aan, ik maakte geen teeken van herkenning. Nu nog kan ik den mist voelen die mijn verstand benevelde, de holte die zich groef in mijn hart. Maar hij hief de handen op, knikte een paar maal vluchtig, als had hij den sleutel gevonden tot het geheim van onze verhouding, gaf mij een geheimzinnig teeken, en toen steelsgewijze sluipend over het gras, kwam hij zonder eenig geluid te maken op ons af. Mijn blik bleef op hen gevestigd, bijna zonder eenig bewustzijn. Ik voelde alleen dat Dorothea gedaan had en mij vragend aanzag.

'Je droomt,' zeide zij lachend; zij keerde het hoofd om en volgde de richting mijner oogen.

Philip sprong plotseling recht overeind en snelde schertsend haar tegemoet; zij gaf een snijdenden gil en schrikte terug, terug van ons beiden; haar oogen bewogen zich met een uitdrukking vol ontzettenden angst van mij naar hem, van hem naar mij.

'Dolly, Dolly!' riep hij, 'wat is er toch? Heb ik je zoo doen schrikken? Het spijt mij!'

Ik kan niet zeggen dat ik eenig gevoel had dan dat van een doffe, vage pijn door mijn heele lichaam. Ik hield de oogen op haar gevestigd, maar ik had slechts een flauw besef van mijn handelingen. Ik weet dat ik het mes, waarmede ik de bloemen afgesneden had, open in mijn palm hield en mijn vingers daar heftig op drukte; het bloed druppelde van mijn handen. Zij zag mij aan, haar gelaat was wit en verschrikt.

'Dolly, Dolly!' riep Philip angstig. 'Richard, wat beteekent dit? Wat doe je hier? Hoe kwam je hier?'

Ik antwoordde niet, en toen sprak zij:

'Is het waar?' en haar stem klonk trotsch en scherp, 'is het waar? Is u Philip niet?'

Ik lachte.

'Neen, niet Philip, alleen zijn broer, die het ongeluk heeft zijn dubbelganger te zijn.'

Zij beefde als een riet.

'O gij lafaard,' riep zij, 'lafaard!'

Ik balde mijn vuist, het bloed sprong uit mijn vingers. En mij omkeerende, wandelde ik langzaam het voetpad af naar het hek. Toen ik de lat oplichtte, keek ik om en zag dat zij neergevallen was op het gras, en dat Philip zich liefkoozend over haar boog.

Kaketoes.

In de familie der papegaaien, die zoo rijk aan soorten is, vormen de kaketoes een afzonderlijke, goed gekarakteriseerde klasse, zoowel door den bouw van de voornaamste onderdeelen van hun geraamte, als door de landen van waar zij afkomstig zijn.

De kaketoes zijn stevige, zelfs een weinig zware vogels, met korten staart en niet al te lang lijf, eentonig zonder veel verscheidenheid gekleurd, en die Australië, Nieuw-Guinea, Timor, de Molukken, de Philippijnen, Celebes en andere minder belangrijke landen bewonen.

Toch nemen de kaketoes onder de papegaaien een zeer bevoorrechte plaats in; al is hun kleur minder schitterend dan die van hun zustervogels, de ara's en parkieten uit de Nieuwe Wereld, zoo verdienen zij toch de voorkeur, welke hun door menschen van fijnen smaak betoond wordt, door de teere, frissche tinten van hun sober gekleurde veeren. Zacht, rose, vermiljoenrood, zwavel- of citroengele weerglanzen verlevendigen de sneeuwwitte blankheid van hun dos; soms is het zacht rose dat zich op bewonderenswaardige wijze met paarlgrijs vereenigt, ofwel scharlakenrood dat sterk afsteekt tegen zwart of staalgrijs.

De kop is bij sommige kaketoes getooid met groote veeren, die zich als een aureool kunnen openspreiden; anderen dragen een sierlijk kuifje van veeren, die, wanneer de vogel zich boos maakt, rechtop staan en uit elkander wijken; anderen weer zijn versierd met een aigrette van losse veeren, die alleraardigst staat.

Deze verschillende veerentooi, gevoegd bij de afwijkingen van den vorm der snavels, van den kop en zoo meer, stellen de natuurkundigen in staat, zonder veel moeite de afkomst der kaketoes vast te stellen.

Zoo is de geelwitte *Cacatua galerita* met gele kuif en zwartwitgespikkelde pooten van Zuid-Australië, de witte *Cacatua triton* van Nieuw-Guinea, de oranjekleurige kaketoe van Soemba en Timor geboortig.

De Inca-Cacatou, die een kuif bezit welke, van rood aan den kop, zacht langs geel in wit overgaat, is volstrekt niet, zooals de naam aanduidt, uit Peru afkomstig, maar van het Australische vasteland. Dan heeft men nog de witte kaketoe met diadeemvormige kroon van Ternate, de roodwitte van de Molukken, de zachtgele van Nieuw-Bretagne, de kleine kaketoe van de Philippijnen, de rose van Australië, die een rozenroode borst, en paarlgrijzen rug en vleugels bezit, dan de *Cacatua galiata*, gitzwart en met fijn besneden vuurroode kuif.

De kaketoes zijn geen hoogvliegers; zij blijven ook liever in de vlakten dan dat zij op bergen en in dichte bosschen vertoeven. Behalve hun broeitijd leven zij gezellig in groote troepen, als de papegaaien, en zoeken, zoodra de nacht valt, een schuilplaats in hooge boomen, waarin zij een verschrikkelijk leven maken door hun schelle kreten.

Zoodra de dag aanbreekt, vliegen zij weer schetterend weg en zetten zich neer op een pas bezaaiden akker of op een rijk bloeiend veld of een goed voorzienen boomgaard. Daar richten zij ware slemppartijen aan van granen en vruchten, en schorsen hun arbeid alleen op het heetste van den dag, wanneer zij een middagslaapje gaan doen, verborgen in het loof. Zij vliegen gemakkelijk en lang aan één stuk en kunnen, evenals de papegaaien, met veel behendigheid klimmen. Wanneer zij echter op den grond loopen, dan zijn zij zeer linksch en onzeker; zij gaan waggelend met kleine zware schokken voort, altijd met den snavel een rustpunt zoekende; vinden

zij echter een boomstam, dan zijn zij uit den nood en klimmen met behulp van pooten en bek ongeloofelijk snel omhoog.

Eenige kaketoes bouwen hun nesten in boomstammen, andere in rotsspleten, op den oever der rivieren. Hun eieren, niet meer dan twee of drie bij elk broedsel, zijn wit van kleur, met gladde schaal en zonder vlekken; de jonkjes komen op de wereld bedekt met een wit dons, maar zij krijgen toch al spoedig de livrei hunner ouders aan. Weldra volgen zij hen op hun dagelijksche tochten en zelfs op verdere reizen, ondernomen om voedsel te zoeken.

Ten gevolge de verbazende verwoestingen, die zij in velden en tuinen aanrichten, worden de kaketoes zonder ophouden vervolgd door de Engelsche kolonisten, die de vruchtbare vlakten van Australië bewonen. Ook de inboorlingen vernielen heele troepen met behulp van den *boomerang*, hun lievelingswapen. De Papoua's hebben het vooral op hun veeren gemunt, die zij in hun wollig haar steken, zoodra zij in den oorlog een vijand hebben gedood. In Nieuw-Holland, Nieuw-Guinea, de Molukken en de Philippijnen worden vele kaketoes levend gevangen, om in Europa verkocht te worden tegen zeer verschillende prijzen, die echter zelden hooger zijn dan *f* 50 en nooit lager dan 15 of 20 gulden.

De kaketoes kunnen gemakkelijk in gevangenschap en zeer lang in ons klimaat leven. Brehm spreekt zelfs van een vogel die 70 jaar oud is geworden. In den Parijschen Jardin des plantes hebben vele kaketoes hun eieren uitgebroed en men heeft er tot drie geslachten grootgebracht.

Zij zijn niet moeielijk in de keus van hun voedsel; alles is hun goed genoeg, gekookte rijst, maïs, droog brood, appelen, kersen, rozijnen, noten, aardappelen en zelfs radijzen en kool.

Hoe eenvoudiger eten men hen geeft hoe beter, daar al te vette spijzen hun dik maken en aan een beroerte laten sterven. Hun voornaamste ziekte is een ontsteking van de huid, die hun de veeren doet uittrekken; het beste middel hiertegen moet zijn hun kleine stukjes vleesch te geven en water met een weinig arsenicum vermengd.

Als de kaketoes niet zoo'n scherpe, onaangename stem hadden, zouden zij als kamervogels zeer aan te bevelen zijn; hun karakter is zachter en minder listig dan dat van andere papegaaien en zij hechten zich spoediger aan hun meesters. 't Is gemakkelijk hen allerlei geluiden en woorden te leeren, maar 't liefst herhalen zij hun eigen naam: Kaketoe.

Zij uiten hun vijandige gevoelens tegenover honden en katten door gillen en met de vleugels te slaan; op dezelfde manier begroeten zij ook hun menschelijke vijanden, die hun plagen of kwaaddoen. Daarentegen zijn zij zeer vriendelijk jegens hen, die ze lekkernijen brengen of op den kop zachtjes krabben. Door deze kitteling vallen zij in een soort van hyp-

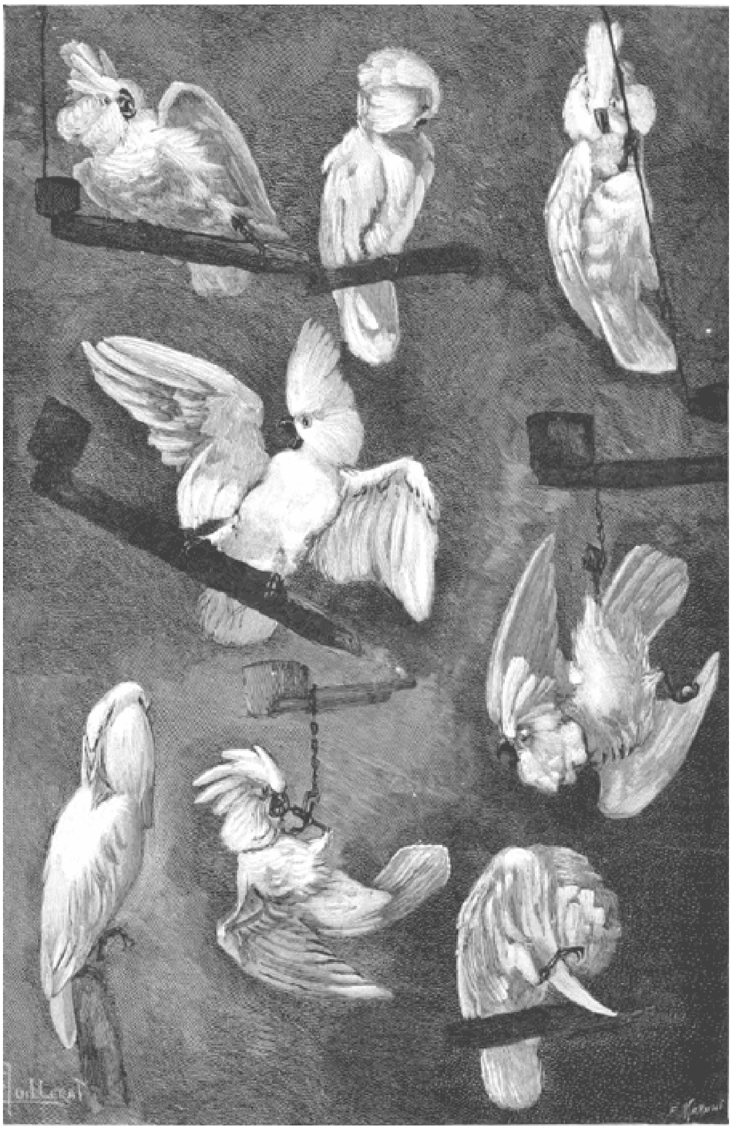

KAKETOES.

notischen slaap, waarin zij een poosje blijven en gedurende welken tijd men hen allerlei houdingen kan doen aannemen. Deze toestand duurt echter niet lang; na eenige oogenblikken krijgen zij het gebruik hunner zintuigen terug en staan recht overeind; nog veel sneller worden zij wakker als men een lichten slag op de tafel geeft.

De geschiktheid van de kaketoes om zich in slaap te laten maken en om zekere opvoeding te ontvangen heeft hen door de dresseerders van kunstenmakende vogels bij voorkeur tot sujetten doen kiezen.

Een nieuwe pianino
door Junius Jalbès.

‘Wat zou 't heerlijk zijn, als ik weer een pianino had,’ zuchtte mijn vrouwtje, ‘allerdolst, magnifiek! Hé, altijd te kunnen spelen, als ik wil; de vingers over de toetsen te laten glijden, zoo een chaos van klanken te doen opstijgen... Junius, we moeten een pianino hebben. We kunnen er onmogelijk buiten.’

‘Ach, waarom niet?’

‘Hoe kunt gij zoo iets zeggen? Kijk nu eens bij al onze kennissen! Ze hebben allemaal een pianino, zelfs Behaar, die, volgens jou zeggen, een arme drommel is. Het staat niet alleen gekleed, zoo'n pianino in de kamer, maar je hebt er ook zoo'n genot van. Ik zit me nu altijd te vervelen, als je op 't bureau bent.’

‘Maar kindlief, je hebt toch, meen ik, genoeg te doen. Gisteren vertel je tegen Marie, dat de meid zoo slordig is en dat je altijd een oogje op haar werk moet houden. Nu, dat is één bezigheid, een voorname ook, want je zorgt daarbij voor het welzijn van je dierbaren echtgenoot; een slordige kamer brengt me altijd uit mijn humeur.

Verder kan je lezen; dat is iets zeer nuttigs, want je blijft op de hoogte van de litteratuur van den dag; pantoffels voor mij borduren - je weet, de mijne duren nooit lang - en heb je dan nog tijd over, begin dan eens een behangsel te borduren, zooals de adellijke dames vroeger deden. Dit laatste is antiek en eenig tegelijk; iedereen zou mij benijden, mij, den bezitter van een kamer, behangen met een Gobelin, mij, den gemaal van zoo'n knap vrouwtje!’

‘Nu spot je weer!.... Kunnen we geen pianino huren, als een nieuwe te veel kost?’

‘Huren? Dat zou ik nooit doen. Je weet 't is mijn principe: als men iets niet betalen kan, moet men het ook niet huren. Geen valschen schijn aannemen!’

‘Aha, komen er gewetensbezwaren in het spel? Kom, Junius, wie zou dat te weten komen? Men kan het toch niet aan een pianino zien, dat ze gehuurd is. Ik zal vandaag onderzoeken, hoeveel de huur per jaar bedraagt, hoor!’

‘Neen, Guurtje, volstrekt niet. Ik heb eens iets gehuurd en dat heeft me genoeg berouwd.’

‘Wat was dat dan?’ vroeg Guurtje nieuwsgierig.

Ik wou 't niet vertellen, maar ze drong zoolang aan, tot ik het vertelde.

‘Ja, zie je, dat is al een heele tijd gèleden. Ik woonde nog te Amsterdam. Mijn traktement was verhoogd en ik had beloofd een fuif, een groote fuif te geven. Dat was gemakkelijk gezegd, maar ik had niet genoeg glazen en borden. Nu, ik redde me uit die verlegenheid, door het benoodigde te huren tegen een lagen prijs, en ik was recht blij met die goedkoope uitkomst. 't Was een gezellig avondje; ik had een lollige bui, en mijn vrienden ook.

We werden nog vroolijker - mijn hospita vertelde later, ze had niet kunnen slapen van het rumoer - en o, wee! de tafel bleek niet bestand te zijn tegen zooveel pleizier, want opeens brak er een poot. Hoe? dat weet ik niet meer, maar wat ik me heel goed herinner, is, dat alles in scherven op den grond lag. De schade moest natuurlijk vergoed worden en ik bemerkte later tot mijn groote spijt, dat de verhuurster me aardig afgezet had, en ik nam me voor nooit meer iets te huren, wat breken of bederven kon!’

Guurtje lachte. ‘Wie weet, hoe opgewonden jelui geweest zijn! Misschien zijn jelui met de tafel gaan dansen, en dat zal ik, heusch, nooit met de pianino doen. Als dat je eenig bezwaar is, beteekent het bitter weinig.’

‘Ik geloof wel, dat je goed voor de pianino zou zorgen, zeker! Maar er kan een lek in het plafond komen en de snaren bederven. Een van de lampen kan springen en het geheele instrument doen verbranden. Kortom, er kan alles met zoo'n ding gebeuren, dus ik blijf bij mijn besluit, ik doe het niet.’

‘Toe, denk er nog eens over?...’

Ik besloot wijselijk ons gesprek af te breken, dat er voor mij zoo hachelijk begon uit te zien, en verliet de kamer.

Het verlangen van Guurtje vond ik dwaas en onzinnig. Mij dacht, we leefden erg muzikaal. Eens in de week, soms tweemaal, naar een concert of opera! 's Morgens vroeg hoorden we somtijds de reveille der naburige kazerne, 's avonds de taptoe; verschillende hoornsignalen overdag; dan, als de troep met muziek uitrukte, konden we tien minuten lang veldmuziek genieten.

Moet men dan nog meer muziek hooren? Waarom zoo'n rammelkast, zoo'n donker bruin monster met witte en zwarte tanden in huis te halen?... Maar Guurtje kon zoo bijzonder mooi piano-spelen.

Die begaafdheid heeft me genoeg gehinderd.

Toen we verloofd waren, werden we menig avondje uitgenoodigd. Guurtje werd dan steeds op 't hart gedrukt, vooral muziek mee te brengen.

Een goed deel van den avond zat ze gewoonlijk te spelen. Ze vond het zoo pleizierig en de menschen ook! Het vroolijkte de menschen op en... het gesprek werd er levendiger door. Dat is waar! Guurtje speelde eens de ‘Lohengrin’ voor zulk een kunstminnend gezelschap, en allen luisterden aandachtig, ten minste de eerste tien maten.

‘Nun sei bedankt, mein lieber Schwan,’ ruischten de toetsen en de gasten schenen hetzelfde tegen Guurtje's spel te zeggen. Een oude tante herkende deze melodie, en blij over die ontdekking, begon zij, liefelijk brommend, de pianino te accompagneeren. Een ander vrouwelijk wezen wilde ook toonen, dat zij de beroemde opera kende, en neuriede de wijs als een knarsende boerenwagen.

Ik riep hard: ‘st! st!’

Een verwijtende blik uit twee paar oogen trof mij, onbeschaamde, en Guurtje fluisterde: ‘Denk, dat het tante Emma is.’

Ik zweeg en wijdde al mijn attentie op het muziekblad, alsof ik begreep, wat daar stond.

‘Aanstonds omslaan, Jun!’ mompelde Guurtje. Ik hoorde het, helaas, niet en haalde kalmpjes mijn zakdoek te voorschijn. Guurtje speelde de laatste maten af. Ik merkte het niet.

Een heer, die dicht bij het instrument stond, snelde gedienstig toe, om mijn verzuim te herstellen.

‘Omslaan,’ waarschuwde mijn meisje dringend.

Haastig sloeg ik het muziekblad om, zoo haastig dat het boek op de toetsen viel.

Een zacht onderdrukt lachen klonk achter mij.

De oude dames namen wraak.

Langzamerhand gaf men luider en luider zijn meening over de opera te kennen. De een vond, dat de zwaan zoo natuurlijk nagemaakt was, een tweede dat de maliënkolder van Lohengrin veel te mooi voor dien tijd was. Een ander deelde mede, dat Wagner een knappe vent was en dat een neef van hem ook Wagner heette en in Beieren woonde.

Zijn buurman antwoordde, dat Wagner een heel gewone naam was, en begon het land der Beieren te prijzen. Hij was in Beieren geweest. Verleden jaar nog! En zijn vrouw!

Een heer, die, zoo ik mij goed herinner, een Franschen naam droeg, achtte zich verplicht te protesteeren tegen dat enthousiasme voor Beieren. 't Waren altemaal Duitschers, altemaal Chineezen van Europa. Hij vergeleek het Duitsche volk met lang gestaarte Ké's, die het der Amerikaansche regeering te San-Francisco zoo lastig maakten.

Toen de machtige slotaccoorden klonken, was men in China gearriveerd en gaf luide zijn verontwaardiging te kennen over de ginds gepleegde Christenmoorden.

Het gesprek eindigde, toen ook de piano zweeg.

Men juichte het fraaie spel toe met woord en handgeklap, en de luidste sprekers verzekerden, dat zij de ‘Lohengrin’ nog nooit zoo fraai gehoord hadden.

Met een lief glimlachje nam Guurtje complimentjes en dankbetuigingen in ontvangst. Ze moest nog één stukje spelen! Neen, dat deed ze niet! Mina kon toch ook spelen. Ja, maar niet, zooals Guurtje. En Marie dan? Die had, geloof ik, hoofdpijn of zoo iets!

Guurtje gaf eindelijk toe en ik bracht haar ten tweeden male naar de piano.

Het spel begon, het gesprek ook! ‘Ziezoo’, dacht ik, ‘nu eens goed opletten, laat die menschen maar kletsen!’ en ik tuurde onafgebroken op de notenrijen.

Guurtje begon aan het boveneinde van het tweede blad. Mijn oogen volgden zorgvuldig de zwarte, ronde stippen, die op den vijflijnigen balk dansten, en soms onder en boven de lijnen sprongen.

Nu was Guurtje in het midden! Zeker!

‘Omslaan, omslaan!’

Ik greep het blad en sloeg twee bladen tegelijk om...

‘Mijn hemel, alweer een flater!’

Toen wij thuiskwamen, zei ik op zeer ernstigen toon en dito gezicht, dat ik nooit ofte nimmer meer bij die vervelende piano zou komen staan.

‘Waarom ken je ook geen noten?’

Ja, waarom niet? Mijn oudelui hebben het, geloof ik, goed begrepen, toen ze mij als jongen van een jaar of tien piano wilden leeren spelen. 't Is echter niet gebeurd. Ik had een vriendje, die elken Woensdag- en Zaterdagmiddag moest thuisblijven, omdat hij moest studeeren voor de muziekschool. Dat was een te groote opoffering voor mij. Niet meer in de omstreken te dwalen, de weinige uren, die de benauwde school de jeugd vrij het, niet meer te kunnen genieten! Neen! zoo iets was ondenkbaar. En ik ging niet naar de muziekschool.

Het gevolg was, dat ik nu een onhandig figuur maakte en bijna ruzie kreeg met mijn meisje. Ik hield stijf vol: ik wou de muziekbladen niet meer omslaan, en Guurtje betoogde, dat 't zoo behoorde, als men verloofd was.

Ik zei: het piano-spelen in gezelschap was paarlen voor de zwijnen, en zij verweet me, dat ik niets geen muzikaal gevoel had, en ze ging een beetje huilen.

Dat was een argument, waartegen ik niet bestand was. Ik retireerde behoedzaam en sloot er eindelijk vrede mee, dat Guurtje mij een teeken zou geven, als het blad omgeslagen moest worden.

Voortaan stond ik, galante ridder, naast de pianino en sloeg de bladen om, precies op tijd, al scheelde het soms een paar maten.

Alleen hinderde het mij erg, dat Guurtje van oordeel was, dat ik geen gevoel had voor muziek. Ik kan het haar niet vergeven, en onlangs nog, toen ik een valsch orgel, dat voor mijn huisdeur musiceerde, liet wegjagen, vroeg ik haar: ‘Zeg je nu nog, dat ik niet muzikaal ben?...’

Nu we getrouwd zijn, sta ik natuurlijk niet meer bij de piano. Ik zit heel gezellig bij de heeren en rook kalmpjes een sigaar.

Gelukkig, dat we in huis geen piano hebben!

Gelukkig?... Neen, dat moet ik eigenlijk niet zeggen. Ik doe zooveel in mijn vermogen is om mijn vrouwtje genoegen te doen. Guurtje zou het zoo pleizierig vinden!

Ik betrap mij dikwijls op het voornemen, een pianino voor haar te koopen. Mijn traktement is verhoogd. Kom, ik moest het maar doen. En ik doe het ook! Mijn besluit is genomen. Twee pianomagazijnen heb ik bezocht en in elk een mooie pianino uitgekozen. Welke zou ik nemen? Ik geloof dat ze allebei even mooi klinken, ten minste, als er geen valsche accoorden aangeslagen worden.

Morgen is Guurtje jarig, dus de pianino moet dan in huis gebracht worden. Na lang dralen heb ik een van de twee genomen en den leverancier herhaaldelijk op het hart gedrukt het instrument Zaterdagmorgen om tien uur te laten bezorgen.

Natuurlijk weet Guurtje van niets en ze mag het ook niet merken. Dat is een zeer kritiek geval! Het aardigste zou wezen, als het nieuwe meubelstuk ongemerkt in de kamer op zijn plaats gezet werd.

Heel aardig bedacht, maar bijna onuitvoerbaar. Op den morgen van een verjaardag hebben de dierbare huisvrouwtjes driemaal meer drukte dan anders. De kamer moet keurig in orde zijn, de advocaat en verdere dranken klaargemaakt of in de karaffen gedaan worden; de meid aangespoord, want die heeft dan meestal een langzame bui; gebakjes besteld, die gewoonlijk te laat komen. Zuchtend, hijgend moet de vrouw des huizes na al die beslommeringen toilet maken, om de gasten te kunnen ontvangen. Ik geloof niet dat het mogelijk zijn zal. Guurtje 's morgens uit de echtelijke woning te verwijderen? Ik kan haar toch moeilijk de deur uitsturen of in de bovenkamer opsluiten. Als het winter was, zou ik wel iets weten. Tegen tien uur bij voorbeeld de schuif van de kachel dichtdraaien, de kamer vol rook maken en Guurtje bezorgd naar boven sturen tot de kamer

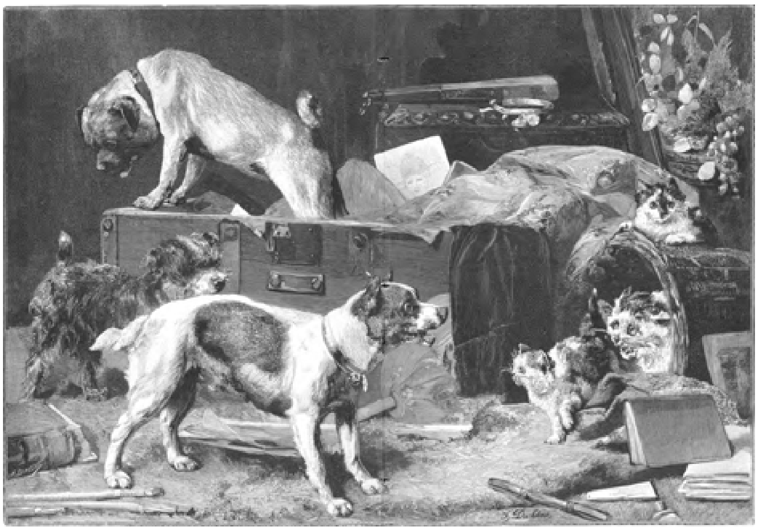

ONVERWACHT BEZOEK, Naar Ch. Duchêne.

was uitgelucht en... de pianino er stond. Wat moet ik doen? Ik weet niets en ik vind niets! Ja, toch, ik krijg daar opeens een prachtig, een heerlijk idee. Mijn zuster Marie moet vrouwtjelief om half tien komen halen. Verder moet Marie het maar klaarspelen. De dames kunnen toch zooveel met hun mondje gedaan krijgen.

Zoo gedacht, zoo gedaan! Een komplot wordt gesmeed en Marie zal het probeeren.

Wat heb ik van morgen moeten lachen! De twee verjaardagen, die Guurtje als getrouwde vrouw gevierd heeft, vindt ze altijd, als we samen gearmd de huiskamer binnentreden, mijn geschenk, door tallooze papieren en doozen verborgen, op de tafel staan. Dezen morgen heb ik getracht, haar zoo lang mogelijk boven te houden, tot ze mij ontsnapte en met nieuwsgierig kloppend hartje de kamer binnensnelde. De traditioneele berg papier lag op tafel, zooals altijd, en haastig, zenuwachtig scheurde zij het pak open, om na lang zoeken een klein doosje te vinden, waarin een couvert met een onbeschreven stukje papier!...

Marie komt om half tien. Ze heeft goed opgepast. Ik ben zeer tevreden en verlangend te weten, hoe zij het hachelijke zaakje zal aanpakken.

Guurtje wordt hartelijk door haar gelukgewenscht en met dezelfde hartelijke gevoelens omhelsd. Ook ik krijg een deel van den zusterlijken wensch en een kus.

‘Kan je even meegaan, Guurtje?’

‘Onmogelijk, ik heb 't zoo druk.’

‘Toe, één oogenblikje? Ma wou je spreken.’

‘Heusch niet, Marie, mijn verjaardag valt net op Zaterdag, dus dat geeft nog meer drukte.’

Ik zie mijn zusje veelbeteekenend aan en zet een wanhopig gezicht achter Guurtje's rug.

Marie geeft het niet op. ‘Ma heeft het dringend gevraagd,’ gaat ze voort, ‘ze weet niet, wat ze geven moet en wou daarom, dat je met mij een paar winkels inliep.’

‘Gus, Marie, hoe kan ik nu weggaan? Ik zou onmogelijk klaarkomen. 't Spijt me erg.’

Marie heeft den laatsten aanval gedaan en het is tevergeefs. Ze ziet mij aan, alsof ze zeggen wil: ‘ik kan 't niet helpen, hoor!’

Nu, dat weet ik ook wel, maar het is reeds over half tien en om tien uur komt de pianino.

Ik doorzoek alle hoekjes in mijn brein, om het een of ander redmiddel te vinden... Op de slaapkamer de waterleiding laten overloopen? Dan moet ze naar boven... Neen, dat is al te erg, en bovendien zou ze het toch hooren. Wat dan? Lieve hemel, geef me toch een goed invalletje!... Ik kijk Marie nog eens aan, die met de kwastjes van haar parasol speelt. Ze schijnt evenmin een uitweg te vinden...

Daar neem ik een kloek besluit. Ik haal mijn zakdoek te voorschijn, sla daarmee op het behangsel, om een denkbeeldige vlieg te verpletteren, en knak meteen de twee fraaiste pluimen uit den Makas Mouquet.

‘Ajakkes,’ zucht Guurtje, ‘wat ben je vreeselijk onhandig. Mijn mooiste pluimen geknakt. O, o, en ik kan het zoo niet houden, 'k moet nieuwe hebben. Toe, Marie, zorg jij daar eens voor.’

‘Dank je,’ antwoordt Marie, ‘ik wil wel even met je meegaan.’

‘Nu, gauw dan!’

Ik begin te herleven. 't Zal gelukken! Nu, het wordt tijd ook, want de pendule wijst met haar zwarte wijzerpooten dat het haast kwartier voor tienen is. Intusschen heeft

mijn vrouw haar hoed opgezet, den mantel omgeslagen. Nog een kijkje in den spiegel, of de hoed recht zit.

Voort is het tweetal, onder het loopen de handschoenen vastknoopend.

Guurtje tippelt zoo snel, dat Marie haar een arm geeft, om schoonzustertje te dwingen langzamer te loopen.

‘We zullen de pluimen bij Gecker koopen, die woont het dichtst in de buurt.’

‘Ik geloof niet, Guurtje, dat hij ze heeft.’

‘Kom, kom, hij heeft ze altijd in voorraad.’

‘Behalve nu,’ jokt Marie; ‘mama stuurde gisteren de meid om een paar pluimen, en hij ontving ze eerst de volgende week.’

‘Dan naar Villers op de Schiemarkt.’

‘Daar zult gij evenmin slagen. Ik weet het sekuur.’

‘Waar dan?’

‘Op de Bloemmarkt.’

‘Op de Bloemmarkt? Gus, wat een eind nog. Nu, gauw loopen, want ik heb geen tijd.’

Het tweetal spoedt zich voort. Marie tracht onophoudelijk voor de winkels stil te staan, maar Guurtje trekt haar mee. In de eerste kraam de beste ziet Guurtje pluimen staan. Ze wil ze daar onmiddellijk koopen.

‘Neen,’ raadt Marie af, ‘die man is erg duur. Ik weet een veel betere. Ginds staat hij, geloof ik.’ Hij staat er ook, heel aan 't einde der lange Bloemmarkt.

‘Eindelijk,’ zucht Guurtje.

Met het leukst gezicht van de wereld hervat Marie:

‘Je moest eigenlijk die pluimen maar niet koopen.’

‘Hou je me nu voor den gek?’

‘Het komt me nu juist in de gedachte. Jansje wist geen cadeau voor je, en nu kan zij een paar pluimen geven.’

‘Dat hadt je wel eer kunnen zeggen!’ en met rood gelaat keert Guurtje zich om en gaat naar huis. Marie zegt niets, maar kijkt stilletjes op haar horloge en ontdekt met blijdschap, dat het half elf is. Nu mag Guurtje zoo hard loopen als ze wil!...

Ondertusschen zit ik thuis op heete kolen.

De pianoleverancier had beloofd de piano precies 10 uur te zenden. Hij heeft 't nogal opgeschreven, en tot nog toe is er niets gekomen.

‘Mietje,’ zeg ik boos tegen de meid, ‘ga onmiddellijk naar... drommels, hoe heet die man... nu, je weet wel, die pianoman in de Lange steeg, en zeg hem, dat de pianino, waarover ik gesproken heb, direct gestuurd moet worden.’

Ik geef de boodschap haastig, Mietje luistert eventjes en vliegt weg.

Ik ga in de zijkamer staan en kijk in het spionnetje. Soms kan ik het binnen niet uithouden en ga op de stoep staan.

Wat zijn die winkeliers toch slordig! Ik kijk nog eens op de stoep, nog eens in het spionnetje. Ik loop stampvoetend door de kamer, onophoudelijk op de klok kijkende.

Ha! ik geloof, dat er iets aankomt. Mietje is het, en de piano is er ook. De meid wil nog iets tegen mij zeggen, maar ik heb geen tijd om te luisteren. De beide knechts zullen een goede fooi hebben, als zij zich haasten. Zij doen het. In een oogwenk is de pianino de gang door en in de kamer neergezet.

Hoezee! mijn surprise is gereed. Nu mag vrouwtjelief thuiskomen.

Ik steek een sigaar aan en ga stilletjes in den schommelstoel zitten. Daar hoor ik voetstappen in de gang. Wat zal Guurtje verbaasd opkijken! Ze zal niet weten, wat ze ziet.

't Is jammer, dat ik geen pianist gehuurd heb, om bij haar binnentreden een vroolijken welkomstmarsch te spelen. Maar men kan om alles niet denken!

Guurtje blijft lang in het voorhuis. Ik hoor wel eenig gedruisch, maar ik durf niet uit de kamer gaan, uit vrees iets van Guurtje's blijdschap te zullen verliezen. Eensklaps stort Marie de kamer binnen.

‘Kom eens gauw, Junius, daar is de pianino!’

‘Wat zeg je? De pianino? En zij staat al hier!..’

Ik snel naar voren en bemerk, dat ik eigenaar ben van twee pianino's. Ik had bij twee leveranciers een instrument uitgezocht en gezegd, dat ik wel bericht zenden zou.

Nu was ik bij den een geweest om de pianino te bestellen, maar om den ander had ik niet meer gedacht. Die domme meid - 't is eigenlijk mijn schuld, want ik had geen naam genoemd - was naar den laatste toegesneld.

Ik had bovendien ook het adres verkeerd opgegeven. In de Korte straat woonde de bedoelde leverancier en niet in de Langesteeg. Toen de pianino gebracht werd, hadden de werklieden haar doodleuk in het voorhuis neergezet, omdat ze heel goed begrepen, dat zij alle kans op een fooitje door hun telaatkomen misgeloopen waren.

Mijn surprise, zoo fraai bedacht, met zooveel angst, zorg, moeite, drukte uitgevoerd, is geheel in 't water gevallen. Ik, die nogal zuinig leven moest, eigenaar van twee, zegge twee pianino's, daarbij de ramp, dat Guurtje onmogelijk klaar kon komen, dat we beiden hoofdpijn gekregen hebben...

Het heeft mij alle liefhebberij voor surprises ontnomen!

LEIDEN, October 1891.

Mooie vrouwen van vroeger en thans in Frankrijk.

Onder de restauratie, in den herderstijd, toen de fluweelen japonnen tien louis kostten, terwijl zij er thans honderd doen, bewonderde men reeds de wilskracht der mooie vrouwtjes; zij konden vijf uren lang dansen, zonder zich te vermoeien.

De bals begonnen tegen negen uur en omtrent twee uren rustte men lekkertjes in zijn bed. Die jonge vrouwen, welke men zoo heldhaftig roemde, stonden om twaalf uur op, namen een lauw, geparfumeerd bad, aten heel fijne dingen, zooals luchtige broodjes, fijn gevogelte, gebakjes die de maag niet vermoeiden, zij ontbeten in hunne morgenjaponnen, kleedden zich aan zonder haasten en hielden zich niet op met politiek.

Het waren bloempjes, die tegen noordenwind en vorst werden beschut in een zachte atmosfeer. Vreugde en eerbewijzingen liet men bij haar toe, maar nooit smart en zorg.

In dien tijd werden de dichters veel gelezen en aangehoord; men sprak veel over de vereeniging der zielen. De elegante jonge dames huwden gaarne haar ziel uit aan een andere ziel harer keuze. De bevoorrechte was òf de heer van het naaste kasteel, òf een jong lid der Jockey-club, die pas was opgericht, òf een jong officier der koninklijke garde.

De uitverkorene moest alle vereischte hoedanigheden hebben; hij moest uit het hoofd geheel, of bijna in zijn geheel, de schoonste stukken van *Réné*, vol aandoening *le Lac* van Lamartine kunnen opzeggen en minachtend glimlachen over *Adolphe.*

De zusterziel (met knevels) vergezelde mevrouw naar het Bois de Boulogne, en reed naast haar rijtuig; hij moest haar ook naar het Theatre Italier begeleiden en haar bonbons brengen in een kleine bonbonnière van gevlochten stroo. Dat was de mode; het portret van Henri IV of van de schoone Gabrielle versierde het deksel.

De galante ridder deed zijn dame vol zorg haar met bont gevoerden mantel om.

Wanneer men niet naar het theater of naar de intieme bals van mevrouw - de recepties van het kleine kasteel genaamd - ging, dan maakte men thuis een partijtje whist, of als de cavalier zingen kon, hoorde men hem een air uit Norma zuchten, of een romance naar den laatsten smaak, waarin *troubadours* voorkwamen rijmende met *amours*, *belles* met *nacelles*, en verder veel ridders en pelgrims, pages en verliefde sultans en alle mogelijke gothische suikerzoete uitvindingen.

Wat zullen wij nu zeggen van onze tegenwoordige jonge vrouwen? IJzer, staal, het weerstandsvermogen van een stoommachine, zijn niet bij haar te vergelijken. Zij dansen geen vijf uur achter elkander, als haar overgrootmoeders, maar zij bewegen zich op het wereldtooneel achttien uren aan één stuk.

Ik ken er, die slechts twee uur slapen.

Zij gaan, zij komen, zij kleeden zich aan, zij kleeden zich uit, kleeden zich nog eens weer aan, rijden, rossen, vliegen, trippelen, kwakkelen, klimmen, dalen, loopen hier, dansen daar, flirten overal, reizen in elk seizoen, houden zich met niets bezig en bemoeien zich met alles, en 't zou haar vreeselijk spijten als zij verplicht waren eens stil te staan; zij verbeelden zich dat de aarde zou ophouden zich te wentelen, als zij even ophielden zonder rust en zonder doel rond te dwarrelen.

Ik spreek van de vrouwen naar de laatste mode, niet van haar die het geluk van haar echtgenooten en de vreugde van haar omgeving uitmaken.

Deze aardige *fin de siécle*-dames staan om zeven uur op, nemen haar koud bad (‘tub’ noemen zij het) en trekken onmiddellijk geen kamerjapon, maar een volledig toilet van dikke Engelsche wol aan, schoeien

haar voeten met zware rijglaarzen en zetten den vilten meloen op het hoofd. Daar gaat het heen!

Buiten wandelen zij door het park, geven haar bevelen aan het volkje van tuinlieden, melkmeisjes en stalpersoneel, dat zij onderweg tegenkomen.

In Parijs gaan zij het Bois de Boulogne door; dikwijls mennen zij zelf een poney, chais of een dogcar en stappen er uit om zich te verwarmen. Als zij van paardrijden houden, ziet men haar om negen uren haar amazone aantrekken en een flinken rit maken om eetlust op te doen.

Tegen tien uur komen zij t'huis, lezen haar post, antwoorden er op, ontvangen haar leveranciers in de kleine spreekkamer, voor deze bezoeken bestemd, en die zoowel in Parijs als buiten een streng Engelsch sportachtig karakter vertoont, canapé en fauteuils van leder, rek, rottinkjes en karwatsen bevatten, portretten van de paarden, overwinnaars in de wedrennen, afbeeldingen van kasteelen. Op de tafel een Engelsche schrijfmap, met schrijfgereedschap, een reispendule en op den schoorsteen een bronzen groep, prijs van de een of andere wedren-overwinning. Deze omgeving zal nooit iemand met een greintje poëzie bezielen.

's Middags, in haar zelfde costuum, ontbijt mevrouw zeer overvloedig: eieren met saus, bloedende biefstuk, fazant of patrijs, een fijn toebereide pastei, versche groenten, een pudding met Spaansche wijnsaus. O! men zorgt er wel voor zijn maag te versterken!

De bekoorlijke vrouw eet als... een stalknecht. Heeft zij ongelijk? Heeft zij gelijk? Zij zal het later weten, als zij verplicht is een kuur te volgen om mager te worden.

Tegen half twee komen de intiemen, gemiddeld vijf of zes. Mevrouw steekt haar cigarette aan, en biedt er een aan haar beste vriendinnen en opent haar ooren voor de praatjes van den dag, die een heertje van de partij opdreunt. Dat heertje, men kent hem! Hij is dezelfde in alle salons. Hij heeft in den strijd zijn haar verloren en hij kleedt zich als een slecht gekleed Engelschman; hij heeft altijd een badientje bij zich en draagt een ring met een kattenoog of een maansteen aan den pink.

De jongeheer is niet dom, maar hij is vooral het tegenovergestelde van kwaadwillig. Overigens, wat toegevendheid betreft, de rechters van het Bloedgericht hadden die meer dan deze deftige lui, en de menscheneters zijn zachtzinniger jegens hun arme slachtoffers dan deze deftige heeren en dames.

Drie slagen met de tong, en een vrouw is doodgestoken en belachelijk gemaakt.

Na deze vrome bespiegelingen, voelt mevrouw zich gesterkt voor den dag. Zij zal de goede boodschap aan de vriendinnen brengen, welke ze nog niet kennen.

Drie uur: dit is het herdersuurtje van den '*couturier*'. Tot vijf uur versperren de coupés den weg in de Rue de la Paix en in de faubourg St. Honoré voor de bekende huizen.

Mevrouw heeft zich gekleed vóór dat zij uitging. Zij trok toen haar vlaamsch costuum, laatste *cri* aan: rok van zwart laken, heel glad en recht, een lang jak, heliotrope-fluweel, zooals de vrouwen van Terburg of van Meissonnier op hun schilderijen dragen.[1] Mouwen van zwart laken, zakken van gitborduursel. Bontstuk van goud en gitten. Halskraag van marterbont. Daarbij een kleine kinder-capote, versierd met hooge heliotrope-veeren; de groote mantel geheel gevoerd met chinchilla.

1) Of de Hollandsche werkvrouwen - alleen is de rok van baai en het jak van katoen. (*Vert.*)

Na den 'modemaker' de five ô clock, niet een, maar zeven of acht - vijftien in het volle seizoen. Op zekere dagen komt men pas om acht uren t'huis, na een ontzettend aantal visites te hebben afgelegd.

Tegenwoordig maken ook de heeren visites; zij hebben er alles bij te winnen en niets bij te verliezen. Zij winnen er bij gezellige babbel-uurtjes, lekkere sneetjes met caviar, Russische broodjes met wildbraad, Oostenrijksche koekjes, Spaansche chocolade, Engelsche plumpudding, Fransch flirt, wat niet zonder aantrekkelijkheid is. Zij winnen er soms ook mooie bruidschatten, waarop zij zeer gesteld zijn.

Om acht uur gaat mevrouw naar het theater; zij heeft heel weinig tijd om te eten, maar zij zal soupeeren als zij t'huiskomt.

Indien zij naar een soirée gaat daarentegen, dan rust zij uit tot elf uur. Zelfs op een thee-visite komt men laat.

Nieuw toilet volgens het gebruik van den avond. 't Gebeurt dikwijls dat mevrouw in de stad dineert, om dan haar vrienden in de opera terug te vinden. Bij deze gelegenheden kleedt zij zich in het rijtuig aan. Deze coupé bezit laadjes, waarin de kamenier een gedecolleteerd lijf, bestemd om het hooge te vervangen, heeft kunnen wegbergen; dan zijn er ook de diamanten, onontbeerlijk voor de opera, andere handschoenen, een andere waaier, pondre de riz, enz. Twee bougies zijn in de coupé aangestoken, links en rechts van den spiegel.

En mevrouw kijkt daarin en bewondert haar mooi hoofdje, schitterend van juweelen, haar fraaie oogen, die nooit geschreid hebben, haar lippen, die het leven proeven zonder ooit iets lief te hebben.

Wij zijn ver van de zusterzielen! 't Was wel wat belachelijk, die gevoelens welke meest altijd rein bleven; nu wacht mevrouw zich alleen voor het belachelijke als voor de grootste zonde, die men bedrijven kan. In deze wereld is er naar haar oordeel niets kostbaarder, niets schitterender, niets aanbiddelijkers dan haar eigen lief persoontje. Ook houdt ze er van zooveel en zooveel, dat de tijd haar ontbreekt anderen lief te hebben, zoodat alle slagen van haar hart nooit gewijd zijn aan personen, maar aan de ijdelheden, welke zij aanbidt.

LüBECK.

Lübeck.
Met vier afbeeldingen.

Van de drie zoogenaamde onafhankelijke Hansesteden van het Duitsche Rijk, Hamburg, Bremen en Lübeck, is de laatstgenoemde verreweg de meest interessante, zoowel om haar schilderachtige ligging als om haar oudheidkundige merkwaardigheden.

Tegenwoordig is Lübeck verreweg de kleinste van de drie, maar dit gemis aan omvang wordt ruim vergoed door haar prachtige kerken, haar teekenachtige poorten, haar schatten van schilder- en beeldhouwkunst, zonder nog te spreken van haar groot raadhuis en andere openbare en particuliere gebouwen.

In de 14de en 15de eeuw was Lübeck de belangrijkste en machtigste stad van die beroemde vereeniging van steden, gevormd om den handel te beschermen, bekend als het Hanseverbond. In de 15de eeuw bereikte de stad het toppunt van haar macht en bezat in dien tijd een bevolking van tusschen de 80000 en 90000 zielen. In het begin der 16de eeuw begon de macht van den Bond langzaam te verminderen en daarmede verviel ook Lübeck's macht.

Gedurende een lange reeks van jaren werden de vergaderingen van den Bond gehouden in de Stads Hal van Lübeck; de laatste had daar in 1630 plaats. Na vele lotgevallen werd Lübeck in 1806 door de Franschen ingenomen en geplunderd en in 1810 door Napoleon bij het Fransche keizerrijk ingelijfd. In 1815 werd zij door de Duitsche confederatie tot een vrije stad verklaard, maar haar bevolking was toen op 23000 inwoners gedaald,

Sedert dien tijd heeft de stad iets van haar vroeger aanzien herwonnen; in 1888 voegde zij zich bij den Duitschen bond van koophandel en is niet langer een vrije haven, maar bezit toch nog verschillende voorrechten genoeg om het recht te hebben zich een vrije stad te noemen.

Lübeck verheugt zich tegenwoordig in een aanzienlijken handel vooral in wijn en timmerhout en heeft een bevolking van 70000 zielen. In vroegere dagen was de stad geheel ommuurd en versterkt, maar van deze versterkingen bleef nauwelijks iets meer over dan twee massieve poorten; de vierkante Burgthor dateert van 1440 en de belangrijker maar minder schilderachtige Holsten Thor van 1477.

Van welke zijde men deze merkwaardige middeleeuwsche stad ook binnentreedt, reeds van verre treffen de trotsche spitsen der kerktorens, en hoe dieper men de stad ingaat, hoe meer men zich verwondert over haar kolossale poorten, haar statig Raadhuis en fraaie woningen.

Als een regel is het moeilijk zich een goed denkbeeld te vormen van een stad zoolang men niet alleen door haar straten gewandeld heeft, maar ook er buiten en rondom; hierdoor slechts kan men van het geheel een goed overzicht verkrijgen.

Deze regel geldt in 't bijzonder voor Lübeck, want de heerlijke wandelingen rondom de hooge voormalige omwallingen van de eerbiedwaardige stad verhoogen niet weinig haar aantrekkelijkheid.

Verstrooid door de stad liggen vele rijk versierde huizen en dicht bij de Burgthor vindt men een schilderachtige groep gebouwen, die een ruw geplaveid plein omringen. Dan is er binnen die gebouwen zooveel te zien; vele van de kerken zijn ware musea van fijne kunstwerken in schilderwerk, marmer, steen, brons, ijzer en vooral eikenhout.

De houtsnijkunst bereikte in Lübeck een bewonderenswaardige hoogte en weinige steden kunnen met haar wedijveren in grooter rijkdom van dergelijke kunstwerken.

Verreweg het grootste gebouw in Lübeck en in menig opzicht een der merkwaardigste kerken in Duitschland is de statige Mariakerk, in rooden baksteen gebouwd; zij staat dicht bij de noordzijde van de markt, en haar beide hooge spitsen, bekroond met gouden bollen, verheffen zich boven kolossale torens, tot een hoogte van meer dan 400 voeten boven het plaveisel der oude stad, en verkondigen haar reeds verre in den omtrek.

De kerk, ofschoon een weinig te kort in vergelijking met haar ontzaglijke hoogte, is van een buitengewoon fraaien bouw. Zij dagteekent van de 13de eeuw en men zegt dat zij haar grootheid te danken heeft aan het trotsche verlangen der Lübeckers om hun kerk boven de kathedraal van het diocees te laten uitsteken. De architectuur van het uitwendige, hoewel streng eenvoudig, wordt zeer opgevroolijkt door de heldere roode kleur der steenen, de fraaie groene tinten van het leien dak en van de pijlen die uit het midden van het dak omhoogschieten. Een der zware westertorens is zeer uit de loodlijn gezakt en is aan zijn kameraad vastgesmeed.

De kerk is letterlijk overstroomd met kunstwerken. De belangrijkste der schilderwerken vindt men in de kapel aan de noordzijde, die den Doodendans voorstelt. Deze schilderijen behooren tot de 15de eeuw en zijn zeer zonderling en akelig; zij vertoonen ons alle soorten van menschen, van den keizer tot den boer, in een reeks portretten; elk portret wordt vergezeld door den Dood in den vorm van een afschuwelijk zwart geraamte in een phantastische en telkens verschillende houding.

Aan het oosteinde, achter het altaar, bevindt zich een zeer samengesteld klokkenspel, dat de eclipsen en andere belangwekkende sterrenkundige feiten tot 1999 voorspelt. Om 12 uur des middags trekken figuren, den keizer en de keurvorsten voorstellende, in processie rondom het bovenste gedeelte van de klok voorbij een Christusfiguur, en evenals in Straatsburg wordt dit oogenblik altijd door een belangstellenden hoop kijkers afgewacht. De klok werd in de 16de eeuw voltooid.

De kerk bezit nog verscheidene monumentale koperen en bronzen hekken en eenige fraaie geschilderde glazen uit de vroege 15de eeuw. Ten zuiden der Maria-kerk en slechts eenige stappen daarvan verwijderd staat het Raadhuis; een gedeelte van dit gebouw dagteekent van het einde der 13de eeuw, maar het overige behoort tot de 15de. Het Raadhuis bestaat uit twee vleugels en het neemt twee

zijden in van de Markt; de oude gedeelten zijn gebouwd van baksteen, rood, groen en zwart, en de meeste verglaasd. In de 16de eeuw werd eenig Renaissance-werk toegevoegd aan den kant, die op de Markt uitziet, en van dezelfde eeuw dateert een rijk gebeeldhouwde Renaissance buitentrap met een fraai balkon of hoekraam, dat zich aan de zuidoostzijde bevindt en op de Breite Strasse uitziet. De scherp gepunte torentjes, die boven het Raadhuis uitsteken, zijn bijzonder elegant en geven met het helder groen van hun leien dak daaraan een eigenaardig aanzien.

De trap, zoo juist vermeld, leidt naar de eerste verdieping; links is de oorlogskamer, een prachtig vertrek, niet groot, maar rijk versierd en onlangs gerestaureerd; de muren zijn bedekt met paneelen van in basrelief gesneden eikenhout met fraai *intarsia*-werk; de massieve deur is van eikenhout, zeer fijn gesneden en met intarsia-werk ingelegd. Aan den overkant der kamer ziet men een rijk gebeeldhouwden steenen schoorsteen, van 1535 dagteekenend; een mooie koperen kandelaar hangt eveneens van de gebeeldhouwde zoldering af.

Een andere Renaissance bijvoeging van de 16de eeuw is de schoone binnentrap aan den noordoosthoek van het gebouw; de trap is van grootsche afmetingen en wordt gesteund door kolommen; zij wordt gedeeltelijk door electrisch licht verlicht en de zachte glans geeft een geheimzinnigen gloed aan de groene baksteenen, waaruit de trap gebouwd is; ook deze trap werd onlangs gerestaureerd.

Over de Marktplaats wandelend, komt gij aan een der hoeken, het Raadhuis, en onmiddellijk daaronder aan een duistere opening, waardoor de trappen in de ingewanden der aarde schijnen te verdwijnen. Wanneer gij nieuwsgierig zijt te weten, waarheen deze duistere trappen leiden, daal er dan gerust in af; het wordt er steeds donkerder en naarmate gij lager komt, treffen allerlei vreemde geluiden uw oor; gij aarzelt eerst en vreest in het rijk der ratten te komen, maar nieuwsgierigheid overwint, gij gaat verder en dan hoort gij het gemurmel van stemmen, het gerinkel van messen, vorken, borden, glazen; na een oogenblik bevindt gij u in een reeks van ruime, verlichte gewelven, de plafonds zijn fraai ingelegd en beschilderd en ondersteund door pilaren van ontzaglijke sterkte; de muren zijn ook bedekt met fresco's en motto's, en kleine tafeltjes staan er verstrooid, eenige met witte tafellakens bedekt; menschen zitten daaromheen, pratend, lachend, etend, drinkend; kellners haasten zich heen en weer. Eerst staat gij verwonderd en begrijpt niet waar ge zijt aangeland, dan valt het u in dat het de beroemde Rathauskeller is, bekend om zijne rhijn- en roode wijnen en zijne goede spijzen. Hier wordt een lange en smalle houten tafel bewaard met grof snijwerk en inschriften, dat den naam draagt van Admiraalstafel. Men zegt dat zij gemaakt werd uit een oorlogsschip van Lübeck in de 16de eeuw. Nu wordt zij als dientafel gebruikt.

Op een marktdag, Zaterdag, biedt de marktplaats een levendig en belangwekkend schouwspel. Het plein zelf is zoo groot niet, maar het trotsche oude Raadhuis, het fraaie nieuwe postkantoor, de moderne gothische fontein, de oude Pranger of Schandpaal, de prachtige Mariakerk en de statige toren van de iets verder gelegen Sint Pieter, werken samen om aan deze plek een aanzien van schilderachtige deftigheid te geven. Gedurende den markttijd is het geheele plein vol met volk, meest boeren uit den omtrek, die hun waren komen verkoopen: levende visch, boter, eieren, kaas, brood, kippen, vleesch, vruchten, bloemen, groenten, laarzen, schoenen, lompen, alles wat men maar verkiest.

De vrouwen dragen een bijzondere soort van strohoed over haar witte kappen; een smal zijden lint, nu eens groen, dan weer blauw, is aan de achterzijde van den hoed gehecht, valt in een lus neer en wappert achter de draagsters als zij in hun karretje rijden.

De dames ziet men over de markt haar inkoopen doen, gevolgd door haar meiden, met manden op de groote bloote armen.

De duitsche gewoonte is in Lübeck algemeen onder de dienstmeisjes om geen mouwen te dragen, maar alleen groote doffen op de schouders.

Een paar minuten wandelens van de markt brengt u naar de kathedraal van St. Nicolaas, die vlak bij een arm van de Trave staat. De kerk is op een kleiner schaal gebouwd en heeft veel minder bouwkunstige waarde dan St. Maria, maar 't is een mooie kerk en verscheidene harer kunstschatten hebben nog meer waarde dan die van de Mariakerk.

De kathedraal is ook gebouwd van rooden baksteen en heeft evenals St. Maria twee torens, bijna 400 voet hoog. Zij hebben een anderen, veel puntiger vorm dan die der zusterkerk.

De kathedraal werd gebouwd in de 12de, 13de en 14de eeuw. Het noorderportaal is van een sierlijke teekening, maar ongelukkig is het zoo gerestaureerd, dat het een geheel modernen indruk maakt. Het schip der kerk is onbeduidend, vergeleken bij dat van St. Maria.

In het laatste gedeelte van de 13de en het begin der 14de eeuw werd het gebouw zoo vergroot als het zich thans aan ons voordoet.

Het kunstjuweel in deze kerk is een triptychon van Hans Memling; hoewel niet onberispelijk van uitvoering, is het toch een van de merkwaardigste werken van dezen meester.

Het koorhek van donker eikenhout is van fraai dik houtsnijwerk uit de 15de eeuw. Op de muren der kerk ziet men sommige bijzonder mooie koperen gedenkplaten en gebeeldhouwde grafsteenen. Het bronzen figuur van bisschop Bochholt is een waar meesterwerk. In een der kapellen ten noorden van het koor vindt men waarschijnlijk het schoonste en grootste koperen gedenkteeken uit Lübeck; het is Nederlandsch werk uit de 14de eeuw.

Rondom den preekstoel ziet men een ijzeren hek van wonderlijke, ingewikkelde teekening; de naam van den ontwerper is onbekend en men heeft het ook om zijn zonderlinge teekening eenvoudigweg aan den duivel toegeschreven. Onlangs werd het echter bedorven door bonte beschildering.

De St. Pieters-, St. Jacobs- en Aegidiuskerk kunnen wij slechts bij naam vermelden, maar alle zijn een bezoek waard en bevatten een menigte fraai

houtsnijwerk. Sint Catharina is na St.

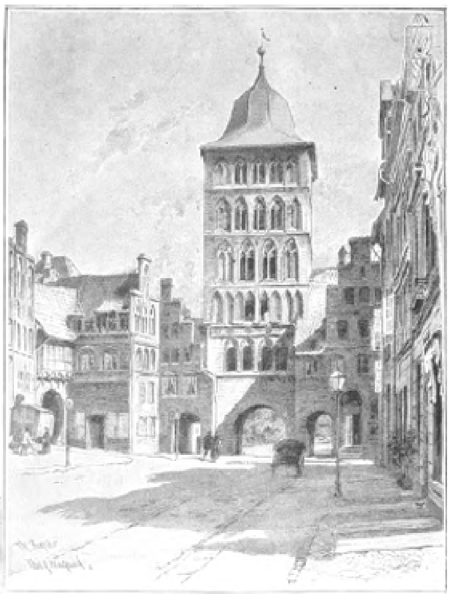

DE BURGPOORT. HET RAADHUIS EN DE GOTISCHE FONTEIN.

Maria en de kathedraal de belangrijkste kerk van Lübeck; 't is een fraai rood baksteenen gebouw in zuiveren 14de-eeuwschen gothieken stijl, maar tot schande der Lübeckers hebben zij haar erg in verval laten komen. Van binnen is zij hoog, licht en luchtig, de vensters zijn bijzonder elegant. Zij bevat onder andere voorwerpen een groot schilderij: ‘de opwekking van Lazarus’, toegeschreven aan Tintoretto, eenige fraai bewerkte ijzeren hekken, en in het oostergedeelte een koperen gedenkteeken, fijn en bevallig gewerkt.

Het hospitaal van den H. Geest is eveneens een buitengewoon interessant gebouw.

Als een typisch 15de-eeuwsch gildehuis zou het moeilijk wezen een merkwaardiger exemplaar te vinden dan het Schiffergeselschafthaus. Als gij binnentreedt, bevindt ge u in een groote zaal met hoog dak, ondersteund door massieve palen, waaraan modellen van schepen hangen; daar zijn oude schilderstukken op de muren, rijen van lange houten tafels en banken, die er uitzien zoo oud als het gebouw en die bijna van het eene einde der zaal naar het andere reiken; deze banken zijn ook op

vreemdsoortige wijze gesneden en beschilderd. Op een der palen leest men het jaartal 1535.

Dichtbij, in dezelfde straat, de Breite Strasse, staat het huis van de Kaufleute-compagnie; in een der kamers van dit huis vindt men oude paneelen van donker eikenhout met prachtig gesneden basreliefs; eenige der bovenste paneelen zijn versierd met albasten beeldhouwwerk, die tooneelen uit de Bijbelsche en algemeene geschiedenis voorstellen; het snijwerk dagteekent van de laatste helft der 16de eeuw.

Behalve de aantrekkelijkheid der stad en haar naaste omgeving, vindt men verscheidene plaatsen dicht er bij, die gemakkelijk met stoomboot en spoortrein kunnen bereikt worden.

Een daarvan is Travemunde, een aangename badplaats, zeer bezocht door de Noord-Duitschers. Vóór dat de Trave uitgediept was, dertig jaar geleden, diende zij als haven van Lübeck.

Ratzenburg, dat ook eenige mijlen van Lübeck afligt, is een romantisch stadje. Het staat op een eiland te midden van een met dichte bosschen omringd meer, en bezit een romaansche kathedraal.

Lübeck ligt een weinig uit den weg, maar 't is er volstrekt niet somber, behalve op koude dagen zonder zon, dan geven de oude, strenge gebouwen haar een eenigszins ernstig uitzicht, maar op een zonnigen dag of op marktdagen is het een vroolijke, drukke plaats. Dan vindt men daar niets in van de doode stad, haar straten zijn vol leven en beweging. Bovendien is Lübeck zeer gezond. Haar welvaart schijnt aan te groeien, en hoewel zij naar alle waarschijnlijkheid nooit meer het belangrijke standpunt zal terugwinnen, dat zij innam als meesteres van den Hansebond, zoo verdient zij nu reeds ten volle een der aangenaamste en belangwekkendste steden van Noord-Duitschland te worden genoemd.

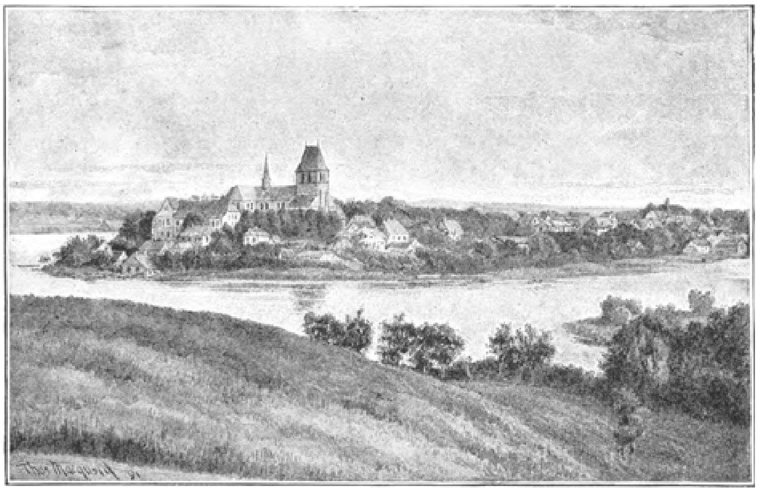

GEZICHT OP RATZENBURG.

De gezusters Radica-Doodica.

Van tijd tot tijd verschijnen er van die ongelukkige misvormde wezens, welke de aandacht trekken van de mannen der wetenschap, maar ook van een nieuwsgierig, naar onnatuurlijke schouwspelen dorstend publiek. Zoo waren het de Siameesche broeders, later de zusters Rosa-Josephine, toen een paar Italiaansche jongens, die òf aan elkander gegroeid waren òf twee lichamen op één onderlijf vertoonden. Deze wonderlijke spelingen der natuur komen nu en dan voor; het schijnt zelfs of, wanneer er zulk een monster het tooneel verlaat, een ander het opnieuw betreedt. Thans zijn het weer twee allerliefste meisjes van Hindoesche geboorte, die weldra Europa zullen doortrekken om door haar zonderlinge samengroeiing de belangstelling te wekken.

Deze kinderen werden in 1889 geboren te Nomapora in de provincie Orissa, ten zuiden van Calcutta; haar ouders waren arme Hindoesche landlieden en de verschijning dezer kleine monsters kostte hun bijna het leven.

De bevolking van deze streek was zoo ontzet door deze vreemde misgeboorte, die zij als een wraakoefening des hemels aanzag, dat zij de familie uit hun huis en erf verdreven; de vader, die hun angst niet door goede woorden kon verdrijven, maakte er korte metten mede en besloot de twee lichamen van elkander te scheiden. Zonder

zich te bekommeren om de wetten van chirurgie of antisepsie, zette hij er eenvoudig zijn mes in, en nu nog toont een litteeken de plaats, waar hij zijn operatie begon; gelukkig werd de man in zijn voornemen gestuit door de aankomst van een overheids-persoon, die de beide kinderen in een tempel deed plaatsen, waar zij de namen van Radica - Doodica ontvingen en bijna als godinnen vereerd werden.

Wie weet tot welke hooge eer de zusjes gestegen zouden zijn in den Boudhaschen eeredienst, indien een Duitsche Barnum zich niet met de zaak bemoeid en de ouders beduid had, dat het winstgevender was de wereld af te reizen met het buitengewone natuurverschijnsel dan ze als godinnen te laten aanbidden.

Eerst werden de kinderen door den impressario in Britsch-Indië vertoond, en nu moeten zij in Europa aangekomen en onder anderen in Brussel reeds tentoongesteld zijn. Al dadelijk hebben voorname geneeskundigen zich met dit tweelingpaar bemoeid en hun rapport bij de Parijsche Academie van Wetenschappen ingediend.

De meisjes zijn nu drie en een half jaar oud; zij lijken goed op elkander, en hebben een zeer karakteristiek Hindoesch voorkomen, olijfachtige tint, krulhaar, groote zwarte oogen; zij zijn bevallig, levendig, vlug, zij praten het Hindoestansch, een weinig Fransch en zullen wel langzamerhand alle Europeesche talen spreken, daar zij zeer intelligent schijnen.

Hun verbindingspunt bevindt zich tusschen de borst en het onderlijf en is omstreeks 10 cM. hoog, bij een dikte van 4 en een geheelen omtrek van 28 cM. Het schijnt dat zij afzonderlijke levensorganen bezitten en dus behalve deze verbinding normaal gevormd zijn.

Al zijn Radica en Doodica uiterlijk sprekend gelijkend, zoo hebben zij toch elk haar eigen persoonlijkheid. De eene is vlugger, levendiger dan de andere en zij willen niet altijd hetzelfde, hoewel zij nagenoeg dezelfde neigingen bezitten. De aard der verbinding maakt dat zij altijd tegenover elkander moeten zitten, maar zij weten zich toch altijd zoo te zetten, dat zij naast elkander komen. Hun gang is een weinig vreemd, zij loopen wat schuin, maar toch schijnt deze moeilijkheid haar niet te hinderen. Voor het gemak harer bewegingen, leggen zij de armen over elkanders schouders en kunnen zich op deze manier van voren laten zien. Op onze afbeelding zijn zij zoo ver mogelijk van elkaar afgehouden, waardoor men hun verbinding goed zien kan.

Zou men haar met succès kunnen scheiden? De vraag is reeds dikwijls behandeld, vooral ten opzichte der Siameesche broeders; voorheen heeft men de operatie dikwijls beproefd, maar steeds met ongunstig gevolg. Bij de groote vorderingen, die de heelkunde in onze dagen gemaakt heeft, zou de uitslag misschien zeer gunstig kunnen zijn; ook maakt de wijze, waarop de Hindoesche meisjes verbonden zijn, een goed resultaat zeer waarschijnlijk. 't Is echter te betwijfelen of haar ouders er in zullen toestemmen dat men het kapitaal, hetwelk zij in de tweelingen bezitten, door een operatie zal aantasten, en dus bestaat er alle kans op, dat Radica en Doodica tot het einde van haar leven vereenigd zullen blijven.

De pensionnaires van mevrouw Westberg.
Naar het Zweedsch, door Sigard.

I.
Waarom men pensionnaires moet nemen.

Wij burgerluidjes hebben gaarne ons huis voor ons zelven, tenzij wij met een nieuw meubelstuk of een nieuwen omelet kunnen pronken, het nieuws over buren en vrienden te veel wordt, zoodat wij het geen plaats meer kunnen geven in eigen boezem, of dat wij huwbare meisjes hebben of jongens die verliefd zijn op de zusters van andere jongens.

Dán komen wij bijeen, dan toont mama vol trots, verborgen achter een schuchter lachje, wat zij vermag, dan schenkt papa de punch uit een kruik in flesschen, dan vliegen onze ‘hartjes’ in walsmaat door de zaal of met kleurige kransen op het hoofd door den tuin, dan zien de meisjes hare ‘eerste vlam’, en de jongens worden wanhopig verliefd, dan wordt er druk het hof gemaakt aan de gouvernantes in opgeknapte japonnetjes van liefelijke kleur.

Want gij begrijpt dat ik over het leven spreek.

Maar wanneer het laatste glas is geledigd, de laatste kus achter de gangdeur is gewisseld, de laatste kleine overschoen is vastgetrapt aan den kleinen voet, en eindelijk als het laatste rijtuig in de laan is verdwenen, dan vindt men het toch aangenaam dat de rust en stilte wederkeerden in ons huis.

Mevrouw Westberg maakte hierop geen uitzondering, zij had uit tegenzin de eerste gouvernante in huis genomen, toen Thilda zoo groot werd dat zij niet altijd meer kon omslenteren, en het was bijna met afschuw dat zij eenige jaren later de gordijnen der pronkkamer zag bederven door den tabaksrook van den gouverneur.

Maar - de commissie-landmeter Westberg had natte voeten gekregen en daarmee nog langen tijd rondgeloopen om te 'meten,' ergens in Klöfdala. Evenals alle landmeters had hij voorheen ook dikwijls met natte voeten rondgeloopen. Toen was hij evenwel nog jong; nu echter 'sloeg het hem op de borst,' den ouden Westberg, en eenige dagen later had hij van al den grond, dien hij in zijn leven had gemeten, niets meer noodig dan zes vierkante ellen, een ruimte, waarin ook nog plaats was voor zijne vrouw.

De oude heer Westberg was een aardige echtgenoot en papa geweest, zooals wij burgerluidjes gewoonlijk zijn, als niemand ons ergernis geeft, onze gezondheid goed is en wij, wat het materieele betreft, in behoorlijkheid kunnen doen wat wij willen. Met recht werd daarom zijn overlijden door echtgenoote en kinderen diep gevoeld; maar toen er eenige maanden waren verloopen en de laatste resten van papa's verdiend geld waren verdwenen, begon men zijn verlies ook te gevoelen in de beurs.

W e s t b e r g a was namelijk niet precies een riddergoed, maar slechts twee bijeengevoegde boerenhofsteden, waarop de ingenieur een groot dubbel heerenhuis had laten zetten, en dit naar zich zelven Westberga had genoemd; daarop had hij eene laan geplant, het gaardplein als tuin aangelegd, en op een paal een grooten tuinspiegel gezet.

Voor hem, die roeping gevoelt om 'grondbezitter' te worden genoemd, is het misschien goed te weten, dat het bovenstaande alles is wat in Smäland wordt vereischt om van een boerenhofstede een heeregaard te maken.

Maar toen papa's inkomen wegviel was het puur onmogelijk, dat Westberga, alhoewel onbezwaard, mevrouw Westberg en de kinderen genoeg kon opleveren om van te leven.

Och, men had drie zak haver noodig voor een mooi, eenvoudig, wollen kleedje; de aardappelen die niet op de tafel van den opzichter terecht kwamen, brachten niet veel meer op dan diens loon, en wanneer men driehonderd kronen ontving voor een paar ossen, moest de gouvernante daarvan tweehonderd vijfentwintig hebben, dat men waarlijk niet te veel

kon noemen voor eene jonge dame, die hare opvoeding had genoten op de Storckenfeldsche kostschool te Jönköping, deze had verlaten met goede getuigschriften en van plan was naar Zwitserland te vertrekken om zich in de fransche taal te bekwamen.

Eerst toen men zag, dat alles achteruitging, bood men Westberga ten verkoop aan. Agenten en speculanten kwamen opdagen. Zij roemden Westberga en mevrouw Westberg's puddingen, spraken er van hier een prieel, daar een berçeau te maken, dronken veel cognac, vertrokken en beloofden ‘van zich te zullen laten hooren.’ Maar niemand deed dit, zelfs een jong man uit Arvika niet, die papa's pels had geleend, omdat het weder, terwijl hij buiten was om alles op te nemen, eensklaps omsloeg.

Een van de eerste mooie Meidagen, nadat papa was gestorven, zat mevrouw Westberg op de veranda met haar breiwerk en hare meisjes, en zij waren allen bedroefd. De opzichter had gezegd, dat er voor de roggevelden op zijn minst voor tweehonderd gulden mest moest worden gekocht, en het scheen wel dat er haar niets anders overschoot dan papa's paard te verkoopen, diens zaligheid en trots.

Het was een mooie avond. Westberga's lichtgroene logeergebouwen lagen zoo mooi tegen de helling van den heuvel tusschen knoppende linden, en de fraaie tuin er achter schitterde in gouden gloed.

Maar mevrouw Westberg was dezen avond ongevoelig voor natuurschoon. De kleine, gezette, in het zwart gekleede gedaante schoof zenuwachtig op haren stoel heen en weer; op het vriendelijke, ronde gelaat lag eene bezorgde uitdrukking, hare bruine oogen schitterden niet als gewoonlijk, en het was precies of de grijze strepen in haar mooi haar sterker uitkwamen dan anders. Elk oogenblik rustte de breikous in haren schoot. Eindelijk zag zij van onder haren breedgeranden strooien hoed den kring rond en zei:

‘Beste meisjes, wat zal ik in 's hemelsnaam beginnen?’

‘Kunnen wij, als de appelen en peren rijp zijn, deze niet verkoopen?’ opperde de kleine Vivan.

De kleine Vivan heette eigenlijk Elvira en was slechts elf jaar, zij was mager en hoekig, en had onnatuurlijk lange armen. Zoo ver het door vlasgeel haar omlijste gelaat beschermd werd door den hoed, was dit geelbleek, maar het benedenste gedeelte was roodbruin van zomersproeten; zij had evenwel een paar groote, vriendelijke oogen, die iemand open aanzagen, en een kleinen mond, zoo fraai, dat het was alsof zij dien geleend had, zoo weinig paste hij bij de magere wangen en spitse kin.

‘Beste, kleine vrouw,’ zei mevrouw Westberg, terwijl zij de kleine meid teeder naar zich toe trok. Maar toen zij daarop hare oudste dochters aanzag, was het vraagteeken in hare oogen nog niet uitgewischt.

De oudste meisjes aanziende, kon men hopen dat ook uit Vivan nog eens eene bijzonder lieve dame zou groeien. In de eerste plaats had men Thilda, eene lange, gevulde schoone, met Vivan's oogen en mond; de tien jaren, die zij ouder was dan Vivan, hadden hare wangen en kin gerond en de vlasgele lokken in goudgele veranderd en van Thilda eene echte Ingeborgs-type gemaakt.

Thilda was daarenboven eene aardige, flinke meid; er lag echter iets geestelijk onrijps, iets al te kinderlijks over het een-en-twintigjarig gezichtje, en als men haar nauwlettender aankeek, werd de gedachte gewekt, dat er iets aan hare innerlijke harmonie moest ontbreken.

Thilda had de idee fixe, dat niets een meisje zoo goed staat dan zich als een zwak, hulpbehoevend wezentje voor te doen. De natuur had haar een practischen zin gegeven en een sterk, flink lichaam, maar zij vond het aardig, zich zwak voor te doen, bracht zich zelve soms in de meening dat zij teringachtig was, en verzekerde hare vriendinnen dat zij jong zou sterven aan een hartkwaal. Dit alles belette haar evenwel niet om zich in huis nuttig te maken; had zij het echter één dag zeer druk gehad, dan klaagde zij den volgenden dag over benauwdheid en beweerde dat zij den ganschen nacht ‘geen wenk in hare oogen had gehad,’ ofschoon zij had geslapen als een ziekenoppasser.

Wanneer men Gerda en Evy aanzag, kreeg men eene vrij duidelijke voorstelling hoe mama's bruine oogen moesten hebben geschitterd en hoe lief haar figuurtje moest geweest zijn, toen nu wijlen de heer Westberg haar huwde.

Gerda en Evy waren negentien en zeventien jaar en geleken wel tweelingen. Uit al hare bewegingen sprak dartelende levendigheid, bevalligheid en gezondheid; zij voelden nooit symptomen van vreeselijke kwalen, klaagden nooit over moeheid of over de hulpbehoevendheid der vrouw en sliepen des nachts als rozen. Doch om der waarheid hulde te doen, zij hier gezegd dat zij gedurende den tijd, die er lag tusschen de kerstweek met hare bals en het ‘bronbal’ in den zomer, ook bitter weinig uitvoerden.

Aan dat ‘bronbal’ in de kleine, uit vier roode, half vervallen huisjes bestaande ‘Bureaustalt’ namen, behalve eenige studenten en gymnasiasten, twee med.-cand., op zijn minst drie officieren, een kantonrechter en twee notarissen deel.

Neen, de aardige meisjes namen alles veel lichter op dan Thilda - in de eerste plaats hare huishoudelijke plichten. Wanneer zij in de huishouding iets moesten doen, zetten zij een gezicht alsof men dat, strikt genomen, niet had mogen eischen van twee zulke kleine sylphidische brunettes met natuurlijk krullend zwart haar over het blanke voorhoofd, handschoennummer 5¾ en voetjes, ja, een paar verrukkelijk hooggewreefde voetjes, die in zes stappen de lange trap opvlogen en welker ideale vorm niet eens kon bedorven worden door het gebrek aan artistieken aanleg van den dorpsschoenmaker.

Ik heb die twee meisjes beschreven alsof zij één waren; zij geleken dan ook op elkaar als twee mooie, lekkere, glanzige kersen van denzelfden tak; maar in neiging en gewoonte openbaarde zich toch eenig verschil. Gerda hield er van voor arbeiderskinderen te naaien en hen op eene zeer onpractische manier vol te stoppen met amandeltaartjes, wanneer zij toevallig eens op Westberga kwamen. Evy schreef in het geheim verzen. Gerda was op haar negentiende jaar in gezelschap van heeren zeer terughoudend.

Evy was eenige minuten voor het vertrek van

het laatste ‘bronbal’ door hare mama verrast met den regenmantel over den eenen arm en het kleine kroeskopje op den schouder van een jeugdig agronoom. Maar dit was kinderlijkheid. Lieve hemel! zij was toen pas zestien jaar!

Met een meer principe-vaste en nadenkende mama en een papa, die een weinig meer over de opvoeding nadacht, zouden, ondanks het verschil in aard en neiging, de dochters van hetzelfde huis zich niet hebben kunnen ontwikkelen: de een tot een nuttig, arbeidzaam meisje, de beide anderen tot mooie dagdiefegges. Maar het Westbergsche huis was een der velen van den tegenwoordigen tijd, waarin de jeugd in vrijheid wordt gedresseerd, doch waar door een goeden, reinen geest, teederheid en liefde, ondanks alle zwakheid en verkeerdheid, de harten der jongeren rein worden gehouden en het gemoed teeder en opofferend blijkt voor anderen.

Mama Westberg had een heelen duim aan de kous gebreid, Evy's kous, waaraan de jonge dame nu reeds zes weken bezig was en die mama nu voor haar zou afmaken; maar nu liet zij wederom de handen in den schoot vallen en zei:

‘Beste meisjes, wat moet ik doen?’

‘Wij moeten *sparen*, mama, wij moeten het maar met onze wollen kleertjes doen, en wat behoeven wij eigenlijk des morgens koffie te drinken? Melk is evengoed.’

Het was Evy, die als econoom optrad.

‘Liefste kind, dat brengt geen geld in de kas,’ opperde mama.

‘O, u kan immers hout verkoopen,’ riep Gerda, alsof zij den steen der wijzen had gevonden. ‘Gister nog zei Magnus van Korsmäs dat men onnoemelijk veel geld voor het hout kreeg.’

‘De bosschen van Westberga zijn nog maar kreupelhout, kind.’

‘Ja, wat zullen eenige arme, zwakke stakkers van vrouwen beginnen? wat zouden *wij* kunnen doen!’ zei Thilda, en zij sloeg met eene hulpelooze uitdrukking op haar gelaat hare mooie gevulde armen om den hals harer moeder.

Eensklaps liet zich van boven uit een kersenboom, die dicht bij de veranda stond, eene stem vernemen.

‘Och, als ik maar thuis mocht blijven van die ellendige school, dan kon ik op de paarden passen en dan zou mama een knecht uitsparen!’

Na deze bijdrage in den familieraad sprong een ferme, flinke jongen met blond haar en groote blauwe oogen uit den boom.

Die nationaal-economische koetsier was de jongeheer Westberg, volle vijftien jaar; de andere zoon, de vier-en-twintigjarige Otto, had reeds het technologische instituut doorloopen, werd ingenieur genoemd en kwam enkel in den zomer een paar weken thuis.

Mama Westberg breide zwaarmoedig verder, blijkbaar weinig opgemonterd door den goeden raad harer kinderen. Zij liet een angstigen blik gaan over den tuin met zijn mooien tuinspiegel en heesters, tot hij op den, door de zon beschenen zee-inham bleef rusten. Zou zij gedwongen worden deze omgeving, die haar zoo lief was geworden, voor een appel en een ei van de hand te doen? Lief, omdat deze als het ware de lijst had gevormd om haar liefdesgeluk, omdat zij er later vele kalme, gelukkige jaren had beleefd, zij, de vroeger arme gouvernante van den graaf Klöfsjö!

Er was echter een die nog hare stem in den familieraad niet had uitgebracht, en die éene behoorde strikt genomen niet tot de familie; maar zij noemde mevrouw Westberg ‘tante,’ was de intieme vriendin der meisjes en Vivan's gouvernante, sedert men tot de ontdekking was gekomen, dat Vivan een bijzonder goed hoofd had om

te studeeren en geen der andere meisjes het met hare studies zoover had gebracht om dit jeugdig familie-genie te kunnen leiden bij hare lessen.

Mejuffrouw Anna Ljungklint was 27 jaar, klein en tenger, met een mager, bleek gezichtje, dat als een weinig verschrikt van uit een lijst van bruin haar te voorschijn gluurde. Zij was heel lief; haar verloofde was een paar jaren geleden aan typhus gestorven en zij zag er niet uit alsof zij er aan dacht hem een opvolger te geven. Haar specialiteit was pianospelen, maar zij had ook eene lieve, alhoewel zwakke sopraan en hare stokpaardjes waren 'Björkens visa' van Popelius en een oud volksliedje, waarvan het refrein luidde: 'Naar u, naar u, gij schoon Normandie!' Wanneer zij dat zong, trilden hare bleeke lippen en zij dacht aan haren gestorven provisor, die in kabinet-formaat in de kamer der meisjes op den schoorsteenmantel stond.

'Tante!'

'Ja, Anna.'

'Vóór mijne zuster trouwde en mama bij haar ging inwonen, hadden wij op Wimmerby altijd pensionnaires. Ik weet wel dat er groote bezwaren aan verbonden zijn, maar ik vond..... ik dacht, lieve tante.... melk, ruimte, koren, aardappelen hebben wij hier zoogoed als tegeef...'

Mevrouw Westberg trok haar voorhoofd in diepe rimpels, dacht een poos na en zei eindelijk:

'Dank je wel, Anneke; dat is misschien de eenige uitweg. Maar dan moeten wij een menigte lakens, handdoeken, nieuwe gordijnen enz. koopen, en ik heb nu geen geld.'

'Hm... mama kon op auctie's koopen met zes maanden krediet....'

'Evy, die zoo'n aanleg voor schrijven heeft, kon de advertentie wel stellen; maar - ik moet eerst nog eens over de zaak nadenken.'

II.
Wat voorwaarden de pensionnaires stelden.

'De zak is zwaar vandaag.'

'Antwoorden op de advertentie.'

'Geef hier den sleutel, Gerda!'

'De koffie moet maar even wachten. Haal Anna van boven, zij moet er bij zijn, zij is toch het eerst op het denkbeeld gekomen.'

'Het voelt net of er ook portretten in zitten.'

'Wat zou het jolig zijn, als hier mooie meisjes kwamen.'

'Ondeugende jongen!'

Weldra zat men in gespannen verwachting; men was zoo nieuwsgierig als gold het den 'heer' van

een pas verloofd buurmeisje, en vroolijk alsof men een prijs uit de loterij had gewonnen. Gerda wilde gaarne weten of er ook *heeren* hadden geschreven, Thilda zei heel onderworpen dat zij, als onbeschermde vrouwen, zich geheel zouden dienen te voegen naar den wil van de pensionnaires. Mama sloeg half onbewust de handen ineen en zuchtte: ‘God geve dat alles goed moge gaan!’

‘Hier zijn twee en twintig brieven, mama, en wij hebben niet meer dan zeven kamers,’ riep Evy.

‘Misschien zijn het eenvoudige meisjes, die eene kamer samen kunnen hebben.’

‘Ik kan met de meisjes naar den zolder gaan, tante,’ zei juffrouw

gezusters radica-doodica. (Zie blz. 21.)

Ljungklint.

Eindelijk ging men hooren wat de verschillende logées voor eischen hadden.

De papa van een jong meisje te Malmö hoopte dat er in de nabijheid een mooi, groot dennenbosch werd gevonden, want zijne kleine Amelia had eene zwakke borst en werd enkel van huis gezonden om veel dennenlucht in te ademen. Hij ging tevens van de onderstelling uit, dat zij eene mooie, ruime kamer op het zuiden zou krijgen en dat zoowel de beddelakens als de meubels geheel nieuw waren, want zij had een neef, die zijne eerste vrouw had verloren door zestienjarige diphtheritis-bacillen, welke in een ouden leunstoel hadden gezeten, dien hij op een verkooping had gekocht. Was er eene française in huis? Deze vond men somwijlen op groote heeregaarden en zijne dochter stelde zeer veel belang in vreemde talen. Zij was voor het overige

een lief kind, een weinig zenuwachtig, maar hij hoopte dat het ‘teeder toezicht’, waarvan in de advertentie gewag werd gemaakt, hierin wel verandering zou brengen.

De stijl en de spelling verrieden, dat mijnheer Larsson zijne opkomst aan zich zelven had te danken.

‘Mijn bitter harteleed,’ schreef eene jonge 29jarige weduwe, ‘heeft mij allen eetlust benomen en mijn kleine, aardige vijfjarige jongen eet als een vogel. Daar kamers, hout, melk, vet en meer andere dingen bijna omniet zijn te krijgen, zou het mij zeer verwonderen indien wij met ons beiden geen pension konden vinden voor 35 kronen in de maand. Zou dit gaan? Er is toch geen water in de nabijheid, waarin de kleine kan verdrinken?’

Een oude wever, die slechts voor twee maanden kamers wilde huren, waarvoor hij gedurende vijf jaren had gespaard, hoopte dat hij eene kamer beneden kon krijgen, waar niemand boven of naast hem sliep. Hij kon niet verdragen gestoord te worden. Eene goede slaapplaats moest hij tot een bepaalde voorwaarde maken. Goede rijtuigen, waarmee hij uitstapjes in den omtrek zou kunnen doen, zou hij zeer op prijs stellen. Indien er in de nabijheid geen jacht op eenden te maken was, behoefde men verder aan de zaak niet te denken. IJzeren ledikanten waren hem een gruwel. Vijf jaar geleden had men hem in een Vermlandsche boerenherberg zulk een ding gegeven, en hij rilde nog als hij er aan dacht.

Geheel verbluft door al die voorwaarden en eischen, voelde de familie Westberg zich verkwikt door een brief, met het postmerk Stockholm, die om het portret was gewikkeld van een jong, beelderig, mooi meisje, in diepen rouw.

‘O, wat is uwe advertentie lief! Jonge meisjes in huis, eene mooie natuur, eene piano, en liefdevolle zorg. Dát zijn juist de dingen die ik noodig heb. Ik ben sedert een half jaar moederloos en mijn vader moet een reis van drie maanden ondernemen naar Norrland. Ik kan hier in Stockholm niet blijven, en wij zijn niet rijk genoeg om zelf een buitentje te huren; ik wil trouwens ook liever niet alleen blijven. Een lief mevrouwtje, dat zich wat aan mij gelegen laat liggen, een paar aardige, frissche meisjes, met wie ik kan schertsen en stoeien en uit zeilen gaan, die mij als een zuster willen beschouwen, een kastje en een veldbed in een hoek, zure room en ongeschuimde melk, ziedaar alles wat ik noodig heb. Mijn portret zegt u, hoe ik er uitzie. Misschien ben ik wat leelijker, want mijne zomersproeten komen er niet op uit. Doch, die behooren bij het leven op het land. Zoodra ik antwoord heb, kom ik. Over den prijs worden wij het wel eens.

H o o g a c h t e n d,

JENNY FOLLIN.’

‘De Stockholmsche meisjes zijn wel aardig,’ zei Frans.

‘Dat moet een lief meisje wezen,’ meende mama.

‘Zij zal de gele hoekkamer hebben en mama's bruidssprei,’ besliste Thilda. ‘Een arm hulpeloos meisje, net als wij!’

De oude weduwe van een overste ondersteunde een jongen, die student was, met een gedeelte van haar pensioen; zij wenschte daarom zoo goedkoop mogelijk te wonen, voor 500 kronen in het jaar op zijn hoogst, en dan des zomers op het land, 's winters in de stad, voor het overige had zij volstrekt geen pretenties. Alleen.... zij had geen zeer sterke maag; gerookt en gezouten vleesch kon zij niet verdragen, en zij hoopte dat aardappelen niet al te dikwijls op de menu voorkwamen. Zij nam haar tweede ontbijt om 12 uur en dineerde om 5. Die uren zouden de overigen wel passen, niet waar? Zoo niet, dan moest zij er zich in schikken apart te worden bediend. Zij verwachtte dat er wel geen bezwaar zou zijn om haar als logée aan te nemen.

‘Ik heb geen christenziel, die zich iets aan mij gelegen laat liggen, geen tante op het land, geen oom aan een spoorstation of een neef aan een badplaats of in een vischrijk oord, die mij voor den zomer kan uitnoodigen. Vrienden heb ik mij nog niet kunnen aanschaffen, want ik heb nacht en dag gestudeerd, en naar een kuroord behoef ik niet te gaan, want ik ben niet ziek. Ik heb maar een zolderkamer noodig om te studeeren en eene mooie natuur om mij te verkwikken. Onder bovengenoemde omstandigheden moet ik bij vreemden een kamer huren.’

Zoo schreef een jong student in de medicijnen. Zijn brief leidde tot geen levendig gekout onder de meisjes.

Dan was er nog een papa van Prelleborg, die met zijn zieke vrouw naar het zuiden zou vertrekken en gedurende die maanden van hunne afwezigheid zijne beide jongens, van 7 en 8 jaar, boschlucht wilde laten inademen. Indien de oudste wat hulp bij zijne lessen kon krijgen, zou dit heerlijk zijn. Om eene lieve behandeling, zonder toepassing van lichaamsstraf, werd in het bijzonder gevraagd.

Eene juffrouw te Wexiö, die aan het hoofd eener zaak stond, wenschte voor een paar maanden ontslagen te worden van de vijfhonderd der zesduizend Wexiöranen te zien, die zich op de straten, op de bals, in den schouwburg en op de gezellige avondjes in de restauratie van het station vertoonden. Zij hield van kreeften, kruisbessen, rijden en zeilen en zou het verrukkelijk vinden indien er op Westberga geen Wexiöranen kwamen. Zij was 35 jaar, ongehuwd en verzocht om een flinke harde matras.

Nog werden er eenige brieven van minder belang voorgelezen, maar ook een schrijven van broer Otto, die zijne hooge goedkeuring met mama's plan te kennen gaf, en zich voornam dezen zomer eens een paar weken in de ‘menagerie’ te komen kijken. Eindelijk was men aan den laatsten brief genaderd.

Met onvast schrift en eene spelling, die ook een weinig ‘vaster’ had kunnen zijn, vroeg een jonge Zweed-Amerikaan, die in de nieuwe wereld veel geld had verdiend, en hier in zijn vaderland geheel alleen stond, of hij niet eenige maanden te Westberga mocht komen om zich vertrouwd te maken met de voor hem, den arbeiderszoon, nu geheel vreemde Zweedsche zeden en gebruiken van het gezellige leven. Onderwijl wilde hij rondzien naar een hem passend goed. Hij verlangde speciaal 's morgens kwartier over drieën, vóor hij uit visschen ging (er was toch een meer?) een ontbijt en dan een paard om overal heen te kunnen rijden. Het kwam er niet op aan, indien dit wat extra moest kosten.... Aan *money* ontbrak het hem niet.

‘Dien moest jij zien te vangen, Evy!’ merkte de veelbelovende Frans op, terwijl hij met zijne handen in de broekzakken stond en eene energieke poging deed om met den duim en den wijsvinger een gaatje in zijn broekzak grooter te maken.

De meisjes Westberg zochten nog eens den brievenhoop door, den grootsten, dien men ná de condolieantiebrieven nog ooit op Westberga had ontvangen.

Mejuffrouw Ljungklint was stil naar de piano geslopen, zij dacht aan haren provisor op den schoorsteenmantel en zong bijzonder dwepend:

‘Naar u, naar u, gij schoon Normandie!’

Maar mama voelde zich bezwaard door al die nieuwe plichten. Lang zat zij met de handen om de knieën geslagen voor zich uit te staren; doch eindelijk stond zij, met de energie eener practische vrouw op, vast besloten moedig haar lot onder de oogen te zien, en zei met eene kalme stem, alsof zij na een zwaren strijd een grootsch besluit had genomen:

‘Kinderen, wij moeten ons bedden aanschaffen.’

III.
Zij komen allen tegelijk.

Men had het onmogelijke gedaan; ieder was naar zijn aanleg onvermoeid werkzaam geweest. Men was het over de prijzen eens geworden en had met verschillende pretenties een verdrag gesloten. Mama was naar de stad geweest, en had op verschillende aucties meubels ingekocht. Thilda had geweven en genaaid, gordijnen opgehangen en eindelijk tal van brooden gebakken. Gerda en Evy hadden de kamers in orde gemaakt, handdoeken en kussensloopen genaaid, spreien gehaakt, en eindelijk in elk vertrek eene vaas met bloemen geplaatst. Vivan en juffrouw Ljungklint hadden den zaligen provisor en hare andere eigendommen gebracht naar drie in haast gereed gemaakte ‘zomer-vertrekken’ boven de schuur. De jonge Frans was bij de buren rond geweest om paarden ter leen te vragen, ten einde alle gasten van het station te kunnen halen, want men had het maar 't best gevonden dat deze allen tegelijk kwamen.

Westberga zag er feestelijk uit. Het was even na midzomer, de linden en de graspleinen waren nog frisch, de bijen gonsden in den tuin achter de lichtgroene logeerkamers, de lange rijen vensters blonken als bajonnetten van een gardecompagnie; alles was gepoetst en netjes.

Thilda stond, warm en rood, groot en mooi, in een licht katoenen kleedje - voor de eerste maal

ná papa's dood - op de veranda met een keukenhanddoek in de hand.

Nu was zij met alles gereed, zelfs de tuinspiegel had zijn beurt gehad, het huis was van den kelder tot den zolder netjes, vooral door háar toedoen; zij stond daar breedgeschouderd en flink, maar deed haar best zich onbegrijpelijk zwak en hulpbehoevend te vinden tegenover al de vreemde menschen, die huisvesting kwamen zoeken in hun huis en die haar natuurlijk ieder op zijne wijze zou beleedigen. Wat zouden zulke arme, verlatene vrouwen, zonder eenige bescherming er tegen doen?

Gerda en Evy, die de tafel hadden gedekt en nu met een groot bouquet, voor de vaas in het midden, uit den tuin kwamen, bleven eensklaps staan en riepen als uit één mond:

‘Hemel, daar komen ze aan!’

Ja, daar kwamen ze aan. Eerst Westberga's roodbruine paarden met een droscke vol dames en pakken, parasols, bouquetten en hoededoozen, dan patroon Lundstrom's blessen met een groote char-à-banc, een paar ‘nette’ vrouwen-figuurtjes, een strooien hoed, een paar grijze bakkebaarden, een knapzak, en de jonge Anderssons van Prelleborg, die met een kennis tot hier gereisd waren, maar zich nu, te oordeelen naar hunne vochtige oogen, geheel verlaten gevoelden.

Nu volgde dominee's ‘Perla’ met twee personen en drie valiezen, en ten slotte mevrouw Westberg's eigen oude Minka voor een kar, met Frans boven op vier koffers.

Jack de wachthond wilde eerst, als gewoonlijk, gaan blaffen, maar toen hij die menigte menschen en rijtuigen zag, bedacht hij zich en kroop hij verschrikt, met den staart tusschen de beenen, onder een dof gebrom in zijn hok.

Mevrouw Westberg had, sedert zij met den zaligen Westberg voor het altaar stond, haar hart niet zoo heftig voelen kloppen als nu, maar zij wist wat zij zich zelve en haar huis schuldig was; vol waardigheid trad zij in haar rouwgewaad op de veranda, reikte den ouden heer met de grijze bakkebaarden beide hare poezele handen, maakte eene diepe buiging voor eene dame en zei:

‘Hartelijk welkom, mevrouw Kopparhjelm!’

Er heerschte gedurende eenige oogenblikken een onbeschrijfelijk leven op de veranda. ‘Mejuffrouw Larsson van Mahnoo, mevrouw Palmqvist en de kleine Palmqvist, de wever Hemming, mevrouw Kopparhjelm, mijne dochter Thilda, candidaat Star,’ zoo gonsde het door elkaar, en hoededoozen, valiezen, parasols en stof vlogen door de lucht; Jack had zich uit zijn hok gewaagd en blafte, terwijl Frans met de zweep knalde, de meiden met de koffers sleepten en de oude Stina schreeuwde: ‘Hemel, Kulla, druk mij niet plat met die draagkist.’

Een der vreemdelingen had het nog niet gewaagd de veranda te betreden en zich in het gewemel te mengen. Nieuwsgierig en lachend stond zij in den tuin en groef met een schoentje, dat een kindervoetje zou gepast hebben, in het zand. Zij keek naar de veranda, naar de vogels, het hondenhok, den tuin, en knapte met de vingers, waardoor zij het hart won van Frans. Lang en slank stond zij daar in een eenvoudig, élegant, zwart reiskleedje, dat door afwezigheid van elke kleur, en het krippen ruche aan den hals, vertelde dat zij in den rouw was. Zij had een rond gezichtje met een kleinen, bekoorlijken mond, die door een bijna onzichtbaar wratje nog pikanter werd gemaakt, een echten aristocratischen neus, die misschien een paar streepjes te groot was, en een paar groote, donkere, diepe, vragende oogen. Heur haar was weelderig en viel in krulletjes over haar voorhoofd, dat veel te blank en te mooi was om het te

verbergen, te oordeelen althans naar het kleine stukje, dat men er van te zien kreeg, even boven de fijn geteekende wenkbrauwen.

Toen er op de veranda een weinig ruimte kwam, liep zij met lichten, veerkrachtigen tred de trap op, drukte mevrouw Westberg hartelijk de hand en stelde zich voor als:

'Juffrouw Tollin, die mevrouw Westberg vraagt dezen zomer eene moeder voor haar te willen wezen en een beetje van haar te houden!'

Mevrouw Westberg en de meisjes voelden terstond, dat het haar gemakkelijk zou vallen om aan dit verzoek te voldoen. Thilda zag haar innig, trouwhartig in de oogen en Gerda en Evy moesten elkaar vasthouden om haar niet terstond te omhelzen.

Eindelijk waren alle gasten op de hun aangewezen kamer, en Stina was druk bezig water aan te dragen, want wat er zich in kannen en karaffen bevond, bleek niet voldoende om al de stoffige reizigers op te frisschen.

Nu werd enkel nog de Zweedsche Amerikaan verwacht. Deze had geschreven, dat hij niet dan met den avondtrein kon komen.

Na verloop van een half uurtje vereenigde men zich in de eetzaal. Het was goed gezien van papa Westberg, deze 26 voet lang te maken. Men was het er over eens dat het onmogelijk was voor zulk een aantal gasten een 'zittende tafel'*) te hebben; maar toen de *mère noble* van het pensionaat de bedenking opperde, dat de bediening met 'een loopende tafel' in de war zou komen, nam mevrouw Westberg haar beleefd bij de hand, bracht haar naar de eereplaats onder den vergulden spiegel en zei:

'Als het mevrouw Kopparhjelm belieft hier steeds plaats te nemen, zal het mijne meisjes aangenaam zijn haar te bedienen.'

Dit, in vereeniging met de eerbiedige opmerkzaamheid, en het gevoel van de voornaamste hen in den loop te zijn, deed hare 'genade' Kopparhjelm zóó aan, dat zij eensklaps uit zichzelve zei er genoegen meê te nemen, dat men om drie uur at.

Sedert zat zij op die plaats, voor een canapétafeltje, gedekt met een helderwit servet, met haar bordje en bierglas, die beide steeds gevuld waren, en zij had de aangename gewaarwording, dat zij met hare 33 kronen, die in de maand eene onbemiddelde familie ondersteunde en door haar nobel wezen een salontoon gaf aan dit - hare genade kon zich dit

*) Zooals men weet, worden de gasten in Zweden niet aan tafel geplaatst, maar gaan zij zich van de opgedragen spijzen bedienen en keeren dan daarmee naar een hun welgevallig plaatsje terug. Dit noemt men een 'gående bord' hebben. Deze geraakt echter meer en meer in onbruik en maakt plaats voor een 'sittende bord'.

niet ontveinzen - zeer gemengd gezelschap. Voor 't overige was het eene aardige oude dame, met grijze krullen en een rooden neus, een mooi mutsje op het hoofd en juweelen ringen aan de dunne, blanke, gerimpelde vingers.

Na eenige aarzeling stapte Gertrud moedig op den grooten, zwaargebouwden heer Hemming toe, die bij het venster stond en nu zijne grijze bakkebaarden en rood gelaat naar haar toekeerde.

'Wil u nog niet een stukje gebraad, mijnheer Hemming?'

'Zoo, zoo, vindt u dat ik bleek ben? dat komt zeker....'

'Neen, ik vroeg of u niet nog iets gebruiken zou?'

HET OUDSTE ZUSJE. Naar E. Ravel. (Zie blz. 31.)

'Zeer waar, mejuffrouwtje, wij moeten niet beginnen met twisten.'

De goede heer Hemming was stokdoof.

Aan het eene einde der groote tafel had de jonge weduwe Alfhild Palmqvist met haren zoon plaats genomen; en twee groote borden vol jonge doperwtjes stonden voor hen. Hare kleine, tengere figuur en haar kinderlijk gelaat pasten niet erg goed bij het rouwkleed, dat zij nu reeds in het derde jaar droeg. Juffrouw Ljungklint zat naast haar en wist reeds precies hoe de dood van zulk een man als den zaligen Palmqvist het leven van een vrouw kan verwoesten, dat men zulk een slag nooit weer te boven komt en hoe kinderachtig het was, om na zulk een verlies te beproeven om te eten en te slapen als andere menschen.

Juffrouw Ljungklint verstond haar; zij dacht aan den ontijdig heengeganen provisor, liefkoosde den kleinen Hendrik en drukte de hand der arme weduwe. En mevrouw Palmqvist deed zich tegoed aan verdriet, doperwten en sympathie en voelde dat zij in eene goede haven was aangeland.

Een deel der jongelieden had op de veranda plaats genomen. De candidaat Adolf Star zat daar, middelmatig van lengte, welgekleed, donker teint en coquetteerde met

studententaal, een bruinen baard en zijn mooi candidaatsexamen, dat hij op nauwelijks drie-en-twintigjarigen leeftijd had afgelegd, en was het met juffrouw Tollin eens, dat zij elkander bepaald eens op eene groote bruiloft hadden gezien.

Juffrouw Larsson van Malmö, roodblond, 25 jaar, breed van heupen, dik van leest maar toch, zooals papa had geschreven, een weinig zenuwachtig, ademde volgens overeenkomst de Smaalandsche dennengeur in, door een grooten, mooien, zwellenden, rooden mond, met 32 frissche, breede tanden en een neus, die 'een weinig' naar boven wipte. Zij kon maar niet begrijpen dat juffrouw Florstedt van Wexiö niet zien kon dat zij aanleg had voor tering. Er was trouwens veel dat de kleine Amelia niet begreep. Papa was nog maar opzichter toen het haar tijd was geweest om naar school gezonden te worden, en geen natuurlijke aanleg had dat gebrek in de opvoeding verholpen.

Mejuffrouw Alma Florstedt, een klein onhandig

MET BEDOELING. Naar A. Aublet. (Zie blz. 31.)

ding, dat er uitzag alsof zij zelve geen plaatskaartje kon koopen, maar 35 jaar was en geacht werd jaarlijks 6000 kronen te verdienen, met eene bloeiende modezaak, had het mooiste figuurtje der wereld en zag er verrukkelijk, sylphidisch, vijftienjarig uit - van achteren. Maar wanneer zij zich omkeerde zag men een klein leelijk gezicht met eene al te hoogroode kleur, grove huid, grijsblauwe oogen en bleeke lippen. Doch hare groote levendigheid en goed verstand, dat bij uitzondering gepaard was aan een goed hart, deden haar toch overal sympathie winnen en het leelijke gezicht vergeten. Het ergst was het voor de kleine juffrouw Florstedt op de gemaskerde bals in Wexiö, waar zij door haar mooi figuur, bevalligen dans en gevat gesprek steeds een zwerm jongelieden om zich vereenigde - voor de démasqueering..... en zij, zoodra de maskers waren gevallen, ‘in ruim sop’ kwam, zooals de matrozen zeggen.

‘Oo - ai - eu klonk het eensklaps van het plein, en de kleine jongens Andersson, die na het dessert eene kleine wandeling in den omtrek hadden ondernomen, zetten blootshoofds en vreeselijk schreiende koers naar de veranda.

Thilda, die van de geforçeerde vocaalmuziek het eerst de oorzaak begreep, spoedde zich naar hen toe, nam hen in de uitgestrekte armen, streelde hunne blonde haren en kuste, van hunne dikke, door de zon verbrande wangen, de tranen weg, die bij Karel en Philip beiden waren te voorschijn geroepen door de driftige allures van een kalkoenschen haan.

De koffie werd in de priëelen gedronken, het croquetspel werd voor den dag gehaald, de heer Hemming ging naar den rechter om deze eenige inlichtingen te vragen aangaande de eendenjacht, hare “Genade Kopparhjelm” sluimerde vreedzaam in een badstoel en de arme, kleine, ontroostbare mevrouw Palmqvist vertelde van haar leed en haalde de gordijntjes van hare oogen op en neer voor den candidaat Star.

Juist toen men aan den avonddisch zat rolde een rijtuig het gaardsplein op, en men hoorde eene bulderende stem zeggen:

Ziezoo, hier zal het zijn. Of ik de heer Johnsson ben? Yes, dat is heel zeker, mijn kind. Nu eerst de koffers. Bedaard! Go on! Ziezoo. De familie is toch nog niet naar bed gegaan? Niet? *Well*, wijs mij dan mijn hok waar ik in kan kruipen en het stof van mij afspoelen, dan kan ik daarna eene buiging gaan maken voor mevrouw Westberg. Respectfully, yes!’

Hare genade, mevrouw Kopparhjelm, trok haren rooden neus op, de kleine mevrouw Palmqvist trok haar japon om zich heen en vatte telkens den candidaat bij den arm en fluisterde: ‘Lieve hemel, wie mag dat zijn!’

Zware voetstappen werden gehoord, het luide gesprek werd op de trap en boven voortgezet en eindelijk hoorde men Stina bijna schreeuwen: ‘Maar hemel, schaamt mijnheer zich dan heelemaal niet; zal hij de treden stuk trappen?’

Een kruisvuur van vragende blikken werd op mevrouw Westberg gericht. De arme mama werd er wat verlegen onder, kreeg een kleur en hoestte even voor zij antwoordde:

‘Dat is een jonge Zweedsch-Amerikaan, Johnsson, die in de nieuwe wereld veel geld heeft verdiend, en gevraagd heeft hier te mogen komen om zich weêr in het Zweedsche familieleven te mengen.’

‘Hij schijnt er terstond meê te beginnen,’ merkte de candidaat op.

IV.
Een familie.

De kamers en het ameublement, de omgeving, paarden en rijtuigen, jachtvelden en bedden konden natuurlijk op lange na niet aan alle eischen van de pensionnaires voldoen, al was het alleen maar omdat de lusten en begeerten van de gasten dikwijls tegen elkaar indruischten. De gelukkig bevredigde wensch van den heer Hemming om een goede badplaats te hebben, 'geheel in de nabijheid', liet zich natuurlijk moeilijk vereenigen met den bepaalden wil der kleine, troostelooze weduwe Palmqvist, om geen meer dicht bij het huis te hebben, waar de kleine in zou kunnen verdrinken. Maar de moeheid na de reis, het schitterend schoone weder der eerste week, en het onderdanige, innig bedroefde gezicht van mevrouw Westberg, wanneer er een kinkel in de kabel kwam, maakten dat er weldra geene aanmerkingen werden gehoord; allen leerden van hunne gastvrouw en hare dochters te houden, die zoo haar best deden om het ieder naar den zin te maken.

De moeilijkste taak was: hare genade Kopparhjelm en den Zweedsch-Amerikaan van elkaar verwijderd te houden.

Reeds bij het eerste ontbijt, toen mister Johnsson binnenkwam, frisch, breedgeschouderd, lichtharig en roodwangig, zette hij rechtuit koers naar de eereplaats van Kopparhjelm en barstte heel vriendelijk uit:

'Wel, wel, daar hebben wij, ja, eene aardige, oude grootmama! U hebt niet geschreven, mevrouw Westberg, dat gij zoo'n grootmoedertje in huis hadt. Good morning mistress, al zoo vroeg bij de hand?'

Hare genade verbleekte en liet de armen in stomme vertwijfeling langs haar knap versteld kleedje glijden.

Evy kwam tot ontzetting opdagen.

'Och, mag ik mevrouw Kopparhjelm den heer Johnsson van Kansas voorstellen?'

De heer Johnsson streek eens met zijne mooie, breede hand, die nog duidelijk sporen van eerlijken arbeid droeg, over zijne roodblonde snor, maar scheen voor het overige zich niet door hare Genade te laten imponeeren.

'Well mistress! zoo, dan is er geen grootmama in huis.'

'*Hare genade*, *mevrouw de overste* is zoo goed geweest om te willen beproeven of zij het hier, in onze eenvoudige omgeving uit kan houden, en wij doen allen ons best om het haar zoo aangenaam mogelijk te maken. Niet waar, mijnheer Johnsson?' viel mevrouw Westberg in, die juist binnenkwam met een hamomelet en bijna wanhopig was over dit ongeval.

'Yes, yes, all right! Zie, dáár houd ik van! En als de oude mistress eens wat geschommeld wil worden of eens een tochtje wil maken in een roeibootje,

dan moet zij er altijd maar aan denken dat Kalle Johnsson op de ooster-hoekkamer woont.'

'Een stukje omelet, mijnheer Johnsson?' vroeg Gertruda, om het gesprek eene andere richting te geven.

'Dank u, my dear miss! Ei zoo, is dat oudje de vrouw van een overste? Ja, lieve hemel, daar ginds in Kansas, aan den kruisweg die het dichtst bij de farw lag waar ik werkte, hadden wij ook zoo'n oudje van dat soort. Haar oude man stond als kapitein bij het vier-en-twintigste regiment, toen de oorlog uitbrak en hij zijn winkel sloot, miss. Maar die kerel was de duivel in eigen persoon, miss. In zes maanden was hij overste, precies als de man van deze oude dame hier, en als hij voor het regiment stond, kon niemand zien dat hij wel eens koeien en paardenhuiden in de hand had gehad; hij was leerlooier van beroep.

Maar bij Richmond trof hem een kanonskogel; voor hij ai! kon zeggen was 't uit, en daar stond nu zijne vrouw met zeven kinderen en acht knechten. Nu, zij was een deftige en galante vrouw, net zooals ik hoop dat dit oudje in hare jonge jaren zal geweest zijn, en zij kreeg weldra een kroeg, daar aan den kruisweg in Kansas. Och het was zulk eene nobele vrouw, miss! Wanneer zij in de tapkast stond, in een zwart zijden japon met een kraagje en een gouden ketting, dan zag zij er nog heel passable uit. Maar, o wee hem, die haar te na kwam. Een paar zoenen over het brandglas aan den een of anderen trouwen klant telde niet mee; maar als er zich een slungel *in* de tapkast waagde en de handen om haar heen wilde slaan en bijv. zeggen: “mevrouw overste, ik bemin u,” dan kwamen hare kleine blanke vuisten in aanraking met de jukbeenderen van den brutalen patroon. Maar....'

'Zal u nog niet een kopje koffie gebruiken, heer Johnsson?'

'.... zij werd dik van al het bier drinken en toen kreeg zij vet om het hart. Ik was er juist toen zij crepeerde. Zij zat net haar kasboek in orde te maken, toen er iemand riep: “een brandy! Hoort gij het niet, twee bier!” Een paar Ieren dicht bij de deur waren aan het stoeien met messen en....'

(*Wordt vervolgd.*)

Het oudste zusje.

Een oudste zusje is moeders rechterhand, ten minste, zij behoort het te zijn. Maar ach! hoeveel meisjes, vooral in onzen f i n - d e - s i è c l e -tijd, zijn voor haar taak niet berekend en zien met minachting en verveling neder op dat kleine grut; het ontbreekt er maar aan dat zij vragen wat Pa en Ma met zoovele kinderen doen, want zij geven toch niets dan last en drukte en kosten. 't Is hard altijd te moeten hooren, als men een nieuwen hoed of mantel verlangt: 'Och neen, kind! dat gaat niet met zoo'n huishouden als het onze!'

Dus ook dat nog! Bah, foei! die kinderen staan haar ook altijd in den weg en inplaats van hen bezig te houden en daardoor mama's taak te verlichten, snauwt de nuf hen zoo ongenadig af, dat zij vooreerst haar nabijheid wel zullen schuwen om bij de altijd vriendelijke, toegevende, maar overdrukke moeder hun troost te zoeken.

Het meisje, op nevensgaand plaatje, schijnt zoo ultra modern niet; zij lijkt nog van het goede, oude soort te zijn - dat niemand gekend heeft, maar waar ieder op pocht;

hoe lief immers houdt zij zich met haar broertje en zusje bezig. Wat leest zij nu aardig voor uit het sprookjesboek; de kinderen hangen aan haar lippen. Straks, als zij moede zijn van het luisteren, dan krijgen paard en pop de beurt. Gelukkig de moeder, die zulk een dochter heeft, een dochter, in wie de roeping leeft van de echte vrouw, die eens op haar beurt zich gelukkig zal achten zelf moeder te zijn.

Met bedoeling.

't Is daar zoo gezellig, zoo rustig in die vriendelijke kamer; de lamp onder haar rooden abatjour verspreidt een zacht rozig licht, de bloemen op tafel maken de lucht geurig en frisch; ijverig gaan de vingers der twee dames, moeder en dochter - men zou ze voor twee zusters houden - op en neer.

O, die avonden zijn zoo kostbaar, zoo vredig, zoo zoet; zware stormen zijn over de vrouw, die het stemmige rouwgewaad draagt, gegaan; bitter zijn de ontgoochelingen, snijdend de smarten geweest, die het leven haar bracht; zij heeft nog nauwelijks den middelbaren leeftijd bereikt, zij is nog in de jaren, dat menig vrouwenhart meisjesachtig luid en hartstochtelijk kan kloppen, dat het naderen van zeker persoon een gloeienden blos naar de wangen kan jagen, maar voor haar is die tijd voorbij, reeds bedekt een zilverachtig waas haar weelderige lokken; slechts één Enkele vervult haar hart, is het doel van haar leven, van haar hopen, haar verlangen; op een enkel hoofd verzamelde zij al haar kansen op aardsch geluk - op haar dochter, het bloeiende, achttienjarige meisje, dat naast haar zit.

Voor dit kind droeg zij met vreugde alle opofferingen, voor dit kind leed en werkte zij, en nu zij eindelijk het doel harer pogingen bereikt heeft, nu zij eindelijk genieten kan van haar zelfverloochening, nu die dochter voor haar een vriendin en gezellin, een ander ik is geworden, nu komt er een ander, een vreemde, dat zoete samenzijn storen; hij verbergt het niet, 't is met een ernstige bedoeling dat hij uren lang in die kamer vertoeft en de vriendelijke huiselijkheid van moeder en dochter zoo hoog verheft. Ach! door hem zal die kamer weldra haar grootste aantrekkelijkheid missen, want zijn doel is daaruit de schoonste bloem, het vriendelijkste licht te rooven.

Haar hart krimpt inéén bij de gedachte, dat zij weldra hier alleen zal zijn, alleen! en toch, zij verjaagt den roover niet. In diep gepeins werkt zij voort en luistert naar zijn woorden; ook de andere luistert toe, maar hoe verschillend! Voor de ééne draagt hij den sleutel, die een toekomst vol geluk zal openen, voor de andere de grendels, die een verleden vol zaligheid afsluiten. Zij voelt het duidelijk, die arme moeder, zij is de eerste niet meer in het hart der

dochter en zij kan, zij mag haar niet ontraden dezen man te volgen; zij weet dat geen moeder beter echtgenoot voor haar dochter kan wenschen, dat ieder haar dien schoonzoon zal benijden.

Maar ach! waarom komt hij reeds zoo vroeg, waarom reeds zoo spoedig hun genotvol samenleven verstoren? Is zij zelf niet veel te jong om reeds schoonmoeder te zijn? Maar het geluk van haar kind vóór alles; zij zal nu evenmin als vroeger aan zichzelf denken, maar zich bescheiden terugtrekken en zich verheugen, als die vreemde er in slagen zal haar de tweede plaats te doen innemen in het hart harer dochter.

De kroonprinses van Rumenië.

Daar was eens een jonge prins, die door zijn oom, een kinderloozen koning, als zoon aangenomen werd; de jonge prins kwam

MARIA VAN EDINBURG, KROONPRINSES VAN RUMENIË.

aan het hof van dien oom en werd door zijn tante met moederlijke teederheid ontvangen. De tante was een dichteres; zij had zoovele fraaie romans, mooie gedichten en drama's geschreven, dat haar nu de lust bekroop eens een blijeindend tooneelspel in werkelijkheid te laten opvoeren; de hoofdpersonen in dat stuk moesten zijn haar neef en een harer hofdames, die 't best met haar kon mededichten en mededwepen. De jonge prins, verblind door de kroon hem beloofd, gevleid door de liefkoozingen van zijn tante, gestreeld door de vereering der hofdame, was dadelijk bereid de hem toegedachte rol te spelen; het spel begon. Zoo'n lief, aardig herdersdicht! Dat de dame niet mooi was, geducht bij de hand en eenige jaren ouder dan de *jenne amoureux*, hinderde niet. Alles ging eerst heel goed en de koningin, wier sneeuwwitte

haren haar verboden een andere rol dan die van *mère noble* te spelen, zag met vreugde het spel voortgang maken. Zoo'n mooieroman, zoo'n pakkend drama, een koningszoon en een herderin, tegen het einde der prozaïsche 19de eeuw, samen den troon beklimmend. Liefde zegevierend over politiek!

Helaas! helaas! in de sprookjes van Moeder de Gans en van Scheherazade kent men geen staatsbelang. Hier echter nam de wreede, barbaarsche politiek maar al te gauw het woord. Zij zag het spelletje aan en duldde het zoolang het spel bleef, maar toen zij merkte dat het ernst werd, toen sprak zij haar woordje mede.

En nu kwamen er tranen en smeekingen en gebeden en voetvallen; de beide dames wrongen de handen, werden ziek, verlieten het land; de prins zwoer zijn herderin trouw, verzekerde bij alles dat zijn liefde hem ging boven zijn kroon. Maar zelfs de koning, die zijn gade lang genoeg in haar onschuldige liefhebberijtjes vrij had gelaten, moest nu, hoe ongaarne misschien ook, haar tegenwerken.

Het heele comedietje viel jammerlijk in duigen, maar misschien zou nu juist het echte, hartverscheurende drama beginnen. Ach neen! de prins ging op reis, en... koos zich een andere bruid, jong, frisch, van hooge, vorstelijke afkomst, met volle goedkeuring van mevrouw Politiek. Ieder vond zijn handelwijze goed, behalve de twee troostelooze vrouwen, die zoo vast op zijn medewerking gerekend hadden om hun tooneelstuk tot een goed einde te brengen.

Dit is het voorspel geweest van het den 10 Januari met zooveel luister in het stamslot der Hohenzollerns te Sigmaringen voltrokken huwelijk van prins Ferdinand van Rumenië en Maria van Edinburg. Heeft de prins hier de rol van slachtoffer gespeeld en hangt zijn hart nog altijd aan de verbannen hofdame Helene Vacaresco, terwijl hij om staatkundige redenen zijn hand gaf aan het Engelsche prinsesje?

Als men een blik werpt op het vriendelijke, lieftallige gezichtje van prinses Marie, vooral zooals zij hier afgebeeld staat in Rumeensch costuum, valt het moeilijk den prins te beklagen.

Al is men prinses, daarom kan men toch wel een lieve, ontwikkelde vrouw zijn, met een beminnend hart. Wie weet hoe verheugd prins Ferdinand zich voelt, dat hij ieder, en misschien ook zichzelf, heeft tevreden gesteld door bijtijds in te zien dat het beter is boeiende drama's op het tooneel toe te juichen dan er zelf een rol in te spelen en daardoor zijn toekomst te bederven. Practische zin gaat tegenwoordig immers boven alles!

Het meest te beklagen is stellig Carmen Sylva, de arme koningin-dichteres. Haar plaats aan het feestmaal bleef ledig, zij was afwezig, naar het heet ‘wegens ziekte’. Zal zij ooit in Rumenië terugkeeren? Of zal zij het van verre geduldig moeten aanzien, dat de jonge, bloeiende prinses daar stormenderhand alle harten van haar toekomstige onderdanen wint, vooral omdat het schilderachtige, nationale costuum zoo goed past bij haar zeventien jaren?

Op een muilezel door Marokko. Naar het Engelsch van Stanley J. Weyman. Met vier illustratiën naar G.D. Armour.

Spanje bereidt den reiziger in het minste of geringste niet voor op de verrassing, welke hem aan het einde der smalle zeeëngte wacht, wanneer zijne stoomboot in den helderen ochtend-zonneschijn het anker laat vallen voor Tanger, en de kleine sloep, geroeid door donkere, babbelende, halfnaakte bootslui, hem en zijne bagage opneemt. Zijne reis door Spanje heeft hem misschien voorbereid op het 'blinde' aanzien der stad, een gevolg van de afwezigheid van ramen in de witgepleisterde, van platte daken voorziene huizen, die uit de zee schijnen op te rijzen, - maar niet op het ontbreken van trottoirs in de smalle straten, en óók niet op het voortdurend dringen en duwen van mannen, vrouwen en jongens, kameelen, ezels en lastdragers in een vroolijk, opgeruimd, rusteloos voortbewegend gewoel, waarboven het geroep van 'balook!' (maak ruim baan!) voortdurend uitklinkt, en waarnaar de getulbande en gebaarde winkeliers, allen op

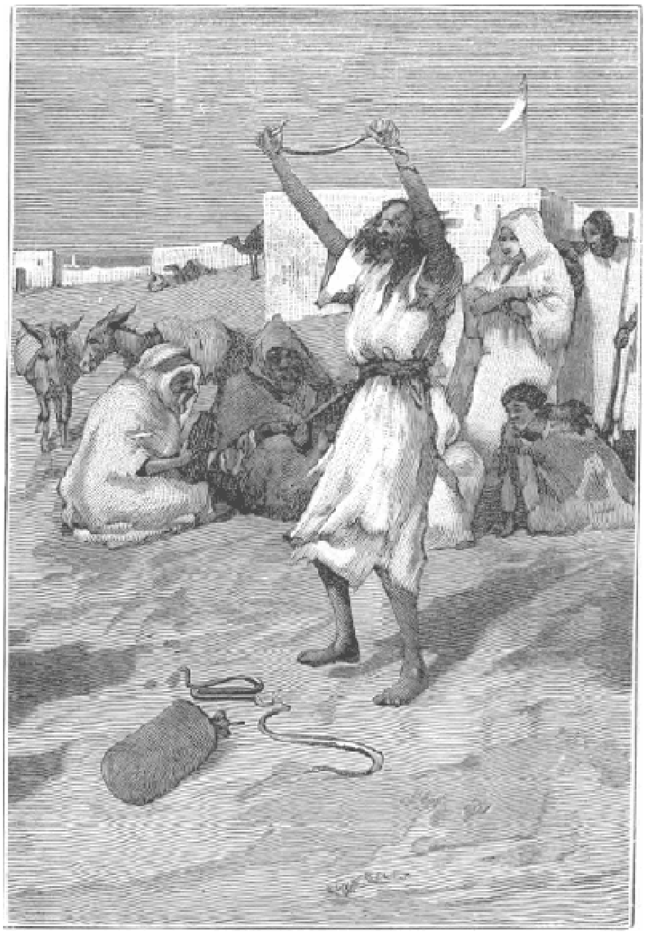

DANSENDE DERVISCH.

hun gemak neergehurkt in hun krot van een winkel, met hunne schoenen naast hen, zitten te staren met droomerige blikken en echt Oostersche onverschilligheid.

Hier bemerken wij een langen, zwarten slaaf, die met bloote armen en barrevoets voorbijkomt, met zijne hand op den rug van een kleinen ezel, dien hij meer schijnt

te gebruiken als een zondenbok, dan te besturen; hij draagt precies zoo'n ruwe, witte tuniek, met een broek van dezelfde stof, als de gewone slaven in Pompeji waarschijnlijk gedragen hebben. Ginds is het een Joodsch koopman in een zwart of blauw overkleed, met een gekleurden gordel, zwarte muts en dikken wandelstok, die onze aandacht trekt. Elders een Hadji of hoogvereerd bezoeker van Mekka, met een tulband op het hoofd en in witte kleederen; of een groep kinderen met kaalgeschoren kruinen, of met één lange, smerige haarlok, die op hun schouder hangt, terwijl het overige gedeelte van het hoofd zoo glad is als een biljartbal - uitgenomen de builen en bulten. Zij zien er uit als echte afstammelingen van Mahomed, maar met dat al zijn het vroolijke, goedaardige schepseltjes, en zij doen geheel als Christen-kinderen, wanneer men hen voor een stuiver om het hardst laat loopen. Maar het zonderlingste schouwspel van alles is misschien wel dat van mannen, die languit midden in de modder en het slijk van den weg liggen, even alsof zij honden waren; niet neergehurkt tegen de huizen - schoon dit ook dikwijls genoeg gebeurt - en óók niet neergevlijd op een plek gras ter zijde van den weg, maar tot over hunne ooren in het stof en het vuil, alsof het versch gemaaid hooi was!

De vreemdeling kan al deze dingen reeds in het eerste uur van zijn verblijf op de kust te zien krijgen, indien hij op een Zondag aan wal stapt. Dan is het namelijk marktdag, en is de voornaamste straat vol menschen. Op de drukste uren van den dag kunnen twee beladen ezels er elkaar niet passeeren. Maar het groote aantrekkingspunt van Tanger is de marktplaats buiten de muren. Het is een groote, kale vlakte, op een tamelijk steile helling, aan welker voet zich de stadsmuur en de poort bevinden. Op Zondagmorgen is die markt gevuld met een kakelbonte verzameling van

Tangereezen, landlieden en bezoekers, die zich rusteloos bewegen rondom verschillende brandpunten van belangstelling: den slangenbezweerder met zijn verwilderden haardos en zijn eentonig getrommel, den Arabischen declamator, of den braven man die u voor een shilling een halven liter koperen muntstukken verkoopt, en zich dan toch niet tekortdoet. Die muntstukken worden meest alleen gebezigd voor liefdadige doeleinden - de bedelaars nemen ze gretig aan - en zijn op zichzelf ware curiositeiten. Doch als ruilmiddel in het gewone dagelijksche leven hebben zij geen waarde. Zelfs de slangenbezweerder bekeek ze meer met leedwezen dan met toorn, en verklaarde al mompelend, dat hij toch liever Engelsch geld had. Dat zeggen al de winkeliers in dit gedeelte van Marokko, ofschoon het Spaansche geld hier toch het meest in omloop is. Het Spaansch is ook de Europeesche taal, die hier het meest gesproken wordt door Joodsche en andere kooplieden.

Terwijl ik zoo op de markt stond rond te zien, werd ik aangesproken door een man in Joodsche kleeding, maar met een rooden fez op. Of ik de citadel al gezien had? en de groote kanonnen? en de gevangenis? Neen, van dat alles had ik nog niets gezien, gaf ik ten antwoord; ik bedankte hem hoffelijk, doch daar ik reeds een afspraak had gemaakt om den volgenden dag de stad en den omtrek eens rond te gaan in gezelschap van een gids, had ik er op 't oogenblik geen noodig.

'Gids?!' schreeuwde hij, en dat wel op zulk een trotschen toon, dat ik er letterlijk door verpletterd werd; 'ik ben geen gids! Ik spreek tot u als een vriend! "Ik ben de Secretaris van......" en hier noemde hij een buitenlandsch gezant, wiens naam ik vergeten ben.

Ik haastte mij, hem tot kalmte te brengen, en slaagde hierin zóó goed, dat hij het gesprek voortzette, en mijne aandacht nu eens op dit en dan weer op wat anders vestigde, totdat ik wegliep. Doch zelfs toen bleef hij mij nog vergezellen; en nadat ik voor zijn vriendelijken aandrang bezweken was, bezichtigde ik achtereenvolgens de groote kanonnen, de citadel en de gevangenis. Ik vond, dat hij mij bijzonder gunstig gezind was. Ik heb nu en dan zóóveel minzaamheid van vreemdelingen genoten, dat ik bereidwillig geloof sla aan haar bestaan. En wij werden dan ook bepaald vertrouwelijk.

Wat zou ik dien man dienen te geven?' vroeg ik, met verwijzing naar een soldaat, die ons in de gelegenheid had gesteld om de kanonnen te bezichtigen.

'O, een shilling!' antwoordde hij dadelijk.

'En dien daar?' vroeg ik weer, toen wij bij den cipier kwamen, die ons vergunning had gegeven om door een gaatje in den muur in een afschuwelijken kerker te gluren.

'O, een shilling!'

'En dezen?'

'O, een shilling!'

In één woord, het was altijd en immer weder dezelfde geschiedenis: een shilling! - totdat ik, bedenkende dat een liter kopergeld gelijkstaat met die nuttige zilveren munt, toch een weinig wantrouwend werd. Ik stond juist gereed om afscheid van hem te nemen, toen hij mij vroeg: 'Wat geeft gij aan den gids?'

'Ik heb geen gids gehad!' antwoordde ik stoutweg, terwijl ik den schurk strak aanzag.

'Ik heb drie, vier uur gegeven,' hield hij vol, terwijl hij vier vingers opstak - in werkelijkheid was hij iets meer dan een uur bij mij geweest, - 'en ik reken één shilling per uur. Ik moet dus drie, vier shillings hebben! Drie of vier shillings voor den gids!'

Ik betaalde den booswicht één shilling, en niets meer; en nadat ik hem zonder zegenbede had weggezonden, zette ik armer, maar wijzer, mijnen weg voort. Hij zelf keerde zonder twijfel in allerijl terug, om bij den soldaat, den cipier en zijne andere vrienden zijn deel van den roof te gaan ontvangen.

De wegen, waarmede men uit Tanger verder het land ingaat, zijn eigenlijk de moeite en de inspanning niet waard, vooral wanneer men ze te voet bereist. Want het zijn òf mulle zandwegen, òf - ook al heeft men ze gedeeltelijk met macadam bevloerd - ze zijn totaal verstoken van bruggen. Ik deed intusschen toch een aangenaam uitstapje over den berg Washington naar den vuurtoren op kaap Spartell, een afstand van ongeveer negen mijlen. Op den top van den berg Washington, een onbebouwde landtong, begroeid met steekbrem en varens, of althans met planten die daar veel op gelijken, heeft men een prachtig uitzicht op de zeeëngte, met de Spaansche kust van kaap Trafalgar tot aan Gibraltar, zoodat de huizen van Tarifa duidelijk zichtbaar zijn. Aan de linkerhand strekt zich het glinsterende watervlak van den Atlantischen Oceaan uit; ter rechterzijde, in het verschiet, verheffen zich de Aap-bergen, zwart en indrukwekkend, terwijl achter ons de donkere, golvende heuvels zich rug aan rug uitstrekken tot aan den horizont en het weinig bekende binnenland van Marokko.

Een vriendelijk pad langs de heuvels loopt van den berg door een smaller bergpas naar den vuurtoren. Het is de eenige inrichting van dien aard, welke er in Marokko bestaat. De toren werd op last van den keizer gebouwd, en de vloeren zijn van uiterst fraai marmer. Op de binnenplaats ziet men een zonderling gevormde fontein van mineraal-water. De onderhoudskosten van het licht worden uit een internationaal fonds betaald, waaraan, als ik wel heb, door dertien landen wordt bijgedragen. De eerste lichtwachter wist mij allerlei nieuws te vertellen van de zegeningen, die er over het menschdom komen zouden, wanneer al de machines vernield werden. Maar toen ik hem voorstelde om dan maar te beginnen met het afschaffen van zijn lamp, en die te vervangen door een honderdtal flambouwen, vastgehouden door honderd fakkeldragers, dacht hij dat ik een loopje met hem wilde nemen. Vruchteloos trachtte ik hem duidelijk te maken, dat er op die manier toch werk zou gegeven worden aan een honderdtal arme drommels, die het hard noodig hadden. Dat kon hij niet inzien; en toen ik afscheid van hem nam, vond ik zijn brood en zijne boter beter dan zijne beginselen, maar zijn doorzicht nog ver beneden al het andere.

Het hôtel, alwaar ik mijn intrek nam, verdiende in alle opzichten den naam van ‘Hôtel de l'Oasis’ - een veelgebruikte naam in Algiers, - zóó zindelijk,

geriefelijk en Engelsch was het er, en dat te midden van een stad, die geen enkele der bovengenoemde eigenschappen bezit, een stad wier bezoekers geneigd zijn om haar, bij eene kennismaking van een enkelen dag, bekoorlijk te noemen, haar den volgenden dag leelijk te vinden, en er eindelijk voorgoed een walg van te krijgen. Onder de vele vreemden, die in mijn hôtel gelogeerd waren, bevond zich ook een gezelschap van vijf personen. In Spanje was ik in de gelegenheid geweest, hun een kleinen dienst te bewijzen, en dit vergolden zij hier meer dan dubbel door het voorstel te opperen, dat wij onze krachten zouden vereenigen voor alle mogelijke uitstapjes. Maar de groote vraag was: waarheen?

Intusschen, er brak een regenachtige dag aan, waarop wij elkander toevallig op de markt te Tanger ontmoetten en in een troostelooze stemming onze druipende parapluies bij elkaar staken. ‘Er zijn geen kameelen!’ bromden wij, terwijl wij onze weemoedige blikken over de eenzame moddervlakte lieten gaan, en bij enkelen onzer onwillekeurig de wensch opkwam, dat wij droog en gezellig in onze clubs zaten.

‘My lord moest de kameelen te Tetuan eens zien, met haar zoo lang als de staart van een muilezel!’ liet eene zachte stem naast mij zich hooren, de stem van den Joodschen gids mijner vrienden. Het was een klein mannetje, met listige oogen en een taankleurig gezicht, een neef van al de bazarhouders te Tanger; en de lieden, als wier gids hij fungeerde, hadden op zijn aandrang reeds een klein vermogen uitgegeven.

Allen gevoelden wij lust om ons slecht humeur aan hem bot te vieren. ‘Kameelen?! Wij hebben een afschuw van kameelen! Waren er maar apen te koop, Benjamin!’

‘Apen? Aha!’ En hij smakte met zijn lippen, en schudde de lange kwast van zijn fez, alsof hij niets zaligers op de wereld kende dan apen.

‘In Tetuan, natuurlijk!’ spotten wij.

Maar Benjamin was gewoon aan bespottingen. ‘Ja wel, mijnheer,’ antwoordde hij leukweg, ‘duizenden! honderden! en apen! en een slavenmarkt! en borduurwerk, mevrouw, en tapijten!’

‘Goedkoop?’ vroeg een onzer, die wat nieuwsgierig was uitgevallen.

‘Spotgoedkoop! *Bon marché! Borato! Gah!* mevrouw, hier zijn het altemaal bedriegers!’

Nog geen vijf minuten geleden had de schelm de eerlijkheid van zijn laatsten bondgenoot tot in de wolken verheven! Maar wij geloofden hem, omdat wij het zoo gaarne wilden. Wij hadden nu reeds meer dan drie dagen in Tanger vertoefd en waren oververzadigd van de Moorsche koffiehuizen, en scholen, en moskeeën, en veelvuldige trouwpartijen. Wij gaven de noodige orders. Vol trots zonden wij een bode vooruit naar Tetuan, om te verzoeken dat de stadspoort nog een uur na zonsondergang mocht open gehouden worden, voor het geval wij wat laat zouden zijn.

Den rit naar Tetuan, een afstand van minstens vijftig mijlen, zouden we in één enkelen dag afleggen; wij zouden er een of twee dagen blijven, al naarmate het er ons meer of minder goed beviel, en dan tusschen licht en donker terugkeeren. Dienovereenkomstig zetten wij ons den volgenden morgen te half zes op de met vuurrood laken bekleede zadels neder, en reden wij op onze met rammelende belletjes voorziene lastdieren de straat uit, waarna wij aan den zandigen oever kwamen, met onze blikken in oostelijke richting, juist toen de dag begon aan te breken. En daarop gingen we lachend voorwaarts, in een prettigen handgalop, - met lage zandheuvels aan onze rechterzijde, en aan onze linkerhand de zee, die als eene witte, glinsterende

massa lag uitgestrekt onder een grijzen mist, waaruit ons op werkelijk spookachtige wijze de schrille kreten van onzichtbare zeevogels in de ooren klonken.

In geregelde volgorde trokken wij op. Eerst kwam onze soldaat, gezeten op een monsterachtig kastanjebruin gedierte, met den kop van een Arabischen hengst en de pooten van een vigelantepaard. Hij - de soldaat namelijk - voor iedereen het bewijs, dat wij onder de bescherming van den Sultan stonden, - had de kap van zijn blauwen mantel over zijn getulband hoofd getrokken, en zooals hij nu was uitgedost, herinnerden de omtrekken van zijn bovenlichaam ons duidelijk aan de standbeelden van Richard Leeuwenhart, - aan die namelijk, welke den kruisvaarder voorstellen met zijn helm van schakelpantser op het hoofd. Zijne naakte voeten, die onder zijn witten overrok uitstaken, rustten losjes op groote, platte stijgbeugels. Een zijner naakte hielen was gewapend met iets, dat meer op de punt eener lans dan op een spoor geleek. Zijn geweer had hij, even alsof het een hengelroê was, in een rood linnen zak gestoken; en ons geheele gezelschap kon, naar ik vreesde, tot op den laatsten man vermoord zijn in de helft van den tijd, dien Ali noodig zou gehad hebben om zijn wapen uit dit omkleedsel te bevrijden. Niettemin, zooals hij daar op zijn telganger voor ons uit reed, met het lange geweer in balans dwars over zijne knieën, was hij, met zijn zonderling costuum en zijn nog zonderlinger ros, eene merkwaardig schilderachtige figuur. Meer dan eens gebeurde het, als Ali even stilstond op den top van een heuvel en dan scherp tegen de lucht afstak, dat de een of ander van ons gezelschap plotseling uitriep: ‘O, kijk toch eens! Is het niet precies een schilderij? Doet hij u niet denken aan de... Tentoonstelling?’

Achter hem kwam onze gids. Hij had zijn hoofd opgetooid met een nieuwen fez, waaraan een lange blauwe kwast hing, en zijn mantel of jas deed mij onwillekeurig aan de huid van een kikvorsch denken; ook droeg hij hooge laarzen van ongetaand leder, met sporen er aan, en een broek van blauw moiré zijde - of van iets dat er precies als blauw moiré zijde uitzag - van achteren zeer ‘zakkerig’ gevormd, zoodat de spotters in ons midden onwillekeurig aan het achterste van een schaap dachten. Reeds van het eerste oogenblik af, waarop wij onzen rit aanvingen, bleek het duidelijk, dat hij oneindig meer bedacht was op zijn eigen voorkomen en zijn prestige, dan op ons belang. Maar ‘hoogmoed komt voor den val,’ en de Benjamin, die daar voor ons uit reed op den besten muilezel, met de zweep op de dij en het hoofd in den nek, was een geheel

ander man dan de Benjamin, die... Maar ik loop mijn verhaal vooruit!

Wij, reizigers, waren met ons zessen: drie dames

DE TOCHT DOOR DE VLAKTE.

en drie heeren, allen op meer of minder goede muilezels gezeten. Enkelen onzer waren netjes gekleed met overjassen en regenmantels; doch anderen waren maar schamel uitgedost met oude ulsters en geleende kousen. Onze pakknecht, die de gewone kleeding der lagere volksklassen droeg: een ruw, lichtbruin ding, dat hem gedeeltelijk los, gedeeltelijk gesloten om het lijf zat, en van zulke primitieve mouwen voorzien was, dat hij tamelijk veel weghad van een waterhoen of een zeepauw, - vormde de achterhoede, schrijlings op zijn beladen muilezel gezeten, en met een zijner naakte hielen regelmatig tegen de zijde van het dier kloppend.

Tot op den middag kwam er weinig verandering in onze volgorde, hoewel het omringende landschap zeer rijk aan afwisseling was: van het zeestrand naar een groene vallei, waar ooievaars of kraanvogels bij onze nadering loom en lusteloos opvlogen, en van daar naar een bont mengelmoes van lage heuvels, opgevroolijkt door groote, veelkleurige bloemstruiken. Van daar kwamen wij in hooger gelegen streken, die met een zachte glooiing opliepen tot El Fondak, de plaats waar wij 's middags halt wilden houden. Het was een groote schapenfokkerij, ingesloten door hooge muren, waarbinnen de stallen stonden, en met een toren boven den ingang. In een hoek zetten wij ons daar neder, allen in de vroolijkste stemming, en wij aten er koude kip, en dronken rooden wijn, en waren zeer dankbaar dat wij geen maatregelen hadden genomen om hier den nacht door te brengen, want het was er hoogst ongeriefelijk, en niet al te zindelijk óók.

Eens kwamen wij ergens aan een brug, en bij dat schouwspel bleven wij met comische wanhoop staan. Wij meenden dat dergelijke weelde-artikelen nu reeds ver achter ons lagen. Alleen toen wij de verzekering kregen, dat van de twintig riviertjes tusschen Tanger en Tetuan niet meer dan twee zich op het bezit van bruggen konden beroemen, gingen wij er toe over, onze hoofden op te heffen en - een weinig getroost door een diep moeras voor ons - weder blijmoedig onzen weg voort te zetten.

Kort na den middag reden wij man achter man langs de glooiing van een lagen heuvel, toen wij plotseling werden tegengehouden door iets, dat ons tegemoet kwam. ‘Wat is er?’ riep een onzer. ‘*Qu'est ce que c'est*, Benjamin?’ vroeg een ander, - en

er ontstond eenige verwarring, toen onze geheele linie als een telescoop ineen werd gedrukt. En nu zagen wij, wat er voor ons uit te doen was.

Twee mannen, die nog ongeveer dertig meter van ons verwijderd waren, snelden ons tegemoet. Een hunner, de grootste, een lange, breedgeschouderde kerel, werd vervolgd, naar het scheen, want zijne handen waren op zijn rug vastgebonden, en een eind touw sleepte achter hem aan. Zoo kwam hij eindelijk bij ons gezelschap, en eer een onzer hem tegenhouden kon, wierp hij zich languit op den grond, en lag hij zich daar rond te wentelen, als iemand die in doodsangst om zijn leven smeekt. Ik zag de tranen langs zijne groote wangen biggelen, toen de ander hem had ingehaald en hem met zijn in de scheede gestoken zwaard begon te bewerken. Een onzer maakte op minnelijke wijze een einde aan die operatie. Allen herhaalden wij opnieuw: 'Wat is er, Benjamin?' met verhoogde belangstelling, en wij staken de hoofden bijeen, onder het slaken van allerlei andere uitroepen, in drie of vier talen.

De zaak bleek eenvoudig genoeg, toen zij ons was uitgelegd, ofschoon zij voor ons toch hoogst belangwekkend bleef. De grootste man was een negentiende-eeuwsche roofridder. Men had hem den vorigen nacht op heeterdaad betrapt bij het stelen van vee, en nu werd hij naar de gevangenis te Tanger overgebracht. Bij het zien van de 'Franken' - zooals alle Euro-

peanen hier genoemd worden - was zijne hoop op verlossing eensklaps opgewekt. Zouden wij wel zoo vriendelijk willen wezen om zijn bewaker overhoop te schieten, dood te steken, of op andere wijze van kant te maken, zijne banden te slaken, en hem te laten loopen? Dat was alles wat hij ons wenschte te vragen.

Wel neen, daar zagen wij geen kans toe. Wij zouden niet weten, op welke wijze wij dat moesten aanleggen. Wij reden voorzichtig heen langs den armen drommel, die daar nog altijd op den grond lag te kruipen en te schreeuwen, en lieten hem aan zijn niet geheel onverdiend lot over. Geen onzer keek meer naar hem om; maar nog een poos daarna bleven we zwijgend en peinzend voortrijden, en zagen enkelen onzer bleek, want natuurlijk dachten we terstond aan dien ellendigen kerker te Tanger, waarin wij een enkelen, huiveringwekkenden blik hadden geworpen, om er ons terstond weer van af te wenden, wijl onze nieuwsgierigheid meer dan verzadigd was. Dit was in de eerste oogenblikken onze stemming. Later, toen zijn geschreeuw ons niet langer in de ooren klonk, begonnen wij ons te verheffen op de ontmoeting, en poogden onze nog onervaren handen het tafereel in een meer romantisch licht te plaatsen. Maar het mocht wezen zoo het wilde: wij waren nu dan toch met een roover in aanraking geweest!

Van El Fondak liep de weg zeer steil opwaarts langs een oude waterleiding, door een lage, blinde viaduct, en over gevaarlijke steenen en kuilen, die de voortreffelijke eigenschappen onzer muilezels op een zware proef stelden. Nadat wij de waterleiding achter den rug hadden, daalden wij aan den anderen kant den heuvel af, maar met nog meer moeite, zóó ruw was het pad. Gedurende een groot gedeelte van den weg volgden wij de oevers eener vrij breede rivier, en meer dan eens kwamen wij aan een bekoorlijk landschap, dat reeds door reizigers in Marokko opgemerkt en beschreven is: velden met

OP VERKENNING.

bloemen, die zóó dicht op elkaar groeiden, dat het geweven tapijten geleken. Nu eens was het er een van enkel viooltjes, met zoo weinig bladgroen er tusschen, dat het zuivere wit wel een mijl ver zichtbaar was. Dan weer was het een veld met fluweelen boterbloemen, wier lichtgele en donkere oranjetinten uitnemend met elkaar harmonieerden. Elders weer eene buitengewoon rijke en prachtige schakeering van de drie bovengenoemde bloemsoorten, zoo dicht opeengezet en zoo smaak vol vermengd door de hand der natuur, - met hier de schaduw van een olijfboom, en daar de zonneschijn, samenwerkend om golvende figuren op de oppervlakte te tooveren,

- bij welk schouwspel wij gesmoorde kreten van bewondering slaakten, en onbeweeglijk in den zadel bleven zitten, om onze oogen er een tijdlang aan te verzadigen.

Menschelijke wezens kwamen wij onderweg niet veel tegen. Nu en dan stond een schaapherder of een veehoeder, met zijn lang geweer op zijn rug, ons van den top eens heuvels gade te slaan; elders ging een gezelschap kooplieden, met zwaarden in koperen scheeden op hunne ruggen hangend, hoffelijk voor ons uit den weg. En twee of drie ongesluierde vrouwen, die hare schapen hoedden, bleven drentelend wachten, om, ondanks onze tegenwoordigheid, lange en verwonderde blikken te werpen op onze reisgezellinnen. Wij zagen weinig of geen woningen van menschen, en in het geheel geen wilde dieren, uitgenomen eenige prachtige arenden.

Het was reeds over zessen, en het begon vrij donker te worden, toen er eindelijk en ten laatste in de verte, op den top van een kleinen heuvel, een lange, lage, witgepleisterde muur opdaagde, met een vlag, die op den dichtst bij ons zijnden hoek stond te wapperen. Maar hoe laag de muur ook was, stak toch bijna geen der daarachter staande gebouwen er boven uit; en wij voor ons, die vermoeid waren na twaalf uren in den zadel te hebben gezeten, vonden dat de stad er in de schemering zeer nietig

en somber uitzag. Wij werden evenwel aan de poort met veel gastvrijheid ontvangen, en door nauwe straten, die zich voor het meerendeel tusschen blinde muren kronkelden, naar het huis of het hôtel van een Joodschen inwoner geleid, die Nahom heette. Hij was consul voor verscheidene Europeesche mogendheden, o.a. voor Engeland en Nederland. Er wonen weinig of geen Europeanen te Tetuan, ofschoon de stad, meen ik, veertig duizend inwoners telt en veel grooter dan Tanger is. Om niet den schijn op mij te laden, dat ik, door over de stad te spreken, bijna geen notitie nam van onzen gastheer, wil ik hier al dadelijk zeggen, dat hij met de meest mogelijke vriendelijkheid alles voor ons deed, wat in zijn vermogen was.

Wij werden op de eerste verdieping gehuisvest. Zij bestond uit drie kamers, of liever uit drie alkoven, die hun ingang hadden op en correspondeerden met de drie zijden van eene binnengalerij, die boven een fraai gemeubeld vertrek uitstak, dat van voren geheel open was, en zich in het midden van het huis bevond. Deze open zaal, of algemeene kamer, was bevloerd met roode baksteenen. Des winters, of op de zonnigste uren van den middag, kon zij afgesloten worden door middel van een groot zeil, dat dan op gelijke hoogte met het dak van het huis werd gespannen. De galerij en de buitenzijde onzer drie vertrekken waren van licht geschilderd hout, hetgeen een indruk maakte, die ons deels herinnerde aan Noach's ark en deels aan een Zwitsersch *chalet.* De vierde zijde van den smallen vierhoek werd ingenomen door een trap.

Den volgenden morgen beklommen wij het dak, - schoon niet zonder eenige vreeze en beving, omdat wij ons herinnerden, dat in sommige dezer steden de daken zóó geheel en uitsluitend ter beschikking der vrouwen zijn gesteld, dat een man gestraft wordt, ook al vertoont hij zich op zijn eigen dak. Maar er werd geen enkele klacht tegen ons ingebracht en wij zagen niets merkwaardigs.

Des anderen daags begaven wij ons in een opgeruimder stemming op weg, om de stad te bezichtigen, - om een bezoek te brengen aan de slavenmarkt, een paar apen te koopen, en eenige tapijten en borduurwerken aan te nemen, die ons, naar het heette, voor een appel en een ei zouden gegeven worden. Maar wij werden al spoedig ontnuchterd! Wij waren geen kieskeurige, overgevoelige of sentimenteele luidjes. Wij kenden - allen en ieder in het bijzonder - Malaga, en de Albaycirs van Granada, en de bedelaars van Napels. Maar de eentonigheid der vervuiling, die onze oogen h i e r te aanschouwen kregen, onverschillig op welk punt zij gevestigd werden, was ons toch wat àl te kras! Wij bevonden ons in een stad, die even groot was als vele Europeesche steden van den tweeden of derden rang, en toch zagen wij er geen enkele straat, die wijder was dan een smalle steeg; geen enkel gebouw, welks dak veel hooger was dan dat van een schuur; geene monumenten of gedenkteekenen, van welken aard ook; niets dat op den naam van kunstschoon aanspraak kon maken. De straten waren echte riolen, die zulk een walglijken stank verspreidden, alsof er duizend mestvaalten in de nabijheid lagen. Als wij om ons heen zagen, konden wij ons de menschelijke wezens niet anders voorstellen dan als mieren, die in de duisternis van hun mierenhoop krioelden. Nadat wij den geheelen dag bezig waren geweest met de ontwarring van het net dezer eindelooze straten en stegen - zij geleken veel meer op de gangen van een mijn dan op straten, want menigmaal liepen zij een twintig à honderd meters ver onder overhangende bogen en gewelven door - betitelden wij de stad met den naam van mesthoop of vuilnishoop - een vuilnishoop en niets anders, in alle mogelijke richtingen als een konijnenhol doorgraven met gangen en holen,

en in geen enkel opzicht gelijkende op de steden, die wij ooit op de oppervlakte des aardbodems hadden aanschouwd.

Nu en dan, 't is waar, ontdekten wij bij een blik op het inwendige eener moskee, door een toevallig openstaande poort gezien, een klaterende fontein, een plek zonneschijn, een rij oranjeboomen en een zuilengang; maar de dreigende blikken der voorbijgangers waarschuwden ons, om niet te lang bij deze oasen te vertoeven. En later verhelderden een paar bezoeken, waarvan ik straks zal vertellen, den somberen en naargeestigen indruk, dien deze afschuwelijke stad, gezien bij een zwaarbewolkte lucht, op ons had teweeggebracht.

Naar de slavenmarkt! Benjamin, voorwaarts! vlug! Naar de slavenmarkt! En wij begaven ons heldhaftig op marsch, dwars door de modder en de opeenstapelingen van allerlei andere ongerechtigheid, naar een plein, waarop zich een bedrijvige, levenslustige menigte bewoog. Het is weder eene sprekend gelijkende kopie van de markt te Tanger: de slangenbezweerder, de Arabische declamator, en al de andere bijkomstigheden. Maar... waarom die besluiteloosheid? Waarom loopt onze Benjamin dan eens dezen, dan weer genen kant uit, en roept hij op zonderlingen toon - een buitengewoon zonderlingen toon - iets tot onzen reusachtigen pakknecht, en klopt hij zoo tegen zijne laarzen met zijn kranige zweep?

Omdat - ik huiver bij de gedachte, dat ik den lezer een teleurstelling moet bereiden, zooals Benjamin vreesde ons ter elfder ure te moeten teleurstellen - omdat er vandaag geen slaven te koop zijn!

In dat oogenblik kwam het bij ons tot een uitbarsting. ‘Neen, en op andere dagen óók niet!’ roepen wij uit. Wij hebben alle vertrouwen in Benjamin verloren. Naar zijne breedsprakige uitleggingen verkiezen wij niet te luisteren. ‘Naar de apen dan!’ roepen wij barsch; ‘dan naar de apen!’ En wij scharen ons rondom hem heen, vastbesloten om hem nu, tot elken prijs, klaren wijn te doen schenken.

‘Heel veel apen, my lord, op het oogenblik!’ verzekert hij ons; ‘heel veel apen!’ En hij zwaait met zijne handen, alsof het plein er aan alle kanten mede bezaaid was.

Maar is er iets boosaardigs in zijn blik? Of komt het alleen doordien wij hem de waarheid ontlokt hebben? ‘Naar de apen!’ herhalen wij. ‘Nu dadelijk! Op staanden voet! *Tout de suite*, Benjamin!’ En wij beduiden hem, op een manier, die voor geen tweeërlei uitlegging vatbaar is, dat hij ons den weg zal wijzen.

Het is onmogelijk!... O, neen, het is onmogelijk, dat de herhaling derzelfde verschijnselen dezelfde zaak

kan beduiden! Het is bijna niet te gelooven, al kijkt Benjamin ook als een radelooze nu eens naar rechts en dan weder naar links, en al schijnt hij den afstand naar de apen te berekenen, en zich af te vragen of wij een sjees of een vierwieler zullen nemen, of dat wij met een omnibus zullen gaan, enzoovoort, enzoovoort; en al praat hij ook weder met den bagageknecht, en al klopt hij bij vernieuwing in de houding van een wanhopige verwoed tegen zijne laarzen, - toch is het niet te gelooven, dat er geene apen in Tetuan zouden zijn!

En toch is het zoo! Wanneer het feit ons eindelijk klaar en duidelijk voor oogen is gesteld, weten wij geen woorden te vinden om ons hart lucht te geven. ‘Geen apen?! Geen apen?! En wij zijn vijftig mijlen ver komen rijden om apen te koopen!’ schijnen onze hoogroode gezichten te zeggen. Dat is een zware slag! Maar... de winkels blijven ons nog over. Het zijn wonderlijke kleine winkeltjes, zes voet lang en breed en hoog, en sprekend gelijkend op de kleinste soort kraampjes onzer dorpskermissen. Zij staan drie voet boven den grond, en de tusschenliggende ruimte doet als pakhuis dienst, denk ik. Wij waren zoo gelukkig, een koopman te zien aankomen, die om de een of andere reden wat laat was, en nu zijn winkel opende. Hij ontsloot het voorgedeelte, en liet het met behulp van zijn slaaf naar beneden zakken. Daarna trok hij zijne schoenen uit, en zette ze zorgvuldig in een der naastbijzijnde hoeken; vervolgens heesch hij er zich in, legde zich neder, en - alles in orde! Het deed mij in vele opzichten denken aan een man, die zich te slapen legde in een ouderwetsche hooge postkoets met vier paarden. Eens of tweemaal zijn wij in een winkel geweest, - een voor een natuurlijk. Maar in den regel konden wij buiten blijven staan, en alles zelf zoeken en opnemen, wat wij wenschten te bezichtigen. Deur, venster en voorgevel van den winkel zijn natuurlijk één en hetzelfde, en missen alles wat naar ruiten of andere dingen van dien aard zweemt.

Om een haverklap vindt men winkels van allerlei soort bijeen. Zoo is er een straat met winkels van roodlederen pantoffels, een straat met winkels van geellederen pantoffels, en een straat met winkels van geborduurde pantoffels. Om u de waarheid te zeggen, schenen wel de helft der winkels pantoffelwinkels te zijn. In een ander gedeelte der stad zitten een dozijn wijsgeerige en gebrilde oude Mooren over gele perkamenten gebogen. Dat zijn schrijvers of advocaten. Ginds is de wijk voor zijden stoffen, en daar de katoenhoek. Hier vindt gij de koperslagers, - gij kunt hen wel een mijl ver hooren, als zij aan 't werk zijn; en verderop ziet gij de verkoopers van ‘kabobs’, kleine stukjes gekookt vleesch, op houten pennen gestoken. Wij snellen hen zoo spoedig mogelijk voorbij, met den zakdoek voor den neus.

Wij namen drie kijkjes in de wijk der geborduurde zijden stoffen. Den eersten keer liet men ons de goederen zien, die in de winkels hingen, of op de planken lagen, en verder niets meer; ofschoon onze schoone critici deze stoffen met groote teleurstelling en minachting ter zijde legden, en de arme Benjamin menig hard woord van verwijt er over moest hooren. Den volgenden keer bracht deze en gene koopman uit een donkeren hoek, of misschien van onder zijn elleboog, een betere qualiteit te voorschijn, en spreidde de stof behoedzaam voor ons uit. De derde maal hadden deze prachtige artikelen zich op verbazende wijze vermeerderd, en werden wij er zelfs tot in de aangrenzende straten mede achternageloopen. Op den keper bezien, bleek het, dat zij alles behalve prima qualiteit, maar wel te hoog in prijs waren, - schoon toch even hoog als te Tanger, - zoodat zij er weinig of niets toe bijdroegen om Benjamin's goeden naam te herstellen.

Tegen twee uur begon het te regenen, en van die gelegenheid gebruik makend, haastten wij ons om onze bezoeken te gaan afleggen. Na door een menigte straten gegaan te zijn, zooals ik ze hierboven beschreven heb, kwamen wij eindelijk en ten laatste aan een groote deur in een muur. Onze gids klopte aan en overhandigde onze geloofsbrieven; wij zelven wisselden intusschen blikken van teleurstelling. De uiterlijke aanblik van deze omgeving was alles behalve veelbelovend. Doch terwijl wij elkander nog stonden aan te zien, werd het sein gegeven om binnen te treden; en na den drempel te zijn overgegaan, kwamen wij terstond in een ruime en luchtige, dus heerlijk koele kamer, versierd met geschilderd houtwerk, gekleurde tegels en matten, en onberispelijk rein.

De zoon van onzen gastheer (die zelf afwezig was), een net gekleed jonkman, ontving ons met volmaakte kalmte en zelfbeheersching. Het vertrek was, geloof ik, een soort van voorkamer, en verder dan deze werden de mannelijke bezoekers gewoonlijk niet toegelaten. Er stonden nagenoeg geene meubelen. Aan het eene einde bevond zich een trap, waarmede men het meer afgezonderde gedeelte van het huis bereikte; aan den anderen kant was een deur, die wij thans doorgingen, naar een prachtig terras, bevloerd met mooie tegels, en vervroolijkt door groote glazen kuipen met goudvisschen, een schitterenden zonneschijn, en een juweel van een drinkfontein, welker water opspoot uit een ondiep bassin, op den top van een laag zuiltje aangebracht.

Het terras geleek, schoon op kleine schaal, op een in het Alcazar, het oude Moorsche paleis te Sevilla. Men had van daar het uitzicht op een tuin, die vrij stijfjes was aangelegd, niet met bloembedden, maar met rozestruiken en heerlijk geurende heesters. Midden in dien tuin bevond zich een marmeren bassin. De muren en de overdekte doorgangen waren bekleed en bevloerd met prachtige geëmailleerde tegels. Toen wij achter ons om een blik wierpen op het huis, dat twee verdiepingen hoog was, zagen wij drie groote vensters op één rij der eerste verdieping, bedekt met houten traliewerk, maar toch een ruim uitzicht gevende op de tuinen en de daarachter gelegen zee. Het waren de ramen der vrouwen-vertrekken, waarheen wij thans geleid werden. Onze gastheer moest ons tot zijn spijt mededeelen, dat de dames juist een wandeling deden; anders zouden zij gaarne de eer genoten hebben om de vrouwelijke leden van ons gezelschap bij zich te ontvangen.

De harem bestond uit een lange, ruime kamer, en uit een alkoof of slaapkamer, die bijna even groot als de eerste en aan den achterkant tegenover de

vensters gelegen was; voor den breeden doorgang tusschen de beide kamers, die bijna de geheele lengte der vertrekken besloeg, hingen geene gordijnen. Blijkbaar was de eene kamer voor den nacht, de andere voor den dag bestemd. Het middengedeelte der eerstgenoemde was bedekt met een prachtig Oostersch tapijt; langs de kanten was overal een kussen of matras aangebracht, van een witte kleur, maar gedrapeerd met een losse strook tapijt, waarboven zich hier en daar weder gewone witte beddekussens bevonden.

Deze inrichting vormde, geloof ik, wat men den 'divan' noemt. De muren waren met pleisterwerk *en relief* versierd, en langs de wanden zag men hier en daar pilasters, waarop porseleinen vazen stonden. Een paar kasten van met arabesken besneden hout, en blauw, rood of groen geschilderd, voltooiden het ameublement. In de tweede der bovengenoemde kamers stonden twee ijzeren ledikanten, een aan elken kant. Beide vertrekken

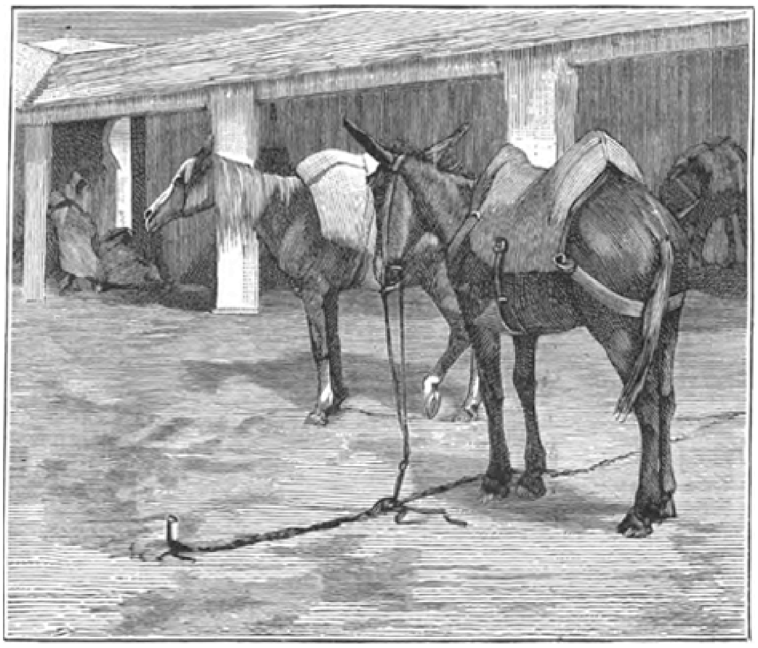

ONZE EZELS.

waren licht en luchtig, en volkomen zindelijk, schoon het geheel toch den indruk van iets beuzelachtigs gaf. De Mooren dragen de schoenen, waarmede zij op straat loopen, nooit in huis, en in den regel loopen zij daar barrevoets.

In het volgende huis, waar wij een bezoek brachten, zagen wij niet den heer, maar - bij wijze van schadeloosstelling - hier waren de dames wèl thuis. Een majestueuze oude Moor, de broeder van den heer des huizes, ontving ons hier, - een man met een licht olijfkleurige tint, zeldzaam fraaie en regelmatige gelaatstrekken, een forschen arendsneus en een langen grijzen baard. Hij droeg een tulband en los om het lijf hangende kleederen van een blauw en wit gestreepte stof, om het middel gesloten door een gordel. Hij sprak vloeiend Fransch. Zijne manieren waren uiterst hoffelijk, en zijn toon van spreken bijzonder geestig en vriendelijk.

Nadat de oude Moor eenigen tijd met ons in gesprek was geweest, gingen wij weder naar beneden, en zagen wij daar onze medereizigsters midden in het dagverblijf der vrouwen staan, gereed om afscheid van de dames te nemen. Dicht bij hen bleven een paar vrouwen van middelbaren leeftijd, met witte, los om het lijf hangende

kleeding, stoutmoedig staan, om een blik op ons te werpen, terwijl wij voorbijgingen; en het 'Licht van den harem', juist aan den ingang der alcoof staande, lichtte voor een oogenblik haren sluier op, met bevallig opgeheven armen, zoodat wij een zeer lief gezichtje en weelderig geronde vormen konden zien of - opdat zij òns kon zien. Toen wij een poging waagden tot eene meer nauwlettende bezichtiging, liet zij langzaam zoowel haren sluier als de gordijnen vallen. Wij begrepen dien wenk en vertrokken, terwijl onze dames haar eenparig als eene schoonheid van den eersten rang roemden. Zij was eene blondine met een onberispelijke teint en prachtige oogen.

'Gaan we nu morgen weer vertrekken?' vroeg ik, toen wij onder een regenbui naar ons logies terugkeerden.

'Ik geloof, my lord,' zeide Benjamin,' dat de regen het ons zal beletten. Als het van nacht weder zoo regent als in den afgeloopen nacht, - en het begint nu waarlijk alweer! - dan zullen we niet over de rivieren kunnen komen.'

'Onzin!' antwoordde my lord. 'Wij vertrekken morgenochtend om vijf uur, Benjamin!'

Maar natuurlijk gevoelden wij ons toch niet volkomen op ons gemak. Er kon toch wel iets waars zijn in de bewering van den gids. Bij gunstig weder hadden wij den rit lang en vermoeiend gevonden, en was de inspanning de krachten der dames bijna te boven gegaan. Wij wilden liever niet door het water opgesloten worden in deze woeste landstreek, of onze krachten verspillen in een poging om tehuis te komen, die misschien vruchteloos zou blijken. Wij besloten onzen gastheer te raadplegen, die een eerlijk man was.

'Om u ruiterlijk te zeggen waar het op staat,' sprak hij, 'de zaak is aldus gesteld. Als gij morgenochtend vertrekt, zult gij mijns inziens met een weinig moeite Tanger bereiken. Indien gij hier morgen nog blijft, en de regen houdt aan, zullen de rivieren niet meer over te trekken zijn, en zoudt gij vermoedelijk een dag of tien hier moeten blijven. Dit is tegen mijn eigen belang,' voegde hij er trouwhartig bij; 'maar eerlijkheidshalve acht ik mij verplicht, het u te zeggen.'

Wij bedankten hem hartelijk, en gaven Benjamin voorloopig orders om tegen den volgenden morgen vijf uur alles gereed te hebben voor de terugreis. Daarna dineerden wij vroolijk en opgeruimd, en na te negen uur naar bed te zijn gegaan, waren wij den volgenden morgen te half vijf reeds weder op de been.

Ontbijt? Ja, het ontbijt staat gereed. Rekening? Ja, de rekening ligt kant en klaar - en is ook volkomen naar ons genoegen. Muilezels? Wat? Geen muilezels? Neen, geen muilezels! De muilezels zijn

niet gereed. En daarop volgt er een in allerijl gerepeteerd drama. Benjamin loochent alle bekendheid met onze orders van den vorigen avond. Benjamin, Benjamin wordt half geworgd naar den stal gedragen. Benjamin hals over kop tusschen zijne muilezels geworpen. Benjamin brengt met looden schoenen de muilezels te voorschijn! Dit zijn de haastig geïmproviseerde, maar krachtige tooneelen van het stuk, dat middag voort. Nadat wij nu den top der heuvelen waren overgetrokken, en El Fondak gepasseerd waren, stegen wij af op den oever eener kleine rivier, om daar te lunchen. Ongelukkigerwijs begon het op dit oogenblik te regenen, en dit vermeerderde alles behalve het genoegen van een maaltijd, waarvan het grootste genot reeds totaal bedorven was door de ontdekking, dat onze gids, zich verzekerd houdende

HET NATIONALE GEDENKTEEKEN VOOR KEIZER WILHELM I TE BERLIJN. (Zie blz. 42.)

ten minste de verdienste der actie bezit. Dank zij de bereidvaardige tusschenkomst van onzen bagageknecht, kunnen wij eindelijk te half vijf vertrekken. Wij rijden in triomf onder het lage gewelf van de stadspoort door, en komen op het uitgestrekte open veld uit, met zijne bekoorlijker vergezichten en geluiden, en zijn frisscher lucht. Wij allen smaakten, geloof ik, een gevoel van verlichting en bevrijding.

Zonder stilstaan of rusten reden wij tot aan den dat wij dien morgen niet zouden vertrekken, niet de minste of geringste moeite had gedaan om een enkel stuk van onze tafelbenoodigdheden schoon te maken! Daar vonden wij ze: glazen, schotels en borden, nog geheel in denzelfden toestand als wij ze op de heenreis hadden ingepakt! De glazen waren besmeurd door wijn, en zaten vol vuil en stof. De messen waren kleverig, de vorken vet. Dat scheen ons een doodzonde toe. In onze woede verjoegen wij

Benjamin uit onze tegenwoordigheid, onder een stortvloed van verwenschingen; en het was een genot voor ons, hem daar te zien staan, zonder lunch en wanhopig terneergeslagen, op een heuveltje ter zijde van onze zitplaats, met zijne handen op den rug en een sigarette in den mond.

Te half een begaven wij ons weder op weg, en nu bemerkten wij spoedig, dat wij zooveel werk voor den boeg hadden, als wij met mogelijkheid af konden. En wellicht méér dan wij af konden, naar het ons somtijds toescheen. De regenstroomen plasten zonder ophouden neder. Ten gevolge van den losgeweekten grond, kwamen wij slechts zeer langzaam vooruit. Telkens en telkens weder moesten wij van den gebaanden weg afwijken, om een gezwollen rivier te mijden, zoodat wij dan onzen weg over nog ruwer paden moesten voortzetten. Wij staken, alles saamgenomen, een paar dozijn rivieren over, en zagen nu met eigen oogen, dat, als wij een paar uren langer waren gebleven, zelfs zulke krachtige pogingen, als wij thans in 't werk stelden, eenvoudig onmogelijk zouden zijn geworden.

In dezen staat van zaken begonnen wij ons vertrouwen op den bagageknecht te vestigen. Hij had altijd - wanneer hij niet bezig was zijne gebeden op te dreunen - een glimlach en een vriendelijk Arabisch woord voor elk onzer over. Hij was steeds onvermoeid in de weer om ‘Arrha!’ en ‘Arriba!’ tegen de luie muilezels te schreeuwen. Hij vulde telkens den voorraad rietjes weder aan, die als zweep dienst deden. Hij werkte er mede, wanneer onze armen vermoeid begonnen te worden. Hij was de man, die ter redding toesnelde, wanneer mademoiselle's muilezel struikelde en haar bijna in een snelvlietenden stroom had geworpen; en die zich met de leiding van het gezelschap belastte, wanneer de soldaat verklaarde, dat hij van vermoeienis niet verder kon rijden, en een poosje moest uitrusten op den muilezel met de bagage. En het was dezelfde gewillige, hulpvaardige knaap, die ons verzekerde, dat wij op den rechten weg waren, toen wij vreesden dat onze gids zich op ons wreekte, door ons op een dwaalweg te leiden. Hij aarzelde slechts één keer, toen ons reisgezelschap omstreeks vijf uur één voor één langs den rand van een gevaarlijken stroom trok - een massa schuim en bruine klei - en angstig naar den anderen kant keek. ‘Niet mogelijk dat!’ zeide hij twijfelend in zijn gebroken Engelsch. De soldaat zeide hetzelfde, maar met grooter beslistheid. Benjamin deed er het zwijgen toe, maar lachte in zijn vuistje, nu hij zag in welk een lastige positie wij door onze hardnekkigheid gekomen waren.

Het water deed hier en daar aan een draaikolk denken, en stroomde met dreigende snelheid, maar het was niet diep, en alleen maar schijnbaar zoo gevaarlijk. Wij kwamen er zonder moeite over, en bevonden ons spoedig allen veilig en behouden aan den anderen kant. Ik huiver, als ik denk aan hetgeen er van ons zou geworden zijn, indien wij daar den moed hadden opgegeven.

Wij hadden gehoopt, om half vijf in Tanger terug te zijn. Maar de klok van zes en van zeven vond ons nog altijd voorttrekkende in een enkel gelid langs lage heuvelen, hier door een laagte heen, ginds weder over een steilte, en, voor zoover wij wisten, geen stap nader bij de plaats onzer bestemming komende. Wij gevoelden dat wij hulpeloos en machteloos aan de genade van onzen gids waren overgeleverd. De maan kwam op, en verraste ons bij het waden door een schijnbaar grenzenloos meer van vloedwater, ter diepte van omstreeks een voet. Het strekte zich wijd en zijd zoover uit als onze oogen reikten: een vaalbleeke vlakte, alleen afgebroken door onze sombere figuren, terwijl wij er op de jammerlijkste wijze doorheen plasten. Deze of gene der

muilezels was voortdurend geneigd om stil te blijven staan; en bij zulke gelegenheden werden al de krachten van het gezelschap vereischt om den achterblijver te bewegen, zich verder voorwaarts te wagen. Wij wisten nooit, waar wij bij den volgenden voetstap zouden belanden.

Maar aan alles komt een einde. Wij kwamen ten laatste op drogen grond aan, waarop wij zeer goed vorderden. Daarop volgde een eindweegs zeekust, van waar wij de lichten van Tanger konden zien - een hoogst welkom schouwspel! De muilezels staken hunne ooren op en begonnen wat vlugger te loopen; scherts en gesprek - reeds lang gestaakt wegens de uitputtende vermoeienis - lieten zich weder hooren; de dames leefden weer op uit hunne koortsachtige visioenen van overrompelingen door Moorsche roovers. Twintig minuten over achten bereikten wij het hôtel, alwaar een voortreffelijk dinertje voor ons werd gereed gezet, waaraan evenwel de dames niet in staat waren met ons deel te nemen. Zij moesten letterlijk van hunne muilezels getild en naar hunne kamers gedragen worden. Wij, heeren, waren zelf óók tamelijk vermoeid; maar toch dronken wij één toost, eer wij onder de dekens kropen. En die toost was gewijd aan ‘den bagageknecht!’

Het nationale gedenkteeken voor keizer Wilhelm I te Berlijn.

Nadat een wedstrijd voor het beste ontwerp voor een gedenkteeken ter eere van keizer Wilhelm I tot geen resultaat geleid had, werd ten tweede male een prijskamp voor enkele kunstenaars uitgeschreven, die echter evenmin den keizer kon voldoen, in wiens hand de Duitsche rijksdag de beslissing gelegd had voor het beste ontwerp.

Eindelijk vernam men dat een teekening van Reinhold Begas, de bekende beeldhouwer van het grafmonument van keizer Frederik, door den vorst goedgekeurd was, nadat de kunstenaar er in toegestemd had daarin eenige veranderingen aan te brengen.

Dit geschiedde, en zoo werd eindelijk besloten tot het oprichten van het monument, waarvan wij op nevensgaande gravure een gedeelte afgebeeld zien.

Het is Begas gelukt een werk te scheppen, dat in eenvoudige, verstaanbare taal de gedachte uitdrukt, waaraan het monument zijn ontstaan dankt, de eenvoudige grootheid namelijk, die de Duitschers in hun overleden keizer vereeren, en de dankbaarheid van het volk, dat in den vorst voor alles een nationalen held ziet.

Het beeld staat in het midden van een dubbele

zuilengang, die zich achter het monument in den vorm van een halven cirkel uitstrekt en in twee kleinere bogen uitloopt. De fries der zuilenrij is met wapentropeeën versierd, terwijl tusschen de kolommen de standbeelden van generaals en vorsten geplaatst zullen worden. Vier quadriga's (met vier paarden bespannen zegewagens) worden boven de eindpunten geplaatst.

Het gedenkteeken zal de belangrijke hoogte van 21 Meter bereiken; zijn voetstuk rust op een breeden onderbouw, door vier leeuwen aan de hoeken versierd. De voorste oppervlakte van den socle bevat het inschrift, daarboven de keizerskroon met de zwarte adelaarsorde. De verbinding tusschen de onderste vlakte van het voetstuk en de trappen, die tusschen de leeuwen opstijgen, stelt het Nieuwe Recht voor; op een schrijfrol lezen wij de woorden: Eenheid, Recht, Wet, en naast de rol zijn een helm, een kruis en een lauwerkrans op eenvoudige, bevallige wijze geschikt.

Deze versiering van de voorzijde komt overeen met die van de achterzijde; wij zien daar de koningskroon en de keurvorstelijke keten, daaronder de voorstelling van het Oude Recht, helm, pantser, morgenster en oude wetboeken.

Op de linker-zijvlakte (dus rechts van den toeschouwer en op onze afbeelding voorgesteld) bevindt zich een reliefvoorstelling van de zegeningen des vredes. De rechterkant vertoont het woeden van den oorlog; een Furie jaagt op een wild ros voort, zij houdt brandfakkels in de handen en is door den Dood met zijn zeis vergezeld; een man met den geesel in de hand voert het paard over dooden, daaronder bevindt zich de verpersoonlijking van het leger.

De vier hoeken van het postament zijn door zegegodinnen geflankeerd; deze zullen, evenals de andere figuren van het gedenkteeken, in brons uitgevoerd worden.

Het ruiterbeeld vertoont op een statig voortschrijdend paard de gestalte des keizers in ernstige, waardige houding. Een vredes-godin van buitengewone bevalligheid gaat naast het paard en schijnt het voort te leiden.

Alles voorspelt, dat dit monument een sieraad der hoofdstad zal worden en een meesterstuk van Duitsche kunst.

Moeders parelsnoer.
Door Marie.

'Is Elly niet hier?'

'Neen, maar daarom mag je toch wel even binnenkomen.'

Er komt een ongeduldige trek op 't knappe, mannelijke gezicht dat naar binnen kijkt, maar toch gaat de deur verder open en een heer van middelbare jaren, in een eenvoudig kantoorjasje, treedt binnen.

'Ik heb waarlijk haast geen tijd, en kwam maar even...'

'Je woudt toch een praatje maken, niet?'

'Ja, om je de waarheid te zeggen meende ik Elly hier te vinden.'

Alsof ze dat niet wist; alsof ze niet reeds lang gezien had dat, wanneer hij binnenkwam, zijn eerste blik niet meer háár gold, maar hunne dochter.

'Ja, 'k weet niet hoe het komt, maar 't gaat me tegenwoordig als in mijn jonge jaren; ik kan 't soms in mijn duf kantoor haast niet langer uithouden, een onweerstaanbaar verlangen drijft mij hierheen, om even een frisch, jong gezicht, een zonnigen blik te zien, een blijden lach te hooren.'

Mevrouw kijkt onwillekeurig in den tegenover haar hangenden spiegel.

Neen, frisch en jeugdig is haar gelaat nu juist niet meer; om de slapen begint het haar al bedenkelijk te grijzen, en de oogen hebben al te lang in 't werkelijk leven rondgezien, om nog hun zonnigen, blijden glans te hebben. Zij zucht.

Haar man merkt dit echter niet. Zijn blik dwaalt van de opengeslagen piano naar 't aardig damesfauteuiltje bij 't venster, waar een fijn borduurwerkje vertrouwelijk ligt naast eenige teekenbenoodigdheden en een vluchtig schetsje.

‘Ze is altijd bezig, onze kleine Elly, niet waar? Wat maakt zoo'n jong ding de kamer gezellig met haar snuisterijen, ze is 't zonnetje van ons huis. En wat speelt ze goed! Ja, ja, de kleine heks wordt je waarlijk de baas, vrouw. Maar wat heb je dáár voor moois?’

Zijn oog valt op een wolk van zachtblauwe stof, uitgespreid over een grooten stoel. ‘Een baltoiletje voor ons kind?’

Zij neemt het van den stoel en houdt het glimlachend vóór zich.

‘Ja, ja, ik zie 't al; heel mooi, hoor! Laat maar, vrouw, daar past 'n ander figuurtje en een jonger kopje bij.’

Een pijnlijk blosje verft de bleeke wangen, en haastig hangt ze het kleedje weer over den stoel.

De deur gaat open, en een allerliefst meisje met een bonten muts op de blonde lokken treedt binnen.

‘Dag papa, u komt mij zeker halen om een eindje met u rond te stappen, omdat de zon zoo mooi doorkomt; ik heb me maar meteen aangekleed.’

‘Wel kind, hoe verzin je 't; ik ben maar even van 't kantoor geloopen en zit tot over de ooren in 't werk.’

‘Des te meer reden om eens even uit te gaan, anders verzinkt u er heelemaal in. Kom, liefste vadertje, nu gauw deze kantoorjas uitgedaan en even een wandelingetje met uw dochter gemaakt.’

Met een comisch wanhopigen blik op moeder de vrouw, als om te zeggen: ‘hoe kan men háár nu iets weigeren?’ geeft papa toe.

‘Nu, in vredesnaam dan maar, kleine plaaggeest; maar 'n zoen moet ik er voor hebben, en morgenavond den eersten dans, hoor!’

De voordeur gaat dicht. Daar gaan zij. Elly's arm vertrouwelijk door dien van vader gestoken. Het slanke figuurtje komt geheel tot zijn recht naast zijn krachtige, forsche gestalte. Druk pratend stappen zij voort.

De lachende meisjesoogen zien vrijmoedig tot hem op en hij lacht ook, ja, hij is weer jong geworden!

En zij wordt oud! Dit kind, dat zij heeft opgevoed,

dat zij zelve den zoeten vadernaam heeft leeren stamelen, dat zij geleerd heeft hem lief te hebben, hem te behagen, is een bloeiende maagd geworden, die langzamerhand hare plaats begint in te nemen.

't Is haar eigen vleesch en bloed, maar zij behoort niet tot de vrouwen, die in de eerste plaats moeder zijn.

Allereerst is ze echtgenoote en ze staat de eerste plaats in 't hart van haren man niet af, al is 't aan haar kind!

In gedachten verdiept blijft ze voor het venster staan. Het vluchtig zonneschijntje is verdwenen, grauw en somber ziet alles, en zacht begint het te sneeuwen.

Sneeuw, donzig zachte sneeuw, licht gevleugeld daalt ge neder en vleiend spreidt ge uw glanzigen sluier over de arme oude aarde, als om haar gebrek aan schoonheid, aan groen en bloemen te verbergen. Onvermoeid voegt zich vlokje aan vlokje tot een zacht, warm tapijt, dat haar beschermen zal tegen de felle winterkou. Nog altijd blijft ge dalen, dichter en dichter worden uwe vlokken... houd op! verraderlijke sneeuw, ge weeft haar een doodskleed! Voelt ge niet, dat warm haar hart nog klopt? Weg, stel u niet tusschen haar en hare zon!'

Peinzend staat ze nog steeds, en ze hoort niet dat de voordeur geopend wordt, dat trappelende voeten de sneeuw afschudden, tot opeens de kamerdeur geopend wordt.

'Wel, moeder, waar sta je zoo over te soezen? Daar zijn we weer, en flink besneeuwd ook. Wel, wel, wat een bui! Goed dat ik een parapluie meegenomen had. Wat gezellig liepen we daar onder met ons beidjes, niet, Elly? En dat 's waar ook, we hebben een komplotje tegen je gesmeed; daar moeten we nu maar dadelijk mee voor den dag.'

'Tegen mij?'

'Ja; kom, Elly!'

'O neen, pa, ik durf 't niet zeggen; toe, doe u dat maar...' En weg is zij.

'Nu, dan moet *ik* maar met het verzoek voor den dag komen. Ik dacht zoo, vrouwlief, dat je Elly voor haar eerste bal je parelsnoer nu maar moest cadeau geven, het zou haar zoo goed staan.'

'Mijn parelsnoer! Hoe kom je er aan? Neen, dat geef ik niet weg.'

'Wou je het dan zelve soms dragen?' vraagt hij spotachtig.

Ze kijkt hem even aan.

'Neen, ik draag het niet meer, dat is waar, maar ik geef het niet weg, omdat ik er zwak op heb; 't was je eerste cadeau, weet je 't nog?'

'Zeker weet ik dat nog, en 't was een heel geschikt present voor een jong bruidje, maar nu kan ik je immers iets geven, dat op dit oogenblik meer passend voor je is. Zeg gerust wat je er voor in de plaats hebben wilt.'

'Iets wat me zoo dierbaar is als die parelen het zijn, kan je me nooit meer geven.'

Er klinken tranen in haar stem en ze wendt zich af. Hij heeft ze echter gezien.

'Wel, hoe heb ik het nu met je, tranen? Een Aprilsbui op een najaarsdag? Kom, vrouw, wees wijzer.'

Hij wil haar hand vatten, maar ze keert zich van hem af en gaat naar 't venster.

'Je hebt gelijk, ik ben dwaas, lentedroomen passen niet meer in 't najaar.'

Hij haalt de schouders op en gaat naar de deur.

'Nu, 't valt mij tegen dat je zooveel drukte over die zaak maakt; wij mannen hebben den naam egoïsten te zijn, maar jelui vrouwen zijn het inderdaad. Ik geloof waarlijk dat je jaloersch bent van je knappe dochter!'

De deur slaat achter hem dicht.
Jaloersch van hare dochter, zij?
Ja, het is waar; niet dat ze bevalliger is dan zij zelve, zelfs in haar besten tijd, geweest is, benijdt ze haar; niet dat veler blikken haar met welgevallen volgen; maar dat de oogen, de sterren die haar eigen levensweg tot nog toe bestraald hebben, nu steeds het eerste haar dochter zoeken, dat benijdt ze haar!
‘O Elly, je hebt zooveel op mij voor; jeugd, schoonheid, het leven lacht je toe, vol zonneschijn en bloemen; moet je dan begeerig de hand uitstrekken naar je moeders schat? Maar ge zult het ondervinden,’ vervolgt ze, zich opwindende en bijna dreigend de hand opheffend naar de grauwe winterlucht, ‘op uwe beurt ondervinden hoe 't smaakt verdrongen te worden!...’
Somber blijft ze naar buiten staren, waar de sneeuw nog altijd in dichte vlokken valt, rusteloos voortwevend aan de lijkwâ voor de arme oude aarde.

Twee jaar zijn verloopen en weer is 't winter. Bij 't venster zit dezelfde moeder, maar ze let nu niet op de dwarrelende sneeuwvlokken; ze staart onafgebroken op een bleek gelaat daar voor haar in de kussens, als kan ze hare oogen niet gelooven. Is dat hare Elly, nog voor een dag of wat zoo bloeiend en frisch? Hoe marmerwit die rozenwangen! Het blonde haar, zoo glanzig eens, 't ligt nu zwaar op 't voorhoofd, vochtig van de hevige koortsen, die 't jonge leven gesloopt hebben. Somtijds, als de wind zich verheft en een dorren tak tegen 't venster slaat, schrikt zij op, en hare door nachtwaken overspannen verbeelding doet haar in dien dorren tak een spookachtigen arm zien, dreigend opgeheven tegen de jonge moeder, die juist een oogenblik schijnt ingesluimerd.
Radeloos wringt zij de handen. ‘Erbarmen, erbarmen, ze is nog zoo jong!’ Maar dreigend blijft de spookachtige arm opgeheven.
God! zóó heeft ze eens háár hand opgeheven tegen haar onschuldig kind! En de wind herhaalt in allerlei tonen haar woord: ‘Ondervinden zult ge hoe 't smaakt verdrongen te worden!’
‘Moeder,’ klinkt het zacht, ‘slaapt mijn kindje?’
‘Ja, lieve Elly.’
‘O, ik droomde zoo heerlijk; ik droomde dat mijn klein meisje groot was; ik zag haar getooid voor haar eerste bal, een roos in de lokken en zelve als 'n roos, zoo bloeiend en frisch. Ik legde haar het parelsnoer om den blanken hals, uw parelen, moeder, en bracht haar bij haar vader. Hoe straalde zijn gezicht van blijden trots, met welk een welgevallen zag hij op zijne dochter. Ach, ik zal dat nooit in werkelijkheid zien!’

EEN INTERESSANTE BRIEF. Naar C.F. Koch. (Zie blz. 46.)

'O, spreek zoo niet, mijn kind, mijn kind!'

'Ik klaag niet, moeder. Al was 't maar in den droom, toch heb ik de zaligheid gevoeld hem, dien ik zoo liefheb, een groot geluk geschonken te hebben. Niet waar, moedertje, u begrijpt me, u hebt het ook eens gekend, dat gevoel. Ach, die goede vader!'

'Zwijg, mijn kind, o spaar mij, spaar mij!'

'Wees niet zoo bedroefd, moeder; o, wees sterk voor mij! Help mij den moeielijken weg te gaan. Wilt ge mij mijn kindje in de armen leggen en mij het parelsnoer geven?' -

'Mijn lief, lief engeltje!' Een mat glimlachje komt op het gelaat der jonge moeder, en de bevende witte handen streelen het kleine roode gezichtje. 'Het zal nog lang duren, eer je een mooi jong meisje bent; ik mocht je alléén in mijn droom zóó zien. Zal je een troost zijn voor je goeden vader, als ik er niet meer ben? Ach, dat ik je zoo gauw, zoo heel gauw moet verlaten! Moeder, gij zult haar leeren haar vader lief te hebben, niet waar? alles voor hem te zijn wat ik nu niet kan, helaas!'

'Houd op, Elly! God, God, laat mij gaan in hare plaats!'

'Moeder, help uw kind! het wordt mij zoo bang. Ach, wat valt het zwaar, het scheiden, als men zoo jong is en gelukkig. Geef me uw hand, moeder, steun mij, de weg is zoo donker!'

Angstig en smeekend zoeken de brekende oogen een bemoedigenden blik in 't moederoog, dat zich afwendt in radelooze vertwijfeling.

Nog eenmaal klinkt het dringender: 'Uwe hand, moeder!'

Tevergeefs zoekt de stervende de hand te grijpen, die krampachtig in de dekens woelt en zich verbergt voor de hare.

En buiten valt de sneeuw in dichte vlokken, en weeft reeds de lijkwâ voor 't arme jonge moedertje, dat zoo noode scheiden kan

Een interessante brief.

'En je hebt hem nooit gesproken?'

'Wel neen! nooit!'

'En zijn naam ken je ook niet?'

'Hoe zou ik dien kennen?'

'Dus alleen maar heb je hem zien voorbijgaan?'

'Elken ochtend!'

'En dan groette hij?'

'Ja, maar...'

'Nu, wat maar...!?'

'Maar heel, heel gewoon.'

'En je zorgde natuurlijk altijd precies op dien tijd als je wist dat hij langs kwam onder de veranda te zitten en even op te kijken?'

'O foei, Lise.'

'Nu, is dat zoo erg?'

'Ik zit altijd hier, dat weet je wel, ik zit hier te werken, soms alleen, soms met Ma, soms met de zusjes.'

'Maar die zitten daar, hé, met den rug naar den weg?'

'Dat weet ik niet - maar waarom vraag je dat zoo?'

‘Ja, dat moet ik weten, je hebt mij immers gevraagd wat ik van dien brief dacht.’

‘Ja, juist, of ik boos moet worden of niet, of hij antwoord vereischt, of ik hem aan Ma moet laten zien.’

‘Altemaal gewetensvragen, moeilijk te beantwoorden. De zaak is ten eerste: bevalt de schrijver je?’

‘Zoo op 't oog, ja, ik weet niet - ik vind hem nogal knap - erg gedistingueerd...’

‘En wat doet hij?’

‘Dat schrijft hij immers, hij is zoo pas technisch ingenieur geworden en aangesteld bij de fabriek van Van IJzeren.’

‘O, schrijft hij dat! Mag ik hem nog eens overlezen?’

‘Natuurlijk, heel graag!’

‘Hm! Hm! De hand is flink gedecideerd, een beetje zelfvertrouwend, die naar boven gerichte lijnen verraden eerzucht...’

‘Zoo, doe je ook aan graphologie?’

‘Zoo wat - de stijl is even op den man af. Hij heeft je gezien, onder de veranda, beschaduwd door den oleander, met dat mooie mystieke licht van die diaphane glazen in deze elegante omgeving, met den tuin tot voorgrond...’

‘O, dat zegt hij niet!’

‘Neen, maar dat is de impressie, die hij er van ontvangen heeft; je ziet er allerliefst uit, vooral in dit lijstje.’

‘En anders val ik tegen...’

‘O, dat beweer ik niet, maar dit zet je in een mooie montuur, en je weet, daar wint zelfs de duurste diamant bij. En hij heeft gemerkt, dat je hem niet onvriendelijk aankeek...’

‘Ik heb terug gegroet, anders niet, dat is toch beleefdheidsplicht.’

‘Wel zeker! En hij verlangt nadere kennismaking; hij gaat recht door zee. Hij wil van geen tusschenpersonen weten. Hij zegt eenvoudig: *ik* ben *ik*; wenscht u ook die kennismaking, welnu, zorg dan dat ik door uw ouders ontvangen word.’

‘O, maar dat kan toch niet. Wat zullen ze zeggen? Ik durf het Ma desnoods nog wel vertellen, maar Pa...’

‘Wil je de kennismaking voortzetten, of liever beginnen?’

‘O Lise, hoe kan je dat zoo vragen!’

‘Ik vraag het niet, maar hij!’

‘En als ik het niet wil, wat dan?’

‘Dan kom je in de eerste weken niet meer hier zitten en je ziet hem niet voorbijkomen.’

‘Neen, dat niet... o ik zou...’

‘Daar heb je 't! Je begint al te huilen, alleen om 't idée, dus je hebt het al beet, en duchtig ook; dan moet je ook niet veinzen, maar doen als hij, recht op het doel af.’

‘En hoe moet ik het dan aanleggen? Hoe zal hij een voorwendsel vinden om hier een bezoek te brengen zonder...’

‘Zonder dat hij zijn bedoelingen verraadt? Dat moet hij niet doen, en dat zal hij ook niet willen, daar is hij te kordaat voor! Je hebt hem aangemoedigd, dat is zeker.’

‘Maar Lise!’

‘Zeker, Sophie! Ontken 't niet. Wees waar tegen

je zelf in de eerste plaats, dan zal je het ook tegen anderen zijn. Dat jongmensch heeft je aangetrokken en deze brief vleit je zeer.'

'Steekt daar kwaad in?'

'Zeker niet, maar nu kan het kwaad beginnen, als je met je zelf loopjes neemt, als je je terugtrekt, bang wordt, de verantwoordelijkheid niet durft dragen van je handelingen. Je gaat naar je vader toe, of anders naar je moeder en verzoekt haar er met hem over te spreken, je laat haar den brief lezen, vertelt haar alles, en dan vraagt zij je vader om het jongmensch te antwoorden.'

'Pa hem antwoorden?'

'Zeker, wie anders?'

'En wat moet hij schrijven?'

'Dat het hem, zijn vrouw en dochter, aangenaam zal zijn de kennismaking te beginnen en dat hij hem dus op een bepaalden dag en een bepaald uur in zijn huiselijken kring verwacht.'

'Zou hij zoo'n antwoord verlangen?'

'Niets anders!'

'Maar Pa zal het niet doen?'

'Natuurlijk zal je vader eerst informaties inwinnen aangaande het jongmensch, en vallen die ongunstig uit, dan valt er niets te antwoorden...'

'Maar 't is toch kras, zoo'n maatregel, erg kras! Ik ben nog zoo jong...'

'Ah zoo, dus liever nog wat flirten, wat gekheid maken, een goeien, verstandigen jongen het hoofd op hol brengen - en dan later misschien levenslang treuren dat je zoo'n kans op geluk hebt laten ontglippen.'

'Scheid uit, Lise, scheid uit! Weet je wat hij had moeten doen? Jou dien interessanten brief schrijven!'

'Ach kom, had je dat zoo graag gehad?'

Een Arabische improvisatie.

Het Oosten is het land der poëzie, daar stroomen de dichterlijke beelden als paarlen en robijnen van de lippen der eenvoudigsten en meest ongeletterden.

Men zou zeggen dat de zon, die over alles haar gouden glans werpt, een betooverenden invloed ook op de menschen uitoefent en hen de dingen schooner en idealer doet zien dan zij het in de werkelijkheid zijn.

Vandaar dan ook, dat in die warme landen de improvisators welig bloeien. Nu kan men juist niet zeggen dat het exemplaar, wiens beeld op nevensgaand plaatje voorkomt, zoo juist overeenstemt met het ideaal, dat wij ons van zulk een dichter bij Gods genade voor den geest roepen; hij ziet er oud, bijna afzichtelijk uit; aan alles merkt men dat hij zijn gedichten niet zal laten hooren dan na ontvangst van een kleine aalmoes. Maar gaat het zoo niet meer in het leven? Wie weet hoe ook deze dichter eens het leven intrad met hooggestemde illusiën, hoe hij droomde van een reine, verheven, edele kunst, een kunst, die zich niet wilde verlagen tot handwerk, die slechts zingen kon van liefde en smart, van trouw en heldenmoed.

Maar helaas! de werkelijkheid met zijn ijzeren arm drukte die teere bloempjes onmeedoogend te pletter; onze dichter leerde het met bloedend hart te spoedig, dat bloemengeur geen maag vult en liefdevuur geen haard brandend houdt, en hij moest er wel toe besluiten te zingen en te dichten voor geld, aan de voorbijgangers zijn

berijmde verhalen doen, die de klank van zijn instrument begeleidt. En is het gebruik, dat hij maakt van zijn talent, nu zoo stuitend? Verkoopen de dichters in meer beschaafde landen hun innigste gevoelens, hun teerste liederen niet aan een uitgever; laten zij ze niet drukken, en strijken zij er niet evenveel, zoo niet meer goudstukken mede op, dan onze arabische improvisator koperen muntjes?

En wat hun niet zwaar aangerekend wordt, waarom moet men er den ander hard om vallen?

Hij is de eerste niet, en ook - lang niet de laatste, die zijn talent in geld omwisselt.

Edelgesteenten.

Overal zien wij edelgesteenten en lichtbronnen in nauwe verbinding met elkander gebracht. Zoo werden bij de oude Egyptenaren de twaalf teekens van den Dierenriem door edele steenen voorgesteld. Amethist beteekende ram, hyacint stier, chrysopraas tweelingen, topaas kreeft, beryl leeuw, chrisoliet maagd, carneool wagen, sardonyx scorpioen, smaragd schutter, chalcedon steenbok, saffier waterman, jaspis visscher. Amuletten van malachiet en lapis lazuli, bloedjaspis, carneool en groene veldspaat (de zoogenaamde ‘victoriasteen’), die men alleen ver van Egypte vindt en waarvan het aanwezig zijn ten tijde van Mozes en Ramses II bewijst, hoe ver de handelswegen reikten, die reeds in den oudsten tijd de volkeren verbonden, zoowel als schoone albasten sieraden werden den dooden bij de oude Egyptenaren in het graf medegegeven. Bij de Joden droeg de borstplaat van den Hoogepriester in vier rijen twaalf edelsteenen.

Dat ook de Joden aan een wonderbare kracht der edelgesteenten geloofden, blijkt reeds uit den naam van deze borstplaat, ‘Licht en recht’. Daardoor gaf God in belangrijke zaken de beslissing als de Hoogepriester daarmede versierd was en aan Jehova de vraag voorlegde. En Johannes weet de heerlijkheid van het nieuwe Jeruzalem niet beter te schilderen dan door haar muren van jaspis, de stad van goud, de poorten uit twaalf paarlen en de vloeren uit twaalf edelgesteenten te laten bestaan: jaspis, saffier, chalcedon, smaragd, sardonyx, sardis, chrysoliet beryl, topaas, chrysopraas, hyacint en amethist.

In de middeleeuwen werden in de oppervlakte der steenen sterrenbeelden gegrift, en zoo had men het beeld der zon in een hyacint of robijn, de maan op smaragd, Mars op amethist, Mercurius op topaas, Jupiter op saffier, Venus op diamant of carneool, Saturnus op chalcedon gegraveerd.

Deze talismans werden door de bijgeloovigen in kostbaar bekleedsel op de bloote borst gedragen.

Een schrijver der 16de eeuw zegt in een boek, waarin van alle wetenschappen sprake is: ‘Vele edele steenen begunstigen den hoogen ouderdom,

andere de liefde, vele zijn bevorderlijk aan de gezondheid, andere aan den rijkdom, andere aan de lichaamskracht, andere aan het geluk; vele brengen ook ongeluk aan, eenige maken den mensch traag, eenige schuchter, eenige vroolijk, andere ook treurig.'

Het wondergeloof aan steenen was een natuurlijk verschijnsel in een tijd, welke den geliefden dikwijls eene scheiding van jaren lang oplegde, gedurende welke zij niets van elkander hoorden. Des te meer klampten zij zich vast aan zichtbare teekens. Daarbij kwam het in vroegere eeuwen zoo algemeen verspreide geloof aan geheime krachten, die in de flikkerende steenen zouden schuilen. Het meest verspreid is heden het geloof aan bijzondere tooverkrachtige eigenschappen der steenen nog in Rusland, maar ook op ander gebied vertoont zich tegenwoordig nog het bijgeloof in juweelen.

Zoo koesterde Frederik de Groote op hoogen leeftijd een bijna kinderachtige voorliefde tot zijn edelgesteenten. Dikwijls zat of stond hij voor een ingelegd tafeltje, waarop zijn robijnen, saffieren, smaragden en andere edelgesteenten uitgespreid lagen. Bovendien was zijn smaak zoo zonderling, dat hij de natuur nog trachtte tegemoet te komen. Omdat hem de eenvoudige schoonheid en glans zijner brillanten niet voldeed, trachtte hij, door er onder gelegde bladen van allerlei kleur, hun nog een bijzonderen glans te geven. Aan zijn vingers bemerkte men daarentegen zelden of nooit een kostbaren steen, behalve een grooten silezischen chrysopraas, een herinnering aan zijn groote verovering van die provincie; vier groote tabaksdoozen van silezisch agaat waren eveneens de lievelingen van Frederik den Groote.

Reeds de phantastische vogels Grijp legden den a g a a t in hun nesten, 'als hun hulp en artsenij'. De agaat maakt den mensch wijs en aangenaam, het huwelijk hecht en gelukkig. Vooral bij de Turken is de agaat als talisman zeer geliefd. De Turksche legende brengt dezen talisman op den tijd en omgeving van Mahomed terug.

'Eens bemerkte,' zoo verhaalt de overlevering, 'een leerling van den Profeet - God zij hem gunstig, - Akdscha Ben Hadschin genaamd, tusschen de schouders van zijn meester, terwijl deze zijn wassching volbracht, het groote litteeken dat hem daar door de hand van den Almachtige was opgedrukt. Hij grifte een afbeelding daarvan in een klein stuk agaat, omringde het met eenige verzen uit den koran en droeg het als talisman. Daar hij altijd gezond bleef en uit verschillende kampen, waarin de Profeet - God zij hem genadig - met zijn aanhangers gewikkeld was, altijd ongekwetst terugkeerde, zoo schreef hij zijn geluk toe aan den talisman, die door zijn heer en meester gezegend was. De zaak werd bekend, en nu wendden zich vele personen tot hem met het verzoek hun dergelijke amuletten te vervaardigen. Zoo won Ben Hadschin onsterfelijkheid en rijkdom!'

Een dezer talismans zou bij de verovering van Egypte door Selim I in Kaïro gevonden zijn en zich thans nog onder de reliquieën bevinden, die in de heilige kamer van het oude Serail bewaard worden.

Het k a t t e n o o g , kristalachtige, met kleuren dooraderde kwarts, vertoont, als het in den vorm van een halven kogel is geslepen, een lichtschijn, die aan de oogen der kat herinnert. Ringen van kattenoogen zullen dames geluk aanbrengen. Zoo schonk de prinses van Wales aan haar schoonzuster, prinses Louise Margaretha van Pruisen, bij haar huwelijk met den hertog van Connaught een ring met een kattenoog, den modesteen, die voor geluk aanbrengend geldt. Het kostbaarste kattenoog, dat op de wereld bestaat, is vóór eenige jaren in Londen aangekomen. Het is uit Ceylon afkomstig, dat na Madras de eenige plaats moet wezen, waar men deze steenen vindt. De vinder, een werkman, die zand op zijn kar laadde, verkocht den 475 karaat

wegenden steen voor 50 rupies. Deze wisselde meermalen van bezitter, tot hem een Indische rijstkoopman bekwam, die hem liet slijpen. Nu weegt hij 170 karaat en is voor 30,000 rupies (30,600 gulden) verzekerd. De steen werpt vier lichtstralen uit, die zich tot een enkelen stralenbundel vereenigen.

De r o b i j n beschermde den ridder van den dood en hield hem trouw aan zijn ver verwijderde geliefde; het was de steen der overwinnende liefde. De roode kleur van den robijn gebruiken de dichters vaak bij beschrijvingen en vergelijkingen; reeds Wolfgang von Eschenbach vergeleek den mond van Gaumrot met een glanzenden robijn.

In de blauwe s a f f i e r e n schittert goud in punten; hij gelijkt den blauwen hemel, waarin de gouden stippels de sterren voorstellen, zegt Plinius, Deze steen, een veldspaat, is onze l a p i s l a z u l i of lazuursteen, dien Marco Paolo reeds in 1271 in het gebied van den Orcus vond, waar hij in mijnen werd uitgegraven; deze merkwaardige steen vertoont het prachtigste blauw; de sterren zijn echter niet van goud, maar van zwavelzand. Men gebruikt ze, in bladen gesneden, tot sieraad der kerken in Italië. Bij mozaïekwerk wordt hij voor den hemel genomen. Het fijngestooten poeder daarvan was het kostbare ultramarin, waarvan een lood 20 gulden kostte, totdat Christiaan Gimelinc de kunstmatige bereiding dezer kleur uitvond.

De s a f f i e r bewaart de gezondheid, beschermt tegen de waterzucht, behoudt de trouw van de vrouw en werd niet troebel zoolang het geliefde voorwerp geen gevaar dreigde; hij maakte zijn drager onverschrokken, heelde de zwartgalligen van hun sombere grillen, versterkte het karakter en beschutte tegen de beten van verschillende dieren. De amulet der oud Egyptische godin Mi, godin der waarheid, die een struisveer op het hoofd droeg en gewoonlijk met gesloten oogen afgebeeld werd, was meestal van saffier.

Ook werden amuletten van lapis lazuli dikwijls als orakels gebruikt. Zoo vertelt Ebers in zijn Uarda van den Mohar Paaker, die amuletten van de meest verschillende soort aan zijn gordel had hangen: ‘Bleef het oog van lapis lazuli, dat, door een gouden kettinkje bevestigd, aan zijn gordel hing, wanneer hij het op den grond wierp, zoodanig liggen dat zijn gegraveerde zijde naar den hemel keek en de gladde den bodem aanraakte, zoo zeide het ‘ja’, in het omgekeerde geval daarentegen ‘neen’.

De s m a r a g d werd tegen krampen gebruikt; hij verlevendigt den geest en maakt hem vroolijk; hij

is in elk geval een geluksteen. In Brazilië draagt de jonge arts, zoodra hij zijn diploma in den zak heeft, een ring met een smaragd. Deze brengt hem geluk en zijn zieken genezing aan. Een smaragd, die in het jaar 1790 in den schat van Tibbo Saïb in Oost-Indië gevonden werd, woog 162 karaat. De schoonste smaragden met zulk een intensief groen, dat alle plantaardig groen daarbij geelachtig schijnt, komen uit Peru. Daardoor wordt het ons verklaarbaar, dat de oude Peruanen een smaragd van de grootte van een duivenei aanbaden, dien echter de hebzuchtige Spanjaarden

EEN ARABISCHE IMPROVISATOR. Naar F. Goodall. (Zie blz. 47.)

vergeefs trachtten te vinden.

Wie de schatten onzer juweliers beschouwt, zal vinden dat bij hen de o p a a l een voorname rol speelt. Sedert eenige jaren is de voorliefde van het publiek voor den opaal belangrijk toegenomen en zelfs de

Amerikaansche dames, hoewel zij hem voor een ongelukssteen houden, toonen hem haar sympathie in uitgestrekten zin. Alleen in Parijs zal geen man het wagen een dame opalen te schenken; zij brengen volgens hen altijd ongeluk aan en dooden de liefde. Men kent den meestal langwerpigen, amandelvormigen, witachtigen steen, die niet facetteert, maar in ronden vorm geslepen is, want zijn fraai flikkeren, dat in alle kleuren van den regenboog geschiedt, valt dadelijk op onder de andere edelgesteenten. Omringd door diamanten, wordt hij meestal tot versiering van ringen, armbanden en broches gebruikt. Weinig bekend is het echter, dat dit flikkeren niet

door gekleurde zelfstandigheden, welke in den opaal aanwezig zijn, maar door lichtbreking te voorschijn geroepen wordt.

Opalen, die behalve door hun melkkleur zelf nog een eigen teere kleur hebben, komen haast nooit voor. Een zacht rozeroode opaal, in het Groene Gewelf te Dresden, kan men als een eenig voorkomend verschijnsel beschouwen. De voornaamste plaats waar men deze kostbare steenen vindt is in het Eperiesgebergte in Hongarije, en wel bij Csevenicza. Deze mijnen zijn aan den staat verpacht. Steenen van de grootte eener hazelnoot zijn reeds zeer zeldzaam en zeer duur. De grootste opaal, 6 cM. lang, bevindt zich in den keizerlijken schat van Weenen en wordt op 2,000,000 gulden geschat. Minder kostbare opalen komen uit Guatemala en Zuid-Australië.

De t u r k o o i s beteekent trouw: ‘Voor u dezen turkoois, dien mijn broeder op een rots gevonden heeft. De steen brengt geluk aan en is goed voor de oogen, verschaft overwinning over de vijanden en verdrijft de booze vijanden’ (Ebers' U a r d a). Niet alleen de oude Egyptenaren hadden volgens Ebers dit geloof, maar deze eigenschappen worden nog heden door de Arabieren aan den turkoois toegeschreven. De oude Egyptenaren bezaten in het dal Ta Mafka, het hedendaagsche Wala Maghara, groote turkooizenmijnen, maar de Sorbalturkoois was schooner, hield beter kleur en werd daarom hooger geschat. De Engelsche majoor Mac-Donald liet nog in '72 in de ingestorte mijnen naar turkooizen zoeken.

De g o u d t o p a a s maakt kuisch en eergierig. In de verzameling van het Mijnwezen in Petersburg bevindt zich een blauwachtige topaas van Mursinsck, die 14 cM. lang en 13 cM. breed is, daarbij helder en regelmatig, maar slechts aan één kant gevormd.

De koningin van Saba vereerde Salomo ongehoord veel edelgesteenten en zijn zeeschepen brachten uit het wonderbare land Ophir even zoovele belangrijke massa's aan, voornamelijk o n y x , waarvan Plinius verzekert, dat hij alleen in de Arabische bergen gevonden werd. Twee onyxsteenen, gezet in goud, waarin door de steensnijders de namen der kinderen Israël's gegrift waren, hechtte men op de schouders van het hoogepriesterlijk kleed, opdat het steenen zouden zijn ter herinnering aan de kinderen Israël's.

De j a s p i s bezorgde, naar oud geloof, den goden

aangename offers. Uit bloedjaspis bestond bij de oude Egyptenaren de amulet Thel, in den vorm van een strik. Zij heet 'bloed van Isis', 'tooverkracht van Isis', 'wijsheid van Isis'.

Hierop waren de den jaspis gewijde hoofdstukken 75 en 76 van het doodenboek gegraveerd. Hij zou tegen de verderfelijke macht der toovenaars beschutten.

Volgens Plinius en Sabinus was de steen van den bekenden ring van Polykrates een sardonix van ongehoorde grootte, die door twee dolfijnen gedragen werd. Op den steen zelf was een lier, het zinnebeeld van den tyran, wonderbaar kunstvol gegrift. De ring was een werk van Theodorus. Ten tijde van Sabinus bezat de tempel der Concordia als geschenk van Augustus een ring, welke voor dien van Polykrates werd uitgegeven. Clemens van Alexandrië bericht daarvan, dat ook hierin een lier was gegrift. Wij bezitten nog zegelsteenen van sardonix, zooals de zeer schoon gesnedene, die koning Abibal van Phenicië toebehoord heeft en die zich thans in Florence bevindt.

Door de oude Grieken en Romeinen werden voornamelijk in carneool, onyx en chalcedon zeer kunstrijke figuren, bekend onder den naam van gemmen of caméen, gesneden, die nog thans om hun schoonheid zeer gezocht zijn.

De amethist beteekent zwaarmoedigheid, maar door hem te dragen bleef men, volgens het geloof der oudheid, voor de dronkenschap bewaard.

De beryl beschermt tegen levertijden en vijanden, de chrysoliet belooft macht, de chalcedon geeft overwinning.

De pensionnaires van mevrouw Westberg.
Naar het Zweedsch, door Sigard.
(*Vervolg van bladz.* 30.)

'Uwe koffie wordt koud, heer Johnsson.'

'.... alles was gemoedelijk en gezellig. Toen riep opeens mijn kameraad Jack Huntley: 'vijf groote glazen cognac!' - want dat was een jongen die nooit krenterig was, neen, dat was hij nooit - maar de vrouw bleef zitten waar zij zat, en haar kin was op de borst gevallen. Toen nam Jack haar bij den arm en schudde haar heen en weer, maar zij was zoo dood als een pier.

'Nu begonnen Dick en Patrik met flesschen te manoeuvreeren, en Dick riep: 'Kalle Johnsson, breng haar naar de slaapkamer. En gij, gentlemen en lummels en buffeldrijvers, waag het niet om jelui gratis te bedienen hier in het lokaal, want hier staat Jack Huntley, die het geld voor de borrels inkasseert ten bate van de kleintjes onzer gastvrouw.'

Met zulke kleine verhalen onderhield Johnsson nu en dan het gezelschap, en er was niemand die het kwalijk genomen zou hebben, indien maar hare genade, mevrouw Kopparhjelm, er niet ware geweest.

Voor het overige trachtte de Amerikaan zich geheel te schikken; hij schoot geen al te groote bokken en weldra beschouwde men hem meer als een zeer eigenaardig dan als een ruw, onbeschaamd mensch. Deze, nog maar 36jarige boerenzoon, die binnen eenige jaren als spoorwegwerker, boekhandelaar en vormer, daar ginds het geluk aan zich had weten te binden, leerde ook heel spoedig de kunst, om het zich in zijn vaderland door het verdiende geld aangenaam te maken; en hij leerde dit

bijzonder gauw, zonder daardoor iets van zijne frischheid te verliezen of iets van de aantrekkelijke naïeveteit die hem kenmerkte.

Zeer veel droegen hiertoe de jonge dames bij, en het waren in het bijzonder een paar donkere oogen, waarvan eene ernstige uitdrukking genoeg was om Kalle Johnsson tot de orde te roepen, al was hij ook midden in een soortgelijk verhaal als van de vrouw van den overste.

Mevrouw Westberg was bang het aan den stok te krijgen met haren royaalsten ‘logé’; de meisjes en juffrouw Ljungklint hadden het gewone gevoel, heeren en dames uit kleine plaatsen eigen, van den grooten afstand, die den ‘beteren stand’ scheidt van zoo'n boerenzoon die zich opgewerkt heeft, en de candidaat Star vond er een naar genoegen in, om de eenvoudigste zijden van Johnsson in het licht te stellen.

Maar Jenny Follin, wiens eigen vader voorheen een gewoon houtsnijder was geweest, en die sedert dikwijls onder hare handelsvrienden uitstekende jonge mannen had aangetroffen, die meer aan kracht en energie dan aan studie hunne positie in het leven hadden te danken, hield veel van Kalle Johnsson, en het deed haar leed, wanneer hij tegen de natuurlijke grenzen stiet, die door den goeden toon in dezen eenvoudigen kring tegen een al te ongegeneerden omgang waren opgericht.

‘Thank you! Gij kunt u niet voorstellen hoe moeilijk het voor een jongmensch is, zich vrij en vroolijk te voelen als een van u, en dan altijd, bij elken stap dien men doet, den arbeiderszoon aan den rok te voelen hangen!’ zei heer Johnsson eens, terwijl hij in den tuin juffrouw Jenny's kleine hand heel hard kneep, nadat zij zich veroorloofd had hem ronduit eenige wenken te geven.

Juffrouw Jenny bloosde tot aan den hals. Die mijnheer Johnsson mocht haar niet verkeerd begrijpen; dat moest worden voorkomen.

‘Ik vind het soms zoo jammer om u, heer Johnsson, en ik weet dat mevrouw Westberg zelf het u gaarne had willen zeggen, als de gelegenheid zich maar had voorgedaan.’

Ziezoo, nu had hij een koude douche op het warme bad uit donkere, vriendelijke oogen; hij boog en verdween in den tuin met zijne breede schouders en zijn blond jongensachtig hoofd, waarin voor het eerst van zijn leven zijn gedachten begonnen te gisten,

die niet in dollars en centen konden worden uitgedrukt.

De candidaat Star was het, die weldra de opmerkzaamheid van alle andere dames trok, van alle anderen - behalve van Thilda en juffrouw Ljungklint. Thilda had weinig verliefden zin, in elk geval het sluimerde nog. Zij bezat daarentegen zeer veel moederlijk instinct, dat door de natuur in elk vrouwelijk gemoed is neergelegd en zijne eerste onbewuste uiting vindt in het spelen met papa. Karel en Philip waren Thilda's trouwe cavaliers van den morgen tot den avond, zoowel in de melkkamer als tusschen de aardbeibedden. Het was of de zorg voor de jongens haar eigene ziel deed rijpen.

En juffrouw Ljungklint was vriendelijk jegens ieder, maar hield gewoonlijk mevrouw Kopparhjelm gezelschap, hielp die oude dame, wanneer zij kon, en zong met gevoel en overtuiging:

....
En het gebeurde
Dat zij beiden
Zich vergisten,
En niet meer kusten
Den boom.....

Maar zij had haar overleden provisor en hare herinneringen, en zij was vriendelijk jegens den candidaat Star en naaide twee knoopen aan diens vest; maar zich voor zijn zegekar spannen deed zij niet, hoe klein en bleek en bescheiden zij ook was,

De zalige heer Palmqvist liep grooter gevaar van vergeten te worden dan de provisor. O zeker, de jonge weduwe deed zich altijd met hartstocht tegoed aan hare smart en mevrouw Westberg's aardbeien, en zij stopte haar Henrik vol met boterhammen, zoodat, indien er iets waars was geweest in haar schrijven: ‘dat hij at als een vogel’, zij aan een kalkoen moest hebben gedacht. Maar niettegenstaande dat vond zij er groot genot in den candidaat te vragen of zij niet een hartkwaal had, of haar kleine Henrik niet klierachtig was, of de candidaat waarlijk zulk een akelige materialist was als alle andere doctoren, zoodat hij niet geloofde dat zij eens in een andere wereld haar betreurden Arthur zou omhelzen, en of hij werkelijk meende dat men meer dan eens in zijn leven innig liefhebben kon?

En de candidaat, die een groot materialist was, maar met zichtbaar welbehagen en warme blikken eene jonge, mooie, ontroostbare, weetgierige weduwe aankeek, antwoordde, dat zij geen aanleg had voor een hartkwaal, dat de meeste flinke mannen in hunne jeugd klierachtig waren geweest, dat eene vrouw met een rijk, warm hart, ten minste wel tweemaal in haar leven innig kon liefhebben, maar dat men niet al te streng moest hopen op een weerzien; ‘want stel u eens voor, mijn goede mevrouw Palmqvist, dat het ongeloofelijke gebeurde, dat uw hart nog eens begon te spreken en die taal verstaan en begrepen werd door een ander, en dat gij....’

‘Bah, gij zijt een barbaar!’ riep de ontroostbare weduwe, terwijl zij haar blond hoofdje schudde en den tuin inliep, waar zij de stevige Amelie Larsson in den arm nam en buiten adem uitriep:

‘O, wat is het interessant met dien dokter Star te praten.’

‘Ja, hij is bijzonder aardig,’ stemde juffrouw Larsson toe, terwijl zij met lange stappen het pad insloeg, waar, naar de coquette stapjes van mevrouw Palmqvist te oordeelen, de aardige man zich moest bevinden.

Doch zij kwamen te laat, Gerda en Evy hadden hem reeds in beslag genomen; hij was bezig de meisjes te schommelen en volgde met schitterende oogen en kloppend hart de beide vroolijke, donkergelokte dames en liet den blik zacht en begeerlijk glijden van hare gloeiende wangen naar de kleine, smalle voetjes met scheefgeloopen hakken, waarover de lichte zomerkleedjes op en neer woeien.

Zelfs tegenover Gerda en Evy nam de candidaat dikwijls dien neerbuigenden, schertsenden toon aan, dien de vertroetelde jonge man zich allengs had aangewend. Er was eigenlijk maar éen van de dames, voor wie hij waarlijk eerbied had. Zij had hem reeds in den beginne te woord gestaan op een manier, die hem zijne minderheid in gevat-zijn deed gevoelen.

Hij wist niet hoe hij hierdoor was gewroken! Hij wist niet hoe hartstochtelijk een paar kleine, grijsblauwe oogen op hem waren gevestigd van achter een heg van wilden wijn, waar Vivan en juffrouw Florstedt zaten. ‘Wees toch stil, jij dwaas vijf-endertigjarig hart! Welk eene vernedering, te beven bij de gedachte aan dien neuswijzen jongen!’

‘Houd op, houd op, heer Star. Daar komen vreemden.’

Twee rijtuigen reden de laan naar de veranda op. Het eerste was de gele gig van den dominee met den heer Blomgrew zelf, een jonkman van 45 jaar met sluik haar, gladde kin en zalverigen toon. Het andere was mevrouw Westberg's eigen rijtuig met broer Otto, die zijne vacantie thuis kwam doorbrengen.

‘Goedenavond, goedenavond, heeren en dames,’ pufte Gustaaf Blomgrew, en hij kuste heel wereldlijk en heel hartelijk de jonge dames.

De oude Adam zat er nog wel een weinig bij hem in. Hij had een stormachtig studentenleven achter zich, waarvan de Stjeusöhaltenaren zoo weinig mogelijk mochten weten; hij had, vóór hij het gemeste kalf was van nu, den verloren zoon gespeeld.

‘Mama!’ riep Otto, terwijl hij uit het rijtuig sprong in mevrouw Westberg's van vreugde bevende armen; hij was een lange, mooie jongen van 24 jaar, het mannelijk evenbeeld van Gertrud en Evy.

V.
Flirtations.

‘*Vervloekt!*’

De kleine juffrouw Florstedt schrikte op. Zij was op denzelfden tijd als zij dit in Wexiö gewoon was, opgestaan. Een duizendstemmig, jubelend koor van kleine, gevleugelde zangers begroette haar. Zij genoot van de frissche lucht; de kleine grijsblauwe oogen stonden helderder dan gewoonlijk, toen zij den blik liet gaan over het van dauw glinsterend gras en de frissche groene beuken. Met de japon opgeschort en een medelijdenden blik op de kleine, fijne stoffen schoentjes had zij een oogenblik geaarzeld vóór zij het vochtige bergpaadje was ingeslagen. Maar met

een knik van haar klein, energiek kopje, had zij alle 'stadsjufferachtige' gedachten aan booze koeien en padden zich uit het hoofd gezet en was het pad ingeslagen waarop nu de kleine voeten vlug en veerkrachtig als van een poes over de modderhoopen stapten en natte beuketakken haar in het gelaat zwiepten.

En nu, juist nu zij zich zoo krachtig en opgewekt gevoelde door die heerlijke wandeling, en het weemoedige gepeins van de laatste dagen haar bijna niet meer plaagde, klonk haar eensklaps in het oor dat bittere, booze:

'*Vervloekt!!*'

Maar nu herkende zij de stem, en hij zelf stond op van den bemosten steen. Zijn gelaat was donkerrood en zijn mond had dien breeden, leelijken, roofdiefachtigen trek, die sommige menschen bij sterke aandoeningen kenmerkt. Hij nam boos en onverschillig den hoed af, terwijl hij met de andere hand een papier ineenfrommelde en dit in den zak stak.

'Mijnheer Star!'

'Goedenmorgen, juffrouw. U is vroeg op om van den zonneschijn en voog'lengezang te genieten'

'Het was zooeven echter geen loktoon dien ik hoorde....'

Zijn bovenlip werd even opgetrokken en zijne oogen lachten smadelijk. Zij las op zijn gelaat, alsof zij het met vette letters gedrukt zag, dat het ook geen mooie vogel was, die hem dien toon had ontlokt.

Die arme, kleine, leelijke meid! Zij werd rooder dan ooit en zou het liefst terstond zijn heengegaan, maar zijne trotsche, donkere oogen, zijn fier geheven hoofd, ja, zelfs zijn minachtende lach nagelden haar op de plek waar zij stond, aan niets denkend dan dat zij zich hier met haar beiden alleen bevonden. Och, daar in huis schoot er zoo weinig voor haar over, wanneer Gertrud en Evy en mevrouw Palmqvist zijne woorden, blikken en neuswijzigheden deelden.

'U schijnt in den vroegen morgen reeds raar uit het humeur te zijn.'

'Hebt u opgemerkt misschien dat gisteravond de post er geweest is? Ik begrijp, dat, wanneer men op het idyllische Westberga zijne ergernissen wil hebben, men deze per post moet laten komen.'

Zij liep verder het pad op en hij volgde haar.

Het was toch ook een ellendige kwâjongensstreek van de natuur om de kleine koopvrouw Florstedt een mooi gezichtje te onthouden, nu zij haar overigens zoo veel had gegeven; zulk een mooi figuur, een goed verstand, eene stem die klonk als muziek, en handen en voeten die wel aan een prinses uit een sprookje konden toebehooren. Als hij eens een oogenblik overluid ging denken voor dat kleine menschje?

'Hebt u ooit ondervonden, juffrouw, hoe uiterlijke omstandigheden een mensch eensklaps klein en ellendig kunnen maken?'

Zij lachte, helder muzikaal, zooals alleen zij het recht moesten hebben te lachen, die een betooverend gezichtje hadden.

'Och, weet gij, candidaat, ik heb mij *altijd* klein en ellendig te moede gevoeld.'

'Onzin, gij zijt een klein, echt dapper vrouwtje. Maar ik meende of gij weet wat armoede wil zeggen, of gij weet hoe het smaakt niets te hebben van wat men toch niet kan ontberen.'

'Dat zou ik denken. Ik heb nu een kleine zaak, zooals gij weet, maar die is nog veel kleiner geweest. Een geruimen tijd had ik mijn winkel in een poort in de

Brandstraat en verkocht ik somwijlen per dag voor 15 ore, alhoewel de huur 75 ore was en de wissels op den bepaalden tijd werden aangeboden.'

Hij zweeg. Zij, dat kleine, tengere wezen had zich door armoede en gebrek heengeslagen en zich een onbezorgd bestaan verworven, terwijl hij, de groote, sterke geleerde man geheel uit zijn evenwicht was gebracht door de behoefte aan driehonderd kronen. Zijn daareven zoo diep gevoeld medelijden met zich zelven werd een weinig minder.

O, als hij eens had gezien, hoe die kleine, grijze oogen schitterden en de roode wangen gloeiden! 't Was een vreeselijke gedachte, dat hij, zoo jong, zoo trotsch, gebukt ging onder geldzorgen; wat zou zij niet hebben willen geven om, zonder dat hij het wist, zijn weg te banen, hem te helpen zijn doel te bereiken, om dan later zelve verborgen en vergeten hem gelukkig te zien, onbezorgd en vrijmoedig werkend in den kring dien hij zich had gekozen, zonder dat hij vermoedde welke vriendelijke hand hem had gesteund. Hoe gelukkig zou zij wezen, ook zonder een enkel woord van dank!

Maar - nu verscheen er een ander beeld naast dat van den jeugdigen geneesheer. Dit nam nu eens de trekken van Gertrud of Evy, dan weer van Jenny Follin of mevrouw Palmqvist aan, en eensklaps kreeg zij een koud, bitter gevoel. Ach, het is zooveel gemakkelijker ons geluk te verzaken, dan een ander het geluk te zien genieten, waarnaar wij zelven haakten.

De candidaat was in gepeins verzonken. De verfrommelde weigering om borg voor hem te worden, die in zijn zak zat, had hij vergeten. Het suisde door de boomen, het schitterde op bloemen en bladeren, het vogelkoor zong telkens nieuwe melodieën, en hij was nog maar drie en twintig jaar. Hij voelde zich opnieuw moedig en sterk en alsof hij maar de armen behoefde te slaan om een mooie leest, om het evenwicht te vinden tusschen al de lente- en zomergevoelens in zijne borst. En nu werd eensklaps de weg versperd door een slootje, waarin de jagers en de boschbespluksters eenige houtjes hadden gestoken, om de plaats aan te wijzen waar men het kon overschrijden; juffrouw Florstedt week bij het zien dier onverwachte hindernis achteruit; hij deed een paar vlugge passen, en met een haastig: 'mag ik zoo vrij zijn?' sloeg hij den arm om de kleine elfengestalte en bracht haar behoedzaam naar de overzij. Hm! Dat kleine ding was even warm en zacht als andere vrouwen; het was zomer, en hij was pas drie en twintig jaar.

En zij vergat geheel te gillen, ofschoon zij het besef had dat zij dit behoorde te doen, en zij voelde zijn krachtigen arm om haar heen, - en later had zij aan de ontbijttafel allerlei ongelukken, strooide zij peper op haar zacht gekookt ei, en het kwam haar voor alsof het eene eeuwigheid geleden was, sedert zij in Wexiö handschoenen en waaiers stond te verkoopen, en zij vroeg zich zelve af of zij werkelijk in haar zes en veertigste jaar was.

PHILEMON EN BAUCIS. Naar A. Ricci. (Zie blz. 63.)

Des voormiddags hielp zij mevrouw Westberg doperwten doppen, liet zij in den dorpswinkel amandelen en rozijnen halen voor de jongens en schreef zij aan hare plaatsvervangster in Wexiö dat zij den volgenden Zondag op hare kosten een rijtuig mocht nemen naar Krousberg.

Maar midden in den nacht, toen alles stil was geworden, stond zij zachtkens op, stak het licht aan en zag lang, lang in den spiegel naar een paar bloedroode wangen en een paar kleine, leelijke grijze oogen; en toen deze genoeg hadden gezien kroop zij weder in het bed, begroef het hoofd in de kussens en schreide...

Er lag dien zomer in Westberga iets in de lucht, dat men er voorheen nooit had gemerkt; het was het onbeschrijfelijke iets, dat altijd ontstaat wanneer er vele jongelieden bijeen zijn die niets hebben te doen, dat de polsen doet kloppen en wangen doet gloeien, dat er nauwkeuriger acht op doet geven hoe de lichte japonnetjes zitten, en kleine schoentjes lokt naar paden waar in den regel niets anders komen dan de klompen van de bessenpluksters.

‘Als ik nu dat “goed” koop, miss Jenny, hoe moet ik dan het salon meubileeren?’

‘Daar zal mejuffrouw Follin zich wel niet aan gelegen laten liggen.’

‘Well, mister Westberg, maar ik ben een eenvoudig man zonder eenigen smaak en miss Follin is zoo vriendelijk geweest mij hare hulp te beloven,’ antwoordde de heer Johnsson in een onverbeterlijk goed humeur.

De jonge ingenieur Otto draaide zich op de hielen om, en volgde zijne mama naar de melkkamer.

‘Mama!’

‘Ja, hier in dezen glazen schotel heb ik echte lekkere zure melk voor je.’

‘Dank u wel.’

‘Hoe komt dit, mijn jongen, je bent toch niet ziek? Dan zal ik je gauw wat aardbeien geven...’

‘Neen, neen mama, luister eens even. Denkt mama dat juffrouw Follin zich een zier bekreunt om dien onbeschaafden Johnsson?’

‘Hoe durf je zoo iets zeggen, Otto! Hij is een uitstekend aardig man. Vijf en veertig kronen in de maand en twee maanden voorschot.’

‘Ja, maar hij is een boer, mama.’

‘Dat is niet zoo erg, Otto. Ik zou God danken als hij een van mijne meisjes wilde hebben.’

‘Om mijn part mag hij ze allemaal nemen. Ik wil maar weten of u denkt dat juffrouw Fol...’

Wel lieve hemel... daar rammelde Stina met de melkemmers.

De jonge ingenieur koos de wijste partij; hij ging naar zijne kamer, en schreef aan den directeur, of zijne zomervacantie niet met nog vier weken verlengd kon worden. In dien tijd moest men wel kunnen zien hoe de zaken tusschen Johnsson en juffrouw Follin stonden.

Amelia Larsson, die bijzonder gevaarlijk was voor de aardbeibedden, het kalfsgebraad en roompuddingen, was na verloop van veertien dagen gedwongen hare japons uit te leggen, en na drie weken vroeg zij den candidaat Star eens in vertrouwen te mogen spreken.

‘Ik begrijp het niet, maar misschien is de candidaat reeds zooveel dokter, dat hij mijne treurige vermoedens kan wegnemen.’

‘Ik zal u gaarne van dienst zijn. Wat scheelt er aan, juffrouw Larsson.’

‘Ja, ik heb zulke wonderlijke pijnen in de maag; dat steekt en schrijnt zoo heftig, en nu ben ik zoo bang dat ik aan maagkanker lijd.’

‘Och neen, juffrouw Larsson, dat is niet gevaarlijk; dat komt alleen van het vele kruisbessen eten. U moet een paar dagen de struiken met vrede laten; het zou zoo erg jammer zijn als u ziek werdt.’

‘Dank u! Maar wil u, dokter, toch niet even de plaats tusschen de maag en de borst onderzoeken; het is zulk een rare pijn.’

De candidaat kon juffrouw Amelia het genoegen niet weigeren haar een weinig op de borstholte te drukken.

‘Zie je, Evy,’ zeide zij dien avond tegen Evy bij het naar bed gaan, ‘hij stelt belang in mij, hij houdt van mij, het zou mij niet verwonderen of hij doet aanzoek om mij.’

VI.
Mama's verjaardag.

‘Mijnheer Hemming!’

‘Nu - u -’

‘Mijnheer Hemming!’

‘Wat wilt ge?’

‘Mijnheer Hemming!’

‘Wat is er?’

‘Het is mevrouws verjaardag en er wordt om negen uur koffie gedronken in het priëel,’ verklaarde Stina.

‘Het zal toch mijn eigen zaak wel wezen of ik nog een poosje wil blijven liggen,’ zei de heer Hemming bits, terwijl hij zijn zwaar lichaam een weinig oprichtte.

De heer Hemming kon blijkbaar op Westberga zeer goed aarden. Zijn teint was nog rooder dan toen hij kwam, en een paar lange laarzen bij de kachel, een weitasch aan de sofa waren voldoende bewijzen dat de jacht niet was vergeten en dat het voor de eenden in den omtrek van Westberga een onrustige zomer moest zijn.

‘Het is mevrouws verjaardag.’

‘Ja, ja, je hebt gelijk, Stina. Laat ons opstaan. Waar is mijn pantalon?’

Het was een lachend tooneeltje, een klein, buitengewoon uitnoodigend interim, dat de goede heer Hemming aanschouwde daar beneden in den tuin onder het groene loofgewelf. Tusschen de lichte bloemen en de groene bladeren der kamperfoelie door gluurden de in een slagvaardig bataljon geplaatste koffiekopjes, op een sneeuwwit dekservet. En om een mooien kop met vergulde randen lag een kleine bloemenschat; een groot wittebrood lag op een schotel, alsof het coquetteerde met zijne zwellende vormen.

Over de tafel boog zich een klein, onbeschrijfelijk lief meisje, dat er met haar donker haar en bloeiend gelaat nog eens zoo aantrekkelijk uitzag in het lichte katoenen kleedje. Zij was bezig met hare, een weinig door de zon verbrande vingeren, de bloemen te

schikken. De zee, die geheel spiegelhelder was, glinsterde door het loof en de morgenzon speelde vroolijk tusschen de kamperfoeliebloemen, de blinkende kopjes, de mooie, ongezeglijke lokken op een bijna blank voorhoofd en nog blanker hals, wiens mooie ronding juist nu, terwijl Evy bij de gedachte van mama's blijdschap zich met schitterende oogen en lachenden mond over de bloemvaas buigt, er zoo verrukkelijk uitziet.

Het zou jammer geweest zijn indien deze kleine idylle door niemand anders ware opgemerkt dan door de vroolijke zangers in den boom en den heer Hemming, die op het einde van den tuin voorwaarts strompelde, nadat hij eindelijk van den jongen Frans te weten was gekomen wat er eigenlijk aan de hand was.

Maar zij was gezien. De candidaat Star had wel vijf minuten onopgemerkt bij den ingang van het priëel gestaan. En hij vond het tooneeltje zeker lief, want zijne oogen schitterden en er speelde een lach om zijnen mond. En toen zij zich omkeerde en op het zien van hem een purperstroom van frisch pulseerend bloed zich over het lieve gezichtje verspreidde, toen wist de candidaat opeens alles wat hij wilde weten: hij was de kleine Evy niet onverschillig. Doch zonderling genoeg voelde hij op dit oogenblik niets van wat naar een zegepraal zweemde; het was alsof hij terugbeefde en zichzelf op een hellende vlakte voelde staan. Voor die kleine moest men zich in acht nemen; zij was een van de meisjes, die een man verder kunnen brengen dan hij van plan was te gaan!

Evy boog het hoofd ten groet.

'Reeds hier?'

'Ja, ik ken de beteekenis van dezen dag en ik wilde de laatste niet zijn, die uwe moeder gelukwenschte.'

'Wat zie ik?'

'Ja, mijne jonge juffrouw, niets is wisselvalliger dan het weder, maar ik hoop dat het goed zal gaan, ofschoon de zon braaf steekt, en het is zooals het in 't liedje staat: morgenglans, oudevrouwendans, zij duren niet tot den avond.'

'Goedenmorgen, mijnheer Hemming! Weet u dat mama heden acht en vijftig jaar wordt?'

'Hoe 't mij gaat? dank u, uitstekend, juffrouw Evy.'

Binnen tien minuten was het groote priëel gevuld. Allen waren verschenen, tot zelfs hare 'genade' in een nieuw négligé met groote fladderende linten toe, en Henrik, de kleine Andersons; allen, behalve mama, Thilda en de heer Johnsson. Maar daar kwam Thilda met mama, geheel als toevallig, het breede tuinpad af en mama deed de ernstigste pogingen om niets te zien, maar toen zij eindelijk het priëel waren genaderd sloeg zij, evenals zoo menig jaar te voren, de handen ineen en zei met de uiterste verbazing:

'Maar mijn beste meisjes, welk eene verrassing. Is het nu alweer mijn verjaardag!'

En allen, mama en de meisjes, wisten dat zij comedie speelden, maar het was toch zoo dol prettig.

'De heer Johnsson! Waar is de heer Johnsson? Hij is niet meer op zijne kamer.'

Eindelijk wist de stalknecht te vertellen dat de heer Johnsson om zes uur de eene bles had gevraagd om zich naar het station te laten brengen.

'Maar is hij niet teruggekomen?'

'Ja, zeker.'

'Waar is hij dan?'

‘Zoo pas in 't land gelaten.’
‘De heer Johnsson?’
‘Och, de bles natuurlijk.’
‘Maar waar is de *heer Johnsson.*’
‘Ja, dat weet ik niet. Een poosje nadat hij uitgereden was kwam bles weer thuis, maar zonder heer.’
Daar werden op het zandpad vlugge voetstappen gehoord.
‘Good morning, ladies and gentlemen! Heb een kleinen rijtoer gemaakt. Het was heel aardig te paard, maar ik kreeg het aan stok met den weg. Mevrouw Westberg, ik wensch u op het allerhartelijkst geluk! Ik moest juist naar het station. Dat gij nog lange jaren gezond moogt leven. Neem dit kleine verjaarscadeau. Moge het geluk het deel van uwen ouderdom zijn. Wees zoo goed!’
Een prachtige solide gouden broche schitterde in de oogen van mevrouw, toen zij de étui opende die Johnsson haar al pratende overgaf.
‘Is u nu geheel dwaas, mijnheer Johnsson? Is dat voor mij?’
‘Yes very well! Past het?’
De kleine mevrouw Palmqvist's belangstelling werd opgewekt. Die jonge man moest *zeer* rijk zijn. Vlug trad zij nader, boog het hoofd op zij, zag den Croesus van Westberga in de oogen en zei:
‘O, hoe beeldig mooi en smaakvol! Wat moet het aardig zijn op die manier zijne vriendelijke gevoelens te kunnen bewijzen. O, mijnheer Johnsson, ik heb zoo'n vreeselijken angst om u uitgestaan.’
‘Na de schitterende entrée van den heer Johnsson durven wij haast niet met onze eenvoudige cadeautjes voor den dag te komen,’ zei Jenny Follin, terwijl zij een korfje met bloemen en een eigen gewerkt kraagje in de richting van mama's kopje vooruitschoof.
Nu werden al de mooie kaartjes en kleine geschenken, die vooruit op de tafel waren neergelegd, bewonderd. Alleen de heer Hemming ging naar de kruisbesstruiken en stoorde zich aan niets. Eensklaps werd hij op de schouders getikt:
‘Heeft u geen kaartje, mijnheer Hemming?’
‘*Kaarten?* Wat zegt ge? Na voormiddag! Neen, jonge man, ik heb die vervloekte vodden in geen tien jaar in handen gehad.’
Eerst na afloop van het vroolijke ontbijt naderde Otto juffrouw Jenny, die hij straks cermonieel met eene stijve buiging had begroet.
‘Onze Amerikaan...’
‘Is een aardige jonge man, ofschoon hij nog in vele opzichten een kind is.’
‘Dezulken behooren het koninkrijk der hemelen, juffrouw Follin, als men tenminste de Schrift mag gelooven. En... als ik afga op de vriendelijkheid die *gij* hem bewijst, dan... dan... kom ik in de verzoeking om te gelooven dat de Schrift gelijk heeft.’
‘Wat bedoelt u daarmee, mijnheer Westberg? Ik vind dat gij u vriendelijk gezind moest gevoelen jegens

een man, die uwe familie zooveel ongekunstelde, hartelijke welwillendheid toont.'

Otto bleef staan en nam den hoed af, terwijl een satanisch lachje over zijne mooie trekken vloog.

'Ik *zie* dat de Schrift gelijk heeft. De heer Johnsson heeft zooveel reden om zich te verheugen, dat hij stellig geen acht zal slaan op de ondankbaarheid van een civiel-ingenieur. Goedenmorgen, juffrouw!'

Eerst nadat hij was heengegaan, bleef Jenny als verstomd staan, en zag zij hem met een paar groote, verbaasde oogen aan. Zij bloosde van toorn, en de mooie fijne onderlip trilde als bij onderdrukt schreien. Hij had haar gewond, beleedigd? Waarom? Ja, waarom? En hoe meer zij trachtte een antwoord op die vraag te geven, hoe meer hare trekken verhelderden en haar voorhoofd zich ontrimpelde.

Neen, nu niet naar de anderen...

Toen Jenny, na nog een flink half uur alleen te hebben gewandeld, in de groote zaal kwam waar juffrouw Ljungklint en Vivan bij de piano zaten om hare dagelijksche les door te spelen, liep zij op de beide meisjes toe, sloeg de armen om haar heen en jubelde:

'O, kinderen, wat is de zomer toch heerlijk!'

En de kleine Anna Ljungklint lachte vriendelijk, zag naar het frissche, stralende, mooie meisje en antwoordde:

'Ja, Jenny, de zomer is het beste van alles... of misschien de lente...'

Maar in zichzelve voegde zij er bij: 'Als de winter voor ons althans niet in den zomer aanbreekt,' en hare gedachten dwaalden weer naar haren zaligen provisor; onwillekeurig zochten hare vingers de toetsen, en dwepender dan ooit klonk het:

> Naar u, naar u, gij schoon Normandië.

Des middags schemerde er iets groens door de allee. Het was het rijtuig van Gustaaf Blomgrew. Zacht reed hij den heuvel op, zoo zacht dat de familie en de pensionnaires allen den tijd hadden om zich op de stoep te verzamelen, om te wuiven en te roepen: 'welkom, dominee!' nog ver voor hij het huis had bereikt. En dominee wuifde terug, met zijn op één na besten, door het arbeidszweet in den wijngaard des Heeren en de zachte aanraking van een vette hand reeds een weinig ontsierden hoed, en zijn gelaat schitterde toen hij riep:

'Goedenavond, beste luidjes! Gods genade en vrede zij u allen! Gods rijke genade en vrede, mijn lieve mevrouw Westberg, op dezen gezegenden dag. Moge mijn goede lieve mevrouw nog vele verjaardagen vieren in gezegende omstandigheden.'

'Nu, nu, dominee! Zij is weduwe en eene oude vrouw,' fluisterde de candidaat dominee in het oor, toen deze de stoep wilde opgaan.

Mevrouw Westberg had dominee spoedig een plaatsje aan de koffietafel ingeruimd, die nu voor de afwisseling in het salon was gedekt, en hij, die nu gezien had hoe dominee Blomgrew zich tegoeddeed aan wittebrood, gebraad en gebak, verwonderde zich niet meer dat het den dienaar des Heeren te Stjeusöhalt op zulk eene voortreffelijke wijze gelukt was: het 'woord tot vleesch' te maken.

'In deze heerlijke bollen speur ik duidelijk de sporen van juffrouw Thilda's bekwame hand! Men zou moeilijk iets heerlijkers kunnen vinden. Och, zulk een vrouw, naar den geest des Heeren, is een sieraad voor het huis en een vreugde voor hem die buiten woont, lieve mevrouw Westberg.'

‘Ja, ik beleef Goddank vreugde aan mijne kinderen en...’

‘Ik twijfel er niet aan, ik twijfel er niet aan, maar juffrouw Thilda...’

Het was maar zoo, de Godsman voelde voor de flinke, huiselijke Thilda eene meer dan gewone belangstelling. En dat die flinkheid gepaard ging met het besef van geringheid en hulpeloosheid, dat zij met haar groot arbeidsvermogen en physieke kracht zich nog hulpeloos voelde, dat trok hem machtig aan, ofschoon hij door Thilda's koelheid en zijne eigene waardigheid verhinderd werd haar warmer hulde te brengen, dan de stille dweepzucht waarmee hij haar kookkunst bewonderde.

Ijverig, druk gefluister, onderdrukt gelach, het trappelen van vele voetstappen, en tusschenbeide een energisch st. st. leidde de opmerkzaamheid naar het gaardsplein. Daar stonden de leeraressen van het dorp met alle kinderen van de Westbergsche hei. Er werd geordend en een beetje gestraft en toen barstte het los met pieperige, doordringende kinderstemmetjes!

Aan onze meesteres op Westberga onze hulde,
   De tijd, die staâg zich spoedt,
   Hij schenk' u overvloed
Van al wat ooit met vreugd het menschenhart vervulde.

Op uw geboortedag klink' vroolijk nu ons lied,
Al zijn de tonen zwak waarin w' ons heilwensch zingen,
De vreugd woon' in uw huis, tot gij in hooger kringen
Het loon zult smaken, dat de hemel braven biedt.

‘Dat was mooi, mama,’ zei de jonge Frans, met den mond vol lekkers; ‘dat heeft dominee gemaakt.’

‘Och wat, alsof ik niet gezien had dat Evy er veertien dagen lang elken avond aan gewerkt heeft.’

‘Nu, maar dan is het in elk geval Gertrude geweest die de muziek gemaakt heeft en de kinderen kantjes aan de boezelaars en amandeltaartjes gegeven heeft, opdat zij hier zouden zingen,’ helderde Frans op.

Evy had een kleur als bloed en wist niet waar zij zich zou bergen, nu zij niet langer haar hoofdje aan mama's borst kon verstoppen. Star ging naar haar toe:

‘Ei, ei, is de jonge dame ook dichteres!’

‘O, ik schaam me zoo, het is zeker heel slecht.’

‘Laat ons niet over de verzen spreken, juffrouw Evy; gij hebt zelve zooveel poëzie in uw wezen, dat het er letterlijk niets toe doet of u gedichten kunt maken of niet.’

‘Ja maar, candidaat, het is toch in elk geval, o zoo pleizierig om te kunnen rijmen. In de vijfde zit een jongen, Stromberg, die bijna even mooi rijmt als Evy,’ viel Frans in, die een onopgemerkt toehoorder was geweest.

‘De wals uit Cornevilles' klokken,’ klonk naar buiten. De koffietafel was opgeheven, Anna Ljungklint zat aan de piano, hare ‘genade’ Kopparhjelm was in de voorkamer tot rust gekomen en Otto had als een plichtgetrouw zoon des huizes de armen geslagen om de leest van Alfhild Palmqvist, de eenige ‘mevrouw’ onder de dansende paren, terwijl zijne

DE KLEINE BREISTER.

oogen gedurig Jenny Follin zochten, die koers zette naar den heer Johnsson.

'Danst u niet, mijnheer Johnsson?'

'Neen - ja... ik durf niet,' zei Johnsson, terwijl hij tot aan zijne ooren bloosde. 'Ik zou anders wel gaarne eens willen dansen... met u...'

'Heeft u vroeger nooit gedanst?'

'Ja... vroeger... een beetje, maar ik ben bang dat ik niet... niet kan dansen op heerenmanier...'

'Kom, kom, ga maar mee.'

O, lieve hemel, wat die mister Johnsson kon dansen. Geen voet was maatvaster dan de zijne, geen arm sterker om eene dame te voeren dan de zijne; maar welke sprongen! Hij stampte, sloeg de hielen tegen elkaar aan en voerde een menigte ongemotiveerde bewegingen uit. In één oogenblik was hij zoogoed als meester van de geheele dansplaats; de anderen waren ter zijde geweken om toe te zien. Zelfs de kleine juffrouw Ljungklint had groote moeite haar lachen te bedwingen.

'Houd toch op... houd toch op,' riep Jenny buiten adem.

Die arme mister Johnsson! Geheel van de wijs gebracht door Jenny's vriendelijkheid, door het gevoel *haar* in zijne armen te houden, stoof hij zonder iets te hooren of te zien verder. Maar toen hij eindelijk aan Jenny's verzoek gehoor gaf en zag dat hij de eenige danser was en al de anderen buitengewoon vroolijk naar hem stonden te kijken, voelde hij zich eensklaps diep ongelukkig; hij liet zijne dame los zonder iets te zeggen en stormde heen. Maar Jenny zag er niet verlegen uit en nam ook geen deel aan het gelach der anderen; kalm en ladylike als gewoonlijk streek zij heur oproerig haar glad, ging naar de veranda en knoopte een gesprek aan met mijnheer Hemming. Maar toen deze naar gewoonte een gesprek begon te voeren zonder iets te verstaan van hetgeen zij zei, stierf het spoedig uit. Nu stond Otto op, die den laatsten dans niet had meegedaan, naderde haar en zei: 'De dressuur gelukt uitstekend, en onze vriendelijke Amerikaan schikt zich voortreffelijk in zijn lot, al gaat het met hem ook als met patroon Kipping's halfbloed paard.'

'Ik begrijp niet wat u met "dressuur" bedoelt, ingenieur, en ik heb helaas even weinig kennis aan mijnheer Kipping als aan zijn paard.'

'Dat was een mooi fijn paard; het werd gekocht door een man, die het naar de manège liet brengen om het te laten dresseeren. Doch daar ging zooveel tijd mee heen - het paard was zeker net als onze Amerikaan, echt boersch - zoodat de rekening voor voer en dressuur den patroon te hoog kwam, waarom hij den dresseerden het beest maar liet behouden.'

'Dat is zoo onbegrijpelijk geestig, dat het mijn verstand te boven gaat, ingenieur,' zei Jenny, terwijl zij opstond, zich naar mevrouw Kopparhjelm begaf en den ganschen avond niet meer danste dan een enkele maal met kleine Frans.

En buiten in den tuin liepen twee jonge, aardige mannen, beiden diep ongelukkig; de een omdat hij niet kon dansen naar 'heerentrant', de andere omdat hij niet een paar honderdduizend guldens bezat.

In de groote, ruime voorkamer stond een tafel met punch voor de heeren en 'bisschop' voor de dames. De candidaat Star dronk een weinig meer dan hij strikt genomen kon verdragen. Des middags had hij nog een echten zakelijken brief gekregen. Hé, als men al dat geseur eens voorgoed kon ontkomen!... Zie, daar danst de kleine Alma Florstedt... Eene merkwaardige vrouw! Eene betere houding, en werkelijk bevalliger dan een van de andere *jonge* dames... Geestig en spiritueel als

een ongeluk, even ‘chic’ als Jenny Follin... vervloekt zoo arm te wezen... De kleine Florstedt is eene gezeten burgeres...

‘Zoo aanstonds is de française aan de beurt, mag ik het genoegen hebben, juffrouw Florstedt?’

Nadat de française was geëindigd, hadden Frans en de knecht, welwillend geholpen door den heer Hemming, in de boomen van het gaardsplein gekleurde ballons opgehangen, wel is waar van de eenvoudigste soort, maar het wierp toch op het oude Westberga een magischen, geheimzinnigen glans. In het salon was het stil, de jongelieden hadden zich allen naar buiten begeven.

De kleine Florstedt trippelde rond aan den arm van Star. Al het spottende, satirieke, was bij hem als weggeblazen. Niet alleen dat hij haar met de uiterste beleefdheid behandelde, maar er was zelfs iets hartelijks en opens in zijne manier van doen. Het was alsof zij elkander heel lang hadden gekend, en zij, zij dacht aan het verleden noch aan de toekomst, zij wenschte alleen altijd zoo door te loopen, mijlen, mijlen ver.

Ritsch, ra... atschs... s... s... Otto liet een raket op en daarop ontstak Johan de stalknecht bengaalsch vuur, zoodat de tuin eensklaps helder werd verlicht. Star stond met juffrouw Florstedt onder een pereboom - heel, heel dicht hij haar. Dominee Blomgrew schitterde als een zon bij de kruisbessenboomen met de kleine, ontroostbare weduwe Palmqvist aan de zwarte roksmouw, en de ondeugende Frans stond midden in het breede pad aan een gebakje te knabbelen, dat hij, ondanks het vurige protest van Hilda, toch van het dessert had weten te bemachtigen.

‘Dit is werkelijk een heerlijke dag geweest en de pijn in mijn arm gemoed was niet zoo erg als gewoonlijk. O, mijn Arthur!’ zei mevrouw Palmqvist des avonds, toen zij de deur opende, die hare kamer scheidde van die van juffrouw Larsson, en op den drempel bleef staan, moe en blij heur mooi, blond haar borstelend.

VII.
Nieuwe kennismakingen.

De post had nu in den zomer veel te brengen op Westberga, in aanmerking genomen dat zij slechts tweemaal in de week verscheen. Gertrud had nog een grijs linnen zakje moeten maken als aanhang voor de gewone lederen tasch, omdat velen der pensionnaires ook hunne eigene couranten ontvingen.

Maar ofschoon er een massa brieven waren, viel mevrouw Westberg's oog, op het einde van Juli, terstond op een brief met een zwarten rand. De arme mama schrikte; zij had eene zuster in Dalorna; zou deze misschien....? Met bevende hand maakte zij hem open en las:

MENTOWE, den 21 Juli 188.
Het is een diep ongelukkig man, die deze regelen aan u schrijft, mevrouw Westberg, en ik ben u geheel vreemd. Maar daar het grootste ongeluk, dat mij in het leven kon treffen, mij nu overkomen is, zijt gij toch de eerste, die ik daarvan bericht zend, omdat gij zoo goed geweest zijt, dezen zomer mijne beide jongens onder uwe hoede te nemen, die, naar hetgeen een vriend, dien ik inlichtingen vroeg, mij zei, nooit in betere handen hadden kunnen komen.
Nu is het dubbel goed, *want mijne arme kinderen zijn sedert Vrijdag moederloos.*
Karel en Philip zullen hunne mama nooit weerzien.
Ach, mevrouw Westberg, gij zijt zelve moeder en weet dus het best wat gij mijne arme jongens moet zeggen. Zij zijn groot genoeg om ten minste eenigszins te beseffen welk ongeluk hen heeft getroffen. Zeg, dat hunne lieve moeder hunne namen heeft gemompeld zoolang zij hare lippen vermocht te bewegen. Zeg hun dat zij nu een Engel bij God hebben, die... och *zeg* hun dat de gelijke van zulk eene moeder op aarde niet bestaat!
O, zij *wilde* niet hierheen! Zij wilde niet scheiden van de kinderen! Wat heeft zij mij onder tranen gesmeekt bij hen te mogen blijven. Maar de dokter zei dat een verblijf hier het eenige was dat haar kon redden, en hoe zou een man zich, door wat ook, laten afhouden om het eenige te doen waardoor hij het liefste, dat hij op de wereld bezit, kan redden! Maar toen zij nu hier op het einde lag te wachten... och zoo geduldig en vriendelijk... en met saamgeperste lippen zuchtte: ‘mijn kleine Karel, mijn flinke, ferme Philip,’ o, toen voelde ik mij als een misdadiger, omdat ik haar van hen had gescheiden...
Ik keer morgen met het dierbare stof terug, dat nu het eenige is wat er van haar rest. Dat mijne kinderen tegenwoordig zouden zijn hij het vreeselijkste dat nog gebeuren moet, de begrafenis... neen, dit zou mijne krachten te boven gaan. De laatste herinnering die zij van hunne lieve mama moeten behouden, is, hoe zij liefdevol, weenend maar toch nog met eenige hoop, afscheid van hen nam.
Zoodra dat akelige voorbij is, verlang ik hen bij me te hebben, die nu mijn alles zijn op de wereld. Ik kan mij mijn thuis niet denken, zonder hen. Ik weet niet hoe ik het in mijn huis zou uithouden. Mogen de jongens den overeengekomenen tijd blijven? En mag ik hen komen bezoeken? Een bed, hoe sober ook, in de kamer der jongens; met hen, mijn eenigste, samen te zijn, is alles wat ik begeer.
Wees zoo goed voor bijgaanden postwissel zulke kleederen voor de jongens te koopen als... gij begrijpt. Vergeef mij al den last dien ik u veroorzaak! Maar gij zijt zelve moeder, gij ook hebt het liefste verloren...
Ik hoop dat u mijn gekrabbel zult kunnen lezen, het schemerde mij soms voor de oogen...
Met oprechte hoogachting,
ERNST ANDERSSON & COMP.

Ja, daar stond werkelijk: & Comp. In de verstrooidheid, die dikwijls met groote smart samengaat, had hij den brief met den naam zijner firma onderteekend, maar er was niemand die het opmerkte.

De meisjes waren de eene na de andere binnengekomen om te zien wat de post had gebracht. De andere brieven lagen nog onaangeroerd op de tafel, en toen Evy den brief met den zwarten rand, dien mama haar had gegeven, voorlas, glinsterden tranen in aller oogen. Zelfs juffrouw Larsson snikte, mevrouw Palmqvist zat zwijgend en bleek, drukte haar Hendrik aan hare borst en kuste hem hartelijk. Thilda draaide zenuwachtig den brief in de hand rond, terwijl er groote druppelen vielen op den zwarten rand. Evy en Vivan sloegen hartstochtelijk de armen om mama's hals, en de overleden echtgenoote en moeder, die nu op dezen mooien zomeravond, koud en stijf, met gesloten oogen hare terugreis maakte naar het Noorden, kon nooit mooier, aanzienlijker bewijs van rouw worden geschonken, dan deze betraande oogen en boordevolle harten van vrouwen die haar nooit hadden gezien.

Daar klonk een heldere, harmonische kinderlach. Men schrikte daar binnen en zag elkaar ontsteld aan. Het waren Karel en Philip, die uitgelaten over Star's en Otto's vriendelijkheid van hen op de wei op een voer hooi op en neer te wippen en op de terugreis met hen een wedloop te houden, nu de kamer binnenstormden.

‘Weet tante, ik heb Johan's kar gereden... en ik kan harder loopen dan oom Otto... O, tante Florstedt, Kalle in 't bosch viel met een heele werri om... Philip werd heelemaal niet bang, ofschoon de paarden geducht sprongen... Oom Star...’

‘Komt eens hier, jongens! Tante Julia heeft een brief van papa gekregen en...’

‘Hij wil ons toch niet halen? Wij willen niet naar *Trelleborg*, wij willen bij tante Thilda blijven!’

‘Neen, maar papa komt hier om zijne jongens eens te zien.’

‘Dat is mooi, hoera! hoera! Dan zal papa eens zien hoe mooi wij het hooi binnenhalen!’ jubelde Karel.

‘Maar - mama komt zeker ook? Zou zij niet, tante Thilda? Anders wordt Philip bedroefd,’ viel de andere knaap in.

‘Neen, kleine Philip, mama is heel, heel erg ziek; die kan niet komen.’

De kleine lipjes begonnen te vertrekken.

‘Philip wil naar mama! Tante Thilda zal terstond meegaan naar mama!’

Nu barstte het ventje in schreien uit en klemde zich vast om tante Thilda's hals.

‘*Wanneer* komt mama, tante Julia?’ vroeg Karel ernstig, terwijl hij zijne groote vragende oogen op mevrouw Westberg's beschreid gelaat sloeg.

‘Doe jij het, Jenny, ik *kan* niet. Ik *kan* het niet uitstaan,’ snikte de arme mama, terwijl zij snel de kamer verliet.

En nu gingen Karel en Philip van de eene omhelzing in de andere; onder tranen en kussen op hunne ronde, door de zon verbrande wangen, vernamen zij dat mama was heengegaan, heel, heel ver weg, dat zij haar nooit zouden weerzien, maar dat zij toch geen van hen beiden zou vergeten, maar daar boven, waar de sterren schitterden, God nu bad voor hare kleine jongens, en zich verblijdde wanneer zij zich flink gedroegen en het leven van hun armen, verlaten papa weer opvroolijkten...

***

Het was een avond in het begin van Augustus. Het was reeds laat en de heeren en de dames van Westberga hadden na het avondmaal plaats genomen in het groote berçeau aan de zeezijde, om nog een poos te genieten van een der eerste herfstavonden, die het soms in heerlijkheid kunnen winnen van den zomertijd.

Een kleine gig rolde bijna onhoorbaar het pas met nieuw zand bestrooide plein op, en een lange, blonde heer van middelbaren leeftijd sloeg kort en bits Stina's aanbod af om ‘zijne komst aan mevrouw’ te melden, waarop hij haar een paar vragen deed, die zij beantwoordde door naar een venster op de

tweede verdieping te wijzen, en na den koetsier te hebben betaald liep hij de trap op.

Eerst boven bleef hij staan en luisterde naar eene vrouwenstem, nu en dan afgebroken door een kinderstemmetje. Hij ging met den schouder tegen het kozijn van eene halfgeopende deur leunen en keek naar binnen.

Het was eene gezellige kamer met rieten stoelen en élegant gemaakte ledikants- en venstergordijnen. Tegen den wand, vlak over de deur stond een breed bed, en boven een witte deken met rood geboord vouwden zich twee paar kleine, bruine handen, terwijl twee door de zon verbrande gezichtjes rustten op het kussen, kalm ziende naar een meisje, dat geknield voor het bed lag. De vreemde heer huiverde als van kou, maar hield zich doodstil.

‘Nu jij, Karel: God zegene en beware mijn goeden, lieven papa, en helpe hem zijn groot verdriet dragen! Goede God, laat papa leven voor zijne kleine jongens! Maak ons lief en gehoorzaam, opdat hij vreugde aan ons beleve. Bescherm ons tegen alle kwaad en laat ons eenmaal onze geliefde mama weerzien. God zegene en beware mijn broertje Philip en tante Julia en tante Thilda en alle menschen.

En nu beiden:

God, die de kinderen liefhebt,
Waak over ons!’

Het gebaarde gelaat in de deur boog zich en een paar krachtige handen werden gevouwen.

‘Wat mij ook moog' overkomen,
Steeds is mij mijn God nabij,
En in voor- en tegenspoed
Gaat het hem, die God mint, goed.’

Thilda schrikte en stond haastig op. Daar bij de deur klonk gesnik...

De weenende heer strompelde naar het bed, strekte de armen uit naar de kleinen en mompelde onder een stroom van tranen:

‘Mijn kinderen, mijne lievelingen, mijn alles -’

***

De eenzame man bleef een week bij zijne kinderen. Van een herstelling der eerste bloedende hartewond, ook daaraan viel nog in langen, langen tijd niet te denken, maar geene omgeving dan op Westberga was zoo geschikt om het eerste anti-septische verband te leggen om een gewond gemoed.

Men liet Ernst Andersson geheel zijn eigen gang gaan, maar bij ieder, tot wien hij zich wendde, vond hij de hartelijkste deelneming, waaraan spoedig de sympathie zich paarde die een goed, tactvol mensch altijd weet te wekken, al verheft hij zich ook, zooals Ernst Andersson, in sommige opzichten boven het alledaagsche niveau.

Eindelijk vertrok hij; waarheen wist hij ternauwernood zelf, alleen wilde hij het ‘thuis’ vermijden, dat nu voor altijd voor hem vernietigd scheen. In den herfst zou hij terugkomen om Paul en Philip te halen.

‘Dat wordt voor mij en mama een toer. Ik heb mij zoo innig aan de kinderen gehecht; maar het moet zoo zijn, wij zwakke weerlooze vrouwen mogen nooit onze eigene wenschen en begeerten in aanmerking nemen,’ zuchtte Thilda.

‘Kind, ik geloof waarlijk dat je meer van de kleine jongens houdt dan van Frans en Vivan.’

‘Och, hoe kon mama zoo iets zeggen; maar de kleine jongens hebben mij meer noodig.’

En zij trok de kleine jongens liefkoozend tot zich, die papa's vertrek zeer kalm opnamen.

De avond viel, maar men wilde de aangename stemming niet storen door licht aan te steken. Men zat in groepjes op de veranda en in het salon, en overal drongen de tonen der muziek door, die Anna Ljungklint en Jenny Follin aan de piano ontlokten.

In de voorkamer hield hare majesteit Kopparhjelm ‘cour’. Behalve Amelia Larsson, die het gezelschap van ‘hare Genade’ zoo onuitsprekelijk beschavend vond, waren Gertrud en Evy, Otto en Frans benevens mevrouw Palmqvist om haar heen verzameld. Kalle Johnsson was ook binnengekomen, maar was zonder dat iemand hem had opgemerkt bij de deur gaan zitten.

‘Neen, neen, mijne lieve mevrouw Palmqvist, dat niet; de Jacob Kopparhjelm, dien ik bedoel, was een kleinzoon van Pontus Kopparhjelm, die reed in koningin Christina's koningskoets, en een broer was van Malcolm Kopparhjelm, die in 1756 onthoofd werd.’

‘Alzoo, money-orders, die niet all right waren. Hoeveel had de oude heer zich toegeëigend?’

‘Mijnheer Johnsson, ik moet u werkelijk verzoeken... welke taal; wanneer er een Kopparhjelm is gevallen, geschiedde dit altijd met een onbezoedeld schild en door politieke intriges. Denk daar in het vervolg aan.’

‘Good dam, geldzucht voor listen bij een verkiezing, ah, ah!’

Hare ‘genade’ verwaardigde Johnsson zelfs niet met een blik.

‘Begrijpt u nu, mijne kleine mevrouw Palmqvist, dat die zelfde Jacob Kopparhjelm de vader was van Malvina Kopparhjelm, die ongelukkig werd door hare liefde voor prins Frederik en... ja, dat was akelig.’

‘Vergeef mij, mistress, maar nam men het in dien tijd zoo nauw met een kleinen mispas?’

‘Een mispas? Wat bedoelt u? Een Kopparhjelm! Ik begrijp u werkelijk niet, mijnheer Johnsson...’

‘Wil u nog eens met mij naar de aalfuik gaan kijken, mijnheer?’ stelde Frans voor, die een veelbeteekenenden duw van Gertrude had ontvangen.

In de gele hoekkamer zat Alma Florstedt met de armen op de vensterbank en zag er in de schemering elfenachtiger uit dan ooit. De candidaat Star stond met de handen in den zak naast haar en praatte vol vuur.

‘Vergeef mij de vergelijking, juffrouw, maar een paar menschen zijn toch niet een paar rijtuigpaarden, en gij spreekt nu in betrekking tot een huwelijk over ouderdom, grootte, humeur en God weet waarover meer, precies alsof het de vraag was een “span” uit te maken.’

Zij antwoordde niet terstond. Zij streek met hare kleine blanke hand over heur haar en zag naar hem op. ‘Vijf en dertig jaar!’ Onzin, domheid; zij was doodeenvoudig verrukkelijk, zooals zij daar nu zat en hij had met veel meer genoegen haar kennis gemaakt dan van eene der andere jonge dames die

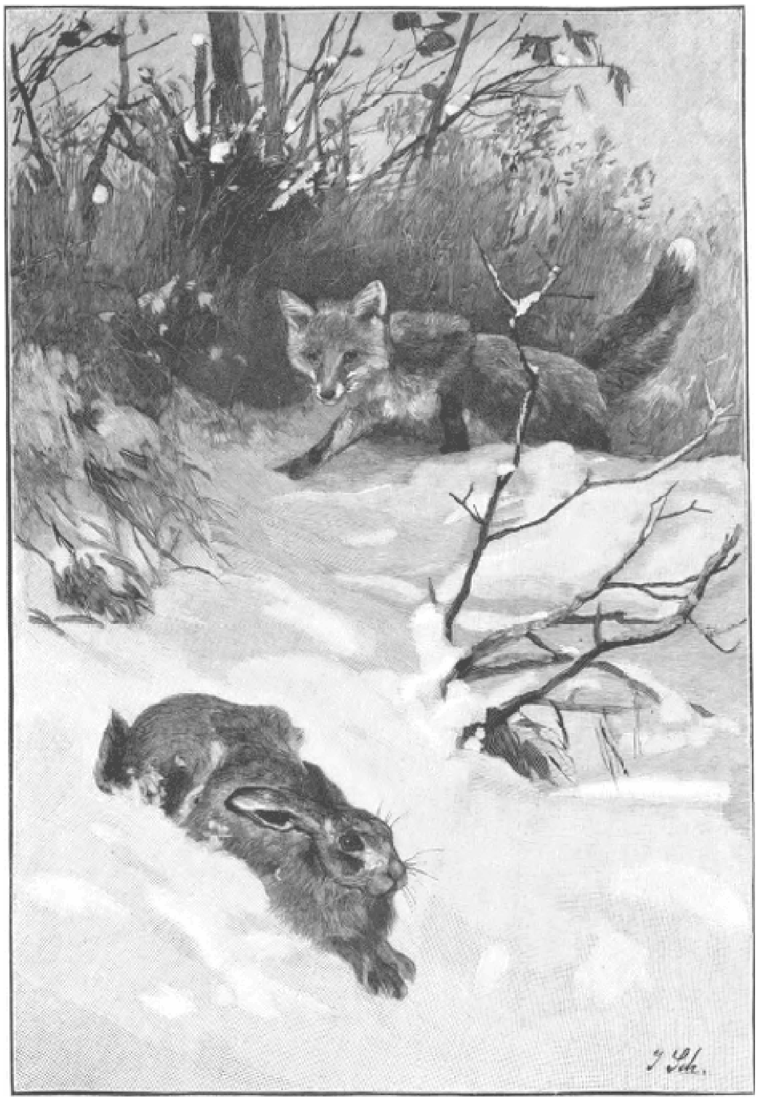

OP ROOFTOCHT. Naar J. Schmitzberger. (Zie blz. 63.)

hij had leeren kennen, en dan de goede, rentegevende zaak in Wexiö...

'Och neen, om de kleur juist niet,' schertste zij, 'een bruintje en een zwarte kunnen het zeer goed hebben aan den huwelijks-distelboom, maar ik geloof dat het een weinig moeielijker is, twee menschen te vinden die bij elkaâr passen, dan twee paardjes. Voor 't overige begrijp ik niet hoe wij op zulk een kluchtig onderwerp gekomen zijn.'

'Zoo, gij gelooft dus dat de eeuwige, onsterfelijke geest van den mensch...'

'Wat blief? Zijt gij geen materialist?'

'Neen, dat ben ik enkel wanneer ik met de weduwe Alfeld spreek... dat de eeuwige, onsterfelijke geest niet zooveel beteekent dat hij kan lachen om verschil van ouderdom en wat dies meer zij, zoodra hij eene zusterziel gevonden heeft die hem verstaat?'

'Gij gelooft dus dat eene edele vrouw het niet behoort te wagen een weinig van een "langen" man te houden, omdat het lot haar toevallig slechts zes voet heeft gemaakt?'

'Van hem houden kan zij altijd... Dat kan voor haar een zonnige herinnering zijn op den ouden dag...'

'Kom, scherts nu niet. Gij weet evengoed als ik dat liefde niet alleen wil *lieven*, maar ook wil *bezitten*, en...'

... 'dan zijn gelach en aanmerkingen over hetgeen men eene onvoegzame partij noemt, vergif voor de gedroomde zaligheid.'

Het was alsof zij wist wat er komen zou, alsof zij zich verhardde, meer tegen haar eigen hart dan tegen hem.

Hij hoorde een helderen lach in de voorkamer en hij dacht aan een rozig, jong gezichtje - och, zoo'n jong gezichtje onder donkere, weerbarstige krulletjes. Weg kleine, weg gij donkere, schitterende oogen! *Hier* gaat mijn weg. En hij nam op de andere zijde van de vensterbank plaats.

'Mejuffrouw Florstedt, gelooft gij zelve heilig en zeker aan alles wat gij zegt?'

'Zeker doe ik dat. In vragen van gevoel is er echter nooit iets absoluut zekers. Twee menschen denken over eenzelfde zaak geheel verschillend, en ik behoor niet tot de menschen die iedereen dwaas noemt, die niet denkt als ik.'

'Maar hoe denkt gij over het punt in kwestie zelf?'

'Ik denk, dat er voor een huwelijk een wederzijdsch gevoel geëischt wordt zoo *rein*, zoo *hoog*, zoo *sterk*, als slechts weinige menschen vergund is te ondervinden, en alleen dat zou in staat kunnen zijn om over alle uiterlijke dingen heen te stappen, die in gewone gevallen eene scheiding maken tusschen man en vrouw.'

Wat klonk hare stem lief! En verbeeldde hij het zich of trilde deze een weinig? O, kleine Elfe, gij zijt zeker niet van ijzer en staal! Star boog zich voorover, greep hare beide blanke handjes en trok haar onweerstaanbaar tot zich.

'Wil je het met mij probeeren, Alma?'

Zij werd doodsbleek. Neen, haar voor den gek houden zou zelfs hij niet wagen. Wat was dat? Zij had een gevoel alsof zij zou stikken. Zij stond haastig op.

'Candidaat Star...'

Maar hij hield hare kleine handjes vast en drukte zijne heete lippen er op en trok haar aan zijn hart. De stemmen uit den kleinen kring van mevrouw Kopparhjelm klonken vroolijk. Star schrikte even.

'Alma,' fluisterde hij nog eenmaal en toen deed hij een paar stappen naar de tuindeur, haar met zijne oogen smeekend hem naar buiten te volgen.

Zij voelde instinctmatig dat zij alleen maar dit behoefde te weigeren om het verrukkelijke en beangstigende te ontwijken dat haar zoo lokte. Een paar schreden zich van hem verwijderen... en hij zou nooit meer zoo tot haar spreken. Nimmer meer... nimmer meer...

En dus - volgde zij hem.

Maar buiten begon zij met hare protesten. Hare dunne, bleeke lippen spraken bijzonder verstandige, koele, bezonnen woorden, terwijl heur hart bonsde van eene wilde, dwaze, bruisende blijdschap en hare polsen brandden als vuur.

Hij liet haar een poos begaan, maar eensklaps greep hij haar om de polsen, alsof zij een ongehoorzaam kind ware geweest en hij haar leeraar, en dwong haar hem in het gelaat te zien.

'Waartoe dient dat alles? J i j b e m i n t m i j ! Ontken dat, als je durft.'

Zij liet haar hoofd zakken en viel willoos aan zijn hart, terwijl zij snikte: 'God helpe mij, maar ik kan het niet...'

Nu werd hij weder teeder en warm, kuste haar op de oogen, mond en handen, noemde haar zijn 'geluk', zijne eigene lieve bruid, met het oude verstandige kopje en het jonge, edele hart.

Zij bood nu geen weerstand meer. Als een willooze somnambule luisterde zij naar zijne taal; als in een droom hoorde zij hem later op de veranda fluisteren: 'Goedennacht, lieveling! Goedennacht, Alma!'

Het was als ontwaakte zij uit eene bedwelming, als voelde zij instinctmatig dat een oogenblik als dit nimmer zou terugkeeren, dat zij haar even gemakkelijk weer zou kunnen ontglippen als zij hem gevonden had.

Maar *nu*, in dit *nu* bezat zij hem. En vergetend al het verleden, blind voor al het toekomende sloeg zij de armen om zijnen hals en kuste zijne bruine lokken met de innigheid, die elk teeder, schuchter jonkvrouwelijk gemoed doorgloeit, wanneer het zich voor de eerste maal geheel en al geeft aan een man. Zij had een gevoel alsof hij zou vertrekken, ver, ver weg, en voor haar niet dezelfde zou zijn bij zijne terugkomst. En voor de eerste maal fluisterde zij zijn naam:

'Goedennacht, Adolf.'

'Goedennacht, mijne eigene, lieve Alma!'

Op zijne kamer gekomen slingerde hij zijne jas op de sofa, wierp het venster open, stak eene sigarette aan en bleef staren naar den tuin. Toen sloop een breede, trotsche lach over dat jonge, mooie gezicht.

Die kleine had geducht tegengesparteld, meer dan men ooit zou verwacht hebben.

Alma Florstedt zonk in een ouden, met chits bekleeden stoel in den hoek en zat daar lang met gesloten oogen. Hoe hare beenen haar naar de kamer

der meisjes hadden gedragen wist zij niet. Eensklaps sprong zij op en mompelde: 'Mijn God, wat heb ik gedaan!'

Zij, juffrouw Alma Florstedt, een op rijperen leeftijd gekomene koopvrouw van Wexiö, klein en leelijk, geëerbiedigd hoofd van drie winkeljuffers en een meid, eigenares van eene solide firma met onbepaald krediet, zij had zich in den tuin laten lokken, laten kussen en liefkoozen door een twee-en-twintigjarigen student, die er op stond zich met haar te verloven.

Zich verloven!

Als zij vijftig jaar was, zou hij dertig zijn. Wanneer hij vijftig jaar was, zou zij zeventig zijn.

(*Wordt vervolgd.*)

Philemon en Baucis.

Kent gij aantrekkelijker schouwspel dan dat van een jong paar, staande aan den ingang van het volle, rijke leven, dat zij beloofden samen hand in hand door te gaan? Een paar, rijk aan jeugd en schoonheid, verbonden door liefde, alles in de wereld voor zich uit ziende, gehuld in rooskleurige nevels, vol geloof aan den eeuwigen duur van hun liefde, hun trouw, hun geluk, licht denkend over alle bezwaren van hun levensweg, weinig tellend alle stoffelijke zorgen, alle prozaïsche bekommeringen, alleen vervuld van de idealen, die huwelijksliefde en huwelijksgeluk hun kunnen voortooveren?

Het doet goed zelfs aan hen, voor wie het leven wreed en onbarmhartig geweest is, die deze rooskleurige sluiers plaats zagen maken voor duisternis of grauwen mist, zulk een paar te zien, elkander liefkoozend, elkander overstelpend met de zoetste namen, met onschuldige plagerijen. Lachend, vroolijk, dwepend, kussend, staan zij daar voor ons, onverschillig of zij rijk of arm, hoog in stand of nederig van geboorte zijn, de liefde maakt hen allen gelijk, de poëzie werpt over allen denzelfden verheerlijkenden, veredelenden gloed.

Is er schooner tooneel denkbaar? Schooner misschien niet, maar aandoenlijker, treffender is het, ditzelfde paar, dat zoo moedig en hoopvol den berg besteeg, weder te zien als zij de helling afstrompelen, vermoeid, afgetobd, verarmd in hoop en illusies, verrijkt in levensondervinding, maar altijd nog samen, altijd hand in hand, altijd nog als voorheen, zij steunend op zijn arm, hij elken steen voor haar voeten verwijderend.

Waar is hun schoonheid gebleven, waar hun kracht, hun jeugd? Gebogen zijn die rechte gestalten, gerimpeld die frissche gezichten, verdoofd door tranen de vonkelende oogen, die zoo trotsch uitdagend de wereld ingingen, verschrompeld de handen, die zoo blijde en vast elkaar voor het altaar drukten; maar wat deert het hun? Wat hen ook bedriegen mocht, niet hun onderlinge liefde, niet hun trouw!

Te zamen gingen zij den weg door het leven, te zamen hebben zij gejuicht, te zamen geschreid, te zamen voelden zij zich ouder en zwakker worden, maar de helft van het leed werd geleden, het dubbele van de vreugd genoten, omdat zij samen alles deelden. Daarom vinden wij het tafereeltje op nevensgaande plaat zoo diep gevoeld en nog veel aantrekkelijker dan wanneer dat tweetal omringd was door alles wat

weelde, jeugd, schoonheid en rijkdom vermogen om poëzie rondom zich te verspreiden.

Philemon en Baucis, ziedaar het onsterfelijke type van de gelukkige echtparen, wien het gegeven werd samen oud te worden, elkander tot op hoogen leeftijd innig lief te hebben.

Rijk zijn ze niet, die goede oudjes, zij hebben hun dagelijksch brood, meer niet; zware jaren liggen achter hen; de kinderen liggen op het kerkhof of stichtten zelf hun eigen tehuis; zij zijn weer alleen als daags na hun bruiloft, maar in elkanders oogen zijn zij dezelfde gebleven; hij vindt zijn oude Geertrui nog het mooiste, liefste wijfje, dat er bestaat, zij meent dat er geen grooter grappenmaker bestaat dan haar Hannes. Evenals vroeger moet hij haar garen ophouden, zij windt het kluwen op, maar hij is dezelfde ondeugd als vroeger, hij brengt het garen telkens in de war omdat.... omdat.... o foei, 't is schande van zoo'n ouden Philemon, omdat hij van zijn grijze Baucis nog een kus wil stelen; zij noemt het een schande en wendt lachend haar hoofd af. Zoo oud en nog zoo kinderachtig, wel foei! maar toch, de rimpels van haar gezicht stralen van geluk, en zijn zoen zal hij hebben, die oude guit!

Moge zelfs de dood die grijze verliefden niet scheiden, maar barmhartig hen op 't zelfde uur wegroepen, opdat zij dan samen blijven, samen als altijd!!

Op rooftocht.

Het is winter, overal bedekt sneeuw den grond. Koude en honger dwingen de boschbewoners hun holen te verlaten om het noodzakelijke voedsel te zoeken; ons haasje heeft het zoo lang mogelijk uitgehouden, eindelijk overwint hem de honger. Schichtig verlaat hij zijn hol en waagt zich naar buiten; hij weet hoeveel gevaren hem wachten, in de verte hoort hij het knallen der geweerschoten. Ja, als de sneeuw zoo hoog ligt, is het jachtvermaak in vollen gang, en vol angst om die wreede vijanden met hun bloeddorstige honden te ontkomen, merkt hij niet, de arme, dat een ander, niet minder groot gevaar hem bedreigt. Meester Reintje nadert behoedzaam; ook hem heeft de honger uitgedreven, het groote wilde woud in; daar schuifelt hij onhoorbaar nader over de dikke sneeuw en met van moordlust gloeiende oogen ziet hij voor hem het ijlings vluchtende haasje.

Wat een heerlijke prooi, wat een lekkere verrassing; en zou hij die laten ontsnappen? Nog één sprong - ongelukkig haasje! Hij behoeft niet verder op rooftocht uit te gaan. De eene zijn dood is immers den andere zijn brood.

De onttroonde koningin van Hawai.

Wie er al geen revolutie maakt! Op de Sandwich-eilanden, ver in de Zuidzee, die daar schijnbaar zoo kalm en rustig liggen, geregeerd evenals Engeland en ook Nederland door de zachte hand eener vrouw,

is een omwenteling uitgebroken, ten gevolge waarvan de vorstin verjaagd werd.

In de dagbladen heeft men genoeg berichten over dezen opstand gelezen; 't schijnt dat de koningin, die zeer Europeesch gezind moet zijn, haar volk een constitutie wilde opdringen, welke haarzelf meer en het parlement minder macht verleende - want zelfs Hawaï heeft een parlement. De ministers waren hiermede niet bijzonder ingenomen; de koningin werd kwaad en sloeg in haar verbolgenheid, wat niet erg parlementair is, met haar vuist op de ministerieele tafel.

Of nu die vuistslag het 'm gedaan heeft, òf dat men toch de vrouwenregeering moê was, en even zooals vele andere groote landen, eens iets nieuws wenschte, 't einde van de geschiedenis was dat de driftige koningin haar constitutie

KAMAKACHA LILIUKALANI, DE ONTTROONDE KONINGIN VAN HAWAÏ

niet kreeg en bovendien kroon en troon verloor, terwijl de Hawaïsche voorloopige regeering een gezantschap naar de Vereenigde Staten van

Noord-Amerika zond om haar inlijving bij de groote Republiek te verzoeken. 't Is niet te denken dat de Yankees dit geschenk zullen versmaden.

De eigenlijke naam van haar Hawaïsche Ex-Majesteit is nogal moeilijk uit te spreken: Kamakacha Liliukalani; maar gelukkig houdt zij er nog een voor dagelijksch gebruik op na, die doodeenvoudig Lydia klinkt. Haar wettige titel is echter mevrouw Dominis, want sedert korten tijd is zij weduwe van een Amerikaansch matroos, die op de Sandwicheilanden aanlandde en het voorrecht had het hart der toenmalige kroonprinses te winnen en later prinsgemaal te worden. Het huwelijk bleef echter kinderloos en de vermoedelijke troonopvolgster was - tot vóór de Revolutie - een

nichtje van de koningin, die de harmonische, op het gefluit van een kanarievogel gelijkende namen draagt van Victoria-Kawehiu-Kaiulani-Lunalilo-Kalaninuia-Kolapalapa. Zij is van half Engelsch bloed en ontvangt haar opvoeding in Europa. Jammer genoeg voor haar zal zij hoogst waarschijnlijk nooit den troon harer tante bestijgen.

Koningin Liliukalani is nu 52 jaar oud en voor een Sandwicher vrouw van haar leeftijd nog zeer knap van voorkomen. Ook moet zij zeer ontwikkeld zijn. Zij spreekt goed Engelsch en heeft ook den Anglikaanschen godsdienst omhelsd. Zij vervult haar koninklijke plichten evengoed als elke Europeesche prinses, bevordert liefdadigheidsfeesten, geeft geregeld audiëntie, en ontvangt de toeristen, die haar eilanden bezoeken, met waarlijk vorstelijke gastvrijheid. Zij opentgasthuizen, beschermt liefdadige instellingen en omringt zich met alle praal, die een heusche hofhouding past.

Zij heeft ook een staand leger, dat iets kleiner is dan het Duitsche en zelfs het Hollandsche, want het telt 150 manschappen, die nog verdeeld zijn in de 'Lijfwacht der koningin', 'Huishoudelijke troepen', en 'Soldaten van de lijn'. Als dit niet veel doen is met weinig middelen, dan weten wij het niet.

Het koninkrijk Hawaï bestaat uit dertien Sandwicheilanden; het belangrijkste is Hawaï, met de hoofdstad Honolulu, waar zich al het leven en de beweging van het heele rijk vereenigd heeft. Deze stad is zes dagen stoomens van San Francisco verwijderd. De inboorlingen zijn Polynesiërs en stamgenooten van de bewoners van Nieuw Zeeland en Samoa. Vijf duizend mijlen zee liggen tusschen Hawaï en Nieuw Zeeland, maar toch verstaan beide volken elkander.

De muzikale, zacht vloeiende Hawaï-taal maakt haar voor zingen bijzonder geschikt. Zij bezit tweemaal meer klinkers dan het Italiaansch.

Honolulu verdient nog meer dan Rome den naam van Cosmopolis; vertegenwoordigers van alle natiën onder de zon kan men er bij elken voetstap vinden.

Behalve de Chineezen en Japanneezen heeft men er een bevolking van 63,595, zich noemende Christenen. Hiervan zijn 55 pCt. van zuiver Hawaïsche afkomst, 13 pCt. zijn van gemengd bloed en de overigen allen blanken. De oorspronkelijke bevolking van Hawaï neemt snel af. Sterke drank en de lage trap van zedelijkheid, waarop zij staat, zijn oorzaak van dit verval.

Een der Sandwich-eilanden is Molokai, het bekende Melaatscheneiland, waarop de slachtoffers dezer vreeselijke ziekte, die Hawaï op schrikbarende wijze teistert, van de wereld afgezonderd worden en dat door het opofferend leven van den beroemden Apostel der melaatschen, Vader Damiaan, in de laatste jaren zoo algemeen de aandacht getrokken heeft.

Door IJsland.
Met 4 illustratiën.

Tegenwoordig reist iedereen niet altijd even verstandig, maar in elk geval altijd even duur; er is geen land zoo ver uit den weg, of zoo wonderlijk, dat niet op zijn beurt eens een toerist ziet.

Europa is zoo door en door afgereisd, dat, wil men eens zien en bezoeken wat niet iedereen gezien en bezocht heeft, men een heel eind verder gaan moet, ten einde eens wat bijzonders te kunnen vertellen aan minder ondernemende broeders, die wat dichter bij huis zijn gebleven.

't Is daarom wel te verwonderen dat IJsland met zijn vulkanische wonderen en schilderachtige natuur nog zoogoed als onbekend is aan de meeste pleizierreizigers en dat zoo weinigen er nog aan denken kennis te maken met een land zoo rijk aan natuurschoonheden, aan geologische merkwaardigheden, en met een geschiedenis en letterkunde zoo vol poëzie en belangrijkheid.

Dit land, dat

DOOR IJSLAND: De hoofdstraat van Reykjavik.

niemand toebehoort en slechts door losse banden aan Denemarken is verbonden, is een weinig grooter in oppervlakte dan Ierland en slechts drie en een half dag zeereis verwijderd van Leith (ten N. van Ierland), een goede omstandigheid voor zeezieken; voeg daarbij dat men, eenmaal de Orkney-eilanden gepasseerd, gedurende de zomermaanden vast rekenen kan op effen water en mooi weêr; niets stoort dan het genot van de aangename eentonigheid der zeereis.

Als gij in Reykjavik aankomt, treffen u twee zaken zoodra gij den voet aan wal zet. Ten eerste de vulkanische natuur van het land, duidelijk zichtbaar uit de lava die den grond bedekt en uit de kraters in de verte, den eenigen vorm van aarde die ergens zichtbaar is; ten tweede merkt gij, dat gij hier in het stokvischland bij uitnemendheid zijt. Stokvisch ziet gij overal en in alle mogelijke vormen en toestanden; overal zijn mannen en vrouwen bezig om stokvisch te splijten, schoon te maken, te wasschen en te drogen voor de Europeesche markten.

Ieder huis heeft zijn lavaveld, bedekt met stokvisch in de zon drogende, terwijl op het strand, door de zon tot nieuw leven gewekt, heele geslachten van stokvisch in lagen opeengestapeld liggen en op meer krachtige dan aangename manier aan hun vorig bestaan herinneren.

Reykjavik zelf is een opkomende stad, zoowat anderhalf mijl lang, die langs het strand voortloopt in een wijde hoofdstraat, welke meteen de lengte der stad aangeeft. De huizen zijn meest van hout op fondamenten van lava en volgens het model van de Arke Noach's gebouwd. De nieuwere en grootere zijn ruim en gezellig, de oudere woningen met turf gedekt en schilderachtig bouwvallig.

De afbeelding van de hoofdstraat geeft een goed denkbeeld van de manier van bouwen; ieder huis is in hout gevat en van alle kanten gestut, als een veiligheidsmiddel tegen aardbevingen.

Van verre zichtbaar is de windmolen, de eenige van het land; geen wonder ook, want IJsland heeft geen koren en dus valt er niets te malen; deze is een sieraad van de hoofdstraat en doet het vermoeden ontstaan, dat hij alleen om artistieke bedoelingen daar geplaatst is.

De inboorlingen hebben nagenoeg hetzelfde type als de Iersche visschers: forsch en breed; de vrouwen zijn nu en dan heel mooi en hebben meest allen bijzonder zachte stemmen. Zij zijn gastvrij, oprecht, met een sterk ontwikkelden zin voor onafhankelijkheid en een groote liefde voor hun land bezield; men verlaat Reykjavik met grooten eerbied voor het karakter van het volk en met een gevoel van ware vriendschap jegens al degenen met wie men in aanraking is geweest.

Nog moeten wij ter inlichting van de reizigers hierbij voegen, dat men in het 'Hôtel IJsland' buitengewoon goed kan logeeren, dat de keuken er uitstekend is en de prijzen hoogst billijk zijn.

De ware schoonheid en eigenaardigheden van het land ziet men echter pas wanneer men Reykjavik verlaat en op een pony een ontdekkingsreis gaat maken. Elk uur brengt nieuwe schoonheid en nieuwe wonderen. Prachtige bergketenen, glaciers van ontzaglijke uitgestrektheid, breede rivieren en grazige vlakten vormen een eindeloos panorama van altijd nieuwe afwisseling, dat nog bovendien schitterend gekleurd wordt door den glans eener zon van schier tropische kracht en een atmosfeer zoo zuiver als die van een Italiaanschen hemel.

Het is een genot in deze wonderbaar zuivere

lucht en in dit heerlijke zonlicht te rijden over plaatsen waar het rijden hoogst moeilijk wordt, maar waar men in ruime mate de voldoening vindt van zwarigheden overwonnen te hebben.

De vulkanische verschijnselen van IJsland trekken natuurlijk meer dan iets anders de aandacht, en niets wekt de verbeelding zoo op als het gezicht van de ontzaglijke lavavlakten die men moet overtrekken. Het is een vreemde gewaarwording dikwijls dertig mijlen lang te rijden over een zee van wat eens gesmolten rotssteen was, die hier zacht schijnt te vloeien als een rivier, of tusschen kolossale rotsblokken, neergeworpen door een sinds lang uitgedoofden krater over een terrein, hobbelig en ruw als de versteende golven van een booze zee; men kan zich verbeelden welk een vreeselijken strijd hier de ongebreidelde machten der natuur onderling voerden in de voor-historische tijden.

Wanneer uur op uur voorbijgaat, laat de spookachtige woestheid van het tooneel op den geest langzamerhand een indruk na van iets akeligs, iets dat aan een nachtmerrie doet denken; men geeft aan de rotsen rondom zich alle mogelijke soorten van phantastische vormen, de verbeelding neemt de wildste sprongen. Hier kan men inderdaad eerst goed begrijpen wat de verschrikkingen zijn van de eenzaamheid.

Een vriendelijker aanzien wordt aan het landschap gegeven door de grasvlakten, die hier en daar doorsneden worden door fraaie rivieren. Het overtrekken dezer rivieren is zeer eigenaardig; de pony's worden ontdaan van hun zadels en de bagage toevertrouwd aan een oud karretje; nu worden de paardjes in het water gedreven en zij zwemmen dan soms een mijl ver, terwijl de reizigers in een bootje volgen; dus gaat het vrij omslachtig.

De Ulfura-rivier is omstreeks 1500 meter breed, zeer snel stroomend en daarenboven ijskoud; reeds als jonge veulentjes worden de pony's gedresseerd op het kunststuk om de rivier over te zwemmen.

Sommige rivieren stroomen in de spleten, door aardbevingen veroorzaakt; de belangwekkendste is de Bruara, die over een vlak lavabed stroomt, waarin een gleuf, in den vorm van een V, den overtocht onmogelijk maakt; men heeft er daarom een smalle planken brug over moeten leggen, die langen tijd de eenige brug op IJsland uitmaakte, waarom de rivier ook de Bruara of Brugrivier genoemd werd.

Het grootste gemis dat men in IJsland aantreft is de volkomen afwezigheid van boomen, waardoor alle mogelijke brandstof en timmerhout van buiten moet worden aangebracht. Gelukkig heeft de natuur in dit gebrek eenigszins voorzien, door den IJslander daarvoor schadeloos te stellen met het bezit van de warme bronnen, die men overal aantreft. Deze bronnen worden door de vrouwen gebruikt als keukens en waschtobben; in Reykjavik ziet men de vrouwen haar linnen wasschen in den stroom, terwijl honderd stappen verder haar diners in manden daarin gekookt worden. Visch en groenten op deze wijze gekookt zijn heerlijk; een groot stuk ham kan men in een paar minuten koken, eenvoudig door het aan een touw te binden en het dan in het ziedende water te laten afzakken.

Hoe belangwekkend en eigenaardig ook het verblijf van den toerist in IJsland is, toch zal het hem vreemd voorkomen, dat menschen het ooit in hun hoofd hebben gekregen een land zoo onherbergzaam, woest en verlaten tot woonplaats te kiezen, terwijl er toch zooveel milder en vruchtbaarder klimaten zijn; de eerste bewoners schijnen dan ook Deensche vluchtelingen geweest te zijn, die een Noorschen tyran

ontliepen. Nog verwonderlijker is het, dat om het bezit van dit vulkaneneiland zooveel en hardnekkig gestreden is.

De IJslanders zijn aan hun stukje grond met zijn warme bronnen, zijn lavabodem en zijn vuurspuwende Hecla evenzoo gehecht als de Napolitaan aan zijn Vesuvius en blauwe Middellandsche zee.

IJsland heeft thans omstreeks 75000 inwoners; de bevolking neemt niet sterk toe, daar slechts de helft der kinderen den mannelijken leeftijd bereiken, wel een bewijs dat het ruwe klimaat zelfs den inboorlingen niet gunstig is.

De vischhandel is hun voornaamste bron van inkomsten; zij staan onder Denemarken, maar hebben een eigen parlement, Althing genaamd, dat tot voor weinige jaren zijn vergaderingen hield op een fraai grasveld, tusschen twee met water gevulde rotsspleten.

Nu heeft Reykjavik zijn Altinghus of Parlementsgebouw, evenals andere groote steden, en deze even poëtische als schilderachtige gewoonte om in de open lucht te vergaderen is door de toenemende beschaving, die zelfs in IJsland doorgedrongen is, afgeschaft.

IJsland heeft een eigen literatuur, waaraan de geleerden in de laatste jaren bijzondere aandacht zijn gaan wijden en die vele paarlen van het zuiverste water bevat. Meest bestaat zij uit sagen en legenden vol woeste schoonheid.

Reykjavik houdt er nu ook een hoogeschool en museum op na en doet haar best om zooveel mogelijk alles te doen, wat een Europeesche hoofdstad ‘qui se respecte’ past. Misschien krijgt ze ook wel een opera, een Salon de Variétés en de noodige tingel-tangel-gelegenheden. Het zou jammer zijn, een ontheiliging bijna van de Noorsche natuur, die zich nergens meer dan in IJsland in haar volle, strenge, reine, maar ook ongenaakbare schoonheid vertoont.

Het reizen is er goedkoop. Een gids en de acht pony's, voor een reisgezelschap van twee personen noodzakelijk, kosten omstreeks *f* 10 per dag; men kan meestal zeer goed onderkomen in de pachthoeven, welke men onderweg tegenkomt. Voor hartstochtelijke visschers is er in de rivieren ruimschoots gelegenheid en de liefhebber van paardrijden kan er ook zijn gading vinden, zooals wij reeds aanstipten. In elk geval de verslapte zenuwen onzer overprikkelde tijdgenooten zullen door een verblijf in IJsland stellig opnieuw versterkt en gestaald worden.

Een onvoordeelig zaakje
door A. Conan Doyle.

‘Zie toch eens, wat een beeldig kostuum! Ik meen, dat Louis-Quinze met dat witzijden vestje.’

‘O, maar zie dan dat toilet van rose zijde, geborduurd *à la* Pompadour en met kant gegarneerd!’

‘Maar je weet, Alice, mijn keuze zou altijd dat

foulardje zijn, dat grijze met dien hoogen kraag. Het is allerliefst, vind ik, en zou mij juist passen, want ik ben er al eens ingegaan en heb naar de maten geïnformeerd.'

'En waarom neem je het dan niet?'

'Neen, maar beste, hoe kom je er bij! Vijftien guinjes! Het is vreeselijk. Als het nou nog tien ware geweest, dan had ik er misschien over kunnen denken.'

De spreeksters waren twee keurig gekleede dames, die voor een der grootste spiegelruiten in Bondstreet stonden te kijken naar de dichte groepjes slanke, hoofdelooze figuren in sierlijke, fonkelnieuwe kostumes of gekleede toiletten. Ze hadden onwillekeurig wat harder gepraat, toen ze zoo al bewonderend elkaar nu en dan eens aanstieten of bij de hand grepen. Dicht achter hen stond eene eenvoudig gekleede vrouw van middelbare jaren met een treurig, gerimpeld gelaat en het voorkomen van iemand, die de wereld lang geen vroolijke speelplaats heeft gevonden. Ze had met een zeer critischen blik de verschillende japonnen bekeken en luisterde met een glimlachje naar de opmerkingen der beide dames, maar bij de laatste woorden zag ze de spreekster ernstig aan en strekte even de hand naar haar uit, als om te worden opgemerkt.

'Als 't u blieft, mevrouw, maar ik zou zoo'n japon wel voor u kunnen maken.'

De dame zag verrast om. 'Wat zoudt ge kunnen maken voor mij, goede vrouw?'

'Een toilet, juist gelijk aan dat daar, volkomen hetzelfde voor tien pond.'

'Dát zoudt gij kunnen maken?'

'Ja, mevrouw. U neemt me niet kwalijk, dat ik u aansprak? Ik moest wel hooren wat u zei, en ik weet, dat ik u zou kunnen voldoen. Ik deed al het werk voor mevrouw Davouel, toen ze nog voor het hof werkte.'

De dame keek vragend hare gezellin aan. 'Wat dunkt je, Louise?'

'Wel, lieve, als je zoo'n toilet begeert, zou ik het probeeren. Je behoeft niet te betalen, als je er niet tevreden mee bent.'

'Neen, natuurlijk niet. Hoe heet u?'

'Juffrouw Raby.'

'Welnu, juffrouw Raby, u begrijpt, dat de japon volkomen gelijk moet zijn aan die daar voor het raam, stof en snit precies hetzelfde.'

'Ja, mevrouw.'

'En het moet klaar zijn aanstaanden Maandagmorgen om tien uur.'

'Zeer goed, mevrouw.'

'En uw prijs is tien pond, alles en alles.'

'Tien pond, mevrouw.'

'Ik heb uwe stellige belofte, dat het kostuum hetzelfde zal zijn en dat ik het Maandag om tien uur zal hebben?'

'Ik beloof het u, mevrouw.'

'Welnu, kom dan maar van middag om de maat te nemen. Bij mevrouw Clive, 73 Palace Gardens.' Ze knikte en wendde zich weder tot hare gezellin, terwijl de naaister, met nog een zeer critischen blik op het kostuum, zich haastig wegspoedde.

Er lag een drukke morgen voor haar, want de zijde moest zij in den eenen winkel koopen, de voering in een anderen, knoopen en lint weer in een anderen, alle ver achter in de City gelegen, zoo ver mogelijk van de prijzen uit het Westend. Ten laatste had ze met de armen vol bruine en grijze pakjes den omnibus naar huis bereikt en reed naar Brompton, waar in eene stille dwarsstraat van huizen met twee

verdiepingen een klein koperen plaatje aantoonde, dat mejuffrouw Raby kostuumnaaister was.

In de voorkamer zat een helpstertje ijverig te draaien aan eene handnaaimachine, terwijl hoopen japonstof naast rollen lint en lappen voering om haar heen lagen.'

'Van wie is dat, Anna?' vroeg juffrouw Raby.

'Van mevrouw Summerton,' zei het meisje, een goedgehumeurd leelijk meisje met rood haar en zonnestippen.

'O, wees er vooral voorzichtig mee. Zij ziet vreeselijk nauwlettend toe; vooral goed op de ruiten letten.'

'Ja, juffrouw, het gaat heel goed.'

'Ik heb eene nieuwe opdracht, een zijden japon, die Maandag klaar moet zijn. Dit is de stof en ik moet van middag de maat gaan nemen. Wij zullen er al onzen tijd aan moeten besteden. Is meneer Raby binnen?'

'Ja, hij is een half uur geleden thuis gekomen.'

'Waar is hij?'

'In de achterkamer'.

Juffrouw Raby sloot de deur en ging de andere kamer binnen. Een kleine, donkere man met een zwarten baard zat aan een zijtafeltje, gebogen over een verfdoos en een klein ovaal stukje ivoor, waarop hij bezig was een achtergrond aan te brengen. Hij zag er prikkelbaar en lastig uit, met ingevallen wangen en een zenuwachtig gelaat. 'Het geeft niets, Helene,' zei hij. 'Ik kan niet schilderen, als ik geene bestelling heb.'

'Maar hoe zult ge ooit eene bestelling krijgen, als ge de menschen niet laat zien, wat gij kunt. Waarom schilder je mij niet, John, en hangt mij op in een kastje aan de deur?'

'Ik moet iets hebben, dat bekoorlijk en aardig is,' zei hij brommig.

Zij lachte goedmoedig. 'Schilder mij dan maar, zooals je je mij herinnert, toen wij elkaar voor het eerst ontmoetten,' zei ze.

'O, toen was je heel anders.'

'Dat is waar, dat kan niemand beter weten dan jij, John, en ook waardoor ik veranderd ben. Deze twintig jaren zijn juist niet zoo heel gemakkelijk voor mij geweest.'

'Nu, ik weet dan niet, wat ik meer kan doen. Ik heb, om je pleizier te doen, het drinken laten varen.'

'Ja, John, beste man, dat heb je gedaan en God zegen je ervoor.'

''t Is al een half jaar geleden, dat ik den laatsten druppel proefde.'

'En ben je er niet beter van geworden, je gezondheid en je stemming alles verbeterd? Ik wist altijd wel, dat, als je maar eerst buiten het gezelschap der andere klerken was, dat het dan alles goed zou gaan. Nu ben je niet langer klerk; nu ben je kunstenaar.'

'Ja, maar ik verdiende den kost als klerk, en als kunstenaar breng ik geen cent in. Ik zie niet in, dat ik bij den ruil heb gewonnen.'

'O, maar ik wil liever honger lijden, dan dat jij aan den drank bent. En buitendien, ik kan genoeg voor ons beiden verdienen, terwijl jij intusschen langzamerhand wat klanten vindt. Maar je moet ze opzoeken; ze komen niet uit zich zelven. Wel, let op mij, ik hoorde een paar dames op straat praten, en door mij bij haar in te dringen, kreeg ik eene opdracht van tien pond.'

'Hé, hoe mooi!'

'Ja, van morgen. De stof zal zoo wat vijf of zes kosten, dus nog wel een pond of vier voordeel.'

Ze nam een sleutel uit haren zak, sloot eene lade in een zijtafeltje open en sloot tevens een blikken busje, dat ze er uit nam, open.

'Hier hebben we vijftien pond,' zei ze en liet

DOOR IJSLAND: Het oversteken van een lavaveld.

een klein hoopje goud zien. Spoedig maken we er twintig van en dan kan ik dadelijk nog eene helpster nemen.'

Haar echtgenoot zag diepzinnig naar het goud. 'Het is toch wel hard, dat ge al dat geld daar wegsluit en dat ik geen stuiver in den zak heb,' zei hij.

'Ik ben er volstrekt niet op gesteld, je zoo kort te houden, John, maar als je meer hebt dan eenige stuivers, kom je maar in verzoeking.'

'Dat doet er alles niets toe, maar ik mag toch baas wezen in mijn eigen huis. Waarom geeft ge mij den sleutel niet en laat mij het geld bewaren?'

'Neen, neen, John, ik heb het verdiend en ik wil het bewaren. Wat je noodig hebt, zal ik voor je koopen, maar wat ik bespaar, wil ik ook zelf in handen houden.'

'Dat is wat moois!' Hij keerde tot zijn werk terug met een kwaad gezicht, terwijl zij zorgvuldig haar kleinen schat weer wegsloot en naar de werkkamer terugkeerde. Zij had nauwelijks de hielen gelicht, of hij sprong overeind, liep naar het tafeltje en rukte driftig aan de lade, maar alles zat vast, zoodat hij al brommend terugging naar zijne verf en zijn ivoor.

Dien namiddag begaf juffrouw Raby zich naar Palace Gardens, nam de maat, en ging daarna terstond ijverig aan het werk. Het was Donderdag en ze had slechts twee en een halven werkdag voor haar, maar ze had haar woord gegeven en zij was een

vrouw, die zou doen wat ze beloofd had, het mocht dan kosten wat het wilde. Zaterdagmorgen moest de japon pasklaar zijn en Maandag om tien uur kant en klaar worden af geleverd. Dus daar begon het gepiek en gedraai op de machine met laat opzitten en vroeg opstaan, en op den tweeden dag waren een dozijn verschillende stukken aan elkaar gepast en het keurigste, liefste toiletje, dat een hart kon begeeren, ontwikkelde zich langzamerhand onder hare bezige vingeren. Zoo werd het naar Palace Gardens gebracht, gepast en weer meegenomen om te worden voltooid. Om twaalf uur 's avonds *was* het klaar en den geheelen Zondag stond het op den stander in de werkkamer en zag er zoo frisch en net en keurig uit, dat de vrouw in den trots haars harten er telkens eens naar moest gaan kijken en haar man soms meelokte, om ook te zien en te bewonderen.

Hij was haar nooit tot steun geweest. Het was niet de arbeid, die de teekenen der zorg in haar gelaat had gegrift. Als klerk in een groote handelszaak had hij drie pond in de week verdiend, maar van die drie vond er in den regel nauwelijks één den weg naar zijne vrouw, die maar werkte en zwoegde en zuinig was, zooals alleen een liefhebbende vrouw kan zijn. Ten slotte had ze zelf maar een werk ter hand genomen en had zich onafhankelijk van hem of liever hem afhankelijk van haar gemaakt. Een aanhoudend drankgebruik had eindelijk geleid tot een aanval van delirium tremens, waarmee zijn patroons bekend werden en waarom hij onmiddellijk ontslagen werd. Maar dat was geen ongeluk in de oogen zijner vrouw. Zij was al lang van meening geweest, dat zijne zwakke natuur altijd zou bezwijken, zoolang hij in de verleiding bleef. Nu had ze hem geheel voor zich. Er moest bezigheid worden gezocht, die hem thuis hield. Ze wierp altijd de schuld op anderen, nooit op hem, want hare oogen

waren blind voor zijn verkeerdheden en nog altijd zag ze in hem den vroolijken, goeden jongen, die haar twintig jaar geleden gezegd had dat hij haar liefhad. Als zij hem maar aan verkeerde invloeden kon onttrekken zou alles goed zijn. Haar vrouwelijk vernuft zou er wel iets op vinden. Hij had vroeger wel lust in schilderen gehad, en nu kocht ze verven en papier voor hem en al wat een kunstenaar kon noodig hebben. Zij had gesmeekt en gebeden, tot hij lid van een afschaffingsgenootschap was geworden, en zes heele maanden had ze gestaan tusschen hem en het gevaar, den weg versperrende voor wat hem verkeerds naderde

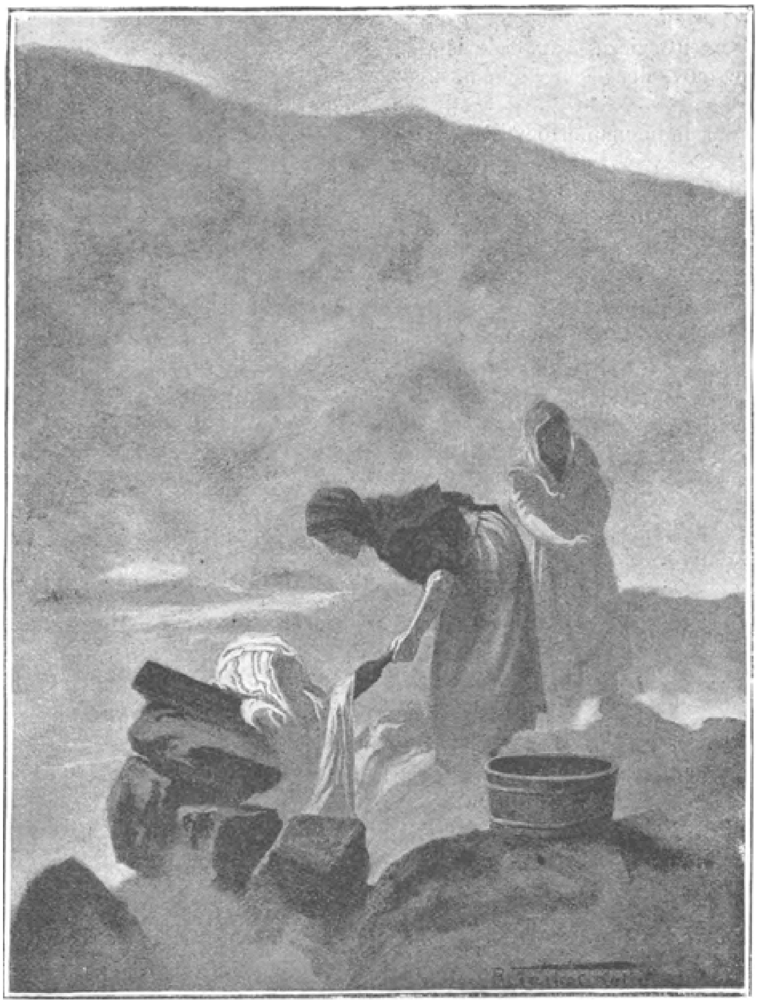

DOOR IJSLAND: Vrouwen, kleederen wasschende in de warme bronnen bij Reykjavik.

en aanmoedigend het weinige, dat goed in hem was, als een zorgvuldig tuinier, die een ziekelijke plant verzorgt. En nu ten laatste scheen alles goed te worden. Haar man had zijne noodlottige gewoonte afgelegd. Zij had wat geld bespaard en ze had het vooruitzicht meer te zullen kunnen overleggen. Weldra zou ze eene tweede helpster kunnen nemen en zelfs een paar pond kunnen besteden aan advertenties. Toen zij voor de laatste maal dien Zondagavond haar klein atelier betrad, en met de lamp in hare werkzame handen de zachte golvingen en de fijne tinten bewonderde, toen scheen het haar, dat de lange strijd ten einde was en dat een rustige, gelukkige tijd voor haar zou aanbreken.

Zij sliep dien nacht zwaar, want ze had bijna zonder ophouden gewerkt, tot de japon klaar was. Het was acht uur, eer ze wakker werd. Haar echtgenoot lag niet

naast haar. Zijn kleêren en laarzen waren weg. Zij lachte bij 't idee hoe ze zich zóó had kunnen verslapen en kleedde zich daarna in hare uitgaanskleeding, opdat ze onmiddellijk na het ontbijt zou kunnen weggaan, om aan de afspraak te voldoen. Bij 't afgaan van de trap zag ze de deur van het atelier openstaan. Zij trad binnen met een plotseling opkomend gevoel als van verlamming. De nieuwe japon was verdwenen!

Juffrouw Raby ging op een houten doos zitten en verborg het gelaat in de handen. De slag kwam zoo opeens, zoo onverwacht! Maar ze was eene practische vrouw, en het hielp niet, of ze zuchtend ter neer zat. Zij liep het huis door. Haar man was, zooals ze wel gedacht had, nergens te zien. Toen schreef ze een kort briefje aan het helpstertje, liet het op de tafel in het atelier liggen, en de deur op de klink latend, ving ze den moeilijken onderzoekingstocht aan.

Juist om den hoek in Bromptonroad was een bank van leening, en daar ging ze binnen. Een forsche man met rooden baard, die in een hoek de courant zat te lezen, zag haar aan, toen ze binnentrad.

‘Wat is er van uw dienst, mevrouw?’

‘Zou u mij even willen zeggen, mijnheer, of hier van morgen iemand geweest is, om eene grijze japon te beleenen?’

De man riep zijn bediende, een bleekneuzig jongmensch, die opdook uit de zee van kleeren, welke den winkel vulde.

‘Er is wel iemand geweest, niet waar, met eene grijze japon?’ vroeg hij.

‘Ja, meneer, dat was die, van wien u zei, dat 't u een zaak voor de politie leek.’

‘Ja, ja, die kleine man met zwart haar?’

‘Ja, meneer.’

‘Hij is hier al om kwart over zeven geweest, juist toen de winkel openging. Ik was nog niet beneden; maar mijn bediende vertelde mij, dat het een zeer mooie, nieuwe japon was en dat de man wel wat vreemde manieren had.’

‘U heeft het dus niet aangenomen?’

‘Neen.’

‘Weet u ook, waar hij heen is gegaan?’

‘Geen idee van.’

De man met den rooden baard verdiepte zich weer in zijn morgenblad en de vrouw ging verder zoeken. Zou ze links of rechts de straat ingaan? Het ge-

zicht van een verwijderd gefonkel van vergulde ballen deed haar een besluit nemen en ze was in een ander pandjeshuis. Ze hadden er niets gezien, van haar man of van de japon.

Besluiteloos bleef ze in de deur staan. Toen bedacht ze, dat, als haar man dien kant was uitgegaan, zou hij het zeker hier hebben geprobeerd. Dus had hij den anderen weg gekozen. Ze trad de eerste bank van leening naar dien anderen kant binnen en daar zag ze de grijze foulard japon vlak voor haar aan een knop hangen. Zij gaf een kreet van vreugde, toen ze het zag. Het was nog geen negen uur, dus had ze nog tijd, om aan de afspraak te kunnen voldoen.

'Dat is mijn japon,' riep ze.

De man zag haar nieuwsgierig aan. 'Ze is van morgen beleend, mevrouw, door een kleinen, donkeren man.'

'Ja, meneer, dat was mijn man. Hoeveel hebt u hem erop gegeven?'

'Drie pond, vijf shillings.'

Ze had wat geld in den zak gestoken, toen ze van huis ging. Nu legde ze vier goudstukken op de toonbank.

'O, geef u ze mij dadelijk.'

'Waar is uw bewijsje?'

'Het bewijs? Dat heb ik niet.'

'Dan kan u de japon niet krijgen.'

'Maar 't is mijn japon, en hier is het geld. Waarom kan ik ze niet krijgen?'

'Het spijt mij zeer voor u, mevrouw. Maar wij moeten ons aan de wet houden. Veronderstel, dat ik uw geld aanneem en u de japon geef, en veronderstel dan, dat uw man hier komt met het bewijsje en zijn goed terugvraagt, wat moet ik dan tot hem zeggen? Hij zou elken prijs kunnen vragen en ik zou hem moeten betalen.'

'Maar ik beloof u, dat hij niet zal komen. Toe, geef u mij de japon. Ik heb ze om tien uur aan een klant beloofd.'

'Ik zeg u, ik mag het niet doen, en daarmee uit,' zei de pandjeshouder en draaide zich om.

Het was hartverscheurend, de japon te kunnen aanraken en ze toch niet te mogen meenemen. En toch kon ze den man niet beschuldigén. Ze zag in, dat hij niet anders kon doen. Wat nu? Haar man opzoeken. Maar hoe kon zij weten, in welk der honderden herbergen hij zich schadeloos stelde voor zijne lange onthouding? Zij liep radeloos heen en weer. Wat zou die dame wel van haar denken? Zij had haar woord gegeven, en dat was altijd iets heiligs voor haar geweest. Was er dan geen uitkomst?

En toen plotseling kreeg ze een idee en ze liep, zoo hard ze kon, naar haar eigen huis, vloog naar de achterkamer, opende hare lade, deed al haar bespaarde goudstukken in haar beurs en haastte zich weer op straat, om een omnibus te vinden naar het Westend.

In Bondstreet steeg ze uit en liep naar het venster, waar ze voor 't eerst dit ongelukkig contract had aangegaan. Gode zij dank, de japon stond nog onverkocht in de uitstalling. Zij herinnerde zich, hoe de dame gezegd had, dat de maat volkomen goed was. Na vijf minuten was al haar bespaarde geld in de kas der groote firma verhuisd en zij reed met de groote houten doos in een bus naar Palace Gardens.

'Beste Alice,' zei de vriendin, die dien morgen vroeg was komen aanloopen, om het kostuum te beoordeelen, 'je ziet, nooit kun je menschen uit dien stand vertrouwen.

Ze zei tien uur en nu is het er al vijf minuten over. Ze hebben geen begrip van wat het zeggen wil, zijn woord te houden.'

'Neen, dat geloof ik ook. Maar, mij dunkt, ze zal wel komen, want ik heb haar nog niets betaald. O, daar komt ze net de stoep op; je ziet, ze is niet heel veel te laat.'

Het kostuum werd uitgepakt en mevrouw Alice Clive trok het terstond aan, terwijl hare vriendin en de naaister langzaam om haar heen liepen met het hoofd op zijde van alle kanten het beeldige toilet opnemend.

'Wel, beste, hoe vindt je? Het zit heel gemakkelijk en mij dunkt, er mankeert niets aan.'

'O, zeker, het lijkt mij ook best. Maar ik geloof toch, dat de foulard niet precies van dezelfde qualiteit is, als die wij in den winkel zagen.'

'Ik verzeker u, mevrouw, 't is dezelfde qualiteit.'

'Maar, juffrouw Raby, u zal toch moeten toegeven, dat de kant minder fijn is.'

'Neen, ze is precies eender.'

De critiseerende dame haalde de schouders op. 'Nu, er is geen quaestie van, maar de snit is minder goed,' zei ze, 'ik kan toch niet weigeren, mijn eigen oogen te gelooven.'

'Maar kom, het is niet duur voor dien prijs,' zei mevrouw Clive.

'Het is een mode-dingetje,' antwoordde de andere, 'maar ik moet zeggen, ik wou liever vijftien pond voor het andere, dan tien voor dit betalen.'

'Nu, alles in aanmerking genomen, ben ik vrijwel tevreden,' en ze betaalde de tien pond aan de zwijgende, vermoeide vrouw naast haar.

Doch hoe zonderling en dwaas kunnen vrouwen handelen! Toen ze naar huis liep, afgemat en moe, na tijd en geld te hebben verloren, terwijl al haar mooie verwachtingen in rook opgegaan waren en alles van voren af aan moest worden begonnen, zag ze een hoop schreeuwende jongens op den hoek van Bromptonroad, en over hun schouders ziende, bemerkte ze een afschuwelijke figuur zonder hoed, met vuile kleeren en een onnoozel, starend gelaat. In een oogwenk had ze een cab gewenkt.

'Het is mijn man,' zei ze, 'hij is ziek. Help mij hem in de cab dragen, wij wonen hier dichtbij.'

Ze legden hem in het rijtuig en zij ging er ook in en steunde hem. Zijn jas was vol stof en hij mompelde maar wat voor zich heen. Onder het rijden legde ze zijn hoofd tegen haar borst, streek hem het haar van het voorhoofd en praatte tot hem als een moeder tegen een klein kindje.

'Hielden ze hem voor den gek,' zei ze. 'Scholden ze hem uit? Hij gaat naar huis met zijn vrouw en hij zal niet weer zoo stout zijn.'

O, blinde, engelachtige, dwaze liefde der vrouw! Wat behoeven menschen naar wonderen te vragen, zoolang gij op aarde zijt?

De kunst van het handlezen.
(Met afbeeldingen.)

De psysische, geestelijke, hand.

Het is een eigenaardig teeken, dat in onzen tijd, waarin de natuurwetenschappen zulk een verbazende vlucht hebben genomen en men meer dan ooit aandringt op realisme in de kunst, op streng wetenschappelijk onderzoek op elk gebied, dat juist thans het magnetisme, het spiritisme, hypnotisme, het gedachtenlezen enz. zoovele aanhangers winnen en men zelfs onder de meest ontwikkelden en geleerden een menigte beoefenaars vindt van deze theorieën, die allen ten doel hebben de nog onbekende zijde van het menschelijk bestaan te ontsluieren.

Wij zullen niet onderzoeken van waar dit verschijnsel komt, maar wijzen er alleen op, dat in geen enkel tijdvak de geheime wetenschappen zulk een aantal geleerde hoofden, diepzinnige denkers en een nieuwsgierig publiek bezighielden als juist thans.

Bijna geheel vergeten takken dezer ‘kunst der kunsten’ worden nu weer in het volle daglicht gebracht, en hiertoe behoort ook de handleeskunst of chiromantie.

Eens een zeer ernstige, hooggeachte wetenschap, in de laatste vijf eeuwen afgedaald tot handwerk der zwervende Zigeuners en diep veracht door alle ontwikkelden, biedt toch juist de handleeskunst aan de denkenden nog den meest vasten grondslag, zoodat de veel bespotte chirognomie of chiromantie tot een der beste middelen gerekend kan worden om tot de juiste kennis van het menschelijke karakter te geraken.

In de laatste tien jaar is de handleeskunst tot hoog aanzien gestegen; in Frankrijk, Engeland en Amerika heeft zij zelfs een hoogen bloei bereikt. In Engeland vooral is het zoover gekomen, dat verstandige vaders, vóórdat hun zonen een beroep kiezen, de handen der jongelieden laten onderzoeken door handleeskunstenaars - die zich daar in menigte bevinden - en gelukkige verloofden laten den blik van de oogen hunner aanstaande bruiden afdwalen naar haar handen; en zij hebben gelijk, want

zegt het oog veel, de hand oneindig meer. Dit willen wij in de volgende bladzijden zoo kort en zakelijk mogelijk trachten te verklaren.

Er zijn geen twee personen wier handen, zorgvuldig met elkander vergeleken, volkomen gelijk zijn. Waarom? - Antwoord: Omdat er geen twee personen zijn, die zoowel in hun uiterlijke verschijning als in hun zieleleven volkomen op elkaar gelijken. - Daarentegen hebben geheele volkeren zekere eigenaardigheden in de handen, die in alle standen merkbaar zijn. Waarom? Omdat zij bepaalde eigenaardigheden van het karakter verraden, die sedert eeuwen aan dit volk behooren. Hieruit volgt ten eerste, dat ieder mensch op bijzondere wijze gevormde handen bezit, en ten tweede, dat de vorm der menschelijke hand zeer afhankelijk is van zijn zieleleven.

Ware dit niet het geval, dan zou het schilders en beeldhouwers niet zoo moeielijk vallen een hand goed af te beelden en daarin het diepste gevoelsleven op een waardige wijze uit te drukken.

Verder lette men er op, dat wanneer bij diep ingrijpende veranderingen in den gemoedstoestand door zware hersenziekten, sommige eigenaardigheden des geestes verdooven, de eigenaardige kenteekenen daarvan in de menschelijke hand worden uitgewischt. De handen van zulke ongelukkigen worden glad, stomp en spreken slechts dat uit, wat de zieke nog aan geestesgaven bezit.

Wij mogen het dus als een feit aannemen, dat de hand van ieder mensch een bepaalde physionomie bezit en de krachten en neigingen van de ziel zichtbaarder weet uit te drukken dan het gezicht. Het gezicht kan men veranderen, de hand onmogelijk.

De oude handprofeten hadden aan alle hoogten en laagten op de palm der hand namen en beteekenissen gegeven, als Maanberg, Jupiterberg, Saturnusvlakte enz., en lazen daaruit: (Jupiter) eerzucht, (Mecurius) koopmansgeest, (Apollo) kunstzin, (Mars) heerschzucht.

Dit houden wij voor spelerij en hechten daaraan evenmin waarde als aan de lijnen in de hand, die ons toekomstig lot en karakter zouden voorspellen. Zoo zoude bijv. de hoofdlijn, die tusschen duim en wijsvinger ontstaat en schuin door de hand loopt, wanneer zij met de sterk geteekende levenslijn samenkomt, verstand en scherpzinnigheid beteekenen, en zoo zij niet met haar samentreft, zorgeloosheid en nalatigheid verraden. De levenslijn, wanneer zij niet tot de pols voortloopt, maar eensklaps afgebroken wordt, zou een plotselingen dood voorspellen.

Wij zullen ons met deze zinnebeeldige leer niet bezighouden, maar ons hoofdzakelijk tot het zichtbare en tastbare bepalen.

Om de hand behoorlijk te kunnen beschouwen en te bestudeeren, heeft men haar in drie onderdeelen gesplitst, en wel in:

1. De pols.
2. De handvlakte.
3. De vijf vingers.

De pols heeft voor de handleeskunst weinig beteekenis en wij zullen ons dus voornamelijk met de handvlakte en de vingers bezighouden.

Legt men twee handen naast elkander, bijv. die van een ruw en energiek karakter, waarbij de materieele eischen overheerschend zijn, en die van een fijngevoelig, willoos mensch zonder hartstochten en hevige neigingen, dan zal de eerste hand zich breed, hard, stevig en dik vertoonen, de tweede daarentegen mager, slap en smal. Uit de vermenging dezer beide soorten van handen kan men alle andere soorten

vormen, en men kan met zekerheid zeggen: is de pols lenig, van harmonische dikte en staat zij in behoorlijke verhouding tot het lichaam en de vingers, dan verraadt dit een geest, die normaal ontwikkeld is, helderheid en tact bezit en deze eigenschappen weet te gebruiken.

Zulke handen zijn niet zoo algemeen als men denkt. Is de hand zacht, met kleine vleezige ballen op de binnenzijde der vingertoppen, dan is haar bezitter fijngevoelig, in tegenstelling met gevoellooze, hard-

vochtige personen, bij wie deze ballen klein en hard zijn of geheel ontbreken.

Over het algemeen wijzen slappe handen op luiheid, teederheid, weinig diepte van gevoel; reeds het kleinste kind heeft een handtype, welke hem zijn geheele leven bijblijft. Natuurlijk kunnen ouderdom en handwerk dit oorspronkelijke type wijzigen, maar deze veranderingen gaan dan ook samen met groote veranderingen in karakter en zielstoestand.

De ideaal-hand der chirognomen (handkunstenaars), een hand die stevig en lenig tegelijk is, zonder hard of zacht te zijn, en hierdoor een werkzamen, vrijen geest verraadt, zal nooit, zelfs door den zwaarsten arbeid zoodanig verharden, als de vaste, onbuigbare hand die reeds na korten tijd stijf en strak wordt, wijl de geest dien vorm voortbrengt en vasthoudt.

De handvlakte wijst hoofdzakelijk op de temperamenten, hartstochten en neigingen der menschen, terwijl de vingers meestal op zijn geestesaanleg en talenten betrekking hebben. De vingers geven dus den sleutel tot

DOOR IJSLAND: Slaapkamer van een IJslandsche pachthoeve.

de karakterkennis van het individu. De geniaalste onderzoeker uit den laatsten tijd op dit gebied der chiromantie, de Fransche kapitein d'Arpentigny, heeft de vingers in de volgende soorten onderscheiden:

1. De spaanvormige vingers, n.l. zulke waarvan de buitenste leden aan de vingertoppen breeder dan aan de knokken zijn.
2. De hoekige vingers, die aan de toppen en aan de knokken even breed zijn en dus den vorm van een rechthoek hebben.
3. De conische vingers, die min of meer kegelvormig eindigen.

Deze vormen bepalen dus, zooals wij dadelijk zien zullen, zekere eigenaardigheden van geest en karakter, die echter door beenigheid of gladheid der vingers gewijzigd kunnen worden.

Spaanvormige vingers beteekenen dat de persoon meer neiging bezit tot het practische dan tot het ideale, bepaalden zin voor het stoffelijke, voor het industrieele werk en verklaarden tegenzin voor wijsbegeerte en poëzie.

Hoekige vingers duiden voorliefde aan tot philosophie, wetenschappen en vooral logica. Menschen met zulke vingers hebben veel lust in zaken, zelden hoogen poëtischen zin.

Menschen met conische vingers hebben kunstenaarszielen en streven naar het ideale in kunst en leven.

De duimen nemen ook een zeer belangrijke plaats in bij de kunst van het handlezen. De duim wijst op den vrijen wil, de kracht der logica. Het is opmerkelijk dat idioten gewoonlijk met misvormde of zonder duimen geboren worden, en kleine kinderen houden zoolang den duim onder de andere vingers verborgen totdat zij beginnen hun eigen wil te toonen.

De duim is zoo gewichtig in de chiromantie, dat men hem ook in drie onderdeelen heeft gesplitst.

1. De duimwortel.
2. Het eerste lid.
3. Het tweede of nagellid.

In den duimwortel of duimbal zit het teeken van den wil, waarvan men de kracht meten kan uit de lengte of dikte van den wortel; hoe grooter de wortel dus is, hoe grooter de wilskracht, het verstand, de zedelijke sterkte.

In het tweede lid zetelt de zin van het oordeel, de voorstelling, het vormen van een besluit.

Een kleine, magere, weinig geteekende duim is menschen eigen, die besluiteloos en vreesachtig zijn. Men vindt ze bij vrouwen en meisjes die een verliefden aard bezitten en den man volkomen onderworpen zijn. Een heerschzuchtige, energieke vrouw, die haar man 'onder den duim' heeft, zal er zulk eenen niet bezitten. Een kleine duim wijst op een zielstoestand, waarbij hart en gemoed het zwaartepunt vormen; hun bezitters handelen meer naar den indruk van het oogenblik, dan naar vaste overtuiging en rijp beraad. Personen met groote duimen zijn daarentegen gewoonlijk energieke, geestvolle personen, die weten wat zij willen en steeds met overleg handelen, Een duim, waarvan het eerste lid smal, dun en kort is, verraadt een weifelenden, besluiteloozen aard, terwijl een groote, dikke duim wijst op gevoel van eigenwaarde, dat tot hoogmoed en zelfoverschatting reiken kan.

De verhouding van deze beide duimtypen verkondigt, in verband met de hand- en vingervormen, de belangwekkendste mengsels van karakter en aanleg, en de genialiteit der handleeskunst vindt hier een uitgebreid veld voor haar onderzoekingen.

Over het algemeen verraden groote handen zin voor kleinigheden, middelsoort handen voor grootsche opvatting in kleine en groote zaken, en kleine handen, als zij smal zijn en beenige vingers hebben, spitsvondigheid en strijdlust.

Men heeft zeven handtypen vastgesteld.

1. De oorspronkelijke (elementaire, breede) hand.
2. De spaanvormige hand.
3. De artistieke, kegelvormige, conische hand.

4. De nuttige, hoekige hand.
5. De philosophische hand.
6. De geestelijke (psychische) hand.
7. De gemengde hand.

De e l e m e n t a i r e hand valt op door haar groote breedte en dikte, de palm is hard, de vingers stijf en dik; zij behoort aan ruwe, weinig denkende menschen, die hun leven onverschillig en traag doorbrengen, zich laten onderdrukken en met het noodzakelijke tevreden zijn. Het zuivere type van deze hand vindt men in Europa zelden; zij behoort aan de Lithauen, Lappen en vooral aan de Indische Paria's.

De hoekige hand.

De kunstenaarshand.

De spaanvormige hand.

De wijsgeerige hand.

De elementaire hand.

De gemengde hand.

Het tweede type heeft meest een grooten duim en teekent daardoor zelfvertrouwen, vlijt, liefde voor den arbeid, gewoonlijk van mechanischen aard, plichtsgevoel en trouw; weinig zin echter voor schoonheid en ideale goederen.

De a r t i s t i e k e hand met kegelvormig toeloopende vingers is het derde type. Is de hand kort en dik met groote duimen, dan verraadt zij roem-, geldzucht en list met een uitvindersgeest verbonden. Is zij buigzaam, de palm middelsoort en de duim klein, dan kan men haar geestdrift en zin voor schoonheid toeschrijven. Vertoont zij bijzondere breedte en is dan hard, zoo wijst zij op zinnelijkheid; de conische vingers verkondigen phantasie, neiging tot diep denken, lust voor het schilderachtige en poëtische. In de liefde zullen deze menschen minder trouw zijn dan genotziek en minder vaste grondbeginselen hebben; ook verkwisting, traagheid, zelfzucht, lust tot liegen, schrijft men zulke menschen meestal toe, hetgeen licht volgt uit het overwegen der scheppende phantasie. Deze soort van handen vertoonen oneindig veel vermengingen en schakeeringen met andere handen, die bovengenoemde eigenaardigheden wijzigen; daarnaar moet men dus het karakter van zulke naturen beoordeelen.

Gaan wij nu naar het vierde type, de h o e k i g e hand over, die een tegenstelling vormt met de a r t i s t i e k e. Zij is eer groot dan klein, de vingers beenig, de leden sterk ontwikkeld, de nagels hoekig, de duim op grooten wortel stevig gevormd, de palm hol en tamelijk hard. Zulk een hand behoort den man van zaken; het verstand zal alles wat hij doet en nastreeft leiden. Zij stellen de kunst niet hoog, maar achten het werkelijke en practische meer. Zulke menschen zullen zich netjes kleeden en regelmatig in hun gewoonten zijn, hun overheden achten, zelden oproermakers worden.

Het vijfde type, de p h i l o s o p h i s c h e hand, heeft zelden een kleine palm; karakteristiek zijn daarvan de beenige vingers, waarvan het bovenste lid half

hoekig, half kegelvormig is. De duim is tamelijk breed en beide leden zijn bijna even groot. Personen met deze hand letten meer op het ware, dan het schoone; het wezen der dingen interesseert hun meer dan de vorm. De beenige vingers wijzen op berekening, hun kegelvormige toppen op kunstenaars-aanleg. Deze menschen hebben een critischen, onderzoekenden geest, het verstand is hun levensster; zij analyseeren alles en men vindt ze begrijpelijkerwijze in de Oude wereld meer dan in de Nieuwe.

Het zesde type is de geestelijke (psychische) hand. Deze komt niet veel voor; zij onderscheidt zich door kleinheid en zachtheid en komt gewoonlijk met den geheelen lichaamsbouw overeen; zij is smal, de vingers zijn glad, zacht en gewelfd, de toppen fijn en spits. De duim is slank en schoon gevormd.

Menschen met zulke handen leven in en van idealen, bezitten geen eerzucht en geen zin voor het practische, alles wat laag en zelfzuchtig is blijft hun verre; hun lichaam is niet sterk, gewoonlijk zijn zij dwepers voor een groot idee, het abstract edele, schoone en verhevene is het doel van hun streven.

De gemengde hand komt het meest voor; dikwijls zijn daarin twee of meer der overige handvormen vereenigd. Zulke handen behooren aan menschen, wier neiging tusschen wetenschap en kunst staat; die zekere handigheid voor alles bezitten en meest dilettanten blijven; nu eens overheerscht deze, dan weer die vorm; zijn alle typen in dezelfde vermenging aanwezig, dan verraadt zij karakterloosheid, ten minste als de duim niet op genotzucht, gierigheid of huichelarij wijst.

Natuurlijk komen deze typen zoowel bij mannen als bij vrouwen voor; maar kenteekenend is het, dat men slechts zelden de spaanvormige of philosophische hand onvermengd bij de vrouw vindt. De artistieke daarentegen zeer dikwijls; ook dat de duim in den regel zoo klein is, doet uitkomen dat de vrouw zich minder door het verstand dan door het hart laat beheerschen; vrouwen met sterk ontwikkelden duim zijn daarentegen bazig, gevoelloos en oefenen op de mannen minder invloed uit dan haar medezusters.

Over 't algemeen is de vrouwelijke hand veerkrachtig, zacht, buigzaam - het karakteristieke komt er zwakker in voor. Meestal verraden vrouwenhanden met hoekige toppen zin voor huiselijkheid, een opgaan in het huwelijksleven; zijn de handen smal, slank, de duimen klein, de toppen fijn en spits, zoo is er weinig lust voor het huiselijke, en groote oppervlakkigheid.

De vrouw met spaanvormige vingers is huiselijk en practisch, met kleine handpalm en teere vingers dweperig en traag. Over het algemeen is de vrouwenhand moeilijker te doorgronden dan de mannenhand.

Zoo vindt men niet alleen bij individuen, maar bij geheele volken een bepaald karakter van de hand, dat met de grondtrekken van het karakter overeenkomt. Terwijl wij in Frankrijk den hoekigen, practischen maar tevens bevalligen handvorm zien, vindt men in Engeland den spaanvorm in alle schakeeringen, eveneens in Noord-Amerika, terwijl in Zuid-Amerika de artistieke vorm den voorrang heeft. Hetzelfde type treft men aan bij de voor het oogenblik levende negers; de droomerige, ideale Indiërs daarentegen karakteriseert de fijne psychische hand.

Wij hebben hier een kort overzicht gegeven van de voornaamste grondbeginselen dezer wetenschap, die ongetwijfeld ten hoogste belangwekkend is.

Lezers, die er meer van willen weten, raden wij aan kennis te maken met de werken van Desbarolles, Heron, Gesman en vooral met de geniale studiën van d'Arpentigny.

De pensionnaires van mevrouw Westberg.
Naar Het Zweedsch, door Sigard.
(*Vervolg van bladz.* 63.)

VIII.
Dominee Blomgrew geeft een partij.

In den dominee'shof had men het gemeste kalf geslacht; het kleinste van de twee, die gisteren nog met vrome, verbaasde oogen Gods mooie wereld hadden aanschouwd, zonder er iets van te begrijpen waarom juist *hij* moest worden geofferd op het altaar van de verliefde gevoelens zijns meesters.

Dominee Blomgrew had geen rustig gemoed gehad sedert er zoovele vreemdelingen te Westberga waren gekomen. Het was niet enkel omdat Thilda zoo gemakkelijk kon worden weggekaapt uit het kuddeken van Stensjöhult; er stond naast hare flinke, aantrekkelijke figuur eene andere, een klein, elfenachtig, zacht blond schepseltje, dat luisterde naar den naam Alfhild Palmqvist.

Als die jongen er maar niet geweest was!

'k Mocht wel eens weten of zij eene goede huishoudster is? Zij moet wel een... echt... hm!... eene echt aardige vrouw wezen! Maar Thilda zou eenige duizenden meebrengen, als Westberga werd verkocht. O, Thilda, Thilda, gij heerlijke Saroönsbloem, gij zijt toch altijd nummer één!

De dominee werd tusschen de tegenstrijdigste gevoelens geslingerd. Wanneer hij zijn ‘bittertje’ nam dacht hij wat mevrouw Alfhild wel zou zeggen van zijn huis en den welstand die er heerschte, en wanneer hij zijn preek schreef was het alsof een donker, mooi, eerlijk meisjesgelaat hem met Thilda's blauwe oogen van het concept aankeek.

Deze hartekwaat zou een zwakkeren man dan hem het leven hebben gekost; nu bleef het bij dat van het kalf. Want om met zijne gevoelens in 't reine te komen, had dominee besloten een partijtje te geven, en al de gasten en de familie van Westberga

uit te noodigen. Dat was eene heele menigte, maar men moest maar hopen op mooi weêr, zoodat men voor het grootste gedeelte van den dag buiten kon zijn, want de drie kleine kamers van het huis waren te klein voor zulk eene schare. Met teedere gedachten aan zijn punchkruik en bessenboompjes had hij er wel een oogenblik over gepeinsd om den heer Hemming, Star, den Amerikaan, Karel en Philip uit te sluiten; maar de gentleman in hem kreeg voor deze maal de overhand, en daarom stond hij nu met ongedekten, blinkenden hoofde lachend en buigend midden op het kleine plein en verwelkomde de bonte schare van loopende, rijdende en roeiende menschen, die de geheele 'familie' van de weduwe Westberg uitmaakte en die hier op alle mogelijke manieren had kunnen komen, want de pastorie lag aan denzelfden zee-inham als Westberga, en over land was het niet verder dan ¼ mijl.

Stafoa, de oude meid, die dominee Gustaaf van zijne mama had geërfd, stond in de gangdeur en waakte met ijverzuchtige teederheid over elke beweging van hare kleine kogelronde lieveling. Ja, ja, nu zou men eens zien hoeveel moeite de jonge dames uit de stad en van de heeregaarden zich voor den kleinen Gustaaf getroosten; zulk een man werd er immers op geen tien mijlen in den omtrek gevonden. Of een van die trotsche nesten wel een goeden pannekoek zou kunnen bakken!

'Ah... ah... uw alleronderdanigste dienaar, mevrouw Kopparhjelm! U bewijst mij al te veel goedheid door mijn nederige woning de eer aan te doen...! Stafoa, Stafoa, wat ben je toch een naar schepsel, dat je den overlooper niet uit de gang neemt wanneer mevrouw Kopparhjelm komt! Mijn beste mevrouw Westberg, hoe lief dat allen zijn gekomen! Welkom, dames! Weest zoo goed en ziet den tuin eens rond; er zijn dit jaar erg veel bessen. O, juffrouw Thilda, prik u niet! Mag ik het geluk smaken dien tak voor u vast te houden? Och, krankzinnig mensch - ik meen Stafoa - is nu nog de koffie niet gereed? Vergeef mij, liefste mevrouw Palmqvist, dit hebben die ellendige katten gedaan, hier is een betere stoel!'

Het vroolijke gezelschap verspreidde zich in den tuin. Karel en Philip deden hun best in de kruisen roode bessen; bonte kippen vlogen met gillend geschreeuw van onder de struiken op, waar zij zoo gewend waren in weelde haar dolce far niente te genieten; de grijze kat verliet haar plaatsje bij de kachel en keek, evenals Stafoa, door het keukenvenster met achterdochtige blikken naar het ongewone tooneel, en de beste leghen vloog in wilde vlucht onder hoogluid gekakel naar het strand en kwam nooit terug.

Het was een dag van verschrikking voor de boomen en struiken van den pastorie-tuin. IJdelheid, ijdelheid! Tevergeefs vermaande dominee den jongen Frans Westberg, aan de cholera te denken, die zich reeds in Westervik had vertoond.

Aan het strand, met een touw aan een ouden boomstam vastgehouden, lag dominee's schuitje te plassen. Alma Florstedt was aan boord gegaan en had op het achterbankje plaats genomen. Zij had haar breedgeranden zomerhoed op den schoot liggen en vermaakte zich door met hare smalle vingers in het kalme, blanke water te spelen.

Nu richtte zij zich op en luisterde: Juist, dat was zijn stap. Ademloos fluisterde zij:

'De riemen liggen er in; maak het schuitje los en roei een beetje.'

'Maar zullen wij....?'

'Ik heb een paar woorden met je te spreken...'

Nu maakte hij het touw los, en het bootje schoot door een paar lange riemslagen van wal; een eindje verder hield hij stil, en zei met een ontevreden, trotsch schooljongens-gezicht:

'Nu - nu?'

Hij behoefde niet lang op antwoord te wachten. Alma was nu tot klaarheid gekomen met zich zelve, en zij, het kleine vrouwtje, was sterker dan de meeste vrouwen.

'Wij hebben eene domheid begaan, Adolf....'

'Maar, Alma....'

'Wees lief en laat mij uitspreken. Wij hebben eene domheid begaan en schamen ons voor elkaar. Dat is erg genoeg, maar het hangt van ons zelven af om niet te moeten blozen voor anderen. Terwijl het nog tijd is....'

Een spottende, maar tegelijkertijd weemoedige lach speelde om zijne volle, roode lippen.

'Je bent me eene lieve, bekoorlijke bruid, die de eerste maal, waarop wij elkander zonder getuigen ontmoeten, gebruikt om te moraliseeren!'

'Adolf.... pas op den rechterriem, anders raken wij vast.... laten wij niet langer blinde koe spelen. Hoe ik er mij op mijnen leeftijd ook over moet schamen.... is het nu toch zeker te laat om.... te ontkennen dat ik je liefheb; ja, ik heb je heel, heel lief, Adolf, en ik geloof dat jij veel sympathie voor mij hebt en dat jij je best doet om je zelven diets te maken....'

'Houd op.... vóór je iets zegt dat je later zoudt kunnen berouwen, Alma!'

Zij boog het hoofd en zag geruimen tijd hoe de frissche waterdroppelen schitterden op haar handje. Haar gelaat was rood als bloed.

'Maak het mij niet al te moeilijk, Adolf! Gelooft gij niet dat mijn oor dien avond schuld had aan....? Gelooft gij niet dat ik gezien heb hoe gij dien volgenden morgen beneden kwaamt met het gezicht van een schooljongen, die iets heeft uitgevoerd en bang is voor ontdekking? Neen, neen.... dat zeg ik volstrekt niet als verwijt, Adolf! Hoe zou je kunnen stralen van een geheim geluk dat je niet voelde? Hoe zou je het kunnen helpen dat je behoefte hadt om je als tusschen de anderen te verbergen?'

'Dat is niet waar, Alma!'

'Een weinig meer rechts dien riem.... nog een weinig.... ziezoo.... Zie je dat blauwe kleedje daar tusschen het groen, Adolf? Dat is Evy, Adolf! Ik heb nu onder de oogen gezien, wat ik eenige dagen geleden nog vreesde. Ik vrees nu niets meer.... ik ben nu niet jaloersch meer.... recht, recht, Adolf.... ziezoo.... nu kan je het blauwe kleedje weer zien, zie je, zij is niet eene leelijke oude vrijster, zij is geen meisje die men gaarne in het donker omhelst om bij daglicht zich voor haar te schamen...'

'Ha, ha, je bent niet jaloersch, zeg je?'

'Nu moeten wij aan land gaan, anders vestigen wij de opmerkzaamheid op ons. Wees nu verstandig, Adolf. Neem je woord terug, nu ik het mijne terugneem, zonder eenige bitterheid, zonder verwijt. Ik lees zoo duidelijk in je hart als slechts hij kan die.... nu, dat is hetzelfde.... en wees moedig en sterk. *Zij* is je liefde waard, *zij* heeft tijd om te wachten, en als gij beiden lang genoeg hebt gewacht, als de dag der belooning aanbreekt, dan zal uwe mooie roos nog heerlijk bloeien, nog even liefelijk wezen, zij zal niet verwelkt, niet oud zijn, niet....'

Hij had beide riemen losgelaten; hij was bleek, zat met de ellebogen op de knieën en zijne oogen waren onafgewend op haar klein, rood gelaat gevestigd.

'Je hebt - in mijn hart gelezen, Alma. Ik zie, dat het niets helpt tegen u op te komen! Ik dacht dat jou geld, wanneer ik je vroeg mijne vrouw te worden, mij den weg zou banen; ik voelde in mijn hart iets voor Evy, dat mij groote moeite zou kosten om te onderdrukken, ik erken dat ik niet veel voelde van den trots eens gelukkigen minnaars, toen ik van morgen....'

'Ziet ge wel, Adolf....' fluisterde zij, terwijl elk zijner woorden haar trof als een geeselslag.

'.... maar nu het woord is gezegd, dat ons wel scheiden zal voor eeuwig, nu zal je ook de g e h e e l e waarheid hooren; jij zult weten dat ik mij vanaf het eerste oogenblik machtig tot je aangetrokken heb gevoeld, dat, al had mijn gevoel ook de proef niet doorstaan waaraan wij het wilden onderwerpen, het was toch warm en oprecht. Ik ben een zwakke stumper, Alma, maar toch niet de lage gelukzoeker, dien gij meent. En ik zweer je dat, als ik in dit oogenblik gedwongen kon worden om op mijn woord van eer den naam te noemen der vrouw, die ik het meest van allen op de wereld acht en bewonder, het niet die van Evy zou zijn, hoe....'

'Prettig geroeid? was het mooi op het water?'

Het was Evy, die op een steen in het water stond onder een ouden beuk. Het blauwe kleedje fladderde in den wind en liet een allerliefst voetje zien. De donkere krullen glinsterden boven de diepe, schitterende oogen in den zonneschijn; de zeventienjarige, veerkrachtige gestalte boog zich tot de boot over, terwijl zij met de ongeschoeide hand een vasten greep deed in een tak om het evenwicht te bewaren, en daarbij gleed de blauwe stof terug van een ronden, mooien arm, sterk genoeg om een twee en twintigjarig hart van de allergrootste achting en bewondering op te heffen tot de bedwelmende hoogte der liefde.

Hare 'genade' Kopparhjelm kwam in een dikke, wollen sjaal en fladderende mutsenlinten Alma Florstedt tegemoet.

'Mijn lieve kind, gij zijt veel te dun gekleed om op het water te gaan. Gij ziet er nooit zoo heel frisch uit; ja ja, ik, die zwak ben, zie het wat goed en wij moeten oppassen dat wij niet meer zooveel van ons zelve eischen als de gelukkige jeugd. Mijn grootvaders oudoom had eene vrouw, die, op een hofbal midden in den zomer, kou vatte en stierf; zij liet een prachtige linnenkast na, die mijn man later erfde, en die ik voor geen geld zou willen verkoopen, neen voor geen driehonderd rijksdaalders.'

'Juffrouw Florstedt is misschien in het geheel geen speculant,' opperde de heer Johnsson.

'Ik vraag excuus, ik sprak niet tegen *u*,' gaf hare 'Genade' ten antwoord, terwijl zij koers zette naar het souper.

Die arme dominee Gustaaf. De dag en de partij liepen ten einde en zijn arm hart had nog geene verlichting gevonden. De grootste punch-karaf bevatte geen twee glazen meer, en de heesters zagen er uit alsof er een vernietigende adem over hen was heengegaan; de gespikkelde leghen was nog niet teruggekeerd, Stafoa pruttelde en braadde in de keuken, en nu lagen de beste gedeelten van het kalf daar binnen op schotels, om ten offer te vallen aan die, met eetlust gezegende, schare.

En wat loon had hij voor al zijne moeite?

Thilda was koeler en afwijzender tegen hem geweest dan nog ooit te voren, en mevrouw Alfhild had in den beginne uitsluitend gesproken over hare onuitsprekelijke droefheid en hem om raad gevraagd over een monument op het graf van haren Arthur; later had zij touwtje gesprongen en daarbij gecoquetteerd met Otto en Johnsson, zoodat zij een groote scheur had gekregen in haar beste rouwkleed.

Dominee had er een oogenblik ernstig aan gedacht zelf eens touwtje te springen en krijgertje te spelen met het aardige weeuwtje; maar noch zijne beenen, noch zijne waardigheid leenden zich daartoe. Wat zouden de goede Stjeusöhaltenaren wel gezegd hebben, indien dit toevallig eens onder de gemeenteleden de ronde had gedaan?

Jenny Follin was de beminnelijkheid in persoon jegens dominee, zoowel als jegens de anderen; maar zijn instinct zei hem, dat dáar het allerminst voor hem te hopen was.

Weldra was er van het kalfsgebraad weinig meer dan de herinnering over, en de tijd voor het vertrek aangebroken. Mevrouw Alfhild behoorde tot het rijdende gedeelte. Met dikke, ronde handen en drukke zorgvuldigheid sloeg dominee Gustaaf onhandig de sjaal om hare tengere gestalte.

‘Mijne liefste mevrouw, zorg er toch voor uwe vrienden niet te bedroeven door kouvatten.’

De jongeheeren waren te voet en per boot vertrokken. De oude Hemming zat naast haar in het rijtuig, anders niemand; het kon dus geen kwaad dat dominee een weinig heel vriendelijk was.

‘Dank, beste dominee, maar als het den tijd kon verhaasten dat ik mijn dierbaren Arthur....’

‘Het is verschrikkelijk op die manier te praten; gij behoordet in de eerste plaats te denken aan de levenden die u liefhebben!’

‘Och, houdt gij ook een heel klein weinigje van mij, dominee Blomgrew?’

‘Ja - a zeker.’

‘Hoe heerlijk! Lieve Hendrik, geef oom Gustaaf een. zoen.’

* * *

Indien de jonge ingenieur Otto een kalm en verstandig jongmensch ware geweest, zou hij gezien hebben dat Jenny Follin's gevoelens voor Johnsson bijna van het soort waren als jonge dames zoo

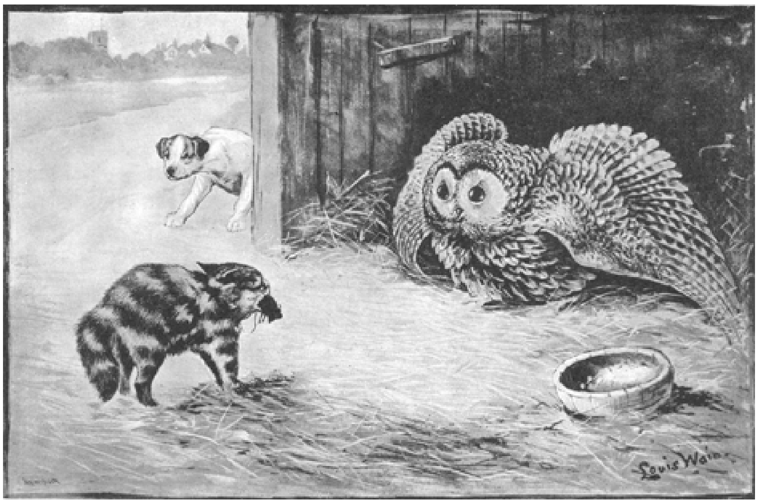

TUSSCHEN TWEE VIJANDEN. Naar Louis Wain. (Zie blz. 80.)

dikwijls koesteren voor groote, licht ontvlambare jongens, die nog op het gymnasium gaan.

Alle hulde en bewondering binnen de grenzen van eerbied vleien eene vrouw, onverschillig wie ze haar bewijst.

Maar de liefde en de ijverzucht zijn blind. Daarom vallen er zeker zoovelen, die beproeven moesten elkander te leiden.

Mister Johnsson bouwde reeds in zijnen, nog niet aangekochten heeregaard, in gedachten fraaie luchtkasteelen, met juffrouw Jenny's mooie gezichtje aan het raam, vriendelijk haren ridder toeknikkend zoo dikwijls deze bezweet en warm naar huis ijlde van akker of weide. En Otto meende dat Johnsson zijne hoop niet bouwde op zand.

Integendeel had hij uit de vertrouwlijke gesprekken van dien heer met Jenny over dat te koopen ‘goed’, hunne gezamenlijke beschouwing van de photographieën welke verkooplustige eigenaren den Zweedsch-Amerikaan toezonden, hem op het denkbeeld gebracht dat alles voor hem voorbij was.

Och, wat sneed de eerste groote smart van dien aard den jongen man door het hart! Otto beproefde, zooals gij weet dat wij allen in dergelijke gevallen hebben gedaan, zich diets te maken, dat zij de liefde van zijn warm hart niet waard was, omdat zij zich wilde verkoopen aan iemand, die in geestelijk opzicht nooit haar gelijke kon zijn, en die zij onmogelijk kon liefhebben. Maar gij weet ook dat dit altegader niets baat. Men doet zijn best om zijn liefde tot toorn te distilleeren, tot minachting voor haar ‘die zich verkoopt’, - en toch vóór men er aan denkt betrapt men zich zelf in het pijnlijke genot van te denken dat zij hém, aan wien zij zich geeft, niet bemint.

De arme Otto was eensklaps tot het inzicht gekomen dat het oude Zweden, met zijne honderden van vierkante mijlen, veel te klein was voor zulk een groot verdriet als het zijne. Hij zou over een paar dagen vertrekken, en dan trok hij ver weg, de wereld in, naar Argentinie, naar Montevideo, naar Brazilie, naar het einde der wereld, onverschillig waarheen!

En dan zou hij òf daar in den vreemde ten ondergaan en een gefrankeerden brief achterlaten aan mevrouw Jenny Johnsson, geb. Follin, met zulk eene aandoenlijke schildering zijner liefdesgeschiedenis, dat Jenny in geen veertien dagen naar den prozaïschen Johnsson zou willen zien, òf hij zou geld verdienen, veel geld, minstens driemaal zooveel als Kalla Johnsson bijeen had geschaard, en dan zou hij naar huis terugkeeren, heel toevallig het ‘goed’ van den heer Johnsson passeeren en op een mooien Augustusavond op de veranda verschijnen met grijs haar en gele wangen, en met gebroken stem zeggen:

‘Heb ik de eer door mevrouw Johnsson herkend te worden?’

En dan zou *zij*, mooi als altijd, maar gezet en matroneachtig, en blasée van Kalle Johnsson's prozaïsch wezen, hem met kloppend hart tegemoet komen en zien wat zij gemaakt had van den eens zoo jongen, mooien ingenieur Westberg. En aan haren voorschoot zouden twee of drie jonge mannen hangen met Johnssonsche trekken.... God, God, op die manier kon men krankzinnig worden!

Nog nooit had Otto zoo in alle bijzonderheden dit schokkende drama doordacht als nu van avond, nu hij geheel alleen een strooptocht op de heide had ondernomen. Hij wilde nog eens alle dierbare plekjes op zijn ouderlijk goed bezoeken; overmorgen zou hij immers vertrekken, zooals mama en zijne zusters meenden om zijne oude

betrekking weer te bekleeden. Het viel hem zoo bitter moeilijk om met dat plan van Montevideo voor den dag te komen, daar hij de werkelijke reden niet wilde zeggen.

Wel wel, het koren van Sunesap Sjöhölls kleine akkers was reeds binnengehaald. Ja, ja, het begon nu overal herfstachtig te worden. Hoe zou het gaan met den 85jarigen vader van Sune? Otto had den ganschen zomer den ouden man niet eens opgezocht.... Het venster naar den weg stond open en hij hoorde praten. Ook eene jeugdige, mooie stem. Jenny's! *Zij* daar! Otto sloop een weinig nader en ging op eene bank onder het venster zitten om te luisteren.

‘Nu mag grootvader er geen verdriet meer van hebben dat hij Sune en Katrien tot last is. Zij houden allemaal zooveel van grootvader en vinden het allemaal aardig dien mooien, grijzen kop hier in het hoekje van den haard te zien. God wil Sune en Katrien eens aan hunne eigen kinderen laten zien hoe een oud mensch verzorgd behoort te worden wanneer hij niet meer werken kan.’

‘Ach, grootvader, zóó heb ik het daar van binnen in mij altijd gevoeld, maar een ongeleerd mensch kan dat zoo niet op-reciteeren! Ik geloof dat zij iemand door en door kan zien,’ barstte moeder Katrien uit.

‘Ja, ja, je praat naar je wijs bent, Katrien. Ik weet dat het land niet vet is, en hij, die niet werkt, zal ook niet eten. Maar Sune is stijfkoppig en trotsch en wil haar vader niet onder de bedeeling hebben. Zoolang ik nog naar het bosch kon gaan om hout te sprokkelen was 't nog iets, maar als men zoo gebonden ligt, komen iemand allerlei gedachten in 't hoofd, moet de juffrouw weten.’

‘Nu moet grootvader niet meer peinzen over alles wat onaangenaam is, maar blij wezen dat hij zulke goede kinderen heeft als Katrien en Sune.’

‘Wat zegt gij dat lief! gij praat als een boek. Hu, wat zal het donker voor ons worden als u weer naar Stockholm gaat. Dank dat u weer eens ingekeken heeft. Als zij hier geweest is, is 't net of wij uit Gods huis gekomen zijn.’

‘Dank voor al uwe vriendelijkheid, moeder Katrien. Het is zoo goed en leerzaam te zien wat wederzijdsche liefde en geduld in een arm huisgezin vermogen.’

‘Lieve hart, wat gij zegt! wij danken haar, dat zij hier zoo dikwijls is gekomen, en voor de stof van Lina's japon en voor het weven van de servetten.’

Otto genoot en leed daar buiten op de bank. Die zonnestraal was dus tot hier doorgedrongen!

‘Ik mocht wel eens weten of zij hier meer op de hei is geweest? Toen mama hulp noodig had voor het maken van gelei enz., heeft zij bijna evenveel meegeholpen als Thilda. Wanneer Kopparhjelm ontstemd was, deed Jenny nog eerder haar best dan Gertrude en Evy om haar weer in een goed humeur

te brengen en mister Johnsson op een passenden afstand van haar te houden. Zij speelde quatremains met Anna Ljungklint, had medelijden met Amelia's kwalen, hielp Vivan bij haar fransch, en bouwde luchtkasteelen, die heeregaarden moesten worden, met den heer Johnsson. En nu hier op de hei.... Alleen voor hem straalde de zonnestraal niet.'

Nu sprak moeder Katrien weer.

'Ja, God zegene de juffrouw! O, wat moet die Amerikaan gelukkig worden, als gij eens trouwt.'

'In Gods naam, wat zegt gij daar, moeder Katrien?'

'Ja, God helpe mij, maar men heeft het mij voor zeker verteld; men praat er niet anders over dan dat u den rijken Amerikaan zult hebben, en Suna hoorde het gisteren ook nog van rechters Lina.'

Otto hoorde dat Jenny haastig opstond en den stoel van zich afschoof.

'Wil moeder Katrien mij een echten dienst bewijzen? Wees dan zoo goed en praat daar nooit meer van.... zulken onzin.... en zorg er voor dat anderen het ook niet doen, hoort ge, moeder?'

'Och lieve hemel, vergeef mij, vergeef mij ongelukkig mensch!'

Het was als kraakte de bank daar buiten. Ja, het ging toch ook niet, dat de grove handen dier arbeidsvrouw zouden grijpen in den romantischen sluier. Maar het was natuurlijk toch waar, wanneer iedereen het zei.

Langs de wei en de akkers ontgonnen grond, die de roodgeverfde arbeiderswoning omgaven, liep een haag van meidoorn en dicht bij het hek stonden eenige zware pijnboomen.

Jenny ging het hek door en liet de klink weer in den haak vallen. Toen zij zich omkeerde, stond Otto vlak voor haar op het smalle paadje.

'Hé, dat is gezellig! Is u misschien ook op den terugweg, dan kunnen wij samen gaan, ingenieur.'

'Ja, gaarne - altijd als ik u niet op de een of andere wijze stoor.'

'Lieve hemel, u ziet immers dat ik alleen ben, en daar ik hier in 't bosch mij niet best bezig kan houden met toiletzaken en....'

'Pardon, ik bedoelde slechts.... ingeval iemand anders, wiens gezelschap u aangenamer is....'

'Wat is dat, mijnheer Westberg? *Wat* bedoelt gij? Meent gij misschien dat ik hier ergens op de hei een rendez-vous heb?'

Zij waren langzaam het paadje opgewandeld. Nu bleef hij eensklaps staan.

'Juffrouw Follin, ik vraag u vergeving omdat ik weer, als zoo dikwijls, lomp tegenover u ben geweest. Maar het helpt niets; in de paar dagen, die ik nog thuis doorbreng, zal het stellig nog wel eens meer gebeuren en daarom is het maar het best alles tot het afscheid te bewaren. Zoover....'

'Zoover?'

'In zooverre gij in mijne ziel niet gelezen hebt wat tot mijne verontschuldiging zou kunnen dienen...'

'Neen, ik ben geen gedachtenlezeres. Dus gaat gij vertrekken?'

'Ja.'

Zij waren bijna aan het eind der heg. Daar begonnen de akkers van Westberga en waren de arbeiders aan het maaien. Twee dagen zijn een korte tijd. Hij zou haar misschien nooit meer alleen aantreffen. Nooit meer! O, zij moest toch weten welk

leed zij hem berokkend had. Daar schemerde reeds het hek van Westberga. Maar waartoe eigenlijk die vernederende bekentenis? Over een minuut zouden zij bij het hek zijn. Neen, hij kon zich niet stilhouden. Hij liep een paar schreden voor haar uit, toen hij zich zoo snel omkeerde, dat zij bijna in zijne armen ware gevallen.

'Ja, juffrouw Follin, ik ga vertrekken. En over een maand, misschien reeds eerder, zal het u moeite kosten u te herinneren wie ik was; over een jaar zult gij dit in het geheel niet meer kunnen. Langzamerhand zullen ook mama en de zusters ophouden aan mij te denken, en dan.... en dan.... zal ik hier niet meer terugkomen en niet meer zoovele domheden zeggen, ingeval het mijne moeder gelukken mocht wederom eenige jeugdige pensionnaires te krijgen....'

'Maar, lieve hemel, u komt toch terug?'

'Ik betreur het, dat ik u dat genoegen niet zal kunnen geven, juffrouw. Ik zou u gaarne de vreugde schenken dat gij als rijke en gelukkige vrouw - want gij wordt natuurlijk gelukkig, ten minste na verloop van tijd - meesteres op een mooien heeregaard, den armen civiel-ingenieur een gave kondt toewerpen in den vorm van eenige vriendelijke woorden, misschien zelfs wel van eene uitnoodiging voor een diner. Ik....'

Op datzelfde oogenblik zag hij haar aan.

'Groote God!'

Als met een snellen ruk had zij den conventioneelen sluier verwijderd, - de vriendelijk-onverschillige uitdrukking van haar jeugdig gelaat. Hare bruine oogen zagen diep in de zijne; bloedroode schaduwen gleden heen en terug over de perzikzachte wangen. Hare lippen beefden en om de ronding harer kin, op het mooie trotsche voorhoofd, in de kroese haren zaten duizenden van heldere cupidootjes, die fluisterden: 'Gij dwaas, ik bemin je, o, wat bemin ik je!'

Het was alsof zij het luide had geroepen. Hij strekte beide handen naar haar uit en fluisterde: 'Jenny.'

Beneden in het dal sneden de zeisen met gelijkmatigen snit het goudgele koren. Verderop, achter de beuken in de arbeiderswoning, streed de oude grootvader nog steeds met het verleden en Sune en Katrien met de armoede. De herfstzon daalde achter het dennenbosch. Het leven ging zijn gewonen gang. Voor een jongen, armen civiel-ingenieur waren de vooruitzichten nog even slecht als eenigen tijd geleden.

Maar dit kwam hem zelf niet zoo voor. De geheele wereld was voor hem van gedaante veranderd. Het leven was rijk en vol rozen. Het was lente en geen herfst. De zon ging op en niet onder. Zij hadden zich verloofd zonder woorden, zonder beloften, zonder eeden. Evenals de zwaluwen zich verloven in het bosch, wanneer de winter vliedt, de lente ontwaakt. Zij wisten niet hoe het gekomen was, maar toen zij met hunne gedachten weer op de aarde terugkeerden, zaten zij wang tegen wang ge-

leund op een bemosten steen, dicht bij het pad.

'Wist je niets? Begreep je niets?'

'Neen, Jenny, ik had alle hoop laten varen. En dat was nog niet het ergste; ik geloofde....'

'St, ik weet wat je geloofde.'

'Maar het zal nog eenige jaren moeten duren, Jenny, voor....'

'Ik zal ze niet rekenen, Otto.'

'En men zal je een thuis en liefde, goud en goed aanbieden en *ik* zal misschien nog heel lang arm zijn.'

'Niemand kan mij meer bieden dan jij geeft. Maar heb je wel bedacht, dat ik onder de hand oud kan worden, dat de Jenny, die eenmaal je huisvrouw zal worden, zeer veel kan verschillen van "de jonge, bekoorlijke pensionnaire" van mama Westberg?'

Hij legde haar door een blik het zwijgen op.

Het was laat geworden. Het koren op het veld was in schoven gezet. Zij hadden in de verte moeder Katrien hooren roepen: 'komt maar, koeien, komt maar!' De arbeiders waren naar huis gegaan en de familie op Westberga had gesoupeerd zonder Otto en Jenny.

Mama Westberg was moe. Deze zomer had meer van hare krachten gevergd dan vijf andere. Wanneer zij in huis rondliep, bezig en opmerkzaam opdat het geen der gasten aan iets zou ontbreken, of wanneer zij in het keukendepartement rood en warm hare bevelen uitdeelde, dan viel dit niet in het oog; maar zooals zij daar nu bij de schuurdeur stond en nazag of het koren behoorlijk was geborgen - de arme mama was meester en meesteres tegelijk, zag zij er oud en vermoeid uit. De gewoonlijk zoo levendige oogen waren mat en er lag een slappe trek om den mond. Zij schoof den zwaren grendel voor de deur, draaide den sleutel om en trok nog eens even er aan om zeker te wezen dat alles goed in orde was. Toen zij zich omdraaide ten einde naar het huis terug te keeren, stonden Otto en Jenny daar, hij met de armen om haar leest - er was niemand anders die hen zag - en zij bloosde en fluisterde bedeesd: 'tante'.

Mamaatje was moe en zenuwachtig. Dit was haar te veel; zij zonk op een bank, die bij de schuur stond, barstte in schreien uit en kon niets anders zeggen, dan: 'Kinderen, wat hebt ge gedaan?'

Otto's gelaat verdonkerde en Jenny verborg het hare aan zijn schouder.

'Maar mama, u houdt toch zooveel van haar.'

Nu strekte mamaatje de armen naar hen uit, omhelsde hen innig en teeder en fluisterde:

'Ik heb terstond wel gedacht dat het zoo ver zou komen.'

'Hebt ge? Dacht ge werkelijk dat Jenny van mij hield? Waarom heeft u mij dan geen moed ingesproken, u moet toch gezien hebben hoe wanhopig ik was!'

'Och Otto, eene lievere dochter had je mij nooit kunnen geven; maar men ziet het leven, wanneer men vijftig jaar is, een weinig anders in dan op twee-en-twintigjarigen leeftijd. Armoede en wachten, verterend verlangen en weifelende hoop zijn voor jonge harten zware beproevingen; en.... en.... ach, gij weet niet hoeveel ik van jelui houd, ook van Jenny - en had het jelui bespaard kunnen blijven..., maar nu zie ik hoe het is, Otto. Jij hebt het hart van je vader; je leven zou bedorven zijn geweest, en jij Jenny, je behoort zeker ook tot hen die slechts eenmaal in hun leven innig liefhebben. Moge God jelui zegenen, zooals ik het doe.'

Zij zaten nog geruimen tijd bijeen en mamaatje kuste nu eens hare nieuwe dochter en droogde dan weer hare tranen af. Eindelijk werd Otto naar bed gezonden, ernstig, beslist alsof hij nog een kleine jongen was.

En mama bracht Jenny naar hare kamer, die zij met Vivan deelde. Zij moest naar bed gaan terwijl mevrouw nog bij haar was, en mama sloeg eigenhandig de deken om de jonge, mooie figuur.

Vivan, de Benjamin, was het wel gewoon dat mama nu en dan nog eens kwam kijken, als zij reeds te bed lag.

Toen zij ontwaakte en mama op de knieën zag liggen bij Jenny's bed en haar hoorde fluisteren: 'goedennacht, mijn eigen, lief kind!' stak Vivan haar blonde krullebol op en zei:

'Och, malle mama, laat Jenny toch met rust. *Uw* klein meisje ligt hier.'

(*Slot volgt.*)

Tusschen twee vijanden.

Poes heeft een goede vondst gedaan, zoo'n flinke, ferme, dikke muis, die krijgt ze niet dagelijks te pakken; maar nauwelijks heeft zij zich omgekeerd, of daar bemerkt zij, dat zij haar lekker hapje nog zoo veilig niet binnen heeft. Van twee kanten dreigt het gevaar; als gehypnotiseerd, staart Poes den afschuwelijken, reusachtigen katuil aan, die daar voor haar op den grond ineengedoken zit en in wiens akelige ronde, loerende oogen duidelijk genoeg te lezen staat dat hij er niet tegen opziet den strijd met Poes aan te binden en haar dien eerlijk verdienden buit te ontnemen.

En terwijl Poes als verlamd dien geduchten vijand aanstaart, komt door het deurtje van de schuur Pluto, de hond, gluren; ook hij heeft het op de muis voorzien.

't Is me wat moois, Poes heeft de moeite gedaan het dier te vangen en nu willen die nietsdoeners haar nog die prooi ontrukken. 't Zal een harde strijd worden tusschen die drie; 't einde zal wel zijn, dat Poes haar muis laat vallen en hard wegloopt, terwijl Pluto en de uil mekaâr jammerlijk toetakelen en de oorzaak van hun gevecht vergeten. Misschien krijgt Poes dan nog op slot van rekening haar smakelijk boutje.

Gaat het zoo ook niet dikwijls in het werkelijke leven, maar vooral in de politiek?

De muziekliefhebber.

Hij fluit, hij fluit, hij fluit!

Hij heeft al gefloten toen hij een knaap was, hij floot als jongeling, hij floot als krachtig man, en nu witte haren zijn schedel geheel bedekken fluit hij nog. Hij zal spoedig zijn vijftigjarig lidmaatschap

vieren van het muziekgezelschap 'de Harmonie' en dan is het groot feest, dan zal er worden getoast en gedronken en geklonken, en dan zal men luide den lof verkondigen van het volijverige, oudste lid der muzikale vereeniging.

En waarlijk, die lof en die hulde zijn verdiend! Niet veel jubilarissen zijn er, aan wie die eerbetooningen beter besteed zijn dan aan onzen gewetensvollen fluitist. Nu staat hij op het punt zich naar de uitvoering te begeven; hij is reeds in groot gala, en nog neemt hij het er van zijn partij

DE MUZIEKLIEFHEBBER. Naar A. Ricci. (Zie bladz. 80.)

even te repeteeren.

Vast in de maat is hij als een rots; wanneer violen en trompetten, bas en pauken het met elkander te kwaad kregen, hij zou er niet eens naar luisteren en maar altijd door puntelijk zijn partij spelen.

Kom daar eens voor bij de tegenwoordige jongelui! Die laten alles aan het toeval, aan de stemming van het oogenblik over; hun partij instudeeren, dat achten zij verbeneden zich, en zij noemen stilletjes onzen ouden fluitist: 'Een muziekgek.' Hij laat ze praten; wacht maar, als ze vijftig jaar verder zijn!

Het hart van smaragd.
Een sprookje, door Hyacinth.

In vroegeren tijd, zeer lang geleden, toen er nog toovenaars en dwergen en feeën bestonden, leefden er op zeker kasteel een graaf en een gravin, die een eenig zoontje hadden, een mooien jongen met lange krullen als van goud en met oogen zoo blauw, als waren het stukjes uit den hemel gesneden. Als hij lachte, werd ieders hart zoo vroolijk en gelukkig, alsof op een mistigen dag plotseling de zon door de wolken breekt en alles schitterend doet opleven.

Ieder op het kasteel vergoodde dan ook den kleinen Fé, zooals hij genoemd werd. Felix was eigenlijk zijn naam; dat beteekent geluk, en geluk scheen niet alleen het leven van Felix te zullen vervullen, maar ook overal door hem te worden verspreid.

Fé's grootste genoegen was, door de prachtige tuinen rondom het kasteel te zwerven; soms ging hij ook verder, naar het bosch, dat zich daarbuiten uren ver uitstrekte. 't Was er zoo heerlijk, onder die donkere boomen, in het gras, zacht als fluweel onder de voeten, dat met tallooze bloempjes bezaaid was. Fé wist, dat hij zich niet te ver in 't bosch mocht wagen; zijn ouders hadden het hem streng verboden; maar eens vergat hij voor een oogenblik dit verbod, hoewel hij anders nooit ongehoorzaam was, want daarvoor had hij zijn ouders veel te lief. 't Was juist om zijn moeder genoegen te doen, dat hij verder ging dan hij wel mocht.

Daags te voren had de gravin, die veel van bloemen hield, gezegd:

‘Ik wilde, dat iemand mij de roode struisveerbloem kon bezorgen, die slechts eens in de tien jaar bloeit. Tien jaar geleden heeft mijn broer, terwijl hij op de jacht was, ze eens gevonden en mij de bloem gebracht; zij is echter spoedig verwelkt. Had hij de plant maar uit den grond gehaald en ze mij gegeven, dan had ik haar kunnen opkweeken, maar zonder de bloem kan niemand de plant nu meer herkennen. Wie zal ze dan ooit kunnen vinden?’

‘En waar groeide zij, moeder?’ vroeg Fé.

‘Dat weet uw oom juist niet meer. Hij zegt, voorbij de grijze rotsen; ik ben er laatst met vader heen geweest, en ééns met Jacob den houtvester, maar wij vonden, helaas! niets.’

Fé zweeg, maar den volgenden morgen zeer vroeg stond hij op en ging het bosch in; hij wandelde langen tijd voort, altijd rechtuit, want de grijze rotsen, dat wist hij, moesten zich juist midden in het bosch bevinden.

Het woud werd hoe langer hoe wilder, de struiken slingerden zich woest ineen en de takken schenen overal in elkander verward te raken; nauwelijks kon men door het dichte dak van bladeren het blauw van den hemel meer zien. De doornen staken Fé in de handen, in het gezicht en in de voeten; hier en daar bleven vlokken van zijn mooi haar aan de struiken hangen en de vogels vlogen dadelijk er op af om ze tjilpend van vreugde naar hun nestjes te brengen, denkende, dat zij die nu met goud konden versieren.

Fé voelde echter nog geen vermoeidheid; het was immers voor zijn lieve moeder. Daar zag hij eindelijk de grijze rotsen voor zich: geweldige steenklompen, grillig door elkander geworpen; hier en daar waren zij bedekt met mos en klimop en het water druppelde er langs en viel op weelderige, groene varens en woudbloemen; maar hoe Fé ook zocht, nergens zag hij de lievelingsplant zijner moeder.

Hij wilde nu aan de andere zijde der rotsen zoeken, maar hoe hij ook liep, hoe ver hij ook ging, nergens hield de muur van steen op; toen wilde hij er over klimmen, maar de rotsen waren zoo steil en glibberig, dat hij zijn vingertjes tot bloedens toe bezeerde en nog voor niets. Toen verloor onze Fé eindelijk den moed, hij zette zich op het gras neer en begon te schreien; al zijn moeite was vergeefs; hij had nu een ongehoorzaamheid op zijn geweten; hij had zijn ouders angst en schrik bezorgd en alles voor niets.

Nu moest hij nog terugkeeren, en nu hij de hoop verloren had de schoone bloem te vinden, voelde hij eerst-recht de pijn van de doornprikken en zag er met schrik tegen op, dienzelfden weg door het woeste woud nog eens te maken.

Maar 't werd al laat, de zon stond al hoog aan den hemel; hij moest dus teruggaan en hij was zoo moede en zoo verdrietig; alle lust en moed hadden hem verlaten.

‘Wat zoekt gij?’ hoorde hij een wonderlijke stem vragen, en toen hij zijn betraande oogen verwonderd rondsloeg, bemerkte hij een mannetje van nog geen el lengte. Het kereltje was geheel groen; het had groene haren, een groenen baard, een lang groen kleed, dat over het mos sleepte, en goudgroene oogen die als gloeiende kolen glinsterden. Zóó weinig stak hij af van al het groen rondom hem, dat hij op 't eerste oogenblik niet eens in het oog viel.

‘Wat zoekt gij?’ herhaalde hij nog eenmaal.

Eerst was Fé zoo bang, dat hij niet durfde antwoorden, maar het vreemdsoortige mannetje keek hem met zijn brandende oogen zóó strak aan, dat Fé wel iets zeggen moest, of hij wilde of niet.

‘Ik zoek de roode struisveerbloem,’ zeide hij eindelijk zacht en bevend, ‘die slechts eens in de tien jaren bloeit.’

‘En wat wilt gij met die bloem doen?’ vroeg de dwerg verder, altijd vervaarlijk met zijn gloeiende oogen rollende.

‘Aan mijn moeder geven.’

‘En wat wilt gij mij geven, als ik ze u bezorg?’

‘Ik heb niets bij mij,’ antwoordde het kind eenvoudig.

‘Gij hebt juist, wat ik sedert dagen zoek; kom maar met mij mede,’ en hij stak hem zijn klein bleekgroen handje toe, dat koud en glibberig aanvoelde als de rotsen, waaruit hij gekropen scheen.

Hoewel Felix inwendig sidderde, zag hij wel in, dat hij gehoorzamen moest; hij hield dus de hand van den dwerg stevig vast en volgde hem. Al was hij nog zoo'n jong kind, toch overtrof hij zijn geleider wel meer dan een hoofd in lengte.

Met zijn andere hand schoof het mannetje de zware rotsen vaneen of het kaartenhuisjes waren, en Fé kwam nu in een lange gang, die door glimwormpjes, in bloemkelken verscholen, flauw verlicht was.

Aan het einde van de gang was een lage ijzeren deur, die met wel zeven sloten verzekerd scheen; maar de dwerg tikte er even op en nu ging zij open, en zij traden in een zaal, die van binnen geheel met groene steenen van verschillende soort en ook van verschillenden glans bekleed was.

Felix had in een oogwenk gezien, dat daar steenen bij waren, zooals die, waarvan zijn moeder een halsketting en diadeem bezat, en die smaragden heetten, maar de meeste waren van het soort, waarvan de groote groene vazen gemaakt waren, welke vader laatst uit Rusland had gekregen en die hij malachkiet noemde.

In het midden der zaal stond een rustbed van groen marmer en daarop lag een meisje in het wit gekleed, zoo stil als ware zij ook een beeld; boven het bed hing een groene lamp, in den vorm van een bloemkelk, gevuld met lichtgevende torren, maar het voornaamste licht kwam van buiten door kleine openingen in de muren.

Een vrouwelijke dwerg, even groen als Fé's geleider, zat naast het bed en vlocht uit groene bladeren een kleedingstuk. Toen de twee binnenkwamen, stond zij op en begon met den dwerg een onverstaanbare taal te spreken. Onder het praten wees zij naar een der hoeken; onwillekeurig volgde Fé die beweging en zag daar in een groenen pot een fraaie plant met donkerroode, veerachtige bloemen, die tegen deze groene omgeving heerlijk afstaken.

Hij gaf een gil van vreugde en riep opgewonden uit:

‘Dat is de bloem, die ik zoek.’

‘Stil,’ geboden de beide dwergen; maar het was te laat; het meisje, dat op het rustbed lag, was opgesprongen en nu zag Fé een doodsbleek, maar beeldschoon gezichtje van een kind van zijn leeftijd.

Haar oogen hadden echter geen glans meer en er scheen geen droppeltje bloed meer in haar aderen te vloeien, zoo doorschijnend scheen zij als kristal.

‘Wij komen u redden, Irmengarde,’ zeide de dwerg, ‘ik heb eindelijk gevonden, wat ik zoo lang zocht.’

Maar het meisje hoorde niets meer; zij was achterovergevallen en de dwergenvrouw legde de hand op de plaats van haar hart.

‘Spoedig, 't is hoog tijd!’ zeide zij, ‘het zijn de laatste slagen.’

Toen wendde zich het mannetje tot Felix.

‘Gij wildet die bloem gaarne bezitten, niet waar?’

Het knaapje knikte angstig van ja.

‘Welnu,’ ging hij voort. ‘dan moet gij eerst dit meisje genezen. Zij is de dochter van den groot-hertog Morelli; op de jacht heeft haar vader het ongeluk gehad, zijn eigen kind een pijl door het hart te schieten. Wij hebben op ons genomen, haar te genezen; maar dit kunnen wij slechts, als wij haar een ander levend hart geven. Gij zijt jong en sterk; zie! hier heb ik een hart van smaragd; dit geef ik u voor het uwe in de plaats; gij zult niets voelen van den ruil en de plant is van u.’

‘En doet het geen pijn?’ vroeg Fé, want hij vond het groene glinsterende hart, dat de dwerg hem toonde, heel mooi en gaarne redde hij bovendien het lieve meisje het leven.

Zonder te antwoorden zag de dwerg hem scherp aan. Fé viel in slaap, en toen hij wakker werd, lag hij op het groote grasperk achter in den tuin van het paleis en naast hem bloeide de prachtige roode bloem. Dit overtuigde hem, dat het gebeurde geen droom was; maar hij voelde zich toch zeer vreemd en wonder te moede. Het was of hem iets zwaars drukte aan zijn linkerzijde en of daar tevens een ledige plek was, die hij altijd voelen moest; hij dacht aan zijn moeder, maar het denkbeeld, haar te verrassen met de bloem, gaf hem geen vreugde meer.

Hij stond op en ging naar het kasteel met de bloem in de hand. Zijn moeder, die zeer ongerust was, kwam hem tegemoet en omhelsde hem schreiend; hij vond geen lief woord om haar gerust te stellen, hij gaf haar de bloem, maar vertelde haar niet, hoe hij er aan gekomen was. Toen hij aan het kasteel kwam, had hij trouwens alles reeds vergeten. Zij kuste en dankte hem, maar hij bleef onverschillig en koud.

't Duurde niet lang, of iedereen vond, dat er een groote verandering met Fé had plaats gevonden; zijn lieve, blauwe oogen schenen versteend te zijn, zoo hard en koud staarden zij ieder aan; hij scheen zich om niets te bekommeren, nòch om zijn honden, nòch om zijn paardje of zijn vogeltjes; ja, zelfs niet om zijn ouders.

Hij, die vroeger schreide om een dood vlindertje, kon nu met droge oogen aanzien, dat de jongens van het dorp een dier doodmartelden, dat een voerman zijn paard erbarmelijk sloeg; naar dat alles stond hij glimlachend te kijken. Zelf was hij te goed opgevoed om dieren of menschen te plagen, maar als anderen het deden, dan trof het hem niet. Zijn moeder nam hem dikwijls mede als zij de arme zieken in het dorp bezocht en verheugde zich vroeger altijd over Fé's medelijdend hartje, dat hem steeds aanspoorde om, zooveel hij kon, te helpen en te troosten, maar tegenwoordig maakte het gezicht van de grootste ellende, de pijnlijkste ziekte, niet den minsten indruk meer op hem; hij zag het onverschillig aan, ging het voorbij of 't hem niet aanging.

Vergeefs sprak zijn moeder hem over de verandering, die in hem had plaats gegrepen; zij trachtte zijn gevoel op te wekken, zijn hart te treffen. Fé luisterde naar haar, als sprak zij een vreemde taal, vol onverstaanbare klanken.

Intusschen leerde Fé tegenwoordig veel beter dan vroeger, zijn leermeesters stonden verbaasd over de vorderingen die hij maakte; maar even beminnelijk en aantrekkelijk als hij vroeger was, even afstootend en onaangenaam scheen hij thans. Vroeger voelde ieder zich als verwarmd in zijn tegenwoordigheid, nu echter was het of er een kille adem van hem uitging, die alle edele, warme gevoelens verstijfde.

Hij bemerkte het en verwonderde er zich meermalen over; zijn ouders waren bedroefd en zagen hem vol zorg en kommer aan.

Zijn vader werd in den oorlog gewond en men droeg hem stervend in het slot, waar zijn wanhopende vrouw hem de oogen toedrukte.

'Fé, mijn jongen!' riep zij in de eerste, treurige opwelling van haar smart uit, 'nu heb ik niets meer dan u; kom, wees mij tot steun, tot troost!'

Hij hoorde haar koud en onverschillig aan, hij volgde het lijk zijns vaders naar het graf, zonder een enkelen traan te storten, maar erger dan ooit voelde hij de leegte van binnen, een leegte, die echter zwaarder woog dan lood; hij verlangde naar liefde, naar smart, hij verlangde zoo te kunnen schreien als zijn moeder, maar hij kon niet.

En zoo gingen de jaren voort; met grievend verdriet zag de moeder, hoe haar kind steeds meer en meer verlaten stond, hoe hij bestemd scheen, onbemind, gevreesd en gemeden door het leven te gaan; maar nòch haar beden, nòch haar raadgevingen, nòch haar tranen baatten.

'Moeder, 't is mijn schuld niet, ik voel niets van alles,' antwoordde hij, 'ik weet niet wat smart, wat liefde is.'

Eens waren moeder en zoon uitgenoodigd op een groot feest bij den koning van het land; daar waren tournooien en ridderfeesten, en onder alle ridders was er geen zoo schoon, zoo dapper als de jonge graaf Felix. Zijn moeder zag met vreugde, hoe ieder hem bewonderde, maar tevens bloedde haar hart, wanneer zij dan bemerkte, hoe spoedig allen hem ontweken; zoo gaarne had zij onder al die lieftallige jonkvrouwen een gade voor hem gezocht.

Geen enkele trok hem meer aan, dan de schoone Irmengarde, de eenige dochter van hertog Morillo. Ook Felix scheen haar te bewonderen; al kon hij geen liefde voor haar gevoelen, toch vroeg hij haar hand. Zijn helder verstand zeide hem, dat onder alle dochteren van het land geen was, met wie hij een passender huwelijk sluiten kon. Daarenboven, wanneer hij haar zag, overviel hem een vreemd gevoel, het was of hij haar reeds eer gezien had, lang, zeer lang geleden.

Eens vroeg hij haar tot vrouw. Zij antwoordde niet dadelijk op zijn vraag, maar zag hem aan met haar groote, zwarte oogen, waaruit eensklaps heldere tranen vloeiden.

'O!' riep zij uit, 'hoe kunt gij mij liefhebben? Gij hebt immers geen hart! Arme Fé!'

En nu werd het plotseling licht in Felix' geest; hij doorleefde alles, wat jaren geleden gebeurd was; hij meende zich weer verplaatst in de groene spelonk, en haar handen in de zijne nemend, vroeg hij haastig: 'Heeft uw vader u niet eens door het hart geschoten en hebben dwergen u niet genezen?'

'Ja,' fluisterde zij, 'in mijn kinderjaren.'

'Welnu, dan hebt gij mijn hart gekregen; geef het mij terug, of neen! behoud het; laten wij samen slechts één hart hebben voortaan.'

En toen gebeurde er iets vreemds: het steenen hart, dat de dwergen aan Felix gegeven hadden, viel ter aarde en plotseling voelde hij zich een ander mensch worden. Wat Irmengarde liefhad, dat had hij ook lief; haar wenschen, haar vreugde en leed werden ook de zijne. Zij waren met recht één van hart en ziel, en nooit zag men zulke gelukkige, liefhebbende echtgenooten, zoo geëerd en geliefd door hun omgeving als graaf Felix en gravin Irmengarde.

Ami's begrafenis.

't Is voor het eerst dat zij een begrafenis bijwonen; het is maar die van een hond. Doch wie weet, wat Ami geweest is voor die kleine kleuters, welke trouwe, jolige speelkameraad, hij zal begrijpen dat de tranen, thans van hun wangen rollend, oprechter en smartelijker zijn dan menige leedvertooning, die op begrafenissen van groote menschen voor het fatsoen alleen ten toon gespreid wordt.

Behalve de jonge rouwdragers hebben zij nog kleine buren en vriendjes medegebracht voor wie, wij moeten het oprecht bekennen, de heele geschiedenis meer een grap dan een droevige plechtigheid is.

Alleraardigst is het de verschillende uitdrukkingen op de gezichten der kinderen te zien. De welsprekende Jan houdt een lijkrede op den overleden vriend; de grootere Willem luistert lachend naar hem, terwijl hij op de spade leunt, waarmede hij zoo pas het graf heeft gedolven. Links van hem, met de handen in de broekzakken, staat een derde jongentje, die veel meer onder den indruk van de droevige gebeurtenis schijnt, want hij luistert aandachtig naar de lofredenen, die den dooden Ami te beurt vallen. Maar het diepst getroffen is het kleine Mientje, wier trouwe speelkameraad het lieve hondje eens was; in haar eene handje houdt zij een bladerenkrans, dien zij straks op het versch gesloten graf van haar lieveling zal neerleggen. Haar groote zuster, een weinig ongerust over die heftige uitbarsting van smart, tracht haar te troosten. Dan is er nog het jongere broertje, die, hoe ook gehecht aan Ami, toch niet zoo beheerscht is door zijn verdriet of hij wil wat meer van nabij het mysterie van den dood onderzoeken. Hij buigt zich over het dier en vraagt zich af hoe 't mogelijk is, dat Ami, die vroolijke, levendige Ami, daar nu zoo stijf en roerloos neerligt. Zijn hoofdje is gebogen in diep gepeins; 't is de eerste keer, maar stellig niet de laatste keer dat deze kinderen daar zullen staan, stom en vragend tegenover den grooten Maaier, die mensch en dier, oud en jong, onbarmhartig wegrukt.

Hoe menigmaal zullen zij later nog bij geopende graven staan en in vollen, somberen ernst datgene aanschouwen, wat hun nu nog als spel voorkomt.

Oude schuld.
Tooneelspel in vier bedrijven, door Conrad Veldhorst.

PERSONEN:

OTTO WALDORP.

MARGARETHA, zijne dochter.
CATO, Weduwe ZONDAAL, zijne zuster.
HENRIETTE MARTENS.
HERMAN SMIT.
GUSTA, zijne vrouw.
REINIER, zijn zoon.
Burgemeester BREEVOORT.
Jonker BREEVOORT.
JALINK.
VAN DER SWANG.
DU VERNIER.
ELIZE.
Vrouw VIS.
Heeren en Dames.

Eerste bedrijf.

Het tooneel stelt voor een tuin, links een veranda, waaronder een tafeltje met ververschingen, rechts bloemperken. Elize staat bij de tafel een courant te lezen. Reinier is bezig, op een ladder staande, een tent te decoreeren.

ELIZE.

Ik geloof toch nooit dat wij oorlog krijgen; keizer Wilhelm en de Czaar hebben mekaar omhelsd.

REINIER.

Doe je ook aan politiek, meisje?

ELIZE.

Meisje! Foei, wat is dat volk hier buiten ordinair.

REINIER.

Wat heb ik miszegd?

ELIZE.

Wie zegt er nu ‘meisje?’

REINIER.

Ben je een jongen misschien?

ELIZE.

Nu, 't is uw schuld niet, dat u 't niet beter weet, maar bij ons in Amsterdam zegt men juffrouw tegen een meisje, dat men nog geen permissie heeft bij den naam te noemen.

REINIER.

Ach kom! Zeggen ze dat in Amsterdam?

ELIZE.

Wel zeker, en ik zou ook graag willen weten, waarom ik niet evengoed juffrouw mag heeten als juffrouw Waldorp. 't Is erg genoeg, dat ze geen mevrouw tegen mij zeggen als ik getrouwd ben. 't Is vreeselijk naar en onbillijk.

Reinier,

Als je ten minste zooveel om woorden geeft, juffrouw.

Elize.

Wel zeker, geef ik er om, en daarom zeg ik u

AMI'S BEGRAFENIS. Naar J. Ekenaes. (Zie blz. 84.)

meteen, dat het mij volstrekt niet aanstaat, dat u, die mij geen half uur kent, tegen mij jijt en jout. Dat is een bewijs van uwe weinige educatie.

REINIER.
Maar meid, waar haal jij die verbeelding vandaan? Neemt u me niet kwalijk, ik wilde u vragen mejuffrouw, in welk pensionaat heeft u uw educatie ontvangen; 't is zeker om die educatie te voltooien, dat u hier voor pleizier een beetje huiswerk doet, en u getroost een katoenen jurk en een tulen muts te dragen.

ELIZE.
O foei, die mutsen zijn zoo miserabel; ik haat ze ontzaglijk,

(met een fijn mondje)

ontzettend.

REINIER.
Waarom draag je ze dan?

ELIZE.
Omdat we anders geen behoorlijken dienst kunnen krijgen, ziet u; het beteekent, dat ik een Amsterdamsch meisje ben. Ik heb er daarom 25 gl. huur meer voor gevraagd. Maar ik vind ze affreus vernederend.

REINIER.
Waarom spreek jij je moêrstaal niet? Vind je dat koeterwaalsch zoo mooi?

ELIZE.
Waarom mag ik niet spreken als de dames? 't Is toch mijn mond. Ik ben veel knapper, al zeg ik 't zelf, dan juffrouw Bruin en juffrouw Zwart, en als je mij Zondags eens zag, dan zou je begrijpen, hoe de heeren in Amsterdam, als wij naar de komedie gaan en in de losje zitten, ons voor heusche dames aanzien. En dan den volgenden dag schellen ze bij ons volk aan, en als wij niet die verdoemde mutsen...

REINIER.
Zacht wat, dat moest je eigenlijk ook in 't Fransch zeggen.

ELIZE.
Ik vertik het.

REINIER.
Zet den kikvorsch op den stoel, hij springt toch weer in den poel.

ELIZE.
Als ze die muts zien, dan is 't uit met de sjaboo pas.

REINIER.
Chapeau bas, als je nu toch je fransch wil luchten.

ELIZE.

Ken jij fransch? Ik wou 't ook zoo graag leeren! Piano daar heb ik al les in gehad, voor een kwartje het uur, maar ik kan ze niet vatten al die barbaarsche namen. Maar fransch, ik zou er om honger willen lijden, 't is zoo verrukkelijk, zoo goddelijk fransch te kennen. Waar heeft u 't geleerd, meneer?

REINIER.
Waar ik 't geleerd heb? Wel, uit de boeken.

ELIZE.
Ach kom, dat is verbazend knap. Heeft u een meisje?

REINIER.
Neen, ik heb geen juffrouw en wil ze ook niet hebben.

ELIZE.
En waarom niet?

REINIER.
Omdat ik geen mijnheer wil zijn.

ELIZE.
Gekheid! Als je op zijn zondagsch bent, zie je er zeker even knap uit als jonker Breevoort, die mijn juffrouw de cour maakt. Ik zeg 't niet, omdat ik senie in je heb. O Dieu non! Ik heb een galant, een echte, heusche heer, een futur.

REINIER.
Geluk er mee! Maar wees voorzichtig dat je futur je geen treurig passé bezorgt.

ELIZE.
Wat belief? Nu praat jij - ik wil zeggen u koeterwaalsch. Ik zou hem niet willen ruilen tegen jonker Breevoort, al maakt hij mij - ik zeg 't in vertrouwen - even hard 't hof als de juffrouw! Vind je mij ook niet mooier dan mijn juffrouw?

REINIER.
Ik heb je nooit aangekeken en je juffrouw nog minder.

ELIZE.
Dat lieg je. Toen gister de juffrouw met je stond te praten, heb je geen oog van haar afgehad.

REINIER.
Je bent gek.

ELIZE.
Waarom? Omdat ik dienstbode ben misschien? Ik ben even goed als een ander, even goed als mijn juffrouw; maar het eenige verschil is dat zij luieren en ik voor mijn brood werk, en daarom past mij dit niet en dat niet. Ik kan 't werk doen en zij hebben maar pret. Nu krijgen ze feest, er is fanche ver of hoe heet zoo'n machine ook, en dan gaan ze voor pleizier koopvrouw spelen, in een winkel staan voor menschen die bij een overstrooming alles verloren hebben, ergens boven in Spanje geloof ik, en dan koopen ze weer nieuwe kleeren en dure byoux en wij kunnen toekijken, alleen omdat wij een tulen muts op 't hoofd hebben die zij ons opzetten, dat kernalje. Maar

ik ben er mijn langsten tijd geweest en ik zeg maar voor dezen dienst... voor deze betrekking een ander.

REINIER.
Wat heb je hier tegen? Mij dunkt dat het een beste dienst is.

ELIZE.
Er zijn geen goede diensten, alle diensten zijn slecht, overal zitten ze ons op den kop; omdat zij ons betalen, moeten wij naar hun pijpen dansen. Mijnheer heeft verbeelding alsof hij de Sultan van Java was; zoo is dat vee nu altijd, en de jonge juffrouw is een mal wicht, die doet of ze van den prins geen kwaad weet, maar jawel, die heeft het hier (*achter den elleboog wijzend*), en de oude mevrouw is een verdekselde totebel.

REINIER.
Nu vergeet je zelf je hollandsch; pas op, breek je porselein niet.

ELIZE.
Houd jij je mond, dagdief, dankverdiener van de groote lui

(breekt de karaf).

Daar heb je 't, daar ligt de karaf, straks is 't weer hommeles! O jé, daar komt de juffrouw aan, beladen met pakjes. Als ze meid was, zou ze er voor bedanken Amsterdamsch goederenvervoer te spelen. Nu hindert het niet, ze blijft toch dame.

MARGARETHA

(binnenkomend).

Dag Lies! Dag...

(tot Reinier).

Och Lies, help me die pakjes aannemen. Is mijne tante al bij de hand?

ELIZE

(erg geaffecteerd).

Heusch! Ik zou 't u niet kunnen zeggen, juffrouw! 't Is warm weer, vindt u niet?

MARGARETHA.
Hé, heb je die karaf gebroken? Hoe jammer.

ELIZE.
Ik kan 't toch heusch niet helpen. Die dingen zijn veel te fijn voor het gebruik. In mijn vorigen dienst bewaarde men ze in de bonneur en had grovere voor dagelijksch gebruik. Zoo is 't dienstboden-trèterij. Men kan er niets aan doen, dat 't goedje breekt, en dan krijgt men een standje op den koop toe.

MARGARETHA.
Nu, breng de stukken maar weg; als tante het ziet dat een van die mooie karafjes gebroken is, dan heeft ze er maar verdriet van.

ELIZE.
Mevrouw maakt ook zoo'n herrie om alles.

(af).

REINIER

(van de ladder afkomend).

Zal ik straks terugkomen, juffrouw?

MARGARETHA.
Waarom? Och ja! 't is misschien een beetje lastig voort te werken als papa en tante hier zijn. U heeft dat netjes gedaan. Van Santen zei me dat hij iemand wist, die met veel smaak kon decoreeren. En hij had gelijk. Heeft u trek in iets verfrisschend? Een glaasje sherry?

REINIER.
Dank u wel, juffrouw!

MARGARETHA.

Waarom niet? 't Geeft kracht en 't frischt op. Blieft u misschien iets anders?

(verlegen)

ik heb hier geen... bittertje.

Reinier.
O juffrouw, ik drink nooit sterken drank, daarom bedank ik u ook voor sherry.

Margaretha.
Maar sherry is niet sterk.

Reinier.
Mag ik liever een glas spuitwater?

Margaretha.
Met pleizier! Maar een beetje sherry zal u niet schaden.

Reinier.
't Zou mij smaak kunnen geven, en wie met een kleinigheid begint, die weet niet waar ze hem toe brengt.

Margaretha.
Ik geloof dat het toch verdienstelijker is matig te zijn dan zich geheel te onthouden van drank.

Reinier.
Voor rijken, ja, maar voor ons niet.

Margaretha.
Bah! is 't dan zoo lekker, jenever, ik vind het zoo akelig, zoo gemeen.

Reinier.
't Moet zooveel vergoeden, juffrouw!

Margaretha.
Dat zegt nicht Henriette ook. 't Is naar, werkman te zijn, niet waar?

Reinier.
O, wanneer wij werk hebben, neen.

Margaretha.
Heeft u dan wel eens geen werk?

Reinier.
Als ik werk had zou ik hier geen lampjes ophangen.

Margaretha.
Wat doet u dan?

Reinier.
Ik ben graveur; 't laatst was ik in de groote zilverfabriek van Muller, maar die is fout gegaan en wij hebben gedaan gekregen; nu moet ik maar aanpakken wat er komt; meneer van Santen heeft me toen hier gerecommandeerd.

Margaretha.
Is u getrouwd?

Reinier.
Neen, juffrouw, ik woon bij mijn ouders.

Margaretha.
En is u eenig kind?

Reinier.
Om u te dienen, juffrouw!

Margaretha.
O zoo, dan is 't niet erg; uw vader verdient zeker ook geld en dan is u maar met uw drieën. Dus u is niet arm. Ik heb mijn nicht - die doet zooveel aan armen - verzocht mij eens mee te nemen, ik wou eens graag armen, heusche armen zien.

Reinier.
Er is niet veel aan te kijken, juffrouw! 't Zal u tegenvallen. Mag ik dus straks terugkeeren?

Margaretha.
Ja zeker. Wat heeft u dat netjes versierd; u is toch zeker niet altijd geweest, wat u nu is?

Reinier.
Neen, wij hadden het vroeger heel goed. Mijn vader was aannemer, hij had vele huizen, maar er kwam ziekte en tegenspoed en... en allerlei. Ik ben op de Hoogere Burgerschool geweest, later op de Kunst-academie, maar nu kon dat niet meer. Och, wat kan 't u ook schelen! Tot straks dan, juffrouw!

Elize.
Hé, de juffrouw heeft nog hoed en mantel om. Dat moest ik eens prebeeren, zoo de koffie klaar te zetten.

Margaretha.
't Zou je ook niet passen, Lies.

Elize.
Niet passen? Ben ik niet precies zoo goed een mensch als de juffrouw? Hé, van waar komt dat glas? Heeft u dien kerel te drinken gegeven. Dat vind ik dat niet past.

Margaretha.
Is hij ook niet evengoed een mensch als jij of ik?

Elize.
Ik begrijp 't niet. Als 't maar van de groote lui komt. dan past alles; zóó iemand uit een fijn glas te laten drinken.

Tante Cato *komt binnen*, *een courant in de hand.*

Morgen Meta. Is pa nog niet terug? O kind! ik ben zoo naar, er is zoo'n vreeselijk spoorweg-ongeluk gebeurd.

Margaretha.

In Holland?

TANTE CATO.
Neen, bij Buenos-Ayros.

ELIZE.
Dan is er een boel schorem bij.

TANTE CATO.
Hardvochtig schepsel, hoe kan je zoo praten? Zijn 't dan niet allen onze broeders en zusters, al wonen zij aan den anderen kant van den aardbol? Lijden ze nu minder pijn, dan wanneer zij hier vlak bij woonden? Lees dat eens, Margaretha; die bijzonderheden zijn hartverscheurend.

MARGARETHA.
O foei, tante, wat heb ik er aan? Men hoort al van zooveel akeligheden in de buurt, waarom zal ik gaan huilen om de gebroken beenen en armen van die zwarte nikkers in Amerika?

TANTE CATO.
Ach, lichtzinnigheid der jeugd! Je hebt toch zoo'n goed hart *au fond*, Metatje, en je spreekt of je geen gevoel hebt. Ik kan mij alles zoo goed voorstellen, al is 't nog zoo ver, dat gegil van die ongelukkigen, dat zoeken naar hun dierbaren, die vreeselijke pijnen en dan dat ontzettend gezicht, die verbrijzelde wagens, die ledematen hier en daar verstrooid, de grond met bloed bedekt.

MARGARETHA.
Tante, schei uit, u maakt me naar.

TANTE CATO.
Als dat maar alles was, doch in Adrianopel heeft een vreeselijke brand gewoed, 150 menschen zijn er bij omgekomen.

MARGARETHA.
Nu ja, Turken!

TANTE CATO.
Het zijn menschen, kind!. Zijn die nu zooveel minder dan de Bulgaren, waarvoor je dit feest geeft?

MARGARETHA.
Ik heb nog aan geen Bulgaren gedacht, maar alleen om de pret, die we zullen hebben.

TANTE CATO.
Oppervlakkig!... Oppervlakkig!... Zoo is de jeugd! In China moet ook een gruwelijke overstrooming zijn geweest, maar de bijzonderheden ontbreken, 't Is pas per telegraaf bekend. Men spreekt van 30000 slachtoffers.

MARGARETHA.
O hemel! wat een gezicht

(zij lacht).

TANTE CATO.

Je lacht over zoo'n ramp. Schande!

MARGARETHA.

Och lieve tante, wees niet boos. Ik kan 't niet helpen, ik wou doen zooals u en 't mij levendig voorstellen, en ik zie niets dan de staarten van de Chineezen drijvende over 't water.

TANTE CATO.

Je opmerking is ten hoogste ongepast. Je ziet hoe 't mij aandoet. Hé. Lize, waar is die ééne karaf?

ELIZE.

Die is gebroken, mevrouw.

TANTE CATO.

Door jou?

ELIZE.

Dat weet ik niet.

TANTE CATO.

Ze kan toch niet van zelf breken. Wat ben je toch vreeselijk lomp. Blijf er liever af, als je vingers te grof zijn om dat fijne goed te hanteeren.

ELIZE.

Nu, dat hoeft mevrouw mij geen twee keer te zeggen. Ik ga niet voor mijn pleizier om met die prullen. Een ongeluk kan ieder mensch overkomen, en mijn vingers zijn misschien nog fijner dan van mevrouw.

TANTE CATO.

Maar jou overkomt het ieder oogenblik.

ELIZE.

Nu, 't is toch geen derarjement, dat u er zoo'n embarras over maakt.

TANTE CATO.

En nu nog brutaal bovendien! Wil je wel eens zwijgen?

ELIZE.

Waarom zou ik zwijgen? Zwijgt u zelf, als mijn spreken u niet bevalt.

MARGARETHA.

Och Lies, wees zoo driftig niet. Breng die pakjes naar mijn kamer, en kijk eens, tante, wat ik voor de fancy fair al heb gekocht. Mooi Japansch goed. Wantik wil in een Oostersch kraampje staan. Freule Corry moet bloemenmeisje zijn, anders doet ze niet mee. Ik vind haar wel wat fanée, u niet? En nu zal Clémence photographiéen verkoopen. Ik vind het zoo heerlijk dat het hier in onzen tuin gebeurt. Hé, daar is pa! Dag pa, lief paatje. Ik heb u zooveel te vertellen.

WALDORP

(opkomend)

Dag kind! Dag zus! Wat kijk je benauwd? Is er iets gebeurd.

TANTE CATO.
Och, 't kan je toch niet schelen, als het kind maar vroolijk kijkt.

WALDORP.
Mijn meisje kijkt altijd vroolijk, maar jij!

TANTE CATO.
Je moest eens weten wat voor verdriet ik heb.

WALDORP.
Verdriet? 't Zal wat zijn!

MARGARETHA.
Och, palief! Lies is brutaal geweest, er is een karaf gebroken, en in... Canada geloof ik is er een trein gederailleerd.

TANTE CATO.
Dat moet er nog bijkomen, spotten met een oude vrouw.

WALDORP.
Kom, kom, To! geef Lies haar congé en laten ze in Canada maar zelf zien hoe ze met dien trein terechtkomen. Ik had een groot nieuwtje voor jelui beiden.

MARGARETHA.
Over uw verkiezing, pa? Gauw, gauw! Zeg mij hoe 't daarmee staat!

TANTE CATO.
Och, die verkiezing! 't Geeft maar drukte als je gekozen wordt en ellende als je valt. Wees toch wijzer, haal je geen noodelooze miseries op den hals.

WALDORP.
Noodelooze miseries, daar moet jij nogal over praten,

jij, die huilt om een verdronken kind in Kamschatka.

MARGARETHA.
Maar uw verkiezing, pa!

WALDORP.
Ik ben met 30 van de 50 stemmen candidaat gesteld voor Kiesplicht.

ZIGEUNERLIED. Naar F. Streitt. (Zie blz. 96.)

MARGARETHA.
Heerlijk, heerlijk! Dan is u er ook door!

TANTE CATO.
Altijd die voorbarigheid. Tegen dat ze veertig is wordt ze niet kalmer.

WALDORP.
Och, ze is nog geen twintig, Cato! Maar verheug je nu niet met een dooden vogel, Meta, 't kan nog wel eens tegenvallen.

MARGARETHA.

Neen, neen, neen, neen! En als ze nu zien wat u overheeft voor armen en ongelukkigen, dat u uw tuin heeft afgestaan voor de fancy fair, en dat uw dochtertje secretaresse is van het Bestuur, en dat u zoo goed is en zoo edel en zoo eerlijk. O, wat ben ik toch blij dat ik zoo'n vader heb, zoo'n lieve, beste vader; alle menschen vinden het ook en alle

menschen erkennen het, dat ziet u nu weer en bij de stembus zal 't nog duidelijker blijken. Laat me u daarvoor nog eens flink pakken! Och, 't is zoo prettig tegenover die kale jonkers en freules te staan en te denken: ik heb wel geen *van* voor mijn naam, maar wat doet het er toe? Op jelui wapenbord zijn vlekken, maar mijn naam en die van mijn vader is rein, rein als diamant.

WALDORP.
Wees niet zoo opgewonden, Meta!

MARGARETHA.
Och, ik ben zoo blij, dat uw leven van werkzaamheid en rechtvaardigheid zal beloond worden, dat alle menschen het nu zullen weten, wat een beste man u is; en als u in de Kamer komt... wat wordt u bleek, doe ik u pijn?

WALDORP.
Kind, laat me los, 't is zoo warm.

MARGARETHA.
Och, ik ben zoo'n malle meid, maar kan ik 't helpen, dat ik zoo dol op mijn vadertje ben? Op wien zou ik 't anders zijn! Ik geloof dat ik 't veel minder zou wezen, als ik niet zoo trotsch op u was, zoo innig trotsch, u is mijn ideaal.

TANTE CATO.
Houd op met dat flikflooien, je maakt mij onpasselijk.

WALDORP.
Tante heeft gelijk. Je bent veel te opgewonden. Dat feest brengt je van streek. Geef mij een glas sherry. Wie heeft uit dat glas gedronken?

MARGARETHA.
Een jongmensch, die de lampions ophing en die tent versierde.

TANTE CATO.
O foei, hoe vies. Onze glazen.

MARGARETHA.
Tante, als u bij dat spoorwegongeluk geweest was, zou u dan zoo'n arme gewonde een glas water weigeren?

TANTE CATO.
Wat eene vraag!

MARGARETHA.
Nu, deze jongen heeft den heelen morgen gewerkt voor ons in de brandende zon. Ik wilde hem sherry geven, hij bedankte er voor, met spuitwater was hij tevreden. 't Is een heel bedaarde, beschaafde jongen.

TANTE CATO.
Je weet niet wat past en niet past.

MARGARETHA.

Dat zei Lize ook. Daar komt nicht Henriette, misschien zal zij 't mij leeren.

HENRIETTE.
Dag tante, dag neef. Dag kleine meid! Hoe gaat het, druk bezig?

MARGARETHA.
Och, lieve Jet, ik wou zoo graag, dat je mij hielp. Waarom doe je niet mee?

WALDORP.
Doet zij niet mee, en ik dacht dat je zoo druk deed in philantropie, nicht!

HENRIETTE.
Maar niet in kermissen der ijdelheid.

TANTE CATO.
ZiJ moet altijd iets bijzonders hebben, kermis der ijdelheid. Wat een woord!

HENRIETTE.
Ik zeg 't in goed hollandsch, wat ieder in het engelsch vertaalt. Zeg me nu eens oprecht, Meta, waarom speel jelui koopvrouwtje?

MARGARETHA.
Wat een vraag... wel om 't goede doel!

HENRIETTE.
Neen, om met mooie pakjes aan te coquetteeren, om eens wat anders te zijn, dan wat je gisteren was en morgen zult wezen. Dat is de heele historie. Wil je weldadig zijn? Kijk eens rond, hier is genoeg te doen. Je hoeft daarvoor niet naar Bulgarije te gaan.

TANTE CATO.
Maar 't is daar zoo'n vreeselijke ramp, die aardbeving.

HENRIETTE.
Wel zeker, geef geld aan die ongelukkigen, maar uit je eigen zak, niet uit dien van anderen.

MARGARETHA.
Wat denk je, dat wij niets geven?

HENRIETTE.
't Beste wat je geeft is 't geld, dat je onder de menschen hier laat komen, dat geeft ten minste nog iets. Wil je weldadig zijn, begin daarmee van huis uit.

WALDORP.
't Eene kan toch wel met 't andere samengaan, Henriette.

HENRIETTE.
Wanneer men er maar geen voorwendsel van maakt om feest te vieren en te dansen ter eere van een ontzettende ramp.

WALDORP.
Men verbindt het nuttige met het aangename.

HENRIETTE.

Dat is niet noodig, men wil ijdel zijn en weldadig, coquet en edelmoedig, alles tegelijk, men wil al lachende tranen drogen. Een dwaze methode! Verkleed je, speel koopvrouw, dans, zing, speel, lach zooveel je wilt, maar in 's hemelsnaam laat de armen en ongelukkigen er buiten.

MARGARETHA.
Maar lieve nicht, dat geeft een doel!

HENRIETTE.
Weet jij wat armoede is, jij vroolijk, lustig ding, dat nog niets van de wereld gezien hebt, dan wat lacht en zonnig is? Die je geen armoe wilt aantrekken dan als zij opgepoetst en opgeflikkerd is. Die bij voorkeur weldadig bent voor ellenden heel ver hier vandaan, waarvan je de akeligheid, de viesheid niet ziet.

TANTE CATO.
Henriette, wat draaf je weer door!

HENRIETTE.
Wil je armoede zien, Margaretha?

MARGARETHA.
Als pa 't goedvindt!

WALDORP.
Ja kind! Zie meer van de wereld dan wat wij je toonden; 't zal je sterken, verstalen, als de levensstrijd daar is, de strijd, dien ik je zoo graag zou willen besparen, maar die je toch wacht.

HENRIETTE.
Juist, neef! daar heb je gelijk aan. Mag zij mij dan vergezellen op mijn dagelijksche tochten? Zij denkt natuurlijk: 't is weer iets nieuws, iets pikants, een nieuwe emotie; maar zoo moet je het niet opnemen. Denk dat je een andere zijde van het leven gaat zien, een donkere, onooglijke zijde; maar als je goed toekijkt, dan vindt je er licht, veel licht, misschien meer dan in jou klein, benauwd geparfumeerd wereldje.

MARGARETHA.
Och ja! ik wil 't graag zien, heel graag, en dan zal ik mij doodeenvoudig kleeden, mijn grijze japon bij voorbeeld.

HENRIETTE.
Je maakt er weer een pretje van, echt fin-de-siècle-kind! 't Doet er niet toe. Ga met mij mee! Zoo'n frissche, vroolijke lach zal goeddoen in die plaatsen, waar men dol kan wezen en opgewonden door drank, maar waar men 't lachen heeft verleerd! Wanneer mag ik haar halen?

WALDORP.
Wanneer je wilt, na de fancy-fair.

HENRIETTE.
Neen, vóór dien tijd. Zij moet weten wat armoede werkelijk is, voordat zij er voor gaat dansen en meespelen.

WALDORP.
Ik ben bang, dat 't haar te veel opwindt.

HENRIETTE.
Gekheid. Zij is gezond, sterk, flink, een beetje opwinding kan geen kwaad; daarbij, 't is geen opwinding, integendeel, het zal haar neerzetten, het evenwicht herstellen. Aan den eenen kant der schaal: ideale weldadigheid, aangelengd met ijdele pret, aan den anderen kant: kale, ongepoetste armoede.

TANTE CATO.
Ik hou niets van dat beschermengeltje-spelen.

HENRIETTE.
Dat geeft maar vlooien, niet waar, tante?

TANTE CATO.
O foei! Henriette! wat leelijke woorden heb je toch in den mond, wees toch wat-damesachtiger in ons gezelschap.

HENRIETTE.
Neem u mij niet kwalijk, tante, ik dacht er niet aan dat een vloo onfatsoenlijker was dan een mier of een spin.

MARGARETHA.
O, nu je toch over ongepastheid aan den gang bent, wou ik je vragen, Jet: waarom is 't ongepast dat ik een fatsoenlijken jongen...

TANTE CATO.

Hoe weet jij dat hij fatsoenlijk is...

MARGARETHA.

Dat voelt men, tante... dat men hem een glas water geeft, terwijl men voor verongelukten in de verte zooveel drukte maakt?

HENRIETTE.

Margaretha, kom met mij mede, en dan zal je zelf kunnen oordeelen, of goed past op goed, of goed op kwaad.

TANTE CATO.

Waldorp, wees voorzichtig! Henriette is een geëmancipeerde vrouw, zij is geen goede omgang voor onze Margaretha.

HENRIETTE.

Dank u voor 't compliment, tante!

WALDORP.

Laat haar gaan! Ik ken mijn meisje, het zal haar geen schade doen!

MARGARETHA.

Lieve, beste, goede schat van een pa! Wil je wel gelooven, Jet, dat ik nu meer pleizier heb in 't uitgaan met jou dan in de heele fancy-fair; alle aardigheid is er af, sedert ik weet, of liever sedert ik er aan denk, dat het op zijn Hollandsch kermis der ijdelheid heet.

HENRIETTE.

Altijd schommelen! Van 't eene gevoel naar 't andere; je bent een echt kind van je tijd, Meta!

WALDORP.

Zij is jong, nicht Henriette.

HENRIETTE.

Is jeugd een vrijbrief voor zwakheid, neef?

WALDORP.

Eene verontschuldiging.

HENRIETTE.

Helaas! daar rekent het leven niet mee, er is geen fout zoo klein, in de jeugd gedaan, of zij wordt een wissel, dien men ons in den ouderdom zal presenteeren, maar men wordt duizelig van dat schommelen en weet op 't laatst niet meer wat men doet, wat men denkt en wat men voelt.

WALDORP

(gemaakt lachend).

Waar haal je die wijsheid vandaan, Henriette?

HENRIETTE.

Uit mijn oogen, neef Waldorp.

TANTE CATO.
Zoo is de jeugd tegenwoordig; toen ik zoo oud was als zij, durfde ik nog niet meepraten, nu heeft zij 't hoogste woord en verbeeldt zich meer te weten, dan menschen van ondervinding en leeftijd.

HENRIETTE.
Tante, niet bij iedereen houden jaren en wijsheid gelijken tred, soms haalt zij haar in en loopt ze voorbij, soms blijft ze ver ten achteren.

WALDORP.
Geef haar dan maar geen stoot bij Meta; zij is zoo juist goed, ik wil haar niet anders, en niet wijzer ook.

HENRIETTE.
U niet, maar zij zelf?

MARGARETHA.
Ik wil niets dan wat papa wil.

TANTE CATO.
En Henriette maakt van haar een wijsneus, een blauwkous, die haar bestemming zal ontloopen.

HENRIETTE.
O tante! zoo'n ongeluk wil ik niet op mijn geweten hebben! Neen, Meta moet de ideale vrouw blijven, die niets denkt dan wat iedere vrouw behoort te denken, die niets doet dan wat de mannen graag eene vrouw zien doen, Meta moet zoo zijn, dat een man zich gewaardigt haar ten huwelijk te vragen, en zij moet levenslang haar best doen om zich de groote eer waardig te toonen, dat zij gevraagd en getrouwd wordt.

TANTE CATO.
De druiven zijn zuur, Henriette, zou ieder zeggen, die je zoo hoort spreken.

HENRIETTE.

Ik heb geen druiven gezien en weet dus niet of zij zuur of zoet zijn. Misschien zijn ze heel zoet, ik ontken 't niet... Soms... Maar u heeft gelijk, ik ben nog nooit gevraagd. Op een vrouw, zooals ik, is niemand gesteld. En ze hebben gelijk, ik zou een man doodongelukkig gemaakt hebben.

TANTE CATO.

Maar toch zou je wel gaarne gevraagd zijn?

HENRIETTE.

Dat geloof ik

MEVROUW VON ESMARCH, GEB. HENRIËTTE PRINSES VAN SLEESWIJK - HOLSTEIN - SONDERBURG - AUGUSTENBURG.

niet, misschien had ik dan ja gezegd en was ik ongelukkig geworden met mijn huishouden op den koop toe. Staat u op, neef?

WALDORP.

Ja, ik moet den burgemeester noodzakelijk spreken.

HENRIETTE.

Nu, dan ga ik zoover mee.

TANTE CATO.

Henriette.....

HENRIETTE.

Nu, wat zou dat? Niemand zal er iets in vinden, dat ik met mijn neef loop, of.... Waldorp mocht er niet op gesteld zijn.

WALDORP.

Integendeel, Henriette, je bent je gezelschap meer dan waard, al draaf je soms wat door.

HENRIETTE.

Nu, dan vraag ik niet naar 't geen de menschen zeggen. Dag tante, dag Meta, tot morgen!

(af).

MARGARETHA.

Dag pa, dag Jet! Tot morgen zeker, hoor!

TANTE CATO.

Ik vertrouw Henriette niet, zou zij geen bedoelingen hebben?

MARGARETHA.

Op papa? O tante!

TANTE CATO.

Ik las hier van een proces in Engeland over het breken van een trouwbelofte. Als je dat ziet, hoe geslepen sommige vrouwen zijn kunnen.

MARGARETHA.

Nu, en al was 't zoo! Ik zou heel gerust zijn, wanneer ik ook mocht trouwen, dat papa eene goede, flinke vrouw heeft; en dat is Henriette, al is ze wat buiten model.

TANTE CATO.

Hen...ri...et...te... Iemand die niets van de huishouding kent, die geen kopje om kan wasschen, die zich dadelijk zoo familiaar maakt met de booien. O, daar wordt gebeld, dat zal de Haarlemmer zijn. Ik ben erg nieuwsgierig naar nadere bijzonderheden over die overstrooming in China en dat deraillement in Buenos-Ayros.

MARGARETHA.

Tante!

TANTE CATO.

Wat is er?

MARGARETHA.

Tante, zal u mij straks precies vertellen hoeveel staarten van Chineezen er drijvend zijn gevonden?

TANTE CATO.

Ondeugend nest! Je durft veel te veel, dat komt door dien omgang met Henriette.

MARGARETHA.

O tantelief! wees niet bang! Ik heb altijd veel gedurfd! En waarom zou ik niet durven?

(haar kussend)

U is immers 't liefste, aardigste tantetje, dat er op de wereld bestaat, al is u ook een beetje te gek op verongelukte Chineezen en Kaffers.

TANTE CATO.

Vleister, geen malligheid! Wat scheelt er aan?

MARGARETHA.

Niets, niets tante! Ik vind 't alleen zoo heerlijk te leven, en te zijn wat ik ben. O, hoe kunnen de menschen de wereld vol akeligheid noemen. Ik vind haar dol, dol, dol gezellig.

TANTE CATO.

Kind, zwijg, je maakt me stil door die opgewondenheid. Vogeltjes, die 's morgens zoo hard zingen,

zijn later op den dag voor de poes. Je weet nog niet wat in de wereld te koop is. Ach, als je mijn ondervinding hadt, en als je bedenkt, wat er op één dag niet overal wordt geleden, hoe kan je dan nog zoo lachen...

MARGARETHA.

Kom, tante! Wat niet weet, wat niet deert! Wat later gebeurt, zal mijn zorg zijn. Voorloopig vind ik de wereld een heerlijke, mooie, prettige wereld.

TANTE CATO.

Ach, kind! hoelang zal je dat nog zeggen? Geef mij die krant hier, zoo, dan ga ik wat stilzitten, ik hoop maar niet

DR. FRIEDRICH VON ESMARCH.

dat er visite komt.

MARGARETHA.

Dag tante, lieve tante! Ik ga mijn prulletjes nog eens nakijken en dan mijn kraampjes arrangeeren.

(Tante Cato af.)

Ziezoo, dat zal aardig zijn, japansch goed, oosterschearmbanden van 15 cent het stuk, maar die verkoop ik natuurlijk voor 5 gld. Bah! wat zal die Breevoort flauw

doen. Bah! Zij kunnen mij eigenlijk allemaal niet veel schelen. Ik wou maar, dat ik eens weer verliefd werd, maar goed degelijk verliefd! 't Is wel wat lastig. Zooals in den tijd, toen ik 't op Brach, dien Duitschen acteur was. Wat zag hij er goed uit, ik zag hem als Hamlet en als Max Piccolomini en als Egmont. Ik moest altijd voorbij zijn hotel, bah! maar toen ik hem eens zag in den boekwinkel, was 't opeens over.

Foei, wat zag hij er flets uit, zonder grime! Ik heb wel hard gehuild toen ik thuis kwam, en een week lang vond ik het heel naar; toen was 't of ik mij weer vrij voelde, zoo heerlijk, zoo luchtig, maar nu is 't daar binnen weer een beetje leeg. Ik ben zeker, als de fancy-fair voorbij is, dan voel ik me erg down. Misschien ontmoet ik daar wel iemand, die me boeit. Voorloopig, neen! kan niemand mij wat schelen, niemand!...

REINIER

(komt binnen).

Dag juffrouw! kan ik weer beginnen met 't werk?

MARGARETHA.

O, is u daar? Wacht even, ik wou wel dat u die lampions wat lager liet hangen, daar is 't wat hoog, en dan hier langs ook een guirlande. Zoo, dat zal beter staan, dunkt mij.

REINIER.

En hier ook een paar, anders staat het wat kaal!

MARGARETHA.

Ja, dat is heel best; wat kan u daar handig mee terecht!

(ter zijde)

Wat heeft hij mooie oogen en fijne handen!...

REINIER.

Ik moet wel, juffrouw!

(even stilte).

(Margaretha ruimt de glaasjes weg. Elize loopt heen en weer).

MARGARETHA.

U werkt toch zeker liever aan uw eigen werk?

REINIER.

Dat spreekt, juffrouw.

(Hij ziet of Elize weg is, dan springt hij van de ladder).

Juffrouw, ik moest u wat vragen, ik hoop maar niet dat u 't te vrij vindt.

MARGARETHA.

Wat is 't dan?

(ter zijde)

Wat klinkt zijn stem fatsoenlijk.

Reinier.
Ik heb hier een kleinigheid, misschien kan u dat dienen. Ik heb 't zelf gemaakt.

Margaretha.
Wou u dat verkoopen?

(ter zijde)

Ik geloof waarlijk dat ik verliefd word, 't is toch schande, op zoo'n jongen, maar zijn oogen zijn zoo mooi.

Reinier

(verlegen).

Neen! dat niet! 't Heeft geen waarde, maar ik heb gehoord, dat dit feest plaats heeft voor een goed doel. Als 't niet te brutaal is, zou ik graag er iets toe willen bijdragen; och 't is niemendal.

Margaretha.
Ik vind het alleraardigst. Heeft u dat zelf gemaakt, die armbanden?

(ter zijde)

Mijn hemel! Wat heb ik 't beet. Maar hij mag 't niet merken, voor geen geld.

Reinier.
Och, het zijn koperen centen, en in mijn vrijen tijd heb ik daar de portretten op gekrast van de koninklijke familie, en eenige wapens.

Margaretha.
Maar, 't is iets heel aparts. Hoe kwam u op dat idee? O hoe lief, hoe snoezig! Ons prinsesje! Maar, wat zei ik ook weer, cadeau... dat moet u niet weggeven!

(ter zijde)

Wat word ik rood! O, 't is ellendig.

(luid)

't Kan misschien nog heel wat opbrengen.

Reinier

(verlegen).

Och, ik heb 't voor de aardigheid gemaakt, ik zou 't graag voor een goed doel geven, ten minste, als u niet vindt, dat ik mij te veel aanmatig...

Margaretha

(lachend).

Aanmatigen om weldadig te zijn?... O neen, dat zou dwaas wezen. Hoe is uw naam?

Reinier.
Smit, Reinier Smit!

Margaretha.
Nu, mijnheer Smit, ik dank u wel, hoor! Ik zal ze in mijn kraampje leggen en ze heel duur verkoopen. 't Is aardig, of liever heel mooi.

(Reinier klimt weer op de ladder, zeggende):

U is te goed, juffrouw, 't beteekent niets.

Margaretha

(alleen).

't Is vreeselijk, zooals ik 't in eens te pakken heb. In een oogenblik. Nog erger dan toen met Brach! Maar hij is kunstenaar, hij kan naam maken, en dan... O hemel, wat is 't lastig zoo ontvlambaar te zijn. Ik weet het maar al te goed. Ik ben heusch verliefd, op hem, Reinier Smit; Reinier, een mooie naam.

Elize

(binnenkomend).

Hé, juffrouw, wat heeft u daar! Armbanden van centen gemaakt. Gunst, wat malle centen, hoe komt u daaraan?

MARGARETHA.
Je moet ook alles weten, Lies! Maar voor dezen keer zal ik het je wel zeggen. Smit gaf ze mij om op de fancy-fair te verkoopen.

ELIZE.
Mon Dieu! is hij niet wijs? Je zoudt zeggen, wie zocht dat er achter!

MARGARETHA.
Kom, wat weet je er van? Ik zal ze tante laten zien. O ik vind ze zoo lief

(af)

.

ELIZE ***tegen*** **REINIER.**
Wat mankeer je? Wat kunnen je die Turken schelen? Je hadt ze mij toch eerder kunnen geven, die prullen. Dat rijke volk heeft vodden genoeg. Of moet je een wit voetje krijgen bij de juffrouw?

REINIER.
't Spijt me, dat je ze gezien hebt!

ELIZE.
O, de juffrouw laat me alles zien! Zij doet niets buiten mij, maar ik vind het dwaas van je, allerdolst.

REINIER.
Doe maar geen moeite de juffrouw na te praten, 't lijkt toch altijd maar op een kraai, die een nachtegaal na wil doen.

ELIZE.
Jou pochhans! Wat heb je met mijn juffrouw te maken! Zeg, heb je misschien fuus op haar?

REINIER
Als je geen vrouw was, zou ik je die flauwe praatjes wel afleeren op een manier, die je lang heugen zou.

ELIZE.
Toch niet op een manier dat je mij het denken beletten zou? Want zie je, de vrijheid van denken is de grootste verovering door onze eeuw gemaakt.

REINIER.
Als je niet zoo mal was, meid, zou ik je die wijsheid duur laten betalen. Je moest je zelf eens hooren, om te weten hoe zot jij je aanstelt.

ELIZE.
Niet zoo zot als jij, die bij de deftige dames met den strooppot loopt; maar ik zou zoo voortgaan, de juffrouw heeft veel romances gelezen, en zij is gauw gecharmeerd, ik trouwens ook, en daar gebeurt het dikwijls in dat barons met dienstmeiden en

gravinnen met boerenjongens trouwen. En eene gravin is onze juffrouw niet. Zij zijn niet van hooge komaf, o gut neen. Mijnheer moet, voordat hij naar de Oost ging, klerk op een kantoor zijn geweest en kennis hebben gehad met een kinderjuf, zoo iets. De duiten, die doen het 'm, en nu zal de juffrouw geen rust hebben vóór zij barones is, mevrouw Van Breevoort, weet je? Zet je die malle dingen dus maar uit 't hoofd.

(Reinier werkt zwijgend voort).

ELIZE.
Zeg je niets meer? Ben ik je het antwoorden niet meer waard? Hé, dat spijt me! Ik vond jou geen onknappen jongen, en nu wij zoo ver van Amsterdam zijn, had ik wel eens met je willen uitgaan... Hij zegt nog niets, zoo'n kanalje! Ik heb mijn poëzie-album, schrijf je daar niet eens wat in? De juffrouw zal ik ook vragen er een versje in te zetten. Van De Genestet, dat vind ik zoo beeldig lief, en als de juffrouw er in schrijft, dan veraffronteer ik je toch ook niet met het jou te presenteeren.

REINIER.
Meid, blijf aan jou werk, en laat mij aan 't mijne.

ELIZE.
Meid, meid! Ik heet Elize, en de juffrouw heet eigenlijk Griet; je hoeft niet zoo Josefachtig tegen mij te doen! Al praat je ook liever met de juffrouw dan met een dienstbode, zooals ik ongelukkig ben. Ik ben even goed als zij, hoor; er was nog heel iets anders van mij gekomen, als zij mijn geest niet gedood hadden.

(Reinier lacht)

Je behoeft niet te lachen! En je kop zoo hoog te dragen. Iedereen hier weet het toch wel van je moeder...

REINIER.
Och, wat van mijne moeder? Laat mijn moeder er buiten! Je bent niet waard haar naam uit te spreken, dwaas schepsel.

ELIZE.
Ik niet waard haar naam uit te spreken! Een vrouw, die gestolen heeft en gezeten heeft.

REINIER.
Wat zeg je? Je liegt, slet!

ELIZE.
Ja, zet nu maar een grooten mond op. Zeg dat tegen jou gelijken, tegen je lief moesje in de eerste plaats. Wie denk je dat je voorhebt? 't Is zoo'n eer niet, eene moeder te hebben, die in 't Rooie dorp heeft gezeten.

Reinier.
Maak dat waar! Zeg 't nog eens, als je durft!

Elize.
Mijn zorg! Waar is het; vraag 't je moeder maar!

Reinier.
Wie heeft dat gezegd? 't Is een gemeene leugen!

Elize.
Een leugen! Ha, ha, ha!

Reinier.
Schepsel, kom mij niet te na, ik zou je kunnen wurgen.

Elize.
Dank je voor de eer! dank je wel!

Reinier.
Wie heeft dat gezegd?

Elize.
Weet ik 't? Iedereen. Ik kom hier vreemd in deze negerij, en jelui ook, en toch weten ze mij dat stukje te vertellen.

Reinier.
En als ik je zeg, dat het niet waar is.

Elize.
Des te beter! 't Kan me niets schelen. Je bent er in mijn oog geen zier minder om, hoor. Ik wil wel met je uitgaan, en al heb je mij ook leelijk uitgescholden, ik zeg 't nog eens, alleen maar omdat ik niet wil, dat je den kop zoo hoog draagt.

Reinier.
Maar ik moet weten wie dat heeft gezegd, wie mijn goeie, beste moeder zoo belasterde. Wil je het zeggen?

Elize.
Ik kan het niet zeggen.

Reinier.
Wil je het zeggen!...

Elize.
Handjes thuis, of ik schreeuw.

Reinier

(haar aanpakkend).

Zeg het!...

ELIZE.
Schandaal, laat me los!

(De koffietafel valt omver)

.

WALDORP

(binnenkomend).

Wat is hier te doen? Schaam je, jongmensch! Wil je stoeien, doe het ergens anders, waar je niets van mij vernielen kunt, en niet op mijn erf.

ELIZE

(schreiend).

Stoeien, ja dat kan u begrijpen, meneer. Hij wou me slaan, neen, niet slaan, wurgen.

WALDORP.
Foei, jongen! foei! Een man, die eene vrouw slaat, onteert zich zelf, en wat kan je tegen Lize hebben? Je bent haar vrijer toch niet?

(Wordt vervolgd.)

Dr. Friedrich von Esmarch.

Dr. Friedrich von Esmarch, die den 9en Januari onder algemeene belangstelling zijn 70en verjaardag vierde, behoort tot een der beroemdste geneesheeren van Duitschland niet alleen, maar ook van de wereld.

De chirurgie vooral heeft aan hem de grootste verplichtingen; vele belangrijke uitvindingen zijn aan hem te danken, waardoor hij met recht een weldoener der lijdende menschheid mag genoemd worden. Den 9 Januari 1823 werd hij in het dorp Torning, in Sleeswijk-Holstein, waar zijn vader een voor zijn tijd zeer bekwaam heelmeester was, geboren. Reeds vroeg ontwikkelde zich bij hem een groote voorliefde tot het vak zijns vaders; toen hij negen jaar oud was en het gymnasium bezocht, maakte hij reeds ontleedkundige studiën op kikvorschen, wier geraamten hij ijverig bestudeerde. In het jaar '43 bezocht hij de universiteit in Kiel, later die van Göttingen en promoveerde in '47, waarna hij assistent werd van den beroemden professor Langenbeck.

In '48, het revolutie-jaar, nam hij met andere Kieler studenten een levendig aandeel in den opstand der Sleeswijk-Holsteiners tegen de Denen; deze mislukte echter en de jonge heethoofden moesten hun poging met een korte gevangenschap op een linieschip in de reede van Kopenhagen boeten. Zij werden echter spoedig tegen Deensche krijgsgevangenen ingewisseld.

Nadat professor Langenbeck naar Berlijn beroepen werd, bleef Esmarch assistent bij diens opvolger Strohmeyer, wiens dochter hij later huwde; met hem nam de jonge arts deel aan de veldtochten der volgende jaren en had dus volop gelegenheid zich in de heelkunst op het slagveld te oefenen. In 1857 werd hij eerst professor; reeds

vroeger had hij op een professoraat recht gehad, maar wegens zijn jeugd was hem dit steeds ontgaan. In Kiel werkte hij ijverig tot heil zijner zieken en bracht vele verbeteringen op het gebied der heelkunde tot stand; vooral door zijn uitvinding der methode van bloedlooze operatiën heeft hij zich een onsterfelijken naam verworven, evenals door het invoeren en verbeteren der antiseptische methode, waarvan hij een der grootste bevorderaars geweest is. Door het betrachten der grootste reinheid en zuiverheid in de behandeling van wonden en bij operatiën, is tegenwoordig het levensgevaar daarbij tot een minimum gereduceerd, terwijl ook de pijn der patiënten zeer verminderd is.

Sedert 72 is Dr. Esmarch in tweede huwelijk hertrouwd met niemand minder dan een tante der keizerin van Duitschland, prinses Henriëtte van Sleeswijk-Holstein. Ondanks dit groote verschil van stand moet het huwelijk, dat met een zoon gezegend is, hoogst gelukkig zijn. De prinses neemt met hart en ziel deel aan het werken en streven van haar man, en hoewel zij in alle opzichten zijn levensgezellin is geworden, bleef zij toch prinses en heeft al haar betrekkingen met haar vorstelijke bloedverwanten kunnen aanhouden.

Het door allen hooggeachte echtpaar woont te Kiel in een fraaie villa tegenover de kliniek, waarin Dr. von Esmarch sedert veertig jaren met zooveel vrucht werkzaam is; over zijn werkzaamheden gedurende dien tijd zal men zich eenigszins een oordeel kunnen vormen, als men verneemt, dat hij omstreeks 20,000 groote operatiën met eigen hand verricht heeft.

Ook door het schrijven van vele werken op gezondheidsgebied heeft hij zich een welverdienden naam verworven.

Aan eerbewijzingen ontbrak het hem natuurlijk niet op zijn 70en verjaardag; en oprecht gemeend

waren zeker de wenschen, die van alle oorden der wereld den krachtigen grijsaard bereikten, opdat het hem gegeven mocht zijn, nog lang zijn gezegenden werkkring met denzelfden jeugdigen ijver voort te zetten als tot nu toe.

Prettige rit!

De lust tot rijden is ieder aangeboren; van jongs af verkneukelt het kind zich in ritjes, hetzij in den kinderwagen, op vaders knie, op den grooten hond, op het hobbelpaard; later is een heusch paard zijn liefste illusie.

Zoo gaat het zijn

PRETTIGE RIT. Naar A. Halmi.

leven door; rijden, altijd maar rijden, gedragen worden door iets anders, zich bewegen zonder zelf moe te worden, ziedaar een genot, dat diep in de menschelijke natuur schijnt te liggen.

De jongen op ons plaatje maakt geen uitzondering op den regel; 't is maar een kruiwagentje, waarvan hij bezit heeft genomen, maar wat zit hij er trotsch en kranig op! De fiere ruiter, die zijn volbloed hengst met het grootste meesterschap berijdt,

de elegante dame in haar sierlijk paniertje, kunnen er niet vroolijker en tevredener uitzien dan het knaapje met zijn bloote voeten op den kruiwagen.

't Doet in onzen tijd van ontevredenheid altijd goed een vergenoegd gezicht te zien; daarom sympathiseeren we van harte met het vroolijke kereltje, rijdend in zijn fraaie equipage. In de koetsen der rijken ziet men niet veel van zulke lachende gezichten.

Zigeunerlied.

Lied van verlangen, lied van weemoed, lied van rouw, melodieën vol zoetheid en hartstocht, vol ingehouden tranen en dolle juichkreten. De poëzie der onafzienbare pugta's, die in het hart van elk Zigeunerkind sluimert, tot plotseling de zon haar wakker roept en zij losbarst in wegsleepende melodieën, in harmonieuze accoorden, uit schijnbare dissonanten ontstaan.

Een viool en een strijkstok, dat is voor het Zigeunerkind voldoende om ons zijn liefelijkste liederen te vertolken; zij spelen zooals het water ruischt in het kabbelende beekje, zooals de leeuwerik orgelend ten hemel stijgt, zooals de zon schittert op een blijden zomermorgen, zooals de bloemen geuren rondom zich verspreiden. 't Is alles natuur, wilde, ongebreidelde natuur, maar daarom juist zoo vol bedwelmende schoonheid en eigenaardige bekoorlijkheid, waaraan niemand zich onttrekken kan, zelfs niet de kinderen van hun eigen volk.

Het zijn hier twee Zigeunerkinderen, een meisje en een knaap; zij hebben den geheelen dag rondgezworven, nu rusten zij een poosje in de schuur, welke een medelijdend landman hun tot nachtverblijf heeft aangewezen. En al heeft de knaap ook den geheelen dag gespeeld, nog kan hij de viool niet neerleggen; daar is iets geheimzinnigs, dat hem tot spelen dringt, en zijn zuster luistert toe, de handen gevouwen, de lippen half geopend. Zoo schoon als hier in de eenzaamheid, speelde hij nooit op zijn eindelooze zwerftochten.

Het meisje vergeet alles, terwijl zij naar het lied van haar broertje luistert; ja, dat is het lied der eeuwige ballingen, daar klinkt het heimwee uit naar een land, dat zij nooit bereiken zullen, maar waarvan zij allen droomen.

Zij denkt niet meer aan het avondmaal dat zij voor hen beiden moet gereedmaken. Naast haar ligt een hoentje, dat hun gegeven is of - dat zij ergens gestolen hebben; zij denkt er niet aan het te plukken en te bereiden, zoo verzonken is zij in de wonderbare klanken, die de jonge kunstenaar ontlokt aan zijn instrument.

Dat is de macht van het wonderbare zigeunerlied!

Aan de oevers van de Ganges. Met vier illustratiën.

Ofschoon Britsch-Indië tegenwoordig bijna even gemakkelijk doorreisd kan worden als Italië bij voorbeeld, is het toch nog een tamelijk onbekend land, waarover een sluier van geheimzinnigheid hangt.

Wie Nederlandsch-Indië goed kent en meent daardoor zich een goed denkbeeld te kunnen vormen van het land, waardoor de Ganges stroomt, vergist zich echter deerlijk. De beide landen verschillen geheel en al van aanzien. Java, Sumatra en de andere eilanden van den Archipel onderscheiden zich vóór alles door hun weelderigen tropischen plantengroei, het zijn ware 'gordels van smaragd'. Deze wonderbare vegetatie is echter in Britsch-Indië, met uitzondering van Ceylon, ver te zoeken.

Wanneer men de uitgestrekte vlakte van Hindoestan met den spoorwagen doorreist, valt de gelijkenis van dit land met de Middel-Europeesche natuur het meest op; als men bosschen van palmbommen ziet, dan is men geneigd aan Egypte te denken, en toch ligt het grootste gedeelte van Britsch-Indië in de verzengde luchtstreek, maar de geringe vochtigheid der lucht is oorzaak van dezen schralen plantengroei.

Een ander dwaalbegrip is het van het rijke Indië te spreken. Vroeger, ten tijde van Alexander den Groote, was het zonder twijfel een ontzaglijk rijk land, niet alleen omdat het zulke bloeiende akkers bezat, maar vooral omdat er zoovele bronnen van nijverheid waren; nu echter zijn die oude bronnen verdroogd, zonder dat de nieuwe fabrieks-industrie der bevolking ten goede kwam.

En toch gaat het moeielijk een land, dat zooveel natuurlijke hulpmiddelen heeft en grootendeels zeer vruchtbaar is, arm te noemen, ofschoon er om de paar jaren altijd eenige honderdduizenden menschen aan hongersnood sterven.

Ook is de opvatting onjuist, dat de hedendaagsche Indiërs nog hetzelfde beschaafde volk zijn dat den Macedoniërs op hun zegetocht weerstand bood en letterkundige meesterstukken wrochtte, welke thans nog de bewondering opwekken van de beoefenaars der Sanskrietsche taal.

De tijd, het nationale verval, immigraties en bloedvermengingen hebben het oude Indië, evenals het oude Egypte of Griekenland, geheel opgeruimd. Wat zich uit de schipbreuk der oudheid gered heeft, zooals bij voorbeeld de uiterlijke godsdienstvormen, ziet er in zijn mummieachtigheid en ver-

TEMPELGEBOUWEN EN VOLKSLEVEN AAN DE OEVERS DER GANGES BIJ BENARES.

steening half potsierlijk, half spookachtig uit.

Men overdrijft niet, als men zegt dat de meerderheid der 250 millioen inwoners van het hedendaagsche Indië een droomleven voert, zonder eenige werkkracht te ontvouwen.

Een reiziger, die, zonder buitengewone studiën gemaakt te hebben in land- en volkenkunde, het land doortrekt, zal alleen reeds door het uiterlijk, dus door huidkleur en kleeding de vier groote bevolkingselementen van Britsch-Indië van elkander leeren onderscheiden. Bijna altijd stemmen kleeding, ras en godsdienst met elkander overeen, zoodat men met onfeilbare zekerheid naar den uiterlijken mensch den inwendige beoordeelen kan.

In het zuiden vinden wij de overblijfselen der donkerkleurige oorspronkelijke bevolking vermengd met Indisch-Arische volkselementen. Deze slanke, goed gebouwde en dikwijls door opvallend edele trekken, die aan onze Zigeuners herinneren, zich onderscheidende menschen hebben een fraaie, grijszwarte gelaatskleur, die een scherpe tegenstelling vormt met het bruinzwart der negers. Men noemt hen op Ceylon Shingaleezen, in het zuiden van het Indische vasteland Klings of Tamulen. Hun godsdienst, hoewel in naam Brahmaansch, is vooral op Ceylon sterk vermengd met Bouddhistische en alle mogelijke heidensche elementen. Deels om het warmere klimaat, deels door hun geringere beschaving versmaden zij de omslachtige kleeding der Noord-Indiërs en stellen zich tevreden met het heupschortje.

In Europa verstaat men onder Indiërs meestal alleen de ook niet meer onvermengd gebleven nakomelingen der voor vele duizenden jaren uit Iran geweken Ariërs. Inderdaad vormen deze eigenlijke Indiërs, die echter ten gevolge van gedurige bloedvermenging donkerbruin geworden zijn, de groote massa der bevolking van het keizerrijk. Alleen door hen wordt het dichtbevolkte Gangesland Bengalen en het Noord-Oosten van Indië bewoond.

Op de Bouddhistische hervorming is bij deze, onze Arische stambroeders, in de eerste duizend jaren na Christus zulk een belangrijke Brahmanische tegenhervorming gevolgd, dat er in het eigenlijke Indië volstrekt geen Bouddhisten meer zijn. Evenals de godsdienst dezer Brahmaansche Indiërs herinnert ook hun uiterlijk, als zij met kortgeschoren haar blootshoofds en met witte of gekleurde toga door de straten van Calcutta, Benares enz. wandelen, aan de Grieksch-Romeinsche oudheid. In het Noordwesten van Indië is het Brahmaansche Indische volkselement zoodanig met Midden-Aziatisch bloed vermengd, dat afwisselend op de eene plaats de Mahomedanen en daar dichtbij de Brahmanen in de meerderheid zijn.

Terwijl de mannelijke Mahomedanen meestal, ofschoon niet altijd, door de kleeding van de Brahmanen onderscheiden zijn, zoo is toch het verschil tusschen de vrouwelijke kleederdrachten nog veel duidelijker.

De Hindoevrouwen dragen namelijk rokken zooals bij ons de boerinnen, de Mahomedaansche daarentegen nauw sluitende tricotachtige en bepaald grappig er uitziende pantalons, van vuurroode kleur, zoodat men onwillekeurig aan Fransche soldaten moet denken. Neusringen, neusknoppen en de overlading van polsen en enkels met zware metalen ringen, zijn bij beiden gebruikelijk. Ook vindt men bij beiden het oorspronkelijk van de Hindoevrouwen afkomstige rijglijf, dat, daar het zich bij het bovenlijf bepaalt, alle voordeelen heeft van het Europeesche korset, zonder zijn nadeelen. Met zulk een korset werken de Hindoesche vrouwen der lagere

volksklassen, zelfs op het veld, waarbij in de streken ten Noorden van Delhi haar hoofddoek niet zelden met kleine, schitterende spiegeltjes beplakt is.

Opgewekter dan bij de versteende Hindoes, is het leven van den kleinen volksstam der Parsi of vuuraanbidders, die sinds de verovering van Perzië door de Mahomedanen naar den omtrek van het tegenwoordige Bombay uitgeweken zijn; door afstamming en godsdienst kan men hen als de betrekkelijk onvermengd gebleven nakomelingen der oude Perzen beschouwen. Van verre kenbaar aan hun wit verlakt lederen, op een cylinderhoed of hoogen sjako gelijkende hoofdbedekking - ook dit vreemdsoortige kleedingstuk zou oorspronkelijk dagteekenen van het bekende hoofdsieraad der Dariussen en Smerdissen - onderscheiden zij zich van naderbij door een macaronikleurige tint, intelligente gelaatstrekken, gestalten die neiging tot gezetheid verraden, en een levendig, vriendelijk voorkomen, dat den Europeaan onwillekeurig en reeds wegens de tegenstelling met den ernstigen, ja zelfs grimmigen Hindoe aangenaam stemt.

Het vierde, groote bevolkings-element zijn de Bouddhistische Mongolen in Himalaya, die als naaste verwanten der naburige Tibetiaansche Centraal-Aziaten kunnen gelden, en de eveneens Bouddhistische inwoners van Birma, dat staatkundig tot het Britsch-Indische keizerrijk, aardrijkskundig daarentegen tot Achter-Indië behoort.

Al mag Indië ook met recht als een der belangrijkste landen der wereld beschouwd worden, zoo zal toch elke reiziger, die vooral Bengalen - d.w.z. het eigenlijke Indië bezoekt, zich teleurgesteld vinden, vooral met betrekking tot het leven op straat; want hij moge dagen en weken lang de straten van Calcutta doortrekken, ontelbare togadragers blootshoofds langs hem heen zien rennen, toch zal hij hoogstens één vrouwelijk wezen te zien krijgen.

Deze opsluiting van alle vrouwen, zoowel van de hoogste als van de laagste klassen, is nergens ter wereld zoo streng, zelfs niet in de Mahomedaansche landen.

Wanneer in hoogst zeldzame gevallen een vrouw haar huis verlaat, dan wordt zij in een goed gesloten kast gedragen. In tegenstelling met het voor de hand liggend vermoeden, dat deze afsluiting der vrouwen door het invoeren van den Islam zou veroorzaakt zijn, beweren de leden van het Oudheidkundig Genootschap van Indië, dat deze gewoonte een oorspronkelijk oud-Indische was en eerder door de Mahomedanen van hen overgenomen is, dan omgekeerd. Opvallend is het ook dat de door geheel Indië ongesluierd rondwandelende Mahomedaansche vrouwen zich hier veel vrijer bewegen dan de Hindoesche dames.

In haar volle strengheid vindt men echter die afsluiting der vrouwen slechts in Calcutta en andere

Bengaalsche kuststeden. Hoe verder landwaarts, hoe veelvuldiger men daar, bijv. reeds in het heilige Benares, vrouwen te zien krijgt, bij wie men echter niet het geringste spoor van coquetterie, veel meer een sombere uitdrukking bespeurt.

De wreede gewoonte der verbranding van de weduwen is door de Engelschen met zulk een goed gevolg bestreden, dat er in de laatste twintig jaren geen geval meer van bekend is. Bij honderden ziet men in Benares die kleine, in den bodem gegraven gedenksteenen, welke aan een ter eere van haar overleden echtgenoot verbrande weduwe herinneren. Met minder, of liever tot nu toe met volstrekt geen succes zijn de Engelschen ten strijde getogen tegen de kinderhuwelijken met hun noodlottigen nasleep van allerlei ellende. Reeds als zij twee, drie of vier jaar oud zijn, worden de meisjes uitgehuwelijkt en in de huishouding van haar toekomstige echtgenooten opgenomen. Wanneer deze sterven, moeten de arme schepseltjes levenslang weduwe blijven, en men weet welk een verachte, diep ongelukkige staat dit in Indië is, zoo ellendig dat in vroeger tijd de meesten den eervollen dood op den brandstapel verkozen, dan levenslang in spot en schande haar dagen voort te slepen.

Wanneer wij van Brahmaanschen godsdienst spreken, zoo is deze benaming, hoewel algemeen gebruikelijk, niet geheel juist, want de oude Trimourti of Drieeenheid (Brahma-Vishnou-Shiva) heeft zich in de Tweeëenheid (Vishnou-Shiva) veranderd, terwijl de oude Brahma, wiens naam overigens door de priesters als Brma wordt uitgesproken, geheel uit de mode is. Behalve onder de priesters, zullen er onder de honderd Hindoes heden ten dage negen en negentig zijn, die den naam van Brahma niet eens kennen. Brahmabeelden vindt men in de nieuwe tempels in het geheel niet meer, en zelfs in de oude heel weinig. De Hindoes vinden zeker, dat de oude Brahma zoo goed is, dat zij hem niet eens meer door hun vereering tot vriend behoeven te houden, terwijl zij den duivel door allerlei offers en gebeden moeten trachten te verzoenen.

Als duivel doet bij hen Shiva, de god des verderfs, dienst. Inderdaad zijn de tegenwoordige Indiërs meestal Vishnou-aanbidders; lieden, die tegelijk beide goden vereeren, vindt men niet. De Vishuisten en Shivaisten vormen twee geheel verschillende sekten. De bloeddorstige Shiva wordt ook wel de ‘groote god’ of Mahadeva genoemd. Zoo beheerscht de veranderlijke mode ook de hoogten van den hedendaagschen Indischen Olympus.

De lagere klassen aanbidden bovendien nog de godin Parbati of Dourga, de wreede gemalin van Shiva, en brengen haar bloedige offers; de middelklassen daarentegen houden het met den god der wijsheid Cosiech of den apengod Hanoman.

Bezoekt men de tempels der heilige Gangesstad Benares, dan wordt men bij iederen stap herinnerd aan de klassieke oudheid en aan de bouwvallen van Pompeï. Niet dat hun afgodsbeelden op de heerlijke idealen der Grieksche kunst gelijken, maar de bouw van menigen tempel, de kleeding der priesters, de offers der geloovigen, de vormen van den eeredienst zijn in Benares heden nog misschien met niet al te groote verschillen gelijk aan die, welke 2000 jaar geleden in Pompeï gebruikelijk waren.

In toga's gekleede, maar overigens erg bedelaarachtige priesters van de oude Brahmanenkaste omkransen uw hoofd met bloemen, als gij hun tempels binnentreedt. Waggelend wandelen de lichtgrijze koeien en heilige stieren door de tempelgangen, terwijl zij de bloemen, door de geloovigen op de Lingaof Phallusbeelden gestrooid, opeten. Vroeg in den morgen wemelt het op de trappen, die naar de Ganges voeren, van de vromen, die hun wandelingen ten uit voer brengen.

Overdag wordt onze reuk gekwetst door de lucht van gebrand vleesch, afkomstig van de lijkverbrandingen, want bijna aanhoudend worden deze duizenden van lijken, die men uit geheel Indië daarheen zendt, nadat ze even gebrand, maar volstrekt niet verbrand zijn, in de Ganges geworpen.

Vraagt men wat de kleine, op onze schoonheidsmoesjes gelijkende vlekken op de aangezichten der vrouwen beteekenen, dan krijgt men eerst geen antwoord, maar bij lang aanhouden en herhaald aanbieden van drinkgeld, hoort men eindelijk dat het teeltenen zijn, waaruit men den hoogeren of lageren graad van heiligheid der draagsters kan herkennen. Ook binnen de steden, zooals bijv. Delhi, wandelen heilige koeien in groot aantal rond, die op kosten van vrome stichtingen gevoed worden, om eindelijk van ouderdom te sterven.

Het succes der christelijke zendingen is bij dit wonderlijke volk, dat ondanks alle huichelarij, met taaie vasthoudendheid aan zijn godsdienst hecht, nog uiterst gering. De meeste inlandsche christenen vindt men in de Portugeesche bezittingen, vooral in Goa.

Onder alle beletselen tot een vrije ontwikkeling van het moderne Indië is er geen ergere dan het bijna iedere levensuiting in kluisters sluitende kastendom. In plaats van de vier oude kasten, zijn er tegenwoordig honderden, omdat kaste en stand bijna gelijkluidende begrippen zijn geworden. Zelfs de oude kaste der Brahmanen oefent sedert eenige jaren niet alleen hun priesterlijken werkkring, maar alle mogelijke ambachten uit. De oude soldatenkaste is onder den naam van Radschputen een afzonderlijke volksstam geworden.

Daar de koe een heilig dier is, zoo moet een Indiër, die een vat aanraakt waarin vleesch geweest is, zijn kaste verliezen. Wie met een Europeaan aan tafel zat, zou zelfs, als hij niets dan rijst at, eveneens er uitgestooten worden. Deze vooroordeelen beperken het gebruik van Brahmaansche bedienden door Europeanen tot een minimum. Alle mogelijke koks, oppassers enz., zijn Mahomedanen, die echter ook dikwijls van hun zoogenaamde kasten spreken en hierin een voorwendsel zoeken om dezen of genen dienst niet te verrichten.

Heeft men paard en rijtuig, dan zal de koetsier de dieren niet willen voeren; zelfs voor het kleinste paard moet men dan een staljongen houden. Op die wijze wordt het aantal bedienden, dat in groote huishoudens de verschillende werkzaamheden verricht, buitensporig groot. Men moet echter bekennen, dat hun loon ook belachelijk gering is; met twee anna's, ongeveer 20 cents, als dagloon, moet zulk

een Indiër niet alleen zichzelf, maar ook dikwijls een talrijke familie onderhouden.

Het karakter van deze, door een duizendjarige slavernij bedorven menschen, kan men niet anders dan kruipend noemen. Gelijk men in Oostenrijk ieder die goed betaalt een baron, of in Italië een Excellentie noemt, zoo wordt een zoodanige in Indië als Maharadja of Grootkoning betiteld.

Iedere blanke is in Britsch-Indië alleen reeds door zijn huidkleur een geboren aristocraat, maar reeds door het kastendom bestaat tusschen Europeanen en inboorlingen, die daar bijv. nooit tegelijk aan een tafel zitten,

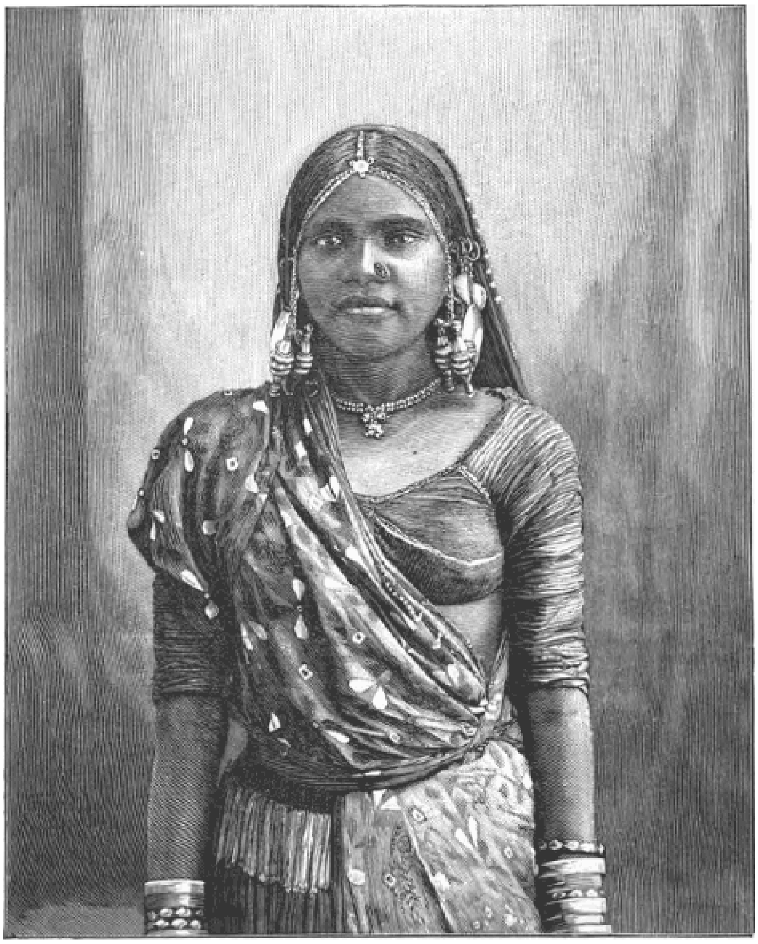

HINDOEVROUW UIT DEN BOERENSTAND.

een scherpere scheiding dan in eenig ander koloniaal gebied van onze aarde.

In Britsch-Indië heeft nooit een noemenswaardige vermenging van Europeesch of inlandsch bloed plaats gehad, zoodat 't aantal der kleurlingen uiterst gering is.

Terwijl alleenstaande ongehuwde mannen in Indië niet duurder behoeven te leven dan in Europa, zoo brengt de overdreven weelde in de Engelsche ambtenaarsfamiliën groote uitgaven met zich mede.

Weelderige gastmalen zijn, in verhouding met het aantal der Europeesche inwoners, in geen andere stad ter wereld zoo veelvuldig als in Calcutta, het middelpunt van het Engelsche gouvernement, dat echter overtroffen wordt door de moderne handels- en fabriekstad Bombay.

Onder de ziekten der Europeanen komt de malaria haast het meeste voor, zelden echter in zulk een gevaarlijken graad, dat het den dood ten gevolge heeft. Bij langer

oponthoud lijdt echter de bloedvorming, wat ook wel de reden zal zijn waarom de Engelschman zijn kinderen naar Europa zendt.

Ongelukkig hebben de Engelsche dames niet het voorbeeld gevolgd der Hollandsche dames in onze koloniën, maar zijn bij haar, voor het heete en ontzenuwende klimaat ongeschikte, Europeesche kleeding gebleven. Rekent men daarbij de overdaad van feestmalen en bals, zoowel als de zorgen voor het huishouden, die in Indië het leven eener werkelijk nauwgezette huisvrouw tot een hel maken, dan zal men zich niet verwonderen, dat de meeste Britsch-Indische dames, ondanks haar veelvuldig paardrijden en andere bewegingen in de vrije lucht, er opvallend bleek uitzien.

Met betrekking tot de grondslagen van haar bestuur, kunnen de Engelsche beheerschers van Indië als de opvolgers der Mongolen gelden, wier officieele taal - het Hindoestansch -, wier beambtenkorps - de zoogenaamde babu's, die meest uit Bengalen stammen -, wier belastingstelsel, waaronder de drukkende grond- en zoutbelasting, door de Engelschen onveranderd zijn overgenomen.

Van Engelschen oorsprong daarentegen is het aanzienlijke spoorwegnet, dat echter meer tot strategische dan landhuishoudkundige doeleinden dient.

De Engelschen zijn zonder twijfel onschuldig aan den ondergang van het Indische volkskarakter; maar niet allen zijn 't er over eens of zij het uitsterven der Indische kunstnijverheid al dan niet op hun geweten hebben. Dit is zeker, dat de tegenwoordige voortbrengselen van de Indische kunst-industrie in geen vergelijking kunnen treden met die van vroegeren tijd, hoewel zij nog veel schoons tot stand brengen. Gedeeltelijk is de grootere navraag daaraan schuld en ook de omstandigheid, dat de Indische kunstgeest niet meer de noodige kracht heeft nieuwe banen in te slaan en de oude, overgeleverde vormen op voorwerpen van Europeesche herkomst over te brengen. Een gevolg daarvan was, dat Europeesche vormen de inlandsche verdrongen en in vereeniging met de fabriekmatige voortbrenging een algemeene

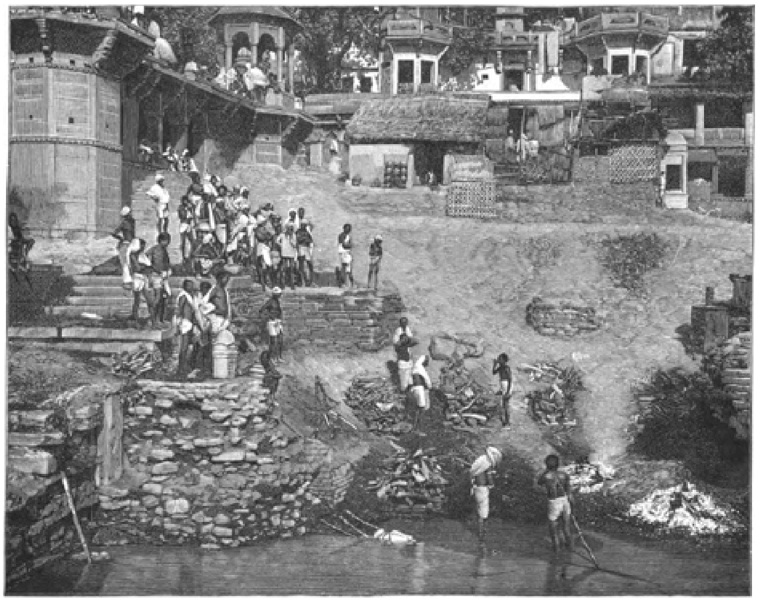

INDISCHE LIJKVERBRANDINGSPLAATS BIJ BENARES.

verwildering van den smaak te voorschijn riepen.

De katoenspinnerijen in Bombay, hoe belangrijk die ook zijn, brengen slechts weinig geld en verdienste in het land, daar zij door Engelsche kapitalisten met Engelsch geld zijn opgericht geworden. De handel daarentegen mag zich in steeds toenemenden bloei verheugen.

Van een eigen nationaal streven der Indiërs kan men bitter weinig bespeuren; het hedendaagsche Indië is in alle opzichten een Engelsche kolonie geworden. Voor de Indiërs van onzen tijd kan men moeilijk in geestdrift geraken, maar hoogst belangwekkend blijven hun geschiedenis en litteratuur; nooit echter hebben zij, merkwaardig genoeg, eenigen zin voor geschiedenis getoond of geschiedkundige aanteekeningen gemaakt. Alles wat wij van hun verleden weten, danken wij aan de berichten der Chineezen, Grieken, Arabieren enz., maar niet aan die der Indiërs zelf.

Ook de Indische gebouwen en gedenkteekenen reiken slechts tot den Bouddhistischen tijd en veel minder ver in de oudheid dan men vermoedt.

De pensionnaires van mevrouw Westberg.
Naar het Zweedsch, door Sigard.
(*Vervolg en slot van bladz.* 80.)

IX.

De zomer was voorbij en mevrouw Westberg's pensionnaires begonnen met de eerste trekvogels te dunnen.

Het eerst vertrok de heer Hemming. Onbeholpen en norsch, niet gewend aan vriendelijkheid, had hij zich niet zoo gewillig en goed gevoegd in den kring, waarin allen zich ten slotte hadden gevoeld alsof zij eene familie uitmaakten. En wat hij zag en meende te hooren, bracht hem soms tot het maken van geheel verkeerde voorstellingen die, ten gevolge zijner doofheid, zelden werden gecorrigeerd.

Maar het was de eerste maal in zijn vijftigjarig leven, dat de arme man althans een zweem van huiselijkheid genoot, hij, die als knaap van de zijnen was gescheiden en eerst door armoede, later uit tegenzin alle gezelschap was ontvlucht. Zijne stem

beefde werkelijk een weinig, toen hij op een avond na het souper den kring rondging en al die vriendelijke menschen de hand drukte. Toen hij den volgenden morgen heel vroeg zijn gordijn ophaalde, stond Frans beneden met Minka voor de gig en knalde met de zweep. De heer Hemming zou met den eersten trein vertrekken.

Aan het station kreeg Frans een heel rijksdaalderstuk. Hij had nooit kunnen denken dat de oude heer zoo ‘vlot’ was.

Den volgenden dag was de heer Hemming weer druk bezig op zijn kantoor. Zooals gewoonlijk kreeg hij de zware kasboeken en zette deze weer heen; als gewoonlijk schreef hij postwissels en postremises op Chicago en San Francisco. Maar hij voelde zich als een oud paard dat uit een heerlijke, zonnige weide op stal is gehaald, en menigmaal, wanneer hij een blik sloeg door de benevelde ruiten, zuchtte hij bij de gedachte aan het vriendelijke Westberga.

Reeds in het laatst van Juli had Amelia Larssen, die nu, ondanks al haar kwalen, zeer gevulde schouders had, in het geheim aan den candidaat Star gezegd:

‘Nu kan ik hier niet veel langer dan een maand meer blijven, dokter.’

‘Ja, ja, de tijd vliegt om in aangenaam gezelschap.’

Pauze.

‘Over drie weken moet ik naar Schonen terug.’

‘Het zal hier akelig leeg zijn na uw vertrek, juffrouw Larsson.’

‘Och kom, dokter! Komt dokter nooit te Malmö? Dat is zoo'n mooie stad, en soms hebben wij er ook blaasmuziek in den tuin van de brouwerij, en mijn vader zou zoo verrukt zijn als de dokter eens kwam.’

‘Zeer verplicht, juffrouw; als mijn weg dat eens uit ligt, dan....’

Toen er nog maar veertien dagen restten van juffrouw Amelia's verblijf op Westberga, deelde zij Star in vertrouwen mee dat, ofschoon haar papa zelf eene heele massa geld had verdiend, hij toch in een schoonzoon meer prijs stelde op beschaving en een goed verstand, en dat het haar puur onmogelijk zou zijn van een man van zaken te houden.

De laatste week werd de candidaat elken dag *au jour* gehouden van den tijd, dien hij nog van juffrouw Amelia's gezelschap kon genieten.

‘Hij houdt genoeg van mij, maar hij is bleu, omdat hij zoo arm is,’ zeide zij tegen mevrouw Palmqvist.

Ach, eindelijk was het oogenblik van afscheidnemen aangebroken, en er bestond nog niet de minste hoop dat Star zijne bleuheid zou overwinnen. Juffrouw Amalia had zich voorgenomen in dat plechtig moment den candidaat iets te zeggen waarover hij zou moeten nadenken, iets opmonterends, iets dat zijne gedachten zou moeten terugvoeren naar papa Larsson's goede diners en de blaasmuziek in den tuin.

Zij had afscheid van al de overigen genomen en hem voor het laatst gespaard. En nu stond zij daar in haar mooien, grijzen, rijk gegarneerden regenmantel, een type van kracht en gezondheid.

‘Dokter!’

‘Vaarwel, juffrouw Larsson. Dank voor al uwe vriendelijkheid en aangenaam gezelschap. Ik hoop dat u mij in vriendelijke herinnering zult houden.’

‘Ach, dokter....’

‘Juffrouw Amelia?’

‘Wat denkt.... wat den.... wat denkt dokter van mijn.... maag?’ kwam er eindelijk uit in hare onmacht om het ‘verlossende’ woord te vinden.

‘Als u zich maar in acht neemt, maar in acht neemt, juffrouw Amelia, dan houdt die maag het wel uit, daar ben ik zeker van.’

‘Zoudt gij *nooit* te Malmö komen?’

‘Misschien.’

‘Ach, wat zou u welkom zijn, dokter!’

En nu klom zij in het gereedstaande rijtuig, waarvan zij vier vijfde gedeelten in beslag nam, zoodat Johan de knecht geheel verdween in de plooien van haren regenmantel.

‘Vooruit nu, Johan,’ beval mevrouw Westberg.

Het rijtuig bleef staan waar het stond.

‘Alles is gereed, vooruit.’

‘Ja, maar *zij* moet zoo vriendelijk wezen wat op te schikken, opdat een mensch de armen kan roeren,’ mompelde Johan. Juffrouw Amelia verschoof een weinig hare zwellende vormen en nu ging het voorwaarts.

Toen het rijtuig om den hoek der allée was verdwenen, proestten de jongelieden op de veranda in een hartelijken lach uit.

Maar mama Westberg zag hen streng aan en zei: ‘'t Is een goed kind, een echt goed kind, die juffrouw Amelia.’

Lang had de heer Johnsson geweifeld tusschen de vele eigendommen die hem waren aangeboden, maar nú stond hij enkel nog maar tusschen twee; hij wilde zelf niet beslissen wat hij zou nemen; hij hoopte dat zij het zou doen, die den ganschen zomer nacht en dag in zijne gedachten was geweest.

De arme Johnsson was bang geweest zijn heerlijken droom te verstoren, den verrukkelijken zomer te bederven, en daarom had hij het nog niet gewaagd met de beslissende vraag voor den dag te komen. Hij wist dat hij geen kracht zou hebben om ook maar één dag nadat zij hem had afgewezen op Westberga te blijven, en daarom was het 't beste te wachten tot men zou heengaan. En wilde zij de zijne worden - o, bij die gedachte had hij een gevoel alsof hij zou kunnen vliegen - dan, dan zou het niet lang duren, dat zij altijd te zamen waren.

Nu zou het worden uitgemaakt. Hij was te voet naar het station geweest om zijn brieven te bezorgen, en op den terugweg dacht hij er over hoe hij het zou aanleggen. Hij zou natuurlijk zijn best doen om haar onder vier oogen te spreken, maar wanneer hem dát niet wilde gelukken, dan zou hij driestweg op haar toetreden en in tegenwoordigheid van de anderen zeggen: ‘Juffrouw Follin, mag ik u een oogenblik alleen spreken?’

Zoo ver ging alles goed en wel, maar daar kwam

het ergste. Wat zou hij haar dan verder zeggen?

'Mijn allerliefste dame, dag en nacht zijt ge in mijne gedachten. Ik kan niet leven zonder u; word mijne vrouw?'

Neen, neen, zoo niet!

'Juffrouw Follin, het is misschien al te brutaal van mij.... van mij.... ach, als u eens wist.... hemel, wat heb ik u lief....'

Neen, dat was geheel mis.

'Miss Follin, nu moet het buigen of bersten, maar er in houden kan ik het niet meer: wilt gij mijn vrouw worden?'

Nu was hij thuis. Maar nog had hij alles niet goed duidelijk voor zich. Hij wilde nog eenmaal den tuin rondloopen, misschien dat onder de wandeling....

'Juffrouw Jenny, u ziet wel hoe het met mij geschapen staat. Is het mogelijk dat gij, zoo fijn, zoo beschaafd, zoo mooi als gij zijt, een weinig van mij kunt houden? O, ik....'

Neen, niet op die manier.

'Juffrouw Follin, ik ben een eenvoudige arbeidersjongen....'

Ach, dat weet zij wel! Of men zou kunnen zeggen:

'Ja, nu zal ik een van deze twee bezittingen koopen, maar vóór ik dat doe, ach Jenny, voor dat....'

Het *is* mogelijk dat dit eene passende inleiding vormde, maar gebruikt werd zij nooit.

Daar ginds bij de grot onder den grooten beuk zaten Otto en Jenny. Hij zat, ondanks al hare protesten en waarschuwingen dat er 'iemand komen kon', heel, heel dicht naast haar, en had de armen vast en onbeschroomd om hare leest geslagen.

Johnsson verbleekte. Dat was toch zeker geen gebruik hier onder de heeren en dames in Zweden, zonder dat zij overeengekomen waren....? Good dam! Daar kuste hij haar....

'Voelt u zich onwel, mijnheer Johnsson?' vroeg mama Westberg aan tafel.

'Neen.... ja.... dank.... ik heb zeker wat kou gevat.'

'Lieve hemel, de heer Johnsson is zoo bleek als de dood,' zei Gertrude.

'Ja, ja, dank u vriendlijk.... ik ben inderdaad ziek, en daar ik toch van plan was overmorgen te vertrekken, is het misschien.... om hier nu nog een dokter te nemen.... ja, het is misschien beter dat ik maar terstond vertrek.'

Mevrouw Kopparhjelm fluisterde Gertrude toe:

'Mijn kleine vriendin, ik wil het hemzelven niet zeggen, want hij is zoo stoer en boersch, maar hij is toch een medemensch: geef hem een weinig kamillethee.

'Wel, heer Johnsson, hoe staat het met de koopplannen?' vroeg Jenny, terwijl zij hem vriendelijk naderde.

Had zij dan in het geheel geen hart? Begreep zij dan volstrekt niets er van hoe het met hem stond? Neen, dat scheen zoo.

Hij had een heel klein hapje genomen van een stukje brood, dat in zijn mond tot reusachtige proporties aangroeide. Hij slikte en slikte en zag haar met zijne groote, trouwe, blauwe oogen aan.

'Ach, juffrouw, daar komt niets van.'

'Niets van den koop?'

'Neen, ik ga over acht dagen, als ik een beetje orde op mijn zaken gesteld heb, weer naar Kansas terug; *daar* pas ik zeker beter, en daar - hij liet zijne stem tot gefluister dalen - daar wordt men voor een mensch gehouden, ook al is men vroeger een arbeidersjongen geweest.'

Jenny bloosde en boog zich diep over haar bord. Zij begreep nu alles, en zij verweet zich zelve dat zij tegenover dat groote naïeve kind niet voorzichtig genoeg was geweest.

De kleine ontroostbare mevrouw Palmqvist had een deel van het gesprek gesnapt.

'Och zoo? Neen, ik kan mij best begrijpen dat u zich in onze bekrompene omstandigheden niet op uwe plaats gevoelt, mijnheer Johnsson. Ik zelf kan soms verlangen naar dat heerlijke, vrije Westen te trekken. Dáar zou ik misschien mijn smart kunnen vergeten!'

En zij gaf den armen Johnsson eenige van hare liefste, weemoedigste blikken.

Een paar uren later stonden de blesjes weer met hunne blanke hoeven te stampen in het zand van het gaardsplein. Koffer na koffer werd naar buiten gedragen en de heer Johnsson ging den kring rond, afscheidnemend.

Hij had reeds eenmaal Jenny's hand krampachtig gedrukt en haar gedankt voor al hare vriendelijkheid in deze gelukkige maanden. Nu stond zij in de vestibule, en het scheen of hij haar nog eens vaarwel wilde zeggen. Maar eensklaps wendde hij zich om en liep naar den wand, waar zijn overjas hing; het duurde zeer, zeer lang, voor hij dien van den knop had losgemaakt.

'Meisjes,' zei de jeugdige wijsneus Frans, toen de blesjes met den heer Johnsson verdwenen, 'gij moest hem eenige van mama's Thielemans druppelen hebben gegeven, hij is zeker zeer ziek en heeft geweldige kramp in de maag, want toen hij zich straks omkeerde van den wand, had hij groote tranen in de oogen.'

Den avond na het feest bij dominee Blomgrew voelde Alma Florstedt zich alsof zij zich het allerliefst achter haar grooten lessenaar te Wexiö zou willen verbergen, alsof haar grootboek een goed pantser zou zijn tegen de pijlen der smart, welke haar hart doorboorden, en louterend zich te storten in den stroom van drukken, eerlijken, onverdroten arbeid. Maar zij deed het niet.

Men zou zich hebben verwonderd en er over hebben gebabbeld, dat zij haar bezoek bekortte. En nu kon hij zien dat zij sterk was en veel kon dragen, al was zij dan ook klein. En dan... en dan... misschien hebt gij zelf het pijnlijke genot gekend, den geliefde dagelijks te zien dien gij niet zoudt toebehooren, te luisteren naar de lieve stem die u nooit zou zeggen wat gij het allerliefst zoudt willen vernemen. De hartewonden trotseeren, de wetten der natuur, het is een wellust voor haar te bloeden, het dichtgaan kan voor haar dood beteekenen.

Och, kleine Alma, gij waart grootsch! vroolijk en opgewekt, geestig en bevallig als nooit te voren, de ziel in elken kring waarin gij plaats naamt. Tus-

schenbeide bracht zij Star op een dwaalspoor en vroeg hij zich somwijlen af in hoeverre zij hem misschien voor den gek had gehouden. Maar dan kon hem plotseling een onbeheerschte blik trekken uit die kleine, grijze oogen, waarbij hij het gevoel kreeg in een diepte van weemoed te staren, waarvoor hij zich bevend terugtrok.

Slechts een enkele maal troffen zij elkander zonder getuigen aan, en wel op het pad waar zij den morgen hadden gewandeld, toen hij voor het eerst de ontdekking deed dat de kleine Florstedt ook eene werkelijke vrouw was.

Hij kreeg een kleur tot aan zijne oorlelletjes.

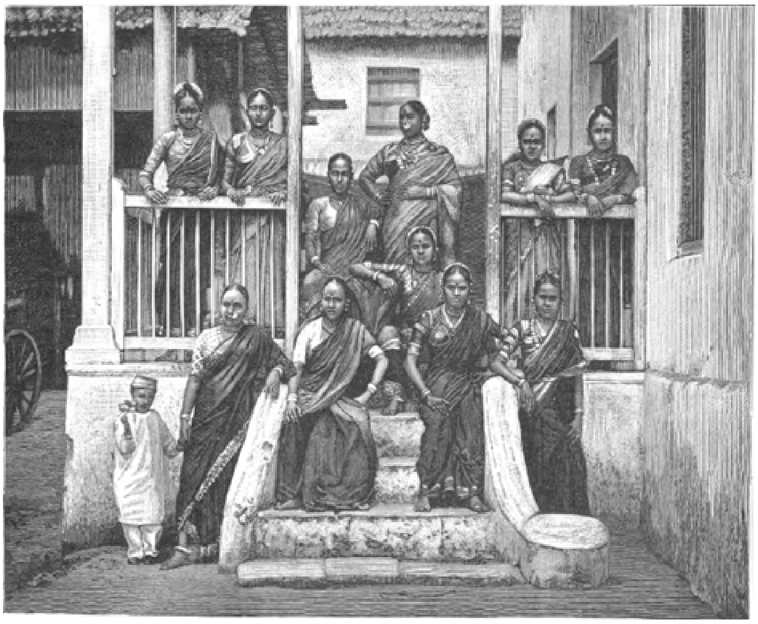

HINDOEVROUWEN EN MEISJES (DANSERESSEN UIT BOMBAY).

'Alma.'

'Mijnheer Star.'

'Vergeef mij! Ik heb niet zoo gemakkelijk kunnen vergeten...'

Zij antwoordde niet, maar zag hem aan met een blik, die hem er aan herinnerde, wie van beiden het lichtst vergat.

'Juffrouw Florstedt, ik voel mij tegenover u zoo klein en ellendig. Ja, Alma...'

'Ik denk dat uw verblijf hier op Westberga nu wel ten einde spoedt, niet waar, mijnheer Star?'

Nu was zij zeker; zij behoorde blijkbaar niet tot hen, die zich meer dan eenmaal laten overrompelen.

Hij richtte zich op, week ter zijde en nam zeer beleefd den hoed af.

'Goedenmorgen, juffrouw!'

'Goedenmorgen, mijnheer Star!'

Zij liep hem een paar passen voorbij, maar toen keerde zij om.

'U moet niet boos op mij zijn of mij naar vinden. Zie, wij menschen van zaken worden door de noodzakelijkheid gedwongen om door een afgesloten conto een streep te halen en ik gis ook dat Evy geen smaak zal vinden in dubbel boekhouden.'

Het scheen of zij in alles zijne meerdere was, maar toen hij met gebogen hoofd het pad naar huis was ingeslagen, was 't ook met Alma's sterkte gedaan. Haar gelaat vertrok zich in onderdrukt geschrei en zij liep, snel als een vluchtende, het bosch in.

En zoo naderde de 14 September, de dag waarop zij allen zouden vertrekken. Allen, behalve de jongens Andersson, die eenige dagen later door hun papa zouden worden teruggehaald.

Otto was reeds vertrokken. Niet naar Montevideo of Argentinië, maar naar den architect Löfvenberg, waar hij werken moest voor - 75 kronen in de maand. Het was een lange, moeilijke weg, eene steile helling, die voerde naar den top van hunnen berg; maar met de hoop tot staf, en de liefde, de

gelukkige, beantwoorde liefde tot leidster, beefde hij er niet voor terug.

Den avond voordat Otto zoude vertrekken, had de familie Westberga een kleine samenzwering op touw gezet tegen hare pensionnaires. Men zei als gewoonlijk goedennacht, maar later kwam de familie nog eens in de voorkamer bijeen. Men wilde een poosje met Otto en Jenny en een flesch ouden portwijn alleen zijn.

De groote meisjes en Anna Ljungklint waren natuurlijk van alles op de hoogte, maar Frans en Vivan konden maar niet begrijpen wat er aan de hand was, toen zij een wenk kregen om beneden te komen.

Zij verschenen, na de hoofdpersonen, dan ook het allereerst. Toen Frans binnenkwam, stonden Otto en Jenny met de armen om elkanders leest geslagen, en toen hunne hoofden elkaar heel, heel dicht naderden, hoorde men een verdacht geluid.

Frans hoestte.

De beiden bij het venster namen er geen notitie van.

Frans schrapte vriendschappelijk met de voeten en kuchte nog eens op zeer nadrukkelijke wijze, maar weder zonder gevolg. Toen fluisterde hij:

‘St, st, pas op, mama en de meisjes komen zoo dadelijk, wees niet bang, juffrouw Jenny, ik ben een flinke jongen, en zwijg als het graf.’

Wat die beiden lachten!

Nu kwam Vivan.

‘Bah, foei... ik had van Jenny veel betere gedachten...’

Maar nu kwam mama met de meisjes en werd alles opgehelderd; de portwijn werd ontkurkt, de glazen gevuld, Jenny ging van de eene omhelzing in de andere, en in het maanlicht was 't net of mama Westberg's oogen vochtig glinsterden.

Het zou nog eenige jaren moeten duren, voor Otto het gouden zegeteeken zijner liefde zou steken aan de hand zijner geliefde. Noch mama Westberg, noch mijnheer Follin, die schriftelijk van ‘Jenny's inval’, zooals hij het noemde, was onderricht, wilden iets van een publiek engagement weten, vóórdat ten minste de bruiloftsdag in zicht was, al ware het dan ook heel, heel in de verte.

Maar men nam een klein voorschot op de gelukkige toekomst, die men zich zoo licht droomde, en de beide gelieven genoten met volle teugen van hunne jonge zaligheid, in den kring van deze trouwe, liefdevolle harten, die hun het liefste op de wereld waren.

En toen Otto den volgenden morgen heel vroeg naar het station reed, was er slechts een gordijn in eene hoekkamer half opgetrokken; een paar schitterende oogen en eene kleine, blanke, wuifende hand vormden de geographische grens tusschen Montevideo en het atelier van den architect Löfvenberg in Westeräs.

Maar den 14 September zouden, zooals gezegd is, ook alle andere gasten vertrekken.

Dominee Gustaaf wist dit; hij had dat des Zondags in de kerk gehoord en sedert was hij door allerlei soort van gedachten gekweld.

Het was niet langer de moeite waard om aan Thilda te denken. Zij scheen geheel op te gaan in die moederlooze knapen. Karel en Philip, Philip en Karel was het voor en na. Zij sprak nu minder over de positie van een zwak, weerloos meisje; misschien kwam dit nadat zij in den herfst een paard, dat op den loop wilde gaan, met krachtige hand had tegengehouden, terwijl Johnsson en Star, die er bij tegenwoordig waren, aan kant sprongen.

Later plachten Otto en Star haar, wanneer zij de vraag op wierp ‘wat een arme weerlooze vrouw’ wel verwacht, haar aan dat voorval te herinneren.

Neen, Thilda was zeker geen vrouw voor dominee Gustaaf. En hoe vaster die overtuiging bij dominee zelf werd, hoe moeilijker het hem viel niet te denken aan een, door blonde lokken omlijst gelaat, dat zich uit een rouwkleedje verhief en dat zooveel van Thilda's verschilde, als twee gezichten kunnen verschillen.

Na den 14den September zou dominee Gustaaf dat lieve gezichtje allicht nooit meer zien.

Het was misschien daarom dat zijn rijtuig den 13den de laan naar Westberga opreed.

Onder een levendig gesprek over het dierbaarste onderwerp: het meest passende grafschrift op het nog slechts in gedachten gehouwen marmeren monument van den geliefden Arthur, sloegen zij samen weldra een der afgelegenste paden van den tuin in.

‘Ach, mijn beste mevrouw, zou men niet kunnen zetten: “zalig zijn zij die slapen, die hunnen loop hebben volbracht?”

Ja, dat is heel mooi, maar mijn beste Arthur was zoo heel godsdienstig; misschien was een echte bijbelspreuk nog beter? Verveel ik u niet, beste dominee?’

‘Ach neen, hoe zoudt gij mij kunnen vervelen? Hoe zou u het vinden, liefste mevrouw, indien wij zetten: zalig zijn zij die in den Heer zijn ontslapen?’

Meer kon men op de veranda niet verstaan; men betwijfelde het daar zeer of de zalige Arthur van uit den hemel wel bijzonder gesticht zou zijn door het vervolg van het gesprek, dat hem in den beginne toch zoo van nabij betrof.

Want op een bank dicht bij het water hadden dominee Gustaaf en de ontroostbare weduwe een veel vertrouwelijker houding aangenomen. Mevrouw Palmqvist had de armen om dominee's hals geslagen, sloeg de oogen naar boven en zei smachtend: ‘O, Arthur, zegen hem die uwe kleine Alfhild wil liefhebben en beschermen,’ en dominee deed wanhopige pogingen om haar op zijne knie te zetten, maar dat lukte niet, er was geen plaats; wanneer hij zat, viel de maag over zijne twee korte beenen.

Op datzelfde oogenblik kwam Stina hen voorbij, die naar den tuin was gezonden om eenige peren te halen. Zij deinsde drie stappen achteruit, neeg diep voor haren zielsherder, en heel verlegen over haar boezelaar strijkend, zei ze:

‘Lieve hemel, vergeef mij, als ik stoor.’

En eindelijk brak de 14 September aan.

Dominee Blomgrew had zich voorbehouden Alfhild en haar jongen met zijn rijtuig naar het station te brengen. Het geheim was reeds door Stina verklapt, het engagement zou dus maar terstond publiek worden gemaakt, en zoodra Alfhild hare zaken in haar eigen klein huis had geregeld, zou ook de bruiloft terstond plaats vinden.

Mevrouw Alfhild ging aangedaan en gelukkig van allen afscheid nemen. Toen zij innig en teeder Anna Ljungklint omhelsde, beantwoordde deze hare betuigingen van hartelijkheid een weinig koel, zag haar verwijtend in de oogen en fluisterde:

'Maar Alfhild, hoe kon je?'

Alfhild sloeg beschaamd de oogen neder en antwoordde niets.

Een oogenblik sprong zij licht en vlug in het rijtuig naast 'haren Gustaaf', die reeds zat en met zijn blauw zijden zakdoek wuifde; en Alfhild vroeg zich af wat hij straks doen zou, als er geene opmerkzame oogen meer op hem gevestigd waren.

Toen het paardje zich in beweging zette, knikte en wuifde zij dat het een aard had; voor de eerste maal na den dood van haren Arthur met een zakdoek zonder zwarten rand.

Nu kwam de beurt aan de blessen met mevrouw Kopparhjelm, den candidaat, Jenny Follin en Alma Florstedt.

Hare 'Genade' Kopparhjelm had Frans, die haar bijzondere gunsteling was geworden, beloofd hem bij het afscheid een klein souvenir te zullen geven. Frans was in gespannen verwachting en dacht aan een salongeweer of een 'gepatenteerden hengel.' Toen hare 'Genade' hem goedendagzei, had zij een papier in de hand. Het werd donker voor de oogen.... Groote God, dat was zeker een horloge... mevrouw lachte neerbuigend en zei:

'Ziehier, mijn jonge vriend, iets waar aardige jongens veel van houden. Ik geef zoo iets niet aan den eersten den besten, maar mijn jongen is zulk een aardig ding...'

Met bevende vingers nam hij het pakketje aan. Het was vreeselijk licht! Wat nu? Het Kopparhjelmsche wapen in zwart lak op een oud visitekaartje... Frans stond als verstomd, boog en zei:

'Da... ank u... wel!'

Och, de goede jongen was zichtbaar aangedaan; de goede Kopparhjelm zag het; daarop omhelsde zij nog eenmaal mama Westberg en klom toen in den waggon, nobel en deftig als altijd.

Jenny omhelsde Gertrude en Evy tot stikkens toe; zij konden elkander nu, in tegenwoordigheid van de anderen, niets meer zeggen, maar men had vooruit alles besproken en reeds meer dan eens afscheid genomen. Doch toen de beurt aan mevrouw Westberg kwam, kon zij zich toch niet langer goed houden. Met de armen om den hals der oude dame geslagen fluisterde zij: '*mama!*' en daarop barstte zij in schreien uit, lachte dan weer, tot zij eindelijk in het rijtuig zat.

'Waar is de candidaat Star?'

Met sterke banden had de liefde elken dag de jonge harten van Evy en Star dichter aaneengesnoerd. Er was geen belofte gegeven of begeerd, maar hij had elken tegenstand opgegeven, al het luisteren naar de nuchtere stem van het verstand, die fluisterde van armoede en lang wachten. En zij, zij had weerstandloos, zalig bevend, zich aan haar eerste, bedeesde, reine gevoelens overgegeven.

Maar nog was er geen verbindend woord gezegd, en nu was het oogenblik van scheiden daar.

'De candidaat! Waar is de candidaat Star?'

Zij stonden beiden aan het tuinhek; zij had hem een klein bouquetje in het knoopsgat gestoken en hij stond stijf en stil, terwijl dit gebeurde.

'Juffrouw Evy!'

'Nu zit het vast!'

‘Juffrouw Evy, zoudt ge... zoudt ge een weinig blij zijn als ik op een goeden dag terugkwam?’

‘Hoor, zij roepen u.’

Hij boog zich tot haar over en fluisterde heftig, haastig, bijna heesch:

‘Evy, zeg, wordt je blij als ik kom?’

Het vloog haar door het hoofd, dat een welopgevoed meisje op een vraag, zóó gedaan, geen antwoord moest geven, of iets heel koels en gewoons moest zeggen, maar zij kon dit niet, al had haar leven op het spel gestaan. Zij hief haar gelaat op, staarde hem half gelukkig, half verschrikt in de oogen en zei:

‘Ja.’

En zoo reden de laatsten van mevrouw Westberg's pensionnaires heen.

Aan het station vertrok het eerst de trein naar Alfvostad, daarmee zou Alma Florstedt naar Wexiö gaan.

De overigen, die een heel eind samen konden reizen, hadden derde-klasse-biljetten gekocht, zelfs hare ‘Genade’ Kopparhjelm. Alma nam een kaartje tweede klasse. Een klein genoegen moet men zich toch gunnen, wanneer het lot ons in plaats van liefde, geluk en schoonheid, enkel wat geld heeft gegeven.

Toen zij vertrok, stonden de anderen in een kleinen kring om het raampje van haar coupé, de locomotief floot, de candidaat nam zijn hoed af:

‘Vaarwel, en goede reis, juffrouw Florstedt!’

‘Dank voor den aangenamen zomer, candidaat!’

De trein zette zich in beweging. Mevrouw Kopparhjelm en de candidaat wilden gaan.

‘Neen, wacht nog even, zij zal stellig nog eens wuiven,’ zei Jenny, ‘daar, waar de weg buigt.’

Maar - de kleine Florstedt wuifde niet. Zij lag met haar hoofd tegen het kussen en schreide, schreide onstuimig als een kind, wiens liefste speelgoed men kapot heeft geslagen, bitter als de vrouw, die maar eenmaal in haar leven bemint...

X.

De boomen van Westberga waren schaduwrijker, mama's haar heelemaal grijs en de kleine gestalte eenigermate gebogen geworden; Frans had admissieexamen gedaan, Vivan was volwassen, en de blesjes waren eenigszins loom door ouderdom.

Zoovele pensionnaires heeft mama nooit meer genomen. Dankbaar voor de mooie som, die ondanks den goedkoopen prijs van het Westbergsche pensionaat voor haar eene uitkomst was geweest, vond mama het toch beter om voor een hoogere som, voor 800 kronen per jaar, alleen een paar dames te hebben, van wie door hare eigene familie werd getuigd ‘dat zij een weinig vreemd waren.’

Maar met de financies ging het nog een geruimen tijd alles behalve goed. De landbouw ging achteruit en mama kon niet al te best met knechten en arbeiders overweg. Maar eindelek vestigde zich in de gemeente een jonge inspecteur, die steeds nom-

mer een was bij de picnics en op het bronbal, alsmede op eene sleepartij in Februari. En Gertrude werd stil en in zich zelve gekeerd en begon opeens belang te stellen in weven en in zoetemelksche kaas, en nu heet zij Brandstedt; mama en Vivan zijn naar eene andere woning verhuisd, en de jonge meesteres van Westberga - Gertrude-staat nu des morgens vroeg op en loopt in een licht katoenen japonnetje het huis door, en ziet in de weefkamer toe op het weven en vouwen.

Dominee Gustaaf is nog niet verplaatst en mevrouw Alfhild draagt nu reeds den derden zomer denzelfden hoed, maar de kleine Hendrik heeft een speelkameraadje gekregen, een klein, poezel zusje. Of de zalige Arthur een monument heeft gekregen, weet ik daarentegen niet, maar dat zijn naam vol erkenning en waardeering genoemd wordt, wanneer het inkomen van dominee niet reikt om nieuw bekleedsel te koopen voor de meubels in het salon, of dat het oude zwart zijden kleedje van mevrouw moet veranderd worden in plaats dat er een nieuw wordt gekocht, dat is zeker

Maar dit is het niet wat dominee Gustaaf verontrust, terwijl hij alle deuren opent en langzaam al de kleine vertrekken doorloopt in een grijze zomerchambrecloack, met de duimen in de armgaten van het vest. Zijn gebronsd voorhoofd en halfluid gemompel verraden dat dominee Blomgrew zich voorbereidt, op een groote, belangrijke proef in welsprekendheid.

‘En buitendien, geliefde vrienden - laat de gordijnen hangen Alfhild - zijn wij als planten op Gods akkerland - denk er aan dat zus dien bloempot niet omhaalt! - en dat de liefde, ja dat de liefde, de heerlijke, reine, verhevene liefde is...’

‘Maar waar is Gustaaf toch in 's hemels naam?’

‘St, is... die is... wij staan als planten enz.... en de liefde, de reine liefde is de zachte, verfrisschende dauw, die aan het leven zijne grootste wijding geeft. - Je hebt mijn boorden toch wel gestreken? - De tijden wisselen en de jaren vergaan - kom Hendrik, haal jij eens gauw vaders pijp... vergaan... vergaan... en sedert de patriarch Jacob bekende: “klein en ellendig is mijn ellende...” Nu, God erbarme zich, maar als ze niet zwijgt, dan kan ik niet. - En... en licht en blij is deze dubbele bruiloftsdag aangebroken voor de lieve bewoners van Westberga, - zoo waar als de Heer leeft - Alfhild, daar breekt Maren de soepterrien.’

Dubbele bruiloft op Westberga. Ja, die staat voor de deur, en dominee Blomgrew zal de jongelieden trouwen. Eenigen tijd na Kerstmis, volgend op dien belangwekkenden zomer, was Star teruggekomen en had met mama gesproken. En mama was heel streng en ernstig geweest, want het waakzame, moederlijke oog had het slappe en weifelende in het karakter van den candidaat zeer goed opgemerkt. Maar de liefde en de ernst van het leven rijpten hem, en nu, nu hij, nog ternauwernood 28 jaar, aangesteld is als directeur van een ziekenhuis ergens in Smäland en aan Evy, zij het dan ook een eenvoudig ‘tehuis’ kan bieden, nu heeft mama alles overgelaten aan Hem, die toch ter laatster instantie de huizen bouwt, waaraan menschenkracht en menschenliefde zonder Hem tevergeefs zouden werken.

Lichter evenwel zag zij de toekomst van Jenny en Otto in. Flinkheid en geluk hadden Otto doen stijgen in de maatschappij. Hij had zich onontbeerlijk gemaakt bij eene electrische maatschappij en verdiende nu 6,000 kronen 's jaars; zij waren dus bezorgd; die twee waren daarenboven voor elkaar als geschapen en Jenny, de mooie, lieve Jenny gaf alle waarborgen voor het geluk van den zoon, zooals de teederste moeder zich die maar kan wenschen.

In de kleine weduwnaarswoning van den heer Follin was geen plaats voor een bruiloft, de reis naar de hoofdstad zou voor Otto's familie veel te duur worden, en Jenny wilde aan de wanden van een restauratie niet gaarne hare liefste herinneringen toevertrouwen. Dan veel liever naar Westberga, Otto's vaderlijk huis. En de heer Follin was te Westberga gekomen, had mama 250 kronen in de hand gestopt en gezegd: ‘Pardon, maar ik wil er ook iets toe bijdragen.’

Zoo zijn er eens vijf jaren verloopen en nu is het weer zomer op Westberga, en het is de dag voor den midzomernacht en den avond voor de bruiloft.

Een leven en drukte als er nu op Westberga heerscht, is er sedert het jaar der vele pensionnaires nog niet weer gezien. Al de stoelen uit het salon staan op het plein en de veranda, en papa Follin drinkt een glaasje toddy onder de groote linde, Otto en Star klinken met Eiderlandsche punch en Frans staat, lang en statig met een studentenmuts op het hoofd en niet meer zoo dik als voorheen, op een trede van de verandatrap en hecht juist het laatste gedeelte van eene mooie, fijne guirlande vast. De dames loopen bedrijvig heen en weer, Vivan staat met gevouwen handen aandachtig naar Thilda te kijken, die allerlei boterhammetjes gereedmaakt voor den volgenden dag.

Maar wat nu? Zijn Karel en Philip, de groote schooljongens, al die vijf jaar op Westberga gebleven? Daar komen zij in levenden lijve de groote allée afdraven. Of zijn ze teruggekomen om tante Thilda nog eens te bezoeken?

Neen, Thilda is zelf gekomen op bezoek en twee dikke breede, gouden ringen aan de linkerhand, die nu juist zoo handig de gerookte koetong snijdt, is een teeken dat de arme, zwakke, weerlooze Thilda nog andere verplichtingen heeft dan om mama's hulpe te zijn.

Toen de heer Andersson in den herfst terugkwam om zijne jongens te halen, zag hij hoe zwaar het meisje het afscheid viel van zijne kinderen, die heel haar hart hadden gestolen. Het werd hem duidelijk wat zulk eene vrouw kon zijn voor zijn huis en kinderen, en hij vroeg of Thilda voor beide wilde zorgen.

Neen, hoe zou zij, het eenige der meisjes aan wie mama werkelijk steun had, het huis kunnen verlaten? Maar hij bood haar 600 kronen in het jaar. Zeshonderd kronen en volkomen vrijheid en recht hem weêr te verlaten wanneer de nieuwe plichten, die zij op zich nam, haar niet mochten bevallen.

Zeshonderd kronen! Neen, zulk eene groote som vertegenwoordigde hare hulp op Westberga zeker niet. En dan Karel en Philip te laten gaan! Zij stak hem hare groote, mooie blanke hand toe, en het was uitgemaakt.

HET OORDEEL VAN PARIS. Naar Jac. Wagrez.

Drie jaar lang kreeg zij haar zeshonderd kronen, maar in het vierde den heer Andersson zelf met alles wat hij bezat.

Dat was eene eerlijke compagnieschap zonder eenige dweperij, maar met oprechte toegenegenheid.

Thilda werd voor hem nooit wat zijne eerste vrouw was geweest. Kan ooit eene vrouw dat worden, wanneer de eerste alles is geweest? Maar hij stelde Thilda verre boven alle andere vrouwen die hij kende, en hij beefde bij de gedachte haar te zullen verliezen.

En Thilda? Ja Thilda had opeens een sprong gemaakt in hare ontwikkeling als vrouw; zij was terstond moeder geworden, zonder echtgenoote of bruid te zijn, eene moeder voor Karel en Philip. Het was alsof zij hare levenslente had verslapen en zij miste alle instincten van een verloofde. Nu genoot zij een kalm, rustig geluk, hield recht veel van haar man, maar van Karel en Philip nog tienmaal meer, en had in het gevoel veel te zijn voor huis en hof, man en kinderen, geheel verleerd om te spreken over de arme weerlooze vrouwen. Mooie, groote, prachtige Thilda! het is aan moeders als gij, dat wij nog met trots terugdenken, wanneer onze schouders reeds gebogen zijn door den last des ouderdoms.

Nog een blik op het oude Westberga! Een afscheidsblik. De gastvrije mevrouw Westberg zou ons stellig morgen op bruiloft noodigen, maar dan zouden wij ons in rok moeten kleeden, een toast moeten slaan, met het glas op een bordje moeten rondloopen en klinken met mevrouw Blomgrew en anderen, en daartoe voelen wij weinig lust. Maar een laatsten blik vóór wij den hoek der allée omslaan!

Thilda staat voor het keukenvenster met opgestroopte mouwen een pudding te bereiden, die door Stina in den steek is gelaten. Vivan heeft hare plannen om zich nuttig te maken vergeten en speelt in plaats daarvan croquet met Philip en Karel. Frans staat bij den tuinspiegel, met over elkaar geslagen armen, en beschouwt zijn decoratie-werk met zelfvoldanen blik.

Mama Westberg zit, een weinig moe na al dat geloop en gebak, op de veranda, met den bril op den neus een brief te lezen van Anna Ljungklint; deze is nu gouvernante ergens in Dalarna en dankt nu ‘vreeselijk hartelijk’ voor de uitnoodiging - maar het is eene lange reis en zij verdient slechts 200 kronen in het jaar...

Daarenboven weet tantetje, dat juist bij zulke feesten nooit te vergeten herinneringen opdoemen... Groet allen o, o zoo innig van me!

P.S. Weet tantetje nog wel dat ik het eerst op de gedachte kwam van pensionnaires te nemen?

Er waren kaartjes van hare ‘Genade’ Kopparhjelm, van Amelia Larsson en zelfs van den heer Hemming.

Onder de groote linde zitten papa Follin, de heer Andersson, Otto en Star.

De heer Andersson leest een courant.

‘Zeg eens, Otto, was hier dien zomer ook niet een Amerikaan van Kansas, die Karl Johnsson heette?’

‘Ja zeker; wat is er met hem?’

‘Hij is nu daarginds senator.’

‘Dat gun ik hem; hij was een goede, eerlijke, bescheiden kerel,’ zegt Otto, ‘o, zoo aardig en vriendelijk.’

Brandstedt en Gertrude gluren met hun beiden uit de kelderdeur. Zij zijn bezig den wijn van papa Follin uit te pakken en gereed te zetten.

Aan het hek staan de blessen en steken liefkoozend de neuzen naar ons uit, terwijl wij voorbijrijden.

Maar ginds bij de brug staan Jenny en Evy, de beide bruidjes, met de armen om elkaar heengeslagen en kijken naar het vlietende water. Wat gaat er wel in hare hartjes om, nu zij zoo dicht het heerlijke doel, hare liefste wenschen zijn genaderd?

‘Verbeeld je, Evy, als ik hier eens niet gekomen was?’

Evy vond dat dit jammer zou geweest zijn, maar zij zei niets.

‘En als jelui niet met die pensionnaires begonnen waart, dan hadt jij Star nooit gezien.’

Evy rukte zich los en staarde hare aanstaande schoonzuster met komieke verbazing aan.

‘O, dat zou verschrikkelijk geweest zijn.’

Alma Florstedt zat op haar kantoor te Wexiö en zag droomerig naar eene beelderig mooie, zilveren tafelversiering, die voor haar op den lessenaar stond.

Aan het prachtige stuk mankeert niets; waarom betrekt dan telkens Alma's gelaat als zij er naar ziet, waarom beeft hare lip?

Juffrouw Alma is nu volle veertig jaar. In de laatste vijf jaren heeft zij uitsluitend in hare zaak en op het kantoor doorgebracht; zij heeft de boeren uit en in zien gaan op marktdagen, de Wexiöanen met witte strikjes en hunne vrouwen met mooie spelden in het haar naar partijtjes; heeft het leven op die prikkelend eentonige, platte wijze voorbij zien vlieden, zooals dit veelal in kleine steden voorbijvliedt.

Tusschenbeide zijn er heeren en dames in haren winkel gekomen, die alles hebben bekeken en beduimeld en ontzaglijk hebben trachten te dingen.

Van een verblijf buiten, is sedert nimmer meer sprake geweest. Wanneer men haar naar de reden daarvan vroeg, zei zij, dat het hoofd eener zaak al heel moeielijk gemist kon worden; dit had zij nu zelve ondervonden.

Dat mooie stuk zilver had zij in de bruidsdagen willen wegzenden, maar er was niets van gekomen. Zij liet hare hand liefkoozend over de fraaie lijnen glijden. Ook *hij* zou er zeker zijne hand wel eens over heen laten gaan. Nu legde zij haar visitekaartje in de schaal en pakte het vlug en zakelijk in, ofschoon hare handen beefden.

Zij ging naar hare kamer, opende een album, zag lang, lang op een jong, flink, donker gebaard gelaat met eene overmoedige uitdrukking, drukte een paar dunne bleeke lippen op die groote oogen, liep naar den lessenaar en schreef met vast, mannelijk, vloeiend schrift een adres:

Den Heer en Mevrouw

DR. ADOLF STAR-RIJDSDORP, W e s t b e r g a .

Grootmoe is niet meer, door Anna.

Ik houd veel van haar, van de goede, oude vrouw, zeer veel. Ik geloof zelfs, dat zij tot de weinigen behoort, misschien de eenige is, op wie ik nooit verstoord ben geweest.

Wellicht zult gij denken: dat is zeker geen prettig mensch, die op ieder eens, minstens één s boos is geweest. Nu ik wil mezelven niet roemen, maar toch durf ik de opmerking maken, dat ik niet tot de kwaadste luidjes behoor. Een beetje verwaand, niet waar? zoo iets van zichzelven te zeggen, maar ik moet toch zorgen, dat ge geen al te kwaden dunk van mij krijgt.

Gij begrijpt toch zeker wel, hoe ik dat ‘verstoord zijn’ bedoel; ik versta daaronder geen boosheid, geen toorn of woede, neen!

In den omgang met ouders, vrienden of kennissen valt wel eens iets voor - menigmaal iets zeer nietigs, dat een scherp woord opwekt, een onaangenamen klank, al trilt die slechts één oogenblik. Welnu, ik geloof, dat zoo iets nooit tusschen mijn grootmoeder en mij is voorgevallen, en mijn geheugen is vrij sterk.

Ze is ook zoo goed, zoo'n aardige vrouw; hartelijk, deelnemend, natuurlijk, zonder bedrieglijke, uiterlijke vormen. Ze is voor mij het juiste type van een grootmoeder.

Wanneer ik als kind mij in de sprookjeswereld verdiepte, en van een goedig grootje las, dacht ik aan haar. Zie ik op een schilderij een oude vrouw afgebeeld, vergezeld door haar kleinkind, ze zal mij zelden voldoen, als de grootmoeder niet klein van gestalte is. Zoo sterk is dit zelfs, dat, toen ik voor de eerste maal de grootmoeder van mijn verloofde ontmoette, ze mij niet kon behagen; ze was te groot!

Mijn grootmoe is klein, ze reikt mij tot de schouders. Haar weinig grijs hoofdhaar wordt bedekt door een kornetje, altijd even netjes; de vriendelijke oogen kijken door een bril, geen gouden, maar een ouderwetsche bril, die van haar overleden man.

Ook haar japon is ouderwetsch. Meestal draagt ze een bruine. De rok is glad, het lijf eenvoudig, een paar zwarte bandfluweeltjes van den eenen schouder naar den anderen, over de borst, ziedaar alle versiering. In den hals van haar japon prijkt een helderwit kraagje. Bovendien draagt zij manchetten en een zijden dasje.

In een hofje woont zij reeds twintig jaar.

Een recht gezellig hofje, geen vierkant pleintje, dat aan alle zijden door gelijk uitziende huisjes wordt omringd en waarop een groote, steenen pomp staat, met twee zware slingers; en een paar taxisboomen als naburen. Geen poort met zware, knarsende deur sluit het hofje van den straatweg af.

Het ziet er veel gezelliger uit. Een laag, ijzeren hek geeft toegang tot het hofje en struiken omgeven den smallen ingang. Een vijftiental huisjes met witgepleisterde muren en geelgeverfde kozijnen staan heel stemmigjes naast elkander in een rechte lijn, waarmee de zes andere woninkjes een scherpen hoek vormen.

Vóór het welbekende venster ziet men verscheidene perkjes met reseda, viooltjes en andere bloemen. Seringen, gouden regens, sneeuwballen en jasmijnen verbergen het bleekveld, dat door de minder gegoede bewoners gebruikt wordt.

Wat heb ik een pret gehad in dat hofje! Welke aangename herinneringen uit mijn jeugd wekt het bij mij op. Als ik aan mijn grootmoeder denk, verschijnt naast haar dat hofje in mijn gedachten. Zoo dikwijls ik mij thuis verveelde - ik was een eenig kind -, werd ik naar 't hofje gestuurd. Een oud pakje aangetrokken, en ik kon naar

hartelust spelen. Dan liep ik de fladderende vlinders na, ontweek vol ontzag de gonzende bijen en zocht madeliefjes en boterbloempjes.

De bloemperkjes mocht ik niet aanraken, anders werd er luide aan een der ramen getikt.

Hetzelfde geluid hoorde ik, als ik een der katten najoeg. Nu, die waren er genoeg. Ik geloof, dat alle poesjes uit de buurt hier bijeenkwamen Van dit dierensoort heb ik nooit veel gehouden; ik vind, dat ze een valschen, gluiperigen aard hebben. Hun oogen fonkelen zoo wreed, zoo angstig en arglistig, ten minste de oogen der katten, die ik gekend heb. Daarom stelde ik het mij tot plicht, die dieren uit het hofje te verjagen. Voor de huisjes konden zij vrij wandelen; daar werden zij beschermd door het wakend oog der bewoonsters. Maar als ze in het bleekveld kwamen, o wee! Niemand kon de kleine deugniet daar zien, die hen met steentjes gooide of met een stokje gewapend najoeg.

Mijn grootmoeder had natuurlijk ook een kat, een oude cypersche kat, die steeds naast haar op den stoel zat. Als ik in het kamertje kwam, ging ze gauw weg; ik geloof dat ze bang voor mij was, vooral als mijn hond me vergezelde.

Eens bleef ze zitten, onafgebroken den hond aanstarende, die op een eerbiedigen afstand bleef. Dat viel me tegen. Hij hielp me altijd zoo trouw op mijn jacht in het bleekveld, en nu durfde hij niets! Grootmoe gaf den naren hond een schoteltje melk, dat hij smakelijk opslurpte, alsof er geen poes in de kamer was.

De kat was bitter verontwaardigd over deze inbreuk op haar rechten; toen grootmoe ging zitten en poesje op den zachten kop streelde, sloeg het lieve dier nijdig den scherpen klauw uit en krabde de gerimpelde hand.

Na dien tijd verafschuwde ik het kattengeslacht meer dan ooit!

Maar ik ben bezig het hofje te beschrijven.

Elk huisje heeft een tuintje, een vierkant plekje, dus ook grootmoe heeft er een. De planten, die er in staan, zijn alle bekenden voor mij.

Tegen den verweerden muur klimt een provincieroos op; een paar fuchsia's vindt men er, een aardbeziënplant, die zelden vrucht draagt, eenige korenbloemen, gouden knoopjes, maandroosjes en wat wormkruid. De laatsten verrijkten steeds mijn ruikertje veldbloemen; de fuchsia's en de provincieroos waren verboden vruchten voor mij.

Wanneer men langs deze tuintjes loopt, ziet men in den hoek een oud gebouwtje, iets hooger dan de andere huisjes. Door een langwerpige opening kijkt men in een gewelfden kelder. Een lange, eikenhouten tafel bevindt zich in het midden. Zetels

met hooge leuningen staan langs den wand. Een bruin bord met gebeeldhouwden rand, waarop in zwarte en roode letters eenige verordeningen te lezen staan, is ginds in den hoek te vinden. Alles is door een dikke laag stof, met het noodige spinrag, bedekt.

Dit is de regentenkamer, de plaats, waar vroeger jaren de vroede bestuurderen van het hofken vergaderden en het geestelijk en verder welzijn der bewoners bespraken. Zij wordt nooit meer gebruikt, de spinnen weven er ongestoord hunne webben.

Slechts de ruime kelder wordt des winters gebruikt als bergplaats voor overblijvende planten.

Hoe dikwijls stond ik voor deze regentenkamer, door het keldergat turende, vurig verlangende dit overblijfsel van vroeger eeuwen binnen te treden. Ik vreesde echter, dat dit nooit zou gebeuren; de portier, de eenige, die er een sleutel van had, vond mij een lastig nest, en ik durfde het den cerberus niet vragen.

Eens is het mij gelukt, binnen te gaan! De lente, de liefelijke lente was in 't land! De bloemperkjes zouden weer gevuld worden en de regentenkamer werd ontsloten om de verborgen Florakinderen weer 't lieve zonnetje te doen genieten.

Kijk! de deur stond open. Een tuinmansknecht liep in en uit. Ik gauw naar grootmoe toegedraafd om haar het groote nieuws mee te deelen. Ik kreeg permissie aan den tuinman te vragen, om eventjes een kijkje te nemen.

Verlegen trad ik den kelder binnen. De vunzige lucht benauwde mij. De voetstappen van den knecht, die de laatste potten weghaalde, weerklonken hol en akelig in het gewelf. Ik werd bang. Zou ik het tweede gewelf binnentreden?... 't Was zoo duister... Ik vermande mij en zette den onderzoekingstocht voort.

Een groote hardsteenen doopvont stond in het midden, eenzaam en verlaten. Ik ging op de teenen staan om over den rand te kijken en... Wat hoorde ik daar in een hoekje?...

Ik rilde! Ik klemde mij aan de doopvont vast. Gelukkig, een zacht miauwen klonk en stelde mij gerust. 't Was weer zoo'n nare kat geweest! Hoe flauw van me, voor een kat bang te worden! Ik lachte over mijn angst en manmoedig ging ik de trap op, om een bezoek te brengen aan de regentenkamer, wat zonder stoornis afliep.

Die tijden zijn reeds lang voorbij! De madeliefjes en korenbloemen, de kattenjacht in het bleekveld, ze verloren langzamerhand hun bekoring voor mij. Veel huiswerk en ook strafwerk vervingen het zorgelooze spelen in het hofje. De hofjeskneutjes, zooals ik hen nuffig noemde, zagen het kleindochtertje weinig meer.

Ik werd ouder en wijzer; ik kwam onder de menschen. En toen herkreeg het hofje met zijn bewoonster de oude bekoring terug. Het doet mij zoo goed in dat kleine kamertje te zitten, met die donker mahoniehouten secretaire, waarop een witmarmeren blad ligt, en gezellig te keuvelen met die oude vrouw, die altijd in den leuningstoel zit; 't doet mij zoo goed!

Hoe komt het toch, dat ik er zoo van houd? Het is toch geen gesprek, gekruid door vroolijken humor, geen gesprek over onderwerpen, die de dagelijksche conversatie bezighouden.

Ach! niets van dat alles! Zulke praatjes hoor ik genoeg; maar wat ik niet dikwijls vind, hier ben ik in 't gezelschap van iemand, die voor mij zuivere, hartelijke belangstelling koestert, zonder nevenoogmerken; voor wie ik zonder zorg mijn gansche hart kan blootleggen, mijn streven en mijn doel.

't Is hier zoo rustig, zoo ver verwijderd van het jagend gewoel, het zenuwachtig door elkander dwarrelen der menschen.....

Toch niet altijd! Ook hier zag ik een storm losbarsten, een storm, door menschen in 't leven geroepen. Grootmoe had een klein kapitaaltje, waarvan zij leefde. Toen haar man stierf, hadden de kinderen hun deel niet opgeëischt, maar haar vrijwillig het vruchtgebruik gelaten, omdat ze toch iets moest hebben om van te leven. Er was echter een leemte in het testament, een leemte, die verborgen was gebleven onder den rijken woordenvloed, die gewoonlijk zulke stukken kenmerkt. Een der dochters had het opgemerkt, en onverwacht eischte zij haar erfdeel op. De andere kinderen, hoogst verontwaardigd, wilden dit niet toestaan. De oude moeder moest toch leven.

En onverzettelijk bleven zij, evenals de dochter..... Eindelijk gelukten de pogingen van grootmoe, die alle krachten inspande om de scheuring, die tusschen haar kinderen dreigde te ontstaan, te voorkomen. De eisch van de dochter werd ingewilligd. Grootmoe kon wel wat bekrompener leven, en ze ging voort de dochter te ontvangen, alsof er niets gebeurd was.

Ik leerde hier ware liefde kennen!....

Nu zal ze vier en tachtig jaar worden. En nog lang gespaard zal ze blijven, geloof ik, nog lang. Ze is nog zoo helder van geest. Het eenige is, ze kan niet goed meer loopen.

Ze heeft haar verjaardag gevierd; ik vrees haar laatste, want ze wordt bedlegerig. De dokter vertelt aan mijn ouders, dat zij aan een ongeneeslijke kwaal lijdt.

Het zijn grafbloempjes, die gedurige ongesteldheden, die zich heviger en heviger herhalen. En ik, ik durf niet meer hopen en tracht kalm te blijven, als ik aan haar ziekbed zit. Want ook zij is immers kalm, hoewel zij het onafwendbare vonnis voelt.

Ik heb bemerkt, waarom zij zoo rustig is. Nooit sprak ze veel over haar man, nooit klaagde zij over zijn vroeg heengaan. Maar dat zij hem niet vergeten is, dat blijkt nu. Zij verheugt zich, dat haar einde nadert, want hierboven hoopt zij den geliefde weer te zien. - Ik zoek haar zoo dikwijls op als ik kan, en als ze een goed oogenblikje heeft, vraagt ze me nog naar 't een of ander; de bevende hand wordt uitgestoken en omklemt de mijne, als ik heenga.

Het ziekbed wordt een sterfbed. Ze lijdt vreeselijk. Ik heb geen moed haar op te zoeken, en toch moet ik het doen, want ze wil mij nog eens zien.....

Het laatste bezoek, o, ik zal het nooit vergeten! Grootmoe kan niet meer spreken, haar ademhaling is zwaar, reutelend; de geliefde trekken zien er hol

en akelig uit. Die oogen, zoo dof, mat als glas, staren mij een oogenblik aanen herkrijgen daarna hun doffen glans.

Ik ben ontzet van de vorderingen, die de ziekte gemaakt heeft. Een laatste kus en ik ontvlied het kamertje....

Nu is ze niet meer! De strijd is lang en hevig geweest; wreed voor haar en voor degenen, die haar liefhebben. -

Ik ben voor de laatste maal in het huisje geweest.

Mijn vader moest alles regelen en ik vergezelde

NIET SCHREIEN. Naar Edg. Farasyn. (Zie blz. 114.)

hem, want ik geloof, alléén zou hij de kracht niet gehad hebben; en ik wilde nog een afscheidsgroet brengen aan het huisje, waarin ik zooveel uren doorgebracht had.

Stil en droevig zijn we de smalle, kleine gang binnengetreden. De groote hangklok met haar zware, koperen gewichten en gekleurde wijzerplaat, heeft haar luid getik gestaakt. Voor ons staat een lange kist met een zwart laken bedekt. - Ik sluit een oogenblik de oogen: ik huiver en tracht de opwellende tranen te bedwingen.

Daar treed ik het kamertje binnen. Leeg en verlaten staat ginds de stoel met het kussentje, dat ik onlangs voor haar gemaakt heb.

Nog tracht ik mij te beheerschen, de overstelpende droefheid terug te dwingen......

Thuis had ik tot mezelve gesproken van het voorrecht, dat grootmoe zoo lang gespaard gebleven was, dat ik dankbaar moest wezen, dankbaar voor dat voorrecht. En het had mij kalmer gestemd.

Maar hier, hier valt niet te redeneeren. Mijn blik dwaalt onophoudelijk door de geopende deur op die zwarte massa. Ik heb de kracht niet de deur te sluiten, en op de leuning van haar stoel geleund, ween ik....

Nu is ze niet meer! Het huisje zal door vreemde menschen betrokken worden. De meubels zullen de familieleden onderling verdeelen, en het hofje met zijn geliefde bewoonster zal ik slechts in mijne gedachte meer zien! -

Leiden, October 1891.

Niet schreien!

Och, het mooie serviesje, waar zij zoo trotsch op was, is gebroken! Daar ligt het in gruizels verspreid om haar heen. Wat diepte van kinderleed! Wie zal zeggen hoeveel aardige plannetjes, hoeveel prettige vooruitzichten, hoeveel kinderlijke trots daar vernield neerligt! En dan komt er misschien nog de vrees bij voor een ouderlijke bestraffing. Geen wonder dat de kleine meid tusschen de treurige overblijfselen van haar mooie stelletje bedroefd, radeloos neerzit en schreit alsof zij alle tranen tegelijk zou moeten vergieten.

Maar zij is niet alleen; zusje, dat met haar zou meespelen, zusje, die haar hooggewaardeerde gast zou zijn en die reeds met schitterende oogen de kopjes zag, welke haar zulk een heerlijke traktatie voorspelden, zusje heeft nauwelijks een oog over voor al die in scherven opgegane heerlijkheid. Zij ziet slechts haar zuster schreien, wanhopend bedroefd over het onherstelbare ongeluk, en reeds vroeg ontwaakt in haar de ware roeping der vrouw, zij wil troosten ten minste, daar waar zij niet helpen kan. En met de punt van haar boezelaartje droogt zij de natte wangen en overloopende oogen van groote zus af en herhaalt telkens met haar zoet, lief stemmetje: ‘Niet schreien!’

Zij begint reeds vroeg, die aardige kleine, met haar schoone, echt vrouwelijke taak; vriendelijke zuster als zij nu reeds is, bestaat er geen twijfel of zij zal eenmaal ook een goede dochter, een liefhebbende echtgenoote zijn.

Gelukkig zij, die in de droeve oogenblikken des levens een teedere, hartelijke gezellin naast zich hebben, die hun de tranen uit de oogen droogt en, zelf half snikkend, liefdevol fluistert: ‘Niet schreien.’

Daar was eens een....

Zoo begint het oudste meisje haar vertelling - een sprookje van moeder de Gans zeker - aan de kinderen, die met zulk een groote belangstelling toeluisteren. Op dien leeftijd neemt alles, wat zij hooren, de vormen aan van onomstootelijke waarheid; en zoo gaat het ook met de jeugd der volken; in het licht hunner verbeelding kleurt zich alles met levendige tinten, alles neemt vastheid aan en vormt zich tot idealen, die werkelijker schijnen dan de werkelijkheid.

De schilder Pennanlico is in Italië zeer bekend om zijn fraaie schilderijen vol beteekenis, vol gedachten en vol bevalligheid; hij slaagde er uitstekend in de nieuwsgierigheid, de belangstelling en de overdrijving van gevoelens bij deze jonge kinderen uit te drukken. Men begrijpt dat het een droevige geschiedenis is, welke de oudste zuster hen vertelt.

Andere schilders drukken de verschillende gevoelens uit, die zich teekenen op de gelaatstrekken van een troepje kinderen, opgewekt door een treurige of vroolijke gebeurtenis. Hij daarentegen heeft slechts het hooren tot uitgangspunt genomen van de verschillende gevoelens der kleinen; de lotgevallen van de gelaarsde Kat, de ongelukken van Asschepoetser zijn voor hem voldoende om een geheele reeks van gevoelens op het doek te bestendigen.

Het tooneel, door Pennanlico afgebeeld, heeft buiten plaats, te midden van een zeer landelijke omgeving. De eenvoud die hen omringt beantwoordt volkomen aan

den eenvoud der kinderzielen, die zoo aandachtig en met zooveel medegevoel luisteren naar het verhaal van: ‘Daar was eens een....’

Richard Wagner en de vrouwen.

Richard Wagner's muzikaal-dramatische scheppingen hebben reeds vele pennen in beweging gebracht, en evenmin hebben de kunstkronijken bijzonderheden aangaande zijne particuliere omstandigheden onbesproken gelaten. Toch is men met deze laatste minder nauwkeurig bekend dan met die zijner beroemde geestverwanten, als Mozart, Beethoven of Weber. Het is dus niet overbodig onze kennis van zijn leven te verrijken, door een punt, dat tot nu toe geheel in het duister is gebleven, aan den nacht der vergetelheid te onttrekken en met de fakkel van den hedendaagschen onderzoekingsgeest te verlichten.

Dit punt is de verhouding van Richard Wagner tot de vrouwen. Dat het schoone geslacht den genialen maëstro lang niet onverschillig liet, blijkt hieruit, dat haar invloed in zijne werken misschien meer waarneembaar is dan in die van eenig ander componist. Vrouwen en liefde zijn twee groote factoren in zijn leven geweest, en zijn nimmer falende intuïtie doet hemzelf inzien en erkennen, dat zij de ziel van zijn werken zijn en dat ook door haar aan zijn kunst de bezieling is gegeven. Inderdaad vinden wij ook telkens de trouw en de zelfverloochening der gade of jonkvrouw, liefde in hare goddelijke of demonische gestalte terug als grondtoon zijner creaties. In ‘Der fliegende Holländer’ redt de trouw der voor den geliefde stervende gade zijn ziel van den vloek, die er op rust. In ‘Tannhäuser’ maakt de goddelijke genade op de bede der reine jonkvrouw, die eveneens voor den geliefde het leven veil heeft, een einde aan den strijd van de rampzalige menschenziel, tot nu blootgesteld aan de verleiding van den aardschen hartstocht - Venus - en smachtend naar het ideaal van reine liefde - Elizabeth. In ‘Tristan und Isolde’ worden twee minnende harten beheerscht door een onwederstaanbaar verlangen naar een oord, waar slechts de ideaal reine liefde gevonden wordt, een droombeeld, dat zij eerst na hun dood verwezenlijkt zien. In de ‘Ring der Nibelungen’ ligt de vloek, die over de liefde wordt uitgesproken, om aan den ring de gave te kunnen verleenen, zijn bezitter groot en machtig te doen zijn, ten grondslag aan de geheele tragedie; het eene offer eischend na het andere, dood en tweespalt verbreidend, vernietigt hij eindelijk een gansche wereld; de ring - het Rijngoud - wordt door Brünhilde aan de Rijndochters weergegeven, waardoor de vloek wordt opgeheven en met het evangelie der liefde een nieuwe wereld geboren wordt. In ‘Parsival’ brengt het lijden des Verlossers zelven de verlossing aan; en Parsival, aan wien het leed der geheele zondige wereld zich open-

baart, put hieruit de kracht aan de verlokkingen der demonische vrouwengestalte weerstand te bieden, waardoor hij den Graalridder bevrijdt van den vloek, die op hem rust, omdat hij niet bestand was tegen diezelfde verleiding.

Gaan wij nu na welke vrouwen een rol hebben gespeeld in Richard Wagner's leven, dan komt zijne moeder, Johanna Rosina Bertz, ons het eerst in de gedachten. Daar zijn vader reeds vroeg gestorven was, stond deze verstandige en doortastende vrouw geheel alleen voor de opvoeding van haar begaafden zoon, dien zij afgodisch liefhad, en in wiens jong, ontvankelijk gemoed zij steeds de kiem trachtte te leggen voor al wat goed, schoon en edel is. En met welk een dankbare liefde hing die zoon haar aan! Het was de gedachte aan haar, die hem bezielde toen hij aan 'Siegfried' en 'Parsival' bezig was, en terecht is beweerd, dat slechts een goed zoon zulke tonen kan scheppen.

Van de talrijke brieven, welke de altijd zwervende Richard aan zijn moeder te Leipzig richtte, deelen wij slechts den volgenden mede, dien hij haar in 1845 op haar geboortedag toezond en waarin ieder woord van zijn diep gevoel en poëtischen geest getuigt:

Mijn lieve moeder!

...Slechts door de gedachte dat gij nog bij ons zijt, kunnen uwe kinderen, nu zij langzamerhand verspreid zijn en anderen recht op hen hebben, zich nog als één familie beschouwen; - denken zij aan u, de oude moeder, die in hare kinderen de eenige banden ziet, welke haar nog aan deze aarde binden, dan voelen zij zich allen weer één, uwe kinderen! - God geve, dat dit voorrecht nog lang voor ons is weggelegd, dat gij nog lang helder van hoofd zult blijven, opdat ge de eenige vreugde, die gij nog smaken kunt, de vreugde van te deelen in het geluk uwer kinderen, tot uw einde toe zult kunnen gevoelen! - Ben ik gedrukt of terneergeslagen, span ik al mijn krachten in en ben ik toch onvoldaan en ten prooi aan smart over het mislukken mijner pogingen, hebben ruwe aanrakingen met de buitenwereld, die ach, slechts zelden, bijna nooit, met onze innerlijke gevoelens overeenstemt, mij pijnlijk aangedaan, dan kan slechts de natuur mij weder opwekken. O, als ik mij soms weenend en bitter bedroefd in hare armen wierp, heeft zij mij getroost en opgebeurd, heeft zij mij doen inzien hoe ingebeeld het verdriet, vaak is, waaronder wij gebukt gaan. Streven wij naar een doel, dat onze krachten te boven gaat, met hoeveel liefde kan de natuur er ons dan aan herinneren, dat wij haar slechts toebehooren, dat zij het is, die ons doet opgroeien, als de boomen en planten, die zich uit hun kiem ontwikkelen, zich koesteren in den zonnegloed, verheugd de versterkende lucht indrinken en niet verwelken en tot stof vergaan, vóór zij het zaad hebben uitgestrooid, dat weder vrucht zal dragen, zoodat het eenmaal geschapene in steeds verjongden vorm blijft voortleven. Als ik mij dan zoo innig met de natuur verbonden gevoel, hoe spoedig verdwijnen dan alle zelfzuchtige gedachten! En terwijl ik dan wel lust zou hebben alle goede menschen de hand te reiken, hoe groot moet dan niet het verlangen naar mijne moeder zijn, die mij het leven heeft geschonken en die nu verwelkt, terwijl ik ontluik!

Dan lach ik om die wonderlijke dwaalbegrippen der menschen, die zich kwellen met het zoeken naar nieuwe denkbeelden, waardoor die heilige banden der natuur maar al te dikwijls worden verscheurd!...

Vaarwel, mijn goed moedertje!

Uw zoon RICHARD.
Dresden, 19 Sept. 1846.

Naast zijn moeder is er niemand, die meer deel heeft gehad aan zijn ontwikkeling en de vorming van zijn karakter, dan zijn twee jaar jongere stiefzuster Cecile. In zijn jeugd was zij zijn speelmakkertje, zijn deelgenoote in vreugde en smart, later werd zij zijn vertrouwde in de meer gewichtige aangelegenheden des levens. ‘Richel en Cile’ waren onafscheidelijk. ‘Telkens als ik van u hoor,’ schreef hij haar in 1852, ‘denk ik aan onze jeugd; wij beiden pasten toch het best bij elkaar. Er is geen herinnering aan dien tijd, waar uw beeld niet mee saamgevlochten is.’ Met de hartelijkste belangstelling en deelneming sloeg zij de ontwikkeling van zijn muzikaal talent gade, en daar hij haar trouw van zijn wederwaardigheden op de hoogte hield, is zij in het bezit gekomen van een belangrijke verzameling brieven, die echter tijdens haar leven (als hoogbejaarde weduwe Avenarius woont zij nog te Dresden) niet bekendgemaakt zullen worden. Het was aan haar, dat hij altijd het eerst bericht zond als het hem gelukte een zijner werken opgevoerd te zullen zien.

Wagner zou als kunstenaar nimmer die rijke phantasie gehad kunnen hebben, als hij nooit door Amor's pijlen getroffen was geweest. Een der eerste betrekkingen, die hij op zijn muzikale loopbaan bekleedde, was die van kapelmeester aan den stadsschouwburg te Maagdenburg, en de kunst en hare schoone beoefenaarster hadden voor hem terstond een groote bekoring. De later als harpvirtuose nog meer beroemde opera-zangeres Marie Löw, die ook als moeder der gevierde zangeres Lili Lehman bekend is, was het voorwerp zijner eerste liefde. De hartstocht voor deze kunstenares beheerschte hem zoo, dat hij op een avond, gedurende de opvoering van Rossini's ‘Othello’, een maat oversloeg, zoodat de solo's, het koor en het orchest geheel in de war dreigden te gaan. De gevaarlijke harpiste riep den onattenten orchestdirecteur op tamelijk luiden toon ‘*weiter*’ toe; het publiek echter verstond ‘*Feuer*’, en in allerijl drong men naar de uitgangen. Gelukkig was de orde spoedig hersteld. Toen zij zich later aan den schouwburg te Praag had verbonden en daar vernam dat Wagner vaak had te worstelen met geldgebrek, wist zij den directeur Stöger over te halen, zich, zoo hij Wagner's opera's wilde aankoopen, tot den componist zelven te wenden. Na lang aarzelen sloeg de directeur zuchtend toe en kocht ‘Tannhäuser’ en ‘Lohengrin’ voor de ongeloofelijke som van... 50 gulden!

De aan den Maagdenburger schouwburg verbonden

schoone en begaafde actrice Mina Planer boezemde hem echter een nog duurzamer genegenheid in. Met weinig vooruitzichten en geen anderen steun dan hun liefde, die dan ook gedurende de dertig jaren van hun echt niet is verflauwd, huwde hij haar reeds in November 1839. Aan de brieven, welke zij aan haar echtgenoot richtte, leert men Mina Planer kennen als een edele vrouw, die zich van de plichten tegenover hem ten volle bewust was, en die alles heeft gedaan wat in haar vermogen was om ten allen tijde zijn goede genius te zijn, om hem op het glibberige, doornige pad, dat hij was ingeslagen, tot steun te dienen. Zoo er nog zijn, die er haar van beschuldigen, niet genoeg belang te hebben gesteld in alles wat op hem en zijn muzikalen arbeid betrekking had, dan wordt hunne meening geheel gelogenstraft. Was zij misschien door hare eenvoudige, huiselijke natuur, waaraan men de voormalige actrice, maar ook de voormalige kunstenares niet zou herkennen, oogenschijnlijk niet de vrouw voor een man, zoo buitengewoon als Wagner, heeft zij misschien nooit volkomen begrepen wat er wel in hem school, de grenzenlooze liefde en toewijding, waarmee zij deelnam in alles wat hem betrof, zoowel als hare groote zachtheid waarmee zij vergoedde waar hij door zijn heftig temperament tekortkwam, bewijzen te zeer het tegendeel om aan dergelijke betichtingen nog eenig geloof te slaan.

Vooral in de eerste jaren van hun huwelijk heeft Wagner zijn vrouw dikwijls bezongen, doch ook later; in 1840 en 1841, toen zij zich, nog wel onder alles behalve gunstige omstandigheden, te Parijs bevonden, besteeg hij enkele malen ter harer eere den Pegasus, en de gedichten, die hij maakte, muntten uit door hun ongedwongen, onschuldig-plagerigen toon. Zoolang hare gezondheid haar nog niet had begeven en zij nog door geene zorgen werden gekweld, was de voormalige actrice een aangename, opgewekte persoonlijkheid, die ook door een lieftallig voorkomen uitblonk. Wagner zelf had iets zeer levendigs over zich, zijn geheele wezen ademde zelfvertrouwen, en zijn natuurlijke, ongekunstelde wijze van voordoen verleende hem groote aantrekkelijkheid.

Toen Richard Wagner tijdens de Meirevolutie in 1849 eene redevoering had gehouden over de verhouding der republikeinsche beweging tegenover het koningschap, en zich naar aanleiding hiervan genoodzaakt zag Dresden te verlaten en de wijk te nemen naar Zürich, was het met een bekommerd hart dat hij zijn vrouw, al was het voor korten tijd, alleen en onbeschermd moest achterlaten. Alle brieven, die hij tijdens zijn ballingschap aan zijn vertrouwde vrienden schreef, toonen hoezeer hij begaan was met het lot zijner arme Mina. Ongeveer vier weken na zijn heimelijk vertrek uit zijn woonplaats schreef hij aan de vrouw van Liszt: ‘Het is nu bijna een maand geleden dat ik mijn vrouw heb verlaten, en nog heb ik niets van haar gehoord. Ik ben wanhopend! Ik moet spoedig weer een eigen tehuis hebben, anders is het met mij gedaan Mijn hart is grooter dan mijn verstand. Daar ik eerstdaags weer aan een groot werk ga beginnen, verlang ik er naar, kalmte en gezelligheid om mij heen te hebben, en als ik mijn vrouw hier in het vriendelijke Zürich eenmaal bij mij heb, zal het mij daaraan niet ontbreken.’

Als de arme vrouw, die zich in Dresden maar al te dikwijls verwijten en spottende aanmerkingen moest getroosten en daarbij gebukt ging onder al den tegenspoed en de teleurstellingen van haar echtgenoot, de ingeving van haar hart had kunnen volgen, had zij zich hoe eerder hoe liever bij hem gevoegd; maar hij had zich, helaas, genoodzaakt gezien haar zonder middelen achter te laten, zoodat het geld, om de reis

te aanvaarden, haar ontbrak. Diep troffen hem de brieven, waarin zij hem dien toestand blootlegde.

Toen eindelijk eenige hunner vrienden haar in de gelegenheid hadden gesteld, zich naar haar echtgenoot te begeven, kende zijn vreugde geen grenzen; zijn vriend Theodor Uhlig, te Dresden, ontving een opgetogen brief van hem, waarin hij schreef, dat het hem was als ware hij opnieuw getrouwd. In Zwitserland zoowel als in Dresden slaagde Mina door hare zorgzame liefde en huiselijken aard er volkomen in, hem zijn woning tot een behaaglijk en gezellig toevluchtsoord te maken. Dat de vele emoties, die zij voortdurend gehad hadden, niet nalieten hun invloed op haar zwak gestel te doen gelden, is echter geen wonder. Een hartkwaal, die zich in het voorjaar van 1858 openbaarde en waaraan zij in 1866 bezwijken zou, verstoorde weldra hun idylle te Zürich. Daar Wagner inzag, dat het haar misschien aan rust en goede verpleging zou ontbreken, liet hij haar, hoeveel het hem ook kostte zich opnieuw van haar te scheiden, naar hare familie te Zwichau en later naar Dresden gaan, waarna ook hij Zürich verliet om zich naar Venetië en van daar naar Lucern te begeven, waar hij de laatste hand legde aan 'Tristan und Isolde.'

Het gerucht, dat zij in oneenigheid van elkander gingen, is onwaar. Wel heeft Mina, wie de scheiding dubbel hard viel, daar zij door haar ongesteldheid overgevoelig, zenuwachtig en prikkelbaar was, hem in hare brieven verwijten gedaan, die voor hem als dissonanten moeten zijn geweest, doch uit alles blijkt dat hunne genegenheid dezelfde is gebleven. Groot was dan ook zijn vreugde, toen hare gezondheid toeliet dat zij zich in November 1859 te Parijs weer bij hem kon voegen. Van daar begaf zij zich naar Bad Soden, waar hij haar herhaaldelijk bezocht. Zooveel als toen in zijn vermogen was, zorgde hij er voor dat het haar aan niets ontbrak. Toen een der Beiersche couranten het lasterlijke bericht bevatte, dat de groote musicus zijn vrouw van gebrek liet omkomen, heeft zij hierop ook terstond een tegenbericht gepubliceerd, zoo bondig en duidelijk, dat aan het leugenachtige dier mededeelingen niet meer viel te twijfelen.

Ook in Wagner's bijzijn mocht men wel zorgen niets dan goeds te zeggen van zijn '*Lieb und Treue*', zooals hij zijne vrouw zoo gaarne noemde, en ooggetuigen verzekeren, dat hij altijd heftig uitvoer als er maar het minste of geringste in haar nadeel werd gezegd. Steeds heeft hij hare nagedachtenis hoog in eere gehouden, en het bericht van haar dood, dat hij te Marseille, waarheen hij zich op raad van zijn arts begeven had, ontving, schokte hem zoo, dat

DAAR WAS EENS EEN.... Naar G. Pennasilico. (Zie blz. 114.)

het maanden duurde eer hij weer de oude was.

Van al zijne bloedverwanten interesseerde hij zich het meest voor de dochters van zijn oudsten broeder Albert en in het bijzonder voor zijn nicht Johanna, bekend als Johanna Jarckman-Wagner, onder welken naam zij als operazangeres vele lauweren heeft geoogst. Met hare fraaie, buitengewoon rijzige gestalte (zij was bijna een hoofd grooter dan Wagner zelf), haar weelderige, blonde lokken, en hare diepe, blauwe oogen, die straalden van frisschen levensmoed en wilskracht, kon zij een alleszins bekoorlijke verschijning genoemd worden. Maar meer dan haar bevallig uiterlijk bewonderde haar geniale oom haar heerlijke, omvangrijke stem en haar dramatisch talent. Op zijn voorspraak werd zij aan de Dresdener opéra geëngageerd. De ‘Tannhäuser’ was toen juist door hem ontworpen, en door den vertrouwelijken omgang tusschen hen beiden heeft hij. zonder het zelf te willen of te weten, enkele trekken uit het karakter zijner nicht in dat van Elizabeth doen overgaan. Getrouw hield hij haar op de hoogte van de vorderingen, door hem gemaakt, en de veranderingen die hij in zijn werk aanbracht, zoodat zij langzamerhand geheel in het stuk was doorgedrongen en zich beter dan eenig ander in de rol van Elizabeth kon identificeeren. Wagner, zoowel als trouwens alle ooggetuigen, verzekeren dat hare vertolking van deze rol ook door niemand is geëvenaard. Toen het ‘*Gebet*’ voltooid was en zij het hem voor de eerste maal had voorgezongen, sloot hij haar sprakeloos van aandoening in de armen, en zoo min als zij beiden kon het kleine auditorium, dat zich in zijn woning verzameld had, tranen van zalige ontroering weerhouden.

Toen er later sprake van was, dat zijn nicht in de ‘Favorite’ van Donizetti de hoofdrol zou vervullen, kantte Wagner zich heftig hiertegen.

‘Wie als mijn Elizabeth is opgetreden, moet uitsluitend priesteresse der ideale kunst zijn en zich in mijn oogen niet vernederen door de rol van Favorite te spelen,’ zeide hij en zorgde er ook voor dat Johanna slechts ideale vrouwenfiguren zou vertegenwoordigen. Agathe, Iphigenie, Donna Anna, Fidelio, dat waren de rollen, die hij voor haar uitzocht en die zij onder zijn leiding instudeerde.

Wagner's zomerverblijf op *Müllers Weinberg* - het tegenwoordige Albrechtshöhe - waar hij het grootste gedeelte van ‘Tannhäuser’ gecomponeerd heeft, was ten allen tijde een verzamelplaats van kunstenaars op elk gebied. Gedurende haar verblijf te Dresden was dit de eenige plaats waar Johanna, zijne lieve, ‘lange Hans’ zooals hij haar schertsenderwijze placht te noemen, gelegenheid had gezellige bijeenkomsten bij te wonen, en het waren haast uitsluitend artisten, die zij hier aantrof. Geen persoon van gewicht bezocht Dresden zonder bij Richard Wagner zijn opwachting te maken en steeds vonden zij in hem een vriendelijk gastheer, die hen een hartelijke ontvangst bereidde.

Dit duurde zoo voort, tot de revolutie in 1849 en de rol, die Wagner hierin speelde, aan dit alles een einde maakte. Twintig jaar duurde het eer oom en nicht elkander weerzagen, eer hij veilig voet op vaderlandschen bodem kon zetten. Toen men in 1872 te Bayreuth, waar Wagner zich in datzelfde jaar gevestigd had, den eersten steen van het Wagnertheater zou leggen en ter opluistering hiervan de 9de symphonie van Beethoven ten gehoore werd gebracht, bevond ook Johanna Wagner zich op dringend verzoek van haar oom onder de zangeressen, hoewel zij reeds sedert tien jaren haar muzikaaldramatische loopbaan had vaarwelgezegd. En nog een laatste maal, in den zomer van 1876, toen met de opvoering van de trilogie der ‘Nibelungen’ de schouwburg geopend zou worden, was het Johanna vergund onder haar ooms

bescherming mede te doen. Zij zong toen voor een der Walküren en een Norne. Ter herinnering aan dezen schoonen dag zond Wagner haar zijn portret met het opschrift: '*O Hans*, *das war schön von Dir! Dein guter Oheim Richard.*'

Vier jaren na den dood van Mina Planer maakte Wagner een einde aan zijn weduwnaarsstaat door in het huwelijk te treden met Cosima, de geniale, interessante dochter van Frans Liszt en de gescheiden vrouw van Hans von Bülow. Den vijfden Augustus 1870 werd het huwelijk in de Protestantsche kerk te Lucern voltrokken, waarbij hij zich voor immer verbond met de vrouw, waarvan koning Lodewijk van Beieren de volgende vereerende getuigenis aflegt: 'Reeds sedert tal van jaren had zij den vriend haars vaders troostend en met deelnemende liefde ter zijde gestaan, tot het hen beiden tot klaarheid werd, dat zij de eenige was, die de wonden, hem in zijn moeitevol leven toegebracht, zou kunnen heelen.'

Aan Cosima Wagner's geestig geteekend profiel herkent men terstond de dochter van Frans Liszt, van wien zij ook de vastberadenheid en de wilskracht erfde, waarmede zij haar beroemden echtgenoot tijdens zijn leven ter zijde stond en na zijn dood het beheer over zijn muzikale nalatenschap aanvaardde. Het is algemeen bekend, dat zijn huwelijk met deze begaafde vrouw volmaakt gelukkig is geweest en dat grooter sympathie dan die, welke tusschen hen bestond, niet denkbaar is. Ook onder de kinderen uit haar huwelijk met Hans von Bülow, Daniella, Blandine, Isolde, Eva en Siegfried, die door Wagner met liefde en zorg werden opgevoed, heerschte de aangenaamste verstandhouding, zoodat er niets ontbrak dat het huiselijk geluk op Wahnfried - Wagner's villa, te Bayreuth - kon verhoogen.

Onder de prima donna's, welke Wagner's vrouwenfiguren weergaven, is er geene, die hem zooveel belang inboezemde, als de beroemde mevrouw Schröder-Devrient, eene der grootste operazangeressen van haar tijd. Reeds als knaap maakte haar spel een overweldigenden indruk op hem, en in 'Een Mededeeling aan zijn Vrienden' verklaart hij, dat hij, na haar te hebben gehoord, de nog sluimerende liefde voor muziek in zich had voelen wakker worden. Na acht jaren kwam hij persoonlijk in aanraking met de toen aan het Dresdener hoftheater verbonden prima donna. Zij was het, die Wagner's eerste opera's in Dresden invoerde en als Adriano, Senta en Venus steeds een schitterend succes behaalde. Vooral de rol van Senta in 'Der fliegende Holländer' wist zij op zoo echt geniale wijze te creëeren, dat zij de opera, die om zijn geheel oorspronkelijk karakter niet terstond door het publiek gewaardeerd kon

worden, niet alleen van een wissen val behoedde, maar haar zelfs de levendigste toejuichingen ten deel deed vallen.

Niet uitsluitend op muzikaal, maar ook op politiek gebied stemden hare gevoelens overeen met die van Wagner, want ook zij was echt democratische beginselen toegedaan. Zij maakte hiervan volstrekt geen geheim, maar kwam er ruiterlijk voor uit in dit opzicht volkomen met den ‘rooden kapelmeester’ te sympathiseeren.

Behalve met mevrouw Schröder-Devrient had Wagner een warme vriendschap gesloten met mevrouw Henriëtte Kriete-Wüst, die den twintigsten October 1842 bij de eerste opvoering van ‘Riënzi’ vele lauweren verwierf als Irene, welke rol zij met haar liefelijk sopraangeluid op meesterlijke wijze ten gehoore bracht. Tijdens de ziekte van mevrouw Schröder-Devrient moest zij deze als Adriano vervangen, en ook deze rol had zij zoo spoedig en zoo volkomen in hare macht, dat Wagner niet uitgeput was in zijn lof. Bij het instudeeren had hij met haar ook zeker minder moeite dan met Schröder-Devrient, die de aanmerkingen, welke hij zich op de repetitiën veroorloofde, lang niet altijd gunstig opnam.

Ook onder de dames, die de muziek bewonderden zonder haar te beoefenen, waren er vele die de grootste vereering voor Wagner en zijn muze aan den dag legden. De deelneming en gunst der vrouwen was voor hem onmisbaar, een der machtigste drijfveeren om nieuwe scheppingen in het aanzijn te roepen. In een brief in 1849 aan Th. Uhlig gericht schreef hij o.a. het volgende: ‘De vrouwen zijn de muziek des levens. Zij nemen alles gemakkelijker in zich op en verhoogen er de schoonheid van door hare sympathie.’

Het strekt het kunstlievende gedeelte der Duitsche vrouwenwereld, vooral mevrouw Ritter en mevrouw Laùssot, tot groote eer dat zij het waren, die Wagner, toen hij, ontbloot van alle middelen, als banneling in den vreemde rondzwierf, geldelijken bijstand verleenden. De dames, aan wie Wagner voornamelijk te danken had, dat zijn muziek ook in de kringen der hooge aristocratie *en vogue* kwam, waren de vorstin Wittgenstein, de intieme vriendin van Liszt, en mevrouw von Schleinitz, de toenmalige gemalin van den Pruisischen Minister von Schleinitz, nu de echtgenoote van den Oostenrijksch-Hongaarschen gezant aan het Britsche hof, graaf Wolkenstein. Ook te Parijs had hij, behalve de vorstin Metternich, de bekende, geestige gemalin van den gezant aan het hof van Napoleon III, en de barones von Erlanger, ook tal van andere dames uit de aristo- en plutocratie spoedig voor zich gewonnen.

Nog noemen wij de kunstlievende groothertogin Louise van Baden, die bewerkt heeft dat de ‘Ring der Nibelungen’ te Berlijn in studie werd genomen, en eindelijk de koningin van Engeland, die door de groote belangstelling, welke zij vooral tijdens Wagner's verblijf in Londen, in hemzelf en zijn muziek aan den dag legde, hem een schrede voorwaarts deed gaan.

Wel heeft Richard Wagner veel geleden en gestreden - maar hij heeft zich kunnen troosten met de gedachte, dat er vóór noch na hem weinig toondichters waren, die er zich op konden beroemen in zoo hooge mate *l'enfant chéri des dames* te zijn geweest als hij.

Oude schuld.
Tooneelspel in vier bedrijven, door Conrad Veldhorst.

(*Vervolg van bladz.* 95).

ELIZE.
Nou, ik zou je danken, feestelijk hoor.

REINIER
Ik wil haar dwingen iets te verantwoorden wat zij gezegd heeft.

WALDORP.
En wat is 't dan?

ELIZE.
Och niets, meneer, niets.

REINIER.
Zij heeft mijn moeder belasterd.

ELIZE.
Ik ken je moeder niet eens.

REINIER.
En toch durf je zoo iets zeggen!

WALDORP.
Kom, dat heeft zij zoo niet gemeend, niet waar, Lize? Foei, hoe kinderachtig je daar zoo warm over te maken! Geef mekaar de hand maar. Was sich liebt, neckt sich.

REINIER.
Laat zij eerst zeggen, wie die praatjes over mijn moeder heeft rondgestrooid, en ik zal haar...

WALDORP.
Wat zijn dat voor praatjes?

ELIZE.
Och mijnheer, 't is de moeite niet waard.

REINIER.
Ik zal 't zeggen, ik weet toch vooruit dat het leugens zijn; zij vertelt dat mijne moeder, de eerlijkheid, de deugd in persoon, gezeten heeft wegens diefstal. 't Is niet waar, mijnheer! Als u mijne moeder kende, zou u ook zeggen, dat het niet waar is, dat het niet waar kan zijn.

WALDORP.
De schijn kan bedriegen.

REINIER.
Mijnheer, dat verdraag ik niet, zelfs niet van u.

WALDORP.
Ik zeg het niet tegen jou, ik weet niets af van je moeder, ik zal niet beslissen; maar in elk geval, Lize, is het leelijk, zeer leelijk van je, al is 't ook waar, dien jongen zoo iets voor de voeten te werpen. Verbeeld je dat het jou gebeurde!

ELIZE.

Hij heeft me zoo gesard!

Reinier

(haalt de schouders op).

Ze liet me geen rust.

Elize.
Dat moet je nogal zeggen. Vroeger liep je mij na, maar nu je iets beters hebt om naar te zien...

Reinier.
Mijnheer, mag ik naar mijn werk gaan? Ik moet daar ginds nog eene guirlande ophangen.

Waldorp.
Ja zeker, en jij, Lize, ruim die scherven op en bemoei je alleen met je werk.

(Elize af).

Waldorp

(alleen).

Mijn God! Hoe kom ik aan die herinnering! Na zoovele jaren... 't Zou niet kunnen zijn, 't is toch veel te toevallig.

(Lize komt op, neemt de scherven weg en het blaadje).

Zeg eens, Lize, hoe kwam je er toch toe, zoo onkiesch te zijn, om dien jongen de schuld van zijne moeder te verwijten? Is daar iets van aan, of hebt je het uit je duim gezogen?

Elize.
Gut neen, mijnheer! 't Is heusch waar! Anders zou ik 't niet zeggen. Ik was vreeselijk kwaad, weet u, omdat hij me zoo koejenneerde.

Waldorp.
Nu ja, onschuldige plagerij! 't Sop was de kool niet waard! Van wie heb je 't gehoord?

Elize.
Van Trui, de werkster, die vroeger meid was in 't huis waar zij kinderjuffrouw was, of bij een kennis van die menschen. Zij heeft twee jaar gezeten wegens diefstal van geld.

Waldorp

(met verstikte stem).

Weet je ook haar naam?

ELIZE.

Haar *van* niet, wel haar doopnaam. Een rare naam, Gusta!

WALDORP.

't Is goed... wees voor... zichtiger!

(hij blijft zitten met het hoofd in de handen).

ELIZE.

Mijnheer verschiet er van... hé... heb ik niet gehoord dat hij vroeger kennis had aan een kinderjuf? Zou dat misschien?...

MARGARETHA.

Is u hier, paatje! O, ik moet u iets laten kijken. Hoe vindt u die armbanden? Beeldig, niet? en interessant. Weet u hoe ik er aan kom? Die jongen, die de guirlandes ophing, heeft ze mij gegeven voor de fancy fair; hij maakt ze zelf. Is dat niet aardig?

WALDORP

(verstrooid).

Ja, 't is heel aardig gedaan!

MARGARETHA.

Ziet u, hij doet dit karreweitje maar alleen, omdat hij anders niets te doen heeft. Hij is eigenlijk graveur, maar de fabriek, waarvoor hij werkte, is fout gegaan... Ik geloof zeker dat hij talent heeft, en als hij studeerde, zou hij dan geen kunstenaar kunnen worden zooals Waltner, Arendzen...

WALDORP.

Laat eens kijken. Ja zeker, ik geloof wel dat hij talent heeft, ik zal er met mijn vriend den schilder Du Vernier over spreken. En heeft hij die voor de fancy fair te koop aangeboden?

MARGARETHA.

Neen pa, cadeau!

WALDORP.

Geef ze mij eens mee.

MARGARETHA.

Wat is u toch een lief, goed vadertje. Juist iets voor u, als zoo'n jongen aanleg heeft, hem te laten studeeren en er een groot kunstenaar van te maken. O, wat zou dat heerlijk zijn, en waarom zou dat niet kunnen? Rembrandt was een molenaarszoon en Canova een koksjongen. Waarom zou hij geen groot man kunnen worden?

WALDORP.

Bedaard, kind, bedaard! Dadelijk overdrijf je weer. Ik zal 't kalm overleggen.

MARGARETHA.

O foei, ik vind kalmte zoo vervelend. Later, als ik oud ben, zal ik wel kalm moeten zijn.

(ter zijde)

Papa moest eens weten, waarom ik dat wil, zoo graag wil.

ELIZE.
Mijnheer, de heeren van de kiesvereeniging zijn er, om u te spreken.

WALDORP.
't Is goed, ik ga! Nu, Margaretha, je moet ze maar zelf koopen... dan zal ik zelf zien... en met Du Vernier spreken.

MARGARETHA.
Ja, mijn goeie, beste pa, mijn schat van een vadertje, mijn lieve deputé. O, wat zal ik trotsch zijn, als u er door komt, en dan wordt u misschien gedecoreerd en Minister van Koloniën of Binnenlandsche Zaken.

WALDORP.
Zwijg, kind, zwijg! Je maakt mij te trotsch, ik verdien 't niet.

MARGARETHA.
U verdient nog veel meer.

WALDORP

(ter zijde).

O, zij moest eens weten! Maar ik zal goedmaken aan den zoon... wat ik kan.
De heeren komen binnen.

(Een zegt):

Mijnheer Waldorp, uit naam der kiesvereeniging Kiesplicht komen wij u de candidatuur aanbieden voor de vacature in de Tweede Kamer. Mogen wij hopen dat u de candidatuur zal aannemen?

(Reinier komt langs met zijn gereedschap).

WALDORP *ziet hem aan en antwoordt aarzelend:*
Ik dank u, ik kan niet aannemen, ik heb mijn redenen...

Tweede bedrijf.

Kamer van VROUW SMIT, netjes maar kaal.

VROUW SMIT en VROUW VIS; de eerste zit te naaien.

VROUW VIS.
Kom, buurvrouw! Ik zou maar wat rust nemen, je ziet er uit zoo wit als een lijk. Men kan niet altijd werken. Laat je man ook wat doen.

VROUW SMIT.

Daar is 't niet om, Leentje. Wat ik verdien, daar komt hij niet aan; dat is voor mijn jongen. Die neemt daar les voor op de avondteekenschool; ik wou dat ik zooveel verdiende dat hij hoogere lessen kon

nemen. Maar dat gaat niet, overdag moet hij werken aan wat hij maar krijgen kan.

VROUW VIS.
En daar leef jelui met je drieën van, want dat varken van een man van je, verzuipt alles vóór hij t'huiskomt.

VROUW SMIT.
Och, vrouw Vis, praat zoo niet!

VROUW VIS.
Ja, ik weet het wel, jij en je zoon zijn anders als de lui hier op de trap. Hij loopt geen meisjes na, hij drinkt geen druppel, hij zit altijd in de boeken of te teekenen, en jij bent van 't zelfde soort. Hoe je zoo'n drinkebroer

EEN TOEKOMSTIGE VIRTUOOS. Naar F. Streitt. (Zie blz. 127.)

van een man gekomen bent, mag Joost weten.

VROUW SMIT.
Hij was niet altijd zoo.

VROUW VIS.
Nu ja, dat zeggen ze allemaal, maar toch moeten ze niet bij me aankomen met het praatje, dat het de vrouwen d'r schuld is als de man aan de flep komt. Jij bent nu zoo netjes, zoo knap, je houdt je spullen zoo goed bij mekaar en toch is je man de grootste drinkebroer van de buurt, terwijl de mijne soms een druppie drinkt, nou ja, dat doet de beste, maar hij is nooit van de beenen en wij zijn met Mei toch al achttien, neen

negentien jaar getrouwd, en al zeg ik 't zelf, zoo preciesig als jij ben ik niet. Ik houd graag een babbeltje, en al die kleine wissewasjes in huis daar kan ik me niet mee ophouden, en toch is 't bij ons nooit hommeles.

Vrouw Smit.
Dat is wel gelukkig, vrouw Vis.

Vrouw Vis.
Maar jij bent toch zeker van veel beter komaf dan je man, dat zeggen ze allemaal en dat zien ze aan jou jongen ook wel. Er gaan allerlei rare praatjes over je rond in de straat.

Vrouw Smit.
Over mij?

Vrouw Vis.
Nu ja, krijg zoo'n kleur niet; wat er vroeger gebeurd is, dat is gebeurd, en als ik je was, zou ik... zou ik maar de waarheid aan mij zeggen, want dat is altijd beter dan al dat losse geklets, en al praat ik graag een woordje, ik geef ieder toch gaarne wat hij verdient. 't Zou mij spijten als je onrechtvaardig beklad werd.

Vrouw Smit.

(Met moeite.)

Wat zeggen ze dan?

Vrouw Vis.
Och, van alles! Dat begrijp je!

Vrouw Smit.
Neen, ik begrijp 't niet, en 't kan mij ook weinig schelen; ik zal stil mijn gang gaan en mij aan geen praatjes storen.

Vrouw Vis.
Waar kom je vandaan eigenlijk?

Vrouw Smit.
Uit Amsterdam; mijn vader was onderwijzer en ik ben later onder de menschen gegaan.

Vrouw Vis.
En heb je toen met je lieve man kennis gemaakt?

Vrouw Smit.
In Rotterdam leerde ik hem kennen.

Vrouw Vis.
En is Reinier je eerste kind?

Vrouw Smit.
Vrouw Vis, je hoort mij uit! Hij is mijn tweede. Ik heb acht kinderen gehad, de een na den ander is gestorven, hem alleen mocht ik behouden.

Vrouw Vis.

Ik wou niets zeggen, hoor! Je moet niet dadelijk uit alles kwaad zuigen, mensch! Wel allemachtig! acht kinderen! Hoe goed dat Onze Lieve Heer bij ons arme lui soms met het schepnetje komt. Op 't kerkhof zijn ze best bewaard.

Vrouw Smit.

O foei, wat klinkt dat hard! Ja, ik weet dat ze het goed hebben, beter dan ik 't hun geven kan. Ik zie 't aan mijn armen Reinier, maar ach! 't deed mij toch zoo leed, als ik zoo'n wurmpje weer missen moest; 't was of ik het telkens een stuk van mijn hart in het kistje meegaf.

Vrouw Vis.

Dat zal je man niet gezegd hebben!

Vrouw Smit.

't Is toch juist in dezen tijd, toen ik altijd met

een ziek kind zat en zelf heel zwak was, dat hij aan 't drinken is gegaan. Daar is hij! Ik ken zijn stap.

Vrouw Vis.

Nou, hij hotst weer permantig, 't lieve leventje zal wel weer beginnen. Ik groet je, beste juffrouw Smit; werk je maar niet blind.

(Smit komt met onzekeren stap binnen. Vrouw Vis blijft een poos wachten.)

Zeg, Gus, heb je een gulden voor mij?

Vrouw Smit.

Een gulden, waar zal ik dien midden in het werk vandaan halen?

Smit

(valsch).

Waar jij ze vroeger vandaan kreeg.

Vrouw Smit.

Wat belief je?

Smit.

Nu, houd je zoo fijn niet! Ik ben dat soebatten om een stukje geld eindelijk moe. Je hebt een spaarpot, dat weet ik heel goed. Ze hebben je met een spaarboekje naar het postkantoor zien loopen, en daar moet ik mijn deel van hebben. Wat meen jij, alleen maar geld te kunnen potten om als ik dood ben met je slungel van een zoon de dame te kunnen spelen? Kom, Gus, geef mij het geld! 't Dondert mij niet waar je het vandaan krijgt, maar hebben moet ik 't!

Vrouw Smit.

Ach, Herman, als ik je nu zeg dat ik niets thuis heb.

Smit.

Wat drommel! Ga het op je boekje halen.

Vrouw Vis

(die aan de deur blijft luisteren).

Kom, Smit, wees nu verstandig, laat je vrouw een appeltje voor den dorst bewaren.

Smit.

Wat dorst! Ik heb dorst, ik heb nu dorst en ik moet een gulden hebben, een gulden of anders...

Vrouw Smit.

Och, Leen, doe me plezier en ga heen, je ziet hij is totaal van streek, en hoe minder menschen het zien hoe beter.

Smit.

Ik schaam mij voor niemand; denk je misschien dat ik dronken ben? Nu, dan zal ik je toonen dat ik nog geen druppel over mijn tong heb gehad, geen druppel.

Vrouw Smit.
Ga heen, vrouw Vis, doe me dat plezier.

Vrouw Vis.
Wel waarachtig niet, neen, ik ben veel te bang dat hij je een ongeluk doet, dat beest.

Vrouw Smit.
Och neen, ik ben 't gewoon, hij is altijd veel erger als er iemand bij is.

Vrouw Vis.
Kom, baas Smit, stel je nu niet zoo mal aan als je werkelijk niet dronken bent, en plaag je vrouw niet, zoo'n goeie, nette, fatsoenlijke vrouw.

Smit.
Wat zeg je daar? Een fatsoenlijke vrouw, wat weet je daarvan? Omdat zij zoo'n mooi praatje over zich heeft? Vrouw, geef mij den gulden of ik maak je bekend, en dan zal vrouw Vis opkijken, als zij weet wat ik van jou weet.

Vrouw Smit.
Smit, ik bid je, houd je kalm.

Smit.
Geef mij een gulden!

Vrouw Smit.
Ik heb geen geld.

Smit

(driftiger).

De gulden!

Vrouw Vis.
Zachtjes aan, je vrouw kan geen geld maken.

Smit.
Maar zij kan 't stelen, zooals zij het voor ons trouwen gedaan heeft. Je wilt mij geen geld geven, dan zal ik 't vertellen. Dat wijf heeft gezeten, op het Rooie Dorp gezeten, omdat zij te lange vingers had. En daardoor heb ik mijn troost gezocht in de flesch, want ik ben van huis uit, een fatsoenlijke kerel, fatsoenlijker dan zij.

Vrouw Smit.
Och, vrouw Vis, hij weet niet wat hij zegt.

Vrouw Vis.
Geef hem dan een draai om de ooren dat hij pardoes op den grond rolt en daar zijn roes uitslaapt.

Smit.
Dat zal zij wel laten, zij weet dat ik niet lieg.

Vrouw Smit.
Ach Hannes, zwijg, als het niet is om mij, dan om onzen jongen!

Smit.
Geef mij een pop en ik zeg dat alles gelogen is.

Vrouw Smit.
Waarlijk, ik heb geen geld. Straks, als Reinier t'huiskomt.

Smit.
Je liegt, leugenbeest! Liegen en stelen dat hoort bij mekaar. Kom hier, vrouw Vis, luister maar toe en noem mij dan nog een dronklap, een gemeene kerel, als je durft, en haar een net, fatsoenlijk mensch.

Vrouw Smit.
Vrouw Vis, geloof het niet! Foei! je eigen schande bekend maken, Herman.

Vrouw Vis.
Maar ik wil 't eerst hooren; zij hebben 't al lang op de trap gezegd dat er iets niet pluis was aan haar. Wat wou je mij vertellen, Smit?

Smit.
Dat wijf daar met dat fijne onnoozele gezicht, die sloof met dat vrome bakkes, was in haar jeugd een echte dame, zij had mooie kleeren aan en liep met bankpapier weg.

Vrouw Smit.
't Is niet waar, 't is gelogen! Ach God! man! ik zal je geld geven, maar zwijg!

Vrouw Vis.
Een slecht teeken, hoor;

(fluisterend tot Smit)

vertel maar door, de gulden krijg je van mij.

Smit

(tot zijn vrouw).

Houd je geld nu. 't Is te laat! Het heeft me al lang verveeld dat jij en je zoon mij behandelden als een schurftig schaap en dat ze allemaal voor jou den hoed afnemen. Nu zullen zij 't weten wie van ons beiden het meest verdient met den nek aangekeken te worden.

VROUW SMIT.
Ach Herman! hoe kom je er toe juist vandaag die oude geschiedenis op te rakelen.

SMIT.
Omdat het kruikje zoo lang te water gaat als 't breekt. Denk je dat het mij niet verveelt overal bekend te staan als een verloopen kerel, die nergens werk kan vinden omdat hij drinkt en die zijn vrouw en kind ongelukkig maakt? Dat hoor ik van alle kanten en dat maakt mij beroerd, en nu moet er een einde aan komen. Ze moesten eens weten wie die vrouw van mij is.

VROUW SMIT.
Vrouw Vis, geloof hem niet, hij weet niet wat hij zegt.

VROUW VIS.
Nou, nou, dat maak je de kat wijs, dat er niets van aan is; waarom geef je er dan zooveel om? Vertel maar gerust op, Smit! 't Is ook erg van zoo'n knappe kerel als jij geweest bent, dat jij nu zoo heelemaal onder de plak van je vrouw zit.

SMIT.
Ben ik nu dronken, vrouw Vis?

VROUW VIS.
Evenmin als ik, hoor! Ja, ik heb 't altijd al gedacht, er stak wat achter; die fijne monden, zei de moeder van Vis altijd, moet je niet vertrouwen. Die hebben 't hier!

SMIT.
Juist, vrouw Vis, dat is het 'm! Nu, zij was een heele dame, en zij had kennis aan een kantoorheer en zij stonden op trouwen, maar het was natuurlijk nog honger in den pot, en wat doet zij? Zij stal geld van haar mijnheer, en geen beetje ook, ik geloof 1000 of 1500 pop.

VROUW VIS.
Wel allemachtig!

SMIT.
En ze ging het geld inwisselen en werd meteen ingepikt! Nou, dat begrijpt je, dat was me een spektakel van belang; haar mooie meneer liet haar loopen en zij kwam voor het gerecht. Daar heeft ze alles bekend en moest toen anderhalfjaar zitten!

VROUW VIS.
En later ben je met haar getrouwd!

SMIT.
Ja, ja! Zij was een knap vrouwmensch, en wou me graag hebben.... bij gebrek aan beter.

VROUW SMIT.
O, dat is niet waar, Smit! Je hebt mij vervolgd, gebeden, gesmeekt, en ik was zoo alleen, ik dacht je nog gelukkig te kunnen maken, maar 't ging mis; je hadt toen een eigen zaak en was van nette familie.

Smit.
Nu ja, ik was mal in dien tijd en ik dacht: kom! wat niet weet, wat niet deert; maar ik heb er spijt genoeg van gehad. Al ben je arm, je hebt toch je fatsoen, en zoo ben ik, om mijn verdriet te vergeten,

(huilend)

aan 't drinken gegaan, en nu behandelt zij me nog zóó, die dievegge!

Vrouw Vis.
O, daar kan ik in komen! Ik heb met je te doen, hoor Smit! 't Is schande, zoo'n wijf, en dan altijd Onzen Lieven Heer in den mond te hebben en een gezicht te trekken of de aarde te slecht is om er haar poot op te zetten. Of liegt hij, vrouw Smit? Ik houd er niet van mij in andermans zaken te mengen, maar hier weet ik toch graag het fijne van. Is 't waar wat hij vertelt?

Vrouw Smit.
Ja, 't is waar, ik heb gezeten.

Smit.
Dat moest ze ontkennen wanneer ik er bij ben, - als ze dat durfde!

Vrouw Smit.
Ga nu heen, vrouw Vis, bezoedel je zelf niet door nog langer te blijven in het huis van zoo'n diep gezonken schepsel als ik.

Vrouw Vis.
Hoor je van mijn leven! Zou je nu niet zeggen, dat zij mij de deur uitzette? Draag je hoofd nu maar niet zoo hoog! Wij weten nu allemaal waar jij je trots vandaan hebt. Ik groet je, een knap mensch die me weer bij je zal zien. En jij, Smit, als je eens een gezellig praatje houden wilt, kom dan gerust bij ons! Daar kan je ook wel eens een drupje krijgen, 't is een trap hooger aan den achterkant

(af).

Vrouw Smit.
Och Herman! wat ben je toch weer begonnen. Je hebt er altijd over gezwegen, en nu zoo in eens...

Smit.
Waarom geef je mij geen geld!

Vrouw Smit.
Ik zal het je geven! Ik zal het Reinier vragen, maar o, ik bid je: verzwijg het voor hem. Hij weet er niets van, laat mij de oogen niet neerslaan voor mijn eigen kind.

Smit.
Ik zeg 't hem ook, als je mij geen geld geeft; straks was ik tevreden met een gulden, nu moet ik een achterwiel hebben.

Vrouw Smit.

Hoe kom ik er aan! Och Herman, hoe kan je zoo onvriendelijk en zoo wreed zijn! Ben ik niet altijd een goede vrouw voor je geweest? Heb ik niet alles gedaan om de vlek op mijn naam uit te wisschen door een braaf, goed leven?

Smit.
Bah! 't moest nog maar anders zijn!

Vrouw Smit.
Zeker, ik heb verkeerd gedaan met je te trouwen, maar ik was zoo alleen; t'huis kon ik niet blijven en je leek zoo stil, zoo net, zoo braaf, je hield zooveel van mij, je beloofde mij te beschermen en nooit een woord over het voorgevallene te zeggen, en al hebben wij donkere dagen gehad, jij hield je woord tot... vandaag.

Smit.
Schei uit met dat gegrien. Het geld!

Vrouw Smit.
Straks, als Reinier komt.

Smit.
Neen, dadelijk! Je hebt het wel, ik weet het.

Smit.
Ik zweer je van neen!

Smit.
Jou zweren, daar geef ik geen cent voor. 't Geld of ik sla je de hersens in!

VROUW SMIT.
Doe 't maar, hoe gauwer, hoe beter, dan is 't uit!

REINIER

(binnenkomend).

Vader, wil je dat eens laten!

SMIT.
Moet mijn zoon hier ook al commandeeren?

REINIER.
Ik wil niet dat je een vinger uitsteekt naar mijn moeder.

SMIT.
Een lekkere moeder!

REINIER.
Wat heeft u op haar te zeggen?

SMIT.
Zij is een dievegge, zij heeft gestolen, en dat heb ik nooit gedaan; ik drink wel, maar stelen, neen, dat nooit, dat is mij te gemeen!

VROUW SMIT.
Geloof hem niet, Reinier! Hij weet niet, wat hij zegt!

SMIT.
Zij heeft gezeten, op 't Rooie dorp gezeten.

VROUW SMIT.
De schuld geeft de schande, niet de cel.

SMIT.
Geef je nu geld of ik kraai het overal rond, wat een wijf jij bent en wat je van mij gemaakt hebt! Ik moet een rijksdaalder hebben. Vraag het nu aan je lieve zoontje!

VROUW SMIT.
Geef 't hem, Reinier, ik kan niet meer.

REINIER.
Daar is 't geld, maak dat je wegkomt, laat ons alleen.

SMIT.
Aap van een jongen, durf je dat zeggen? Jij vergeet dat je tot je vader spreekt.

REINIER.
Dan moet mijn vader niet vergeten dat ik zijn zoon ben; ga nu heen! Drink naar hartelust!

Vrouw Smit.
O God! 't uur, dat ik sinds jaren vreesde, is gekomen; sta mij bij! o sta bij mij!

Reinier

(binnentredend).

Moeder!....

Vrouw Smit.
Mijn jongen.

Reinier.
Moeder, is 't waar?

Vrouw Smit.
Wat?

Reinier.
Wat hij daar juist zeide en dat ik vandaag reeds eenmaal hoorde en waarvoor ik een moord had kunnen doen, zoo weinig geloofde ik het!

Vrouw Smit.
Dat ik gezeten heb, ja 't is waar!

Reinier.
Moeder! zeg dat het niet zoo is, 't kan niet zijn! U gezeten wegens diefstal! O wie is er dan nog eerlijk, wie nog fatsoenlijk meer? Gestolen... neen 't kan niet zijn. Ik geloof 't niet, neen, neen, neen!

Vrouw Smit.
Kind, God vergeeft, waarom kunnen de menschen niet vergeven? Als ik schuldig was, dan heb ik 't geboet, is dat niet genoeg?

Reinier.
Als ik... als ik... dus dan is u misschien onschuldig... verkeerd beschuldigd... voor een andere gestraft... O moeder... dan zal ik die andere uitvinden, en al is 't meer dan twintig jaar geleden, de waarheid moet uitkomen, vóór dien tijd rust ik niet. Och moeder, lieve moeder, 't is dus niet waar? U heeft onschuldig gezeten?

Vrouw Smit.
Ik heb mij zelf schuldig bekend.

Reinier.
Dus schuldig, u... u... schuldig! En heeft u mij niet juist geleerd dat eerlijkheid onze eerste plicht is, dat diefstal van het allergeringste de zwaarste zonde is? Dus dan heeft u gelogen! Maar dan liegt alles, dan liegt God, dan bestaat Hij niet.

Vrouw Smit.
O kind! zwijg! zeg zulke woorden niet, of...

Reinier

(snikkend en jammerend).

Mijn moeder een dievegge, neen, 't kan niet zijn, mijn moeder is een engel, een heilige.

VROUW SMIT.
Je moeder is een mensch, Reinier. Zij kon ook vallen.

REINIER.
Maar niet zoo, neen, niet zoo! Zij was anders dan andere vrouwen, veel beter, veel hooger! Wat voor goeds heeft zij mij niet geleerd! En altijd kwam zij terug op eerlijkheid en trouw, de eerste plicht van ons kinderen uit het volk.

VROUW SMIT.
Ik heb 't leeren inzien, door een zware les.

REINIER.
Neen, 't scheen u aangeboren; als ik mij opwond, als ik mij ergerde over de schreeuwende onrechtvaardigheid, die aan de eenen alles gaf, rijkdom, levensgenot, wetenschap, en aan de anderen niets, dan zeide u dat er hooger bezittingen waren dan de hunne, dan leerde u mij, hoe ik mij boven armoede en lagen stand kon verheffen. Heeft u mij dat niet geleerd?

VROUW SMIT.
Ja, dat heb ik gedaan.

REINIER.
Als ik dan die rijken benijdde, niet om hun mooie huizen, hun paarden, hun lekkere tafels, hun liefjes, maar om de gelegenheden die voor hen openstonden om alles te leeren en alles te weten, dan wekte u mijn moed op, u gaf mij hoop dat ik mij eens zou kunnen opheffen tot hen, niet alleen door mijn aangeboren talent, maar vooral door mijn karakter. U werkte dag en nacht om mijn lessen te kunnen betalen en mijn boeken. ‘Zorg dat je een man van eer wordt, Reinier,’ zei u dan, ‘'t andere komt van zelf. Daardoor blijf je de meerdere van vele rijken.’ En dat zou een diefegge gezegd hebben, dat zou u niet meenen, - 't kan niet!

VROUW SMIT.
Maar, Reinier, bedenk ik was jong, ik kan berouw gehad, mij verbeterd hebben! Als God mij vergaf, waarom moet mijn eigen kind mij hard vallen!

REINIER.
Omdat ik u zoo hoog vereerde. Ik moest veel ont-

ZWART EN WIT. Naar J. Kleinmichel. (Zie blz. 127.)

beren, maar ik had mijn moeder, op mijn moeder was ik trotsch, zij stond zoo hoog boven de andere vrouwen uit onze omgeving. Zij was zoo edel, zoo goed, zoo trouw. Mijn vader dronk, dat moest hij weten, ik had immers mijn moeder.

VROUW SMIT.
En nu?

REINIER.
Nu vraag ik wat beter is, die half suffe dronkaard of....

VROUW SMIT.
Een moeder die gezeten heeft. Je hebt gelijk, Reinier, ik verdien je verwijten, zij zijn zwaar te dragen, 't is waar, maar... ik heb ze verdiend.

REINIER.
Moeder, huil niet, ik kan 't niet zien. O, 't is hard, vreeselijk hard, en u blijft mijn moeder toch...

VROUW SMIT.
Ik heb verkeerd gedaan mijn schande met iemand te deelen; ik had het recht niet ze anderen op te leggen, niet alleen mijn man, maar ook mijn kind! Goddank! de anderen zijn dood. Arme jongen! nu draag je den last alleen, en ik kon toch niet anders, ik kon niet anders.

REINIER.
Wat kon u niet anders?

VROUW SMIT.
Kind! Er is maar één middel om je leven vrij en onbesmet te kunnen voortleven. Verlaat je ouders! Je bent flink genoeg om alleen te staan. Je vader, arme man! gaat hoe langer hoe meer achteruit, en wat ik ben, dat weet je nu eindelijk. Maak je los van je ouders, ga je eigen weg!

REINIER.
O moeder, moesje lief! spreek zoo niet! Neen, 't kan niet wezen, ik geloof niet aan uw schuld, al heeft u 't ook duizendmaal bekend met uw eigen mond, uw oogen ontkennen het toch. U is onschuldig!

VROUW SMIT.
Mijn beste jongen, ik dank je!

REINIER.
't Is dus niet waar?

VROUW SMIT.
Jij zegt het. Laat mij dan voor jou onschuldig zijn, voor jou, voor jou alleen, begrijp je dat?

REINIER.
Maar moeder, daar ben ik niet mee tevreden. Ze zullen 't allen weten! allen!

Vrouw Smit.
Wat helpt dat? 't kan niet meer. Niemand leest in mijne oogen zooals jij dat kunt, mijn kind, mijn lieve kind! O, ik ben zoo gelukkig! 't Is of alles geleden is, of... of

(er wordt geklopt)

Wie zijn dat? Ach! ik ben niet gestemd.

(Henriette en Margaretha.)

Henriette.
Dag vrouw Smit, hoe gaat het er mee? Is dat je zoon? Een knappe jongen, hij lijkt precies op u. Ik heb hier een nichtje meegebracht, die had de mooie letters op mijn zakdoeken gezien en wou nu ook graag een dozijntje geborduurd hebben.

Margaretha

(ter zijde).

O Hemel, daar is hij!

Vrouw Smit.
Ik dank u wel, juffrouw, voor de recommandatie.

Henriette.
Malligheid, ik recommandeer nooit iemand. 't Werk moet zich zelf recommandeeren. Zorg maar dat de juffrouw tevreden is;

(vertrouwelijk)

je begrijpt iemand met zoo'n gezichtje en een eenig kindje bovendien, dat zal niet zoo heel lang duren of er is een heele uitzet noodig, en als je dien te naaien krijgt, vrouw Smit, dan feliciteer ik je! Wat kijk je benauwd! Is hij weer aan den gang geweest?

(Vrouw Smit knikt van ja.)

Zoo'n ellendeling! Ik bewonder je; in jou plaats had ik hem al lang laten zitten. Nu, tot straks, Grietje, praat maar eens af met vrouw Smit, ik kom je dadelijk afhalen; ik moet hier de trap op twee hoog bij vrouw De Bok, die heeft haar meisje, dat ik zoo'n goeien dienst bezorgde, weer t'huis gehouden. Dag vrouw Smit, dag Smit!

Margaretha.
Was u 't niet, die mij die mooie armbanden gaf, toen u bij ons werkte?

Reinier.
Om u te dienen, juffrouw!

Vrouw Smit.
Wat voor armbanden waren dat, Reinier?

Reinier.

Och moeder, u weet wel, de prullen die ik van koperen centen gemaakt heb. De juffrouw is zoo goed geweest ze aan te nemen om ze te verkoopen voor de armen.

Margaretha.
Maar ik koop ze zelf; papa heeft ze gezien en vindt ze heel mooi; hij wil ze brengen bij een artist van onze kennis en zijn oordeel er over vragen.

Reinier.
O juffrouw, dat was mijn bedoeling niet.

Margaretha.
Neen, dat weet ik heel goed, maar als het werkelijk mooi is, zal u er wel meer van hooren. Hoe toevallig dat ik u hier tref! Mijn nicht juffrouw Martens sprak met zooveel lof over u, juffrouw Smit. Ik wou graag met haar armen bezoeken.... ik bedoel menschen die 't niet zoo heel breed hebben, begrijpt u, en toen, zei ze, moesten wij beginnen met zoo'n helder, net vrouwtje, om mij niet te veel af te schrikken, en dat was u!

Vrouw Smit.
Juffrouw Martens is veel te goed. Zij kent ons zoo weinig.

Margaretha.
En toch, ze heeft me veel van u verteld.

Vrouw Smit.
En waar heb jij de juffrouw leeren kennen, Reinier?

Reinier.
In 't huis waar ik werkte, bij mijnheer Waldorp in villa Soerakarta.

Vrouw Smit.
Wal.... dorp.

Margaretha.
Ja, zoo heet ik, Margaretha Waldorp. Mijn papa komt uit Indië; hij was daar chef van een groot handelshuis en is nu onlangs overgekomen. Mama is al jaren dood, maar ik ben al lang bij tante Cato en eerst op kostschool; ik ben zoo blij dat papa hier is, 't is

zoo'n goede, lieve vader. U, die zoo'n nette moeder heeft, zal dat begrijpen.

(Vrouw Smit is bleeker en bleeker geworden en valt neer).

REINIER.
Moeder, wat scheelt u?

MARGARETHA.
Och, vrouwtje lief! wat zie je er naar uit.

REINIER.
Een glas water.

MARGARETHA

(schenkt in, geeft het haar te drinken en steunt haar hoofd met de handen).

Is 't nu beter?

VROUW SMIT.
Dank u, juffrouw! 't is niets! Overspanning, zenuwen! Ach, wij arme menschen voelen het toch ook dadelijk, dat wij niet alles van ons lichaam vergen kunnen, 't weigert eenmaal zijn dienst.

REINIER.
't Komt van daar straks, niet waar?

VROUW SMIT.
Ja, ja, daar komt het van! Kijk, ik ben nu weer fiks! Ik dank u wel, goede, lieve juffrouw, ik zal gaarne voor u werken.

MARGARETHA.
Maar is u nu heusch weer beter? Uwe oogen staan nog zoo flauw. Neen, ik wil wel hebben dat u voor mij borduurt, maar onder één voorwaarde, dan wil ik ook dat uwe oogen heel sterk worden en dat uw vingers niet beven. Mag ik u dan port sturen en malaga en vleesch-extract en versche eieren? Dat gebruikt tante Cato allemaal, en die doet niets dan kranten lezen, en u heeft wel eens zooveel noodig. Toe, mag ik?

VROUW SMIT.
Neen, juffrouw, ik dank u vriendelijk. Wij menschen van ons soort zijn daaraan niet gewoon; al die lekkere dingen zouden onze magen van streek brengen. Zend niets, ik zal het toch niet gebruiken.

REINIER.
Waarom, moeder, als de juffrouw toch zoo goed is en 't zoo vriendelijk aanbiedt?

MARGARETHA.
Och ja, u doet er mij een plezier mee. Ik weet niet, wat mij zoo tot u trekt, u ziet er zoo goed, zoo vriendelijk, zoo fatsoenlijk uit, dat ik dadelijk van u houd!

(Vrouw SMIT schreit zacht)

. O, u moet niet huilen, daarvoor zeg ik 't niet, ik meen 't zoo goed!

Reinier.
Juffrouw, u zegt dat alles zoo mooi, ik heb 't ook al zoo dikwijls gedacht. Er zijn weinig menschen die er zoo goed, zoo eerlijk uitzien als mijn moeder.

Margaretha.
Dat zeg ik immers! Wanneer alle menschen er zoo uitzagen, dan was de armoede niet zoo vies en onsmakelijk.

(*Wordt vervolgd.*)

Een toekomstige virtuoos.

Wordt hij later een Paderewsky, een Sarasate, een Hollman? Zal hij eens een geheele zaal door zijn spel in verrukking brengen, zal hij door schoone vrouwen vergood, met lauweren omkranst, onder bloemen bedolven worden? Leeft in hem het heilige vuur van het genie?

Nu is hij nog een arme bedelknaap, wiens kleeren in flarden aan zijn lichaam hangen, wiens bloote voeten zoo vereelt zijn, dat de steenen en doornen van den weg ze niet eens meer verwonden kunnen. Zijn viool is oud, gebarsten, en toch, nu hij alleen in het veld aan het versleten instrument wilde melodieën ontlokt, nu voelt hij in zijn ziel een zonderlingen gloed, die alles rondom hem verandert en verheerlijkt. Hij denkt nog niet aan de toekomst, hij denkt niet aan roem en eer; dat hij het vermolmde hout in zijn hand bezielt, dat de melodie, welke in zijn geest zweeft, hier vorm en klank aanneemt, is hem voorloopig genoeg. Hij geniet en vergeet alles rondom hem; wat de toekomst voor onzen kleinen kunstenaar in haar schoot moge verbergen, het is de groote vraag, of er oogenblikken voor hem zullen komen vol verhevener genot, vol grootscher wijding dan dit uur, op de stille heide doorgebracht, toen hij ontdekte, welke kracht in hem sluimerde en hij voor 't eerst de melodieën hooren mocht, welke zoo langen tijd geslapen hadden in zijn ziel, en die thans alleen in de echo's der bosschen weerklank vinden.

Zwart en wit.

Zwart en wit! Nacht en dag! Inkt en papier! Duisternis en licht! Ondeugd en deugd! Smart en vreugde! Wat tegenstellingen in die beide kleuren! Hier ziet men ook zwart tegenover wit staan! Maar hoe eenvoudig, hoe onschuldig, hoe grappig haast is de tegenstelling.

Twee vriendjes zijn verschillende levensbanen ingeslagen; de eene koos het zwart, de andere het wit! de eene werd schoorsteenveger, de andere slager.

Op zekeren ochtend ontmoeten zij elkander, en Zwart buigt zich voor Wit, en Wit neemt genadig die hulde aan!

't Spreekt immers van zelf, dat licht zich boven duisternis, dag boven nacht, vreugde boven smart stelt.

Gelukkig die kinderen, wanneer, hoe ook hun omhulsel verschillen moge, beider zieltjes even rein en blank, beider levensloop even helder en zonnig blijven als het kleed van het jonge slagertje.

Het Luxemburgsche bruidspaar.

Luxemburg is in vroolijke stemming. Nadat het door den dood van onzen koning Willem III overgegaan was in het geslacht der Nassau's, klaagden de goede Luxemburgers er over dat zij eigenlijk zeer weinig gewonnen hadden.

De hoofdstad wilde gaarne residentie-plaats zijn, hetgeen zij na den dood van den diep betreurden prins Hendrik - den stadhouder van het Groothertogdom - niet meer was geweest.

Nu had het wel een Groothertog, maar deze is een zeer oude heer en zijn troonopvolger was ook

niet meer in den bloei zijner eerste jeugd. De dochter van Groothertog Adolf van Nassau is kroonprinses van Baden en vertoeft dus ook niet in Luxemburg. De vurig verlangde hofhouding bleef dus nog steeds weg, want vader en zoon vertoefden gewoonlijk in Duitschland. Reeds sedert lang had men gehoopt dat prins Wilhelm, de Erf-groothertog, zich een eigen huis en haard zou stichten, maar tot voor kort geleden bleef dit tot de vrome wenschen behooren.

Men fluisterde zelfs, dat de veertigjarige Nassauer met een huwelijk wilde wachten totdat onze koningin Wilhelmina daartoe den leeftijd had bereikt, zoodat Nederland en Luxemburg opnieuw dynastisch zouden verbonden worden.

Gelukkig bleek de erfprins echter wijzer dan de huwelijksplannen-makers, die evenmin in de hooge,

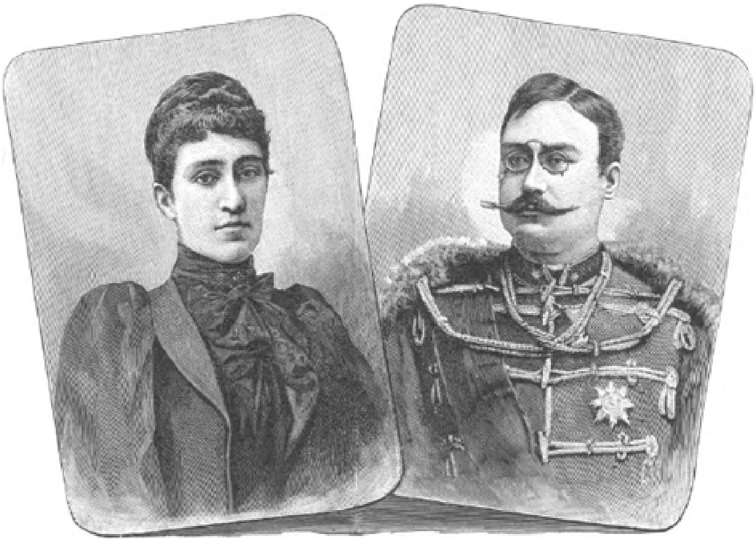

HET LUXEMBURGSCHE BRUIDSPAAR.

vorstelijke kringen als in het gewone dagelijksche leven ontbreken; hij deed een keuze, veel meer in overeenstemming met zijn leeftijd en, zooals men oppervlakkig zeggen zou, geheel in den geest van zijn trouwe onderdanen.

Zijn aanstaande echtgenoot is een Portugeesche prinses, dochter van wijlen prins Michel van Braganza, die zelfs een oogenblik koning van Portugal was, en van prinses Adelaïde von Löwenstein-Wertheim-Rosenberg. Zij is een en dertig jaar oud, maar zooals men uit haar portret zien kan, nog een zeer knappe, zelfs mooie vrouw.

Zij heeft vijf zusters, allen even schoon en goed ontwikkeld als zij, die ook uitstekend getrouwd zijn. De oudste, Maria de las Neves, is de vrouw van don Alfonso van Spanje, broeder van den Spaanschen kroonpretendent don Carlos; de tweede, Maria Theresia, echtgenoot van aartshertog Karel Lodewijk, is misschien de aanstaande keizerin van Oostenrijk; Maria Josepha, gehuwd met Dr. Karel Theodoor van Beieren, staat haar man, den beroemden prins-oculist, bij in zijn menschlievenden arbeid ten behoeve van arme ooglijders. Adelgonde is gravin van Bardi, en schoonzuster van haar eigen zuster Maria Antonia, hertogin van Parma. Zij draagt de voor haar zelf misschien reeds moeilijk te onthouden namenreeks van M a r i a A n n a de Carmel, Hendrika, Theresia, Adelheid, Johanna, Carolina, Agnes, Sophie, Eulalie, Leopoldine, Elisabeth, Bernardina, Michaëla, Gabrielle, Raphaella, Francisca d'Assisa en de Paulo, Ignacia Gonzagua. Zij werd geboren op het kasteel Brombach in Baden, waar zij nu nog met haar moeder woont. Een paar jaar geleden maakte zij

met den Hertog en de Hertogin van Bardi, haar zwager en zuster, die onverschrokken reizigers zijn, een Noordpooltocht tot aan Spitzbergen.

Prinses Anna is katholiek, dus bestaat er alle kans op dat in Luxemburg voortaan een dynastie zal regeeren, wier godsdienst dezelfde is als die van de overgroote meerderheid van het volk. Het huwelijk zal in Juni voltrokken worden. Het spreekt van zelf dat wij Nederlanders, wier belangstelling in het landje, waarvan onze koningen groothertogen waren, niet verflauwd is, van harte deelnemen in de vreugde der goede Luxemburgers en hun erfgroothertog en hun veel geluk toewenschen met de aanstaande groothertogin, die alles schijnt te bezitten om de harten harer toekomstige onderdanen te winnen en zich hun liefde en trouw te verzekeren.

Volendam.
Met drie reproducties naar schilderijen van Hubert Vos.

Onze doode Noord-Hollandsche steden zijn in de mode gekomen bij Engelsche en Amerikaansche schilders. Wat ons Hollanders gewoon en alledaagsch voorkomt, heeft voor de buitenlanders al het aantrekkelijke en verrassende van het ongewone; onze kleine, nuffige stadjes met

DE BREILES.

hun miniatuurgrachten, ophaalbruggen, wonderlijke gevels, ijzeren hekken langs de huizen, maar vooral hun zindelijkheid, hebben de gave, groote artisten in verrukking te brengen. Dan schijnen ook onze eindelooze weiden, onze sombere luchten en mistige vergezichten, die ons zoo dikwijls niets dan doffe verveling en bittere ergernis bezorgen, geheimzinnige schoonheden voor hen te bezitten, welke hen dwingen hun indrukken op het doek over te brengen.

Deze kunststukken schijnen dan ook wel in den smaak te vallen van kunstkoopers en publiek, want aan gene zijde van het Kanaal, en zelfs den Oceaan, worden voor deze afbeeldingen der Hollandsche natuur, door vreemde kunstliefhebbers aardige sommen geld besteed.

Een dier ijverige, Hollandlievende schilders is door geboorte wel is waar onze landgenoot, maar door zijn woonplaats en den aard van zijn talent wordt hij in Engeland bijna geheel als Engelschman beschouwd; zoo deelt hij ook de geestdrift der Engelschen voor de kusten der Zuiderzee en bracht verscheidene zomers in Edam en Volendam door, om daar het eigenaardige van land en bewoners te bestudeeren, te schetsen en later in beeld te brengen.

Aangezien de heer Vos Zuid-Nederlander is, maken de zonderlinge kleeding, de wonderlijke manier van bouwen en de vreemde inrichting der oudestedekens op hem misschien denzelfden indruk als op werkelijke vreemdelingen. In elk geval kan men uit nevensgaande schetsen zien hoe goed hij de Volendammers op het leven betrapt heeft. Die figuren, in hun eigenaardige omgeving, leven voor ons oog; er schijnt niet veel aan te ontbreken of zij staan op, bewegen zich, gaan aan hun dagelijksch werk, pratend en lachend.

Dat Volendam de aandacht trekt van een kunstenaar, verwondert ons trouwens niet; zelfs aan hen, die niet het voorrecht hebben zich koningen of prinsen van het penseel te mogen noemen, biedt het visschersdorpje genoeg belangrijks en aantrekkelijks aan.

Burgerlijk behoort Volendam tot Edam, een van de aanzienlijkste der doode steden aan de Zuiderzee. Tegenwoordig is Edam minder verlaten en uit den weg dan eenige jaren geleden, toen slechts het kanaal met zijn minder vluggen stoombootdienst het aan Amsterdam, d.w.z. aan de wereld, verbond. Nu gaat een stoomtram tusschen stad en stadje eenige malen per dag op en neer en bedient onderweg

nog het eenmaal zoo beroemde Broek in Waterland en het oude Monnikendam.

Reeds uit de verte ziet men de torens van Edam als uit een dicht bosch omhoogsteken; van nabij gezien is dit bosch niet anders dan de boomen, die op de oude wallen der voormalige vesting geplant zijn. De doodschheid en stilte komen den tramreizigers uit Edam reeds spoedig tegemoet; en men heeft moeite te gelooven aan het reisverhaal van een Italiaan, die klaagt over het verbazende gewoel dat èn de stad èn haar scheepswerven vervulde, toen hij haar in de 17de eeuw eens bezocht.

Thans groeit het gras in de schier uitgestorven straten; oude geveltjes staan boven nieuwerwetsche winkelramen, met allerlei moderne waren en de gebruikelijke reclame-prenten er achter.

Overigens vindt men in Edam veel Amsterdamsche dingen terug, maar in miniatuur; men heeft er een Dam, een Keizersgracht, een Prinsenstraat, maar meer nog dan in Amsterdam heeft men er een stadhuis, dat werkelijk voor stadhuis dienst doet en allerlei merkwaardigheden herbergt, die vooral de Engelsche bezoekers van het stadje bijzonder interesseeren.

Men heeft er het portret van een burgemeester, Pieter Derckz, wiens baard tweemaal zoo lang was als zijn eigen achtbaar persoon, verder afbeeldsels van den dikken kastelein Jan Claesz. Claes, die 435 pond woog, en van de reuzin Trijntje Kever, die op twintigjarigen leeftijd reeds 4.45 el lang was. Wie weet hoe lang de veel belovende juffer geworden was, had zij tijd van leven gehad en de dood haar niet op dien aanvalligen leeftijd weggemaaid. Ook haar muiltjes bewaart Edam nog als een kostbaren schat, hoewel deze anders nog nut hadden kunnen doen als vioolkist, waarvoor zij niets te klein zouden blijken.

Een andere schilderij stelt den reeder Thijssen Osterlin, zijn dochter en schoonzoon voor, met de 92 schepen, welke hij haar tot huwelijksgift meegaf en die allen op de Edamsche werven gebouwd werden.

De Edamsche kerk is vrij nieuw, daar de vorige bij een der branden, die herhaaldelijk het stadje teisterden, in asch opging; deze kerk is vooral bekend om het vermaarde schilderstuk van Bosboom, dat een eereplaats onder ‘zijn’ kerken inneemt.

Maar het belangrijkste van Edam, dat is zijn Volendam; wat Scheveningen is voor Den Haag, dat is Volendam voor Edam, met dit onderscheid alleen, dat Volendam nu juist geen badplaats is, maar daarom juist hondermaal karakteristieker dan de modieuze mededingster van Ostende, Trouville enz.

Volendam kan op drie manieren van uit Edam bereikt worden; ten eerste te voet langs een wegje tusschen de weiden en tusschen het water, rijk aan vonders en bruggetjes, ten tweede over een zoogenaamden rijweg langs de Zuiderzee en eindelijk te water in een allerdolst vervoermiddel, dat er uitziet als een zeilboot met een kermiswagen er op, en dat den dienst doet van varende omnibus. Deze gelegenheid is zeker wel de eigenaardigste, en de vreemdelingen maken er dan ook met geestdrift en ijver gebruik van. Maar de Hollander, die een paar uren stijf en pal in de stoomtram gezeten heeft, vindt het niet onaardig nu zijn beenen wat vrijheid te gunnen en kiest het door de weiden kronkelende pad; voor hem is 't te hopen dat de zon niet al te brandend heet of de wind al te hevig is, want de weg is zonder eenige schaduw en nergens beschut.

De weg is een half uur lang, een flink half uur. Volendam speelt de coquette; telkens schijnt ze heel dicht bij, vlak bij den weg, men denkt er te zijn, maar jawel!

daar gaat de weg weer krom, de vaart doet de kromming mee en zij lijkt verder dan ooit van ons af. Maar aan alles komt een einde! Daar is men op den dijk, aan welks beide kanten de huizen van Volendam zich zoo goed en zoo kwaad als het ging, gegroepeerd hebben. Men zou een buitenlander willen zijn om onvoorbereid de impressie te ontvangen van dit wonderlijke, eigenaardige dorp. Die dijk is de hoofdstraat, links staan de huizen, dicht aan mekaar gedrukt en alleen door trapjes te bereiken met smalle stegen en sloppen daartusschen; rechts gaat het nog vreemder toe, daar staan de huizen op palen en door bruggetjes komt men er binnen, bij hoog water stroomt de zee onder den vloer.

Hoe kwam men op het denkbeeld, terwijl de aarde zoo groot is en er nog zooveel land onbebouwd blijft, daar aan het uiterste zelfkantje van het land, zoogoed haast als in zee, huizen te bouwen en er in te wonen, en prettig te wonen ook, want waarlijk, van binnen zien de huisjes er gezellig en aanlokkelijk uit.

Het glimt er van zindelijkheid, hoe kan 't ook anders in Noord-Holland? De grond is bedekt met glinsterend gewreven matten, de muren met kleurige prenten, oude borden; dan vindt men er nog menig mooi, ouderwetsch stuk onder de kasten, stoelen, tafels, stoven.

Van buiten zijn de huizen ook bont geverfd; het blauw domineert echter, ook in de bruggen en hekken. Een andere eigenaardigheid van Volendam is zijn godsdienst, terwijl alles in den omtrek overwegend protestant is, bleef Volendam katholiek; in de huizen ziet men godsdienstige platen, portretten van den Paus, kruisbeelden, Maria- en andere heiligenbeeldjes, misschien meer dan in Limburg en Noord-Brabant, evenveel tenminste als in Tyrol of Hoog-Beieren.

Van den kerktoren klept driemaal per dag de Angelus en de heer Vos gaf ons in zijn welgeslaagde schilderij den indruk weer, dien het luiden der klokken in een visschersgezin maakt. Tevens hebben wij hierdoor gelegenheid de inwendige inrichting van een dezer huizen te zien. Het is een tooneeltje vol vrede en godsvrucht; de moeder, die aan het aardappelenschillen is, laat haar mes rusten en vouwt de handen; het kleine ventje houdt op met spelen en buigt het kopje, ook de dochter des huizes blijft verrast in haar huishoudelijk werk staan en bidt den ‘Engel des Heeren’. 't Is de Angelus niet van Millet, maar dezelfde geest van diep geloof, van verheffing der ziel naar omhoog boven de aardsche gedachten en stoffelijke belangen spreekt er uit.

Een andere gravure vertoont ons een breiles; een oude visschersvrouw leert een opgeschoten meisje de moeielijke kunst van een hak in de kous zetten, terwijl een kopje koffie, dat op tafel staat, meesteres en leerling een welkome versnapering bereidt.

De derde plaat geeft ons een exemplaar van het mannelijke geslacht te zien, een visscher op de Zuiderzee, een stoere, flinke man, nog in de kracht des levens, al heeft hij de jaren der jeugd al lang achter zich.

De heeren der schepping zijn echter gedurende de week ver te zoeken; dan zwalken zij op de wateren der Zuiderzee rond, om door visschen in hun onderhoud te voorzien, want alle Volendammers zijn visschers. Zaterdagavonds komt de vloot tehuis en Zondag is het réunie op den dijk; dan laten de heeren zich bewonderen in hun wijde broeken, die zij gemeen hebben met de Markers en Urkers, met hun oorringen en zilveren knoopen op de mooie wambuizen. De kleeding der juffers is bevalliger; zij hebben mutsen op met kleppen aan weerskanten van het hoofd, die bepaald flatteeren, een bont jak en blauw gestreepte wollen rok over verscheidene onderrokken, en om den hals drie snoeren bloedkoralen met gouden slot.

Dit alles trekt den touristen en artisten uit vreemde landen naar het eenvoudige Volendam.

't Is te hopen dat zij het goede, brave volkje van het ouderwetsche dorpje niet bederven met hun fin-de-siècle-manieren en denkwijzen. Op den dag dat Volendam het zich in 't hoofd zet een modedorpje te worden, zal het gedaan wezen met zijn naïeve schilderachtigheid.

De flora van het oude Egypte.

In de volgende regelen, ontleend aan verschillende geleerden, doch in de eerste plaats aan Prof. Schweinfurth, zullen wij trachten een overzicht te geven van alles wat tot heden over de Flora van het oude Egypte, duizenden jaren vóór Christus, is bekend geworden. Egypte, een der belangwekkendste landen der oudhoid, is reeds merkwaardig als zijnde een der landen, bekend uit de H. Schrift, daar de beschaving reeds was doorgedrongen of ten minste begon, toen Europa nog grootendeels door geheel wilde volksstammen was bewoond. Het begin der geregelde regeering van dit land verliest zich geheel in den nacht der eeuwen en van het ontstaan der lange rij van dynastieën is niets bekend.

De overblijfselen der planten, gevonden bij de mummiën der Egyptische koningen en andere hooggeplaatste personen, benevens de afbeeldingen op de monumenten vormen het materiaal waaruit de flora van dien lang vervlogen tijd is na te gaan. - Het onderzoek daarvan geschiedde met de grootste zorg, speciaal door Prof. Schweinfurth, de bekende kruidkundige en autoriteit der Egyptische Flora. - Dat onderzoek en de verkregen resultaten verdienen in hooge mate de aandacht van ieder, die ook slechts het geringste in wetenschappelijk onderzoek belang stelt.

Middelburg.

M. BUYSMAN.

De Flora ten tijde der Pharao's.

Het onderzoek, ten doel hebbende de kennis der gewassen waaruit de flora van een land in lang vervlogen eeuwen heeft bestaan, kan van veelzijdig belang zijn voor de geschiedenis der aarde.

Wanneer men bijv. kan nagaan dat een boom, die thans niet meer bestaat, gedurende een zeker tijdperk iu dit of dat land tot de flora behoorde, dan is het somtijds mogelijk, door dit enkele feit, te oordeelen over de veranderingen die het klimaat van dat land heeft ondergaan, hetzij door tusschenkomst van den mensch of door de wetten der natuur.

Eveneens verschaft ons de studie der planten, die vroeger in een zeker land gekweekt werden of door den handel werden ingevoerd, zeer belangrijke aanwijzingen omtrent de geschiedenis en den graad van ontwikkeling der volken.

De planten, die gedurende een zeker tijdperk werden gekweekt, wijzen ons de herkomst aan van een volk dat, op zijne zwerftochten, de voortbrengselen van den grond met zich voerde, waaraan het gewoon was en die ze uit zijn oorspronkelijk vaderland in het nieuwe overbracht.

De soorten, die in meer of minder wilden staat den mensch op zijne tochten vergezelden, zijn het talrijkst.

Daardoor wordt het onkruid met de gekweekte plant uit het oorspronkelijk vaderland in andere landen ingevoerd. De rijstvelden van Egypte en Lombardye zijn het beste bewijs voor deze stelling.

Naast den mensch werkt ook het dier mede aan de verplaatsing van den plantengroei. De wilde zoowel als de huisdieren gehoorzamen aan de natuurwetten. Op deze wijze zijn de trekvogels een der oorzaken van de verspreiding der wilde planten. Doch deze onwillekeurige medewerking der dieren is somtijds ook ondergeschikt aan den menschelijken wil. Zoo werden door varkens uit Midden-Rusland de met stekels bezette vruchten van *Xanthium spinosum*, die aan de haren dezer dieren bleven zitten, in Hongarije ingevoerd; de artischokken, die tegenwoordig in de Pampas van La Plata in menigte te vinden zijn, werden door ezels uit Spanje ingevoerd; eveneens werden door de paarden der kozakken, gedurende den veldtocht van 1813, de *Corispermum*-soorten der steppen naar de boorden van den Rijn overgebracht.

Bovendien toonen ons de ontelbare producten uit het plantenrijk, die den mensch dienen om zich het leven te veraangenamen, en die uit verafgelegen landen moeten worden ingevoerd, de handelsverbindingen die tusschen de verschillende volken ontstaan zijn en tevens het aannemen van vreemde zeden en gewoonten. - De slaapbol, thans in de provincie Brandenburg wild voorkomende, wordt beschouwd als een overblijfsel der cultuur van de oude bewoners des lands, behoorende tot den Slavischen volksstam, die, door zijne directe verbinding met het oosten, zich aan dit plantenvoortbrengsel hadden gewend lang vóórdat de Duitschers het kenden.

Maar, behalve het oeconomische nut der planten voor het bestaan der menschen, hebben zij ook voor hem een ideale en abstracte waarde, en daardoor

juist verschaft ons de kennis, die de ouden van de voortbrengselen uit het plantenrijk bezaten, eenig licht omtrent de ideeën der volken.

De voorliefde der Indiërs voor de bloemen, waarvan de namen in hunne taal zoo welluidend klinken, is spreekwoordelijk.

In Perzië houdt de nachtegaal samenspraken met de rozen. De bloemen hebben hun eigen taal. De poëzie ontleent gaarne hare verbloemde spreekwijze aan het plantenrijk. De bloemen en vruchten, die zich aan den mensch voordoen als eene gave der onzichtbare Almacht, die doet geboren worden en groeien, hebben ten allen tijde gediend als een band, die hem met de

EEN OUDE VISSCHER OP DE ZUIDERZEE.

Goden in verbinding bracht. De mensch is gewoon ze te beschouwen als het duidelijkste bewijs van hunne groote wijsheid. Het zinnebeeldige, wat de bloemen betreft, is dus van groot belang voor de geschiedenis der ontwikkeling van den menschelijken geest. Maar, om goed den gedachtengang te kunnen begrijpen die bij een verdwenen menschengeslacht zich aan eene plant verbond, is het noodig dat men die plant kunne herkennen onder de soorten die wij thans voor oogen hebben.

Ongelukkigerwijze zijn de middelen, waarover de wetenschap beschikt om de identiteit der planten onzer tegenwoordige flora met die, welke een rol speelden in het bestaan der volken uit de oudheid, te bewijzen, zéér beperkt door de zeldzaamheid hunner overblijfselen en door de onvoldoende schriftelijke aanwijzingen.

Terwijl de duizenden namen, die de Grieksche en Romeinsche literatuur ons van de natuurlijke historie der oudheid heeft nagelaten, slechts verstaanbaar zijn door de bijna onafgebroken overlevering dezer beide talen, heeft men in Egypte het bijzondere voorrecht de flora zelve te kunnen bestudeeren, die dateert uit de verst verwijderde geschiedenis van dit land. Dit maakt het mogelijk zich een gedeelte van den ouden natuurstaat voor te stellen. Deze tak der Egyptologie, hoewel nog weinig ontwikkeld, doet echter een rijken oogst voor de toekomst verwachten. Eenige woorden, bij toeval verklaard, hebben ons den sleutel tot de oude taal verschaft. Zou men niet op dezelfde wijze, volgens de botanische gegevens die ons door de verschillende ontdekkingen en inscriptiën verstrekt zijn, de oude flora kunnen samenstellen?

De bronnen waaruit men heeft te putten zijn niet onbekend. Het zijn in de allereerste plaats de Grieksche en Romeinsche schrijvers, die ons ontelbare aanwijzingen over de planten van het oude Egypte hebben nagelaten. De aanmerkingen van Herodotus zijn dikwijls zeer duidelijk, en op die plaatsen, waar hij als ooggetuige spreekt, laten zij geen twijfel over; Plinius daarentegen, die ongeveer 100 plantensoorten van het oude Egypte opnoemt, laat aan duidelijkheid veel te wenschen over. Hij was een boekengeleerde en zijne reusachtige samenstellingen, geput uit meer dan 3000 werken der oudheid, ontberen het frissche dat eigen is aan de opmerkingen van den zelfwaarnemenden natuuronderzoeker. Theophrastus behandelt in zijne 'natuurlijke geschiedenis der planten' een groot aantal der producten van Egypte. Bovendien zijn onder de aardrijkskundigen Deodorus van Sicilië, Claudius Ptolomeus en Strabo degenen, die het meest over de planten schreven.

De hieroglyphische teksten verschaffen ons lange lijsten der namen van planten en dieren, evenals van de chemische producten, die in den handel voorkwamen als medicijn of als drogerij voor diverse industrieele doeleinden.

De inscriptiën en figuren op de muren der oude tempels en graven, die een groot aantal planten voorstellen, zijn voor ons duidelijker dan de teksten van Plinius of Theophrastus.

In een wel is waar meer of minder mismaakten, doch dikwijls ook zeer karakteristieken en alle misverstand uitsluitenden vorm, geven deze figuren ons een bewijs van hetgeen bestaan heeft. Wat betreft de plantenoverblijfselen die het oude Egypte voor ons heeft bewaard in zijne graven, zoo is er geen enkel land ter wereld dat eene zóó gunstige gelegenheid aanbiedt tot het bestudeeren der flora, die reeds duizenden van jaren vóór ons heeft bestaan. Dank zij de ingenomenheid der oude bewoners van dit land voor bloemen in 't algemeen en het belang dat zij stelden in hunne symbolische voorstellingen vol

DE ANGELUS IN VOLENDAM.

poëzie, zijn wij thans nog in staat de exemplaren der planten in handen te nemen die verzameld werden in een tijd, die zich in den nacht der eeuwen verliest. De overblijfselen van den plantengroei uit de Egyptische oudheid die ons zijn overgeleverd, dank zij het regelmatige en droge klimaat en vooral de wijze waarop de ouden ze hebben bewaard, zijn van verschillenden aard.

De ontelbare voortbrengselen van hunne kunst en industrie, de beelhouwwerken, voorwerpen der houtsnijkunst, weefsels, vlechtwerk, mandenmakerswerk, en zelfs de kleuren wijzen ons duidelijk de plantensoorten aan, waaraan zij ontleend werden.

De gebakken steenen, zoo algemeen in gebruik voor de samenstelling van gebouwen in alle perioden, bevatten overblijfselen van planten en zaden die uitmuntend bewaard zijn gebleven.

Bij het onderzoek van een dezer steenen, afkomstig van de pyramide die zich bevindt in de onmiddellijke nabijheid der groote pyramide van Dachour, en die door de Egyptologen voor een der oudsten wordt gehouden, vond men een kleine peul zeer goed geconserveerd en rijpe zaden bevattende. Deze peul was afkomstig van een lastig onkruid op de velden van Egypte, waarvan de kenmerken, niet alleen der soort, maar ook der variëteit volkomen overeenstemde met de variëteit die onder de verschillende vormen van deze soort tegenwoordig nog in de velden voorkomt, nl.: *Medicago hispida* GRTNR *var denticulata* W. (Ruige rupsklaver met getande bladen).

Onder de offeranden en het doodenmaal, hetwelk de ouden met de kisten in de graven insloten, worden vele vruchten en andere plantaardige producten gevonden die als toespijs en ook als medicijn dienden.

Maar de belangrijkste reliquieën zijn de bladen en bloemen zelve, waarmede de ouden hunne dooden versierden. Hiervan werden de schoonste, meest volledige en verschillende exemplaren gevonden.

De planten van het oude Egypte zijn reeds het onderwerp van studie der natuuronderzoekers geweest; velen hebben getracht de gegevens in de oude literatuur te verzamelen en te onderzoeken, anderen bestudeerden ze in de Egyptische verzamelingen der Europeesche musea. Die van Londen, Parijs, Berlijn, Florence, Leiden, Weenen en Turijn bezitten er eene groote collectie van.

Ch. Pickering heeft in zijn groot werk: The races of man (United States expedition during the years 1839-42, onder the command of A. Walker) in 1848 getracht de bekende planten der oude Egyptenaren in 7 perioden, in historische volgorde te rangschikken.

Prof. Unger heeft getracht, in zijne talrijke mededeelingen aan de Keizerlijke Academie te Weenen, eene verklaring te geven van de afbeeldingen, op de tempels en graven voorkomende.

Verder hebben kruidkundigen van den eersten rang, zooals Kunth, A. Braun en Ascherson, de oude botanische collectiën in de verschillende musea van Europa bestudeerd.

De opmerkzaamheid van allen vestigde zich hoofdzakelijk op het vraagstuk der soortsverandering, aangezien Egypte de eenige bekende gelegenheid aanbiedt om dit op te lossen. Doch het resultaat is negatief geweest. Prof. Schweinfurth heeft de meeste exemplaren onder de oogen gehad en moet volkomen met de genoemde geleerden instemmen: de oude planten, waarvan wij in staat waren de morphologische détails te onderzoeken, verschillen weinig of niet van de bekende soorten. Geen enkele laat den minsten twijfel over aangaande de soortsbepaling.

Sommige species, die in de graven werden gevonden, zooals de *Mimusops* van Abyssinië en de *Centaurea depressa*, alsook de *Delphinium* (Ridderspoor) van het Oosten, zijn wel is waar thans niet meer tot de Egyptische flora te rekenen, doch wij weten niet of die planten destijds wild groeiden of in tuinen gekweekt werden. Het laatste is het waarschijnlijkst.

Het verdwijnen der wilde flora, voor de tijdsruimte waarvan hier sprake is, werd alleen met betrekking tot de *Cyperus Popyrus* geconstateerd, die thans meer naar Centraal Afrika is teruggeweken en aan den Boven-Nijl den 10en breedtegraad niet overschrijdt.

Ter wille van dit alleenstaande feit kan men niet besluiten tot het aannemen van eene verandering van klimaat, en het onderzoek door Schweinfurth gedaan op zijne talrijke excursies door de Egyptische woestijnen gedurende acht jaren, heeft hem geen enkel bewijs of steunpunt voor deze theorie verstrekt.

Unger kent slechts 17 plantensoorten van het oude Egypte, die in volledige of beschadigde exemplaren of ook in gedeelten in de graven gevonden zijn. Desniettegenstaande telt hij er 55 als zeker aangegeven in de oude literatuur en afgebeeld op de monumenten.

De heer Bonastre heeft er op die wijze 80 geteld, doch de gevolgtrekkingen, gemaakt naar aanleiding der bedoelde afbeeldingen die hun bijzonderen stijl hebben, zijn in 't algemeen meer of minder phantastisch. Men moet een grondige kennis van den Egyptischen stijl hebben, van de figuurlijke afbeelding en van de flora, om in staat te zijn de beteekenis van deze afbeeldingen goed weêr te geven. Bovendien is het een taak waaraan de wetenschap en de critiek haren steun moeten verleenen. Dikwijls is er sprake van herkenning, dikwijls echter ook van gissing. De bepaling der soort van eene plant is reeds dikwijls moeilijk, wanneer men eene hedendaagsche afbeelding onder de oogen heeft, zij is nog veel moeilijker wanneer men de zeer groote afbeeldingen der beeldhouwkunst moet bestudeeren.

De laatste vondst van Deir-el-Bahari is voor de botanie van buitengewoon belang, door het groot aantal soorten die in de guirlanden, dienende als versiering der beroemde dooden en bij de offeranden, voorkwamen.

Er waren er verscheidene bij, die nog niet bekend waren als behoorende tot de flora van het oude Egypte. Het onderzoek van deze overblijfselen, gevonden op de borst van den beroemdsten der Egyptische koningen, is door Schweinfurth begonnen.

Iemand die eene nieuwe periode voor de Egyptologische navorschingen heeft geopend, de heer Maspero, had Prof. Schweinfurth opgedragen, de reliquieën van de voorraadschuur der kennis, die men het museum van Boulag noemt, te rangschikken en te bepalen. Het is in naam der wetenschap, waarvan de belan-

gen bij alle volken der wereld dezelfde zijn, dat de beroemde geleerde de heiligdommen der kennis voor zijne discipelen heeft geopend.

Prof. Schweinfurth heeft de planten gerangschikt volgens de hooge personages voor wie zij bestemd waren; o.a. Ramses II, Amenhotpou I en Aahmos I.

De bloemkransen van Ramses zijn ten tijde der 21ste dynastie vernieuwd. De koning van dien tijd deed een nieuwe doodkist voor zijn grooten voorganger maken, aangezien de oude door het een of ander toeval vernield was geworden. De bloemkransen, die de heer Maspero mij zond, waren verscheidene meters lang.

De kransen van Ramses II zijn gemaakt van de tezamen gevouwen of in tweeën gescheurde bladen van *Mimusops Schimperi* HOCHST; zij dienen als haken aan de kroon- en kelkbladen der bloemen van *Nymphaea coerulea* SAV, de blauwe waterlelie, alles vastgehecht op vezels, verkregen uit de bladen van den dadelpalm, gespleten en tezamen genaaid. Een gedeelte van deze kransen bevat, in plaats van de bloembladen der blauwe lelie, die van *Nymphaea Lotus* HOOK, waarvan de bloemen wit zijn.

Bovendien bevonden zich in de kist, hetzij vastgehecht tusschen de banden waarmede het lijk omwikkeld was, of los bij de mummies nedergelegd, bloemen van *Nymphaea coerulea* SAV met hunne bloemstelen van circa 50 centimeter lang.

De kransen verdeelden zich op de borst in verschillende richtingen, op dezelfde wijze als men dit thans nog ziet bij de halssnoeren.

Athanacus (200 jaar na Christus), die in Egypte geboren werd, spreekt in zijne 'samenspraken der geleerden' dikwijls van de zorg, die de Egyptenaren wijdden aan de cultuur van bloemen; hij spreekt speciaal van de kronen die zij maakten van de bloemen der blauwe waterlelie. Volgens Plutarchus was Agesilaus, koning van Sparta, bij zijn bezoek aan Egypte, dermate opgetogen over de schoonheid van deze kronen en kransen, dat hij er eenige met zich nam naar zijn land.

Door denzelfden schrijver wordt ons de Egyptische stijl verklaard. Volgens hem namen de Egyptenaren de Lotus en dadelpalm als model voor den vorm en de versieringen der colonnaden hunner huizen; de kapiteelen in den Egyptischen stijl stelden een bijeenvoeging der bloemen en bladen der Lotusplant voor; men ziet ook op die kapiteelen niet de krullen, door de Grieken uitgevonden, maar de bloemen van de Lotus.

Ongelukkigerwijze zijn deze kransen, die onder gewone omstandigheden gaaf uit de kist of van tusschen de buitenste omwindselen hadden kunnen worden genomen, gebroken en op verscheidene plaatsen tot stof vergaan. Wanneer men de plantendeelen in kokend water werpt, hernemen de bladen weder hunne buigzaamheid, vooral bij de blauwe waterlelie, en kan men ze met eenige voorzichtigheid uitspreiden en opnieuw drogen. De brosheid van deze deelen wordt veroorzaakt door den staat van uiterste verdroging waartoe zij geraakt zijn gedurende de 30 à 35 eeuwen van hun verblijf in het graf.

De bloemen der waterlelie waren voor een gedeelte verrot, ontstaan door schimmel, die het gevolg was van hunne insluiting in verschen toestand in de enge ruimte tusschen het lijk en den wand der kist en waartegen de aromatische en bederfwerende zelfstandigheden, waarmede het lichaam was doortrokken, niets vermochten.

De drie soorten van planten, die zich bevonden in de kransen van Ramses II, verdienen onze bijzondere opmerkzaamheid.

Inderdaad zoude men boekdeelen kunnen vullen met bijzonderheden over de *Lotus* en de *Nymphaea*, en zinspelingen in dit opzicht zijn in de oudere literatuur ontelbaar. Wij zullen de zinnebeeldige voorstellingen geheel buiten beschouwing laten en bepalen ons tot de feiten met betrekking tot de botanie en geographische verspreiding der planten.

Men weet dat de ouden met den naam *Lotus* zeer verschillende plantensoorten bedoelden. Zoo heeft bijv. de Lotus van Homerus niets gemeens met die van Egypte. In dit laatste land behoort deze naam tot drie waterplanten, n.l.:

1°. De Lotus met witte bloemen (*Nymphaea Lotus* HOOK); 2°. De Lotus met blauwe bloemen (*Nymphaea coerulea* SAV); 3°. De Aziatische Nymphaea (*Nelumbium speciosum* W).

Deze laatste plant bestaat nergens meer in Afrika. De twee andere groeien daarentegen in massa's in slooten en overstroomde landen van Egypte, speciaal in Neder-Egypte; bovendien zijn zij zeer verspreid in tropisch Afrika, en de Egyptenaren geven ze nog steeds dezelfde namen als in de oudheid.

Noufar of *benoufar* en *bechenin* zijn de tegenwoordige Arabische namen, die men herkent in de woorden *nafr* en *sechenin* der oudheid.

Herodotus duidt de witte Lotus aan met den naam van lelie en vergelijkt de vrucht met die van de klaproos (*Papaver Rhoeas* L). Inderdaad is er veel overeenkomst tusschen deze beide vruchten. Theophrastus en Plinius geven dezelfde botanische kenmerken op, die geen twijfel overlaten aangaande de soort in kwestie. Beide schrijvers verhalen dat de Egyptenaren de zaden en wortels van deze planten als voedsel gebruikten, evenals zulks nog heden ten dage de wilde bewoners van den Boven-Nijl doen.

De witte Lotus werd voor, de eerste maal als een plant van het oude Egypte erkend door de exemplaren die gevonden zijn bij het lijk van Ramses II. De oude monumenten vertoonen herhaaldelijk afbeeldingen van deze plant.

De blauwe Lotus vindt men eveneens op de monumenten afgebeeld, en wel zóó duidelijk in kleuren, dat vergissing niet mogelijk is. Bloemen van deze soort werden reeds vroeger bij mummiën gevonden. Onder de oude schrijvers citeert slechts Athenacus een Lotus met blauwe bloemen.

Er blijft nog over te onderzoeken of de Aziatische *Nymphaea*, met rozenroode bloemen, veel grooter dan de anderen, en tevens met geheel verschillende bladen en vruchten, werkelijk eene Egyptische plant is.

Wij vinden deze plant thans in Indië, China en Japan, en zelfs tot aan de monden van de Wolga. Het klimaat van Egypte is blijkbaar geene verhindering voor de uitbreiding dezer soort tot aan de boorden van den Nijl.

De zeer duidelijke beschrijvingen der oudere schrij-

vers van deze plant bewijzen de aanwezigheid der *Nelumbium* in Egypte gedurende eene zekere periode. Herodotus zoowel als Theophrastus vergelijken de vrucht met een wespennest. Strabo spreekt van de ontzaglijke bladen van de *Lotus*, die in de omstreken van Alexandrië groeien, in de schaduw waarvan de inwoners dezer stad zich vermaakten. Deze aanwijzingen laten geen twijfel over.

Op de monumenten vindt men de *Nelumbium* eerst ná het tijdperk der Ptolemeën. Het Britsch Museum bezit, volgens Unger, een landschap voorgesteld met vruchten van deze plant uit dien tijd afkomstig. Veel menigvuldiger zijn de afbeeldingen dezer soort ten tijde van het Romeinsche Keizerrijk. Men herkent hier de plant onder de emblemen van den Nijlgod. De bloem en vrucht van de plant ziet men in de kroon op den antieken marmeren kop van Antinous, de bekende gunsteling van keizer Hadrianus, zooals Athenacus reeds heeft gezegd, als hij over genoemden persoon spreekt. Het Nationaal museum te Napels bezit een groot mozaïek, afkomstig van Pompeji, waarop de vruchten van de *Nelumbium* met andere karakteristieke producten van den Nijl voorkomen.

Desniettegenstaande ontbreken op de monumenten en de mummiën van het oude Egyptische koninkrijk alle sporen van deze plant. Alleen de Nymphaea's van den tegenwoordigen tijd zijn afgebeeld en bewaard.

Prof. Schweinfurth komt derhalve tot deze conclusie:

Volgens de tegenwoordige geographische verspreiding der soort, is het zeer wel mogelijk dat de *Nelumbium* reeds in de oudere perioden aan de boorden van den Nijl groeide, maar de vondst van Deir-el-Bahari met zijne verschillende exemplaren van bloemen der blauwe Lotus in hun geheel of in de kransen van vele meters lang, steunt het vermoeden dat zulks niet het geval was.

De prachtige bloem der *Nelumbium*, indien deze plant destijds in Egypte wild groeide, zouden door de ouden zeer zeker verkozen zijn boven die van de witte of blauwe Lotus, die in grootte en schoonheid met de *Nelumbium* niet kunnen wedijveren. Ik geloof dat de *Nelumbium* ten tijde der Perzen in Egypte is ingevoerd en niet later, omdat er nauwelijks een eeuw ligt tusschen de overwinning van Cambyssus en den bloeitijd van Herodotus.

Ten tijde der Ptolemeën en der Romeinen werd met den naam *Lotus* zonder twijfel de *Nelumbium* of *rozeroode lelie* van Herodotus bedoeld.

Wat betreft het verdwijnen van deze plant uit de wateren van Egypte, zoo komt mij de verklaring van Delile, de kruidkundige der expeditie onder Bonaparte, zeer aannemelijk voor.

Delile veronderstelt dat de teedere wortel, die zich sterk vertakt, zich niet heeft kunnen gewennen aan de afwisselingen van droogte en overstrooming, maar hij heeft bepaald ongelijk wanneer hij zegt dat de koude de plant in Noord-Egypte zou hebben kunnen vernietigen.

Aangezien de *Nelumbium* steeds voorkomt in stilstaande wateren en meren, kan de plant slechts gedijen in water van 3 tot 6 voet diepte. Dit zijn dezelfde feiten, schijnt het, die de *Papyrus* hebben doen verdwijnen gedurende een tijdperk dat de plant niet meer door 's menschen hand werd verzorgd.

De bloemen der Nymphaea's, wanneer ze in de graven worden gevonden, wijzen ook het jaargetijde aan waarin men de mummiën daarmede versierde. Aangezien deze planten slechts tegen het stijgen van den Nijl bloeien en dus in het droge seizoen, zijn de winter en de lente uitgesloten.

Om de botanische beschrijving der kransen van Ramses II te eindigen, blijft slechts over van de *Mimusops*-soort te spreken, waaraan eene bijzondere waarde moet worden gehecht. De vruchten van dezen boom, die in Abyssinië en tropisch Afrika inheemsch is, vindt men dikwijls onder het doodenmaal in de graven, vooral van de 20ste dynastie, en hebben de bladen tot de Grieksche periode steeds gediend als haken, die de kleinere bloemdeelen te zamen hielden.

Kunth heeft deze vruchten bepaald als behoorende tot *Mimusops Elengi* L, eene Indische soort die andere zaden en grootere bladen heeft dan *Mimusops Schimperi* HOCHST. Destijds was deze Abyssinische soort nog niet bekend. Het was Alexander Braun, die de soort herkende in deze oude vruchten en bladen.

Gedurende zijne reizen in Centraal-Afrika heeft Prof. Schweinfurth meermalen de roode en zoete vruchten van deze *Mimusops* gegeten; de plant komt in menigte voor in de bosschen van Bongo; reeds Diodorus spreekt over den heerlijken smaak van deze vrucht. De oude Egyptenaren kweekten deze plant, die, zooals door het algemeen gebruik bij begrafenis-plechtigheden duidelijk wordt bewezen, eene belangrijke symbolische beteekenis moet gehad hebben.

Verschillende kruidkundigen willen de *Persea* van Theophrastus, Diodorus en Plinius in de *Balanites* van Opper-Egypte en Nubië herkend hebben; de vrucht van deze plant wordt werkelijk bij de begrafenisplechtigheden gebruikt, doch de bladen heeft men nooit onder de planten gevonden, waaruit de kransen zijn samengesteld. Ik geloof dat de *Persea* synoniem is met de *Mimusops*, waarover ik boven heb gesproken.

Diodorus van Sicilië zegt, dat de Persea door de Perzen onder Cambyssus uit Aethiopië in Egypte werd ingevoerd. Ook Strabo vermeldt de plant als in Aethiopië inheemsch. Dit steunt reeds mijne onderstelling. De *Persea* was de levensboom der ouden en aan Hathor gewijd. Op de monumenten ziet men dikwijls deze godin afgebeeld, zittende op de kruin van den boom, met de eene hand de offeranden ontvangende en met de andere den stroom des levens doende nederdalen.

Tot nog toe zijn de grafkransen der overige koningen slechts gedeeltelijk onderzocht. Naar hun voorkomen en ook naar de bloemen en bladen, waaruit zij samengesteld zijn, te oordeelen, behooren zij tot eene andere periode dan die waarin men de kransen van Ramses II heeft vernieuwd. Indien zij werkelijk afstammen uit den tijd toen de koningen der 18e dynastie werden bijgezet, zijn zij minstens 4 à 5 eeuwen ouder dan die van Ramses II. In ieder geval zijn het voorwerpen die dagteekenen uit het tijdperk, algemeen als datgene aangenomen waarin de Trojaansche oorlog heeft plaats gevonden, zoo

niet 2 of 3 eeuwen vroeger, dus circa 13 à 14 eeuwen vóór Christus.

De kransen, gevonden in de kist van Aahmos, den grooten stichter der 18e dynastie, die Egypte verloste uit de macht van de HYXOS, bestaan uit wilgenbladeren, bloemen van *Delphinium orientale* GAY (Ridderspoor) en van *Sesbania aegyptiaca* PRS of uit wilgenbladeren met bloembladen van *Nymphaea coesulea* PRS en *Alcea ficifolia* L. Al deze soorten, met uitzondering der *Nymphaea*, waren

DE BRUID. Naar A. Seifert. (Zie blz. 139.)

nog niet onder de planten van het oude Egypte gevonden. Wij weten niets van de zinnebeeldige beteekenis dezer soorten bij de oude Egyptenaren, maar eens zal, naar ik hoop, toch de sleutel worden gevonden, waarmede voor ons de beteekenis kan worden verklaard.

Deze kransen zijn veel zorgvuldiger behandeld dan die van Ramses II. De bladen, die als haken moeten dienen om de bloemen en bloemdeelen samen te houden, zijn regelmatig tezamen genaaid; het geheel toont ons een werk, dat wij moeten bewonderen als voortbrengsel uit de beste periode. De wilgensoort (*Salix Safsaf* F), die diende bij de samenstelling der kransen, is dezelfde die nog heden ten dage overal in Egypte wordt aangetroffen, de *Safsaf* der Arabieren. De oude bladeren verschillen in niets van de tegenwoordige.

De Ridderspoor en de *Sesbania* hebben hunne kleuren nog behouden. Het violet van de eerstgenoemde plant is in de eerste plaats onze belangstelling waard. De *Delphinium* is heden nog overal verspreid in de kustlanden der Middellandsche zee. Schweinfurth heeft de bloemen uit de kransen vergeleken met exemplaren uit Algiers, Phygië, Cilicië en Syrië, waartoe hij door de vriendelijkheid van den heer Edw.

Boissier in staat werd gesteld; alle deelen der plant waren echter volkomen gelijk aan de exemplaren uit de kransen. Het is niet onmogelijk dat deze plant zich toch nog ergens in Egypte laat vinden en dat zij door de oude Egyptenaren werd gekweekt.

Hetzelfde is met *Alcea ficifolia* L het geval, die men de Egyptische heemst zou kunnen noemen. Deze plant vindt men slechts in de oude Arabische tuinen en bijna in 't wild. In Syrië en op den Libanon is zij inheemsch. Geen der oude schrijvers maakt melding van deze soort, ten minste men kan de plant niet vinden onder de namen der lijst, door Plinius gegeven. Evenmin de *Sesbania*, de *Seseban* der Arabieren. Waarschijnlijk hebben al de planten, die in de grafkransen voorkomen, een belangrijke rol gespeeld in de zinnebeeldige voorstellingen der ouden. De *Sesbania aegyptiaca* is een hoog opschietende plant, die langs de bebouwde gronden in Egypte voorkomt en alleen in Soudan werkelijk in 't wild groeit.

De kransen van Amenhotpou I zijn van verschillende samenstelling; de eene is gevormd uit de bladeren van den wilg en van de *Alcea*, de andere van wilgebladeren en bloemen van een *Acacia*, vermengd

met die van *Carthamus tinctorius* L; de blauwe bloembladen van de *Nymphaea* vindt men ook daartusschen.

Carthamus tinctorius L, door de Arabieren gortans genoemd, wordt thans overal in Egypte gekweekt. De kleur uit de roode bloemen verkregen, *en die in* 30 *eeuwen niet is veranderd*, diende om de windselen der mummiën bleekrood te verven. Plinius vermeldt de soort onder de Egyptische planten met den naam van *cnicus* en roemt de daaruit verkregen olie. Het is om deze olie dat de plant ook thans nog in Egypte wordt gekweekt.

Volgens Wilkinson zijn er zaden van de *Carthamus* in een graf te Thebe gevonden, maar het is de eerste maal dat de bloemen zijn gevonden. Theophrastus spreekt in zijne natuurlijke historie reeds van de bloemen van *Acacia nilotica* DEL, als gebruikt wordende voor het maken van kransen. In het museum te Leiden zijn er kransen aanwezig uit Grieksch-Romeinsche graven, van de bloemen van de *Acacia* benevens de bladen van *Mimusops* en *Chrysanthemum coronarium* L, en ook van eene soort *centaurea*, in voorkomen veel gelijkende op de gewone koornbloem.

De *Acacia nilotien* DEL, thans zoo algemeen in Egypte gekweekt, heeft zich in de alleroudste tijden evenals de *Papyrus* en andere wilde planten naar het binnenste van Afrika teruggetrokken. Deze soort vormt thans uitgestrekte bosschen achter Khartoem en langs den Witten Nijl. De oude schrijvers duiden de plant aan onder den naam van Egyptische *Acanthus.* Het was een heilige boom, waarvan het hout onder de oude bewoners van het land zeer gezocht was. Evenals thans, aan den Boven-Nijl, werden er oudtijds booten van vervaardigd, en de beschrijving, die Herodotus ons daarvan zeer uitvoerig heeft gegeven, bewijst dat ook in dit opzicht niets is veranderd.

Onder de doodkisten der leden van het koninklijk geslacht der 21ste dynastie, die zich in het graf van Deir-el-Bahari bevonden, is er een die uit een botanisch oogpunt zéér belangrijk is. Ik bedoel die van de prinses Nzi-Khonsou, dochter van Tonthonthouti. De mummie was bedekt met kransen samengesteld uit de bladen van *Salix Safsaf* F, gevouwen en tezamen genaaid op de wijze zooals reeds boven is vermeld, en die eene verzameling fraaie kleine bloemen tezamenhielden, waarvan de kleur evenzoo goed is bewaard gebleven als in onze best bewerkte Herbaria. Er werden in deze kransen drie soorten van bloemen gedetermineerd en wel: de *Spitzelia coronopifolia* SZ., *Papaver Rhoeas* L en *Centaurea depressa* MB.

De eerste dezer drie soorten is de eenige die nog in Boven-Egypte inheemsch is; de plant bloeit daar in Februari, Maart en April op zandige gronden langs de velden en de woestijn. De klaproos (*Papaver Rhoeas* L) vindt men heden ten dage slechts aan de kusten der Middellandsche zee. Bij Alexandrië zijn de velden er geheel mede bedekt. De *Centaurea depressa* MB is eigenlijk van Klein-Azië en Noord-Oostelijk Indië afkomstig. De plant wordt meestal in koornvelden gevonden, evenals onze gewone koornbloem (*C Cyanus* L), die eenigszins op de genoemde soort gelijkt, maar de Aziatische soort heeft veel grootere bloemen en ontwikkelt zich meer door de cultuur; het is zeer waarschijnlijk dat deze soort in het oude Egypte werd ingevoerd als sierplant, evenals de klaproos. De exemplaren van de genoemde soorten, die men uit de kransen heeft kunnen nemen, zijn het best bewaard en het meest compleet van alles waarover ik tot nog toe heb gehandeld. De vele soortskenmerken, die er aan zijn waar te nemen, laten geen twijfel over wat betreft de juistheid der botanische bepaling.

Bij de vondst van Deir-el-Bahari werden behalve de kransen nog andere voorwerpen gevonden, die vóór dien tijd nog nimmer waren ontdekt in eenig ander graf.

In de kist van den hoogepriester Nibsoni, van de 20e dynastie vond men bladen van den watermeloen over het geheele lijk verspreid. Het Egyptische museum te Berlijn bezit zaden van deze plant, doch zonder eenige gegevens omtrent de herkomst. De watermeloen is inheemsch in Centraal-Afrika; de vrucht is kleiner en minder smakelijk dan van de bij ons gekweekte exemplaren, maar vertoont dezelfde soortskenmerken.

Men kweekt tegenwoordig in de Egyptische woestijnen onder den naam van *Djourma* een variëteit, die veel op de kolokwint gelijkt. Het is een kleinere vorm. Ik heb bemerkt dat de bladeren, gevonden bij het lijk van Nibsoni, het meest met die van de zooverre besprokene variëteit overeenkomen. Zonder twijfel is dus deze van de oude Egyptenaren afkomstig. De oudere schrijvers gewagen niet van deze vrucht, doch de bijbel, daarvoor denzelfden naam gebruikende dien de Arabieren hebben bewaard om den watermeloen aan te duiden, heeft ons het gebruik van deze plant opgegeven zooals dit was ten tijde van Mozes. De ‘komkommers en meloenen’ I Numeri XI: 51 worden in 't Hebreeuwsch aangegeven met de woorden *abbotikhim* en *kictouim*; de Arabieren hebben daarvoor de woorden *battikt* en *quita.*

Onder de offeranden, die men in de graven van Deir-el-Bahari heeft gevonden, waren dadels, rozijnen, granaten en de vruchten van de ‘doum’ palm. Deze vruchten waren reeds in andere graven gevonden; doch er was ook een mandje gevuld met korstmossen, behoorende tot de soort *Parmelia farfaracea* ASCH, die tegenwoordig in geheel Egypte in alle bazars wordt verkocht. Zij wordt *Chéba* genoemd en dient als gist in het brood, dat door de Arabieren wordt gebruikt en waardoor dit brood een eigenaardigen smaak verkrijgt. Dit mos wordt ook door de Egyptenaren als geneesmiddel tegen verschillende ziekten aangewend. Deze drogerij komt uit den Griekschen archipel, evenals eene andere soort, de *Ramalina graeca* MULI *Arg.*, die men er somtijds ook in vindt.

Aangezien dit mos nergens in Egypte kan groeien, moet men aannemen dat het oudtijds uit Griekenland of Abyssinië werd ingevoerd. Een zéér belangrijk feit voor de geschiedenis, om zoodoende te kunnen vaststellen dat er betrekkingen hebben bestaan tusschen deze landen vóór den Trojaanschen oorlog! - Verder werd in het bedoelde graf nog gevonden een ander soort mos, *Usnea plicatz*, doch slechts in gedeelten. Ook de overblijfselen van eene aromatische plant uit Nubië, de *Gymnanthelia lanigera* ANDERS, in het Arabisch *Mahareb*, werden ontdekt. Eenige goed bewaard gebleven bloemtrossen en gedeelten van den

wortel hebben in staat gesteld de soort te bepalen. Zelfs het aroma was nog bewaard gebleven. Behalve deze beide planten, voor het eerst in eenig graf gevonden, werden nog de vrucht *van Juniperus phoenicea* L, de knollen van *Cyperus esculentus* L (habel-asis der Arabieren) en van den koriander geconstateerd. De bessen van den jeneverstruik kunnen slechts uit Syrië of Griekenland gekomen zijn en bewijzen het bestaan van handelsbetrekkingen in een tijd, die zelfs voor de oude Grieken als mythologisch moest worden beschouwd.

Ten slotte moet ik nog melding maken van een bundel kruiden, gevonden in de graven der 21ste dynastie onder de offeranden voor de begrafenis. Het is de *Eragrostis Cynosuroides* LK, een gras door de tegenwoordige bewoners van Egypte *halfa* genoemd, doch dat niet moet worden verwisseld met de ware *halfa* uit Barbarije. Deze soort kan beschouwd worden als vertegenwoordigster der zwarte aarde van de Nijloverstroomingen (Nijlslib) en als zinnebeeld der vruchtbaarheid.

Aan de bruid.

Nu wordt de Bruidskrans u een kroon, -
De sluier, om u heen geweven
Door Moeders hand, met heilig beven,
Maakt nu uw schoonheid dúbbel schoon!
Bekoorlijk siert die tooi uw leden,
Uw ziel juicht met een stillen lach:
Blij was 't ontwaken dezen dag,
En onvergeetlijk blijft u 't heden.
Om ú is al die bloemenpraal,
Die 't zonlicht koestert met zijn glansen;
Om ú zijn al die frissche kransen,
Gevlochten langs den wand der zaal;
Om ú moet, als de dag zal dalen,
Dat kunstlicht fonklen, wijd in 't rond;
Om ú, bij 't klinken der bokalen,
Zal dan het schittrend vuurwerk stralen,
Dat elders schaars een weergâ vond;
Om ú die stoet van magen, vrinden,
Die disch, dat bal, dat feestgeluid, -
Welhaast gaat ge u in d' echt verbinden:
Dees blijde dag groet u als B r u i d !

De vreugd doet thans aan ieders lippen,
Bij scherts en lach, een naam ontglippen,
Dit uur voor 't eerst door u gehoord,
En die u telkens meer bekoort.
Welhaast zult ge op den weg van 't leven
Niet onverzeld uw voetpad gaan,
Want hij zal aan uw zijde staan,
Dien ge alles - álles - hebt gegeven:
Uw woord en trouw - uw hart en hand,
Uw ziel en zin zijn hem verpand! -
Wèl moge uw hart van blijdschap beven,
Al spreekt uw mond de vreugd niet uit,
Die 't plechtig heden in zich sluit. -

Wees rijk gezegend, jonge Bruid!

H.V.

Een droomer.

- - Een winternacht, ergens in Polen of Rusland, koud, helder, wit.

De vlakte, onafzienbaar ver, bedekt met sneeuw, sneeuw, niets dan sneeuw, de hemel er over, strak, donkerblauw, doorspikkeld met gouden punten, een maan schijnend over alles, spookachtig klaar, kil, glanzend, niets dat de eentonigheid verbreekt dan dennenstaken, oprijzend uit de sneeuw, spichtig, dun en schaarsch.

Nergens een slede, nergens een bewijs van leven. Ja toch! daar sluipen zij behoedzaam over de reine sneeuw, hun vale schaduwen achter zich slepend, met hun stappen verstorend de ongereptheid van het maagdelijke kleed, verscheurend de stilte der vlakte door hun heesch, scherp klagend gehuil.

Daar scholen zij samen, hongerig, speurend, riekend links, rechts; nergens een prooi, nergens een teeken van leven, dat voor hen genot en voedsel voorspelt. Wijd gapen de muilen, ver rekken zich de halzen, begeerig spitsen zich de ooren.

Iets, daar in de verte? O neen, neen niets, niets, uren wijd! Honger, vraatzucht, dorst naar bloed maakt hen wild; zij zouden elkander kunnen verscheuren. Maar neen, zoo hoog is de nood nog niet gestegen.

Eén alleen staat op een afstand, een jonge, afzichtelijke wolf; hij zondert zich af van zijn gezellen en droomt zijn eigen droom.

Een afschuwelijke droom vol bloed en lijken, een droom van verscheurde, lillende menschelijke ledematen, van wanhopende stuiptrekkingen en woedenden tegenstand, van booze honden en knallende pistolen, van een triomfgebrul door de bende uitgeschetterd, van een zich vergasten in menschenbloed en menschenvleesch. Hij likt zijn rooden muil vol begeerigheid, en ziet naar de anderen. Hooren, zien, ruiken die niet?

Neen, evenmin als hij. Bij het minste teeken is onze droomer gereed, dan wekt hij zich op tot daad, springt hij woest op, dronken van blijdschap, razend van honger en dorst. Wee den armen reiziger, die door de meedoogenlooze ondieren aangevallen wordt!

Marie Barthold
door A. Hamburger.

I.

Er waren op dien Januari-namiddag maar enkele passagiers, die met Teunis, den veerknecht, in zijn groote roeiboot den overtocht durfden wagen, want meer en meer werd de breede rivier met zware ijsschollen overdekt. Dien eigen morgen kon Teunis het nog met de pont klaren, maar toen tegen den middag de schuitjes, die dit logge vervoermiddel in evenwicht moesten houden, gevaar liepen, door het vele ijs dat van ‘boven’ kwam, voor hun anker weggeslagen te worden, toen gaf hij het op, en werd de pont in allerijl binnen de veilige haven der stad gesleept. Nu moest het maar verder, zoo goed als het kon, met de roeiboot gaan. Kees, de tweede

veerknecht, had de riemen klaargelegd en ging reeds op zijn plaats zitten. Teunis, nog aan wal, nam eerst een versche pruim uit zijn blikken tabaksdoos, keek nog eens stadwaarts, of er soms nog passagiers opdaagden, en maakten zich toen gereed, de zware roeiboot van wal te schuiven; knarsend gleed ze reeds van den oever, en Teunis wilde juist in de boot springen, toen een jonge dame, die op het middelste bankje naast Jan-Hendrik den dorpsbode zat, haren buurman op iets in de richting der stad opmerkzaam maakte

'U hebt gelijk, juffrouw,' sprak Jan-Hendrik met zijn pieperige stem. 'Teunis, houd op, daar komt nog een passagier aan!'

Teunis keek om.

'O, 't is de luitenant,' bromde hij, en draaide de boot weer bij, Jan-Hendrik verliet nu zijn zitplaats naast Marie Barthold, en verhuisde met zijn zware brieventasch naar het achterste bankje, bij het roer. De inmiddels haastig aangekomen luitenant Van Weert zette zich toen, alsof zulks vanzelf sprak, naast de schoone dochter van den overste Barthold.

'Bonjour, Marie,' begon hij, nog hijgend van het haastig loopen; 'de receptie bij de Van Eijsdens is nog in vollen gang. Waarom waart gij er niet?'

'Waarom?' herhaalde ze met een ondeugend lachje, 'dat weet ik zelf niet, Johan, ik heb er geen oogenblik aan gedacht.'

'Ge behoort toch ook tot de kennissen,' beknorde hij haar, 'en eenmaal in de stad zijnde, hadt ge er licht even naar toe kunnen gaan. Iedereen vroeg me naar je; ook de bruid...'

'Zoo... hoe zag ze er uit?'

'Prachtig! in één woord.'

'De meeste bruiden zien er op zoo'n dag goed uit,' spotte ze, 'en vooral de heeren zijn dan onuitputtelijk in hun lof. Ik denk er eens op een stillen dag heen te gaan, ik houd niet van recepties.'

'Als iedereen er zoo over dacht,' meesmuilde Johan, 'dan zou het er treurig uitzien; vooral voor die goede mevrouw Van Eijsden; wat had die gulle vrouw met haar overvloed van likeuren en confituren moeten beginnen!'

'Gelukkig voor haar, dat de wereld er anders over denkt, en zich op dergelijke bijeenkomsten nog gaarne vergast aan gebakjes en....'

'Nu, en?...'

'Booze praatjes; vooral in zoo'n kleine stad,' was het bittere antwoord.

Johan lachte. 'De sherry was overheerlijk, Marie, en booze praatjes heb ik er niet gehoord. O ja, één praatje hinderde me geweldig... 't betrof jou...'

Marie bleef kalm, en staarde onverschillig naar den zich steeds meer en meer verwijderenden oever.

'Ge zijt niet zeer nieuwsgierig,' hield Johan aan.

Zij haalde licht de schouders op.

'Vindt ge?' vroeg ze spottend; 'dat klinkt bijna als een compliment aan een dame, maar als ge iets mede te deelen hebt, wat zóó der moeite waardig is, dan luister ik gaarne.'

'Men zei,' begon Johan bijna toornig, 'dat de nieuwe burgemeester van 't dorp, Jonkheer Van Kerkhoven, naar een vrouw zoekt, en dat gij het voorwerp zijner keuze waart.'

Een vurige blos overtoog voor een oogenblik Marie's schoon gelaat; hare donkere oogen fonkelden van ergernis. ‘Zwijg daarover,’ zei ze met gedempte stem, ‘althans hier ter plaatse. Ik zou haast gelooven, dat de sherry bij de Van Eijsdens je te goed ge, smaakt heeft.’

Johan bedwong zich, en beet zich op den blonden knevel. Ofschoon door het antwoord van Marie niet geheel gerustgesteld, gevoelde hij met het instinct der minnenden, dat er van de zijde des burgemeesters vooreerst geen gevaar te duchten was. Hij beminde Marie sinds lang, en was ook van hare wederliefde vrij zeker; wel hielden familieomstandigheden hen door een wijde kloof gescheiden, maar hij bleef hopen, en voelde zich op dit oogenblik, zoo dicht nabij het schoone meisje gezeten, reeds nameloos gelukkig.

Teunis en Kees hadden inmiddels, om niet door den sterken stroom op 't midden der rivier te ver medegesleept te worden, voorzichtigheidshalve de boot meer oostwaarts in kalm water opgeroeid. Halverwege eener groote krib[1] gekomen, besloot Teunis eindelijk over te steken. De sterker wordende deining en het reeds duidelijk hoorbare ruischen van den fellen stroom bewees, dat men het midden der rivier naderde. De ijsschollen, door de zuiging van den stroom snel voortgedreven, namen, naderbij gezien, veel grooter afmetingen aan. Die ontzettende watermassa, te midden waarvan men zich nu bevond en waarop de overigens stevige boot nu bedroevend nietig scheen; de grauwe winternamiddag, die reeds tot schemering overging; dit alles maakte op de aanwezigen zulk een diepen indruk, dat niemand gedurende dit ernstig oogenblik een woord meer sprak. Op Teunis waren aller blikken gevestigd; stroef en onbewogen van uiterlijk, als altijd, kon men echter op zijn door weer en wind gebronsd gelaat niet de minste onrust bespeuren. Aan den kant der stad fonkelde, door den opgekomen nevel, hier en daar een lichtende plek; op den anderen oever, bij het dorp, glom reeds een zwak rood licht, de plaats aanwijzend waarheen de boot zich te richten had. Daar was men plotseling in het midden van den fellen stroom gekomen. Nu werd de grootste omzichtigheid vereischt, om de groote ijsschollen te ontwijken, die de boot aan weerszijden in pijlsnelle vaart voorbijgleden.

Hoewel het hun beiden blijkbaar de grootste inspanning kostte, roeiden de twee schippers met forsche vuist tegen den stroom in.

Niet zonder bekommering over zijn schoone gezellin, gevoelde Johan zich van den anderen kant weder gelukkig, dat dit gevaarlijk tochtje hen te zamen vond. Met vergeeflijke zelfvoldoening meende hij, door een lichten druk tegen zijn schouders, te bespeuren dat zij steun bij hem zocht. Vergiste hij zich? Want toen zijn oogen liefdevol de hare zochten, staarde Marie kalm, een standbeeld gelijk, ver over de woelige wateren om haar heen, en scheen zich op haar broze zitplaats volkomen veilig te gevoelen. Daar beukte plotseling een zware ijsschots de boot van ter zijde en deed haar bedenkelijk over-

1) Groote zandplaat, die dikwerf des zomers begroeid is.

EEN DROOMER. Naar A. Wierusz-Kowalski. (Zie blz. 139.)

hellen, en toen het binnendringende water den eleganten mantel van Marie doorweekte, kon zij een lichte huivering niet onderdrukken. In een oogwenk had hij zich van zijn bournous ontdaan, en spreidde deze over hare knieën uit. Eerst maakte zij tegenwerpingen, maar toen hij haar smeekend aanzag, gaf ze glimlachend toe. Nog eenige forsche riemslagen, en daar was men weer in kalmer water gekomen, en binnen weinige minuten schuurde de flinke boot reeds den zandigen oever van den overkant. Johan sprong vlug aan den wal, en hielp Marie bij het uitstappen. Met de lichtvaardigheid der jeugd dachten de jongelieden reeds niet meer aan hun gevaarlijk overtochtje, en te zamen vervolgden ze over den kalen dijk, dwars tegen den wind, hun weg huiswaarts. Het gezicht op het dorp, dat daar beneden, te midden der besneeuwde vlakte, eenzaam voor hen lag, was verre van opwekkend.

‘'n Nare boel hier,’ bromde de luitenant, toen hunne voeten telkens in de weeke massa op den half bevroren kleiweg bleven steken.

‘Wacht maar,’ klonk het spottend antwoord zijner gezellin, ‘laat ik eerst maar eens burgemeestersvrouw zijn, dan is het een mijner eerste zorgen, dien schandelijken weg te verbeteren.’

‘Waarom zoo lang gewacht? Stel het den jonkheer Van Kerkhoven als een uwer huwelijksvoorwaarden, en ge zult eens zien, over welk een uitstekenden grindweg hij u ten huwelijk voert.’

De verbitterde toon van Johan's antwoord trof haar. Ze had berouw. ‘Dwaze jongen,’ zei ze, haar arm in den zijnen leggend, ‘hoe kunt ge toch zoo spoedig aan de bespottelijke praatjes der wereld geloof hechten! Jonkheer Van Kerkhoven bezoekt ons vrij dikwijls, dat is waar; doch dit doet mij dáárom alleen genoegen, omdat Pa daardoor gelegenheid heeft, een geliefkoosd partij schaak, zijn spel, te spelen. Dat nu uit deze bezoeken door de dwaze conventies der wereld een huwelijk wordt bedisseld, verwondert mij niet, maar dat gij die praatjes voor echte munt opneemt, dát is me een raadsel.’

‘Hoe vindt ge hem?’ hield Johan aan, met de onverbeterlijke ijverzucht der minnenden.

‘Wel, ik vind hem niet onaardig,’ klonk de verdiende terechtwijzing; ‘en als hij soms een en ander uit het leven der residentie mededeelt, is hij zelfs een prettig “causeur”. Hebt ge al kennis met hem gemaakt?’

‘Neen.’

‘Dat verwondert me, hij is toch al ruim een maand hier.’

‘Wat hebt ge dit goed onthouden!... Neen, ik had het genoegen nog niet, kennis te maken, en hoogstwaarschijnlijk zal ik daar vooreerst wel niet van kunnen profiteeren, want na mijn verlof, dat nog maar eenige dagen duurt, is de groote garnizoensverandering ophanden, en dan kom ik vooreerst niet meer t'huis.’

Beiden liepen, van eigen gedachten vervuld, eenige oogenblikken zwijgend voort. Marie was verdrietig gestemd door Johan's sarcasme, al kwam haar dit ook, als een uitvloeisel zijner verbittering tegenover het lot, dat hem den toegang tot haars vaders woning ontzegde, begrijpelijk voor. Johan van zijn kant overwoog, dat het hoog tijd werd meer actief op te treden, wijl hij anders vreesde, zijn tegenstander, die meer door de omstandigheden begunstigd werd, al het gewonnen terrein te moeten afstaan.

‘Marie,’ begon hij eensklaps, ‘vóor ik het dorp verlaat, had ik gaarne mijn, of liever ons lot beslist. Ge hebt me lief, niet waar?’

‘Ja,’ was het eenvoudige antwoord, ‘maar onze toekomst, Johan, ziet er treurig uit. Stil! laat mij even uitspreken. Ge wilt zeker vragen waarom, maar dan vraagt ge naar den bekenden weg. Zoolang die verhouding, laat ik maar liever zeggen bittere haat, tusschen onze ouders blijft voortduren, kan er van verloving onzerzijds nimmer sprake zijn.’

‘Maar dat is een bespottelijke redeneering,’ barstte Johan los. ‘Ik ga morgen naar je Pa....’

‘Spaar die moeite, Johan, hij zou je eenvoudig niet ontvangen, en zulk een beleediging bracht ons stellig nog verder van den koers. Het is geen gewone “brouilleering” die onze families gescheiden houdt, maar 't zijn de gevolgen eener vreeselijke gebeurtenis, van reeds ouden datum, maar die het gemoed van mijn Papa nog steeds zóó verbitteren, dat de anders zoo goede man in de heftigste woede ontstak, toen ik het onlangs waagde, slechts eenige verzoenende woorden met den naam uwer ouders te verbinden. Hij verbood mij zelfs, ooit meer in zijne tegenwoordigheid dit onderwerp aan te roeren.’

‘Ik begrijp dat niet,’ hernam Johan geraakt, ‘mijn vader heeft een vlekkeloos verleden; en al sympathiseer ik nu niet geheel en al met zijn wijze van zaken doen, toch zou ik van niemand, zelfs van je Pa niet, den geëerden naam van de Van Weerts willen hooren afbreuk doen.’

‘Ziet ge nu wel, dat ge vooreerst beter doet met maar weg te blijven? Gij zijt opvliegend, maar Pa is het niet minder; er zouden scènes ontstaan, die, zooals ik zooeven reeds zeide, ons in plaats dichter, verder dan ooit van elkander zouden voeren.’

Zij waren reeds het prachtige huis van den notaris genaderd. Hoog boven al de andere huizen in de eenzame dorpsstraat stond het daar, te midden van een tuin, die zelfs nu, in den winter, keurig onderhouden was.

‘Vindt ge het goed, Marie, dat ik je nog een eindje verder naar huis breng? Het is reeds donker.’

‘Ik ben niet bang; dat behoort ook niet voor een officiersdochter, maar ik heb het zeer gaarne, mits ge me belooft, niet geheel tot onze woning mede te gaan.’

Als eenig antwoord drukte hij haren arm vaster tegen zijne borst. ‘Marie,’ begon hij even daarna, ‘luister nu eens. Ge zegt, dat de tegenkanting onzer ouders - of liever van jou Pa, want de mijne zullen wel te overhalen zijn - dat die tegenkanting een beletsel voor ons huwelijk is, niet waar?’

‘Ja.’

‘Nu, mijn opinie is, dat we beiden geen kinderen meer zijn, die aan hunnen leiband moeten blijven loopen. Binnen eenige maanden hoop ik bevorderd te worden, en dan komt de eerste luitenant Van Weert bij den overste Barthold, om hem de hand zijner dochter te vragen; weigert hij die, dan volgt zij me tòch, niet waar?’

‘Neen, dat doet zij niet!’ klonk het besliste antwoord. ‘In de romans of comedies moge dit de gewoonte zijn, ook ontken ik niet dat men zelfs in het dagelijksch leven van dergelijke oplossingen houdt, maar ik denk er nu eenmaal anders over. Ik heb je lief, Johan....’ hier trilde hare stem, ‘maar juist dáárom wil ik gelukkig met je zijn, en dat geluk ware dan te duur gekocht, want ik zou er mijn armen Papa door verliezen. Hebt ge bovendien wel aan het schandaal gedacht, dat we met zulk een vermetelen stap zouden teweegbrengen? Ik heb me altijd geërgerd, wanneer ik van dergelijke sensatiehuwelijken hoorde.’

‘En dat zegt nu Marie Barthold,’ spotte Johan, ‘die altijd zoo hoog opgeeft van hare verachting voor de conventies en het oordeel der wereld!’

‘Dat is niet waar, dan hebt ge me nooit begrepen. Wanneer ik de b o o z e praatjes der wereld veracht, dan wil ik daarmede volstrekt nog niet mijne minachting voor haar oordeel te kennen geven. Maar juist omdat ik die “on-dit's” zoo haat, wil ik daar voor mij zelve geen aanleiding toe geven. Boven alles, tracht ik mij steeds voor oogen te houden, dat wij allen hier onzen plicht hebben te doen, en ik zou liever sterven, eer men ooit het minst op mijn gedrag zou hebben aan te merken. Na den dood mijner moeder, die ik me ternauwernood meer herinner, heeft mijn Papa vol toewijding tegenover mij zijn plicht gedaan; op mijn beurt hoop ik nu tegenover hem den mijnen te vervullen.’

‘Ge hebt me niet lief,’ zei Johan bitter, en met die domme wreedheid van een minnaar, die van het tegendeel stellig overtuigd is, maar, bij gebrek aan het meer nobele wapen der argumentatie, door een ‘coup de force’ toch indruk tracht te maken.

‘Dat antwoord verwachtte ik,’ was het kalme bescheid. ‘Gij mannen zijt allen eveneens. In plaats van na te denken, hoe groot de strijd wel is, die mij tusschen liefde en plicht doet wankelen, werpt ge me daar “à bout portant” een grove onwaarheid voor de voeten.’ Zij zweeg even, diep bewogen. ‘Ik heb je wèl lief, dat weet ge zeer goed, en nooit zal Papa mij tot een huwelijk met een ander kunnen dwingen. Zijt ge nu tevreden, meneer de luitenant?’ Ze glimlachte door hare tranen heen. Johan drukte hare hand innig in de zijne, maar hoezeer hij ook gevoelde, dat zij, wat gezond verstand betrof, zijne meerdere was, toch gaf hij het nog niet geheel op.

‘Beantwoord me nog eene vraag,’ zei hij, ziende dat ze Marie's woning reeds genaderd waren. ‘Wat moet ik in 's hemelsnaam dan doen, om ons huwelijk mogelijk te maken?’

‘Hetzelfde wat mijn pogen zal zijn. Beginnen met de oorzaak der tegenkanting uit te vorschen, en eindigen, die met zachtheid en overreding te overwinnen, maar nogmaals: geen geweld!’

En hiermede scheidden zij.

II.

‘Foei, Marie, is dat wegblijven!’ knorde de overste Barthold, toen zij eenige oogenblikken daarna binnentrad, ‘ik maakte me waarachtig al ongerust, niet waar, burgemeester?’

‘Ja juffrouw,’ stemde deze hoffelijk toe, het schoone meisje met verrukten blik beschouwend, ‘eigenlijk waren wij beiden om het hardst bezorgd over u.’

'Maar de burgemeester niet het minst,' viel de overste luimig in; 'hij speelde zoo verstrooid, dat ik mijn partij gemakkelijk kon winnen.'

Bij het binnentreden van Marie hadden de heeren juist hun partij schaak geëindigd en hield jonkheer Van Kerkhoven zich onledig met de ivoren schaakfiguren weder voorzichtig in de kostbare japansche doos te rangschikken. De overste had de partij schitterend gewonnen, en dit stemde hem vergenoegd, en tegenover Marie vergevensgezind.

'Hoe is het, Marie,' vroeg hij. haar met vergeeflijken vadertrots bewonderend, 'krijg ik nu een zoen of niet?'

'Wel zeker, Paatje.' Zij omhelsde hem, en gaf den burgemeester de hand. 'Ja, ik ben wat laat, maar de overtocht ging niet gemakkelijk van middag.'

'Het wordt tijd, dat we die oude pont opruimen,' verklaarde de burgemeester op gewichtigen toon, zijn staartje bitter uitdrinkend; 'ik zal me met mijn collega van den overkant in contact stellen, en het dan daarheen zien te leiden, dat er voor rekening van beide gemeenten een stoombootje wordt aangeschaft.'

'Die arme pont had toch heden middag geen schuld, want we zijn in een boot overgeroeid; vandaar het oponthoud.'

'Wat?' stoof de overste verschrikt op, 'in een boot overgekomen, en dat nu er zooveel ijs in de rivier is? Marie, dat is ongepermitteerd, hoe durfdet ge zoo iets te wagen!'

'Maar Paatje-lief,' glimlachte ze, 'er schoot wezenlijk geen ander vervoermiddel over, behalve een omweg met het spoor, die ruim drie uur geduurd zou hebben; maar zoo'n roeitochtje is werkelijk interessant, we hebben ons geen oogenblik verveeld.'

'We?' herhaalde de overste, 'hadt ge dan gezelschap?'

Marie, anders nogal voorzichtig, had zich nu versproken, maar ze had er geen spijt van. Een soort overmoed, niet vreemd bij vrouwen, die zich bemind gevoelen, ontwaakte plotseling bij haar; ze vond het vernederend iets te moeten verzwijgen, wat voor haar een rein genoegen was geweest. Zij dacht aan Johan, die, zooeven als een hond van hunne deur gewezen, thans op een ellendigen weg in het duister huiswaarts moest keeren, terwijl zijn medeminnaar - want waarom het voor zich zelve ontkend - zich hier als een welkome gast, op een zachte causeuse, aan het koesterend haardvuur verkwikte.

'Ja, Pa,' zei ze op vasten toon, 'ik had gezelschap; luitenant Van Weert ging ook mede.'

De overste fronste de wenkbrauwen.

'Is die landsverdediger nog altijd hier? In mijn tijd, Burgemeester, was dat anders. In het jaar '30 schoot er voor de officieren geen tijd over om bij Paatje en Moetje te gaan logeeren.'

'Neem het mij niet kwalijk, overste,' zei de burgemeester met het genadig glimlachje van een overwinnaar, die zeker van zijn stelling is, 'nu wordt u wel wat onbillijk tegen dien armen luitenant; hij kan het toch wezenlijk niet helpen dat we niet meer in

het jaar '30 zijn, maar in vollen vrede leven.'

''t Doet er niet toe,' bromde de overste; 'een flink officier behoort op zijn post in plaats van hier rond te zwalken.'

'Liebst Vaterland kannst ruhig sein,' spotte Marie, terwijl ze een illustratie inzag, 'binnen eenige dagen vertrekt luitenant Van Weert weer naar zijn garnizoen.'

'Dieu merci,' bromde de overste.

'Mij spijt het,' sprak de burgemeester, 'ik had gaarne eens kennis gemaakt. Zijn papa, de notaris, spreek ik nu en dan eens in den Raad, maar dat lijkt me geen gezellig heer toe; vooral in de laatste dagen vond ik hem stil en in zich zelven gekeerd.'

'Mogelijk woelde er weer een of andere voordeelige speculatie in zijn brein, of wil hij u negeeren, omdat ge hier "le bien venu" zijt, maar komaan, zwijgen we verder over die familie. Burgemeester, nog een halfje?'

'Neen, dank u,' zeide deze, opstaande, 'het is bijna vijf uur, het etensklokje; en ik zou niet gaarne kwade vrienden met mijne huishoudster willen worden; ze is lastig, maar ze kookt uitmuntend.'

'Blijf hier eten,' noodde de overste gul, 'zoo ge tenminste ons nederig menu voor lief wilt nemen.'

Jonkheer Van Kerkhoven aarzelde; hij wierp een begeerigen blik door de half gesloten portières, waardoor men in de gezellig verlichte achterkamer een keurig gedekte tafel kon bespeuren.

'Marie,' sprak de overste, die de aarzeling des jonkheers bemerkte, 'zeg jij nu óók eens wat, lieve, en zoo de burgemeester dan blijft, zullen we ter eere van hem eens een fleschje van onzen ouden "Fronsac" openplukken.'

Marie kende haar wereld, en de kunst der zelfbeheersching verstond ze volkomen; hoe gaarne ze ook een zeker iemand in des burgemeesters plaats had gezien, had ze achting genoeg voor den gast haars vaders, om hem te doen gelooven, dat zijn verdere tegenwoordigheid ook haar niet onaangenaam was.

'We zullen,' zei ze, met een ondeugend lachje, 'om het goede mensch niet uit haar humeur te maken, Kobus even naar uwe huishoudster zenden, meneer de Burgemeester.'

'Een kostelijk idee!' viel de overste opgeruimd in, 'dat kan nog een half uurtje lijden, Burgemeester!'

Deze, een dankbaren blik naar Marie werpend, stemde toe; en toen zij een half uur daarna aan den gezelligen disch zaten, zweefde onze jonkheer als in den zevenden hemel; zijn verbeeldingskracht, nu, door een krachtig bittertje geprikkeld, tooverde hem Marie reeds voor als zijne toekomstige levensgezellin, en met verrukten blik volgde hij hare bevallige bewegingen, terwijl zij de 'honneurs' der tafel waarnam.

'Uw welzijn, jonkheer!' sprak de overste opgewekt, terwijl hij zijn glas 'Fronsac' ophief; 'ha, ha,' plaagde hij verder, 'die arme huishoudster; zijt ge werkelijk zoo bang voor een sermoen?'

'Och, nu gij zoo goed waart, uwen oppasser te zenden, zal het wel losloopen,' sprak de jonkheer ietwat verstrooid. 'Ach, juffrouw,' ging hij op zachten toon tot Marie voort, terwijl hij haar een smachtenden blik toewierp, 'dat vrijgezellen-leven, door zoo menigeen bezongen, 't wordt mij hoe langer zoo meer een gruwel.'

'Is het werkelijk?' vroeg Marie, met een fijn glimlachje, dat zoowel sympathie als spot kon beteekenen; 'maar ge zijt nog zoo kort hier, meneer de burgemeester, waarom

dan niet vóór ge hier kwaamt, in Den Haag, een keuze gedaan? Menige jonkvrouwe zou u gaarne als levensgezellin naar dit dorp gevolgd hebben.'

Jonkheer Van Kerkhoven was een 'viveur' van den eersten rang geweest, of liever, hij was het nog, maar wist die kwade eigenschap meesterlijk te bedekken; daarvoor had hij zijn bijzondere reden. Na langen tijd een ondergeschikte betrekking aan een der 'bureaux' bekleed te hebben, wist zijne invloedrijke familie, aan wie zijn langer verblijf in de residentie te kostbaar werd, hem een burgemeestersplaats van den zooveelsten rang te bezorgen. Zijn niet al te groot vermogen was op dit tijdstip bijna geheel geslonken, en nu dacht hij er ernstig over, om naar de hand te dingen van Marie Barthold, die voor een der rijkste partijen uit den omtrek werd gehouden. Hij verstond bij uitnemendheid de kunst, het lichtzinnige in zijn karakter zorgvuldig verborgen te houden; en zoo hij zich dezen middag een waasje van geblaseerdheid gaf, dan geschiedde dit alleen om interessant te schijnen, en zijn verlangen des te sterker te doen uitkomen naar een kalmer, gelukkiger leven dan dat van den woeligen vrijgezel. Zijne vroegere relatiën, en de kringen, waarin hij verkeerde, verschaften hem vanzelf het voorrecht zich door beschaafde manieren aangenaam te maken, en geen vrouw, zelfs al bemint ze een ander, is op den duur ongevoelig daarvoor. Toen hij dan ook Marie, na afloop van het diner, en nadat de overste zich voor zijn dutje verontschuldigd en teruggetrokken had, met zijne innemende stem, eerst al de genoegens der hofstad had geschetst, vervolgens met goed volgehouden ernst op het troostelooze van zijn eenzaam leven wees, om haar ten slotte, met onweerstaanbaren woordenvloed, een ideaal beeld van het huwelijksleven voor te tooveren, was het lieve kind werkelijk een weinig onder den indruk zijner bekoring gekomen. Jammer voor den jonkheer echter, nam diegene, met wien ze zich die ideale toekomst droomde, een geheel anderen vorm aan dan waarop zich de burgemeester kon beroemen. In plaats van diens matbleek uiterlijk, waarop een buitensporig leven zijn onmiskenbaren stempel had gedrukt, doemden de wel niet regelmatige, maar open en flinke trekken van zekeren luitenant voor haar op; maar dat de burgemeester daarvan volstrekt geen vermoeden had, bewees de alleraangenaamste stemming, waarin hij dien avond laat van het tweetal afscheid nam.

'Een lief kind,' dacht hij, onder het naar huis gaan een sigarette opstekend; 'wel een beetje eenvoudig, maar dat zal wel veranderen; ik zou wel willen weten wat zij nu van mij zeggen; in ieder geval geloof ik wel "avances" te hebben gemaakt.'

'Marie,' zeide de overste nog dienzelfden avond, terwijl hij een versche sigaar opstak, 'wat dunkt je van den burgemeester; hoe bevalt hij je?'

EEN KIESCHE VRAAG. Naar T. Margitay. (Zie blz. 148.)

‘Ik vind hem niet onaardig, maar om zijn karakter te beoordeelen, daarvoor ken ik hem te kort; in ieder geval ben ik hem erkentelijk, Pa, dat hij u zoo vaak gezelschap komt houden.’

‘Maar zóó bedoel ik het niet, mijn lieve kind, ik zal duidelijker zijn; hij heeft zich van middag in een vertrouwelijk oogenblik laten ontvallen, dat het zijn vurigste wensch zou zijn, mijn schoonzoon te worden.’

Marie werd doodsbleek; zóó spoedig had zij dien aanval niet verwacht. Op dit oogenblik haatte zij bijna den jonkheer. Zij vond het laf van hem, en onmannelijk, om de tusschenkomst haars vaders in te roepen voor een zaak, waaromtrent hij zich eerst tegenover haar had behooren te uiten. Zij was altijd even liefdevol als gehoorzaam tegenover haar vader geweest, en zou ook nu trachten dit te blijven; mits hij niet het onmogelijke van haar eischen zou, en zij hoopte en vertrouwde, dat hij haar te lief had, om tot dit uiterste over te gaan. Vertrouwelijk ging zij op zijn knie zitten en streelde liefderijk het grijze haar.

‘Het doet mij leed, lieve Pa, u wellicht teleur te moeten stellen, maar ik moet u verzoeken, den jonkheer mede te deelen dat ik de eer, die hij mij wil aandoen, niet kan aanvaarden.’

‘Gij weigert dus zijn hand?’

‘Ja, Papa.’

Een droeve trek vertoonde zich op het gelaat van den grijzen overste. Hij nam Marie's hand, en streelde die zacht. ‘Ik heb je te lief, mijn kind, om je tegen je zin uit te huwen,’ hernam hij na een oogenblik zwijgens, ‘hoezeer ik dit huwelijk ook gewenscht had. Ik word zachtjes aan oud; en als men de zeventig nadert, dan wordt het tijd, de toekomst zijner kinderen verzorgd te zien. Ik zou je op een aantal huwelijken kunnen wijzen, waarin de liefde geen hoofdrol speelde, en die toch gelukkig waren, maar aan een dergelijke kans waag ik je liever niet.’

Marie was verstomd; ze wachtte een toornig, minstens ontevreden antwoord, en in plaats daarvan, klopte een liefhebbend vaderhart haar tegen. Deed ze nu niet wijs, van die milde stemming gebruik te maken? Ze waagde het, en vleide haar gloeiend gelaat tegen haar vaders borst.

‘Papa!...’

‘Wat is het, kind? Hebt ge nog meer confidenties?’

‘Ik heb een ander lief!...’

Het woord was er uit, en kracht puttend uit de reinheid harer gevoelens, bekende ze haren vader alles; en terwijl ze hartstochtelijk het recht hunner wederzijdsche liefde bepleitte, bedekte ze het ontstelde gelaat van den overste met kussen.

‘Niet kwaad worden, Paatje!... Zoo ge niet wilt, dat ik Johan van Weert mag toebehooren, het zij zoo, maar dan zal ik nimmer huwen.’

De overste weerde haar af. Hij zat daar als verplet; een kermend geluid ontwrong zich aan zijne borst; met strakken blik bleef hij voor zich uitstaren, en voor de ontstelde verbeelding van Marie was het of hij een beroerte nabij was. Na eenige oogenblikken kwam er reactie, en hij ademde diep.

‘Dàt is dus het einde van het lied,’ mompelde hij met bitteren lach. ‘Mijn dochter huwt met den zoon van haar, die mijn jeugd, mijn leven verwoest heeft; 't is goed,’ ging hij op ijskouden toon voort, ‘huw jij je luitenant, zoo ge wilt, maar ik zweer je, dat ik van ditzelfde oogenblik af je nimmer meer onder mijne oogen wil zien! Kies nu.’

Toen Marie dien avond, bleek en met kloppende slapen, radeloos haar slaapvertrek op en neer liep, haar kinderlijken plicht toetsende, aan de liefde voor den man harer keuze, herinnerde ze zich den raad, dien ze Johan des middags had gegeven, maar werd het haar tevens duidelijk, dat het gemakkelijker viel, goeden raad te geven, dan afstand te moeten doen van één der beide wezens, die zij het meest ter wereld liefhad.

III.

'Ik wil alles weten, mama,' sprak Johan dienzelfden avond, toen, na het diner, de notaris naar eene verpachting in den omtrek was gereden. Zij zaten in de achterkamer, aan weerszijden van den marmeren haard. Er was nog geen licht ontstoken en de blauwachtige spiritusvlam der zilveren bouilloire, die op het reusachtig buffet gezellig stond te stoomen, wierp met het flikkerend haardvuur, een onzeker licht door het smaakvol gemeubileerd vertrek. Het viel daardoor moeilijk de ontroering te bemerken, die de fijne en nog altijd schoone gelaatstrekken van mevrouw Van Weert overtoog.

'Eerst wilt ge me zeker wel mededeelen, Johan, waarom ge zoo absoluut een herinnering wilt opwekken, die ik veel liever had laten rusten.'

'Ik heb het stilzwijgen omtrent onze verhouding tegenover den overste Barthold altijd geëerbiedigd, mama, maar dit is mij verder onmogelijk, want ik bemin zijn dochter Marie, en zij weigert mij haar hand, zoolang die onverklaarbare verhouding tusschen de wederzijdsche families niet verbeterd is.'

'Arme jongen,' zuchtte mevrouw, 'ook dat nog; wat zijt ge begonnen!...'

'Maar dat is toch om duivelsch te worden,' stoof Johan op.

'Johan,' was het koele antwoord, 'ik wist niet, dat onder de tegenwoordige goede manieren ook het vloeken tegenover eene moeder behoorde.'

Eer ze het wist, lag hij reeds ter zijde van haar fauteuil geknield.

'Ach, mama, ik weet zelf niet wat me bewoog, zóó tegen u uit te vallen, maar er is iets in dien raadselachtigen toestand, dat mij in het eene oogenblik ter neder drukt, en in het andere mij weer dol van woede maakt; dan zou ik, zoo ik kon, wel met één woesten greep dien geheimzinnigen sluier vaneen willen rukken.'

Hij stond op, en liep met groote stappen het vertrek op en neer. Eensklaps stond hij weer voor haar.

'Is het soms iets met Pa geweest? Heeft hij den overste beleedigd? Zeg het me dan, mama, al is het nog zoo erg, ik zal het zien bij te leggen.'

Mevrouw Van Weert scheen den vorschenden blik van haar zoon te willen ontwijken, want steeds lager zonk het grijze hoofd...

‘Neen, kind,’ zei ze eindelijk, ‘ik ben de schuldige; ga zitten en luister.

Het is reeds lang, reeds veertig jaar geleden, het was in 1830, het jaar der Belgische revolutie; ik was toen achttien jaar, en Gerard Barthold een paar jaar ouder. Zijn vader, de griffier van het kantongerecht, was van een deftige, schoon niet zeer vermogende familie uit de stad afkomstig. Ongehuwd op het dorp gekomen, had hij reeds menige goede partij kunnen doen; tot groote verbazing der dorpswereld, verraste hij haar daarentegen met het meest zonderlinge huwelijk. Hij had eens, op de uitgestrekte steenbakkerij mijns vaders, een haveloos, maar beeldschoon meisje ontmoet, dat daar, met zooveel andere vrouwen, als vormster werkzaam was. Het was een wees, die door een oom en tante, dood-arme lieden, als kind was aangenomen. Elken avond kon men den zonderlingen man naast dit meisje, ver buiten de kom van het dorp, zien wandelen. De booze wereld fluisterde reeds allerlei, maar had blijkbaar hier het rechte niet geraden, want op zekeren dag was dat meisje verdwenen; later hoorde men dat ze door den griffier Barthold op een kostschool was gedaan, en toen hij een paar jaar daarna met haar in het huwelijk trad, bleek zij tot eene dame te zijn ontwikkeld, die hij in elk beschaafd gezelschap kon binnenleiden. Jaren waren er echter voor noodig om hare afkomst te doen vergeten. Hun eenige zoon Gerard, die zijne moeder aanbad, was als kind reeds mijn beste vriend, en menig roeitochtje op de rivier werd buiten weten onzer ouders door ons ondernomen. Later kregen we elkander innig lief, en beloofden wederzijdsche trouw....’

Hier zweeg ze, terwijl haar bleek gelaat de grootste ontroering verried.

‘Nu, Mama, gaat ge niet verder?’ vroeg Johan.

‘Ach, Johan, spaar me een verdere bekentenis.’

Maar Johan dacht er anders over. Hij begreep, dat hier een familie-drama ontrold zou worden, zóó vérreikend in zijn gevolgen, dat al zijne illusiën niet bij machte zouden zijn om de kloof te overbruggen, die hem van den overste Barthold gescheiden hield. Egoïstisch als de meesten, die overstelpt zijn door eigen leed, zag hij dat zijner moeder niet; op dit oogenblik zag hij alleen in haar de oorzaak, den hinderpaal, die zijne liefste wenschen in den weg stond en met vernietiging bedreigde...

‘Ik geloof, Mama,’ klonk het koele antwoord, ‘dat ik wel eenigszins het recht heb om alles te weten.’

Mevrouw sloot de oogen een wijl, en vervolgde:

‘Daar brak de opstand der Belgen uit. Gerard Barthold sloot zich bij de vrijwilligers van het Leidsche studenten-corps aan, en trok mede naar de grenzen. Ieder was vol geestdrift, maar de zaken stonden stil. Ik geloof dat het ten gevolge der toen alom heerschende “malaise” was, dat, met vele andere ondernemingen, de steenbakkerij mijns vaders hard achteruitging; er werd niet gebouwd, en niemand durfde iets ondernemen. Om zich staande te houden, zocht en vond mijn vader eindelijk steun bij den toenmaligen notaris Van Weert, je grootvader. Deze verklaarde zich wèl bereid, hem van een wissen ondergang te redden, maar tot een hoogen prijs; ik moest mijn hand schenken aan zijn zoon, den toenmaligen candidaat-notaris...’

‘En ge deedt het....’ liet Johan zich op verwijtenden toon ontvallen.

‘Ik deed het,’ herhaalde ze dof, ‘hoe zeer het mij ook deed. Maar bleef mij een andere uitweg over? De schande mijns vaders, zoo werd mij gezegd, stond voor de deur; aan mij alleen lag het, die te doen verdwijnen. Daar werd maar aanhoudend op datzelfde aambeeld gehamerd. Ik had geen moeder meer, voor wie ik mijn arm gefolterd hart kon uitstorten. Ik was jong en onervaren, mij werd eenerzijds een

schoon en schitterend vooruitzicht voorgespiegeld, een weelderig leven, zonder zorgen, geopend; terwijl, zoo ik weigerde... een kommervolle toestand ons deel zou zijn; ik zwichtte, en reeds drie maanden nadat ik in stilte mijn woord aan Gerard had verpand, was ik openlijk de bruid van een ander geworden....'

'Een enkele vraag, mama! Correspondeerdet ge te voren in het geheel niet met dien Barthold?'

'In die dagen ging dat zoo gemakkelijk niet, Johan, en vooral niet met dat gedeelte van het leger, dat zich in het hart van België bevond; daarbij behoorde ook de compagnie der Leidsche jagers. Toen deze vrijwilligers, kort na afloop van den tiendaagschen veldtocht, eervol werden ontslagen en overal feestelijk werden ingehaald, toen begon mijn lijden eerst met recht. Hij kwam terug, en na de begroeting aan zijne ouders, die wel iets vermoed hadden, maar hem niets durfden zeggen, gold zijn eerst bezoek aan ons. Mijn vader, die alles begreep, gaf hem belet. Verwonderd wilde hij ophelderingen vragen; ik durfde hem niet in de eerlijke oogen zien, en om er een eind aan te maken, belastte mijn vader er zich verder mede.

Hij ontving hem alleen op zijn kantoor, en deelde hem op ruwen toon mede, dat zijne - Gerard's - bedoelingen hem niet onbekend waren. Om die reden moest hij hem verzoeken voortaan zijne bezoeken te staken. De ware reden van mijn huwelijk bemantelend, maakte hij hem met mijne verloving bekend, en toen Gerard eindelijk, opgewonden als hij werd, eerst verzocht, en later eischte, om van mijzelve, uit mijn mond, dit alles te hooren, toen had mijn vader den treurigen moed, hem de afkomst zijner moeder voor te houden. Zelfs al was ik vrij, zoo besloot hij, zou hij nimmer de hand zijner eenige dochter schenken aan den zoon van haar, die eenmaal als vormster, blootsvoets, op zijn steenoven had gewerkt!

De uitwerking van dit laaghartig verwijt, dat mij eerst later ter oore is gekomen, was verschrikkelijk; als een dronkaard waggelde Gerard naar zijne woning terug; hij werd gevaarlijk ziek. Ik trachtte mijn geweten het zwijgen op te leggen met den armzaligen troost, dat hij de kiemen dier koortsziekte wellicht in den afgeloopen veldtocht had opgedaan. Langen tijd zweefde hij tusschen leven en dood. Zijn moeder, die hem oppaste met een geduld, dat slechts eene moeder bezielt, heeft gedurende zijne ijlende koortsen zeker veel moeten hooren, wat die edele vrouw slechts diep kon wonden, want terwijl tot ieders verwondering Gerard zachtjesaan herstelde, kwijnde zij van lieverlede weg. Groot was de deelneming, die vader

en zoon bij de teraardebestelling hunner dierbare ondervonden; ik herinner het me nog of het gisteren ware. De oude Barthold, die niet achter het lijk wilde rijden, wankelde, slechts door zijn zoon gesteund, achter de baar. Ik zag den stoet voorbijtrekken; mijne oogen ontmoetten die van Gerard, maar nooit vergeet ik de uitdrukking van woesten haat en verachting, die mij uit zijn blik tegenstraalde. Kort na mijn huwelijk vernam ik, dat hij de studie had vaarwelgezegd en met den rang van onderofficier naar Indië was vertrokken. Hij onderscheidde zich, geloof ik, op Bali en andere bezittingen, en verwierf al spoedig de Willemsorde. Langen tijd bleef hij ongehuwd; eindelijk moet hij met de schatrijke weduwe van een Raad van Indië in den echt zijn getreden, en keerde, weduwnaar geworden, een paar jaar geleden, als gepensioneerd overste, met zijne dochter naar het vaderland terug. Tot mijn groot verdriet vestigde hij zich hier metterwoon... Nu weet ge alles,' eindigde ze afgemat, terwijl ze de oogen sloot.

''t Is verschrikkelijk,' mompelde Johan.

'Niet waar?' zeide ze droevig. 'Maar nu ik eenmaal, hoezeer het mij ook als moeder tegen de borst stuitte, deze donkere herinnering mijner jeugd heb medegedeeld, is het goed beschouwd maar beter, dat ik je geen enkel detail heb bespaard. Je begrijpt wel waarom.'

Ja, Johan begreep haar volkomen, want zoo hij tot nu toe slechts twijfel had gekoesterd of zijne wenschen voor vervulling vatbaar waren, nu hij alles wist, begreep hij, dat hier niets meer te hopen viel.

Het was stil geworden in het spaarzaam verlicht vertrek, een stilte, slechts door het getik der pendule en het ruischen der bouilloire verbroken. Johan staarde gedachteloos en met wanhopigen blik voor zich heen. De moeder bemerkte dit, door het plotseling opvlammende haardvuur, en het hart kromp haar van verdriet samen, bij de gedachte, hoezeer haar kind wel moest lijden, en dat.... door hare schuld!...

'Het doet me zóó'n leed,' snikte ze, 'om jou te zien lijden, Johan, bovenal omdat het door mijn toedoen is... maar heb ook deernis met mij, want ik heb geboet, zwaar geboet...'

Johan antwoordde niet, maar daarbinnen streden bittere smart en deernis met de vrouw, die zijne moeder was, een heftigen kamp om den voorrang. Het laatste gevoel overwon ten slotte.

'Mama!...'

Geen antwoord.

'Moeder,' herhaalde hij liefderijk, en boog zich over haar henen. Toen greep hij verschrikt het schellekoord... mevrouw Van Weert lag buiten kennis.

(*Slot volgt.*)

Een kiesche vraag.

Wat is die vraag? Een vraag, waarvan het antwoord beslissen zal op het geheele toekomstig leven van den jonkman, die daar zoo verlegen zijn hoed op den schoot houdt, zoo vast en stevig als vreesde hij dat men hem dien ontnemen zou?

Wij gelooven het niet. De dame, tot wie hij de vraag richt, is zooveel ouder dan hij; veeleer gelooven wij dat hij haar iets anders vraagt. De onnoozele knaap maakt den indruk van een grasgroen studentje, dat schulden gemaakt heeft en nu van die

moederlijke vriendin, een goede, lieve tante misschien wel, een kleinigheid ter leen wil vragen om die schulden af te doen.

En de tante heeft schik in zijn verlegenheid; zij begrijpt heel goed waar hij heen wil, maar zij plaagt hem nu nog maar zoo'n beetje; straks - wij zijn er zeker van - zal hij wel krijgen wat hij wenscht, maar met den goeden raad, niet zoo spoedig meer zijn kiesche vraag te herhalen.

Grootmoedertje.

Het is een aardig tafereeltje, dat de schilder ons hier laat zien; jeugd en ouderdom geven hetzelfde pittige contrast als rozen en sneeuw, als groen en dor hout, als wit en zwart. Een bril is nu eenmaal het kenteeken van ouderdom, al moet tegenwoordig helaas! de jeugd er zich maar al te veel van bedienen, en de tegenstelling tusschen dat guitige jonge gezichtje met den stralenden lach en de flikkerende oogjes en de lompe, zware bril van Grootmoeder, is waarlijk niet klein.

Dan heeft zij nog zoo waar Grootmoeders muts op: de oudste zuster ziet haar vol verrukking aan en Poes knijpt de oogen dicht, als wilde zij zeggen:

'Wat doet men toch met vier oogen? Ik vraag niets liever dan mijn twee eigene niet te gebruiken.'

De bril is in Grootmoeders bijbel gevonden, die de oudste zus op den schoot houdt. Moge de kleine meid nog menig lettertje daarin lezen met haar eigen oogen, zonder bril!

Oude schuld.
Tooneelspel in vier bedrijven, door Conrad Veldhorst.
(*Vervolg van bladz.* 127).

Reinier.

O ja, ik ben trotsch op mijn moeder.

Margaretha.

Wat hoor ik u dat graag zeggen, want ik ben ook zoo trotsch op mijn vader. Mama heb ik niet gekend, maar zij moet ook heel lief en goed geweest zijn. Maar papa - o, u moest hem kennen, vrouw Smit - wat een edel braaf mensch hij is. Ze hebben hem lid van de Tweede Kamer willen maken; niet waar, dat worden alleen de echte, solide, eervolle menschen,

GROOTMOEDERTJE. Naar Paul Wagner. (Zie blz. 148.)

maar hij heeft bedankt, hij zegt dat hij er niet toe berekend is, dat hij 't niet verdient.

Vrouw Smit.
Heeft hij dat gezegd?

Margaretha.
Ja, hoe nederig, vindt u niet? Maar ze zullen hem geen rust laten, hij zal 't moeten aannemen, en wat zal ik dan blij zijn als alle menschen hem waardeeren en erkennen....

(Kakelende stemmen buiten.)
Zij heeft gezeten; geen wonder dat die arme kerel aan 't zuipen is gegaan. Hij is veel fatsoenlijker dan die fijne beschuit die 't achter de mouw heeft. - Zou de juffrouw 't weten? - Wij moeten het haar vertellen. - Zij blijft uren lang boven kletsen en ons geeft ze altijd ons vet. Ja, je moet ze maar vertrouwen, die bleekneuzen, die kwezels.

Reinier.
O, die wijven, ik zal ze...

Vrouw Smit.
Stil, de trap is voor iedereen.

Smit

(binnenwaggelend).

Neen, ik heb geen schuld, ik ben begonnen te drinken uit verdriet sedert dat zij, die dievegge, op mij neer begon te zien of ik haar knecht was. Uit verdriet ben ik toen aan de flep gegaan, en nu staan zij allen tegen mij op, en mijn eigen jongen leert ze mij met den nek aan te kijken.... o... o!

Margaretha.
Wie is die man? Ik ben bang!

Reinier.
Vader, wij zijn niet alleen. Houd je fatsoen!

Smit.
Je fatsoen, laat je moeder haar fatsoen houden! Ik ben altijd fatsoenlijk geweest, mijn ouders waren ook menschen van fatsoen; zij hadden eer, en jou moeder, jou lieve moesje....

Reinier.
Vader, geen woord! Zwijg! Ga naar bed!

Smit.
Ga jijzelf naar bed!

Margaretha.
Och, laat me heengaan; ik ben zoo bang voor dronken menschen.

Smit.

En wie ben jij, mooie mamsel? Wat kom je hier doen? Soort zoekt soort, hé! Mijn vrouw was ook een dametje, maar toen had zij nog niet ge - ze - ten.

Reinier.
Vader, houd je mond, of ik bega een ongeluk!

Vrouw Smit.
Reinier, ik bid je, blijf bedaard!

(Verschillende stemmen van buiten.)

Henriette

komt en zegt:

Kom, ik kan 't niet gelooven; vrouw Smit, zoo'n eerlijk, fatsoenlijk mensch. Pas op, wees voorzichtig, of jelui worden allen opgepakt wegens hoon en laster.

Allen.
Laster, ha, ha, ha! Wij zeggen niets dan de waarheid; vraag 't haar zelf of 't niet waar is.

Henriette.
Vrouw Smit, hoor je dat spektakel? Je man schijnt weer echte dronkemanstaal te hebben uitgeslagen. Ze durven vertellen dat je gevangen hebt gezeten wegens diefstal. 't Zijn praatjes, niet waar?

Vrouw Smit.
't Is waar, juffrouw Martens, hij heeft gelijk, ik heb gezeten wegens diefstal.

Reinier.
Moeder!

Smit.
Ha, zie je wel! Praat ik dronkemanstaal? Zij erkent het zelf!

Henriette.
't Spijt me; ik had 't van u het allerminst gedacht. En is 't lang geleden?

Vrouw Smit.
Vóór mijn huwelijk.

Henriette.
O hemel, dat is meer dan verjaard! Hoe durft die vent er nog mee aan te komen! Je hebt het dus geboet? Nu, dan moet het ook uit zijn, en 't is gemeen van je, Smit, dat je zoo iets je vrouw nog durft verwijten. Je wist het toch zeker voordat je met haar trouwde?

Smit.
Anders had ze mij niet genomen. Zij, die met een heer geloopen heeft.

Henriette.

Des te leelijker van je, dat je haar die oude schuld weer voor de voeten gooit, als je het vooruit wist. Geef mij de hand, vrouw Smit, je bent er in mijn oog geen haar minder om. Je bent gevallen, maar weer opgestaan.

VROUW SMIT.
U is te goed voor mij, juffrouw!

HENRIETTE.
Waarom geef je mij de hand niet?

VROUW SMIT.
Nu dan, ik neem uw aalmoes aan, 't is de hardste die ik ooit ontving.

HENRIETTE.
Wonderlijk mensch! En nu, Smit, houd je nu maar kalm en bedaard, bedenk wie zijn neus schendt die schendt zijn aangezicht. Ga nu gauw een dutje maken en kom morgen weer bij me aan. Ik heb een karweitje voor je, maar je ruikt dan niet naar den drank, hoor! Kom, Gretha! Heb je afgesproken met vrouw Smit?

MARGARETHA.
Ik heb mij bedacht, ik heb niets te laten maken.

HENRIETTE.
Gretha, hoe ben je zoo veranderd?

MARGARETHA.
Och, niets! laten wij maar gaan! Dag juffrouw, dag Smit!

(Ter zijde)

Ik ben heel genezen, geloof ik.

REINIER.
Juffrouw, u zei daareven toch dat mijn moeder er uitzag als een brave vrouw.

MARGARETHA.
De schijn kan bedriegen! Kom, Henriette!

HENRIETTE.
Foei, Gretha, is dat je eerste armenbezoek?

MARGARETHA.
Ik ben een dom kind, vol illusiën, maar 't is toch hard er een te verliezen, want dan volgen er meer. Gaan we naar huis, nicht?

(af.)

REINIER

(valt snikkend op een stoel).

O God! de oogen moeten neerslaan voor haar, juist voor haar!

VROUW SMIT.
Reinier, wat scheelt je?

REINIER.
Ga heen, ga heen! U had gelijk, onze wegen scheiden zich; 't is een mooie erfenis, die mijn ouders mij nalaten, schande en armoê.

VROUW SMIT.
Reinier, wat ben je hard!

REINIER.
Een dronken vader, een geschandvlekte moeder, uit zoo'n verbond ben ik geboren; wat moet er van mij groeien! O mijn dwaze, dwaze droomen!

VROUW SMIT.
Reinier, dat meisje!

REINIER.
Ik vereer dat meisje hoog, ik heb nooit een vrouw ontmoet, die mij zoo 't liefelijkste toescheen wat een vrouw zijn kan. Verder heb ik niets gedacht, niets! ik mocht niets denken. Maar ik zou haar willen dienen als een knecht, ik ben tevreden als ik haar maar in de verte zie; toen zij mijn werk bewonderde, had ik 't kunnen uitgillen van blijdschap, en nu wil zij mij niet meer aanzien, omdat u.... u.... geen eerlijke vrouw is.

VROUW SMIT.
Dat is te veel! Reinier!

REINIER.
Laat mij met rust!

VROUW SMIT.
Reinier, houd je dan niet meer van mij, van je moeder?

REINIER.
Och, val me niet lastig; ik kan op die flauwe vragen niet antwoorden, nu nog niet. Ik moet weg van hier, hoe gauwer hoe liever.

VROUW SMIT.
O mijn God! zoo moeielijk is 't mij nog nooit gevallen. Wat moet ik doen?

(De brievenbesteller komt met een brief binnen.)

Voor Reinier Smit. Is dat hier?

Reinier.

Ja, dank je! Van wie kan dat zijn? Brieven komen hier niet dagelijks;

(hij scheurt den brief open en leest)

‘Reinier Smit wordt beleefd verzocht morgen tusschen 2 en 4 uur zich in zijn belang te vervoegen bij Du Vernier, kunstschilder.’ Dat komt door mijnheer Waldorp; dat heeft *zij* beloofd, hij zou hem mijn werk laten zien! Maar die wist het toen nog niet.... Nu zal zij het hem wel gezegd hebben

(hij verscheurt den brief)

en hij veracht mij ook. Neen, ik ga niet! Ik wil niet meer zijn dan mijn vader was, ik wil een werkman blijven, een man uit het volk; dan zal men de vlek minder zien, dan zal men vergeten dat ik de zoon ben van een dievegge, en als de anderen dat nog niet kunnen vergeten, dan zal ik trachten het zelf te vergeten op de manier, die mijn eigen vader mij leerde.

Vrouw Smit.

Kind, kind! heb medelijden met je arme moeder.

Reinier.

Wat voor medelijden had u met mij, toen u mij bedroog, toen u mij leerde, u te achten en lief te hebben als de beste, eervolste moeder, terwijl u niets was dan een.... waarom u niet getoond zooals u werkelijk was, zonder huichelarij? Dat me dit juist nu moet overkomen, nu, nu ik hoop had eindelijk er bovenop te komen, nu de Waldorps zich mij aantrekken. Ik wil hun hulp niet meer. Wat helpen mij geld en naam, als ik toch geen eer heb? Als die man het weet, die deftige, rijke, eerlijke man, dat ik de zoon ben van een....

Vrouw Smit.

Nu gebied ik je te zwijgen, Reinier! Je hebt me genoeg beleedigd, meer wil ik niet van je hooren, ik, je moeder.

Reinier.

Verdient u minder?

Vrouw Smit.

Zooeven geloofde je aan mijn onschuld; nu dat kind mij diep gegriefd heeft, meer dan je begrijpen kunt, zie je mij aan als schuldig, en nu zal je de waarheid weten, de volle waarheid, en dan vraag ik je: wie moet hier de oogen neerslaan, jij of zij? Die deftige, rijke, eerlijke Waldorp, of je moeder?

Reinier.

Ik begrijp u niet.... die toon... die stem....

Vrouw Smit.

Ik verdraag 't niet langer, je zult alles weten, misschien heb je er ook recht op, misschien is langer zwijgen kwaad. Ik heb gezeten, ik ben veroordeeld geweest op mijn eigen bekentenis, dat is waar, maar ik ben onschuldig, en ik wist wie de schuldige was.

Reinier.
U wist het en u heeft schuld bekend; waarom?

Vrouw Smit.
Omdat ik dien man niet verraden mocht. Ik had hem lief, hij was mijn aanstaande man.

Reinier.
En hoe wist u dan...

Vrouw Smit.
Wij waren sedert een paar jaar verloofd en ons huwelijk was reeds bepaald; hij zat in schulden, want hij speelde; ik wist het en toch had ik hem lief, en eens, terwijl hij op mij wachtte in de huiskamer bij mijn mevrouw - ik was er gouvernante - stond de secretaire open, zonder dat dit zichtbaar was - hij kon de verzoeking niet weerstaan en haalde er geld uit; er was meer dan hij noodig had, en toen gaf hij mij 't overige. Het was een douceurtje van zijn chef, vertelde hij, en ik geloofde hem. 't Was om meubels te koopen voor onze huishouding, maar toen ik 't geld wisselde werd ik gevangen genomen, en toen begreep ik alles, maar... ik kon, ik wilde hem niet verraden. Ik ontkende dus niets en werd veroordeeld! O, dat ik later zoo zwak was je vader te trouwen en jou die erfenis na te laten, die schande van iemand die je onverschillig is.

Reinier.
En de ellendeling, wat deed hij?

Vrouw Smit.
Hij zweeg.

Reinier.
Zoo'n lafaard! En toen?

VROUW SMIT.
Toen ik de gevangenis verliet, was hij weg; een brief heeft hij me geschreven, een volledige schuldbekentenis, daarmee kon ik doen wat ik wilde.

REINIER.
En heeft u dien brief nog?

VROUW SMIT.
Ja!

REINIER.
Dus u kan in uw eer hersteld worden?

VROUW SMIT.
Ten koste van de zijne, ja!

REINIER.
En leeft hij nog?

VROUW SMIT.
Ja!

REINIER.
Vermoedt niemand zijn schuld?

VROUW SMIT.
Niemand.

REINIER.
En hij is geëerd, de schurk, terwijl u... er moet een eind aan komen; ik zal u wreken. Geef mij den brief, moeder! Dan kan ik weder met opgericht hoofd staan tegenover juffrouw Waldorp en haar vader.

VROUW SMIT.
Wil je zijn naam niet eerst weten?

REINIER.
Wat doet het er toe? Nu heeft u hem toch niet meer lief, of ten minste.... ik ben u meer waard dan hij, niets belet u meer uw onschuld te doen erkennen. Hoe kon u toch zoo zwak zijn uit liefde? Eer is meer waard dan de grootste liefde.

VROUW SMIT.
Maar eerst moet ik je immers zeggen wie de man is, dan weet je wat je gaat doen.

REINIER.
Nu, wie is 't dan, als ik het weten moet?

VROUW SMIT.
Haar vader! Otto Waldorp.

REINIER.

Haar.... va.... der! Zij....

VROUW SMIT.
Ja, wie moet er nu blozen, zij of jij?

REINIER.
O moeder.... vergeving.... vergeving! Hoe kan ik 't goedmaken tegenover u?

VROUW SMIT.
En de brief, zal ik je dien geven?

REINIER.
De brief.... 't is waar ook.... neen, neen! moeder.... houd den brief voorloopig.

VROUW SMIT.
Kind! Eer gaat immers boven alles, zelfs boven liefde!

REINIER.
Als zij dat moet lijden, wat ik geleden heb in het laatste uur, neen, dat kan zij niet, het zou haar dooden! O moeder, liefste moeder

(hij knielt voor haar)

vergeef mij! Omhels mij! Zoo, laten wij mekaar steunen, mekaar troosten, en laat de wereld zeggen wat zij wil! God kent uwe onschuld, en dat is genoeg! O moeder, moeder! Vergeef u mij, ik was zoo slecht.

VROUW SMIT.
Arm kind! De brief ligt tot je beschikking. Je bent mij meer waard dan hij, oneindig meer.

REINIER.
Neen, moeder, neen! 't Is zóó goed. Ik zal over u waken; wij zullen van hier weggaan naar het buitenland, waar niemand ons kent. Vader zal zichzelf wel helpen! En wat kan ons 't andere deren, als wij mekaar hebben - mijne moeder, mijne lieve moeder, mijne heilige, mijn martelares.

VROUW SMIT.
Mijn jongen! Goddank dat ik jou nog heb! Alles zal ik doen om je gelukkig te maken voor zoover 't nog kan.

REINIER.
Vergeef u mij, toe, zeg dat u mij vergeeft! O, ik was gek, ik wist niet wat ik zei, maar toen ik die verandering zag in haar.... o... toen... toen...

VROUW SMIT.
Stil, wij zullen trachten te vergeten.

REINIER.
Moeder, ik stik hier, 't is zoo benauwd! Buiten is 't frisch, we hebben wat vrije lucht noodig; kom, laten wij wandelen.

VROUW SMIT.
Zoo midden in de week?

Reinier.
Wat doet het er toe! Ik zal u mijn arm geven en met opgericht hoofd zal ik hun toonen dat ik mij niet schaam met mijn moeder te loopen, dat ik trotsch op haar ben. Kom, moeder, doe mij dat plezier!

Vrouw Smit.
Goed kind, ik zal mijn hoed opzetten en mijn mantel omdoen

(hij helpt haar).

Reinier.
Lieve, lieve moeder! Nu weet ik van waar die rimpels komen en die bittere trek om uw mond; laat ze mij afkussen.

Vrouw Smit.
Beste jongen!

Reinier.
Ik ga me aankleeden.

Vrouw Smit.
Dan zal ik nog even het avondeten voor je vader klaarzetten, hij mocht eens straks wakker worden.

(Zoodra Reinier weg is)

. Ik ben zoo moe, zoo moe. O, die aandoeningen, waarmee ik dacht afgerekend te hebben, komen nu zoo in eens op mij aan. Och, wat! Ik moet mij goed houden voor dat arme kind. Dat meisje heeft 't hem aangedaan! Ik zag, ik voelde 't dadelijk. Zijn dochter!

Reinier.
Is u klaar, moeder?

Vrouw Smit.
Ja, Reinier. Ziezoo, laten wij gaan!

Smit

(komt binnen, zijn oogen wrijvende).

Waar zijn ze nu; vrouw, Reinier, waar bennen jelui? Zouden zij gevlogen zijn? Laat eens kijken. Hangt haar mantel daar nog? Hé, die is weg. Zouden zij mij in den steek hebben gelaten? Dat was gemeen. Jongen, jongen, Herman! ik geloof dat je wel wat veel gezegd hebt. Wat had je daaraan, de schande van je eigen vrouw uit te kraaien. Wat zei de juffrouw van daareven? Wie zijn neus schendt....

jawel! Kom, ik zal straks vrouw Vis zeggen dat er niets van aan is, want alles wel beschouwd, is 't toch wel een fideel wijf, het mijne. Kijk, hoe zij mijn boterham heeft klaargezet en de thee er naast. Ze heeft altijd goed voor me gezorgd; en dat zij lange vingers had, daar heb ik nooit iets meer van gemerkt. Als zij die had, zaten wij er nu misschien beter in! Bij vrouw Haak, die nu en dan eens zoogenaamd voor haar plezier naar buiten gaat, hm... hm.... ja, ja, wij weten wel, naar Zijn Majesteits Heeren logement van Cellenburg, ha, ha, hal daar is 't altijd vetpot; de dochters gaan gekleed als echte madames met tournures van achteren en van voren. 't Lukt niet altijd, maar wat zou dat, zij weet den weg en dan is ze er af met een paar maanden. Ja, ja, 't is de beste negotie, zegt ze, maar mijn vrouw heeft er geen handje van, en als je mij nu oprecht vraagt: geloof je, dat zij 't gedaan heeft? dan moet ik nog zeggen: neen! Maar ze heeft toch bekend, en ik heb beloofd er nooit naar te vragen! Nu, mijn zorg! Ik had niets op haar te zeggen, en die oude koeien liet ik gerust waar ze waren, als ze mij maar een behoorlijk zakgeldje gaf; maar alles stopt ze dien lummel van een jongen toe, de jongen die mij aankijkt of hij van heel ander deeg gemaakt is dan ik. En zij heeft een spaarpot!... Drommels, dat is een idée! Ze is uit en komt zeker zoo gauw niet terug, en Reinier ook niet. Als ik eens er naar zocht. Wat bliksem, waar of zij d'r dubbeltjes bewaard mag hebben! Wacht, haar sleutels; kijk eens, die liggen daar; zij heeft ze niet meegenomen. Gauw de kast opengemaakt. Wat zijn dat? Kom, allemaal nesterijen van haar dooie kindertjes, en een mutsje van Leen! Ja, 't was toch een kranige meid, die Leen, zoo'n aardig klein snoetje. Als die nog leefde had ik ook nog wat gehad; jongens zoeken altijd hun moeder, zeggen ze, en meisjes d'r vader - haar bijbeltje, haar schrijfmap. Nou, ik zal met mijn grove pooten ook werk hebben om den boel weer net zoo te krijgen als zij 't had, - want net is zij... drommelsch net. Maar waar heeft ze die aap nu verstopt? Hier... neen, dat zijn zakdoekjes! Wat nuffige dingen! Zij had bepaald een groote dame moeten zijn. Zou er dan niets zijn, niemendal? Heb ik mij zoo vergist? Wacht eens, laat me voelen! O, daar is een doosje, zoo'n japansch vod! Is 't gesloten, krak! Daar gaat het stuk! Nou, ik kan 't niet helpen, hoor! Zijn me dat dan ook vodden! Wat zit er in? Een paar oorringetjes, een stuk bloedkoraal, een ring, niets dan prullen. Geen cent aan geld - ha, een papiertje. misschien is dat wel een bankje; neen, een brief. Hé, een brief, dien zij bewaart bij haar schatten... van wie kan die zijn

(hij leest)

Wat! lees ik goed?... Die vent bekent schuld... zij is onschuldig - hij deed alles - ik begrijp 't niet - ik ben een stokvisch als ik het begrijp

(hij leest nog eens)

. Donder en bliksem! wat een wijf, die vrouw van mij! Om dat oude liefje heeft zij nu gezeten, heeft zij zich alles laten zeggen, heeft zij geen mond opengedaan, heeft zij mij opgescheept met haar kwaden naam, en zij had het bewijs dat hem onmiddellijk in de doos kon stoppen. Hoe is de naam? Waldorp? Ja, 't staat er, en 't komt uit. Zoo'n fielt, zoo'n kanalje! Otto Waldorp! De groote mijnheer van Villa Soerakarta! Die rijke hans! O, wat zal ik hem een toontje lager laten zingen, die groote mesjeu! Maar pas op, Herman! overijl je niet! En vooral geen drupje! Kom, stop dat rommeltje maar in de doos, het deksel er netjes op, en de zakdoekjes er boven. Kijk, een knap

mensch die merkt dat ik er aan ben geweest. Nu de kast toe, de sleutels op hun plaats en de brief hier

(hij stopt hem in zijn zakdoek)

. Ziezoo! Daar was ik goed genoeg voor, daarom kon zij mij trouwen toen zij een rotte appel geworden was, door de schuld van dien vent; maar hij zal er meer van hooren, of ik hang de zaak aan de groote klok en ik peuter er geld uit - voor mij, voor mij alleen! Zij hoeven er niet van te weten, zij en haar jongen! Ha, ha, ha, we zullen er munt uitslaan! Maar nu mondje dicht, vooral als ik 't weer beetheb. Of liever ik zal zorgen, dat ik 't niet zoo gauw meer beetkrijg, want dan gaat het niet, te zwijgen, - waarachtig, het gaat niet!

Derde bedrijf.

De tuin van Villa Soerakarta; een mooi gazon vol kraampjes, guirlandes, een draaimolen, gekostumeerde dames, lampions die nog niet aangestoken zijn.

1e DAME.
Wij zullen succes hebben; van morgen zijn er treinen vol menschen van buiten aangekomen.

2e DAME.
Ja, wij zagen ze langs ons heentrekken; er zijn er ontzettend veel, zelfs uit Amsterdam en Den Haag.

3e DAME.
Ik vind het vreeselijk naar dat wij hier op klaarlichten dag zoo op post moeten staan. Ik had 't liever des avonds.

4e DAME.
Wat zou dat, 't is mooi weer, niet te warm, niet te koud en toch zonnig. Juist uitgeknipt.

4e DAME

(tot 1e).

Dat komt omdat haar teint over dag affreus is, bij licht is 't juist passabel;

(luid)

hoe vindt je dat het italiaansche kostuum mij kleedt?

3e DAME.
Je hadt je haar moeten verven, je bent voor eene Italiaansche zoo ijselijk blond

4e DAME.
Dan had ik mijn kleur ook met den inktkwast kunnen bestrijken.

3e DAME.

Och, voor een blondine is je gezicht niet blond.

4e Dame.
O zoo, dus gefaneerd?

3e Dame.
Wel, wie zegt je dat? Blond als de zon!

4e Dame.
Beter dan een sterrenhemel!

2e Dame.
Kom, kibbel nu niet, je ziet er beiden snoezig uit, en zult goeie zaken maken. Emmy, geef mij de bloemenmand aan, ik ben je eerste klant. Mijn roosje valt uit elkaar. Hé, waar Marguerite blijft? Weet je wat ze aankrijgt?

3e Dame.
Wel, zij heeft een Oostersche prullenkraam. Ik denk dat zij odalisque zal wezen.

4e DAME.
Een gesluierde?

3e DAME.
Zij is veel te trotsch op haar mooie gezichtje om zich te sluieren.

1e DAME.
Wel neen, zij houdt een chineesche kraam.

4e DAME.
Ik vind haar vreeselijk geaffecteerd.

1e DAME.
Neen, dat is zij niet; zij is heel natuurlijk.

3e DAME.
Gemaakt natuurlijk!

1e DAME.
Toch niet; ik gaf er wat liefs om, als ik zoo natuurlijk zijn kon. Dat is haar grootste charme. En dat wordt tegenwoordig 't meest gezocht; niets is zoo gedistingueerd als natuur en zoo zeldzaam. 't Is vreeselijk moeilijk natuurlijk te zijn.

ALLEN.
Maar zijn wij dan geaffecteerd?

1e DAME.
Geen klein beetje!

2e DAME.
Dat moet Cor nogal zeggen.

1e DAME.
Ik ben 't ook; zeker, ik doe mijn best natuurlijk te zijn, maar ik weet het niet, er zijn zooveel lagen vernis gestreken over onze natuur, dat die niet meer te vinden is, al steek je ook nog zoo diep, maar bij Margaretha ligt alles nog aan den buitenkant.

3e DAME.
Wat maakt die Breevoort haar 't hof!

4e DAME.
Maar die zal haar niet vragen.

3e DAME.
Niet, en waarom?

2e DAME.
Och, wat is haar afkomst? Haar vader moet heel bourgeois zijn, van huis uit. De Oost wascht veel af, maar niet alles, en dat denken de Breevoorts ook.

1e DAME.

Nu ja, maar zij is rijk en het wapenbord van de Breevoorts heeft hard verguldsel noodig.

2e Dame.
Als mijnheer Waldorp lid van de Kamer wordt.

3e Dame.
Hij heeft voor de candidatuur bedankt.

2e Dame.
Och kom, ze bieden 't hem nog eens aan; hij laat zich zoeken, zegt pa, en dan neemt hij aan, en is hij eenmaal lid, nu, dan trekken de Breevoorts bij.

4e Dame.
Maar zou zij willen?

2e Dame.
Zoo'n kind, wie wordt er niet graag barones? Daar is zij!

Allen.
Hoe eenvoudig! Wat kaal! bestudeerd naïef,

(tot Margaretha)

ach, wat zie je er toch beeldig uit, zoo eenvoudig en toch zoo in chic; wat staat dat oostersch kostuum je à peindre;

Margaretha.
Vindt je? Ik wou me niet opsieren. Henriette zei, dat staat niet op een weldadigheidsfeest. Heb je er wel aan gedacht dat Fancy-fair kermis der ijdelheid beteekent?

1e Dame.
Hé ja, dat is waar.

4e Dame.
Wel, dat spreekt, wat zou 't anders beteekenen.

Margaretha.
Ik heb er eerst niet aan gedacht, maar nu ik 't weet is de aardigheid er bijna heel af.

4e Dame.
Wat doet de naam er toe? 't Ding zelf is zoo heerlijk! Koopvrouw spelen, hoe leuk!

Margaretha.
O, als je 't heusch moest zijn, op de markt staan of in een echt kraampje, dan verveelde het je wel gauw.

3e Dame.
Niet, als 't voor de armen was.

Margaretha.

Ik vind 't prettigst dat wij de armen niet zien, want als je ze ziet en kent, dan is er letterlijk niets meer aan. Bah! ze stellen altijd teleur, de armen, of ze zijn vies, of ze huichelen.

1e Dame.

Maar Meta, hoe kom je zoo bitter?

Margaretha.

Och, niets. Ik kijk alles wat donker in, vandaag; wanneer begint de muziek? Als de muziek komt, dan haal ik misschien wat op!

(Zij gaat naar haar kraampje, de anderen verdeelen zich ook links en rechts.)

Ik had het nooit van haar kunnen denken, zij leek zoo braaf, zoo fatsoenlijk, en dan gezeten voor diefstal. Wat kan men zich in de menschen bedriegen! Ja, ja, men wordt langzamerhand wijs. Zou die jongen ook niet te vertrouwen zijn? Hij is gisteravond niet bij Duvernier geweest, die had hem toch laten komen. Hij vond de medailles uitstekend. Veel talent, zei hij, heel veel, zonde het te laten roesten. Zou hij zich schamen? Ik ben heel genezen, ik denk niet aan hem, en ik heb van morgen een uur lang zitten huilen, ik weet niet waarom, en ik zou nu niets liever doen. Goddank, de muziek!

Dames.

Op plaats, op plaats. De menschen beginnen te komen.

(Heen en weer geloop, de gasten verschijnen, de een staat hier, de ander daar, de meisjes loopen de heeren na met een bloem, met dranken enz., Margaretha blijft lusteloos in haar kraampje zitten.)

Waldorp.

Dag meisje! Wat zit je daar alleen? Ben je boos of heb je hoofdpijn?

Margaretha.

Och neen, paatje! Ik ben niet boos en ik heb geen hoofdpijn!

Waldorp.

Er mankeert toch wel iets aan. Had je nog graag iets gehad, een mooie broche, een haarspeld? Wat zie je er eenvoudig uit. Verlang je iets?

Margaretha.

Neen, niets ik heb in de geheele kermis geen plezier meer.

Waldorp.

En je was daar straks zoo opgewonden? Foei, je

hebt toch geen kuren! Ik wou je juist iets vertellen. Zij laten mij geen rust, daar straks was de president van Burgerrecht weer bij mij en nu hebben zij van Kiesplicht mij ook candidaat gesteld, en Mr. Sonnen heeft zich teruggetrokken, 't is dus zoogoed als zeker dat ik er door kom.

MARGARETHA.
En weigert u nog?

WALDORP.
Neen, ik heb aangenomen, om jou, om jou alleen.

MARGARETHA.
Om mij, lieve paatje!

WALDORP.
Ja kind, jij hebt geld, jij hebt opvoeding, schoonheid, nu wil ik je ook rang geven.

MARGARETHA.
Lieve beste vader! wat is u goed.

WALDORP.
Je bent het eenige, wat mij aan de wereld hecht. Voor jou wil ik dien zwaren last op de schouders nemen en die kans loopen. Nu zal niets je geluk in den weg staan.

MARGARETHA.
Meent u misschien... o foei, u denkt toch niet.., dat was te dwaas... jonker Breevoort...

WALDORP.
Mijn dochter staat dan voor niemand te hoog, voor dien jonker 't allerminst.

MARGARETHA.
Maar, lieve vader, ik denk niet aan hem, hij trekt me niets aan, ik wil niet trouwen, ik wil bij mijn lieven, goeden vader blijven, want er is geen man, die in zijne schaduw kan staan.

WALDORP.
Kom kind, houd op met die vleierij.

MARGARETHA.
't Is geen vleierij, 't is waarheid.

WALDORP.
Nu, ik geloof dat ik de koopers afhoud van je kraampje. Nog iets... Ik sprak daareven Duvernier; hij kan er nog niet over uit, over dien armband. Die jongen is een genie, zei hij, en daar hij niet bij hem gekomen is, wilde hij hem opzoeken. Weet je zijn adres?

MARGARETHA.
Ik zou 't hem afraden, pa!

WALDORP.

Waarom, waarom?

MARGARETHA.
Omdat.... omdat die menschen eerloos zijn; zijn moeder heeft gezeten.

WALDORP.
Maar kind, hoe kan je zoo kleingeestig zijn! Is dat een reden om dien zoon niet voort te helpen? Is 't de schuld dan van dien jongen... ik bedoel of hij niet eervol en braaf kan zijn, al is zijne moeder... wat wij niet weten... schuldig?

MARGARETHA.
Kinderen dragen de schuld van de ouders; zijn de ouders goed en edel, dan zijn de kinderen het ook, en zoo niet, dan moeten hun kinderen er voor lijden.

WALDORP.
Maar kind, wat een theorie!

MARGARETHA.
En 't is voor de ouders de beste straf als zij hun kinderen zien lijden door hun misdaad.

WALDORP.
Dat is waar. Jij weet het.

MARGARETHA.
Paatje, wat zijn uw handen koud!

WALDORP.
Ja, ik vind het koel. Maar dien jongen zal en wil ik voorthelpen. Duvernier zal hem opzoeken en voor mijn kosten verder laten studeeren.

MARGARETHA,
't Is heel mooi van u, maar wat helpt het hoe hij naam maakt, als zijn naam toch besmet is door de schande van zijne moeder? 't Is waar, als 't zijn vader geweest was, zou 't erger wezen, maar hij houdt veel van zijne moeder, en zij lijkt ook zoo goed, zoo vriendelijk op het oog. Maar dat is huichelarij, comedie, ik vertrouw niemand meer.

WALDORP.
Margaretha, dat mag je niet zeggen! Ha, daar komen de Breevoorts, ik ga ze groeten.

MARGARETHA

(tot Breevoort).

Jonker, dat zal u goed kleeden, zoo'n armband, de prins van Wales draagt ze ook. Mag ik u dien omdoen?

BREEVOORT.
Ik dank u vriendelijk, juffrouw. 't Strijdt tegen mijn principes, zoo'n verwijfdheid.

MARGARETHA.
Principes, waarvoor heeft men principes, als men er niet tegen strijdt? Strijd tegen uw principes, bewijs dat u van uwe principes houdt, en als u ze overwint, heeft u ten minste iets overwonnen.

BREEVOORT.
U spreekt als een advocaat.

MARGARETHA.
Neen, als eene koopvrouw! Wil u hem dus hebben, dien armband?

BREEVOORT.
Hoeveel kost hij?

MARGARETHA.
O, bijna niets. Vijfentwintig gulden.

BREEVOORT.
En als u hem mij aandoet?

MARGARETHA.
Wel, dan het dubbele.

BREEVOORT.
Wil u dat van mij aannemen?

MARGARETHA.
Dank voor mijn armen.

BREEVOORT.
Mag ik u dien omdoen?

MARGARETHA.
Dat is een bankje meer.

BREEVOORT.
Dat wordt hier duur! En als ik 't geld maar niet verspil!

MARGARETHA.
Aan armen verspilt men nooit geld, dat is maar geleend op sekure rente.

BREEVOORT.
Wanneer ik mijn rente kiezen kon.

MARGARETHA.
Wel zeker, u mag ze zelf bepalen.

Breevoort.
Nu, geeft u mij van avond de eerste wals?

Margaretha.
O, wat lage rente! Heel graag.

Breevoort.
Misschien vraag ik dan hoogere.

Margaretha.
Die ik weigeren kan!

(Er komen andere koopers.)

Breevoort.
Dus de eerste wals.

Margaretha.
Wanneer ik ze dans, zeker.

Breevoort.
Wanneer....... wanneer! Heeft u dan andere plannen?

Margaretha.
Och, wel neen, maar men is 's morgens nooit zeker van den avond. O mevrouw, wat belieft u, een pakje thee? 't Is echte chineesche, en och! 't kost haast niets meer dan bij u in den winkel, tien gulden per pond.

(Breevoort drentelt weg en Margaretha gaat voort met koopen en verkoopen; Reader komt linksaf, hij wandelt langs de groepjes, hij is zeer net als heer gekleed; eene dame steekt hem een bloem in 't knoopsgat.

Dame.
Zoo'n roode bloem, mijnheer, staat juist als een ridderorde, en dat mankeert aan uw toilet.

(Reinier geeft haar een gulden.)

Dank u, mijnheer. Dank u uit naam van de armen! Belieft u niets meer. Heeft u niets noodig. Geen sigaren?

Reinier.
Dank u, ik rook niet.

Dame.
Ik heb anders zulke heerlijke, lichte sigaretten.

Andere Dame.

Mijnheer, u heeft zeker wel een meisje, dan moet u bepaald zoo'n fleschje odeur voor haar koopen.

Reinier.
Dank u, ik heb geen meisje.

Andere Dame.
Maar dan toch wel een zusje, een vrouw ten minste; kom mijnheer, u moet maar denken 't is voor de arme Bulgaren!

Reinier.
Die kunnen mij niets schelen! Ik kom straks terug, juffrouw... als ik nu reeds begin te koopen, worden straks mijn zakken veel te vol en mijn beurs te leeg.

Dame.
Maar denkt u aan mij?

Andere Dame.
En aan mij ook.

Reinier.
Dames, wie zou aan u niet kunnen denken! Begint men eens er mee, dan blijft men denken.

Dames

(onder elkander).

Wie kan dat zijn? Zeker een vreemdeling; wat ziet hij er gedistingueerd uit. Hij gaat naar Margaretha. Zou hij haar kennen?

Reinier.
Juffrouw! Mag ik een aschbakje hebben?

Margaretha.
O, heel graag, mijnheer. Wat verkiest u, van porselein of van verlakt, ofwel....

(zij herkent hem.)

Is u dat, u, hoe impertinent!

Reinier.
Waarom? Zal mijn aalmoes de Bulgaren niet kunnen helpen? De kermis is toch voor ieder, die het entrée betaalt.

Margaretha.
Ja maar... u begrijpt toch...

Reinier.
Niet voor menschen van mijn soort. U heeft gelijk, niemand beter dan ik begrijpt dat hier mijne plaats niet is, maar ik moest u iets zeggen. De heer Duvernier is straks bij mijne moeder geweest; ik was niet thuis, en op ongezochte wijze wilde ik 't u verklaren. Ik ben uw vader dankbaar voor zijne goede bedoelingen, maar ik wensch

er geen gebruik van te maken; door eigen kracht zal ik opklimmen, of ik blijf, waar ik ben.

Margaretha.
Aangeboden diensten zijn nooit welkom.

(Ter zijde)

Waarom kan ik dat niet kalm zeggen?

Reinier.
Ten minste zelden, juffrouw!

(hij wil gaan.)

Margaretha

(na een oogenblik aarzeling).

Smit, mijnheer Smit, kom even hier! Wees oprecht en zeg het mij. Dat u zoo'n houding aanneemt van een beleedigde... een beleedigden prins, komt dat door mijne onvriendelijke wijze van zijn tegenover uwe moeder? Als dat zoo is, dan zou 't mij spijten. Wat de dochter doet, daar is de vader niet verantwoordelijk voor, en 't is niet verstandig van u, dat u uit geraaktheid op mij uw toekomst verspeelt.

Reinier.
Zeker, 't is zeer onverstandig, juffrouw! maar men is soms genoodzaakt onverstandig te zijn.

Margaretha.
Dat is 't dus, u bekent het. Mag ik u dan zeggen, dat het mij spijt zoo gehandeld te hebben? Mijn ongelukkige openhartigheid is er oorzaak van, ik kan mijne gevoelens niet verbergen; uw moeder en u vond ik sympathiek, en daarom vond ik 't hard iets onaangenaams over haar te hooren. In 't vervolg zal ik voorzichtiger zijn en een masker voor mijn gezicht houden.

Reinier.
O juffrouw, dat zou te jammer wezen.

Margaretha.
Neen, ik heb 't noodig, want ik doe of zeg telkens wat doms. Maar om op u terug te komen, heusch, u deed beter in papa's bedoelingen te treden; hij heeft mij ook beknord over mijne kleingeestigheid, hij vindt er niets in.

Reinier.
Waarin?

Margaretha.
Och... u weet het wel... wat wij toen hoorden.

Reinier.
Vond hij er niets in, hij?

MARGARETHA.
Wat scheelt u, waarom wordt u zoo kwaad? Ik bid u, praat wat zachter.

REINIER.
't Is waar, ik zal u niet in opspraak brengen. Wat ben ik, en wat is u? Maar nu weet u mijne beslissing; wil u die aan mijnheer uw vader overbrengen?

ROZEN. Naar Paul Thumann.

Margaretha.
Dus u blijft er bij?

Reinier.
Zou ik anders hier gekomen zijn?

(hij keert zich om en stoot bijna tegen Lize, die met een blad vol kopjes naar Margaretha's kraampje gaat.)

Elize.
Hé, ben jij ook hier, en zoo deftig? Ze moesten eens weten dat jij die kraamjes opgezet en die guirlandes gehangen hebt. Weet de juffrouw het?

Dame.
Kijk die meid hem eens familiaar aanspreken.

Andere Dame.
En wat stond hij met Meta vertrouwelijk te praten; ik ga haar vragen wie 't is

(zij gaat naar Margaretha)

. Zeg eens, lieverd, wie was die vreemde heer, die met je stond te praten, een nieuwe adorateur?

Margaretha.
Wie, ik weet het niet!

Dame.
Och, je weet wel, hij ging pas weg en Lize sprak hem net aan.

Elize

(die achter haar staat).

O, mevrouw, dat is een arbeider, de man die de venche ver heeft in orde gebracht en de lampions ophing.

Dame.
Gunst! en wij hebben hem die bloem in 't knoopsgat gestoken en toen nageloopen met sigaren en odeur.

Margaretha.
Als hij 't betaald heeft, dan komt het er niet op aan, wat hij gisteren was.

Elize.
Wat een pedanterie!

(ter zijde)

. Ik moest in zoo'n kraam staan, ik zou er meer slag van hebben mijn waren aan den man te brengen. Bah! die dames weten niet, hoe zij 't moeten aanleggen om een heer te behagen;

(zij gaat heen, kijkt jonker Breevoort aan, die haar iets in 't oor fluistert, zij knikt lachend en vertrekt)

.

(Breevoort komt meer bij Margaretha, zij luistert verstrooid toe).

(*Wordt vervolgd.*)

Postduiven.

Hebben de postduiven, die beroemde postduiven, afstammelingen van de bekende duif der Ark, ook een zeker instinct, waaraan zij gehoorzamen, bij hun wondervolle tochten? Worden zij, evenals de zwaluwen, geleid door een visioen der magnetische aardstroomen? Zouden zij, evenals de somnambules der kermissen, de gave hebben van een tweede gezicht?

Het is ongetwijfeld moeielijk op deze vragen een geschikt antwoord te geven; voordat wij echter eenige verschillende meeningen op dit punt zullen mededeelen, zal het niet ondienstig zijn eerst eenige bijzonderheden over deze merkwaardige dieren mede te deelen.

De trek duiven behooren tot geen bepaald ras. Een menigte kruisingen, die onder den Belgischen hemel plaats hadden, hebben de twee volgende hoofdsoorten doen ontstaan: de Luiksche en de Antwerpsche duif, die alle staten van Europa sedert 1870 hebben gewenscht, om hun militaire duiventillen daarmede te vullen.

De eerste onderscheidt zich door haar lieve, kleine vormen, haar kort bekje; haar oogjes schitteren als robijnen. De tweede is grooter, heeft een langen en stevigen bek; haar breede borst en de omvang harer vleugels zijn het kenmerk van een krachtiger en onafgebroken vlucht.

De duiven hebben niet zulke idealistische zeden als de goede Buffon meende.

‘Zij houden van gezelligheid, zijn gehecht aan elkander, zacht van inborst, rein en kiesch; zij houden de huwelijkstrouw hoog in eere, en overladen elkander met teedere liefkoozingen, vriendelijke streelingen, bescheiden kussen. Wie heeft nooit de aardige bewegingen gezien van het mannetje, als hij aan zijn vrouwtje het hof maakt? Hij komt nader, draait om haar heen, gaat, komt, zet een hooge borst op, en dat alles al buigende en kirrende; het schijnt zelfs dat hij haar een voorsmaak wil geven van het moederschap, want hij brengt haar voedsel en geeft het haar op dezelfde manier als zij het aan hun kleintjes zullen geven.’

De moderne naturalisten hebben, evenals overal, ook op dit rooskleurige idyllische beeld zwarte schaduwen geworpen; zij hebben de waarheid nagegaan van het vriendschappelijk verkeer tusschen de ‘twee duiven, die elkander zoo teeder beminden’, van den onsterfelijken fabeldichter Lafontaine, en wat de vraag betreft van de huwelijkstrouw, zij hebben meer dan eens een mannelijke duif niet alleen ontrouw zien worden aan mevrouw, maar haar met geweld - door slagen van den bek - dwingen om in vrede met haar mededingster te leven; zij hebben ook wel twee mannetjes gezien, die moede van hun vrouwen, haar onder elkander ruilden en

voortaan rustig in hun boosheid voortleefden, zonder dat zij er eenige wroeging over schenen te hebben. Laten wij hopen, dat deze feiten slechts betreurenswaardige uitzonderingen zijn.

Het gebruik der duiven als brievenboden klimt op tot een zeer hooge oudheid, wij kunnen zeggen tot den zondvloed; Noach's duif was hoogstwaarschijnlijk een postduif. De Egyptenaren ten tijde van de Pharao's, de Romeinen ten tijde van Antoninus en César, gebruikten deze luchtpost, deze gevleugelde en ijverige postboden. Om spoedig het resultaat aan te kondigen der wedrennen, nam de duif in Rome de plaats in van onze telegraaf en telephoon. In de XIIde eeuw schiep de sultan Nasar-Lidin een postdienst door middel van duiven, welke Bagdad aan alle steden van Syrië en later van Egypte verbond. De Kalif Naser-Lidin bedacht het een naam te geven aan zijn vlugste duiven en wij weten hun afkomst daardoor aan te duiden; het was het *stud-book* der duiven, hetwelk gedurende vele eeuwen dat der renpaarden voorafging. Gedurende het beleg van Leiden gebruikte Willem de Zwijger ook postduiven om den moed der belegerden op te wekken door zijn berichten. De dankbare Leidenaars besloten dat deze vriendelijke boden op kosten der stad zouden gevoed worden en na hun dood opgezet en bewaard in het Leidsche stadhuis.

De Parijzenaars van 1870 waren niet zoo dankbaar jegens de duiven, die hun toch gedurende het beleg hunner stad zulke uitstekende diensten hadden bewezen door hun met de provincies in verbinding te houden.

Ongelukkig had de keizerlijke regeering aan geen postduiven gedacht, en de duiven, waarvan men zich bediende, werden verstrekt door een Belgische postduiven-vereeniging. Op 200 duiven, door de besturen der Nationale Verdediging losgelaten, keerden 73 in Parijs terug, dragers van 115000 photomicrographische depêches, die men in buisjes had gestoken van ganzepennen en die in hun staartveeren genaaid waren. Een hunner volbracht zes reizen; zesmalen per ballon weggebracht, kwam zij zesmaal terug met brieven uit Tours. Een andere, een prachtige Antwerpenaar, kwam viermaal terug, en de vierde maal viel zij stervend in haar til neer, gewond door een Pruisischen kogel. Het was de duif, die door Gambetta medegenomen in zijn ballon '*Armand Barbès*', den 8en October in Parijs terugkwam; de ballon was om 2 uur 45 m. neergedaald, de duif was om 5 uur in Parijs terug, na 100 kilometer te hebben afgelegd; dat is een niet te versmaden snelheid, maar 't is nog niet het maximum van hun vlucht. De heer V. la Perre de Roe heeft in zijn boek over 'de postduif', waarin de nauwkeurigste en belangrijkste berichten voorkomen, vastgesteld, na den uitslag van 55 tochten te hebben nagegaan, dat de maximum snelheid der duif 1 K.M. 350 M. per minuut was of 81,5 K.M. per uur, en haar gemiddelde snelheid 180 K.M. per minuut of 64,1 K.M. per uur. De vlucht der duif is bijna even snel als die der zwaluw, die 1440 K.M. per minuut kan afleggen. Men geeft voorbeelden aan van buitengewone snelheid: een duif, die den naam ontving van '*Gladiateur*', ging in een dag van Toulouse naar Brussel en legde aldus 90 K.M. per uur af. In 1885 den 28 Augustus kwamen duiven, losgelaten in Venasque door den heer du Bellec, in Toulouse terug na een vlucht van 113 K.M. per uur of van 1883 M. per minuut. De Engelschen kregen eens het idee om een duif los te laten op het oogenblik van het vertrek van den bliksemtrein tusschen Dover en Londen; deze trein maakt 96 K.M. per uur. En toch, de duif was 20 minuten vóór den trein in Londen. Wanneer men rekening houdt met de rechte lijn, door de duif gevolgd, dan berekent men dat zij 1984 K.M. in de minuut afgelegd heeft. Eindelijk volbrachten in 1884 vier duiven, toebehoorende aan graaf Karolyi, den afstand tusschen Parijs en Buda-Pesth in zeven uren, in een vlucht van 184 K.M. per uur, 5 K.M per minuut, 51 M. per seconde, dat wil zeggen met een snelheid die met 21 M. die van den storm overtreft.

Deze haast en behendigheid der postduiven om hun til terug te vinden zijn waarlijk verrassend. Een duif van goed ras keert altijd terug naar het dak, dat haar zag geboren worden. Zij zou nog liever op een dak van honger sterven, dan een woning binnentreden, die de hare niet is. 'Ik heb duiven gehad,' zegt de heer La Perre de Roc, 'die mij door een vriend waren gegeven; ik heb ze losgelaten toen zij jongen hadden na een jaar gevangenschap, en zij verlieten onmiddellijk hun jongen om naar hun oude til terug te keeren.'

De postduiven zijn gewoonlijk zeer gehecht aan dengene, die haar verzorgt. Zij laten zich zonder weerstand door hem vangen. Zijn zij uit, dan behoeft hij slechts te fluiten om allen, die hem hooren kunnen, naar binnen te doen gaan. Indien een vreemdeling in de duiventil graan werpt, zullen de duiven het niet oppikken, zelfs niet na zijn vertrek.

Men weet dat een postduif onderworpen moet worden aan een geregelde dressuur; haar opvoeding begint als zij drie jaar is; dan brengt men haar een 500 M. van haar til, daags daarna 1 K.M., en zoo altijd den afstand vermeerderende, maar altijd in dezelfde richting. Wanneer de duif terugkomt in haar woning na een afstand van 40 à 50 K.M., dan is haar eerste onderricht geëindigd en er blijft niets anders over dan de dressuur te volmaken door voorbereidende tochten, die steeds langer en langer worden. Men begrijpt, dat dit een vrij eenvoudig stelsel is om aan de duif verschillende rustpunten aan te geven. Geheugen, een scherpe blik en behoefte aan voedsel stellen de duif in staat haar woning terug te vinden.

Maar hoe het uit te leggen dat duiven, door den spoortrein overgebracht op honderden mijlen afstand, in landen hun geheel onbekend, onmiddellijk den zekeren en rechten weg naar hun til vinden, na eerst eenige kringen beschreven te hebben in de lucht boven de plaats, waar men haar loslaat?

In 1875 bracht de heer Cassiers van Parijs naar Agen 22 jonge duiven, die tot dien tijd niet verder waren geweest dan tot Chatellerault; deze vogels weten echter hun weg te vinden en keeren in Parijs terug. De heer la Perre de Roc neemt van Antwerpen acht duiven mede, die nooit de zee waren over geweest; deze acht reizigers komen in Antwerpen terug. De dienst der militaire duiventillen laat in Ancona negen duiven, uit Rome medegebracht, los. Deze trekken heel Italië in volle breedte door en keeren in Rome terug. Zulke feiten zijn zeer talrijk en aan geen twijfel onderhevig.

De duif heeft dus, om haar te leiden op zulke reizen, niets anders dan het geheugen nutteloos bevonden en het normale gezicht, dat onvoldoende blijkt.

De meeste meeningen laten zich aldus samenvatten: deze vreemde eigenschap zou het gevolg en de samensmelting zijn van een menigte gewaarwordingen, indrukken, herinneringen en instinctmatige redeneeringen, wat eigenlijk niet veel beteekent. De heer de Rochas denkt, dat het strikt genomen niet noodig is aan deze vogels een bijzonder zintuig toe te kennen. De geschiktheid tot oriëntatie zou bij den mensch in zeer onontwikkelden toestand aanwezig zijn. ‘Ik heb,’ schrijft hij, ‘in Touraine een geestelijke gekend, die zeer gevoelig was voor electrische invloeden, en die, na in het rond gedraaid te hebben, geblinddoekt het Noorden wist te vinden.’

Dr. C. Viguier ontvouwt een zeer geleerde en vernuftige theorie; hij gelooft aan het bestaan van een bijzonder zintuig van oriëntatie en hij ziet daarvan het orgaan in de halfronde kanalen van het oor.

De heer La Perre de Roc vraagt zich af: ‘Wat is dan toch dit instinct, dat den vogel door de ruimte

geleidt, alsof hij voorzien is van een kompas, waarvan de magneetnaald hem onophoudelijk de richting aanwijst, die hij volgen moet?'

Eindelijk schrijft Michelet:

'De vogel is een bij uitstek electrisch dier en meer dan eenig ander schepsel in verbinding met een menigte verschijnselen van weerkunde, hitte en magnetisme, welke onze zinnen en ons waarnemingsvermogen niet bereiken kunnen - hij kiest de rechte lijn, waarheen hij gaan wil, zonder eenig rustpunt, zonder eenigen gids. De luchtstroomen alleen, misschien ook onzichtbare magnetische stroomen, besturen zijn weg.'

Wij van onzen kant gelooven dat de onzichtbare magnetische stroomen van Michelet zichtbaar zijn voor de postduiven, evenals zij zichtbaar zijn voor zekere overgevoeligen van ons menschenras. Indien uit zich te meten met zekeren Williams, een bokser van naam. Master Jack, jaloersch misschien over het succes van wijlen zijn kunstbroeder in Londen, nam de uitdaging aan en alle avonden bokst hij met zijn tegenstander, te midden van een verguld hekwerk, in het nieuwe Circus.

Indien men het noodig oordeelde de strijders op te sluiten, dan gebeurde dit niet omdat de toeschouwers iets te vreezen hadden van den kangoeroe, want deze is, evenals allen van zijn familie, zeer zacht en heeft meer overeenkomst met het konijn dan met den leeuw; maar daar zijn tegenstander hem een beetje plaagt, verdedigt hij zich zoo goed als hij kan. Hij zou zich zelfs al te goed verdedigen, als men niet de voorzorg nam, hem vóórdat hij op het tooneel verschijnt, de klassieke schermhandschoenen aan te trekken. Dit valt nu juist niet in zijn smaak, want

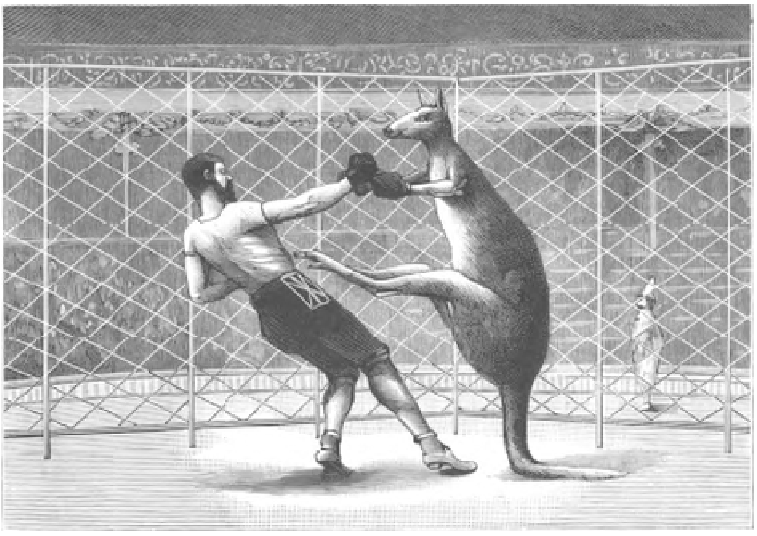

DE BOKSENDE KANGOEROE.

dit zoo mocht zijn, dan bevond zich het vraagstuk dicht bij zijn oplossing.

De boksende kangoeroe.

De Engelschen, hartstochtelijke liefhebbers van het boksen, hebben dolle pret gehad met een kangoeroe, die in dit soort van sport zeer sterk was, gedurende eenige weken voorstellingen gaf in het Aquarium van Londen, maar kort daarna gestorven moet zijn.

De directeur van het nieuwe Circus in Parijs heeft zich afgevraagd of deze vechtersbaas eenig was in zijn soort, en nadat hij met eenige van deze heeren derzelfde familie, die Europa bewonen, had kennis gemaakt, ontmoette hij er zekeren Master Jack, die alle vereischten bezat voor deze lichaamsoefening: lichaamshoogte, kracht van spieren en pooten, vlugheid van beweging enz. Daarom noodigde hij hem er zijn niet minder dan vier mannen toe noodig om hem deze operatie te laten ondergaan, hetgeen wel voor zijn spierkracht pleit.

Zoodra hij tegenover zijn aanvaller staat, richt hij zich op zijn achterpooten omhoog, en steunende op zijn kolossalen staart, deelt hij zulke flinke schoppen uit, dat Williams dikwijls den aftocht moet blazen.

In zijn huiselijk leven is mijnheer Jack vriendelijk en zacht; hij zou zich zelfs gaarne laten liefkoozen, maar niemand voelt hier groote roeping toe, daar hij door de natuur bedeeld is met flinke klauwen, waarmede hij zonder moeite een hand zou kunnen openrijten, die 't hem lastig maakt. Met een goed gemikten slag zou hij een mensch gemakkelijk een been breken.

Williams moet dus in dezen strijd op zijn hoede wezen; hij heeft hier wel zijn portuur gevonden.

Porcopolis.
Met vier afbeeldingen.

Met recht verdient de reuzenstad aan het Michiganmeer, die thans door haar Tentoonstelling de aandacht der geheele wereld tot zich trekt, den naam van Porcopolis of 'Zwijnenstad'.

Vroeger droeg Cincinnatti dezen minder fraaien, hoewel trotschen bijnaam, maar in de laatste jaren heeft Chicago de wereldstad aan den Ohio-stroom in dit opzicht zoowel als in alle andere overvleugeld.

Men bedenke slechts: zes tot acht millioen zwijnen worden jaarlijks in de groote slachthuizen van Chicago geslacht, een ware 'Massacre der Innocents', 'Onnoozele kindermoord', en

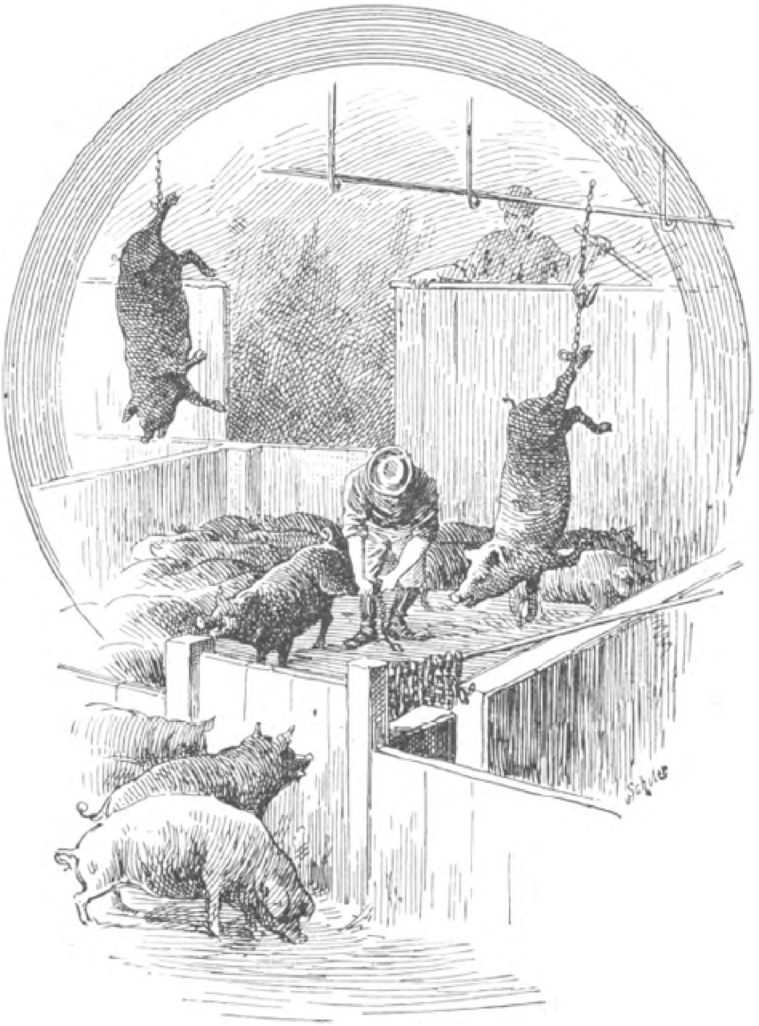

HET OPTREKKEN DER DIEREN.

van 4 tot 600 millioen pond ham, spek en vet worden jaarlijks van Chicago naar de overige werelddeelen gezonden. De waarde der geslachte producten bereikt den enormen prijs van 120 tot 140 millioen dollars in het jaar, en daaruit kan men besluiten welke groote beteekenis deze tak van nijverheid voor de hoofdstad van het Amerikaansche Westen bezit.

Hoe interessant deze fabriekmatige slachterijen van Chicago ook mogen zijn, het is niet iedereen vergund ze te bezoeken, maar de reiziger, die zich gaarne een volledig beeld wil vormen van de ongeloofelijke ontwikkeling en verbazende grootte dezer reuzin onder de steden, mag ook daarom niet terugschrikken.

Men zou denken dat in deze stad, waar zoovele millioenen varkens uit alle Staten van het Westen, voornamelijk uit Illinois, Missouri en Jowa hun intocht doen, de straten en stations wemelen van deze weinig bevallige dieren, dat de winkelramen groote etalages bevatten van duizenden en duizenden hammen en hoogopgestapelde zijden spek, dat men bij elken hoek der straat over een varken struikelt en overal worsten en varkenspooten uitgestald kan zien. Natuurlijk verwacht men ook dat de atmosfeer der stad, waar jaarlijks zoovele millioenen van hammen toebereid worden en die met recht den naam van Porcopolis draagt, door zekeren onaangenamen, eigenaardigen reuk, aan spekslagerijen nauw verbonden, zou moeten vervuld zijn.

Niets van dit alles! Evenmin als men in Neurenberg bijv. iets merkt van het wereldberoemde Neurenbergsche speelgoed, evenmin merkt men in Chicago iets van haar hoofdnijverheid. Men kan maanden lang in Chicago wonen, alle kwartieren doorzwerven en nog niet het puntje van den staart van een dezer zoozeer versmade en toch gezochte dieren ontwaren.

De stad is zoo reusachtig groot, en de zetel van zoovele takken van nijverheid, dat een enkele niet overheerschend te voorschijn kan treden. Chicago bevat ook de hoofdmarkt van den Amerikaanschen graanhandel, en toch kan men jaren in Chicago doorbrengen zonder ook maar één tarwekorreltje te zien te krijgen. Bovendien zijn bij de ongeloofelijke grootte en uitbreiding der stad de inrichtingen zoo practisch aan het werk, dat hierdoor alles rustig en geregeld zijn gang kan gaan.

Wie zich hiervan overtuigen wil, trachte een vergunning te verkrijgen van een der groote slagersfirma's, bijv. die van Phil. Armour en Co., in de Union Stock Yards, waarheen de electrische spoortrein, die met een snelheid van 10 tot 12 Engelsche mijlen in het uur door de straten van Chicago rijdt, u binnen het half uur brengt.

De toegang tot het Veepark geeft een poort met kolossale stierhoornen versierd; een breede avenue, aan beide kanten bezet met statige huizen en stallingen, doorsnijdt het park in zijn volle breedte, en is, wat drukte en verkeer betreft, een tweede Broadway. Maar zij draagt in het zwijnenkwartier van Chicago een heel ander karakter dan in New-York. Werklieden, dienstmannen, veehandelaars, zwijnenherders, makelaars loopen druk bezig heen en weer en omringen voornamelijk een groot gebouw, dat de bureaux der Veeparkmaatschappij bevat. Niet minder dan 200 beambten zijn hier belast met het bestuur van dit grootsche veehotel, dat 345 morgen land bedekt en van 5 tot 600 stalgebouwen van verschillende grootte bevat. De naam van ‘Veehotel’ is zoo ongepast niet, als men aanneemt dat alles hier toegaat als in een der prachtige hotels in het hartje der stad.

Een zwijnen- of runderfokker in Missouri of Jowa

meldt bijv. zijn agent in Chicago de verzending van - nemen wij aan - 3000 zwijnen, met de opdracht deze tegen de hoogste prijzen te verkoopen. De agent bestelt voor deze borstelachtige gasten bij de klerken van het Veepark-kwartier logies. Op het bepaalde uur komen de treinen met de varkens regelrecht in de Stock Yards aan, want alle spoorweglijnen, die in Chicago aankomen, zijn hiermede door zijlijnen verbonden. Hier worden de dieren uit de wagons en door de breede avenuen van het Veepark naar hun eigen stal gedreven, waarvoor de agent dan een bepaalde som per dag betaalt. In dezen prijs zijn kost en bediening begrepen, zooals in de hotels van Chicago geschiedt.

De oppassers en drijvers in de Stock Yards, niet minder dan 2000 in getal, zijn in het transport der dieren zoo geoefend, dat alles verrassend eenvoudig en geregeld toegaat. De vetste en rondste dieren worden eenvoudig uit de wagons langs de schuine planken gerold; zij zijn gemakkelijker te behandelen dan de magere dieren; met hun bekende zucht om zich overal heen te wenden, vooral juist daar waar men hen niet hebben wil, trachten zij zich dikwijls los te rukken en springen, misschien in het vooruitzicht van hun naderend treurig lot, met ongeloofelijke vlugheid over hun beter opgevoede, bedaarde broeders, over hekken en barrières.

Maar ook de wildste worden spoedig gevangen en na een uurtje zijn ze allen op stal Nummer zooveel en zooveel weggeborgen. Nu krijgt de agent van het bestuur der Stock Yards een quitantie voor de aldaar onder dak gebrachte zwijnen en kan deze nu verkoopen aan wien hij wil.

De lengte der straten en gangen, welke dit reuzendoolhof doorsnijden, bedraagt zeven Engelsche mijlen. De voor het rundvee bestemde ruimten zijn eenvoudig met houten schuttingen omzoomd, de stallen voor schapen, zwijnen en paarden echter overdekt. Men had hiervoor planken noodig van de gezamenlijke lengte van 15 millioen voet en de oprichtingskosten van alle gebouwen bedroegen 6 millioen mark. In de verschillende omheiningen kunnen samen niet minder dan 30000 stuks vee worden geherbergd; in de overdekte stallen echter 22000 schapen, 4000 paarden en tweehonderdduizend zwijnen. De maand Maart is de drukste van het geheele jaar; als men dan de Stock Yards bezoekt, is het gebrul dezer duizenden runderen onbeschrijfelijk; hun onophoudelijk in beweging zijnde hoornen zien er uit als een bosch van gewei. Bereden cowboys - prachtige kerels met den Mexicaanschen sombrero diep in het verbrande gezicht gedrukt - bewegen zich onder hen en drijven honderden van brullende runderen door de avenues naar de slachthuizen.

De zwijnenstallen, met de vele duizenden van huilende, knorrende dieren, lijken een echte duivelenstad en 't is bewonderenswaardig hoe er bij zulk een aantal van die alles behalve zindelijke logé's, nog betrekkelijk zooveel orde en reinheid heerschen.

Op een enkelen dag komen er dikwijls 15000 runderen, even zoovele schapen en 50000 zwijnen aan, die met de grootste regelmatigheid moeten worden gevoerd en gedrenkt.

Tweeduizend driehonderd poorten voeren naar de afzonderlijke stallen; de lengte der door artesische bronnen gevoerde watertroggen beloopt over de 31 Engelsche mijlen. Langs de omheinende muren daarvan is aan den kant, die tegenover de spoorwegen ligt, ook een heele stad uit den grond gegroeid, in welks kleine, fraaie huizen, de beambten aan de Stock Yards verbonden, met hun familiën wonen. Zij hebben hun eigen kerken, scholen, post- en telegraafkantoren, ja zelfs hun eigen

couranten. Hun morsig handwerk is hun tot een tweede natuur geworden en zij leven zoo tevreden, dat zij aan geen beroepsverandering denken, temeer daar zij van twee tot vijf dollars loon per dag ontvangen.

De slachthuizen met hun hooge schoorsteenen bevinden zich buiten de parkmuren. Daarheen worden langs de vuile straten de tallooze kudden zwijnen gedreven, die met dof geknor de lucht vervullen; zenuwachtige menschen is het niet aan te raden zich in deze slachthuizen te begeven; het slachten van deze arme dieren is een al te stuitend gezicht voor gevoelige harten; daarbij heeft men kans voor langen tijd den smaak in ham en spek te verliezen, wanneer men getuige is van het wordingsproces dat deze onschuldige slachtoffers van onze verhemelten moeten ondergaan, vóórdat zij in smakelijken vorm op onze tafels verschijnen.

Een twintigtal zwijnen hokken nog gezellig brommend bij elkander en vermoeden niet dat het zwaard boven hun hoofden hangt. Van een zwaar gespannen koord hangen kettingen en ringen af; voordat zij het vermoeden, heeft een pootige reus een ring om den achterpoot van het dier gesloten; de ketting wordt opgetrokken en onder een ontzettend gehuil bengelt het aan het touw met den kop naar beneden. Reeds na een paar seconden krijgt het een lotgenoot, en na eenige minuten hangen zij allen aan hun achterpooten.

Dadelijk wordt een deur geopend en een tweede afdeeling slachtoffers binnengelaten, terwijl de opgehangen dieren langs het horizontale koord naar den eigenlijken slachter rollen. Deze staat eenige stappen lager, zoodat de halzen der opgehangen dieren zich ongeveer ter hoogte zijner borst bevinden. Hij was geheel en al met bloed bedekt, zijn voorschoot daarmede bespat; van armen en kleederen droppelde het ter aarde, zoodat hij in een echt bloedbad stond. Maar daar bekommerde hij zich niet over. Hij had er ook geen tijd toe, want nauwelijks had hij het eene dier met een scherp mes den doodsteek in den hals gegeven, of daar bevond zich het volgende weer voor hem. Hoe handig hij zijn beulenwerk ook deed, toch ziet men nog menig zwijn krampachtig trekken, als hij weer een paar meter verder, van den ketting losgemaakt, in een bekken met kokend water gedompeld wordt.

Werklieden, druipend van bloed, met lange stokken voorzien, omringen hen en bewerken daardoor hun val in het hoog opspattende, bloedroode water, terwijl andere mannen de doode lichamen in het water omdraaien. Dit bad heeft ten doel de haren los te maken.

Nadat zij van twee tot drie minuten in het kokend water hebben gelegen, worden zij door middel van reusachtige scheplepels er uitgelicht en op een breede

tafel gelegd, waarop zich een eigenaardige, door stoom gedreven machine bevindt, wel eenig in haar soort.

Onder verschillende hoeken zijn hier in een groot raam raderen gezet, voorzien van kammen en bouten van ijzerdraad, die door middel van kamraderen tegelijkertijd in beweging worden gezet. De nog druipende dieren worden door werklieden, de een na den ander, onder de raderen geschoven. Zorgzaam gaan zij hiertusschen door en komen aan den anderen kant bijna geheel kaal weer te voorschijn. Een rij jongens wrijft de nog overgebleven haren er af. Vlug worden de dieren van hand tot hand verder geschoven, totdat aan het einde der lange tafel de naaste arbeiders-afdeeling ijzeren ankers door de uitgesperde achterpooten der dieren trekt. Deze ankers hangen elk aan twee ijzeren rollen, die aan eenigszins schuin loopende rails loopen. Zoo bereiken de zwijnen een aantal van op

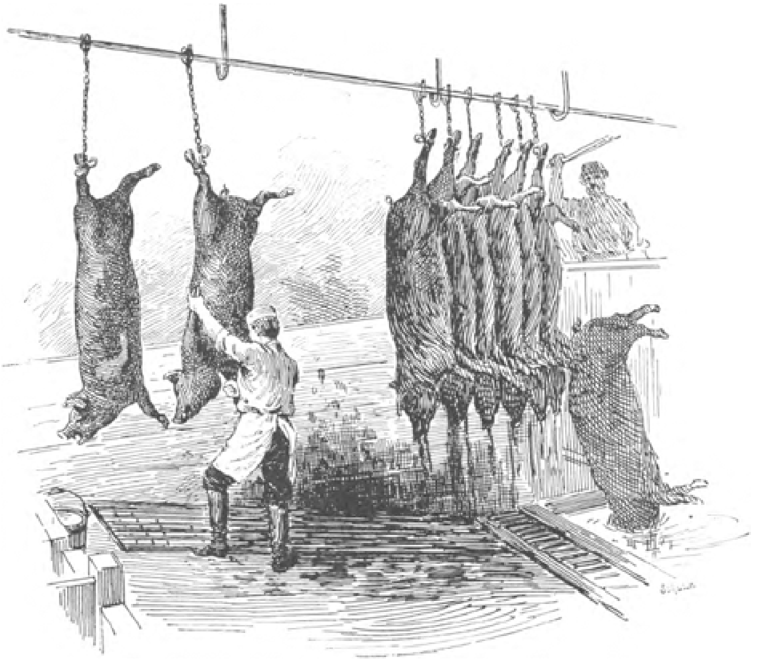

DE DOODSLAG.

tafels staande slachters, die hun door middel van breede, korte messen de buiken opensplijten. Aan de tafels van onder staan werklieden, die de ingewanden er uit nemen en in kleine kisten doen, welke op rails glijden en gemakkelijk door een jongen naar de keuken gerold kunnen worden, waar men de afvallen nog eens opkookt om er vet uit te winnen. De lichamen rollen intusschen, door een stoot van de slachters verder gedreven, tot de naaste afdeeling. Hier slaan bijlen hun de koppen af; dan worden zij in tweeën gespleten en zoo verder naar de opkelders gerold. Na 48 uren worden zij gezout en in vaten verpakt. Niets gaat verloren. Haar, beenderen, ingewanden enz., worden gebruikt, en alles gaat zoo snel en nauwkeurig toe, dat men geen woorden kan vinden om de vernuftige manier van handelen te bewonderen.

In Phil. Armour's slachthuizen alleen worden gedurende de wintermaanden dagelijks van 12 tot 15000 zwijnen geslacht, gezout en verpakt. Het aantal van de door deze firma geslachte zwijnen bereikte in het jaar 1890/91 een en driekwart millioen; bovendien werden door Phil. Armour en Co. nog 712.000 stuks rundvee en 413.000 schapen geslacht. Het aantal bij deze firma in werking zijnde arbeiders

bedraagt 10.000, de uitgebreidheid hunner slachthuizen 18 Hectaren, het aantal refrigator-cars (spoorwegwagens met afkoelings-inrichtingen) 2250. Hierin wordt het versch geslachte vleesch dagelijks naar de groote steden van het Oosten, vooral naar New-York en Philadelphia verzonden. Armour en Co. bezitten bovendien nog groote lijmfabrieken, vanwaar uit de afvallen der dieren jaarlijks van 7 tot 8 millioen pond lijm, en omstreeks 10.000 tonnen vet, smeersel, mest enz., gefabriceerd worden. De waarde hunner gezamenlijke producten bereikte in 1890/91 de kolossale som van 168 millioen gulden.

Van zulke inrichtingen vindt men in Chicago bij de 70, hoewel niet allen van zulk een omvang. Bij ons verheugt zich het slagersgilde in geen bijzonder aanzien; te Chicago is men echter deze Europeesche vooroordeelen al lang te boven. Daar genieten de slachters hetzelfde aanzien als professors en generaals, ja, zij stijgen zelfs in maatschappelijk aanzien naarmate zij meer zwijnen slachten en inzouten. Philip Armour, de eerste slachter van Chicago, is een der aanzienlijkste burgers der stad en tegelijk een der rijkste mannen van Amerika, met een verscheidene millioenen tellend vermogen. Men ontmoet hem in de beste kringen en noch aan zijn voorkomen, noch aan zijn manieren, zou men zeggen dat hij vóór jaren als arme slager zijn loopbaan begon. Wanneer men het Veepark achter zich heeft, dan haalt men ruimer adem, en waardeert het dubbel dat men in Chicago niets van deze afzichtelijke dingen behoeft te zien, wanneer men ze niet opzettelijk opzoekt.

Geen bezoeker van Chicago verzuime het echter zijn studiën ook op dit met bloed gedrenkte gebied uit te strekken. Het bezoek aan het boven beschreven centrale Veepark na te laten, zou een verzuim zijn van onvergefelijken aard, en onwillekeurig zou men daardoor verleid worden het belang van deze reusachtige varkensslachterijen over het hoofd te zien, welke een van haar voornaamste takken van nijverheid vormt.

Heeft men genoeg van Porcopolis, dan begeve men zich in de prachtige parken en boulevards der stad, die het zevende gedeelte van haar oppervlakte

uitmaken. De geheele stad is omringd door heerlijke plantsoenen, die in verbinding met de fraaie meeren rivieroevers, ware meesterstukken van tuinaanlegkunst zijn en den anderen, mooier bijnaam, dien Chicago draagt, ten volle rechtvaardigen: 'de Tuinenstad.'

Marie Barthold
door A. Hamburger.
(*Vervolg en slot van blz.* 148.)

IV.

'Wat gaat ge nu beginnen, overste?' vroeg de burgemeester, toen hij twee dagen later op het gewone bitteruurtje verscheen. 'De oude Kobus heeft

DE REINIGING.

de gang bijna geheel met koffers gebarricadeerd; gaat ge in dit barre seizoen op reis?'

'Ge hebt het geraden, Burgemeester; morgen vertrekken we voor eenigen tijd naar Brussel.'

'En dát zoo plotseling,' liet de jonker zich ontvallen.

'Een oud wapenbroeder, die daar woont, heeft ons te logeeren gevraagd.'

Dit op weifelenden toon gegeven antwoord trok de bijzondere aandacht des jonkheers. Dat de overste de waarheid verbloemde, dááraan twijfelde hij geen oogenblik. Zijn onderzoekende blik gleed vluchtig van het strakke gelaat des vaders naar dat van Marie. Deze zat op haar gewone plaats, aan het hoekraam, oogenschijnlijk kalm, aan eenig borduurwerk bezig; doch haar ongewoon bleek gelaat werd terstond door den jonkheer met een verborgen oorzaak in verband gebracht. Hij vermoedde een familiegeheim, maar was te veel man van de wereld, om dit vermoeden te laten blijken. Het eenige wat hij duidelijk begreep, was dat dit bespottelijke uitstapje, op zijn minst, zijn plan voor eenigen tijd in duigen wierp. Toch deed zijn uiterlijk niet de minste teleurstelling blijken.

'Brussel is zeer lief,' antwoordde hij, aan het venster, tegenover Marie plaats nemend, 'maar men moet er niet heen gaan op den terugweg van Parijs; dat weet ik bij ondervinding; want grooter teleurstelling is haast niet denkbaar.'

Deze belangwekkende mededeeling ontlokte Marie onwillekeurig een bitteren glimlach; wat had Pa toch een goede keuze, dacht ze met een zucht.

De jonkheer had dezen zucht opgevangen. 'Scheelt er wat aan, juffrouw?' vroeg hij. 'U ziet een weinig betrokken.'

'Marie heeft, geloof ik, een beetje kou gevat,' viel de overste snel in.

'Waarschijnlijk op het riviertochtje van eergisteren?' meende de jonker nog verder te moeten vragen; 'maar dàn zou ik u toch niet raden opreis te gaan.'

Marie gaf een onbeteekenend antwoord. Hoewel gewoonlijk beleefd en voorkomend in hare gesprekken, had zij heden al bitter weinig lust, de teedere attentiën van den jonkheer aan te hooren, en vooral hinderde het haar, door hem te worden herinnerd aan een voorval, dat een begin van vele droevige oogenblikken was geweest. Niet zonder een hevigen gemoedsstrijd had zij voor den wil haars vaders gebukt. Zij was geen heldin, in die beteekenis aan vrouwen gegeven, die alles, kinderliefde zoowel als het oordeel der wereld, ter zijde werpen, om, slechts eigen roeping getrouw, deze tot het einde toe te vervullen. Zij had Johan nog even lief; ja, nog meer wellicht dan eenige dagen te voren, maar eenmaal tot de overtuiging gekomen, dat een doordrijven harer wenschen eene vervreemding voor altijd van haren vader ten gevolge zou hebben gehad, ja, dat zij zelfs hoogstwaarschijnlijk daarmede des grijsaards dood zou hebben vervroegd, begreep zij dat een geluk, tot dien prijs gekocht, éens de bron zou worden van het bitterste zelfverwijt. In zóóverre was zij dus een heldin, omdat ze eigen hartewenschen ten offer bracht aan de kinderlijke liefde, die ze haren vader in dubbele mate toedroeg, wijl ze haar moeder reeds zeer jong had moeten missen. In de diepste schuilhoeken van haar hart bleef evenwel een vonk van hoop smeulen, dat deze onnatuurlijke toestand nog eens harmonisch zou worden opgelost, al zou ze ook het antwoord schuldig blijven, indien men haar had afgevraagd, op welk eene wijze die hoop ooit verwezenlijkt zou kunnen worden. Toen haar

vader, bezorgd over hare droevige kalmte, en tevens met het doel om haar uit de tegenwoordige omgeving te voeren, haar voorsloeg eenigen tijd naar

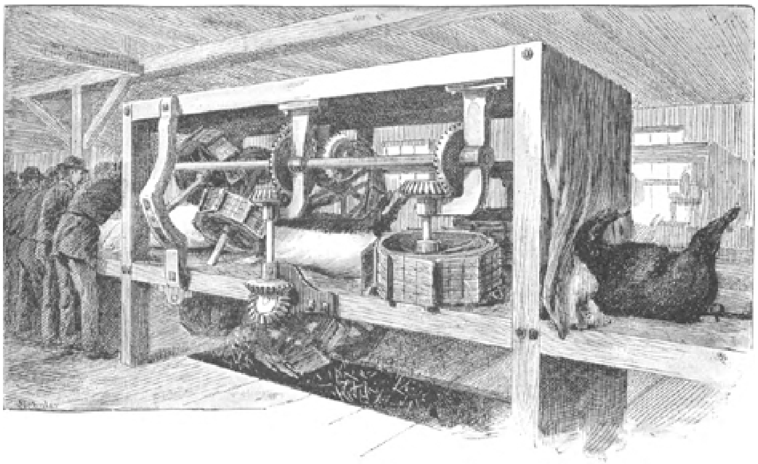

ONDER DE SCHAAFMACHINE.

Brussel te gaan, stemde ze tot zijne groote verwondering toe. In gedachten verzonken, hoe het mogelijk zou zijn vóór hun wel wat haastig vertrek Johan nog te zien en te spreken, hoorde ze suizend en onbestemd, als in een droom, hoe de heeren hun discours voortzetten, toen plotseling het noemen van Johan's naam haar weder tot de werkelijkheid terugvoerde.

'Ik begrijp niet, dat u er nog niets van gehoord hebt,' zeide de burgemeester.

'Neen,' antwoordde de overste, 'maar ik ben in geen paar dagen de deur uit geweest.'

'Op den voorgrond moet ik u zeggen,' ging de jonkheer gemoedelijk voort, 'dat ik aan de praatjes van zoo'n dorpswereldje niet al te veel geloof hecht, hoewel het onloochenbaar is, dat de val van Van Weert's collega aan den overkant, met wien hij vele zaken moet hebben gedaan, wel eenigen invloed op hem zal hebben gehad. Ziet ge ginds,' hernam hij levendig, terwijl hij den overste naar het hoekraam wenkte, 'die boerenwagentjes daar voor de "Gouden Leeuw" staan?'

'Ja,' zeide de overste, naderbij komende.

'Nu, straks stonden er wel een stuk of vijf, zes, van die wagentjes voor het huis van den notaris; de boertjes worden wantrouwig, ze komen hun geld terughalen.'

'Hij is rijk,' mompelde de overste.

'Bah... rijk!...' spotte de jonker, 'spreek me daar niet van, meneer Barthold, de laatste tijd heeft dunkt me genoegzaam bewezen, op welk een lossen zandgrond de rijkdom der meeste notarissen gebouwd is. Men fluistert ook op de societeit over mislukte speculatiën in Zuid-Amerikanen en Portugeezen. Ik herhaal, dat er wel wát overdrijving in het spel kan zijn, maar dat het er niet goed voor den notaris uitziet, dát staat bij mij vast. Er is slechts één uitkomst voor hem, hoorde ik straks in het veerhuis beweren.'

'En die is?' mengde Marie zich plotseling in het gesprek.

Verwonderd wendde de jonkheer zich naar haar; 'die is,' herhaalde hij, 'zoo hij slechts tot morgen aan het uitbetalen kan blijven; dan is zijn krediet gered; maar toen ik straks zijn zoon, den luitenant ontmoette, toen zag ik wel aan zijn gelaat...'

'Hoe is het met de rivier, zit zij nog niet?' viel de overste eensklaps ruw in de rede, terwijl hij dreigend de wenkbrauwen fronste. Verbluft keek de jonkheer hem aan;

maar zich herinnerend, dat de overste niet gaarne over de familie Van Weert sprak, meende hij die frontverandering te begrijpen. 'U vraagt naar de rivier?... O ja, dat is waar ook, die heeft zich van nacht eindelijk vastgezet. Het is een frappant gezicht. Ik wilde u zooeven reeds voorslaan een kijkje met me te gaan nemen. Het wemelt van menschen aan het veerhuis, waar men van alle kanten de onafzienbare ijsmassa kan bewonderen.' Hij stond op. 'Gaat ge eens mede, overste?' en zich tot Marie wendend: 'en hebben we dan tevens het genoegen, de juffrouw te mogen chaperoneeren?'

'Neen... dank u,' antwoordde Marie, 'er is nog zooveel voor de reis te verzorgen; maar als Pa nog eens een luchtje wil scheppen?'

De overste aarzelde. Een even onedel als koortsachtig verlangen dreef hem eensklaps naar buiten, het huis langs van den notaris!...

Marie begreep die aarzeling niet, maar vermoedende dat haar vader onderweg beter gelegenheid dan tehuis zou hebben, om den jonker zijn vonnis mede te deelen, animeerde zij hem tot een wandeling.

'Kom, Pa, ik zou het maar doen, het is nog vroeg, en daar alles later is vandaag, dineeren we ook nog in geen uur.'

De overste stond op en schelde.

Kobus verscheen.

‘Kobus, breng mij mijn pels, en zorg meteen dat die koffers de gang uitkomen.’

‘Maar overste, met uw verlof. Klok komt ze eerst morgen vroeg halen; maar wil ik er even heen gaan, en zeggen, dat hij het van avond nog moet doen?’

‘Doe dat, Kobus. Maar wacht er mede, tot ik straks terug ben.’

Eenige oogenblikken later zag Marie de beide mannen het huis verlaten en den weg inslaan naar de rivier. De overste liep, ondanks zijn hoogen leeftijd, nog kaarsrecht, en met het hoofd fier omhoog beantwoordde hij toch minzaam de eerbiedige groeten, hem en den burgemeester door de eenvoudige dorpelingen toegebracht. Daar naderde men het huis van den notaris. Het was overbodig van den jonkheer, om opnieuw de aandacht van den overste op de ongewone drukte te wijzen, die in de anders zoo stille dorpsstraat heerschte. Hij had ze reeds van verre gezien, de gele tilbury's en lompe boerenwagens, die voor het prachtig huis stonden te wachten, terwijl een aantal dorpelingen, uit leegloopers en nieuwsgierigen bestaande, verschillende groepjes vormden. Eerbiedig week men uiteen toen de beide heeren naderden. Toen hij het huis van den notaris passeerde, keek de overste strak voor zich heen, alsof er niets bijzonders om hem heen gebeurde. Het zenuwachtig bijten op den grijzen knevel en de ongewoon strakke blik zouden den scherpen opmerker alleen eenige aandoening hebben verraden. Maar spoedig was hij zichzelven weder meester, en onverholen bewondering sprak uit de blikken der dorpelingen, toen zij den kloeken grijsaard naoogden, die, een hoofd grooter dan zijn metgezel, met vasten tred den dijk besteeg, waarachter de breede rivier tot een onmetelijk ijsveld lag verstijfd...

Het was Marie niet onaangenaam, voor korten tijd eens alleen te zijn, en hare gedachten den vrijen loop te kunnen geven. De door den jonkheer voorspelde val van den notaris werd door haar met zorg tegemoet gezien, en denkend aan den radeloozen toestand waaraan Johan nu wellicht ten prooi zou zijn, bekroop haar een namelooze angst, dat hij, straks als officier onmogelijk geworden, tot een wanhopige daad in staat zou zijn. De jonkheer had hem dien middag toch reeds de wanhoop op het gelaat gelezen; en zij twijfelde er geen oogenblik aan, of hij was het huis zijner ouders ontvlucht, ja, in hare overspannen verbeelding zag ze hem reeds de onbescheiden blikken der dorpelingen ontwijken, om de eenzaamheid te zoeken in het bosch daarginds, waarvan ze, van uit haar venster, de besneeuwde boomen treurig hunne kruinen zag schudden. Vooral het besef aan hare machteloosheid om dit dreigend gevaar te keeren, stemde haar bitter.

Er werd gescheld; toen hoorde ze stemmen in de gang, waarvan één haar geweldig deed ontroeren; ze wilde opstaan, maar het was alsof een ijzeren vuist haar aan den stoel geketend hield. De deur werd geopend, en daar stond hij voor haar, bleek als een doode, en met koortsachtig glanzende oogen.

‘Zijt ge krankzinnig...’ kon ze nog uitbrengen. ‘Hier te durven komen!...’

‘Sinds een paar uren dwaal ik hier om het huis; ik zag zooeven je Pa met zijn vriend den weg naar de rivier inslaan, we kunnen dus een oogenblik alleen zijn; maar zelfs al was hij thuisgebleven, dan geloof ik dat ik ten laatste tòch tot jou zou zijn doorgedrongen; want’ (hier streek hij woest door het krullend haar) ‘ik geloof dat je gelijk hebt, het is me of ik krankzinnig word... zoo plotseling alles.... alles te

verliezen.... jou zoowel als mijn eer, die me even dierbaar is... 't is te veel!... Begrijp je nu mijn krankzinnig verlangen naar jou? Ik wilde, ik moest je nog éenmaal zien...'

Hij knielde voor haar neer, en bedekte hare handen met vurige kussen.

'Houd op, Johan...' smeekte ze, hare ontroering ternauwernood meer meester; hij luisterde niet, en zijn taal werd steeds hartstochtelijker. Nu werd ze eensklaps weder zichzelve; ze begreep dat het gevaar niet meer naderde, maar dat het er w a s ; en dit gaf haar haar geestkracht weder.

'Sta op,' zeide ze, bijna gebiedend, 'en laat ons niet zoo dicht bij het venster blijven; je uniform zou je verraden.' Zij nam op een 'tête à tête' in een hoek der kamer plaats, waarheen hij haar volgde.

'Laat ons,' ging ze voort, 'in Godsnaam de kostbare oogenblikken, die ons resten, niet verspillen.'

'Je hebt gelijk,' stemde hij toe, 'en ik heb je zooveel te vragen en te zeggen!.... Je gaat op reis, heb ik bemerkt,' viel hij eensklaps ruw uit.

Haar bleek gelaat knikte toestemmend.

'Ge hebt je Pa zeker over onze verhouding gesproken?...'

'Ja,' zeide ze, bijna toonloos.

'Dan begrijp ik dat reisplan,' vervolgde hij bitter, 'maar zeg hem dan nu maar, dat het overbodig is geworden. Hij behoeft ons niet te ontvluchten; wij zijn het, die ruim baan zullen maken. Ge weet van de catastrophe?'

'Ja,' zeide ze, 'een uur geleden hoorde ik alles.'

'Dan vermoed ik de bron,' ging hij schamper voort; 'ja, mijn vader, wiens onverzadelijke gelddorst steeds door het geluk werd begunstigd, wordt nu door het "deveine" vervolgd. Alles loopt hem in de laatste dagen tegen; en nu ten slotte zijn collega in de stad, met wien hij vele relatiën onderhield, gisteren zijne betalingen staakte, heeft hij, door den gevoeligen terugslag, zóóveel verloren, dat het hem onmogelijk is al de opgevraagde deposito's te verantwoorden; en nog steeds wordt het kantoor door de wantrouwende boeren als belegerd! Het einde,' ging hij gejaagd voort, 'begrijpt ge; het is de vlucht. Wat mij betreft, ik ben dan als officier zoowel bij mijne wapenbroeders als bij mijne inferieuren onmogelijk geworden..... en zal mijn eervol ontslag vragen.'

Dit laatste werd op werktuiglijk bedaarden toon gezegd; zijn sombere blik verried echter genoegzaam hetgeen bij hem omging.

'En wat wilt ge dan beginnen?'

'Wel, éen der driehonderd-en-zooveel candidaten worden, die zich, volgens de couranten, dagelijks

aanmelden voor een baantje van klerk aan een of andere gemeente-secretarie, of iets dergelijks...... Een idee!' riep hij smadelijk uit. 'Zoo ge eens een goed woordje bij den burgemeester deedt; onlangs hoorde ik, dat hij zijn bureau-personeel wilde uitbreiden!...'

'Genoeg!...' riep ze verontwaardigd. 'Zijt gij een man?... Schaam je... Ik weet zeer goed, dat ge geen woord meent van hetgeen ge zooeven zeidet, en achter je bitteren toon schuilt misschien een laf, een misdadig plan!... ja! ik herhaal het, je moest je schamen! Hebt je werkelijk zulk een bekrompen gemoed, om met dergelijke doffe onverschilligheid het noodlot te zien naderen, in plaats van vol moed het gevaar onder de oogen te zien? Je kent mijne ideeën omtrent ieders plicht, en jou plicht is het, nú bij je ouders te zijn, in plaats van doelloos rond te zwerven. Misdeed je vader, dan is dit nog geen verontschuldiging om hem aan zijn lot over te laten, en je arme moeder heeft zeker nu recht op je tegenwoordigheid.'

Meermalen reeds had hij in haar zijne meerdere moeten erkennen, maar nimmer had hem dit zoo onaangenaam getroffen als nu, omdat hij gevoelde, dat al hetgeen zij zeide louter waarheid was. Een wrevelig antwoord lag hem reeds op de lippen, maar zij wist dit te voorkomen, door zijn hand liefderijk in de hare te nemen. 'Luister nu eens, Johan, wees niet verbitterd, dat ik je zoo onomwonden mijn gevoelen mededeel; maar zoo ooit de donkere wolken wegtrekken, die nu ons geluk benevelen, zoo wij ooit nog eens gelukkig vereenigd zullen zijn, dan zal ik het steeds tot mijn plicht rekenen, je veerkracht aan te vuren, wanneer deze door moeielijkheden of tegenspoed dreigt te verslappen, en zou ik dan nú niet alles aanwenden, om je van een onberaden stap terug te houden?...'

'Je hebt goed spreken,' was het bittere antwoord, 'maar wat wilt ge dan, dat ik doen zal? Op het kantoor bij mijn vader houd ik het niet uit. Zelfs te midden van zijn voorspoed was dat geschrijf en gecijfer mij altijd een gruwel; hoeveel te meer nu, nu mij uit elk dier rijen groote folianten de naderende schande tegengrijnst.'

'Ge zult er wél heengaan,' zeide zij, haar hoofd tegen zijn schouder vleiend, terwijl ze hem bezorgd in het bleeke gelaat zag, 'ge zult me het bewijs leveren, dat ge als man niet de kracht mist, beproevingen te doorstaan, waarvoor menige zwakke vrouw nog niet zou terugdeinzen. Beloof me,' ging ze voort, hem ernstig in de oogen ziende, 'dat ge nú, van hier uit, naar je zwaarbeproefde ouders gaat, naar je vader, die ge wellicht helpen, naar je moeder, die ge zeker troosten kunt.'

Hij antwoordde niet; een onderdrukte snik was alles, wat hij kon uitbrengen.

'Beloof het me,' herhaalde ze dringend.

'Ik zal het doen,' zeide hij eindelijk.

'Ik dank je... lieveling...' Zij kuste hem op het voorhoofd. 'Ga nu... 't is hoog tijd...' Hier werd haar stem week. 'Wie weet hoe spoedig we elkaar weerzien.'

'Dat weet ge wel beter,' barstte hij eensklaps los. 'Vaarwel, lieveling! God zegene je.'

Ze liet zich gewillig in zijne armen sluiten, en met gesloten oogen leunde ze een oogenblik tegen zijn krachtige borst. Ja, ze wist wel beter; ze wist, dat met deze laatste omhelzing al hare illusiën zouden verdwijnen. Daar rukte hij zich los, en in een oogwenk was hij verdwenen. Weg!... Weg!...

Toen weende zij.

V.

Er heerschte dienzelfden avond, voor hun vertrek naar Brussel, een gedrukte stemming tusschen vader en dochter. Deze laatste was nog zóódanig onder den indruk van Johan's bezoek, dat ze al hare kinderlijke liefde ter hulp moest roepen, om niet in opstand te komen tegen het, in haar oogen, nu meer dan ooit bespottelijke reisplan haars vaders. Johan had haar dien eigen middag, voor de werkelijke drijfveer daartoe, de oogen niet behoeven te openen; zij had reeds dadelijk de beweegreden haars vaders doorgrond. En tòch zou ze met meer berusting het offer aan den familiehaat hebben gebracht, zoo de Van Weert's niet plotseling financieel zoo diep vernederd waren geworden. Nú vond ze het onedel tegenover Johan, om zich van hem te verwijderen. Terwijl ze na het diner, gedurende het rustuur haars vaders, de laatste toebereidselen voor de reis maakte, pijnigde ze het afgematte hoofd met het beramen van plannen, die Johan nog zouden kunnen redden. Eerst wilde ze, ofschoon nog minderjarig, zich tot haar vader wenden, om het moederlijk erfdeel te verkrijgen. Toen bedacht ze het stoute plan om hem liever rechtstreeks, met een hernieuwde poging tot verzoening, om hulp voor Johan's ouders te vragen. Maar toen ze kort daarop voor de thee beneden kwam en den grijsaard, met een gelaat zóó grimmig als zij het ooit zag, in zijn ‘Recueil Militair’ zag bladeren, toen schrikte ze voor haar plan terug. Ze dacht aan het ontzettende tooneel van eenige dagen geleden en... ze durfde niet!... Toen ze, oogenschijnlijk kalm, het theeservies gereedzette, voelde zij, dat haar vaders blik haar onderzoekend volgde. Inderdaad maakte de overste zich ongerust over het opvallend bleek gelaat van zijn geliefd kind. Hare diep ingevallen oogen waren voor hem de duidelijkste kenteekenen van bitter leed; zijn innige spijt daarover maakte hem verstoord op zichzelven, en... op anderen; en zooals het in dergelijke zaken ook met meer anderen gaat, zocht en vond hij weldra een zondenbok, waarop hij zijn ergenis kon uitstorten.

‘Marie,’ begon hij eensklaps, ‘is Kobus nog niet terug?’

‘Neen Pa,’ zeide zij bedaard, zijn grooten kop thee voor hem neerzettend.

‘Waar is die ezelskop dan naar toe, om zoolang weg te blijven?’

‘U hebt hem zelf naar Klok gezonden om de koffers nog van avond te laten halen.’

‘O, ja.... maar moet die schaapskop daar zoo lang voor wegblijven!...’

‘Het is een heel eind van hier naar het veerhuis,’ merkte zij aan, terwijl ze aan de wandeling dacht, die ze eergisteren met Johan daar vandaan gemaakt had. Eergisteren! wat was er in dien tijd veel gebeurd!...

Er werd gebeld.

'Daar zul' je hem hebben,' bromde de overste en maakte zich, toen er geklopt werd, tot een woedenden uitval gereed.

'Binnen!' riep hij barsch.

Toen gebeurde er iets buitengewoons.

De deur werd geopend, maar in plaats van Kobus, verscheen er iemand anders; en wel een reeds bejaarde dame, op het gezicht waarvan de overste zóó ontstelde, alsof hij een geestverschijning had gezien. Hij stond op, doch bleef met beide handen de leuningen van zijn armstoel omklemmen, terwijl hij de binnentredende met wijd opengesperde oogen aanstaarde. Marie had in haar terstond mevrouw Van Weert herkend, al hadden de zorgen der laatste dagen op het nog altijd schoon gelaat een schrikbarende verandering teweeggebracht. Dus de moeder durfde dátgene, waarvoor zij was teruggebeefd! De moeder waagde zich in het hol van den leeuw, om haren zoon te redden; want dat zij dáárvoor kwam, daaraan twijfelde Marie geen oogenblik. Zou ze het pleit winnen? Arme moeder!... Marie keek naar haren vader, en verschrikt van zijn ontsteld gelaat, snelde ze naar hem toe, en overreedde hem weder plaats te nemen.

'Laat me,' stiet hij ruw uit, haar ter zijde duwend, en toen zich weder naar mevrouw Van Weert wendende, die doodsbleek, maar kalm naar hem opzag, riep hij met een van woede bijna verstikte stem:

'Mevrouw, hoe durft u hier komen... op zulk een uur... zonder u zelfs te laten aandienen!...'

'Wijt het der arme dienstbode niet. Zij wilde haar plicht doen, maar ik, bevreesd voor een openlijke beleediging, verzocht haar dringend mij niet aan te melden.'

Hoewel haar stem bedenkelijk trilde, en hare oogen beneveld werden, hield ze moedig stand.

'Ik wilde u iets vragen.... een oogenblik slechts....'

Het antwoord liet zich lang wachten. De overste haalde diep adem. 'Marie,' zeide hij eindelijk kortaf, 'wilt ge even weggaan? deze dame schijnt me een oogenblik alleen te willen spreken.'

Marie scheen de ruwe wijze, waarop hij haar wegzond, niet te bemerken, zulk een innig medelijden had zij met die twee daar, die door een geheel leven van teleurstelling en wrok gescheiden, nu, door een wenteling van het lot, voor een oogenblik weder tegenover elkander stonden. Onhoorbaar gleed zij de kamer uit.

De trekken van den overste ontspanden zich niet; met dezelfde barsche stem van zooeven vroeg hij: 'Welnu, mevrouw, wat wilt ge van me? maar wees zoo goed en maak het kort.'

Mevrouw Van Weert was nader getreden; nòg wilde zij zich goed houden, maar ze kon niet meer. Daar lag ze aan zijn voeten, handenwringend en het ingevallen gelaat naar hem opgeheven: 'Wees barmhartig, Gerard!' kreet ze; 'red, red mijn jongen!... Ge weet zeker wat er gaande is,' ging ze bijna fluisterend voort, 'mijn man staat op het punt zijne betalingen te staken, en zoo hij niet geholpen wordt, dan vlucht hij nog dezen nacht. Voor mij komt het er niet meer op aan... hoe eer het einde er is, hoe liever... maar mijn kind... mijn goed kind!.... Zijn toekomst, alles is vernietigd!...'

De majoor bleef voor het uiterlijk koud. Zijne oogen dwaalden, over de voor hem knielende vrouw heen, naar een groot portret in olieverf, dat daarginds boven zijne secretaire hing. 'Eindelijk, moeder...' prevelde hij zacht. 'Eindelijk wordt ge

gewroken.... Ik dank u, o God!....' en zich tot mevrouw Van Weert wendend, werd zijn toon weder hard.

'Sta op, mevrouw, en als ik u verzoeken mag, geen scènes.'

Zij wilde wat zeggen, maar hij voorkwam haar door op ruwen toon voort te gaan: 'Ja, scènes, mevrouw! Ge komt, zoo schijnt het, om hulp, maar waarom is uw man, zoo hij geld noodig had, zelf niet gekomen; dat zijn geen affaires voor dames, mevrouw! en zeker niet voor een, die gehandeld heeft zooals...'

Plotseling zweeg hij, daartoe gedwongen door de onbeschrijfelijke wanhoop, die het gelaat der arme vrouw verried. Zij was opgestaan en wilde heengaan; maar zij bedacht zich, en keerde nog eenmaal weder.

'Mijn man is niet gekomen, omdat hij te laf daartoe was; hij durfde niet... Zie, Gerard, vóór ik heenga ben ik u een bekentenis schuldig. God, bij wien ik weldra hoop te zijn, heeft mij voor de fout mijner jeugd genoegzaam gestraft, door mij een man te schenken, met wien ik voor de wereld gelukkig leefde, maar van wien ik in werkelijkheid van lieverlede geheel vervreemdde. Kort na ons huwelijk werd het verschil tusschen ons beider karakter reeds duidelijk merkbaar; zijn liefde verdween spoedig, en met slechts een weinig oppervlakkige beschaving, maar zonder het minste gevoel, wijdde hij zich spoedig weder aan zijn eigenlijken afgod: het goud; alleen levende om geld, altijddoor maar geld te stapelen, was zijn hart steeds bij zijn zaken, maar nimmer bij zijn gezin. Dit alles moest wel tot wederzijdsche verkoeling leiden. In menigen doorwaakten nacht deed ik mij de bitterste verwijten, dat ik voor zóó een man mijn jeugd, mijn geluk, mijn liefde had opgeofferd!...

'Ja,' ging zij met stemverheffing voort, 'een oude, door smart gebogen vrouw zooals ik ben, liegt niet meer!... Opgeofferd heb ik me, mijn liefde, mijn leven, alles! om mijn vader van een wissen ondergang te redden... ik was toen te jong, te onervaren, om het groote leed te beseffen, wat ik daardoor over ons beiden had gebracht. Want.... God moge het me vergeven, Gerard.... maar jou alleen heb ik liefgehad!...'

Hier zweeg ze een wijle.

De overste, doodsbleek, staarde strak voor zich heen; staarde een geheel menschenleven terug, en daarbinnen kreunde het met onbeschrijfelijk wee over het verloren geluk zijner jeugd!...

'Dit alles is echter nu voorbij,' ging ze voort, alsof ze zijne gedachten ried; 'onherroepelijk voorbij; mijn man was in zijne zaken zeer gelukkig, en ieder benijdde mij als de gelukkige vrouw van den schatrijken notaris. Gelukkig was ik, in zekeren zin, door mijn Johan, mijn oogappel!... Maar nu zijn de dagen van, beproeving gekomen. Een uur ge-

leden liet mijn man mij op zijn kantoor roepen. Johan was reeds daar. Van Weert wees ons uit zijne boeken, dat zijn zaken, al had hij veel verloren, in werkelijkheid zoo slecht nog niet stonden; maar door den val van zijn collega aan den overkant komt men hem onophoudelijk vertrouwde gelden en papieren terugvragen. Dit beliep heden een aanzienlijke som. Tegen het sluitingsuur wist hij eenige der meest geduldigen te overhalen, om morgenochtend ten 9 ure terug te komen; maar zijn kas is ledig... Hier op het dorp durft hij niemand geld ter leen te vragen, en door de gebrekkige communicatie met de stad is hem ook de gelegenheid tot hulp van dáár benomen. Goede raad was dus duur. 'Eén is er, hier op het dorp,' zei ik tot mijn man, 'die ons helpen

DE EERSTE LENTEBLOEMEN. Naar G.J. Thompsen (Zie blz. 170.)

kan; dat is overste Barthold, en daar moet gij naar toe...' Laf als hij is, durfde hij dien stap niet te wagen, 'dan ging hij er liever van nacht van door,' sprak hij... Ik wees hem op Johan... 'En hij dan,' vroeg ik, 'wilt *gij* hem zijn eer niet laten, dan zal *ik* het trachten, dan ga ik.' Mijn Johan verzette zich met kracht tegen dit plan; voor den schijn gaf ik toe, maar kort daarop wendde ik eene bezigheid voor, en sloop door een achterdeur, als een misdadigster, hierheen.'

'En wat wilt ge nu?' vroeg de overste met strakken blik.

'Ik vroeg het je straks reeds, Gerard! Red mijn jongen van de schande; ge zijt ook officier; ge weet dus, dat hij met een bankroetier als vader, bij zijne kameraden zoowel als bij zijn minderen onmogelijk wordt...'

'Laat hem naar Indië gaan,' riep de overste; 'dat is een universeel middel voor wanhopige jongelui, vooral zoo het militairen zijn; dit weet ge toch bij ondervinding!' En hij lachte bitter.

'Gij gingt naar Indië, Gerard, als de dappere zoon van een achtenswaardig magistraat. Mijn Johan daarentegen zou er als de zoon van een voortvluchtigen notaris, als koloniaal heen moeten; en dàt zult ge toch niet willen,' ging ze smeekend voort. 'Red ons!... Het geld krijgt ge spoedig weder terug; en,' vervolgde ze fluisterend, 'bij onze vroegere liefde zweer ik je, Gerard, je dan nimmer meer onder de oogen te komen. Ik zal trachten, mijn zoon op het hopelooze zijner liefde te wijzen. Hij heeft mij onlangs alles bekend; ik weet ook hoezeer ge elken toekomstigen band

tusschen ons verafschuwt; ik zal hem dien wensch leeren eerbiedigen!... en een moeder vermag veel.... hoe zwaar het hem ook zal vallen afstand te moeten doen van het lieve kind, dat ik daar zooeven zag; want dat ze even goed als schoon is, dat zag ik reeds bij mijn binnentreden, aan haar ontroerd gelaat.'

De overste begon te weifelen; nòg woedde er strijd in zijn binnenste, maar door zijn dochter te roemen, had mevrouw Van Weert onbewust een gevoelige snaar geraakt; zijn nobele gevoelens werden opgewekt.... Zij overwon!.... Hij begaf zich naar de secretaire, en vroeg, nog altijd kortaf:

'Hoeveel komt je man tekort?'

'Vijfduizend gulden,' was het weifelend antwoord.

''t Is een geluk, bromde hij, de secretaire ontslui-

tend, ‘dat ik op reis wilde gaan, en daarom geld in huis had genomen...’ Hij telde haar het geld in banknoten voor.

‘Dank,’ stamelde ze, met haar bijna doorschijnende hand de zijne drukkend. ‘God moge het eenmaal aan uw kind vergelden, wat ge nú voor mijn jongen hebt gedaan.’

De overste keerde zich haastig om, en sloot met overdreven ijver zijne secretaire weder dicht.

‘En het bewijs?’ vroeg ze zacht.

‘Het bewijs van ontvangst bedoelt ge? hm.... hm... dat zijn geen vrouwenzaken, zeg ik toch... Laat jou luitenant dat morgen maar hier komen brengen... ik wacht hem om twaalf uur... bij de koffie!...’

Daar vlogen de portières vaneen, en voordat hij van zijne verbazing bekomen was, lag Marie reeds in de armen haars vaders.

‘Mijn beste Pa... mijn held!...’ Zij bedekte zijn gelaat met kussen. ‘Ja, mijn held zijt ge, want heden hebt ge de grootste overwinning uws levens, die op u zelven behaald!’

‘Jou klein feeks!.... hebt ge geluisterd....’ mokte de overste, terwijl een weerbarstige traan het oog benevelde.

Er werd weer geklopt.

‘Binnen!’ riep de overste met zijn forsche stem.

Nu was het werkelijk Kobus, die op den drempel der deur stond en het militair saluut maakte.

‘Overste!... Klok zal van avond nog de koffers halen, en het rijtuig komt morgen om tien uur voor.’

‘Zoo... Kobus, ben je daar eindelijk! Maar als je deze mevrouw straks naar huis brengt, zeg het rijtuig dan maar meteen weer af...’

‘Maar overste... met uw verlof...’

‘Geen maren... voor den duivel.... Kerel, heb je dat soms in dienst geleerd?... De reis is voor onbepaalden tijd uitgesteld!... Begrepen?.. en nu, ingerukt... marsch!...’

Des burgemeesters lust in het edele schaakspel was sinds dien tijd aanmerkelijk bekoeld.

Delft, Maart 1892.

De eerste Lentebloemen.

O, 't is zulk een harde winter voor haar geweest, een winter vol ontberingen, vol lijden, vol angstig hopen en vreezen, een winter ook van gedwongen rust.

Haar ijverige vingers, die voor een bejaarde moeder, broertjes en zusjes wellicht het geld moesten verdienen, lagen maandenlang lusteloos en machteloos op het dek.

Hoe is zij er doorheen gekomen, door dien langen, eindeloos langen tijd, die nachten, zonder slaap doorgebracht in pijnlijk kuchen en wentelen op haar ziekbed, die dagen zoo somber en eentonig, zoo koud dikwijls wanneer zij niet alleen leed, maar zien moest hoe haar lijden oorzaak was van het lijden van haar verwanten, wanneer elke zucht, elke traan, die hun ontsnapte, droevig, wanhopig weerklonk in haar ziel?

Maar nu is de winter voorbij, de laatste sneeuw is gesmolten en de zonnestralen dringen vroolijk en hoopvol in haar kamer. Ook zij voelt zich beter, zij mag opzitten, en zie! als een welkomstgroet liggen voor haar frissche, witte sneeuwklokjes, de eerste boden van de naderende lenten.

Wie heeft ze haar gebracht? Een zuster, een vriendin of - een vriend? Wat doet het er toe! die ze haar bracht, voerde de lente in het armelijke kamertje en met de lente nieuwe hoop, nieuwe kracht, nieuw leven.

Peinzend houdt zij een der bloempjes in de hand; langzaam wijkt uit haar geest de herinnering aan de geleden ellende. Zij droomt van lente, van zonneschijn, van groen en bloemen; zij denkt aan het ontluikende bosch, aan vogelenzang en balsemachtige geuren; in haar verbeelding plukt zij zelf de bloemen, zij voelt zich weer jong, gezond, vroolijk, levenslustig.

Wie zou kunnen denken, dat deze eenvoudige bloemen in dit treurige kamertje zulk een tooverwereld konden scheppen! Eere dus aan degene, die ze haar bracht!

In den tower te Londen
door Jan Ouvrier.

In elk land bijna vindt men gebouwen, wier naam herhaaldelijk op de geschiedrolen voorkomt, steeds geschreven met roode, bloedroode letters. De meeste zijn verdwenen, meegesleurd door den vlietenden tijd, maar enkele zijn gebleven, gewoonlijk de voornaamsten.

Frankrijk heeft zijn Bastille gehad. Wij, Nederlanders, hebben Loevenstein en de Gevangenpoort; de Zwitsers, Chillon; de Italianen, de Brug der Zuchten; de Belgen, het Broodhuis.

En Engeland heeft zijn Tower, de vesting, die al de voorgaande overtreft als herinnering aan menschelijk leed en jammer uit vroeger tijden. Reeds zijn stichting vond plaats te midden van gedeukte helmen, met bloed bevlekte zwaarden, gehavende harnassen, omringd door een vernederd, overwonnen volk na het slagveld bij Hastings.

Dit Angel-Saksische koningshuis was vernietigd na een eeuwenlange heerschappij. De laatste heerscher over Engeland, koning Harold, was gesneuveld en zijn tegenstander, de hertog van Normandië, zetelde in Engeland, gesteund door een leger van 60,000 krijgers. Een groote, hooge, vierkante toren, de White Tower, werd op zijn bevel gebouwd door Gundulf, een Normandisch edele. Het was een hecht gebouw, dat het onderdrukte volk een voorstelling gaf der kracht, welke het verpletterd had.

De volgende vorsten omringden den toren met wallen, bastions en kleinere torens. Breede grachten werden gegraven, poorten gebouwd en ras werd het bouwwerk van Gundulf een onneembare vesting, Londen en de Theems beheerschend, een residentie en schuilplaats voor de vorsten, een veilige bewaarplaats voor hen, die zij vernietigen wilden, de schatkamer der Kroon, het wapenmagazijn van Engeland.

Men heeft den Tower niet ten onrechte den achtergrond genoemd der bloedige dagen, die zoo veelvuldig in Engelands geschiedenis voorkomen. Dit gebouw is de band, waarin een goed deel van Brittanie's verleden ingebonden is.

En 't is nog even hecht als vroeger. De muren zijn gaaf, scheurloos, en 't zal eeuwen duren, eer deze opeenstapeling van torens van den Theemsoever verdwijnt.

Van verre gezien steekt boven alles de White Tower uit. De muren zijn gekanteeld, witte muren wisselen met de zwartroode steenkleur af. Op de hoeken vier torentjes met kleine venstergaatjes. Rondom dit hoofdgebouw lompe, ronde torens, door dikke wallen verbonden.

Door een hoog ijzeren hek treedt men de oude vesting binnen. 't Is er niet druk, want op Vrijdag moet er entree betaald worden. Voortwandelende heeft men een aardig gezicht op de torenwerken, hier en daar donker van kleur, of geheel bedekt met grijs pleister. Twee logge torens, de Middle Tower, sluiten den breeden weg af en door de deurlooze poort ziet men een langzaam hellenden weg.

Het is hier een aardig punt om een oogenblik te blijven rondkijken. In de breede, gedempte gracht voetballen een aantal soldaten in witte, blauwe en roode uniformen; vlug snellen de jonge, ranke gestalten heen en weer om den grooten bal in zijn vaart te stuiten en naar de tegenpartij te schoppen. De stijve rechte lijn der vestingwal wordt aangenaam onderbroken door klimopranken, die over de verweerde steenen naar beneden hangen.

Onder de grijze poorttorens loopt de schildwacht met groote stappen heen en weer. Hij heeft een witroode uniformjas aan: op den rug witte banden; een donkere broek; een hooge zwarte berenmuts op het hoofd. Andere soldaten, buiten dienst, met een vlug, gevouwen mutsje half op het hoofd, een dun, klein wandelstokje coquet in de hand, komen af en aan.

Als men door deze eerste poort gegaan is, wordt de weg smaller. Over een ophaalbrug gaat men door een tweede poort de Ryward Tower, even lang van vorm als zijn voorganger. Op zij van den weg is een ijzeren balustrade, een eindje van den muur verwijderd. Deze tusschenruimte is veel lager dan de weg en was vroeger gevuld met water. Halverwege leiden zes breede steenen trappen naar beneden, naar een ronde poort, gesloten door zware deuren, met zware, ijzeren bouten en traliën. De officieele naam van deze poort is de Traitor's Gate. Niet ten onrechte is dit kleine eindje, van de steenen trede tot de Verraderspoort, een *via dolorosa* genoemd. Dit was de ingang voor de gevangenen, onder wie velen waren, die hier aan deze poort een laatsten blik zouden slaan op het breede, donkerbruine water achter hen, de Theems, met haar drukke scheepvaart. Een geringe afstand en toch voor hen, ongelukkigen, even zwaar, en lang, en pijnlijk als eens de weg van Jeruzalem naar Golgotha. Ook hier werd deze kruisweg betreden door goeden en door kwaden....

Ik maakte op de plaats eenige aanteekeningen, en toen ik opkeek, zag ik een onderofficier der wacht, een politieagent en een wachter op mij toetreden. Verwonderd over zooveel belangstelling wachtte ik hen af.

‘Mijnheer, maakt u daar schetsen?’ werd mij op gestrengen toon gevraagd. 't Was waar ook, ik had geheel vergeten in een vesting te zijn. Gelukkig had ik mij aan niets bezondigd, en toen de drie mannen mijn notitieboekje vol onleesbare krabels doorgezien hadden, kon ik verder gaan.

Mijn eerste gang was naar den Bloody Tower. Deze toren had vroeger een anderen naam, doch nadat Richard III de kinderen van Eduard IV hier had laten vermoorden, kreeg hij zijn tegenwoordigen titel van ‘bloedigen toren.’

Door een donker poortje treedt men een kleine, achtkantige zaal binnen, waar de juweelen der Kroon uitgestald liggen. In de diepe vensternissen vitrines met ridderorden en staatsiedegens; midden in het vertrek een hoog, zwaar, ijzeren hek, veel gelijkend op een vierkante berenkooi. Achter deze traliën, in glazen kasten kronen, schepters, zwaarden, bekers, sporen, alles van goud, bezet met diamanten, robijnen, pasels en saffieren. Het mooiste stuk is wel de kroon van Koningin Victoria, in 1838 vervaardigd. De ornamenten, soms ragfijn, vormen een meesterstuk van moderne goudskunst, 2783 diamanten zijn aan deze kostbare kroon gebruikt. Aan de voorzijde bevindt zich een groote robijn Deze prachtige steen werd in 1367 door koning Pedro van Castilië aan den Zwarten Prins geschonken. Later, in den slag van Agincourt, diende hij als helmsieraad van Hendrik V.

Ook een nabootsing van den beroemden Koh-i-Noor is hier. Een teleurstelling voor velen, die hoopten een der grootste diamanten der wereld te zien. Het is een zeldzaam gezicht, dit gevonkel van goud en zilver, gemengd met vlekkelooze ivoortint en helderglinsterende kleuren! En rondom deze kostbare verzameling donkere zware muren, getraliede venstertjes en kruisgewelven. Nergens eenige versiering; alles kaal, terugstootend, somber; een weinig passende omgeving voor de kroonjuweelen van het regeerend Vorstenhuis!

't Is goed, dat de bewakers door hun antieke, eigenaardige kleederdracht eenige afwisseling brengen in deze scherpe tegenstelling van mooi en leelijk. Zij dragen een staatsierok van zwart laken met roode biezen; op de borst het koninklijke wapen. Beefeaters of warders heeten zij. Oorspronkelijk waren het bedienden aan de koninklijke tafel. Nu zijn het de wachters geworden van dit oude gebouw. Overal ziet men hun welgedane gestalten naast de donkerblauwe politieagenten.

Naar de White Tower, den vierkanten hoofdtoren, voert een ietwat hellende weg.

In een hoekje aan zijn voet sluimeren en eenige vuurmonden, wier rust bewaakt wordt door een schildwacht. Op een groot, langwerpig plein exerceeren soldaten. Een tiental trappen gaat men door een smalle, sombere gang naar Banqueting Hall. In deze en de volgende zalen zijn talrijke wapenrustingen tentoongesteld. Overal zwaar geharnaste ruiters op rossen, gepantserd als hun meesters, voetknechten en pages, eveneens geheel in het ijzer. Zeer belangrijk zijn de 22 ruiterfiguren, in chronologische volg-

orde opgesteld, welke een getrouw overzicht geven der wapenrustingen van Eduard I tot Jakob II. Sommige helmen, schilden en pantsers zijn prachtig bewerkt met fijne ornamentjes, die op het ijzer als 't ware ingesneden zijn; verscheiden platen en hoofdbedekkingen zijn gespleten of gedrukt en de onregelmatige snede der meeste bijlen en zwaarden toont aan, dat ze gebruikt zijn.

Het sombere aanzien der donkere, logge muren heeft men trachten te verminderen door bijna alles met wapenen te bedekken. Verschillende figuren zijn er van gevormd. Zoo merkte ik een groote ster op, van breede sabelklingen gemaakt; daarachter een dubbele krans van laadstokken; in het midden een vorst van kromgebogen bajonetten. Verder groote cirkels van pistolen; zelfs is er een palm geheel van gekozen klingen samengesteld. En werkelijk maken deze symetrische figuren van zulke vreemdsoortige voorwerpen vervaardigd geen onaardigen indruk. In de Council Chamber, evenals de vorige, geheel gevuld met speren, tropeeën en harnassen, staat in het midden een treurige groep.

Een zwart blok met twee ronde inkepingen, een zware bijl, een donkerrood masker. In een glazen kast liggen ketenen en folterwerktuigen: de instrumenten van beul en rechter, symbolen der vroegere rechtspraak....

Een geheel anderen indruk maakt het dwaze masker van Will Sommers, den hofnar van Hendrik VIII. Het is een bronzen helm met grooten neus en tanden en onzinnigen bril.

Voor liefhebbers van wapenen is hier veel te zien, want niet alleen Britsche wapenen zijn hier, ook Grieksche, Romeinsche, Japansche, Chineesche en andere oorlogstoerustingen.

Op de tweede verdieping is de kapel van St. John. Breede ruiten schragen de randbogen, waarop het tongewelf rust. Deze zaal is een der fraaiste overblijfselen van Normandische bouwkunst.

De verdere ruimte in dezen toren werd gebruikt voor kerkers en folterkamer. In een der nauwste echter werd Sir Walter Raleigh jarenlang gevangen gehouden.

Schuin tegenover de White Tower staat de Beauchamp Tower. Het grootste vertrek in dezen toren is een der belangrijkste uit de vesting.

Het is een laag vertrek. Een getralied spitsboogvenster ziet uit op het slotplein. In de grauwe wanden zijn diepe nissen. In de muren zijn talrijke opschriften door gevangenen ingekrast, hetgeen vooral den kerker interessant doet zijn. Meestal staan er slechts de voorletters of namen, maar hier en daar zijn grootere inscriptiën zichtbaar.

Op zijde van den haard staat gegrift: ‘Geeft den mensch de eer, welke hem toekomt; hebt uw naasten lief; vreest God: eert den koning.’ Van denzelfden ongelukkige, die den 14 September zijn gevangenis voor het schavot verliet, is het roerende: ‘hoop op God.’ De graaf van Arundel, Philipp Howard, de zoon van den Hertog van Norfolk, den kampioen van Maria Stuart, wien haar hand toegezegd was en die zelf eens de gunsteling van Elisabeth heette, kraste in schrijfletters: ‘Hoe meer leed in deze wereld voor Christus, hoe grooter heerlijkheid met Hem in de toekomstige. Gij, o, Heer, hebt Hem met eer en roem geprezen. De nagedachtenis van den Rechtvaardige zal door alle eeuwen blijven. Arundel, Juni 22, 1587.’

Het zijn altemaal weeklachten, versteende tranen! Wanhoopskreten van ongelukkigen, die rijkdom en macht gekend hadden, van arme drommels die nooit geluk ontmoetten.

Hun namen en wapens, sommige vergezeld van een doodshoofd, staan hier: voor de meeste hunner het laatste werk dat zij doen zouden. Bijna op den achtergrond gedrongen door al die opschriften, meermalen met aardige ornamenten versierd, staat in kleine, bevende letters het woord:

JANE.

Wat al herinneringen wekt deze simpele naam op!

De koning Eduard VI was gestorven en de opvolgster in zijn testament aangewezen. Jane Grey nam zijn plaats in, echter niet uit eigen beweging, niet door eerzucht geleid. Het zestienjarige meisje was er wellicht te eenvoudig voor.

Op aandrang van haar schoonvader, vader, echtgenoot, na herhaaldelijk geweigerd te hebben, trad ze eindelijk op als koningin. De lijfwacht zwoer haar trouw en overal werd hare troonsbestijging bekend gemaakt. De eerzucht van de Dudley's, de familie van haar echtgenoot, was voldaan. Maar een mededingster trad op. Mary, de door haar geboorte wettige koningin, verzamelde hare aanhangers en naderde Londen. De hertog van Northumberland, Jane's schoonvader, maakte zich gereed haar met een leger te wederstaan. Na zijn vertrek uit Londen brak er een opstand uit. De mannen die Jane trouw gezworen hadden, die haar zelfs den troon opgedrongen hadden, verlieten haar zijde en huldigden Mary.

Na een regeering van tien dagen legde Jane de kroon neder en verwisselde met haar echtgenoot het paleis voor een kerker in den Tower.

In dezen kerker werd haar echtgenoot opgesloten, zij zelf in een anderen toren. Wat moet er in het hart dezer zoo jonge vrouw omgegaan zijn, zij, die weinig de wereld nog kende en misschien geloofde aan menschentrouw! Hoe moest zij in de donkere cel tot bittere, smartelijke rijpheid gekomen zijn, na al die verloocheningen!

Het echtpaar werd ter dood veroordeeld, daarna begenadigd, doch toen er na een jaar een opstand uitbarstte, was dit voor het parlement van Mary een aanleiding, hen uit den weg te ruimen. Robert Guildford, die dezen naam in den wand gegrift had, werd op het schavot op den heuvel naast den Tower onthoofd, Jane zelf op de binnenplaats, vlak voor de Beacthamptower, waar een blauwe zerk, omringd door paaltjes, de plek van het schavot aanwijst. De koningin van tien dagen, het goede kind, nog te jong voor zulk een lotsverwisseling, scheen door haar lijden gestaald te zijn. Ze weigerde de hulp van den beul en deed zelf den witten doek om het hoofd. Knielende verklaarde zij, dat haar daden jegens Mary onwettig geweest waren, ‘maar toch wasch ik mijn handen in onschuld voor God, en voor U, goede Christenen, op dezen dag...’

Op zij van het groote gebouw der garnizoenskazerne staat een kerkje, dat van St. Peter. Een lief, aardig

MIJMERING. (Zie blz. 174).

gebouwtje van binnen, een echt kerkje, zooals men er weinig in Londen vindt. Alles is er doodeenvoudig Twee rijen bruingeel geverfde banken; een zijbank gescheiden door bogen en ruiten, en spitsboogvensters met kruiselings getraliede ruitjes. De achterpoort wordt geheel ingenomen door een breed, Gothisch venster en het met goud en kleuren versierde altaar. Rechts een aardig gebeeldhouwde preekstoel en links een zeer oud, bruinhouten grafmonument met levensgroote figuren van Carrarischmarmer.

Ik was de eenige bezoeker op dat oogenblik. Het was er zoo stil, zoo stil! Een zonnestraaltje speelde door de ruitjes en wierp zijn guitig lichtgeflonker op de banken en vensternissen. Dit lieve kerkje maakte op mij een onuitsprekelijk vredigen indruk, die mij de donkere, sombere kerkers en gangen van daareven deed vergeten.

Daar trad de bewaker, met vleezig gezicht en welgedane gestalte binnen. Zijn scherpe klanken hinderden mij geweldig. Ik wenkte hem, dat ik geen Engelsch verstond, maar dit voorwendsel hielp mij niet. Hij wees mij op een blinkend koperen plaat bij den ingang, waarop 32 namen stonden van mannen en vrouwen, hier begraven. 't Waren koninginnen, hertogen, graven, het geheele adelboek van Engeland, en achter ieders naam onthoofd 1535... onthoofd...

In het looppad wees de bewaker met den voet naar eenige blauwe zerken, waarop eveneens namen stonden met het jaartal van hun gewelddadigen dood.

Ik wendde hem den rug toe en liep naar het altaar. Ook daar volgde hij me en wees op een steenen plaat voor het altaar, die vermeldde dat hier begraven lagen: koningin Anna Boleyn en koningin Katherina Howard, de hertogin van Somerset en Northumberland. Weer onder bijvoeging van dat ontzettende beheaded!

De man werd me onuitstaanbaar. De aangename gewaarwording, die ik aan het stille, schijnbaar rustige van dit kerkje ontvangen had, was geheel verdwenen, vooral door de smakelijkheid, waarmee de welgedane bewaker mij dat alles wees, zooals een boer op een landbouwtentoonstelling vette koeien en ossen zou aanwijzen.

Ik verliet het kerkje en spoedig daarna de sombere vesting. Wel had ik een schriftelijke vergunning van den commandant, om al de torens te bezoeken, maar het was me onmogelijk verder gebruik ervan te maken. Ik verlangde buiten deze muren te zijn, in het drukke gewoel der straten, te midden der vlugge cabs en hotsende omnibussen, in het vrije leven eener moderne stad, waar mijn hart zonder huivering slaan kon.

Mijmering.

Zij is alleen!

Het boek rust op haar schoot, de fijne slanke hand houdt de laatste bladzijde nog vast, de andere steunt haar schoon, van gedachten zwaar hoofd. Waar denkt zij aan?

Aan het gelezene? Of zijn de letters als schaduwen voorbij haar oogen gegleden; vermochten zij geen oogenblik haar zwervende aandacht te boeien, geen seconde haar weg te voeren van haar eigen droomerijen? Vervolgt zij nu haar eigen droomen van vreugde en angst, van hoop en vreezen? Staart zij in de toekomst of in het verledene?

Wie kan het zeggen? De verdienste van den schilder is het ongetwijfeld ons hier een figuur te hebben geteekend, die als van zelf onze aandacht vraagt en onze belangstelling opwekt, en ons vrije ruimte geeft op het gebied van allerlei gissingen.

Zij mijmert; haar eigen geheim houdt zij streng verborgen achter haar gesloten lippen en strak starende oogen. Wij zijn vrij er naar te raden; zelf te gaan mijmeren over haar mijmering; maar het zal bij vermoedens blijven - haar droomen geeft zij niet prijs.

Oude schuld.
Tooneelspel in vier bedrijven, door Conrad Veldhorst.
(*Vervolg van bladz.* 158).

WALDORP

(met twee heeren rechts opkomend).

Heeft het zoo'n verbazende haast?

1e HEER.
Ja zeker, nu u ons de eer heeft aangedaan, nog op het laatste oogenblik de candidatuur te aanvaarden, moeten wij er geen gras over laten groeien, maar dadelijk het programma in zee zenden. Wil u eens hooren of 't u bevalt?

WALDORP.
Hier?

2e HEER.
Wat zou dat? De jongelui hebben het te druk om op ons te letten. Wil je maar beginnen, Zoutman?

1e HEER

(lezend).

‘Eindelijk is 't ons gelukt na verscheidene vergeefsche pogingen den heer Otto Waldorp over te halen de candidatuur voor de Tweede Kamer aan te nemen. Niemand zal ontkennen dat Waldorp *the right man in the right place* is; zijn jarenlange ondervinding op koloniaal gebied, zijn uitgebreide handelskennis, maar vooral zijn onkreukbare trouw en eerlijkheid....’ Wat scheelt u, vindt u het niet goed?

WALDORP.
Ja zeker, zeker! Lees maar door! 't Hoort er zoo bij.

1e HEER.
Trouw en eerlijkheid!

(Duvernier met Reinier aan de hand komt op).

DUVERNIER.
Mijnheer Waldorp! Een oogenblik, als 't u belieft.

1e HEER.
Kunnen zij ons dan geen minuut met rust laten?

WALDORP.
Ik heb 't u gezegd, 't is hier geen geschikte plaats. Komt u straks bij mij op het kantoor. Wat is er, Duvernier?

DUVERNIER.
Ik heb onzen vluchteling ingehaald op uw terrein, verbeeld je, sacrebleu, dat heer ontliep me! Jawel, groote geesten en de rest... je weet het! Zijn moeder zit te zeuren; heel dankbaar, maar mijn zoon wil niet, en dan hoor ik iets van weldaden, die men niet vergelden kan - looze praatjes! Jij bent het niet, die beweldadigd wordt, maar zie je, de kunst, man, de kunst! En waar de kunst in het spel is, daar moet alles zwijgen - à propos! 't Is me hier een echte knoeiboel, Rococo, erger nog, Hoco-poco! Echt iets van de provincie! In Amsterdam en Den Haag doet men nooit zoo iets zonder de mannen van de kunst te raadplegen. Een woord aan mij, en ik had alles geregeld; maar och! die dametjes, die dametjes! De grootste vijandin van de kunst is de vrouw! Zij is peuterig, knieperig, zij houdt van prullen en knoeien, en kunst moet royaal, grootsch opgevat worden. Daarom heb ik niets op met je moeder, Smit! 't Is een heel beste, brave vrouw, daarom niet! maar van kunst heeft zij net zooveel verstand als mijn Puck. Verbeeld je, Waldorp, om zulke putluttige redenen een voorstel als het uwe afwijzen, dat geen tweemaal in het leven gedaan wordt, want zonder zijn moeder was hij wel te vinden.

REINIER.
U vergist zich, mijnheer! Ik ben 't volkomen met mijn moeder eens!

DUVERNIER.
Brave zoon, pover kunstenaartje! Houdt jij meer van je moeder dan van de kunst? Wat drommel! Ga steenen metselen of hout hakken voor je moeder; maar verduiveld, 't is zonde, zoo'n bravoura, zoo'n kranige steek, zoo'n delicate toets. Maar och! wat beteekent dat zonder feu sacré! 't Geeft niemendal! Zeg jij 't hem, Waldorp! Heusch, de kunst is 't wel waard, dat je een beetje voor haar bedelt.

WALDORP.
Je weet mijn intenties, jongmensch! Ik heb er geld voor over, en je heele opleiding neem ik voor mijn rekening. Vertrouw je maar aan Duvernier.

1e HEER.
Dat kan er nog bij: ‘Zijn onbekrompen bescherming van kunst en industrie, waarover de bescheidenheid ons dwingt te zwijgen.’

REINIER.
Ik ben u dankbaar, mijnheer! maar ik kan uw aanbod niet aannemen.

WALDORP.
Waarom dan niet?

REINIER

(hem strak aanziende).

Ik heb er mijn redenen voor.

(Waldorp wendt zich af.)

1e HEER.
't Is onaangenaam, als zijn bedoelingen zoo miskend worden, en dan door zoo'n knaap.

2e HEER.
't Is zeker een socialist.

DUVERNIER.
Juist, socialist! O socialisme, kunst onzer eeuw, kanker der kunst! Als socialisme luisteren wilde, als zij zich wendde tot de kunst, hoe zou deze dan alle disharmonieën oplossen. Maar socialisme wil niet en kunst kan niet.

MARGARETHA

(met een paar kopjes thee op een blad).

Believen de heeren een kopje thee?

DUVERNIER.
Adorable, dat kostuum, dat zachte geel met die roode bloemen, een gestyleerde Chinoise; verrukkelijk, verrukkelijk knap, heel goed!

MARGARETHA.
't Doet mij plezier, dat mijn toilet u bevalt; alleen ben ik geen Chineesche, maar een Turksche!

DUVERNIER.
't Doet er niet toe; hoe minder conventioneel zoo'n toilet is, hoe meer impressie het maakt. Maar u werkt zich zoo moe voor die Bulgaren. Dat is heel verdienstelijk, hen zoo op te kikkeren, pardon, ik bedoel aan te sterken, maar..... ik weet iets dat nog beter werkje voor u is. Hier is een jongmensch, door de Muze der Kunst op zijn voorhoofd gekust, een groot talent, misschien een genie, die intens voelt en grandioos ziet. Uw vader, ruim en breed als altijd, wil hem een opleiding geven der kunst waardig, en hij weigert.

MARGARETHA.
Dat heeft hij mij ook al gezegd en ik zal zoo dwaas niet zijn hem een gunst op te dringen.

DUVERNIER.
Wat gunst, 't is geen gunst! Als hij toestemt en zich laat ontwikkelen, dan bewijst hij de kunst, dat wil zeggen de menschheid, dat is u, dat is uw vader, dat ben ik, dat zijn ze allemaal, die vlinders en papepaaien daarginds een grooten dienst, een onbetaalbaren dienst.

MARGARETHA.
Nu nog mooier. Laat hem 't niet hooren, hij heeft waarlijk al verbeelding genoeg.

DUVERNIER.

Alweer een vrouwen-idee! Dat mag hij ook hebben, verbeelding! Als hij dat niet had, dan was hij geen artist. Een artist staat boven alles, boven hoogmoed, boven nederigheid, boven al die banaliteiten, juist zooals kunst zich boven de wereld verheft.

WALDORP.

Hoor eens, Duvernier! 't is hier de plaats niet daarover te redeneeren; en u, heeren, wij kunnen hier niet praten, wilt u mij volgen?

2e HEER.

Juffrouw Waldorp, wat zullen wij uw vader in de hoogte steken!

MARGARETHA.

Kunt u dat nog? Hij staat reeds zoo hoog.

DUVERNIER.

Jongmensch, ik laat je niet los. Ga met mij mee!

REINIER.

Met u meegaan! Heel graag, maar mijn besluit is genomen, ik studeer niet voor rekening van mijnheer Waldorp. U dwingt mij het telkens te herhalen, en dat valt mij hard, 't past hier niet!

VAN DER SWANG.

Een woordje als het u belieft, mijnheer Smit. Ik hoorde daar juist wat u zeide. Is 't onbescheiden te

vragen of u bijzondere redenen heeft om niets van mijnheer Waldorp te accepteeren? Is er iets dat u minder gunstig van hem doet denken?

Reinier.
Ik vind uw vragen hoogst onbescheiden en ik begrijp niet wat u het recht geeft ze te doen.

Van der Swang.
Het publieke belang, mijnheer! Waldorp is door twee kiesvereenigingen candidaat gesteld voor de Kamer; geen quaestie of hij komt er door - mits men iets uit zijn verleden kan opdelven waardoor zijn karakter benadeeld of zijn eer in twijfel getrokken wordt.

Reinier.
Vraagt u dat, omdat de eer van de Kamer u zoo ter harte gaat, of omdat het lidmaatschap van mijnheer Waldorp u niet aanstaat?

Van der Swang.
Misschien beide; het geheele land is verplicht er voor te waken, dat de mannen, welke zij naar de Landsvergadering zendt, een onbesmetten naam en een rein verleden bezitten, en bovendien hij behoort niet tot onze partij.

Reinier.
Dus gaat de persoonlijke reden vóór?

Van der Swang.
Persoonlijke redenen moeten zwijgen, waar het publieke belang zoo luide spreekt. Op ieder rust de plicht den kiezers naar hun beste weten in te lichten, aan wien zij hun belangen toevertrouwen.

Reinier.
Maar waarom zou ik iets hebben tegen mijnheer Waldorp? Ik ben veel jonger en ik ken hem niet.

Van der Swang.
Ik was daar juist, zonder het te zoeken of te willen, getuige van het gesprek tusschen u en hem. Ik heb gezien dat u hem de oogen deed neerslaan, zonder dat ik hoorde wat u zeide, en nu begrijp ik dat hij een groot voorstel op kiesche wijze deed. Wanneer iemand zoo'n aanbod weigert, dan komt het alleen doordat hij den andere niet waard acht hem zulk een weldaad te bewijzen.

Reinier.
Ik heb 't u gezegd, ik weet niets.

Van der Swang.
Ik begrijp dat u het hier de plaats niet vindt er over te spreken, de heele stad is op het oogenblik hier vereenigd. Men kan ons licht hooren, maar komt u op ons bureau, of zal ik liever bij u komen?

Reinier

(lachend).

Mijn appartementen zijn minder geschikt om bezoeken te ontvangen.

VAN DER SWANG.
Hier is mijn kaartje! Van der Swang, redacteur van het Volksblad. Ik houd me gerecommandeerd u nader te spreken, dan kunnen wij alles grondig bepraten.

DUVERNIER.
Smit, waar ben je? Ik dacht dat je weg was.

REINIER.
En ik dacht het van u.

DUVERNIER.
Ik heb je verloren, schijnt het! Is me dat hier een drukte en gewoel, men verstaat elkaar nauwelijks. En plukken als zij kunnen, die Sirenen. Foei, foei, 't is schande!

REINIER.
Gelukkig die wat hebben om te laten plukken.

DUVERNIER.
Wat verbeeld jij je, dat een artist met zakken vol zilveren of gouden schijven loopt? Neen man, die de kunst dient, kan geen ballast bij zich dragen! Ik heb gegeven wat ik geven kon, dat is het werk van mijn handen. Ik maakte maar krabbels op de blaadjes van mijn notitieboek en zette er D's onder, voor het vaderland weg. Zie je, dat doet nu de kunst. Dat is weer een voorrecht! O, je weet niet half wat een engelachtige maitresse de kunst is, soms wat grillig, wat buiïg, maar enfin, zoo zijn alle vrouwen

(hij kust de toppen zijner vingers)

, geen van die allen haalt er bij.

REINIER.
Laat ons gaan!

DUVERNIER.
Ja zeker, maar eerst een kopje thee halen bij de bekoorlijke Tjing-tjong-se! Heet zij zoo niet, dat allerliefst Chineesje of Turkinnetje? 't Klinkt zoo harmonieus, Tjing-tjong-se! veel liefelijker dan dat scherpe, hortende Margaretha. Kom maar mee! Misschien bewerken haar oogen op het laatst nog een mirakel bij je, wat de kunst niet vermag.

REINIER.
Neen! neen! laat ons gaan!

DUVERNIER.
Maar mijn hemel! Wat heb je toch in die Waldorpen gezien, zulke charmante lui, en artistiek ontwikkeld bovendien, op hun manier? Weet je nu, hoe't in een roman zou toegaan? De vader laat je leeren, je wordt een beroemd kunstenaar, de gedachte aan de jonge juffrouw steunt je en wekt je op. Zij wachten als je terugkomt, beladen met laurieren - ik bedoel couranten vol trompetterende recensiën en briefjes vol

bestellingen - dan komt het slot van het vijfde bedrijf. De oude heer legt jou hand in de hare en dan fanfare voor het jonge paar!

Reinier.

Och, hoe kan u zoo praten? Laten we naar buiten gaan, zij kijken me zoo aan, of zij zeggen willen: Jou plaats is niet hier.

Duvernier.

Jonkman, 't ligt aan je zelf, om dat heele leger coquetteerende nuffen met jou te laten dwepen. Je hebt er juist een gezicht voor. Zie mij eens aan, ik ben leelijk als een schilderij zonder impressie, en toch wat loopen zij mij na, wat zijn ze dol op mijn krabbels!

Reinier.

Zullen wij nu gaan?

Duvernier.

Ja, ja, wij gaan al

(af)

Margaretha.

Hij is weg, Goddank! O, ik moet het papa bekennen, dat ik de oorzaak ben van zijn weigering. Hij kan mij niet uitstaan, en ik geloof waarlijk dat ik niet verliefd ben, maar dat ik van hem houd. En dat is veel erger. Ik hield tot nu alleen van papa, maar hoeveel, hoe vreeselijk veel! En als ik 't nu van hem ga doen, die zoo boos op mij is, dan word ik diep ongelukkig.

HET EERSTE MENUET. Naar J.F. Engel. (Zie blz. 183.)

HENRIETTE

(alle dames, die op haar afkomen, ontwijkend).

Neen, neen, doe maar geen moeite, ik kom niet koopen. Ik heb niets voor je Bulgaren over, laten die zichzelf helpen. Ik kom maar eens wat kermis houden,

(zij gaat naar een groepje onde dames, waaronder tante Cato. Margaretha verlaat met een paar kopjes thee haar kraampje. Men hoort allerlei uitroepen.)

Vreeselijk, ontzettend! Hoe griezelig! Ik word er naar van.

HENRIETTE.
Wat is er te doen? Waarom ben jelui zoo aan het huilen?

TANTE CATO.
Och kind! In 't eene ongeluk is nog niet voorzien of daar komt er een ander aan. In Wales is er zoo'n vreeselijk mijnongeluk geweest, 33 dooden en nog zooveel vermisten. Stel je dat toch eens vóór! Begraven te zijn in die duisternis, zonder uitkomst, zonder redding. Is het niet om te huiveren?

HENRIETTE.
Ja, dat is heel wat anders dan in zoo'n mooien tuin op een heerlijken zomeravond koopvrouw te spelen. Maar och! aan alles is een goede kant, nu kan men het spelletje weer spoedig eens gaan overdoen.

TANTE CATO.
En als ze niet dood zijn?

HENRIETTE.
Ja, dat is gekker, dan helpt het dansen niet eens meer.

MARGARETHA.
Een kopje thee, dames!

(zacht tot Henriette)

Ik moet je even spreken.

HENRIETTE.
Wel, mijn lief Japaneesje, wat zie je bleek!

OUDE DAME

(tot tante Cato.

En uw broer heeft de candidatuur toch aangenomen, hoor ik.

TANTE CATO.
Och, wat zullen die couranten weer veel van hem te vertellen hebben, alles wordt opgehaald van jaren herwaarts.

OUDE DAME.
Maar lieve Cato, hoe kan dat? Hij is candidaat van de beide kiesvereenigingen, hij komt er met vlag en wimpel door.

TANTE CATO.
Ja, maar die gemeene krant, het Volksblad.

MARGARETHA.
Nu, wat kan die zeggen? Goed of leugens, en tegen leugens is niemand bestand.

TANTE CATO.
Ach kind! In de zon zelf zijn vlekken, en het kleinste vlekje dat spreiden ze uit en maken dat het op iets heel ergs lijkt. Neen hoor, ik wou dat hij er niet mee begonnen was; ik weet wel dat ik in al dien tijd geen couranten lees.

HENRIETTE.
Maar tante, dat was uw dood.

TANTE CATO.
Ja, 't kan wel wezen, maar over mijn broer iets onaangenaams te moeten hooren, dat maakt mij heelemaal ziek.

HENRIETTE.
Dus liever dood dan ziek?

MARGARETHA

(tot Henriette).

Kom je mee?

HENRIETTE.
Ja zeker! Wat heb je op het hart?

MARGARETHA.
Ik heb zoo'n spijt, dat ik mij gisteren bij vrouw Smit zoo dwaas heb aangesteld. Die menschen schijnen nog eergevoel te hebben. Begrijp je dat, na zoo'n verleden?

HENRIETTE.
Waarom? Hoe kom je daar weer aan?

MARGARETHA.
Je weet, papa wou dien jongen laten leeren, en nu bedankt hij er voor! Hij wil er niets van weten, hij schijnt niets van papa te willen aannemen, zeker omdat ik papa's dochter ben. Dus ben ik oorzaak dat... dat Duvernier zegt, dat de kunst een verlies lijdt.

HENRIETTE.
Wat interesseer jij je voor de kunst? Dat wist ik niet, dat je zooveel over hadt voor kunst.

MARGARETHA.

Och, plaag me niet! Ik vind het zoo jammer dat die jongen zijn carrière weggooit uit lichtgeraaktheid op mij. Hij kan 't immers niet helpen, wat zijn moeder deed.

HENRIETTE.

Zóó! Ik mag 't wel van hem, 't is flink, heel flink en verstandig, en voor jou, kindjelief! is het een goede les! Ga niet zoo vierkant de wereld tegemoet! Men moet zelfs, al wil men de menschen goeddoen, weten te geven en te nemen. Later zal je het begrijpen hoe waar dat is: Tout savoir c'est tout pardonner. Misschien begrijp je dan ook die vrouw beter en beoordeelt haar minder hard.

MARGARETHA.

En zij heeft bekend...

HENRIETTE.

In elk geval, het pleit voor den jongen, dat hij zijn moeder zoo innig liefheeft. Stel je in zijn plaats, verbeeld je eens dat jou vader...

MARGARETHA.

O, foei, Henriette, wat een vergelijking, mijn vader en vrouw Smit...

HENRIETTE.

Men moet zich alles kunnen voorstellen, dat is de eenige manier om alles te weten en veel te kunnen vergeven.

MARGARETHA.

O, ik vind het zoo mooi van hem, zoo mooi, en daarom juist ben ik ontevreden op mijzelf. Hij maakt een beter figuur dan ik; maar waarom ook heeft zijn moeder gestolen?

HENRIETTE.

De verzoeking was groot misschien.

MARGARETHA.

Des te eervoller als zij die overwon.

HENRIETTE.

Och, wat ben je gelukkig, je kent niets, noch verzoeking, noch nederlaag.

MARGARETHA.

Maar ook geen overwinning!

HENRIETTE.

Je hebt nog veel te leeren, de school der onder-

vinding is nog voor je gesloten, en je moet maar niet hopen dat zij gauw voor je opengaat, want zij heeft maar één deur, die van de smart.

MARGARETHA.
Wat ben je ernstig, Jet!

HENRIETTE.
Dat word ik altijd wanneer anderen zoo dol zijn.

BREEVOORT.
Ik smacht van dorst, juffrouw Waldorp! en mijn vader eveneens. Wij zijn zoo moe, men heeft ons van alle kanten aangevallen en wij hebben zooveel veeren laten vallen.

MARGARETHA.
Wat zullen dat warme kleeren worden voor onze Bulgaartjes.

BREEVOORT.
Mijn vader wil uw kraampje zien!

1e HEER.
De gelegenheid is nu zoo mooi, daar is juist de Burgemeester.

(Burgemeester en Waldorp komen nader).

BURGEMEESTER.
Wel, mijnheer Waldorp, wat doet mij dat plezier, te hooren dat u zich het candidaatschap laat welgevallen. 't Is voor ons een uitkomst...

WALDORP.
't Heeft mij strijd genoeg gekost. Ik had gehoopt mijn laatste levensjaren in stille rust en kalmte...

ALLEN.
Uw laatste levensjaren - iemand in de kracht van zijn leven - 't zou zonde wezen u terug te trekken, u kan nog zooveel doen.

WALDORP.
Indische jaren rekenen dubbel! Ik verlangde naar een ambteloos leven, maar de heeren hebben zoo overtuigend gesproken en de keuze der beide kiesverenigingen is zoo vereerend, en al geloof ik nu meer aan de welwillendheid der heeren dan aan het verdiende hunner complimenten, en al begrijp ik dat er velen zijn, die beter de belangen van het land zullen kunnen behartigen...

VELE STEMMEN.
O neen, neen!

WALDORP.
... heb ik er in 's hemelsnaam maar in toegestemd, en als de stemmen der kiezers de uwe bekrachtigen, dan beloof ik mijn beste vermogens te wijden aan de trouwe vervulling van het mij geschonken mandaat.

Allen.

Hoera, hoera! Leve Waldorp!

(De muziek valt in, Margaretha omhelst haar vader, tante Cato drukt hem schreiend de hand, Elize en knechten. komen met champagne, groote beweging felicitatiën, klinken enz.)

Op uw candidatuur, op uw aanstaande verkiezing, op de Bulgaren!

Burgemeester.

Van harte, mijnheer Waldorp! Op uw vader, juffrouw Margaretha!

Jonker Breevoort

(tot Margaretha).

Van avond, van avond onze wals! Denktuer wel aan?

Margaretha.

Och, ik heb het veel te druk. Ik denk alleen aan mijn vader! Als ik ooit trouwen mocht, dan moet het iemand wezen die op hem gelijkt.

Breevoort.

Wie het niet doet, kan trachten hem gelijk te worden. Uw ideaal kent men ten minste.

Margaretha.

Ja, mijn ideaal! Lieve, beste vader!

Van der Swang en Jalink

(tegen elkander).

Wat een drukte! Wat een dwaze comedie. De Bulgaren zijn maar een voorwendsel.

Jalink.

Natuurlijk! 't Is om zijn candidatuur onder de haute volée populair te maken.

Van der Swang.

Wij zullen een harden dobber hebben.

Jalink.

Wij komen er niet.

Van der Swang.

Maar wij probeeren het toch. 't Is drommelsch jammer dat die Sonnen het niet aandurfde en zich terugtrok.

Jalink.

Wat kunnen wij voor kwaads van hem zeggen? Niemand gelooft het toch. Hij is nu de groote man.

Van der Swang.

Wij kunnen vertellen dat hij van burgerlijke afkomst is.

Jalink.

Maar dan slaat het Volksblad zijn eigen glazen in, en dan, wat voor burgerlijks is er aan? Zijn vader had een manufactuurzaak in Amsterdam. De schoonvader van den ouden Breevoort was brouwer.

VAN DER SWANG.

Hij is jong naar Indië gegaan en er viel niets op hem te zeggen, schijnt het. Je kunt wel liegen, maar 't is en blijft schermen in de lucht als er geen greintje waarheid bij zit.

JALINK.

Ja, hadden wij dat greintje maar.

VAN DER SWANG.

Dat jongmensch van zooeven gaf mij hoop, maar hij liet niets los.

JALINK.

Hoe heet hij?

VAN DER SWANG.

Smit, Reinier Smit.

JALINK.

Smit zeg je, Smit! 't Is waar ook, wij hebben zoo'n dronken dubbeltje van een verloopen aannemer bij ons aan het werk gehad, zou dat zijn vader zijn?

VAN DER SWANG.

Och, ik zou niet graag alles wat Smit heet den kost geven.

JALINK.

Men kan 't onderzoeken! Een dubbele borrel maakt de tong los en wij krijgen licht meer uit den vader dan uit den zoon.

VAN DER SWANG.

De vraag is of de vader het weet!

JALINK.

Ik ga hem opzoeken. 't Kan geen kwaad, en alles hangt nu af van onze activiteit.

TANTE CATO

(tot Van der Swang).

Mijnheer, vergis ik me niet? U is immers Redacteur van het Volksblad?

VAN DER SWANG.
Lid van de Redactie, mevrouw!

TANTE CATO.
Dat doet mij plezier eens een lid van een Redactie te spreken, en nu wij toch allen hier in vreugde zijn vergaderd, wilde ik u vragen u toch niet zoo op den achtergrond te houden. Dat voorspelt niets goeds voor mijn broer.

VAN DER SWANG.
Mevrouw! Dat is een beleediging.

TANTE CATO.
Och neen, neen, neen! Neem u het zoo niet op, als het u belieft. 't Is volstrekt niet mijn intentie u te beleedigen, maar ik wilde alleen een verstandig woordje met u spreken. Luistert u?

VAN DER SWANG.
Natuurlijk, mevrouw! Met genoegen!

TANTE CATO.
Och ziet u, ik heb nooit aan politiek gedaan. Wel lees ik heel veel couranten, maar ik lees daar niets uit dan de ongelukken. Daar heb ik zoo'n plezier in, of neen, plezier heb ik er niet in, want ik vind het allerakeligst, ik ril er van, maar juist dat griezelige, daar kan ik niet buiten en daarom lees ik zoo graag uw courant. Die kan zulke ongelukken zoo smakelijk vertellen, om zoo echt prettig er kippenvel van te krijgen.

VAN DER SWANG.
Zeer vereerend mevrouw!

TANTE CATO.
Wij hebben er ook een abonnement op.

VAN DER SWANG.
Dat doet mij genoegen, mevrouw!

TANTE CATO.
Zeker, ik ben altijd blij als het Woensdag of Zaterdag is en uw blaadje komt. Maar nu begrijpt u wel dat ik 't heel naar zou vinden, als dat gezellige krantje kwaad zou spreken van mijn broer, want dan moest ik natuurlijk mijn abonnement opzeggen.

VAN DER SWANG.
Dat zou ons ontzaglijk spijten.

TANTE CATO.
En 't zou er toch van moeten komen, als u het deed; zet u dus als 't u belieft niets over de verkiezing in de courant, wanneer u er geen goed van zeggen wil.

VAN DER SWANG.
Maar mevrouw, dat kunnen wij niet, uw broer behoort tot een heel andere partij dan wij.

Tante Cato.
Dat is toch geen reden om kwaad van hem te spreken.

Van Der Swang.
Kwaadspreken! Mevrouw, waarvoor ziet u ons aan? Wij spreken geen kwaad, wij bestrijden alleen zijn candidatuur.

Tante Cato.
Ja wel, dat weet ik wat dat beteekent, een candidatuur bestrijden; dat is zoo'n armen candidaat uitmaken voor alles wat leelijk is, en zijn grootvader en zijn overgrootmoeder uit het graf halen, om hen toe te takelen, dat zij er bont en blauw van zien, hem zelf zoo plukharen dat er geen haartje goed meer aan zit. Ja, ja, ik weet het nog wat u over Van der Dussen schreef.

Van der Swang.
Maar mevrouw, u begrijpt toch wel dat wij niet zonder reden iemand zullen zwart maken.

Tante Cato.
Dan is het nog veel erger, als er niets op iemand te zeggen valt. Anders is u gebonden aan dat ietsje, en nu kan u verzinnen zooveel u verkiest. Ik zeg niet dat u het doet, maar, maar... och kom! houd je niet zoo achteraf, Grethalief! Kom eens hier! breng mijnheer een glas champagne, dat is pittiger dan een kop thee. Mijnheer is redacteur van het Volksblad, je weet wel, die aardige, gezellige courant. Zou het nu niet zonde en jammer wezen als die courant kwaad van papa sprak?

Margaretha.
Och, wat voor kwaad kan men schrijven over papa? Ieder weet dat hij de eerlijkheid en de goedheid in persoon is, en wie iets anders zegt, die lastert.

Van der Swang.
Uw vertrouwen is bewonderenswaardig, juffrouw Waldorp.

Margaretha.
Als u mijn vader kende, zooals ik hem ken, zou u dat niet vinden.

Jalink

(zacht tot Van der Swang).

Victorie, victorie! Ik ben geslaagd boven verwachting.

Van der Swang.
't Werd tijd; zij wilden mij omkoopen en ik brand van verlangen, die vrouwtjes een toon lager te laten zingen.

Jalink.
Nu, dat zullen wij doen. Ik ontmoette Smit, hier vlak bij, voor de herberg ‘het Dorstige Hert’. Ik heb hem de tongriem losgesneden, en daar hoorde ik mij wat! 't Was Waldorp vóór en na, en 't komt er op neer dat Waldorp, vóór hij naar de Oost ging, kennis had aan een kinderjuffrouw, die onder verdenking van diefstal gevat werd. Hij maakte dat hij wegkwam en het meisje werd veroordeeld, want zij bekende schuld.

Van der Swang.
Maar dat kon Waldorp toch niet helpen.

Jalink.
't Mooiste komt aan... het meisje was onschuldig, maar zij heeft zijn schuld op zich genomen en onderging de straf.

Van der Swang.
En hoe kon die dronken kerel dat weten?

Jalink.
Later is hij met haar getrouwd. Zij is de moeder van Reinier.

Van der Swang.
Maar de zaak is verjaard en je hebt geen bewijzen.

Jalink.
Geen bewijzen, kijk dan maar eens! In dezen brief erkent Waldorp tegenover Augusta Telders volledige schuld. Al is de brief ook 24 jaar oud, wat zou dat? Voor ons is het voldoende.

Van der Swang.
En waar is de brief?

MIDDAGRUST. Naar V. Corcos. (Zie blz. 184).

Jalink.
Hier bij mij! De vrouw wil er geen gebruik van maken en de zoon, naar het schijnt, ook niet. Maar ik heb hem veel geld voorgespiegeld als ik de zaak in handen nam. Nu begrijp je wat ik ga doen?

Van der Swang.
Hem afdrukken?

Jalink.
Niet zoo dom! Neen, ik vraag Waldorp een onderhoud, en laat hem de keuze, ons een kapitaal uitkeeren, bedanken voor de candidatuur of alles komt in het Volksblad.

Van der Swang.
En als de brief valsch is?

Jalink.
Een knap man als hij dat bewijst. In elk geval maakt hij zich in dien tusschentijd onmogelijk.

Van der Swang.
Het kan me spijten voor dat lieve meisje.

Jalink.
En zooeven wilde je ze een toontje lager doen zingen?

Van der Swang.
O, ik bedoelde eigenlijk die oude malloot, maar dat kind is zoo gelukkig in haar liefde en vereering voor haar vader. Als mijn Jansje geleefd had, zou zij even oud zijn geweest.

Jalink.
Kom, geen sentiment! Daarmee houdt een journalist zich niet op. Wees blij dat we zoo ver zijn.

Van der Swang.
Ja, je hebt gelijk, 't moet gaan, zooals het gaat. Verduiveld, wat worden zij luidruchtig.

Allen.
Leve de Burgemeester, leve Waldorp, leve Waldorp!

Henriette

(ter zijde).

Zij roepen mij veel te hard: ‘Hosanna!’

Elize.
Mijnheer, daar is een man aan de deur, dien ik maar niet kan wegkrijgen. Hij is een beetje après boire, geloof ik, en wil u spreken.

Tante Cato.

Maar Lize, je weet toch ook dat het nu niet gaat.

ELIZE.
Ik heb 't wel gezegd, maar hij blijft heel gemoedereerd op zijn stuk staan.

SMIT

(van buiten met dubbele tong).

Hel en duivel! Wil jelui mij verd... wel eens loslaten. Ik moet je meneer spreken. Een mooie meneer! Ik weet heel goed, drommelsche gouden torren, wat jelui van mij denkt. Ik ben een dronklap, een voetveeg, een varken! Ja, praat maar toe, jelui meneer is heel wat ergers.

(Hij rukt zich los en vliegt in verwilderden toestand het tooneel op. Allen stuiven op zijde).

Goedendag allemaal! Wie van u is mijnheer Waldorp?

(De knechten willen hem wegvoeren)

. Laat me los, zeg ik jelui, laat me los! Maak mij niet dol. Ik moet een enkel woordje met je mijnheer spreken.

(Groote schrik. Margaretha klampt zich aan haar vader vast).

Zoo wordt een arme man behandeld, omdat hij niet zoo mooi gekleed is als die grootheid daar, maar ik ben niets minder dan jelui. Gepleisterde graven, van buiten heel bont, van binnen verrot! hoor je, verrot!

WALDORP.
Ik begrijp je bedoeling niet, vriend!

SMIT.
Ach, kom! vat je mijn bedoeling niet, hé? Maar je vriend ben ik niet en dat zal je ondervinden ook; want dan zullen ze het allen weten, die groote hansen, wat een fielt hun kameraad is geweest in zijn jeugd.

MARGARETHA.
Pa, ik ben zoo bang! Is er geen politie?

WALDORP

(tot de knechten).

Roept een agent, die man is razend!

SMIT.
Wat blief? Ik razend? En moet jij een agent hebben? Voor wie, voor jou of voor mij? Ha, ha! De politie zal hier eer komen dan je lief is, maar niet voor mij, voor jou, bedrieger, leugenaar, dief!

MARGARETHA.
Wil je wel eens zwijgen, leelijke man?

WALDORP.

Kind, bedaard!

HENRIETTE.
Mijn God, wat wordt hij bleek! Dat is de man van vrouw Smit, Margaretha!

MARGARETHA.
O, dan begrijp ik het. 't Is alweer mijn schuld.

SMIT

(Jalink ziende).

Ha, ben jij er ook? Waar is de brief? Ik moet den brief hebben, ik wil hem hier voorlezen. Hier voor al die menschen, die in hem een model van braafheid zien en van eerlijkheid.

JALINK.
Och, houd je stil, denk aan onze afspraak, en gooi je eigen glazen niet in.

SMIT.
Geef hier den brief! Ik heb niemand noodig, ik zal mijzelf wel recht bezorgen. Wat drommel, 't is toch mijn brief!

JALINK.
Strakjes, nu nog niet! Ga naar huis, ik zal je wel brengen.

SMIT.
Wat, denk jij misschien ook dat ik een dropje te veel heb gebruikt? Dat is niet waar, voor den drommel niet, maar ik wil recht verkrijgen voor mijzelf, voor mijn vrouw, voor mijn kind. Een vader, die niet voor zijn kind strijdt, is niet waard dat de zon hem beschijnt. Geef den brief, zeg ik je, de brief, verd....! de brief.

JALINK.
Meneer Waldorp! Die man laat mij geen rust. De brief is in mijn bezit. Wil u hem koopen?

WALDORP.
Ik weet van geen brief af. De politie!

MARGARETHA.
Vader, laat ons naar binnen gaan! Tegen zoo'n dollen man is niets te beginnen.

SMIT.
Jonge juffertje! Kijk me niet zoo uit de hoogte aan. Mijn vrouw krijgt de kroon op haar hoofd en jelui, met je rijkdom, gaat de modder in. Wij zijn wel arm, maar nu hebben wij eer. Dat staat in den brief; die vader van je heeft ons onze eer ontstolen, maar nu krijgen wij ze terug, dat staat in den brief,

waarachtig 't staat er, dat kan je nu lezen. Geef hier den brief, of ik sla je een ongeluk!

JALINK.
Mijnheer Waldorp, wat moet ik doen? U weet welken brief die man bedoelt. Hoeveel is hij u waard?

WALDORP.
Dronkemanspraatjes!

REINIER

(komt binnenstuiven).

Vader, kom toch mee! Wat doet u toch hier? U hoort er niet!

SMIT.
Hoor ik hier niet? Jou kwâjongen, wat weet jij daarvan? Ik hoor hier juist wel; en je weet niet wat ik kom doen? Recht verkrijgen voor jou en je moeder, en nog behandel je mij als een boef. Maar ik kan niets, zoolang ik den brief niet heb, en die vent heeft den brief, waarachtig, zoowaar als ik Herman Smit heet en mijn vrouw het oude liefje van dien grooten mijnheer was, zoowaar heeft hij den brief!

REINIER.
Och vader, hoor toch naar reden!

ELIZE.
Daar zijn de agenten!

SMIT.
Nu, vóór dat zij mij inrekenen, zal ik 't zeggen. Hier, dat iedereen het hoort! Die groote hans, de eigenaar van dit huis, heeft gestolen en mijn vrouw heeft er voor gezeten, omdat zij zoo gek op hem was.

MARGARETHA.
O foei, wat schandelijke taal!

SMIT.
En dat heer daar, met dat hongerige gezicht, die heeft den brief, waarin hij alles bekent. Otto Waldorp aan Gusta Telders! 't Is 25 jaar geleden, maar alles komt eens aan het licht.

MARGARETHA.
Vader, niemand gelooft het! Zeg hem, dat het een schandelijke leugen is.

ALLEN.
Hoe brutaal, zoo iets te verzinnen.

SMIT.
Ontken 't, als je durft! Zeg dat ik lieg! En jij, die den brief gelezen hebt, vertel hun dat het niet waar is.

BURGEMEESTER.
Een schandelijke intrige is het; een verkiezingsmanoeuvre, men begrijpt wel door wie op het touw gezet. Waldorp, je begrijpt dat niemand aan die dronkemanstaal geloof hecht.

JALINK.
Burgemeester, ik verzoek u voorzichtiger te zijn in uw uitdrukkingen. U bedoelt natuurlijk het Volksblad, den zondenbok van uw partij, en het is er toch heel onschuldig aan. Er is niets op het touw gezet en die man spreekt de zuivere waarheid. Ik heb een brief in handen, door Otto Waldorp geschreven aan Augusta Telders, waarin hij bekent f 1000 gestolen te hebben van den heer Roodenburg, voor welken diefstal zij onschuldig heeft gezeten.

REINIER

(tot Smit).

Vader, ga met mij mee, wacht niet tot de politie er zich mee bemoeit.

SMIT.
Moet jij mij afvallen, je eigen vader?

REINIER.
Vader, moeder wil het niet!

SMIT.
Ik maal wat om je moeder!

(De politieagenten grijpen Smit aan en voeren hem, ondanks zijn tegenstand, mee. Waldorp staat versuft alles aan te zien).

BURGEMEESTER.
Waldorp, die brief is natuurlijk vervalscht. 't Is een lage chantage. Wij kennen en achten u allen, uw woord is ons genoeg.

MARGARETHA.
Ja, ja, zeker!

BURGEMEESTER.
Ik begrijp u, het is u te min u te verantwoorden; het is niet voor mij dat ik het vraag, maar in het belang van uw positie, van uw candidatuur, vooral tegenover de heeren van het Volksblad, die er anders munt uit zullen slaan, verklaar dat de brief een laag verzinsel is.

SMIT

(uit de verte).

Dief, bedrieger! Ik zal recht verkrijgen.

MARGARETHA.

Vader, liefste vader! Zeg dat woord, wat de Burgemeester van u vraagt. Och, wat heeft u dat aangegrepen. U ziet zoo bleek. Die man is immers niet bij zijn verstand. Anders zou hij zulke leugens niet verzinnen.

TANTE CATO.
't Is meer dan schande! Onder de oogen van den Burgemeester, zoo'n scène! Morgen staat het in alle couranten, en dat hebben die lui er zeker om gedaan.

BURGEMEESTER.
Waldorp! 't Schokt je vreeselijk, wij begrijpen dat. Zeg niets, dat is niet noodig, geef mij alleen de hand in het gezicht van allen, tot bewijs dat je de man van eer bent, waarvoor wij je houden.

VAN DER SWANG.
Met een heer van het Volksblad hadden zij zooveel consideratie niet.

BURGEMEESTER.
Hier is mijn hand, Waldorp! Wij vertrouwen je!

ALLEN.
En de mijne, de mijne.

WALDORP

(uit zijn verdooving ontwakend).

Die man heeft gelijk. Ik verdien uw handdruk niet, de brief is echt!

(Hij zakt in elkander, Margaretha valt met een gil in de armen van Henriette, allen staan in de houding van de grootste ontsteltenis).

Slot volgt.

Het eerste menuet.

Waren de kinderen vroeger werkelijk kalmer, hoofscher, in één woord ‘netter’ dan thans? Men zou het zeggen, als men dit groepje miniatuurwezentjes ziet uit een vorige eeuw. Wat dansen zij daar bedaard, keurig, met afgemeten pasjes, hoe sierlijk houden zij de rokken op, precies zooals zij het haar moeder, oudere zusters en haar cavaliers hebben zien doen!

Dat kleine markiesje, hoe galant leidt hij zijn veel grootere dame ten dans; wat ziet hij haar smachtend

en groot-menschachtig aan. En die anderen bewegen zich ook op de maat van een menuet, die een hunner stellig neuriet. Maar minder aardig is het accompagnement van het boerenjongetje, op den grond gevallen naast een omgestort kopje melk; hier is 't de natuur, die zich luide uitspreekt boven aangeleerde vormen en aangewende sierlijkheid van manieren. De twee aardige meisjes zijn er ook niet meer bij; zij vergeten haar ernstigen dans en wijden haar volle aandacht aan het luidkeels schreeuwende knaapje.

De kleine meid met haar verwarde haren, waarin zij een paar madeliefjes gestoken heeft, is ook bepaald niet van het hout, waarvan men markiezinnen snijdt; zij zal veel liever met den kleinen Koos in het zand ravotten dan die bestudeerde, stijve pasjes maken.

Maar dat paartje op den voorgrond, let er op! Over een jaar of wat is zij ongetwijfeld het sieraad der hofbals en haar kleine cavalier zal voor haar niet behoeven onder te doen.

Zooals de ouden zingen, piepen de jongen, maar ook zooals de jongen piepen, wanneer zij nog kind zijn, zoo zingen zij later, zelf oud geworden.

Als het zingen maar niet valsch en onwelluidend klinkt, dan is er geen kwaad bij.

Onze dames van den ‘Kinderbond’ moeten wel juichen, als zij dit bedaarde troepje ten voorbeeld kunnen stellen aan de wilde benden van stoute finde-siècle-kinderen, die zij beschaven en fatsoeneeren willen.

Middagrust.

Kan men dan geen oogenblik rusten in de schaduw op een warmen zomermiddag? Als men dat ten minste rusten noemen mag, wanneer de bezige vingers bijna werktuiglijk nog de breipennen in beweging brengen en alleen de geest zich verpoost in droomerige, zoete hoop, in aangename herinneringen, terwijl de blik op het geestige spel der zonnestralen in het frissche groen gevestigd is.

En die nare jongen met zijn korenaar, die haar kittelt en ondeugend lachend het oogenblik afwacht, waarop zij uit haar rustige rust zal opschrikken en verbaasd omkijken of haar een wesp gestoken heeft - hoe kan hij zijn zuster of vriendin dat oogenblikje van kalmte misgunnen? Hij weet toch hoe zij altijd in de weer is, om moeder te helpen, de broertjes en zusjes van het noodige te voorzien. Hij zelf is te lui om zich te overwerken, maar anderen plagen, dat kan hij als de beste, en daarom gunt hij het lieve meisje ook niet haar welverdiende middagrust.

Uit ‘Mijn krans’.

'k Zend u mijn krans
  van kleine, droeve zangen,
Vol van mijn tranen
  en mijn stil verlangen.
Hoort ge die zachte
  weemoedsstemmen nu?
Voelt ge mijn groete?
  ze is alleen voor u.
  Lachende velden vol goudgeel graan,
  Hier ben ik blij aan uw zijde gegaan.

Zonnige luchten vol vog'lenzang,
- Toch is mijn harte zoo zwaar en zoo bang.

Ruischende zéfier vol frischheid en kracht.
Mij heeft die zéfier geen moed meer gebracht.

Alles is drukkend en zwaar als lood -
De vriend, die mij liefhad, is lang al dood.

Omhuld van klimopbladen
Rust daar een blok van steen;
Dat is daar staan gebleven
Door lange eeuwen heen.

Wij hebben lachend samen
Het eenmaal aangezien.
‘Het was wel de ruïne
Van een kasteel misschien.’

Nu zijn uw luchtkasteelen
Gebroken door het Lot.
O, hadden we luchthartig
Dien steenhoop niet bespot!

Wat slechts is staan gebleven
Is mijn Herinnering,
En 'k wind daarom als klimop
Mijn liedren, lieveling.

Een breede streep van bleeken morgenschemer
Verbreekt den nacht van 't duister firmament.
En 't winnend licht, nog voller, heller, dieper,
Omhult het wolkbeeld, dat zijn krachten kent.
En straks ontwaakt de hemel uit zijn droomen,
En bloost, en gloeit en hoopt: de dag zal komen.

Mijn zieleland lag droomend als die wolken.
Toen kwam dat licht - een breede, zachte glans,
Die heller werd, en lichter, voller, dieper,
Mijn zonnegloed, mijn licht, mijn Leven thans.
En siddrend waak ik uit mijn ochtenddroomen,
En kniel voor 't rozenlicht: De dag zal komen!

Mijn hart, het is een lichte bloem
Met geuren van gezang;
Maar raakt ge koud haar blaadren aan,
Dan sluit ze zich zoo bang.

Mijn hart, het is een zonneland
Vol gouden toovergloed,
Waar 'k telkens weer de glansenkracht
Van éénen blik ontmoet.

Mijn hart, het is een Paradijs,
Nu er mijn koning woont;
Maar 't werd een droef, koud ijspaleis,
Werd ooit mijn vorst onttroond.

ELSE VAN BRABANT.

(Fragmenten uit den cyclus ‘Lente-liefde’).

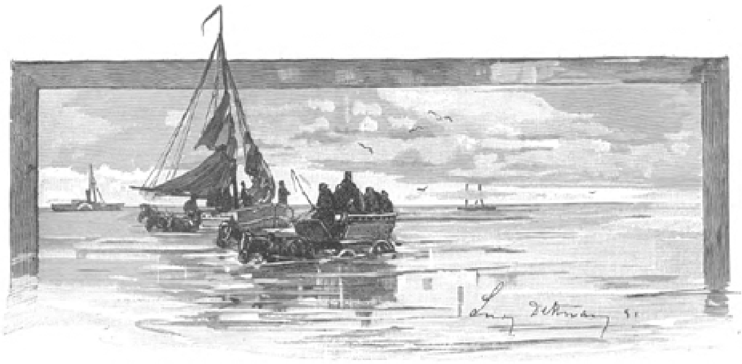

HET LANDEN DER PASSAGIERS OP JUIST.

Norderney, de noordzee-badplaats, door Mevr. Henriette P. Met drie gravures.

Zeven eilanden: Borkum, Juist, Norderney, Baltrum, Langeroog, Spiekeroog en Wangeroog, zijn het, die als golfbrekers vóór het Noord-Duitsche kustland tusschen de monden van de Eems en de Wezer liggen, en als zoodanig een reusachtig bolwerk voor het vasteland tegen de woeste Noordzee vormen. Het grootste en gunstigst gelegene van al die Oost-Friesche eilanden, het ongeveer drie uur lange en twee uur breede Norderney, heeft zich sedert de laatste vijftien jaren tot een zeebadplaats van den eersten rang ontwikkeld, die thans op een jaarlijksch bezoek van ongeveer zes- à zevenduizend badgasten kan roemen. De plaats Norderney zelf, die omstreeks 2000 bewoners telt, ligt in den zuidwestelijken hoek van het eiland en bestaat meerendeels uit lage visschershuisjes, waarboven slechts enkele grootere gebouwen uitsteken. Het badhuis staat onder beheer van den Pruisischen Staat en wordt door een koninklijken badcommissaris bestuurd. Onder de openbare inrichtingen telt men er: het conversatiegebouw, met eet- en danszalen, schouwburg, billard-, speel- en leeskamers; de rechts daarvoor gelegen bazaar, het groote logeergebouw, het ‘strandhallen-etablissement’ met zijne groote, door een glazen veranda omgeven concertplaats, voorts de Victoriahal aan het damesstrand en de zoogenaamde ‘Vergiftent’ - beide drukbezochte restauratiën - aan het heerenstrand, benevens eindelijk het nieuwe badhuis voor warme zeebaden. Bijzondere vermelding verdient nog het op initiatief van den te vroeg gestorven professor Dr. Beneke te Marburg gestichte kinderziekenhuis, voor de opname en verpleging van scrophulose kinderen. Diezelfde geleerde heeft ook het eerst de aandacht gevestigd op de voordeelen, die een winterverblijf op Norderney oplevert, vooral voor borstlijders, in tegenstelling van vele zuidelijker badplaatsen, - wat natuurlijk een vermeerderd bezoek ten gevolge zal hebben.

Een groot aantal hotels, het blok huizen van de Bremer bouwmaatschappij met over de honderd woningen en eene eigene restauratie, bieden - evenals de meeste particuliere huizen der plaats - eene rijke keuze van woningen aan, zoodat er altijd voor ongeveer 3000 tegelijkertijd aanwezige badgasten gemakkelijk huisvesting te vinden is. De villa's van den heer Von Trese, van de graven Wedel en Knyphausen, benevens eene nieuwe, met subsidie van Keizer Wilhelm I gebouwde kerk, vormen

een sieraad der badplaats; verder vindt men er een synagoge, terwijl er ook eenige jaren geleden een nieuwe Katholieke kerk is gebouwd. De in 1873 verrezen, omstreeks 40 meter hooge vuurtoren is kosteloos voor de badgasten te bezichtigen, mits zij in het bezit zijn van een door de badhuis-administratie afgegeven toegangsbiljet.

Het voornaamste vereenigingspunt van het badhuisleven op Norderney bestaat in het strand met zijne heerlijke golfslagen, en wel hoofdzakelijk gedurende den badtijd van den vroegen morgen tot twee uur in den middag. De badplaatsen voor heeren, het zoogenaamde heerenstrand, liggen aan den noordwestelijken kant, en het 'damesstrand' bevindt zich aan de zuidwestelijke zijde van het eiland; op de eerstgenoemde plaats fungeeren badknechts, en op de andere badvrouwen, om den badgasten in het water de noodige diensten te bewijzen. Na den badtijd doet het strand dienst als geliefkoosde wandelplaats, die aan de landzijde door de gedeeltelijk met helm, de bekende grassoort, begroeide duinen begrensd wordt, welke heel de overige ruimte van het smalle, langwerpig gevormde eiland innemen.

Er is op Norderney geen gebrek aan velerlei uitspanningen, die den badgasten vanwege de administratie worden aangeboden; eene voortreffelijke badkapel geeft driemaal daags concerten, en voorts hebben er steeds talrijke réunies, bals, concerten en opstijgingen van luchtballons plaats. Voor den jachtvriend geven de tallooze wilde konijnen, benevens de zeevogels enz. gelegenheid tot beoefening van het edele jachtvermaak; voor liefhebbers van avonturen hebben ook de zeehondenjachten op de bij ebbe boven het water

uitstekende zandbanken of platen iets bijzonder aan trekkelijks, - jammer genoeg echter worden deze dieren ten gevolge van de voortdurende vervolgingen met ieder jaar schuwer. Bovendien zij nog vermeld, dat men het eiland Norderney langs verschillende wegen bereiken kan: allereerst uit Bremen of Bremerhaven, en ook uit Emden en Leer, per stoomboot; voorts kan men ook met den omnibus van Emden naar Norden en Nordeich rijden, vanwaar dagelijks gelegenheid tot overvaart met een stoomboot (in omstreeks een half uur) te vinden is. Wie eindelijk den overtocht over zee geheel vermijden wil, kan ook bij eb uit Nordeich per rijtuig over de alsdan begaanbare Wadden naar het eiland komen.

De eerste aanblik, dien Norderney, evenals al de andere smalle, lage, schijnbaar totaal van plantengroei verstoken Oost-Friesche eilanden voor den uit de richting van den Dollart noordwaarts stoomenden badgast oplevert, is voorloopig evenmin opvroolijkend als bemoedigend. Heeft de reiziger wellicht gelegenheid om van het dek zijner stoomboot waar te nemen, hoe in de verte de gasten van een ander, naar het eiland Juist bestemd stoomschip in zeilbooten 'overgeleden' worden en na een korte vaart 'overstappen,' dat wil zeggen: op hoogwielige wagens moeten klauteren, welker paarden tot aan hun hals in de troebele Waddenzee staan (zie bijbehoorende afbeelding), dan verdwijnt voor hem al heel spoedig het ideaal, dat hij zich van de Noordzee gevormd heeft. Doch dat maakt niets uit! Hij zal ze toch nog wel liefkrijgen, die 'zandhoopen,' die 'troosteloos grauwe Wadden-woestijn,' en ook de menschen, die 'koudbloedige vischgezichten,' die hem bij het landen de behulpzame hand bieden. Maar voor zenuwachtig prikkelbare menschen is zulk een aanblik een ware 'rijstebrijberg,' dien ze moeten doorworstelen om het echte Luilekkerlandsche Norderney te genieten.

Een van die deerniswekkende nerveuzen klaagde mij eens op werkelijk hartbrekenden toon zijn nood. Hij was door een Karlsbader parforce-kuur met plus minus 25 kilo lichaamsgewicht verminderd, en moest nu op Norderney de daarbij verloren zenuwkracht weer zien te herwinnen. Als een toonbeeld van ellende, zijne knieën zorgvuldig door een plaid beschut, zag ik hem op een goeden morgen half slapend in den strandstoel zitten, dien ik a l l e e n het recht had in gebruik te nemen.

'Mijnheer, die stoel behoort mij toe!' waagde ik met dames-schroomvalligheid den sluimeraar toe te roepen, toen ik op het gewone voormiddaguur aan het strand een poosje wilde gaan 'zitten wandelen.' Een weerbarstig gebrom was het eenige antwoord, waarmee hij mij verwaardigde.

'Mijnheer!' klonk het thans wat krachtiger van mijne lippen.

'Wat verlangt gij van mij?' snauwde de zwaarlijvige gentleman mij nu plotseling toe.

Doch toen ik verschrikt terugdeinsde, maakte hij, boos op zichzelven, toch beleefd zijn excuus, en hief hij daarna zijn klaaglied over die 'afschuwelijke zandwoestijn Norderney' aan, waar een fatsoenlijk mensch niet eens zooveel schaduw kon vinden als door een lucifer werd voortgebracht, en waar aan rust eigenlijk niet te denken was, omdat alles, rondom en boven en beneden, zich in voortdurende beweging bevond. Die verd... de vervelende zee, dat nog verd... dere losse zand, de afschuwelijke wind, die door de dikste kleederen blies, en natuurlijk in de allereerste plaats de menschen, die bovendien nog, bijna als om hem te bespotten, allen zulke onbeschaamd genoegelijke gezichten trokken, enz. enz. enz.

‘Wanneer is u dan eigenlijk aangekomen?’ vroeg ik, terwijl het mij groote moeite kostte om een glimlachje te onderdrukken.

‘Gisterenavond! Nu, en tot overmaat van ramp dan ook nog dat akelige eten en de nog akeliger bedden - oooo! - ik ga morgen den dag weer weg!’

‘Maar zou het toch eigenlijk niet raadzamer zijn, de zaak ten minste acht dagen lang eens aan te zien, wijl u nu toch eenmaal hier is?’

Acht dagen later vond ik den voormaligen Karlsbader stil vergenoegd een eindweegs verder in zijn eigen strandstoel zitten; zijne voeten rustten op een veldstoeltje, waaronder het water van den opkomenden vloed heen en weder spoelde. De brave man was zóó tot over de ooren in zijne courant verdiept, dat hij op het vroolijke gewoel der kinderen en der wandelaars aan het strand volstrekt geen acht sloeg. Eerst toen ik vlak voorbij hem liep, keek hij op.

‘Wat! is u nòg op Norderney?’ vroeg ik schertsend. En nu kwam dan het hooge woord er uit: dat de aanvankelijk zoo verbolgen badgast zich in dien korten tijd tot een ‘enthousiasten vriend van het zeezout en het stuivende zand’ had bekeerd - 's mans eigene woorden! Hij dweepte nu letterlijk met het voortreffelijke eiland en zijne inrichtingen, die hij in alle opzichten volmaakt vond; zelfs de bedden waren aanmerkelijk in zijne achting gestegen, en voor de keuken-producten koesterde hij zelfs een gevoel van stille hoogachting: ‘al de zegeningen eener groote stad zijn hier dan ook vereenigd, van het abattoir en de waterleiding af tot aan het electrisch licht toe, dat 's avonds de strand-promenade met een waarlijk tooverachtigen glans bestraalt!’ (Zie bijgaande afbeelding.) Hij werd inderdaad poëtisch! ‘Ja, ik kan zelfs mijn krant hier aan den oever van het bruisende zeevlak lezen, in plaats van in de gesloten kurzaal, dank zij de beroemde “strandbibliotheek” van Herman Braams - en, weet ge, wanneer ik den vloed hooger en hooger zie stijgen en hier dan de fondsenlijst zoo voor mij heb - dan krijgt men nieuwen moed, ziet ge! O ja, het is toch wel heerlijk, hier op Norderney!’

De Saulus was tot een Paulus geworden, natuurlijk niet omdat Norderney in den tijd van acht dagen totaal veranderd was, maar omdat zeelucht en zeebaden hunne werkingen gedaan hadden, en het lichaam zich daarom frisch, het gemoed zich vroolijk en opgeruimd gevoelde. Zoo is het reeds met duizenden ‘nieuwelingen’ gegaan!

Heeft zulk een nieuweling op zijne eerste wandeling de moderne villa's aan het Westerstrand bewonderd, in het ‘Strandetablissement’ een ontbijt gebruikt, en den ‘Mariënheuvel’ beklommen, om daar uit het paviljoen den Borkumschen vuurtoren te zoeken, die in donkere avonden tot hier zijn schijnsel werpt; heeft hij verder in de ‘Victoriahal’ een bezoek afgelegd, en zich tegelijkertijd in de aan den

voet van dezen eleganten restaurant gelegen 'strandstoelen-kolonie' (zie de afbeelding op blz. 188) kostelijk geamuseerd met de frissche, woelige drukte der honderd en nogmaals honderd heeren en dames, die allen afzonderlijk, zooals de slakken, in hun huisje zitten, om den aanblik der zee en de zilte zeelucht te genieten (wat echter niet belet, dat er desondanks heel druk geconverseerd, gemediceerd en vooral zeer ijverig 'geflirt' wordt) - dan heeft hij in de meeste gevallen alweder een teleurstelling te overwinnen. Hij heeft 'poëtischen eenvoud' en 'onvervalschte natuur' op dit eiland verwacht; en in plaats daarvan vindt hij de 'soesa' eener gedeeltelijk hypergeblaseerde menschheid, die hier uit alle wereldstreken samenkomt, om hare geruïneerde zenuwen weer op streek te helpen.

Kunst in huis.
Humoreske, door Amico di Casa.

Ja, wij waren nu wezenlijk getrouwd! De predikant had onze handen ineengelegd en den zegen des hemels over onze echtvereeniging uitgesproken. Toen hij ons daarna hartelijk gelukwenschte, stonden hem de tranen in de oogen en gaf hij mijne Jeanne, die hij twintig jaar geleden gedoopt had, met vaderlijke liefde een kus. Daarop volgde er een lange rij van familieleden, vrienden en bekenden, en elk hunner bracht ons zijne goede wenschen toe.

Een der eersten was tante Betsy. Zij is eigenlijk een tante van Jeanne; maar wij beiden, mijn vrouwtje en ik, houden evenveel van haar, want een beter, trouwer en liefdevoller tante is er stellig in heel Amsterdam, neen! in heel het ondermaansche niet te vinden: nooit iemand tot last, nooit in den weg loopend, en altijd bij de hand, wanneer men haar noodig heeft.

'Beste Adriaan! lieve Jeanne!' begon zij, terwijl zij naar ons toe kwam, 'van ganscher harte gelukgewenscht met uwe echtverbintenis! Mijn huwelijkscadeau.... hm! ja.... het is eigenlijk een beetje groot, en kan niet zoo heel gemakkelijk vervoerd worden.... daarom heb ik maar order gegeven, dat men het direct aan uwe nieuwe woning in de Vondelstraat zou laten bezorgen. En wanneer gij van uw huwelijksreisje terugkomt, zal mijn cadeau u reeds opwachten en welkom heeten. Naar ik hoop, zal het u wel bevallen.'

'Natuurlijk zal het ons bevallen, lieve tante! Wij zouden er blijde mee zijn, al was het ook maar een stuk hout!' verzekerde Jeanne, terwijl zij hare goede tante met de meeste hartelijkheid omhelsde en kuste. Wel twintigmaal gedurende onze huwelijksreis dachten wij aan het cadeau; wij peinsden ons bijna suf en verdiepten ons in een zee van gissingen, wat 'dat groote ding' dan toch wel zou kunnen wezen. Eindelijk, na veertien gelukkige dagen vol liefde en vreugde, stond onze vigelante in de Vondelstraat stil voor het aardige huisje, waarin wij ons nieuwe leven zouden aanvangen. Ik hielp Jeanne uit het rijtuig en riep: 'Welkom thuis, mijn schat! mijn lieveling!'

Zij gaf mij haastig een kus, liep voor mij uit het huis in, en zeide: 'Nu zullen wij het zien!'

En.... och ja! wij zagen het maar al te spoedig! Dientje had ter eere van onze aankomst de nieuwe huiskamer geïllumineerd, en in hare opgetogenheid al de dingen

aangestoken, die voor aansteken vatbaar waren. Het cadeau van oom George: de groote hanglamp, brandde boven de tafel in het midden der kamer. Op elk der bronzen armluchters, op den schoorsteenmantel, had zij vier roode waskaarsen aangestoken. Die bronzen luchters hadden wij van neef Hovekamp in ons huishouden gekregen. Ook de beide studeerlampen daartegenover, op de piano, die mij door twee mijner vrienden vereerd waren, stonden in volle glorie te branden. En.... al die glans en al dat licht straalde ter eere van tante Betsy's cadeau, dat zich aan het andere einde der kamer, tegenover de deur, terstond aan ieders blikken opdrong!

Het was in één woord een allerafschuwelijkste schilderij: een voorstelling der bekende gelijkenis van den Verloren Zoon. Door welk een monsterverbond van list en sluwheid onze goede tante Betsy in den winkel gelokt was, juist toen de vijftig gulden, die zij voor Jeanne's huwelijkscadeau bestemd had, haar in den zak brandden, weet ik niet; door welk een schaamtelooze bedriegerij het den verkooper gelukte, haar dit akelige knoeiwerk aan te smeren, zal wel altijd een onopgelost raadsel blijven. Enfin, ons lot was beslist! Wij hadden een ‘kunststuk’ in huis!

De schilderij was zes voet hoog en acht voet lang, de lijst reusachtig groot en vrij kostbaar, maar de voorstelling zelve in de hoogste mate smakeloos! Midden op het doek zag men bij een feestmaal een groep menschen, namelijk den ‘verloren zoon’, zijne ouders en een aantal gasten, die gezamenlijk zijne thuiskomst zouden vieren. Op den achtergrond, boven op een galerij, stond een troep zingend volk, en daaronder - maar toch op een grooten afstand van de gasten, en slechts zwak verlicht - zag men dansers en danseressen, die een tamboerijn boven hun hoofd zwaaiden. Dit alles had in de open lucht plaats, maar toch onder portieken en zuilen. Aan den rechterkant en volgens de bedoeling van den ‘kunstenaar’ in het verre verschiet, stond een man in zijn hemdsmouwen de zwijnen met karnemelk te voeren. Aan den anderen kant, bij wijze van pendant, zag men een slachter, die een kalf den hals afsneed. Te oordeelen naar een toespeling, die tante Betsy zich ontvallen liet, moest ik het er voor houden, dat deze gelukkige vereeniging van drie gebeurtenissen op één doek haar tot het besluit gebracht had om deze schilderij te koopen. ‘Het stelt de geheele gelijkenis in één tafereel voor,’ riep zij vol geestdrift uit, ‘en niet een gedeelte er van!’

Daar hing dan nu de schilderij, en zij nam bijna een geheelen wand van onze huiskamer in beslag, die wij zoo netjes gemeubileerd hadden en waarin mijne lieve Jeanne het grootste gedeelte van den dag wilde doorbrengen. Wij sloegen er een blik op, hoorden Dientje's dwepende bewondering stilzwijgend aan, en liepen zoo gezwind mogelijk weg, naar de eetkamer, en van daar naar mijne werkkamer, om alles in oogenschouw te nemen. Hier liet ik nu eindelijk Jeanne in mijn leuningstoel plaats nemen,

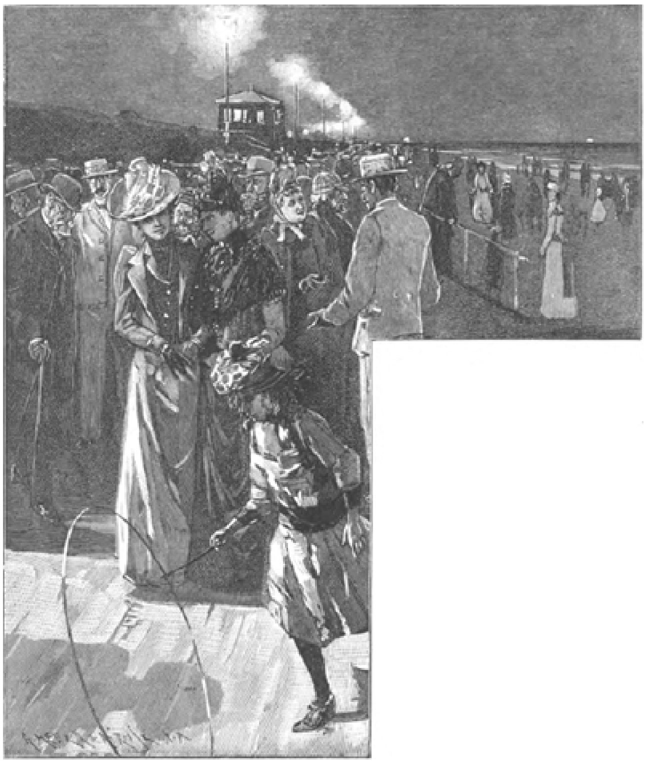

NORDERNEY: AVONDWANDELING.

haalde een lamp uit de huiskamer, en gaf Dientje last om al de overige lampen en kaarsen uit te blazen.

Maar zoo kon het niet alle dagen gaan! Wanneer er menschen voor zaken kwamen, kon Jeanne niet bij mij in de kamer blijven. Zij was te trotsch om zich buiten hare eigene vier muren te laten verdrijven, en streed een tijdlang dapper tegen hare gevoelens.

'Tante Betsy heeft toch zeker niet de bedoeling gehad, mij de rust in mijn eigen huis te ontrooven? Waarom zou ik boven in de slaapkamer gaan zitten, wanneer ik zulk een mooie huiskamer heb!'

Met deze en dergelijke woorden sprak Jeanne zichzelve moed in; maar zij had te veel op hare krachten vertrouwd.

'Als ik hier altijd alleen zat,' verklaarde zij, 'dan zou het nog wel zijn uit te houden; ik kon dan den "Verlorenen" - zoo vatte Jeanne de vier- en tweevoeters op de schilderij onder één algemeene benaming samen - mijn rug toekeeren! Zie maar: hier staat mijn naaimandje bij al mijne huishoudelijke benoodigdheden, en hier mijn schrijftafel. Ik kijk dan vlak den anderen kant uit. Maar, o wee! ònze kennissen! Ieder, die hier een visite komt maken, kijkt telkens en telkens weder naar de "Verlorenen"; en ik mag praten wat ik wil... het geheele gesprek loopt altijd en immer over hèn!'

Ten opzichte van de schilderij konden wij onze bezoekers in drie klassen verdeelen. Zoo waren er allereerst openhartige, vrijmoedige lieden, die er een eigen opinie op na hielden. Zij zeiden - en wat hadden zij ook anders kunnen zeggen? - dat de schilderij hun buitengewoon mishaagde. Enkelen verstoutten zich zelfs om aan Jeanne te vragen, hoe zij zoo iets smakeloos in hare nabijheid kon dulden. De meesten

vonden dit niet erg beleefd; maar slechts zeer weinigen bezaten tact en zelfbeheersching genoeg, om er geheel over te zwijgen.

De tweede soort was talrijker: zij bestond uit personen, die niet het minste of geringste verstand van de schoone kunsten hadden, maar toch gaarne ingelicht wilden zijn omtrent datgene, wat voor schoon gehouden werd en tot een juist oordeel behoorde. En nu stond ik als kunstkenner bij al mijne vrienden en bekenden in groot aanzien - ik mag het zeggen, zonder mijzelven bijzonder te roemen - en daar de menschen de schilderij in mijn huis zagen, wisten zij, dat zij haar eigenlijk bewonderen moesten, al scheen zij hun uit een natuurlijk oogpunt ook nog zoo afschuwelijk toe. Bij zulke ongelukkige pogingen van gedwongen bewondering moest dan mijne arme vrouw den ganschen lieven tijd met hen voor het wangedrocht blijven staan. Wanneer ik dan na afloop van mijne bezigheden thuiskwam en haar halfdood van vermoeienis vond, dan antwoordde zij op mijne bezorgde vragen slechts met de diepe verzuchting: 'Alweer die afschuwelijke Verlorenen!'

De derde soort, het kleinst in aantal, maar de alleronaangenaamste van aard, bestond uit zulke bezoekers, die de schilderij uit alle mogelijke oogpunten critiseerden. Slechts weinigen durfden het wagen, in mijn eigen huis een mijner schilderijen door en door waardeloos te noemen, en haar in

NORDERNEY: OP HET STRAND.

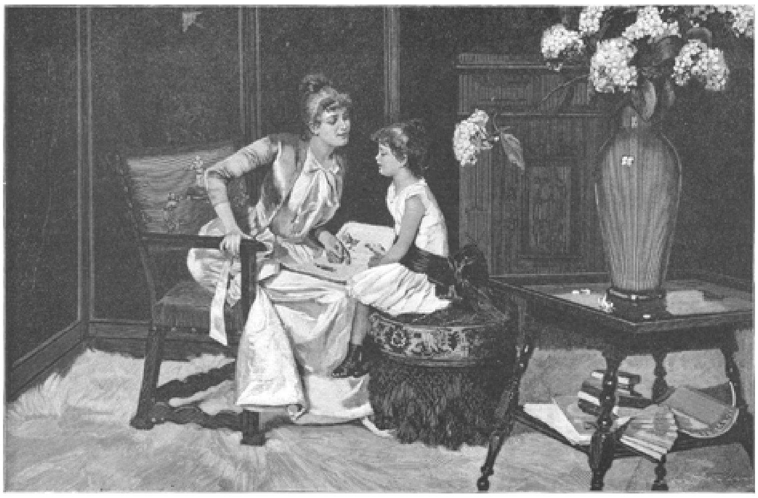

EXAMEN, Naar J. Wodzinski. (Zie blz. 192.)

figuurlijken zin onbarmhartig aan flarden te scheuren; maar juist de onvriendelijksten onzer kennissen deden dit met genot. En zóó wonderlijk zit het samenstel der menschelijke natuur in elkaar, dat die onvoorwaardelijke en onbewimpelde afkeuring nog het verdrietigst van alles voor ons was. Het maakte den indruk op ons, alsof die hatelijke menschen hunne afkeuring enkel en alleen uitspraken met het doel om ons iets onaangenaams te zeggen, - en wat konden wij hun antwoorden? Mochten wij onze beste, brave tante Betsy aan hunne onmeedoogende spotternij en gelach prijsgeven? Dat nooit!

De onvriendelijke critiek was even moeilijk te verdragen als de vriendelijke.

‘'t Is bepaald iets vreeselijks! 't is op den duur niet om uit te houden!’ Dat was de jammerklacht, die ik bijna dagelijks van mijn arme vrouwtje te hooren kreeg.

Wij zouden het monsterstuk gaarne naar den zolder of in den kelder getransporteerd of er in de kachel een lekker vuurtje van gemaakt hebben, - maar wanneer tante Betsy ons een harer aangename bezoeken bracht, wat zeer dikwijls gebeurde, merkten wij heel goed op, dat zij haar cadeau, ook al sprak zij er niet veel over, met zulke teerhartige blikken beschouwde en er zich zoo innigjes in verkneuterde, dat mijne arme Jeanne zich telkens weder voor hare heldhaftige zelfbeheersching beloond achtte.

Toen wij al de beleefdheids-bezoeken ontvangen en beantwoord hadden, ging Jeanne nog ten besluite een paar dagen logeeren bij een harer beste vriendinnen, die thans te Rotterdam woonde. Ik maakte dadelijk van hare afwezigheid gebruik, liet den behanger komen, en bracht met zijnen bijstand de ‘Verlorenen’ naar de eetkamer over. Toen tante Betsy bij hare eerstvolgende visite de schilderij niet meer op de gewone plaats zag hangen, trok zij een geweldig lang gezicht. Maar ik verzekerde haar brutaalweg, dat het licht in de eetkamer beter was en de afbeelding van een feestmaal daar ook meer eigenaardig thuis hoorde. Gedreven door het vertrouwen, dat tante Betsy in mijn kunstsmaak stelde, zeide zij natuurlijk op alles ja en amen, al was het dan ook een bijzonder weemoedig soort van instemming. Zoo kon mijn lieve vrouwtje dan nu bij hare terugkomst uit Rotterdam in ongestoorde rust de visites harer kennissen genieten.

Men denke daarom echter niet, dat Jeanne en ik langzamerhand aan de schilderij gewoon waren geraakt. Dat was eenvoudig onmogelijk! Maar ik zat er altijd met mijn rug naar toe, en zij rechts er van af; ook hadden wij ons aangewend, de kamer te verlaten zonder naar de schilderij te kijken. Bovendien bedekten wij haar 's zomers met een gazen gordijn, zoogenaamd voor de vliegen.

Maar ongelukkigerwijs was onze triomf slechts van korten duur. - Op zekeren dag gaf ik een dinertje ter eere van den beroemden Noordpool-reiziger Dr. Quansen, die hier een vergadering van het Aardrijkskundig Genootschap kwam bijwonen, en met wien ik een jaar geleden had kennis gemaakt. Het was juist in het hartje van den winter, dus geen tijd voor vliegen. Een gezelliger, onderhoudender dischgenoot dan onze gast was er op de wereld niet te vinden, en ook de overige vrienden, die wij uitgenoodigd hadden, verkeerden in de opgeruimdste stemming. Dr. Quansen vertelde juist onder de soep een komische historie van den Emir van Kaboel, en was tot aan de pointe gekomen, toen Dientje zijn bord verwisselde, waarbij hij toevallig opkeek en... de zwijnen met al de andere rampzalige ‘Verlorenen’ bemerkte.

Hoezeer hij een man van beschaving en goede vormen was, verloor hij op dit oogenblik toch zijne zelfbeheersching. De woorden bestierven op zijne lippen, en

het duurde verscheidene seconden eer hij zich met een gedwongen lachje weder tot Jeanne wendde, om het gesprek voort te zetten. Natuurlijk keken de overige gasten de een na den ander ook al eens in de hoogte, om te zien wat den beroemden man zoo had doen ontstellen.

Jeanne vertelde later met tranen in de oogen, dat Dr. Quansen van dat oogenblik af met haar gesproken had op een toon alsof zij niet toerekenbaar ware geweest. Toen hij daarna weer uit Amsterdam vertrok, zonder ons ook slechts eene afscheids-visite te brengen, vond zij het zeer natuurlijk, dat hij niet nogmaals een huis wilde binnentreden, waar men zulk een monsterachtig gedrocht aan den muur had hangen.

Met Kerstmis ging Jeanne een paar dagen logeeren bij hare ouders, die in Leiden woonden, en nu riep ik nogmaals den behanger te hulp. Wij transporteerden het afschuwelijke ding thans naar mijne studeerkamer. Ik liet daar een boekenrek afbreken, en op de daardoor vrijkomende plaats de ‘Verlorenen’ aan den muur hangen. Zij hadden daar een totaal valsch licht, maar dat was des te beter. Ik plaatste mijn schrijftafel zóó, dat ik hun bij het schrijven den rug toekeerde, en mijne bezoekers.... beval ik in de bescherming des hemels aan.

Op Nieuwjaarsdag was Jeanne terug, en tante Betsy, die ons het gebruikelijke ‘heil en zegen’ kwam wenschen, bleef bij ons koffiedrinken. Slechts een paar dagen geleden had ik haar nog gezegd, hoe goed het licht in de eetkamer was, en ik had dus van schaamte wel in den grond willen zinken, toen ik zag, hoe zij van hare plaats - precies dezelfde, waarop de beroemde Dr. Quansen gezeten had - naar den muur keek, waar thans Vernet's ‘Gideon’ in plaats van de ‘Verlorenen’ hing.

De uitdrukking van verbazing op haar gelaat was niet te miskennen, - maar onze goede tante zeide niets.

‘Wij hebben de schilderij - uwe schilderij - den “verloren zoon”, naar mijne studeerkamer overgebracht, beste tante,’ zeide ik; en toen voegde ik er, als door een plotselinge ingeving, met den moed der vertwijfeling bij: ‘Ik zal de kinderen van de Zondagsschool uitnoodigen, de schilderij eens te komen bezichtigen.’

Tante Betsy antwoordde wel niets; maar ik hoopte, dat zij zich niet beleedigd gevoelde.

Nog vóór ik naar bed ging, maakte ik mijne grove onwaarheid weder goed, doordien ik aan elk mijner Zondagsscholieren een uitnoodiging schreef, om Donderdagavond thee te komen drinken, - en allen kwamen.

Wij amuseerden de kinderen zoo goed als wij konden, en nadat zij een boterham gegeten hadden, wierp mijne vrouw mij een veelbeteekenenden blik toe, die mij tot handelen dreef.

‘Zoudt gij niet eens in mijne studeerkamer willen

komen, om daar mijne groote schilderij van den “verloren zoon” te bekijken?’
‘O ja! heel graag!’ riepen zij allen in koor.
Wij togen door de gang naar mijne studeerkamer. De schilderij was goed verlicht; de kinderen plaatsten zich er voor; de heer Jansen, een der onderwijzers, stond aan den eenen kant, ik aan den anderen. Twee der meisjes gichelden, geloof ik. Nu kuchte ik eens een paar maal, en begon ik in dezer voege:
‘De voorstelling is deels realistisch, deels allegorisch. De groote zuilen in het midden scheiden, om zoo te zeggen, het tafereel van het heden en de tafereelen uit het verledene. Op het tafereel rechts ziet men den armen verloren zoon; hij is zoo bleek, omdat hij zoo'n honger heeft, en daarom kijkt hij ook zoo begeerig naar de bakken met draf. Ziet eens, hoe de zwijnen dien draf opeten, precies zooals het in den Bijbel staat! Op den achtergrond, op het tafereel van het heden, ziet men de dansers, en de menschen daar op de galerij zijn de muzikanten.’
Ik was alles behalve op mijn gemak terwijl ik dien banalen onzin uitsloeg, en de heer Jansen met een stok de figuren aanwees, die ik in mijne ‘uitlegging’ ter sprake bracht.
Geen der kinderen zeide een woord. De doodsche stilte, die in de vergadering heerschte, begon drukkend te worden; ieder gevoelde, dat er iets gezegd moest worden. Eensklaps verbrak Hein de Leeuw het algemeene stilzwijgen. Op de Zondagsschool zit hij altijd met zijn mond vol tanden, wanneer er vragen of versjes opgezegd moeten worden; maar thans riep hij plotseling met luider stem: ‘Zijn dat nu Engelsche varkens, of welk soort is het anders? Voor Hollandsche zijn de staarten te veel gedraaid, en de Engelsche hebben toch ook weer niet zulke lange pooten!’
Niet ik, maar de heer Jansen gaf het stoutmoedige antwoord: ‘Dat zijn varkens uit de stallen der Edomieten!’
Het geheele gezelschap barstte in een schaterend gelach uit; ik weet niet, waarover het meest: over de vraag of over het antwoord. Van een stichtelijke stemming was thans geen sprake meer. Ik was blijde, toen het negen uur sloeg en de kinderen huiswaarts keerden.
De winter was verstreken, en wij bevonden ons in de maand Maart. Gelukkig voor Jeanne en mij, was het een warme maand, en den 10den bespeurde ik twee groote vliegen op mijne vensterruit. Vroeger had ik ze terstond doodgeslagen, maar thans liep ik naar de linnenkast, haalde er het gaas uit en omhulde daarmede den ‘verloren zoon’, om hem tegen beschadiging te vrijwaren. Nadat ik dit met eigen hand gedaan had, gevoelde ik mij een tijdlang als van een drukkenden last bevrijd.
Het zou dwaasheid zijn, wanneer ik het wilde doen voorkomen, alsof wij binnen onze eigen vier muren in 't geheel geen schik meer in ons leven hadden. Integendeel: wij genoten van ganscher harte het goede des levens; maar toch ging er zeker geen voormiddag, geen namiddag, geen avond om, zonder dat de ‘verloren zoon’, of zijn vader, zijn oudste broeder of de slachter, een der dansers en danseressen, of misschien wel een der zwijnen, uit de afschuwelijke schilderij te voorschijn kwam, om onze vreugde en ons genot te bederven.
Misschien werd ik door dezen staat van zaken, zonder dat ik het wist, versterkt in het besluit om het huis te sluiten, de meiden kostgeld te geven en een paar zomermaanden aan het Scheveningsche strand te gaan doorbrengen. Wij konden daar naar hartelust van de frissche zeelucht genieten, en zouden weinig of niets van de warmte hebben te lijden.

Hier brachten wij onzen tijd op de aangenaamste wijze door. Jeanne naaide, teekende en las zooveel als zij wilde. Ik zat volijverig met de pen in de hand, nam elken morgen een zeebad, en las 's middags de beste en nieuwste producten der litteratuur van den dag voor. Zoo doorleefden wij den zomer in vrede, zonder zwijnen en draf, zonder boetvaardige Verlorenen of jaloersche oudste broeders, totdat het September werd.

Op zekeren morgen zaten wij na het ontbijt met eenige kennissen gezellig te praten onder de veranda van het hotel, toen Van der Dijke naar mij toe kwam. Hij behoort tot die categorie van onaangename menschen, die heel graag een slechte tijding overbrengen.

'Is u niet mijnheer Strachenius?' vroeg hij.

'Om u te dienen,' antwoordde ik.

'Uit Amsterdam?'

'Ja, juist, - uit Amsterdam!'

'Dan is ú zeker de hier bedoelde persoon,' zeide hij; en tegelijk wees hij, niet zonder zichtbare voldoening, op een telegram in het *Vaderland*, dat hij in de hand hield. Het luidde aldus:

'Amsterdam, 16 September. Heden namiddag te 5 ure ontstond hier een hevige uitslaande brand in de Vondelstraat, waarbij de huizen der heeren Beucheler en Strachenius nagenoeg geheel in asch gelegd werden. Ook de aangrenzende perceelen hebben veel geleden, vooral door waterschade.'

Ik deelde behoedzaam en langs allerlei omwegen de jobstijding aan mijne arme Jeanne mede, en daarop maakten wij ons zoo spoedig mogelijk gereed om naar Amsterdam terug te keeren. Nog even vóór ons vertrek kregen wij zekerheid door een telegram van neef Hovekamp: 'Te laat; slechts weinig gered.'

Een paar uur later hadden wij de hoofdstad reeds in het gezicht. Toen wij te Halfweg even stopten, keek Jeanne mij met een veelbeteekenend glimlachje aan:

'Enfin, Adriaan! één troost hebben wij ten minste toch,' zeide zij.

'Juist!' antwoordde ik.

'Wij zullen die afschuwelijke zwijnen nooit wederzien!'

'Neen, nooit weder!' zeide ik; 'geen ongeluk zoo groot, of er is toch nog altijd een gelukje bij.'

Ik had aan neef Hovekamp teruggeseind, en hij stond mij met eenige andere vrienden aan het station te wachten.

'Alles is zoo plotseling in zijn werk gegaan,' zeide neef op meewarigen toon; 'het kwam door een gasontploffing bij Beucheler, vlak naast u, en daarbij woei er een felle Noordwestenwind.'

'Maar één ding zal u toch groot genoegen doen, mijnheer Strachenius,' sprak de heer Jansen.

'Wezenlijk?' vroeg Jeanne verheugd; 'en wat dan?'

‘Toen de vlammen en de rook juist op het ergst waren, kwam de jonge Hein de Leeuw, een der leerlingen van uwe Zondagsschool, met drie makkers aansnellen. Zij klauterden de ladders op, sloegen de vensters der studeerkamer in, met zijn eigen zakmes sneed hij het groote doek uit de lijst uwer schilderij, - en die is dus gered!’

Examen.

Onze eeuw mag met recht de eeuw der examens heeten; het examen is het monster, dat het kind van de wieg vervolgt tot dicht bij het graf; want op het sterfbed - volgt dan niet dikwijls het grootste, ernstigste examen, daar waar de zieke alleen tegenover zijn geweten zichzelf onderzoekt over de wijze, waarop hij het thans ten einde spoedende leven doorgebracht heeft?

Examen is het knellende keurslijf waarin onze geest reeds vroeg geklonken wordt; het examen is de sombere sluier, die de genietingen van het zoeken naar kennis verduistert, het dreigende spooksel dat zoo menig jeugdig hoofd tot wanhoop brengt, zoo menig jong leven vergiftigt, zoo menige vreugde bederft.

Examen, examen! Er zijn levens, waarin alles beheerscht wordt door dit enkele woord. Het examen is de berg, dien men moet bestijgen vol moeite en inspanning om het Beloofde Land aan zijn voeten in volle pracht te kunnen zien, het examen is ook de zware sleutel, die ons een gedroomd paradijs ontsluit.

‘Als ik door mijn examen kom, o dan...’ Ja, wat dan?

Dan staat de toekomst voor mij open, dan word ik onafhankelijk, dan kan ik mijn liefste de mijne noemen, dan ben ik vrij van studie, dan werp ik mijn boeken weg, dan kan ik vergeten en onthouden, wat ik verkies!

Of als ik er door kom, dan begint mijn leven pas van ingespannen werk, van slecht betaalden arbeid, van zwoegen en zuchten, waarbij die voorafgaande studie niets blijkt te zijn.

Maar wie denkt aan toekomstige ellende, als de zorgen van het oogenblik een einde beloven te nemen?

Dat examen is een rustoord, een keerpunt, een oase in een vaak vreugdeloos, kleurloos bestaan; op dat oogenblik is men held, overwinnaar; het stuk papier verheft den geringste in zijn eigen oogen en in die zijner omgeving.

Dat stukje papier, dat vurig verlangde, met zooveel moeite behaalde diploma is de eerepalm, de laurierkroon van onzen tijd, die geen andere worstelspelen kent dan die van het verstand.

Voor een oogenblik geeft het bezit van dat stuk kalmte, zelfvoldoening, dankbaarheid; maar ach! dat duurt niet lang. Dadelijk immers moet men zich weer toerusten, weer aanbinden tot nieuwen strijd.

De kleine dreumel op onze plaat is ook met een examen bezig, maar ernstig lijkt het niet, al trekt zij ook een bedenkelijk gezicht. De lieve jonge moeder vóór haar schijnt een en al toegeeflijkheid; er is zelfs een verdacht plooitje om haar mond, dat verraadt hoe zij eigenlijk in 't diepste van haar hart het heele examentje als een grap beschouwt. Een kus, een omhelzing, een lekker pakkertje, dat zal wel het einde van het examen wezen, al valt het nog zoo slecht uit.

Het aardige meisje blijve bewaard voor andere examens gedurende het volgend leven; dat haar zwaarste examen bestaan moge in het ernstig onderzoek van haar

eigen hartje, als eenmaal een knappe, flinke jongen haar toefluistert: ‘Kan je mij liefhebben zooals ik je bemin?’

Kunstdiamanten.

Diamant is kolen, dat weet iedereen; al is de diamant ook nog zoo schitterend en glanzend, hij is toch niets dan zuivere, onvermengde kolen van het fijnste soort, maar 't is en blijft kolen. De diamant is kolen die 't ver gebracht heeft; en omgekeerd kolen is een diamant, die ongeluk heeft gekend. In hun samenstelling, hun bestanddeelen zijn beide volmaakt gelijk; het eenige onderscheid is de dichtheid van den steen.

De diamant staat op de hoogste sport van de sociale ladder der steenen. Moeder Natuur heeft zich met hem meer moeite gegeven en hem in haar grooten tooverketel bijzonder sterk gekookt, om hem tot een vaster massa te maken. Zijn dichtheid is 3½, die der allerhardste kolensoort slechts 2. De zaak is dus zeer eenvoudig, men moet de kolen maar genoeg verdikken, dan heeft men diamanten. Maar al had men dit ook uitgemaakt, zoo waren er toch nog geen diamanten. Vele alchimisten en scheikundigen hebben hun uiterste best gedaan langs kunstmatigen weg diamanten voort te brengen; gelukt is het niemand, totdat eindelijk de Parijsche professor in de chemie Moissan, lid van het Institut de France, er in slaagde.

In de laatste zitting van het Instituut heeft Moissan werkelijke kunstdiamanten vertoond, die niet eenige der eigenschappen van echte diamanten bezaten, maar ze werkelijk waren. Professor Moissan liet ijzer en zilver tot de ongehoorde hitte van 3000 graden smelten, en toen lukte het hem door een reusachtigen druk in de holten der gesmolten massa zuivere kolenstof als kleine kolenkristallen tot nederslag te verkrijgen. Zij hadden een dichtheid van 3½, en het voornaamste: zij sneden diamanten. Maar zij waren zwart; wel geleken zij nauwkeurig op de natuurlijke zwarte diamanten en hadden als deze een vetten glans, maar zij bleven toch zwart, dus een dure merkwaardigheid, niets meer.

Prof. Moissan begon zijn werk opnieuw en vond eindelijk bij de zwarte diamanten zuivere witte, doorzichtige, glinsterende kristallen. De alles vermogende kracht, de electriciteit, had hem geholpen. De kunstdiamanten waren er, maar helaas! op de groote vreugde volgde bittere ontgoocheling. De gevonden kunstdiamanten waren slechts onder den microscoop zichtbaar - wogen slechts honderdste deelen van een milligram, en deze vervaardiging had den professor 4000 francs en bijna zijn leven gekost.

De verdienste en roem van den geleerde, die ze vervaardigde, worden er niet door verkleind - maar nog zijn de echte diamanten, die Indië, Brazilië, Afrika leveren, goedkooper, fraaier en grooter. Onze dames moeten zich dus voorloopig nog daarmede tevredenstellen.

DE JONGE ACTRICE ZAG HEM MET HAAR ZACHTE OOGEN AAN EN GLIMLACHTE.

Moet zij sterven?
Door Richard Pryce.
Met illustratiën van Hal Ludlow.

Het was George Marston's derde tooneelstuk en hij had er vertrouwen in. De anderen hadden hun rondreis gedaan langs alle Londensche schouwburgdirecteurs; daar was geen enkel theater van eenige beteekenis, dat zij niet bezocht hadden, voordat zij vroeger of later - en het was meestal later - hun weg weder vonden naar zijn kamer in Dukestreet.

Een of twee van de directeurs aan wie hij ze had gezonden, bekenden dat er veel goeds in zat, maar niet genoeg om aan de eischen van een modern drama te voldoen. Hij geloofde bovendien in zichzelf; hij was volhardend en voelde zich verzekerd dat hij op den duur wel zou aangehoord worden, zooals hij verwachtte.

En in deze hoop, terwijl de beide andere stukken beduimeld en verkreukeld van hun veelvuldige reizen veilig in zijn lessenaar rustten, begon hij aan zijn derde. Langen tijd had hij over de intrige nagedacht. Daar bevond zich de vurige liefdesgeschiedenis in, welke hij wist dat noodzakelijk was voor het succes, en de geschiedenis ging verder regelmatig voort naar een bepaald doel. Zij was goed uitgesponnen en kernachtig uitgevoerd. Hij had zich door zijne karakters tot geen uitweidingen laten verleiden en de gebeurtenissen ontwikkelden zich logisch uit elkander.

Toen het eerste bedrijf voltooid was, las Marston het over en zag dat het goed was; het tweede gaf hem meer moeite, maar evenveel voldoening na zijn voltooiing. Hij was zelf verrast door de gemakkelijkheid, waarmede het derde als het ware zichzelf schreef. Zoo moest het zijn. Het einde was het logische gevolg van het begin. Het thema handelde over liefde, jaloerschheid en dood, en natuurlijk, zonder eenige jacht op dramatische effecten, ging het in een climax over. De verdachte vrouw, die feitelijk

onschuldig, maar schijnbaar schuldig is, wordt in een oogenblik van dolle razernij neergeschoten door haar eigen man, die zijn leven voor het hare had willen geven.

De tragedie was bitter pijnlijk, maar in het uitwerken der fabel onvermijdelijk.

Marston las het stuk door. Het groote tooneel deed hem trillen, en zoodra hij zijn eigen ontzette oogen in een spiegel zag, toen hij ze van zijn manuscript ophief, wist hij dat zijn werk goed was.

Hij las de slotwoorden nog eens over:

‘Blanche strekt haar hand in stilte uit en Wilfred deinst terug als voelde hij zich onwaardig. Een pauze. Zij trekt haar hand niet terug. Hij neemt ze en terwijl hij ze vasthoudt komt Ryland door het venster binnen. Hij ziet Wilfred voor Blondeau aan en geeft vuur, Blanche valt. Ryland uit een kreet van ontzetting. Wilfred werpt zich naast haar ter aarde.’

Marston zag zijn kamer rond, maar het was niet een vertrek uit Dukestreet dat hij zag; waar roode gordijnen een eenvoudige portière vormden, zag hij groote glazen deuren, toegang gevend tot een tuin. Hij kon Blanche en de vluchteling hand in hand zien staan. Hij kon Ryland, den echtgenoot zien, gekweld door jaloerschheid en twijfel, door het open venster sluipen en hij kon de noodlottige vergissing begrijpen, die hem bedroog. Hij kon het schot hooren en de drie korte gillen, gevolgd door Blanche's val, en terwijl de man zich over zijn stervende vrouw boog, zag hij het gordijn langzaam, heel langzaam neervallen.

‘Zij moet niet spreken,’ zeide hij tot zichzelf, ‘ik ben zeker, dat het beter is haar niet te laten spreken. De toestand verklaart zichzelf. Blondeau is heen; Blanche heeft zijn liefde afgewezen, zooals wij gezien hebben, hem uitgetart en vertrouwt nu op de genade van haar echtgenoot voor Wilfred's veiligheid. Ryland heeft hem alleen maar te herkennen om alles te begrijpen. Hij herkent hem te laat, en het gordijn valt. Zij moet niet spreken!’

Het toeval wilde dat de morgen-couranten van den dag, waarop Marston de laatste hand legde aan zijn manuscript, met de meest volmaakte eenstemmigheid het mislukken aankondigden van een nieuw stuk, dat in het St. Georgetheater was opgevoerd.

Veel verwachting had men gehad van het stuk, dat van een zeer populair en bekend schrijver was. Er was teleurstelling en spijt genoeg, maar geen van beiden konden een slecht stuk verbeteren.

Toevallig hoorde George Marston ook uit betrouwbare bron, dat de directeur van het huis niets bijzonders meer in voorraad had, en even toevallig wilde het lot dat deze directeur een van degenen was, die had verklaard dat er iets goeds in Marston's vroegere stukken stak.

Uit de critieken maakte de jonge schrijver op, dat het stuk van den vorigen avond het geen maand op het affiche zou volhouden. Hier scheen dus een goede gelegenheid te zijn. Marston nam een rijtuig en reed naar den schouwburg.

Ja, de directeur was in huis, maar hij had het heel druk. Marston gaf zijn kaartje af en werd na een poos binnengelaten.

Mr. Layton van St. George's theater was in een toestand van opgewondenheid en verbittering, die razernij nabijkwam. De verslagen in de couranten over zijn voorstelling hadden hem gekrenkt, zeide hij. Hij was niet van plan zijn programma te veranderen. Wat beteekenden de couranten eigenlijk, vroeg hij zeer inconsequent, of een eerste opvoering zelfs? Vele van de beste stukken werden eerst slecht ontvangen en bleken later goudmijnen te zijn - echte goudmijnen. Hij gaf niet om hetgeen de menschen zeiden. Het publiek maakte het succes en niet een half dozijn pennelikkers. Maar nu? Marston kon zijn manuscript laten liggen als hij wilde en hij zou het nakijken. Marston maakte gebruik van de vergunning en ging zijnsweegs.

Op het einde van hetgeen hij een ongeloofelijk korten tijd vond, ontving hij een antwoord. De heer Layton wilde zijn stuk aannemen en het dadelijk laten repeteeren, onder één voorwaarde: het einde was al te somber, het moest veranderd worden.

Blanche mocht niet gewond en niet gedood worden, er moesten uitleggingen volgen en alles gelukkig eindigen.

Marston haastte zich naar het theater in vliegende haast. Hij streefde tegen en gaf de meest overtuigende redenen, maar de heer Layton bleef onwrikbaar.

'Ik kan niet,' zeide Marston, 'ik kan het niet veranderen.'

'Dan kan ik uw stuk niet aannemen.'

'Maar ziet u niet in, dat de geheele geschiedenis op een tragedie uitloopt?'

'Ik zie dat, wanneer het gespeeld wordt zooals u het geschreven hebt, het publiek ternedergeslagen naar huis gaat en niet terugkomt.'

'Ik kan het niet veranderen,' zeide Marston nog eens.

'Dat is jammer,' zeide de heer Layton, 'want ik geloof dat het in uw voordeel zou zijn geweest, als het stuk hier was opgevoerd.'

'Dat erken ik.'

'En ik bied u voordeelige voorwaarden aan.'

'Ik zal mij niet door voordeel van mijn denkbeeld laten afbrengen.'

Hij ging na eenige discussie naar huis, zonder een antwoord te hebben gegeven. Den volgenden dag kwam hij terug.

'Volg mijn raad, Mr. Marston!' zeide de directeur, 'ik heb veel ondervinding in deze zaken, en weet waarover ik spreek.'

'Als ik het ding verander, dan bederf ik het.'

'Nu, ik moet op een beslissing aandringen, want ik ben in onderhandeling voor een ander stuk en dit of een ander wordt de volgende week gerepeteerd.'

Layton legde hem het vuur aan de schoenen, en het einde der geschiedenis was dat een paar dagen later Marston dagelijksche bezoeken bracht aan het St. George theater om de opvoering van zijn stuk na te gaan.

Het ging hem na aan het hart de verandering te maken, die de directeur verlangde, maar hij was nog niet in de positie van den tooneelschrijver die bevelen kon, en dus boog hij zich voor de noodzakelijkheid. Hij wenschte een opvoering, en deze opvoering was beter dan geen.

Marston merkte spoedig dat zijn stuk toevertrouwd was aan goede handen, maar van het uitstekende gezelschap verwezenlijkte niemand zoo goed de bedoelingen van den schrijver als de jonge actrice, wie de rol van Blanche was toebedeeld.

Dit was zekere Eleonore Rutland; zij was nog pas sedert twee jaar op de planken en wachtte haar gelegenheid af. Het was een meisje van omstreeks vier

en twintig jaar, met een fijn, elegant figuur en groote zachte oogen. Marston had de geschiedenis van Blanche om miss Rutland zelf kunnen spinnen; zij speelde met een ernst, die aan de rol groote beteekenis gaf.

Op het einde eener repetitie ging Marston naar haar toe met dankbaarheid op zijn gelaat geschreven.

'Het schijnt dat u de vrouw kent, zooals ik haar in mijn verbeelding zag, miss Rutland. Ik weet niet hoe u te danken. U hebt in het karakter juist datgene gelegd wat ik tevergeefs met woorden trachtte uit te drukken. Ik weet niet hoe u te danken.'

De jonge actrice zag hem met haar zachte oogen aan en glimlachte.

'U is het, die mij mijn kans hebt gegeven,' antwoordde zij eenvoudig.

Op een anderen dag trof hem haar spel diep. Het was in de tweede acte, in het tooneel waarin Blanche, na ten wille van Wilfred, een vluchteling, de oplettendheden te hebben verdragen van den minnaar in wiens macht hij staat, zich moet onderwerpen aan het wantrouwen van haar man, voor wien haar hart bloedt.

'Ik kan u niet danken,' zeide Marston, 'ik heb geen woorden.'

'Als u tevreden is,' hernam zij, 'is 't mij genoeg.' Zij keerde zich snel om; hij zag de tranen niet in haar oogen.

De derde acte kwam.

'Maar mijnheer Layton heeft ongelijk,' zeide zij, 'Blanche had moeten sterven.'

George Marston was haar dankbaar.

'Ja,' zeide hij, 'Blanche moest sterven.'

Het stuk werd nu haastig voortgezet. Het andere stond nog aangeplakt, maar de zaak ging slecht. De ontvangsten waren buitengewoon laag en het gehalte van het publiek werd ook minder.

'Hij rekent op u om het geluk van zijn huis weer op te bouwen,' zeide miss Rutland.

'Als ik eenig succes heb,' antwoordde Marston, 'zal ik het u danken.'

'Niet geheel en al,' en miss Rutland keek over hem heen in de duisternis der onverlichte zaal. 'Het kleed hangt niet geheel af van den kleermaker, de wever moet ook goed laken hebben geleverd.'

Marston glimlachte.

'O, Blanche had moeten sterven,' voegde zij er na een pauze, schijnbaar verstrooid bij.

Zij zag er in deze dagen van druk werk slecht uit. De repetities gingen onophoudelijk voort en zij speelde des avonds op een ander theater. Maar vermoeid als zij was, spaarde zij geen moeite. Zij viel eens flauw, en zij bekende dat haar hart aangedaan was, maar zij wilde van geen rustnemen weten. Zij zeide dat wanneer de spanning der repetities voorbij was, het stuk zelf van haar krachten niet te veel zou vergen

Marston deed nog een poging om zijn stuk weer in overeenstemming met zijn oorspronkelijke bedoeling te laten eindigen.

Layton schudde het hoofd.

'Ik durf het niet wagen,' zeide hij.

De arbeid ging voort en de eerste avond brak aan. Marston, uitwendig kalm en inwendig gloeiend, zat achter het gordijn zijner loge. Het huis was vol. Hij had rustig rondgekeken, vóór dat hij ging zitten. Hij zag vele gezichten die hij kende, en eenige behoorden tot degenen, die gekomen waren om hem te prijzen of tegen te werken.

Eindelijk voelde hij dat hij de belangstelling van het publiek had gewonnen, maar toen merkte hij, die het stuk geschreven had, ook dat er iets verkeerd ging. Zijn hand omvatte krampachtig den tooneelkijker. Miss Rutland begon zenuwachtig, toen vermande zij zich - Marston hield zijn adem in - nu ademde hij weer vrijer.

Het scherm viel onder luid applaus. Marston beefde; hij ging achter de schermen.

Miss Rutland stond in den corridor.

'Wat is er gebeurd?' vroeg Layton. 'Blondeau miste een regel.'

''t Was mijn schuld,' zeide zij, 'ik bracht hem in de war, ik weet niet wat mij overkwam. Ik gaf een verkeerd antwoord.'

Layton ging heen, Marston nam zijn plaats in.

'U speelt prachtig,' zeide hij zacht; zijn stem beefde ondanks hem zelf.

Miss Rutland schudde het hoofd, zij leunde een oogenblik tegen den muur en Marston zag haar witte oogleden, zich sluitend over de schoone oogen; zij herstelde zich spoedig weer.

'Het zal goed gaan,' zeide zij, 'zeker, dat zal het.'

Het gordijn ging voor de tweede acte op. Het publiek was gevangen, het luisterde aandachtig. Men had reeds gemerkt, dat het een stuk was, waard om gezien te worden. In miss Rutland erkende het een kunstenares. Haar actie was beter dan ooit, maar Marston was zeker, dat zij zich ziek gevoelde.

'Zij moet morgen rusten,' zeide hij tot zichzelf; 'hoe goed is zij, zoo zacht en lief!'

Hij sprak van de vrouw.

Zij sleepte iedereen mede in het tooneel, waarin zij het verlies van haar man's vertrouwen wist en verdroeg. Toen het gordijn viel hoorde men in het theater zeker geluid, dat het leelijke accompagnement is van tranen.

Twee heeren, die Marston goed kende als de reporters van belangrijke couranten, stonden juist onder de loge, waarin hij verborgen was. Zij spraken van het stuk.

'Werkelijk zeer goed,' hoorde hij, 'een mooi stuk, als hij maar alleen den moed had, het te laten eindigen zooals het eindigen moet.'

'Ik vrees een alledaagsch einde - uitleggingen, verzoening en zoo voort.'

Zij gingen heen. Marston bleef op zijn plaats. Layton kwam in de loge.

'Alles gaat goed tot nu toe. Ik wil u niet angstig maken, maar miss Rutland viel daar juist flauw.'

Hij scheen niet op zijn gemak.

'Flauw gevallen,' zeide Marston.

'Ja, ja! Ik denk dat het wel in orde zal zijn. Het maakt iemand zenuwachtig, is 't niet? Zij is beter en zegt dat zij er wel door zal komen. Hemel! ik

hoop het, want de laatste acte beslist en de rest daarbij. Wees niet bang! Het is in orde, denk ik. Loop niet weg op het laatst! Zij zullen u roepen. Ik moet heen.'

Hij verliet de loge, en bleef aan de deur staan, om er zijn hoofd weer door te steken en te zeggen dat hij wist hoe alles goed zou gaan.

Nog eens ging het scherm op.

Misschien was hij, van al degenen, die op den eersten rang zaten, de eenige die zag hoeveel het

ZIJ IS DOOD! MIJN GOD! ZIJ IS DOOD!

miss Rutland kostte voort te spelen. Zij overtrof zichzelf. Daar was een eenzaamheid en verlatenheid in haar toestand alsof zij van avond voor het eerst als bezield deze rol speelde. Marston was diep bewogen. Het publiek volgde haar met ademlooze oplettendheid.

De acte liep ten einde. Het groote oogenblik kwam nader; Marston beefde voor het effect van de hem opgelegde nieuwe slotscène.

'Zij moet sterven,' sprak hij tot zichzelf. 'Zij moet sterven. O, als het maar kon gespeeld worden zooals ik het schreef!'

Blanche stond nu in het midden van het tooneel. Haar witte kleederen vielen in weeke plooien langs haar slanke gestalte neer. Er was iets onbeschrijfelijk pathetisch

in haar houding. Zij strekte haar hand uit, Wilfred deinsde terug; nog hield zij haar hand uitgestrekt en nooit zou Marston haar starenden blik vergeten. Toen Wilfred haar hand nam, boog zij het hoofd en hij kon haar gelaat niet zien.

Speelde zij het stuk anders?

De echtgenoot sloop binnen, het schot werd afgevuurd en Blanche viel. Iets - misschien dat het te vroeg was - in haar val deed Marston opschrikken. Ryland snelde vooruit met den uitroep: 'Wilfred!'

Toen knielde hij naast den bewegingloozen vorm, en van zijne lippen vielen woorden, die Marston nooit had geschreven:

'Zij is dood, mijn God, zij is dood!'

Daar ontstond een korte pauze en - het gordijn viel.

Een bezoek aan Craig-y-Nos, Adelina Patti's zomerverblijf. Met vier Afbeeldingen.

De weg tusschen Londen en Zuid-Wales biedt weinig afwisseling aan, en hij, die met groot verlangen naar het doel van zijn tocht uitziet, zal zich licht beklagen over het eentonige van de landstreek. Daarbij komt dat de trein, als hij eenmaal het oude Hereford met zijn statige kathedraal is voorbijgestoomd, zijn weg neemt langs tal van kleine, onbekende plaatsjes, waar hij telkens onverbiddelijk halt houdt, wat het geduld van den reiziger dikwijls op een zware proef stelt.

Een der laatste stations tusschen Hereford en Swansea is Penwyllt, in welks onmiddellijke nabijheid het kasteel Craig-y-nos, Adelina Patti's zomerverblijf, gelegen is. Niet ten onrechte is de ligging van dit landgoed wijd en zijd vermaard. Tegen de helling van den *Night rock*, waaraan het zijn naam ontleent, gebouwd, overziet het de geheele omliggende streek, een heerlijk, bergachtig oord, besproeid door tal van welluidend murmelende beekjes. Lachende dalen worden afgewisseld door hooge, dichtbegroeide heuvelen, waartusschen de rivier de Tawe hare schuimende wateren voortstuwt naar de Swanseabaai, vol trots door de bewoners ‘de kleine golf van Napels’ genoemd. Iets primitiefs, iets landelijk eenvoudigs heerscht nog in deze streek, waaraan de bijna alomtegenwoordige toerist eerst in de laatste jaren eenige aandacht is gaan schenken.

De bezoeker, die Craig-y-nos zelf tot het doel van zijn reis maakt, wordt door de vriendelijke *chatelaine* steeds op de meest hupsche wijze ontvangen. Gastvrij en mild van aard, vinden ook de armen uit den omtrek aan haar deur steeds een ruim onthaal. Het gebouw, dat omgeven wordt door een sierlijk aangelegden

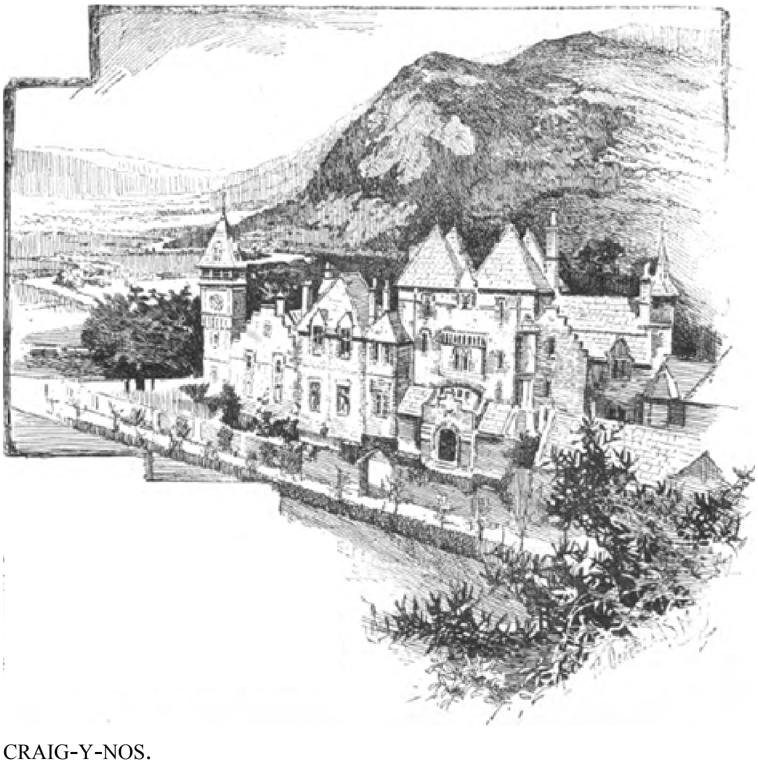

CRAIG-Y-NOS.

tuin, waarin een schat van geurende bloemen, is van binnen met veel smaak en *comfort* ingericht. Madame Patti's portier, een goedhartige Duitscher, geleidt den bezoeker eerst door een ruime vestibule naar het salon, dat, met zacht blauw en zilver brocaat behangen en versierd met ontelbare *bibelots*, waarvan de meeste de een of andere herinnering uit het leven der zangeres opwekken, een allergezelligsten indruk maakt. Een fraai gebeeldhouwde kast in den hoek bevat souvenirs van groote waarde, waaronder een met robijnen bezette armband, haar door koningin Victoria gegeven en een paar lange Romeinsche oorringen, afkomstig van het beroemde echtpaar Mario en Grisi, die zich onder de goede vrienden der diva mochten rekenen. Ook uit de nieuwe wereld, waar Patti zoovele vrienden en bewonderaars heeft verworven, vindt men tal van kostbare souvenirs, o.a. een met diamanten versierden lauwerkrans, waarop de namen van hare geliefkoosde rollen gegraveerd zijn. In een gezellig, klein boudoir, dat door een deur met het salon in gemeenschap staat, vindt men een verzameling aquarellen, die de begaafde vrouw zelve geteekend heeft, benevens verscheidene portretten van aanzienlijke of vorstelijke personen, veelal vergezeld van een handteekening of opschrift, door hen zelven geschreven.

Is er in dit vertrek, evenals in het voorgaande, haast niets dat niet op de een of andere wijze aan haar loopbaan herinnert, uit de biljartzaal en de keurig ingerichte eetzaal is alles verbannen, wat aan haar ver verspreiden roem doet denken. Het kasteel Craig-y-nos is misschien het eenige huis waarin twee biljartzalen gevonden worden, daar er een tweede, de z.g. Fransche kamer, bijgebouwd werd om het prachtige biljart, door Patti op de tentoonstelling van Chicago gekocht, een plaats te kunnen geven. Een groot orchestrion, uit Genève afkomstig, kan alle mogelijke airs, van het lied van Clairette uit '*La Fille de Madame Angot*' tot den Pelgrimsmarsch uit '*Tannhäuser*', ten beste geven en wordt altijd opgewonden vóór er aan het biljartspel een begin wordt gemaakt. Terwijl de diva de queue hanteert of de bewegingen van hare tegenpartij gadeslaat, zingt zij, bijna zonder het zelve te weten, de melodieën mee, welke door het instrument worden aangegeven.

Het beroemde Patti-theater, waarover reeds zooveel gesproken en geschreven is, bevindt zich in de onmiddellijke nabijheid van de eet- en biljartzalen, en hier heeft de diva hare buren en vrienden her-

haaldelijk aangetoond, dat zij, zoo hare stemming haar dit ingeeft, ook als *actrice* kan schitteren. Dit theater maakt Patti's grootste trots uit. Oorspronkelijk bestemd om haar gasten een aangename afleiding te kunnen bezorgen, nam het plan steeds grootere afmetingen aan, zoodat het eindigde met een gezellige plaats van samenkomst voor de bewoners uit den omtrek van Craig-y-nos te worden. De hoofdingang van het kleine theater is aan de achterzijde van het kasteel en ziet er hoogst eenvoudig uit. Van binnen echter is het niet alleen bijzonder smaakvol ingericht, maar beantwoordt het ook aan al de eischen, aan een schouwburg gesteld. De decoraties zijn in ivoorkleur en *bleu électrique* en op het gordijn ziet men Patti zelve, Semiramis voorstellende, de toeschouwers op een zegekar tegemoet rijden. De zaal wordt electrisch verlicht en de vloer, die amphitheatersgewijze naar het tooneel afhelt, kan hiermee

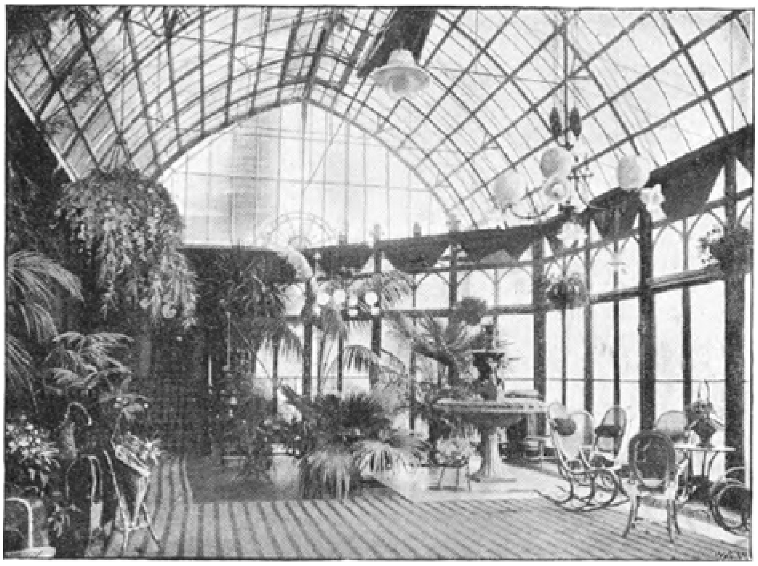

CRAIG-Y-NOS: DE SERRE.

op een gelijke hoogte gebrachtworden; als Patti hare bezoekers op een dansje onthalen wil, geschiedt dit, waardoor het theater in een balzaal herschapen wordt.

Soms treedt zij hier met hare vrienden ook in een pantomime op, en dat haar gebarenspel uiterst sprekend en levendig is behoeft geen betoog. Zij, die haar geïmproviseerden dialoog met Mr. Terris gehoord hebben, welken zij bij gelegenheid van de feesten, den voorlaatsten zomer op Craig-y-nos gegeven, voordroeg, zullen hem niet licht vergeten.

Madame Patti toont zich steeds een groote liefhebster van dieren. Een klein hondje, met een glanzend, goudgeel vachtje, en een paar ondeugende oogen volgt zijn meesteres als hare schaduw, en slaat al hare bewegingen met de grootste aandacht gade. Het is een geschenk van een harer vrienden uit Mexico. De papegaaien, die zij uit New-York heeft meegenomen, verheffen vaak hunne schorre stemmen als zij haar gezang hooren en trachten hare loopjes en trillers, nog verfraaid door wonderlijke *fiorituren* van eigen vinding, na te bootsen.

Patti is steeds bereid haar boek met handschriften te vertoonen, dat ook werkelijk merkwaardig is in zijn soort door het groote aantal celebriteiten die er, op verzoek der artiste, hun naam in hebben neergezet. Niemann, de groote Duitsche tenorzanger, wiens onvergetelijke vertolking van Lohengrin en Tannhäuser geheel Europa in

verrukking bracht, zet hier in een aardig gelukt gedichtje Patti aan in een van Wagner's opera's op te treden en eindigt met de woorden: '*Elsa-Patti, ich liebe dich*'. Hans Richter noemt haar zijn '*Meister-Sängerin*'. Christine Nilsson verklaart de meeste vriendschap en achting voor haar te gevoelen. Verdi schreef op de vraag wie hij voor de grootste zangeres der wereld hield: '*La première Patti*; *la seconde Patti*; *la troisième Patti;*' en toen hij haar in zijn geliefkoosde opera '*Rigoletto*' gehoord had, zond hij haar een kaartje met het opschrift: *A mia unica e vera Gilda.*'

Meer nog dan aan de talrijke souvenirs van latere dagen, waarvan ik reeds gewaagde, is zij gehecht aan die uit hare kindsheid. Ook van deze bezit zij een groote collectie, want hare ouders en onderwijzers waren er steeds op uit het 'wonderkind' met speelgoed en andere fraaiheden te beloonen. Als een aandenken aan den dag, waarop zij als prima donna van zeven jaar voor het eerst een aria in het publiek zong, wordt de fraai uitgedoste pop, welke zij bij die gelegenheid kreeg, door haar als een reliek bewaard, niettegenstaande deze veroorzaakte, dat zij het slot van de aria geheel wegliet, want, plotseling onder de toehoorders een speelmakkertje gewaar wordende, brak zij eensklaps haar gezang af om het met haar doordringend kinderstemmetje toe te roepen 'dat zij toch zoo'n mooie pop had gekregen, zij zou haar dadelijk laten zien.'

Tot hare oudste herinneringen behoort het bezoek van Mario en Grisi aan New-York, waar hun komst met koortsachtig verlangen tegemoet werd gezien, reeds vele maanden voordat hun optreden met zekerheid door de affiches werd vermeld. Adelina had al haar zakgeld opgespaard met het doel de koningin der zangeressen, van wie hare moeder haar reeds zooveel had verteld, een bouquet camelia's te kunnen brengen. Toen eindelijk de dag kwam waarop Mario en Grisi voor het eerst met schitterend succes voor het New-Yorksch publiek waren opgetre-

den en zij zich na afloop van de voorstelling in een der vertrekken van het operagebouw hadden teruggetrokken, waar zij weldra omringd waren door vrienden en bewonderaars, trad ook de kleine Adelina binnen. Vervuld van eerbiedige bewondering voor de heldin van den avond, naderde zij deze en reikte haar de bloemen over, met een bijna onhoorbaar stemmetje een gelukwensch stamelend.

Een vriendelijk antwoord of een enkel woord van dank had haar de wereld te rijk gemaakt, doch Grisi, die door lichamelijke en geestelijke inspanning oververmoeid was, weerde hare kleine bewonderaarster zacht van zich af en fluisterde: ‘Nu niet, lief kind, nu niet.’ De tranen sprongen het kind in de oogen en haastig wilde zij het vertrek verlaten, doch Mario, die het tooneeltje had gadegeslagen, riep haar terug en beloofde haar de camelia's als een souvenir aan de kleine Lina te zullen bewaren.

Op zestienjarigen leeftijd trad Adelina Patti voor het eerst als operazangeres in de academie voor muziek te New-York

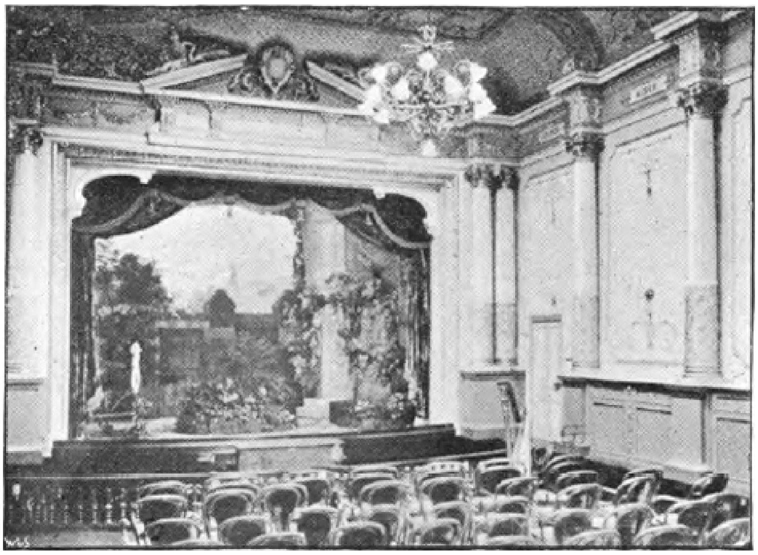

CRAIG-Y-NOS: DE SCHOUWBURG.

op, en een halfjaar later begaf ‘*la petite feé sortant d'un oeuf enchanté*’ zich naar Londen, om daar als Amina in de Sonnambula een *succès fou* te behalen. De habitué's van Covent-Garden hadden voor de onbekende Patti bij haar eerste verschijnen slechts een koele ontvangst over, doch hare heerlijke stem en uitstekende actie wisten de stemming spoedig te doen overslaan, en na afloop van de eerste acte was de opgetogenheid algemeen. Na nog herhaaldelijk in Londen te zijn opgetreden bezocht zij beurtelings al de Europeesche hoofdsteden, en nergens was de bijval minder groot dan in Covent Garden het geval was geweest. Haar repertoire breidde zich meer en meer uit, en telkens wanneer zij weer in een nieuwe rol optrad ontdekte men weer nieuwe schoonheden in haar talent.

Sedert haar eerste optreden zijn er tal van zangeressen op het tooneel verschenen en weer verdwenen, maar Adelina Patti heeft het hooge standpunt, dat zij bereikt heeft, weten te behouden en treedt nog steeds op voor even eivolle zalen en even enthousiastische toeschouwers als in de dagen van weleer.

De groote epidemie in Athene ten tijde van Thucydides.

Te midden van het vroolijkste, meest onbezorgde levensgenot, worden wij door de schaduwen des doods omringd. Onafscheidelijk hecht zich de dood aan de hielen der stervelingen, en even zoo trouw volgt ook de veel gemartelde menschheid een stoet van verraderlijke ziekten, de rustelooze boden en wreede beulsknechten van den onvermoeiden Maaier.

Zonder gedruisch, maar ook zonder rust, bij dag en nacht valt de sombere broeder van den Slaap, geheel volgens de wijze der sluipmoordenaars, zijn niets vermoedende slachtoffers aan, om ze uit het dierbare vaderland van het licht, uit het zoete leven, de aangename gewoonten van het bestaan en den arbeid in zijn donker schaduwrijk te voeren.

Langzamerhand hebben de menschen, in het volle bewustzijn van hun volkomen machteloosheid, zich van den eenen kant daaraan gewend de onveranderlijke uitspraak van een Hoogere macht: 'De mensch is bestemd eens te sterven,' dagelijks in vervulling te zien gaan, en worden de verschillende zaken van het burgerlijke leven voortgezet, al ontvalt ook heden dit, morgen dat menschenleven aan zijn gewonen kring; van den anderen kant echter geraakt de ziel des volks in opstand en wordt door schrik bevangen, als de dood in een vreemden, tot nu toe onbekenden vorm in het land optreedt, en als menschenmoordende, de openbare gezondheid vernietigende epidemie, vreeselijke oogsten onder het beangste volk houdt.

De epidemieën zijn van vroeger af een geduchte geesel voor de menschen geweest. Schrijvers en kroniekschrijvers hebben ons schilderingen nagelaten van de verwoestingen, die door epidemische ziekten werden aangericht, bij welker lezing men van afschuw en walg vervuld wordt. In de Middeleeuwen ontmoeten wij epidemieën in verschillenden vorm (zwarte dood, Engelsche zweetziekte, pest enz.). Zij zijn met razende woede en schrikkelijke snelheid over de ontzette volkeren uitgebroken, zoodat vele steden de helft hunner inwoners en nog meer moesten verliezen, geheele landstreken ontvolkt werden en vele plaatsen geheel en al van den aardbodem verdwenen.

Wel hebben de besmettelijke ziekten in den laatsten tijd veel van hun gevaarlijk karakter verloren, en juist de schrikkelijkste hunner zijn tot op heden van Europa verwijderd gebleven; maar de omstreeks het jaar '30 voor het eerst in Europa verschijnende cholera heeft aan de nog niet geheel uitgestorven vrees nieuw voedsel gegeven.

De geruchten, verspreid door een hoogopgevoerde

verbeeldingskracht, maken het aantal slachtoffers eener epidemie steeds grooter dan het in werkelijkheid is. De vergelijkende gezondheidsstatistiek van verschillende Europeesche landen leert ons, dat tegenwoordig in Europa gemiddeld maar 10 pCt. van alle sterfgevallen op rekening van besmettelijke ziekten komen. Verder moet men niet vergeten dat de epidemieën bij voorkeur zulke klassen van menschen opruimen, die wegens langjarige ziekte en zwakheid sinds lang ten doodte zijn opgeschreven.

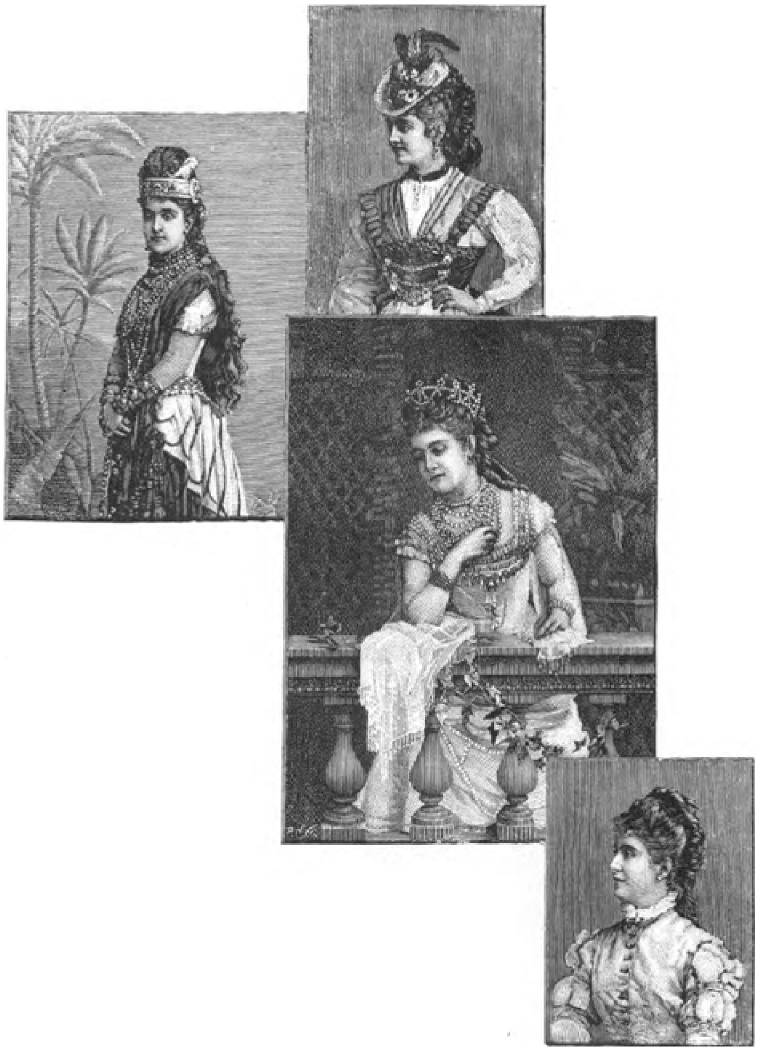

PATTI ALS AIDA. PATTI ALS LUIDA. PATTI ALS JULIA. PATTI ALS VALENTINE.

Dit hebben wij in de laatste jaren bij het optreden der influenza zelf kunnen nagaan. Ook moet men in aanmerking nomen dat bij het woeden van epidemieën andere ziektegevallen zeldzamer worden. Vandaar dat door een besmettelijke ziekte het sterftecijfer niet aanzienlijk honger werd.

Toch zijn er moorddadige epidemieën geweest, die gelande volken met wortel en tak uitgeroeid hebben.

Onder dit opzicht heeft de Oostersche pest voornamelijk een droevige vermaardheid verkregen. De Romeinsche schrijver Ammianus Marcellinus beschrijft ons zulk een vernielende epidemie onder keizer Marcus Aurelius (165-180 na Christus), die in het verre Oosten en Babylonië over Perzië en westelijk Azië naar Rome drong en

zich van daar tot in Gallië en aan den Rijn verspreidde, alles met pestbuilen bedekkend en bergen van lijken achter zich latend.

In het jaar 542, onder keizer Justiniaan, brak een pestepidemie uit, die in Pelusium in Egypte beginnend, over Palestina naar Antiochië en van daar naar Constantinopel drong, waar dagelijks van vijf- tot tienduizend menschen stierven. Van hieruit goot zich de giftstroom uit over het geheele West- en Oost-Romeinsche rijk en dreef twee-en-vijftig jaren lang het gruwelijke werk der algemeene verwoesting en ontvolking.

In de 14e eeuw werd de geheele wereld door de pest op ongehoorde, wreedaardige manier bezocht. Van China tot IJsland en Groenland trok de Zwarte Dood (aldus genaamd omdat de lijken er zwart uitzagen) en liet achter zich niets na dan uitgestorven steden en dorpen, verwoesting, honger en wanhoop.

De pest brak, voordat zij in 1348 Europa tot schouwtooneel van haar afschuwelijken arbeid koos, vijftien jaar te voren in China en Indië uit, zette toen haar vernielenden tocht voort op den toenmaligen karavanenweg van alle Aziatische landen, drong over Griekenland en Sicilië in Italië, overschreed de Alpen en stortte zich eindelijk als een hongerig roofdier op Duitschland, dat alleen 1 ¼ millioen menschen verloor, terwijl in het Oosten 23-24 millioen slachtoffers vielen.

De ziekteverschijnselen der pestepidemie, onder keizer Justinianus in 542, waren de volgende. Zeer hooge koorts, dikwijls met ijlhoofdigheid verbonden. Opzwelling der klieren in de keel, de oksels en achter de ooren; de klieren raakten ontstoken en namen een donkere, branderige kleur aan. Gingen de klieren tot verettering over, dan kon men op genezing hopen. Traden echter zwarte puisten, ter grootte van een linzenkorrel, over het geheele lichaam op en vormden zich op verschillende punten der huidoppervlakte tot karbonkels of begonnen zich bloedbrakingen te openbaren, dan was de zieke onfeilbaar aan den dood prijsgegeven, die zijn prooi zoo spoedig mogelijk medesleepte. Gewoonlijk doodde de ziekte in de eerste drie dagen; overleefde de lijder den derden dag, zoo was dit een gunstig teeken. Wegens de veelvuldig optredende builen noemde men deze ziekte Builenpest.

Anders was het ziekteverloop van den Zwarten Dood. Eerst trad ook hevige koorts op met klierenzwelling, puisten en zwarte vlekken over het geheele lichaam. Maar en nieuw ziekteverschijnsel, dat op deze epidemie haar eigenaardigen stempel drukte en haar zulk een boosaardig, snel doodend karakter verleende, waren de smartelijke borstpijnen; er openbaarde zich een hevig hoesten en met elke hoestbui ontlastten zich groote massa's onaangenaam ruikend bloed, dat de lucht ver in den omtrek verpestte. Geen kroniekschrijver van vroegere tijden heeft er ooit melding van gemaakt, dat de pest zich op deze wijze van de ademhalings-organen meester maakte. Die pestzieken, waarbij zich deze bloed-

spuwingen openbaarden, leefden ten hoogste tot den derden dag; bovendien moet de uitgeademde lucht der zieken de aansteking verspreid en de pest zoo vreeselijk hebben gemaakt.

Volgens Hirsch is de onder den naam van Zwarten Dood bekende pestvorm een in Noord-Westelijk Hindoeston en vooral in eenige provinciën aan de Zuidelijke helling van het Himalaya-gebergte een inheemsche ziekte, die met een tot bloedingen geneigde borstziekte een eigenaardige karakteristieke vorm der Oostersche builenpest schijnt te zijn. Zij, die de pestepidemie der tegenwoordige tijden bestudeeren, wijzen er op, dat overal waar de pest vasten bodem verkreeg, het weerstandsvermogen der bevolking door voorafgegane mislukkingen van den oogst, hongersnood, overstroomingen en daardoor veroorzaakte bedorvenheid van den grond door veeziekten, opeenhoopingen van vuil enz., verminderd was.

In het algemeen kan men zeggen dat vochtige, warme lucht, lage, slecht geluchte en overvolle huizen, ophooping van groote massa's dierlijke en plantaardige, in bederf verkeerende stoffen in de nabijheid van de woonhuizen en ontoereikende voeding, de grove verwaarloozing van openbare en bijzondere gezondheidsmaatregelen, het uitbreken van pestepidemieën begunstigen.

De pest is een ziekte die in zooverre op de onderlijf-typhus lijkt, dat zij door het overbrengen van het gift van den zieke op de gezonden, door aanraking of inademing niet verspreid wordt; wel echter hangt het gevaar van besmetting af van den duur en de nabijheid van het verkeer tusschen zieken en gezonden.

Evenals bij de onderlijf-typhus, bij de cholera en gele koorts de ziektegiften overgebracht worden, zoo kan ook de ziektekiem der pest, van de plaats van haar ontstaan door kleederen, koopwaren en andere levenlooze voorwerpen, ook op het lichaam van zieke of gezonde menschen in andere, nog vrije streken worden overgebracht en daar, als de toestand gunstig is voor de verbreiding van het gift, aanleiding geven tot het uitbreken eener epidemie.

Hoogst merkwaardig is de gang, dien alle groote, bekende ziekten, van het Oosten naar het Westen met zekere gelijkmatigheid afleggen. Reeds de natuurvorscher Plinius maakte op deze verschijning opmerkzaam. De opmerking van Plinius wordt inderdaad door de geschiedenis van bijna alle besmettelijke ziekten bevestigd, te beginnen van de epidemieperiode in de 5de eeuw vóór Christus tot de nieuwste ziekte, de cholera, waarvan wij zelf beleefd hebben dat zij haar uitgangspunt nam in Indië en geheel Azië en Europa met schrik vervulde en toen haar weg vervolgde over den Atlantischen Oceaan. De pestepidemieën onder Marcus Aurelius, onder Justinianus, de groote ziekte in de 14e eeuw, al deze ziekten verspreidden zich in de richting van het Oosten naar het Westen.

Ook de zoogenaamde Attische pest gedurende de jaren 430-426 vóór Christus, die als een enkel onderdeel der moorddadige ziekteperiode der vijfde eeuw vóór Chr. te beschouwen is, had haar geboorteplaats in Ethiopië, het tegenwoordige Soudan, daalde, het stroomgebied van den Nijl volgend, naar Egypte en Noord-Afrika af, van waar zij regelrecht op Griekenland oversprong om daar hoofdzakelijk Midden-Griekenland en in het bijzonder Attika tot het schouwspel van haar menschenverdelgende werkzaamheid te maken.

Het is een telkens terugkeerende eigenaardigheid van alle groote epidemieën, dat zij de voetstappen van het menschelijke verkeer volgen en daarom ook het eerst op levendigen handel voerende kustplaatsen en in aanzienlijke haven- en koopsteden

optreedt. De cholera handelt heden ten dage op dezelfde wijze. Even lang als het hulpmiddel van het menschelijke verkeer noodig heeft om van de eene plaats naar de andere te reizen, even zooveel tijd heeft ook het choleragift noodig om haar te volgen.

Toen de cholera in het begin van 1830 voor het eerst haar visitekaartje aan Europa afgaf, gebruikte zij bijna den tijd van twee jaren om den weg van de Caspische zee naar Parijs af te leggen. Zij had natuurlijk zooveel tijd noodig omdat zij bij de toenmaals gebruikelijke verkeersmiddelen de verre reis deels te voet, deels te paard maken moest. Tegenwoordig, nu zij met het stoompaard, de ijzeren vleugels van onzen tijd, haar reizen maakt en haar bezoeken aflegt, kan zij den ontzaglijken afstand van Wolga tot Seine in tweemaal vierentwintig uur afleggen.

De geschiedenis der pestepidemie in Athene ten tijde van Thucydides verdient bijzondere aandacht, omdat zich onmiddellijk daaraan zulke vreeselijke en verreikende gevolgen op staathuishoudkundig, politiek en zedelijk gebied voor de republiek Athene vastknoopen. De levendige belangstelling, welke wij haar wijden, wordt nog voornamelijk daardoor verhoogd, dat wij van een klassieken ooggetuige met onsterfelijken naam, dien wij om het vlekkeloos karakter en de zuivere objectiviteit van zijn verhaal zoo hoogachten en bewonderen, een meesterlijke beschrijving bezitten dezer ziekte en der hoogst gewichtigste gebeurtenissen die zich daaromheen groepeeren. Deze ooggetuige is de meester der heldere, antiek eenvoudige, geschiedbeschrijving: Thucydides. Hij heeft, zooals hij zelf bekent, den bittersten tijd der Atheners en hun vreeselijk lijden persoonlijk aangezien en met hen doorleefd.

Reeds het eerste optreden der ziekte in het jaar 430 werd volgens de aanteekeningen van Thucydides door ontzettende menschenverliezen gevolgd. De onbarmhartige beul wist allen met schrikverwekkende gelijkheid te behandelen. Zij hield in de schoon gelegene, fraaie kwartieren der welgestelden evenzoo vreeselijk huis als in de afgelegen woningen en armoedige wijken van het arme volk.

De geneeskunde, die toenmaals een hoog begaafden vertegenwoordiger bezat in den persoon van Hippocrates, de vader der geneeskunst (geboren in Kos 460 j.v. Chr.), toonde zich tegenover de openbare ramp met al haar middelen, voorzorgen en maatregelen geheel machteloos. Over verschijnselen en verloop der boosaardige ziekte ontrolt ons Thucydides een treffend tafereel, waarvan men dadelijk zien kan dat het onder den verschen indruk van zelf doorleefde gebeurtenissen ontstaan is.

‘De ziekte,’ zoo verhaalt hij, ‘stortte zich op hare offers met een geheel onverwachten aanval, door geen dreigende kenteekenen voorafgegaan. Van de stormachtig snel optredende verschijnselen merkte men vooral op een sterken bloedsaandrang naar de hersenen, die zich door hevige koortshitte, zwaarte van het hoofd en glinsterende oogen openbaarde. De slijmhuid van den neus, de tong, verhemelte en keel bevonden zich in een toestand van hevige ontsteking. De op deze wijze aanwezige ziektetoestanden verrieden zich naar buiten door gedurigen prikkel tot niezen, pijnlijke slikkingen en krachteloosheid der stem. De uitgeademde lucht der zieken had een onaangenamen reuk. De aanstekelijke verschijningen grepen na het strottenhoofd ook de luchtpijpen en longen aan; een uiterst pijnlijk hoesten verried, dat de ademhalingsorganen waren aangestoken. Ook van de keel uit zette de ziekte haar weg voort, doordat zij de slijmhuid der maag aangreep. De gevolgen der maagontsteking waren hevige onpasselijkheid, braken, waardoor eene galachtige, scherpe vloeistof zich onder hevige smarten ontlastte. Bij het grootste aantal zieken duurde de prikkel tot braken voort en de ziekelijke beweging van de maag vereenigde zich met algemeene krampen. Deze duurden bij velen nog langen tijd voort nadat de gevaren der ziekte gelukkig voorbij waren.

Met deze verschijnselen had de ziekte haar hoogste punt bereikt, zoowel in betrekking tot de hevigheid der koortsaanvallen als tot die van de ontsteking der inwendige organen. De inwendige gloed, die de ongelukkigen verteerde, en de kwelling van den dorst, die hen voortdurend pijnigde, waren zoo hevig dat zij zelfs niet de dunste bedekking over hun lichaam duldden en groote neiging toonden zich in het water te storten. Ja velen wierpen zich werkelijk, als zij niet voldoende bewaakt werden, in de nabijgelegene regenbakken.

De vernietiging der krachten was buitengewoon groot. In dezelfde verhouding als de ontstekingsverschijningen op de inwendige organen zich verhieven, trok zich alle levensenergie van de oppervlakte naar binnen terug. De huid voelde zich droog en heet aan en had ook niet de bleeke kleur, welke men bij andere koortslijders waarneemt, maar scheen donker roodachtig en met zwarte puisten en zweren overdekt, waarmede de natuur een zwakke maar vergeefsche poging toonde om de ziektestoffen uit het lichaam zonder gevaar te verwijderen.

Op den zevenden of negenden dag der ziekte trad de crisis in, die bij het meerendeel der zieken, voordat hun krachten geheel vernietigd waren, den dood bracht, maar bij hen, die haar te boven kwamen, in dyssenterie (bloedloop) overging. Van nu af had de kwaal haar hoofdzetel in de holte van het onderlijf en er vertoonden zich op de darmen zweren, die met onbedaarlijke diarrhee gepaard gingen, waaraan de verzwakte krachten der zieken moesten ten gronde gaan. Maar niet genoeg; als al dat lijden en deze gevaren gelukkig voorbij waren, zoo greep de ziekte nog de toppen van handen en voeten en de oogen aan, zoodat haar vernielende kracht niet zelden het geheele lichaam van het hoofd tot de voeten aantastte. De aangestoken ledematen gingen in de zoo juist vermelde gevallen in verettering en vuilnis over, zoodat velen, al redden zij ook het leven, zich te beklagen hadden over het verlies van een lichaamsdeel of van beide oogen.’

Deze eenvoudige, onopgesmukte voorstelling bevat hoogst belangrijke van de waarheid blijkbaar afgeziene en zelfdoorleefde pathologische bijzonderheden; klaarblijkelijk heeft Thucydides zelf vele menschen aan de pest zien lijden en is er zelf van hersteld.

Zooals wij reeds vroeger vermeldden, hield de epidemie in de lente van het jaar 430 v. Chr. haar schrikwekkenden intocht binnen Athene; de zwaarbeproefde stad moest haar dadelijk een kolossalen tol aan sterfgevallen betalen, die tot tegen het einde van het jaar 429 onafgebroken voortging. Toonde de ziekte volgens de mededeeling van Plutarchus in zijn 'Leven van Pericles' tegen het einde van het tweede jaar niet meer zulk een boosaardig en verraderlijk karakter, zoo trad zij in de jaren 428 en 429 nog wat zachter op, en de hoop, dat nu de ontzettende plaag haar einde naderde, hief den moed en het zelfvertrouwen op van de door pest en oorlogsjammeren dubbel getroffen Atheners. Maar de wreedste ontgoocheling volgde op dezen droom van een gelukkiger toekomst. Tegen het einde van het jaar 427 begon de pest met verdubbelde woede in Athene op te treden en bracht zich aan de weder herademende inwoners als grimmige worgengel in nieuwe herinnering. Met het weder opvlammen der ziekte gingen ook heftige beroeringen in het binnenste der aarde gepaard, die den schrik en de algemeene paniek in Athene vermeerderden. Nadat de pest nog een geheel jaar de bevolking beangstigd en verminderd had, begon zij tegen het einde van het jaar 426 vermoeid te raken en langzamerhand uit te dooven.

In de met groote nauwkeurigheid opgemaakte ziekteberichten van Thucydides lezen wij nog vele belangrijke bijzonderheden, die ons het beeld der Attische pest nog duidelijker voor oogen doen staan.

Zoo vertelt ons de geschiedschrijver, dat bij alle menschen, die reeds vóór het uitbreken der epidemie door de een of andere ziekte bevangen waren, de pest het eerst te voorschijn kwam. Zij had nu als een ware tyran de alleenheerschappij in handen genomen en alle overige ziekten het terrein afgedwongen, een omstandigheid die ook bij de moderne ziekten opvalt.

Evenals alle andere acute besmettelijke ziekten de eigenaardigheid vertoonen, dat degene, die eens door haar aangetast is, in den regel van een tweeden aanval verschoond blijft, zoo greep ook de Attische pest niet licht iemand ten tweeden male aan. En zoo het al eens gebeurde, eindigde de tweede aanval gewoonlijk ook met genezing.

Verder meldt ons Thucydides dat dadelijk, van het begin der ziekte, de gemoederen der door de pest aangetasten overvallen werden door volledige hopeloosheid en vertwijfelden aan de mogelijkheid harer redding. Ook vertoonde zich bij eenigen na hun genezing het verlies van het geheugen, zoodat zij òf van zich zelf geen herinnering meer bezaten, noch ook hun naastbestaanden en vrienden in staat waren te herkennen.

Verschillende meeningen heerschen over den aard dezer moorddadige ziekte. Op de berichten van Thucydides afgaande, zou men gelooven dat zij dezelfde was als de Oostersche pest. Anderen willen in haar de gele koorts en weder anderen de typhus zien. Ook roodvonk, pokken en zoo meer werden er voor gehouden; 't is waar dat van al deze ziekten eenige verschijnselen op de epidemie, door Thucydides beschreven, passen, maar toch over het geheele ziekteverloop sluiten zij niet aan elkander.

Het waarschijnlijkste is dat de Attische pest een op zichzelf staande ziekte is ofwel beschouwd kan worden als een overgangsvorm tusschen de Oostersche en builenpest.

Zeker is het dat zij, evenals deze epidemieën, haar uitgangspunt had in de Nijllanden en van daaruit haar moordenden loop voortzette in de richting van Oost naar West.

Andere autoriteiten bewijzen echter op goede gronden, dat deze pest niets anders is dan de vlektyphus of typhus exanthemathicus. De verschillende verschijnselen, door Thucydides beschreven, als zware stoornissen in de werking der hersenen, ijlhoofdigheid, huiduitslag, het brandende gevoel aan de uiteinden van het lichaam, de intrede der crisis op den negenden dag, de verzwakte krachten van den tweeden aanval bij denzelfden patiënt, de wijze van verspreiding door besmetting enz. Bij ongunstige, uiterlijke omstandigheden, vindt dan ook juist de vlektyphus de grootst mogelijke uitbreiding, en de verschrikkelijkste onder den naam van honger-oorlogstyphus beschreven epidemieën behooren meestal tot de vlektyphus. Deze komt tegenwoordig in Engeland (vooral Ierland is haar broeinest), in Duitschland (Posen, Oost- en West-Pruisen), in Polen, Gallicië en gedeeltelijk ook in Zuid-Europa voor.

De aanstekelijkheid der ziekte wordt ons door Thucydides als een buitengewoon groote afgeschilderd; haar verspreiding nam in korten tijd reusachtige afmetingen aan. De ziekte, verhaalt hij, greep met zulk een snelheid en kracht om zich heen, dat de menschen stierven als de schapen eener kudde. Zelfs de dieren werden door het ziektegift aangetast. De roofvogels, die zich van rottende stoffen voeden, toonden een instinctmatigen afkeer van de ontelbare onbegraven in de stad liggende lijken, of zij stierven, wanneer zij hun afkeer overwonnen, aan de gevolgen hunner gulzigheid. Aan de honden, die zich altijd in de onmiddellijke nabijheid der menschen bevinden, kon men de werking van de besmetting nog gemakkelijker en nauwkeuriger opmerken.

Als bijzondere redenen, die het voortwoekeren der epidemie bevorderden, noemt Thucydides de volgende. De ongewone droogte en de haar op den voet volgende mislukkingen van den oogst en hongersnood, die in eenige landstreken van Attika de ziekte voorafgingen; verder de volkomen werkeloosheid en verwarring der overheidspersonen en der bevolking, waardoor men de schreeuwendste misbruiken liet bestaan en geen krachtige gezondheids-maatregelen nam, zoodat tallooze lijken in huizen en tempels, op de straten en in de regenbakken onbegraven bleven en met hun afschuwelijke, rottende bestanddeelen de lucht verpestten; eindelijk de ontzaglijke overvulling van Athene door vluchtelingen, die met hun veekudden in de omwalde stad een toevlucht zochten.

De geneeskunde vierde tegenover deze openbare ramp geen triomfen; er bestond geen genezingsmethode, die op blijvend succes kon roemen.

'Inderdaad,' schrijft Thucydides, 'waren zij in het begin geheel en al onzeker wat zij eigenlijk van den aard der ziekte moesten denken. Want zulk een pest en zulk een groote sterfte was sinds menschenheugenis nog niet voorgekomen. De middelen, die sommigen schenen te helpen, schaadden anderen. Geen lichaamsgestel kon der ziekte weerstand bieden; zij rukte zonder onderscheid allen weg, onverschillig of zij geneeskundigen bijstand inriepen of niet. Overigens waren de doctoren de eerste offers der pest; zij bezweken in groot aantal in de uitoefening van hun menschlievende werkzaamheid.'

Zooals de zieken van de geneeskunde niets te verwachten hadden, zoo bevonden zij zich ook wat hun verpleging betreft in den jammerlijksten toestand. Van een goed georganiseerde ziekenverpleging, van inrichtingen van weldadigheid, zooals de christelijke naastenliefde en grootmoedige humaniteit van latere tijden, die overal in het leven geroepen en dikwijls met geldelijke middelen verrijkt werden, van al deze schoone bloemen, die slechts de werkdadige liefde van het christendom kon in het leven roepen, vinden wij in de geheele oudheid bij de beschaafdste volken geen spoor.

De epidemie heeft ook op zedelijk, politiek en ethisch gebied groot verderf gesticht; zij vormt een keerpunt in de geschiedenis der Atheensche republiek; van toen af ging het snel naar omlaag. Zij vernietigde niet alleen menschenlevens, maar ook burgerdeugd.

En Thucydides beklaagt zich over de ergste aller naweeën, de diepingrijpende werkingen op tucht, orde en zedelijkheid, met de volgende woorden:

'Gemakkelijker kwam men er toe aan zijn lusten te voldoen, waarvoor men vroeger gevreesd zou hebben, daar men de vergankelijkheid en de wisselvalligheid aller aardsche bezittingen al te goed zag. Men gunde zich dus het teugelllooze gebruik van zijn vermogen en leefde van dag tot dag in een roes van genot en vermaken. Niemand viel het meer in ongemak voor een hooger doel te lijden, daar hem de waarschijnlijkheid voor oogen stond dat hij, eer hij zijn doel bereikt had, door een wissen dood getroffen zou worden. Slechts datgene gold nog voor begeerenswaardig en van werkelijk nut, wat tot bevrediging en oogenblikkelijke prikkeling der zinnen kon dienen.

De vrees voor de goden en de wetten van den staat hadden dus geen invloed meer. Men had geen vrees en eerbied langer voor de goden, wijl de braven en vromen evengoed een prooi des doods werden als de misdadigers en goddeloozen. De staatswetten werden niet meer opgevolgd, wijl men meende vóórdat er een beslissend vonnis gevallen was wegens een overtreding, de straf ontloopen te zijn, daar men dan den dood reeds sinds lang als offer zou gevallen zijn. De tijd, die tusschen het gerechtelijke vonnis en den dood lag, werd gebruikt om van de aangenaamheden des levens zooveel mogelijk te genieten. Het

EEN JAPANSCHE TUIN. Naar Humphrey Moore. (Zie blz. 206.)

kon niet uitblijven dat deze tijd van verschrikking diepe wonden aan de godsdienstige gevoelens der menigte sloeg. Bij de beschaafde klassen werd de deelneming aan den godendienst zeer verwaarloosd en bij niet weinigen traden onverschilligheid en twijfelzucht in plaats van de vroomheid der voorvaderen; Velen droegen zelfs de volmaaktste ontkenning van alles wat goddelijk was openlijk ten toon. Bij het mindere volk speelde het bijgeloof een groote rol. Niet bevredigd door den eeredienst der eigen goden, zocht men troost en genezing in de geheimen en boetemiddelen van Aziatische priesters, die overal door het land trokken en voor hun eeredienst propaganda maakten.

Ook de openbare zedelijkheid was diep gezonken. Het roemrijke volk, dat bij Marathon en Salamis zoo dapper en glanzend de overwinning had bevochten tegen de onmetelijke scharen van verwijfde Perzen, was nu zelf door liederlijkheid en ondeugd zoodanig ontaard, dat Aristophanes in het verkeerde en zondige drijven zijner landgenooten stof genoeg vond om stroomen van den bijtendsten spot en bittersten hoon over hen uit te storten.

Nog eenmaal schitterden de wapenen van den ridderlijken held Epaminondas en de medesleepende redekunst van den gloeienden vaderlander Demosthenes als twee vurige, lichtgevende meteoren aan den verduisterden hemel van Griekenland. Zij bewezen aan de verbaasde wereld, welk een degelijke kern in het Grieksche volk school, maar de onsterfelijke dapperheid en welsprekendheid van twee afzonderlijk staande personen konden der stervende vlam geen nieuw leven inblazen.

Ten slotte kwam de ijzeren tijd van het wereldbedwingende Rome; ook Griekenland werd bij hun reuzenrijk ingelijfd. Zelfs zijn naam Hellas moest het verliezen en als provincie Achaja werd het eens zoo toonaangevende Griekenland onder de lange volkenrij der Romeinsche heerschappij opgenomen.

Het had den Romeinen weinig moeite gekost het zwakke, ontzenuwde volk uit de rij der zelfstandige natiën te doen verdwijnen; maar wat de Grieken ook aan zichzelf mogen misdaan hebben, Grieksche geest, Grieksche schoonheid, kunst en wetenschap, blijven als sterren van den eersten rang aan den hemel der onsterfelijkheid glinsteren.

Een Japansche tuin.

Japansche kunst is thans bijzonder in de mode; de Europeanen zijn verzot op Japansch lakwerk, Japansche zijde, Japansch porselein en brons; de grillige vormen immers, de gewaagde en toch steeds zoo harmonische kleurenmengeling, de gracieuze arabesken, slingers, vogels, bloemen, geven een eigenaardig cachet aan alles wat uit Japan komt.

Geheel Japan stelt men zich zoo gaarne voor als een reusachtige ‘Japonerie’; zeker is het dat liefhebbers van Japansche artikelen nergens beter dan in het vaderland dier kunst hun hart daaraan kunnen ophalen, maar ook even zeker dat een reis daarheen menige teleurstelling zal opleveren.

Toch moet nergens de bevallige, eigenaardige smaak van den Japanner beter uitkomen dan in den aanleg zijner tuinen. Op nevensgaande plaat heeft men er een proefje van. 't Is heel iets anders dan de tuinkunst à la Lenôtre, der Engelsche of Italiaansche lusthoven. 't Is popperig, aardig, vreemd, maar ook de heele omgeving en stoffeering moet met zulk een tuin in harmonie wezen: de vrouwen in hun nationaal kostuum met kolossale zonneschermen boven het hoofd, kinderen en poppen,

miniaturen der ouderen, de pagode-vormige bouw der huizen, de kleine vijver met de langbeenige en langhalzige ooievaars, maar vooral de onnatuurlijke, verwrongen, kunstmatige groei der boomen. Men zou zelfs zeggen, dat het kleine hondje nog moeite doet om in den stijl te blijven. Dit is ten minste zeker, dat men in Europa moeilijk de materialen zal kunnen vinden om ook in dit opzicht kunstmatig Japansch werk te leveren.

Oude schuld.
Tooneelspel in vier bedrijven, door Conrad Veldhorst.
(*Vervolg en slot van bladz.* 183).

Vierde bedrijf.

De huiskamer op Villa Soerakarta. MARGARETHA zit lusteloos op een laag stoeltje bij het raam. TANTE CATO, omringd door couranten, ligt op een chaise longue.

TANTE CATO.

Ach God! wat een einde, wat een vreeselijk einde van zoo'n gelukkigen dag! O, wie had zoo iets kunnen denken van Otto.

MARGARETHA.

Och tante, praat er niet meer over.

TANTE CATO.

Gelukkig maar dat hij dadelijk zoo ziek is geworden, en zoo zwaar ziek. Wat zei de dokter ook? Was 't een beroerte?

MARGARETHA.

Ik weet het niet.

TANTE CATO.

En nu ik 't mij goed herinner, weet ik het alles nog heel best: hij was met Greta Telders geëngageerd; wij vonden 't wel wat min voor hem, maar zij leek zoo erg net, zoo stil, zoo bedaard, en hij was een opgewonden standje. Dat zou je nu niet zeggen. Nu lijkt hij zoo kalm en geposeerd, maar toen was hij een pretmaker van het eerste water, en Pa zei: ‘In Gods naam, als het meisje op hem een goeden invloed heeft,’ en wij deden er het zwijgen aan toe.

MARGARETHA

(staat op en gaat ongeduldig op en neer).

Ach, tante!

Tante Cato.
En daar hoorden wij opeens dat het meisje gevangen zat wegens diefstal. 't Was een zware slag! Och, hij zag er uit als een geest en wilde niets van het geval hooren; toen kwam juist die aanbieding uit Indië, en wij waren niets verwonderd toen hij 't aannam; wij hadden erg met hem te doen, dat hij zoo door dat meisje was beetgenomen, en wij zeiden dikwijls onder mekaar: ‘Schijn bedriegt, dat mindere volk is nooit te vertrouwen, het beste is er zich nooit mee af te geven.’

Margaretha

(gaat weer zitten en verbergt het gelaat in de handen).

Tante Cato.
Maar dat hij 't gedaan zou hebben, neen, dat hadden wij nooit gedacht. Hoe jammer dat die dronken kerel alles heeft uitgeflapt! Ik ben zeker dat die mijnheer van het Volksblad ons den brief wel in handen had gespeeld, al was 't dan ook voor grof geld. Nu is onze positie heelemaal bedorven.

Margaretha.
Dat is het ergste niet. Wat zou dat?

Tante Cato.
Wat dat zou? Voor jou is 't het ergst. 't Is vreeselijk jammer; ze zeiden allen dat dien avond jou engagement met jonker Van Breevoort er wel door zou zijn gekomen. Waarom heeft hij ook bekend? Had hij maar volgehouden dat de brief valsch was.

Margaretha.
Dat zou het toppunt van laagheid zijn geweest.

Tante Cato.
Foei, wat een taal. En ik zeg je, Margaretha, dat je niets lief voor je vader geweest bent. Wat er ook gebeurd mag zijn, hij is en blijft toch je vader en je plicht is hem ondanks alles nog lief te hebben.

Margaretha.
Tante, laat mij met rust!

Tante Cato.
Gelukkig dat Henriette zoo bij de hand is, want ik ben te naar om iets te kunnen helpen. Ik ben zoo overgevoelig! Als er in Patagonië een mensch verdrinkt, dan voel ik 't hier in mijn hart, en dan zoo'n echt ongeluk in mijn naaste omgeving, 't is om er niet van op te komen. Geef een glas port, Gretha, en een beschuitje! Dat zal me goeddoen, ik voel me zoo zwak, zoo flauw.

(Terwijl Margaretha haar zwijgend helpt, komt Henriette binnen, met een schoot vóór, een kop bouillon in de eene hand en een paar recepten in de andere).

Tante Cato.

O, bouillon! Wat ruikt die heerlijk! Daar heb ik ook zoo'n trek in. Laat Lies mij dien brengen.

HENRIETTE.
Met Elize is geen huis te houden, zij is zoo onhandelbaar. Ik heb haar den dienst opgezegd.

TANTE CATO.
Heb jij dat gedaan?

HENRIETTE.
Ja zeker, er moet toch iemand zijn, die hier iets te zeggen heeft, u ligt den heelen dag op de canapé, uit Margaretha is geen woord te krijgen en de meid weigert gehoorzaamheid. Ik heb haar gezegd dat zij dadelijk gaan kon.

TANTE CATO.
Maar Henriette, wat bezielt je, en dan zoo zonder eenige hulp te zitten in deze omstandigheden, want de keukenmeid heeft genoeg te doen. Waldorp doodziek, ik van de been, het kind zoo zenuwachtig.

HENRIETTE.
Ik ben er en ik doe liever alles zelf dan onwillig volk er toe aan te zetten. Margaretha, zou jij je vader niet dezen kop bouillon brengen?

MARGARETHA.
Neen, liever niet!

HENRIETTE.
Margaretha, foei! Ik ken je niet meer.

MARGARETHA.
Ik ken mijzelf ook niet.

HENRIETTE.
Je vader is nu bij kennis. Zijn eerste vraag was naar jou. Kom, breng hem die bouillon en zeg hem een vriendelijk woord.

MARGARETHA.
Ik kan niet!

TANTE CATO.
Ja, ik heb 't haar ook gezegd, 't is en blijft je vader, je bent verplicht hem nog te eeren, niettegenstaande alles wat er gebeurd is, en daarbij, 't is zoo lang geleden, zoo vreeselijk lang. Kom, 't is je plicht!

MARGARETHA.
Plicht, plicht! Ik heb nooit geweten wat plicht was, ik deed wat ik wilde en dat was altijd goed.

HENRIETTE.
Maar nu wordt het anders; weet je nog wat ik zei van de poort der ondervinding? Nu, die staat voor je open en je moet er door.

MARGARETHA.

Neen, ik wil niet. Ik kan ze niet zien. O, God! dat oogenblik tegenover hen allen en te denken dat zij 't nu ook weten, die vrouw... en hij! O, ik voel me zoo klein, zoo bitter klein.

TANTE CATO.
Dat is allemaal gekheid hoor! 't Is lang niet erg, de zaak is verjaard, ze kunnen je pa niets maken; zoodra hij beter is gaan wij naar Duitschland of vestigen ons in Parijs of Londen. Ik wil heel graag mee en jij bent heel rijk, je zult wel een goed huwelijk doen en dan wordt de zaak spoedig vergeten.

MARGARETHA.
Och tante, wat kan u mij plagen.

TANTE CATO.
Je bent een ondeugend kind. Wat helpt het nu of ik je troost! 't Staat jou niet, 't past je niet, je vader te beoordeelen. Neem dat kopje en ga naar hem toe.

MARGARETHA.
Ik kan niet, ik kan niet.

TANTE CATO.
Praatjes, waarom kan je niet?

(er wordt gescheld)

. Daar schelt hij! Ga nu spoedig!

HENRIETTE.
Neen tante, u moet haar geen geweld aandoen. Zij zal gaan, zoodra zij het kan.

(af)

.

TANTE CATO.
Natuurlijk, juffrouw Henriette moet het weer beter weten, die werkt mij altijd tegen. Als zij niet alles

bestellen en bedillen kan, dat spreekt! zoo zijn ze nu allemaal, die geëmancipeerde dames. Wat weet zij nu van opvoeding af! Zij kan met geen booien omgaan, en nu stuurt ze mijn meid weg.

MARGARETHA.
Tante, ik ga wat in den tuin.

TANTE CATO.
Bij je vader moest je zijn, ongehoorzaam kind!

ELIZE.
Mevrouw, ik wou u vragen of 't goed is, dat ik wegga, juffrouw Henriette heeft mij den dienst opgezegd. Moet ik gaan?

TANTE CATO.
Wel Lies, waarom zou je gaan? Je hebt het hier immers goed.

ELIZE.
Merci. Ik ben een net meisje en heb ook recht op een netten dienst, en hier is 't niet comme il faut meer, nu er zulke schandalen aan 't licht zijn gekomen.

TANTE CATO.
Och Lies, ik had gedacht dat je meer hart voor ons had.

ELIZE.
Waarom zou ik hart voor u hebben? Heeft u hart voor mij? U betaalt mij, ik steek het geld in mijn zak en daarmee uit. Ik ga vanavond weg.

TANTE CATO.
En als ik je nu zeg, dat ik je houden wil?

ELIZE.
Dat wil ik wel doen, als u mij f 25 opslag geeft en dubbele kermis en nieuwjaar.

TANTE CATO.
Mensch, wat verzin je, en je hebt reeds zoo'n hoog loon.

ELIZE.
Ja, maar 't is hier geen fatsoenlijke dienst meer, sedert men weet, wat meneer eigenlijk is.

MARGARETHA

(die aan de deur is blijven staan).

Je gaat niet vanavond weg, maar dadelijk.

ELIZE.
Zoo juffertje, dat gaat niet, mij zoo maar op straat te zetten en zonder getuigen. Zoo ben ik nog nooit uit een dienst gegaan.

MARGARETHA.

Je zult je volle huur krijgen! en getuigen zooals je verdient.

ELIZE.
Nu, ik zei 't zoo maar; als de juffrouw wil schikken, dan zal ik 't ook wel doen.

MARGARETHA.
Neen, ik schik niets in. Je weet het nu!

TANTE CATO.
Margaretha, houd je in! 't Zal je spijten!

MARGARETHA.
Neen tante, ik laat mij niet beleedigen! Zij moet gaan.

TANTE CATO.
Ik schijn hier niets meer te zeggen te hebben.

(er wordt gebeld)

.

MARGARETHA.
Wil je nog opendoen, Elize, of zal ik het doen?

ELIZE.
Neen, ik zal nog wel gaan voor dezen keer.

MARGARETHA.
Nu tante, 't blijft er bij. Geen woord meer met dat schepsel! Ik heb een vreeselijke hoofdpijn, ik moet naar buiten.

(af)

.

ELIZE.
Daar is die oude Smit van gisteren, u weet wel juffrouw, die gisteren zoo'n herrie gemaakt heeft, en er is nog een andere heer bij; hij vraagt meneer te spreken.

TANTE CATO.
Heb je dan niet gezegd, dat mijnheer ziek was?

ELIZE.
Jawel, mevrouw, maar toen zei hij, dan maar de juffrouw of de mevrouw. Hier is 't kaartje.

TANTE CATO.
Jalink, van 't Volksblad! Laat hem binnenkomen! Wacht, wie weet of ik niet alles in orde breng. Ik hoop maar dat Margaretha niet binnenkomt.

JALINK en SMIT

(de laatste op zijn Zondagsch zeer links en verlegen).

JALINK.
Mevrouw, ik hoop niet onbescheiden te zijn als ik u om een onderhoud vraag. 't Is in 't belang van uw familie.

Elize geeft stoelen aan, stoft hier en daar wat, klaarblijkelijk om te kunnen luisteren.

TANTE CATO.
Och mijnheer... hoe heet u ook - ik heb mijn bril niet bij mij - Lies, geef mij mijn bril eens aan - ik ben geen jong meisje meer, ziet u,

(ter zijde)

men moet zich wat vroolijk en onbezorgd houden, anders eischen zij te veel.

(luid)

O, Jalink! juist, mijnheer Jalink! Zeer veel eer uw kennis te maken. U houdt mij ten goede, dat ik u zoo ontvang, niet waar! - U begrijpt, de oude dag en de emotie. Nu, wat is er van uw dienst?

JALINK.
Mevrouw, ik kom eigenlijk op verzoek van dezen man, Herman Smit, die mijnheer Waldorp zijn excuus komt maken.

TANTE CATO.
Och, wel ja! Ik dacht het wel, 't was een misverstand, niet waar? Die goeie man was een beetje gemonteerd, geloof ik! Nu, 't is niets hoor, mijn broer zal het excuus aannemen voor de vergissing.

JALINK.
Uw opvatting is niet heel juist, mevrouw! Een vergissing of misverstand is 't nu niet precies, maar de zaak is verkeerd aangevat. Zij heeft een loop genomen, dien noch hij, noch ik voorzien hadden.

TANTE CATO.
O, zoo! maar de brief dan?

JALINK.
Ja mevrouw, de brief is hoogst waarschijnlijk door uw broer geschreven, en bijna zeker is 't, dat hij ook meende wat hij schreef, maar, ziet u, de wijze waarop hij, dank de doldriftigheid van dezen man, er mee bekend raakte, lag buiten onze plannen. Is 't niet zoo, Smit?

SMIT.
Ja, meneer!

TANTE CATO.
De wijze doet er niet toe, 't is een vreeselijk schandaal geweest, ons heele huishouden is er door

van streek, mijn broer ligt ziek, de stad praat van niets anders, en de justitie...

JALINK.
De justitie blijft er buiten, mevrouw! als u de goedheid wil hebben even naar mij te luisteren.

TANTE CATO.
Nu mijnheer, ik luister; mijn broer is niet in staat u te ontvangen, zijn dochter is nog een kind, ik ben dus de eenige tot wie u zich kan wenden.

JALINK.
Zeer veel eer, mevrouw!

TANTE CATO.
Willen de heeren ook een sigaar opsteken?

JALINK.
Ik dank u, mevrouw.

IN HET GROEN. Naar C. Bergen.

SMIT.
Als 't u belieft, dame!

TANTE CATO

(schelt, Elize verschijnt).

Presenteer de heeren een sigaar, Elize! Ziet u, 't is veel gezelliger zaken te behandelen als men prettig bij elkaar zit. Ik zal je wel schellen, Lies, als ik je noodig heb.

JALINK.

Mevrouw, de zaak is deze: Door een toeval ben ik met Smit bekend geraakt; hij vertelde mij zijn grieven tegen mijnheer Waldorp, hij wist dat ik lid der Redactie was van het Volksblad

(Smit kijkt hem verbaasd aan)

, het blad dat zich tot taak gesteld heeft het recht te verdedigen, en den minderen man te beschermen tegen de aanvallen en de verdrukking der grooten. Is 't niet zoo, Smit?

SMIT.
Ja, meneer.

JALINK.
Nu, voor de Redactie van het Volksblad bestaan geen standen...

TANTE CATO.
En u zei daar juist dat u den minderen man altijd verdedigen wil; volgt daaruit niet dat u ons heeren en dames moet verdrukken en onrechtvaardig behandelen?

JALINK.
Mevrouw, wij handelen zonder aanzien des persoons. Daarom, toen deze man mij de treurige geschiedenis van zijn huiselijk leed verhaalde en ik in mijn ooren nog de jubelkreten hoorde, aangeheven ter eere van uw broeder, toen vervulde mij verontwaardiging; de onbillijkheid van het lot maakte mij wrevelig. Ik beloofde hem zijn zaak tot de onze te maken, zijn zaak in handen te nemen en hem recht te verschaffen. Beloofde ik dat niet, Smit?

SMIT.
Ja, meneer!

JALINK.
Mijn gedragslijn stond mij dadelijk scherp afgebakend voor den geest. Ik wilde alle eclat vermijden en onder vier oogen den heer Waldorp spreken, hem de zaak blootleggen en aan hem overlaten,

welke satisfactie hij dit rampzalige gezin wenschte te geven. Toen heeft hij zelf alles bedorven, niet waar, Smit?

SMIT.
Ja, meneer!

JALINK.
Hij is toen als een dolle stier te midden van het feest ingebroken, hij heeft alles uitgebruld, hij heeft er mij bij de haren bijgesleept en zoo is geheel buiten mijn toedoen de zaak publiek geworden.

TANTE CATO.
Ja, 't is vreeselijk, en is er niets meer aan te doen?

JALINK.
Smit zegt van wel.

SMIT.
U moet 't maar zeggen, meneer! U heeft 't mij zoo mooi uitgelegd.

JALINK.
Neen, neen, je vergist je, jij hebt er het eerste van gesproken.

SMIT.
Och, meneer, zeg u 't maar! Ik ben zoo'n raar mensch. Als ik nuchter ben, want dat ziet u wel, ik ben 't nu, dan ben ik zoo mak als een schaap. Ik ben onder een kinderhoedje te vangen, maar heb ik een paar glaasjes op, dan sta ik voor niets.

TANTE CATO.
Dat hebben wij ondervonden.

JALINK.
Nu, dan zal ik u maar zijn meening duidelijk maken. Hij is niet ongenegen goed te maken wat hij misdreef. Hij wil naar den Burgemeester gaan en zeggen dat alles wat hij zei maar leugens waren; ik zal ontkennen dat er een brief was, en als mijnheer Waldorp nu maar volhoudt dat hij door zijn geschokten geestestoestand van streek is geraakt, dan zal ieder ons gelooven of ten minste zich houden of hij 't gelooft. Wat dunkt u van dit plan?

TANTE CATO.
Niet kwaad bedacht! Als ik mijn broer er maar toe kan krijgen, hij ligt sinds gisteren bewusteloos.

JALINK.
Des te beter, dan zegt u het uit zijn naam.

TANTE CATO.
En de dokter geeft een certificaat, en dan zal men 't gelooven.

JALINK.

Nu, mevrouw, 't is afgesproken, maar dan moet de familie Waldorp er zich ook een opoffering voor getroosten.

TANTE CATO.
Zeker willen wij dat!

JALINK.
Mijnheer Waldorp moet bedanken voor zijn candidatuur, ofschoon die nu reeds onmogelijk is geworden; dat offer is dus niet zwaar. Verder moet u dezen man een schadeloosstelling geven.

TANTE CATO.
En u, die zich zooveel moeite voor ons getroost?

JALINK.
O, mevrouw, dat laat ik aan uw bescheidenheid over.

TANTE CATO.
Hoeveel moet hij dan hebben, noem u een som. Ik heb geen verstand van die dingen.

JALINK.
Wel, Smit, wat denkt je er van? f 1000 zal wel aardig voor je zijn.

SMIT.
Ja, maar dan voor mij alleen en niet voor mijn vrouw en zoon.

JALINK.
Zeker, voor jou alleen.

SMIT.
Nu, dan ga ik direct naar Argentinië, zonder hen.

JALINK.
Wel, mevrouw, als hij zoo ver weg gaat, dan mag 't u wel f 2000 waard zijn.

TANTE CATO.
Goed dan maar! Wat kunnen mijn broer f 2000 schelen?

JALINK.
Nu, mevrouw, dan hoort u wel spoedig iets naders van ons. Mag ik even een stukje opmaken voor u om te teekenen?

TANTE CATO.
Heel goed! Daar is schrijfgereedschap. Maak u het gauw klaar, vóór mijn nichtje binnenkomt, die is zoo heftig en nerveus dezer dagen. Ik doe het liever buiten haar om,

(tot Smit)

. Zoo, wou je naar Argentinië? weet je dat daar pas zoo'n vreeselijke windhoos is geweest? zooveel menschen zijn er bij omgekomen. Ben je nu niet bang?

SMIT.

Och, mevrouw, wat pas gebeurd is, gebeurt gewoonlijk zoo gauw niet weer, en 't kan mij trouwens weinig schelen of ik dood ga of niet! Ik ben overal ongelukkig, maar daar zal ik misschien niet zooveel kunnen drinken als hier, en drinken is mijn ongeluk; mijn vrouw en kind verachten mij. Ik heb niets over hen te zeggen

(huilend)

. Ik ben zoo diep, diep gevallen, ach! door die ongelukkige zaak. 't Is bij ons, arme lui, zoo'n schande als iemand gezeten heeft, en toen ik dien brief vond en las dat zij onschuldig was en wij dus onverdiend zooveel schande hadden gedragen, o, toen kende ik mezelf niet meer.

TANTE CATO.
Arme man, je krijgt het op de zenuwen! Een glas water?

SMIT.
Dank u, dame, dank u voor water.

JALINK.
Neen Smit, je drinkt niet hoor, voordat wij het huis uit zijn. - Lees u als je belieft dit stuk, mevrouw, waarbij u zich verbindt nu dadelijk aan Smit f 2000 te geven en later met mij en het Volksblad de zaak nader te vereffenen. Is 't goed?

TANTE CATO.
Ja, 't is goed! Ik zal teekenen, en hem een chèque geven op mijn kassier, daar kan hij 't ontvangen.

JALINK.
Mevrouw, u handelt als een flinke vrouw.

TANTE CATO

(gaat naar den lessenaar, teekent en geeft het hem).

Ziezoo, dat is dus in orde. Hij gaat naar den Burgemeester, en wat doet u verder?

JALINK.
Ik schrijf een stuk in onze courant om aan alles een anderen glimp te geven.

TANTE CATO.
Dat is mooi; in de courant, ja, dan gelooft het iedereen; ik verzeker u, 't zal u niet spijten.

JALINK.
Mevrouw, ik recommandeer mij! Uw dienaar!

SMIT.
Uw dienaar, dame!

TANTE CATO.
Goddank! dat het zoover is. Ik heb me toch goed gehouden, en ik was zoo bang, men kan nooit weten. Wacht! ik zal Lize eens op haar plaats zetten.

(zij belt)

.

ELIZE.
Mevrouw, ik ben aan 't pakken, ik wou maar dat u niet zoo telkens schelde, dat embêteert me zoo.

TANTE CATO.
Lize, je hoeft niet zoo'n haast te maken met heen te gaan. Ons huis is zoo fatsoenlijk en deftig als je 't maar wenschen kan. Er is niets waar van de heele historie. 't Komt in de courant, dat het alles gemeene leugens zijn.

ELIZE.
O zoo, zijn die heeren dat komen vertellen? Hoeveel heeft dat nieuwtje hen opgebracht?

TANTE CATO.
Wil je wel eens zwijgen, onbeschaamd schepsel.

MARGARETHA

(binnenkomend).

Ben je nog hier, Elize? Ik heb je toch gezegd, dat je gaan kon.

ELIZE.
Uw tante verzocht mij te blijven.

MARGARETHA.
Maar ik wil 't niet meer, je gaat heen.

ELIZE.
Wat zet de juffrouw haar hoofd in den nek! Hoe meer de familie in benauwdheid zit, hoe trotscher zij wordt.

MARGARETHA.

Laat ons alleen!

ELIZE.
Nou, ik ga al! Ik ben er niets fel op, in zoo'n dievenboel te blijven. Ik heb ook mijn fatsoen.

TANTE CATO.
Brutaal spook!

MARGARETHA.
Och tante, houd u bedaard en verlaag u niet door met zulk volk te kibbelen.

TANTE CATO.
Wat verbeelden zij zich wel! Zij durven ons beleedigen en wij kunnen ons hoofd weer flink rechtop dragen. Wees gelukkig, lief kind! en ga je pa gauw eens omhelzen, want hij verdient niet dat je hem zoo behandelt! 't Is alles laster geweest.

MARGARETHA.
Tante, wat zegt u?

TANTE CATO.
Ja, die man zelf is hier gekomen om met dien heer van het Volksblad zijn excuus te maken, en zij hebben verklaard dat er niets van de heele historie waar was, zij gaan naar den Burgemeester om 't hem te zeggen!

MARGARETHA.
Maar zijn eigen woorden dan? Ik heb 't immers zelf gehoord! O, 't klinkt mij nog telkens in de ooren, dat vreeselijke woord, 't slaat als met hamers tegen mijn hersens. Dat kan niemand ongedaan maken.

TANTE CATO.
Och, kindlief, zag je dan niet hoe naar papa er uitzag? Zijn verstand was reeds verward, hij wist niet, wat hij zeide, de beroerte had hem reeds getroffen.

MARGARETHA.
O, zou 't waar zijn? Neen, neen, ik kan 't niet gelooven wat u zegt, en toch, hij kan niet slecht zijn, neen, nooit! Hij, zoo goed, zoo edel! Ach, wie kan ik dan nog anders vertrouwen?

HENRIETTE

(binnenkomend).

Hij slaapt rustig.

MARGARETHA.
Heeft hij nog naar mij gevraagd?

HENRIETTE.
Neen, niet meer! Hij roept niets anders dan Gusta, vergeving, Gusta! O, je weet niet wat voor een leven 't mijne is geweest.

MARGARETHA.
Dan is 't toch waar?

HENRIETTE.
Hoopte je van niet?

MARGARETHA.
Tante zegt...

HENRIETTE.
Wat zegt tante?

TANTE CATO.
Och, je zult zien, alles komt in orde; laat tante maar begaan, al is tante oud, zij weet wel wat zij doet.

HENRIETTE.
Wie zijn hier geweest?

TANTE CATO.
Dat gaat je niet aan. Ik moet mijn broer spreken.

HENRIETTE.
En hij slaapt!

TANTE CATO.
Dan zal ik wachten tot hij wakker wordt. Ik moet zoo spoedig als 't kan met hem overleggen.

(af)

.

HENRIETTE.
Ik zal een oogje in het zeil houden, want 't zou jammer wezen als zij mijn zieke van streek bracht.

(af)

.

MARGARETHA

(alleen).

Hij roept niet meer om mij. Die vrouw vervult al zijn gedachten. Wat tante ook zegt, 't is waar, zeker waar! Mijn vader, mijn eigen, lieve vader een dief, een leugenaar, en die vrouw een slachtoffer, en hij weet het ook... hij!

(Zij laat het hoofd op de tafel vallen. Na een poos wordt er geklopt)

. Ja, wie is dat?

(Zij veegt haar oogen af en opent de deur).

U...!

Reinier

(binnenkomend).

Vergeef mij, juffrouw, ik vond de deur openstaan en er kwam niemand, toen was ik zoo vrij aan te kloppen. 't Is erg vrijpostig, maar ik moest u dringend spreken.

Margaretha

(bitter).

O, niets is meer vrijpostig tegenover ons.

Reinier.
Juffrouw Waldorp, ik verdien dat niet!

Margaretha.
Wat is er van uw dienst?

Reinier.
Ik wilde u alleen zeggen, dat wij onze eer niet verkoopen. Hier is de chèque van mevrouw Zondael

terug. Mijn moeder heeft gezwegen en is gestraft uit liefde. Ik heb ook gezwegen, omdat... 't doet er niet toe, maar om geld te liegen en het gebeurde ongedaan te maken, dat kunnen wij niet.

MARGARETHA.
Wat zegt u, om geld? Een chèque van mevrouw Zondael; het gebeurde ongedaan maken? Ik begrijp u niet!

REINIER.
't Spijt me dat ik u ontmoet; ik weet bij ondervinding hoe pijnlijk zulk een onderwerp is. Ik had gehoopt een van de andere dames te kunnen spreken.

MARGARETHA.
En ik ben er blijde om; die anderen gaat het niet aan! 't Is mijn zaak, en nu vraag ik u nog eens: wie heeft u een chèque gegeven van mevrouw Zondael, wie gaf u geld om stilzwijgen te koopen?

REINIER.
Niet om stilzwijgen te koopen, om gesproken woorden te logenstraffen.

MARGARETHA.
Dat kan alleen mijn tante gedaan hebben, en voor haar daden ben ik niet verantwoordelijk; mijn vader ligt bewusteloos, en ik heb niemand omgekocht. Hoe komt u dus aan dat praatje? Wie kreeg dat geld?

REINIER.
Mijn vader, mijn half toerekenbare vader. Ik ontmoette hem, hij kon zijn geluk niet zwijgen en verzocht mij de chèque voor hem te ontvangen. Hij moest naar den Burgemeester om zijn woorden te herroepen.

MARGARETHA.
Wat schande! En u, wat moet u van ons denken, van al dat lage ontkennen en bekennen, van dat koopen en verkoopen, van leugens en van eer; o foei, foei! Wat ben ik wijs geworden sedert gisteren! Wat is die wereld slecht, en hoe slecht zijn wij zelf! Mijn tante wist niet wat zij deed

(zij verscheurt de chèque).

U veracht ons natuurlijk, hoe kan 't anders....

REINIER.
U verachten, u....

MARGARETHA.
O ja, u beklaagt mij! Dat is even hard, maar ik verdien het. Ik was gisteren zoo gelukkig en zoo overmoedig! En dat tegen uw moeder! Maar ik wil haar vergiffenis vragen. Ja zeker, dat doe ik. Zij staat voor mijn oogen zoo hoog, zoo rein, en ik heb haar durven beleedigen, ik, de dochter van....

REINIER.

Juffrouw Margaretha! Wij hadden 't u willen besparen; aan ons is zoo weinig verloren, en u verliest alles. Mijn moeder heeft zooveel opgeofferd, ik zou ook hebben gezwegen.

MARGARETHA.
Waarom? U hoefde het niet te doen! Om niets! U had het recht het hoofd op te richten, u had het bewijs in handen om uw moeder te rechtvaardigen. Of wist u er niet van? Wist u niet dat de brief bestond?

REINIER.
Ik wist het.

MARGARETHA.
Dan heeft u uw moeder niet lief, dan geeft u om geen eer of goeden naam.

REINIER.
Ik niet.... o, hoe kan u dat zeggen.... hoe weet u dat?

MARGARETHA.
Ik voel het aan mij zelf. Alles zou ik geven, alles zou ik opofferen, als ik mijn vader zijn goeden naam weer kon teruggeven tegenover mij en tegenover de menschen. En u had het middel in de handen en u liet uw moeder beleedigen liever dan er gebruik van te maken. En u zegt dat u uw moeder liefheeft?

REINIER.
Ja, ik heb haar lief, innig lief.

MARGARETHA.
En u liet toe dat ik mij van haar afkeerde. Ik, zijn dochter. Was dat kinderliefde? Heeft uw moeder 't misschien verboden?

REINIER.
Neen, zij liet het aan mij over.

MARGARETHA.
Zij had ook geen recht u tot zwijgen te dwingen! Haar eer is nu de uwe geworden! Vroeger bracht zij alleen haar eer ten offer, dat kon zij doen, maar nu is u man geworden en u moest beslissen. U wilde geen weldaden van ons aannemen, dat begrijp ik; maar waarom zei u dan de reden niet? U heeft geen verplichtingen aan ons, niets hoegenaamd, niets! Waarom ons gespaard?

REINIER.
Maar ik begrijp niet waarom u dat weten moet. Wat raakt u dat?

MARGARETHA.
Ik wil 't weten, ik wil 't weten! O, zeg 't mij, maak mij niet ongelukkiger dan ik al ben. Er is iets, wat u mij verbergt.

REINIER.
O, maak mij niet gek. Ik kan 't niet zeggen, nu vooral niet.

MARGARETHA.
Dus er is iets! Dan moet ik 't ook weten. Ik bid u, zeg het mij, spaar me niet!

REINIER.
Om door u te worden bespot, en uitgelachen en weggejaagd misschien? Neen, u zal 't niet weten, nooit, nooit! 't Gaat u niet aan, volstrekt niet! 't Is mijn zaak alleen!

MARGARETHA.
En u wil 't mij niet zeggen! Dat is onbarmhartig, dat is wreed. Heeft u dan geen medelijden met mij, ziet u dan niet hoe ongelukkig ik ben?

REINIER.
En ziet u dan niet, dat uw ongeluk mij radeloos maakt, en wij zijn er oorzaak van?

MARGARETHA.
U?

REINIER.
Ik had 't u willen besparen, dat is alles.

MARGARETHA.
En waarom?

REINIER.
Om u niet te doen lijden, omdat ik liever alles

ZWANENZANG. Naar Hagborg. (Zie blz. 216.)

zou willen dragen, evenals mijn moeder, dan u verdriet te doen.

MARGARETHA.
Wat kan u dat schelen!

REINIER.
Vraagt u dat nog, u? Ach, u begrijpt het immers niet, u wil niet begrijpen.

HENRIETTE

(haastig binnenstormend).

Margaretha! Tante heeft met haar gebabbel alles bedorven, ik was even weg en toen is zij met hem aan het praten geraakt. Hij is vreeselijk opgewonden en roept onophoudelijk om Gusta Telders, dat is vrouw Smit. Wil je haar roepen? Hé, Smit! Ben je daar? Dat treft! Spoedig, verzoek je moeder of zij even hier wil komen. 't Is de wensch van een zieke, misschien een stervende.

MARGARETHA.
Een stervende! O God!

REINIER.
Ik zal mij haasten

(af).

MARGARETHA.
O, mijn vader, mijn arm lief paatje!

HENRIETTE.
Ga je naar hem?

MARGARETHA.
Waarom? Hij vraagt niet naar mij! Zou hij sterven, Henriette?

HENRIETTE.
Ik vrees 't ergste!

MARGARETHA.
En ik, die hier mijn tijd verbeuzel... o schande!

HENRIETRE.
Wat had je met dien jongen?

MARGARETHA.
Ik moest weten, waarom hij zweeg, waarom hij ons spaarde.

HENRIETTE.
Wat ging je dat aan?

MARGARETHA.

Ik weet het zelf niet. Ik moest het weten, en ondertusschen sterft mijn vader.

HENRIETTE.
Kom met mij mede!

MARGARETHA.
Neen, ik moet haar eerst spreken, zijn moeder! Zij moet mij vergeven, vóór zij hem spreekt! Weet je nog, Henriette, eergisteren, hoe ik hun beleedigde? Wat is alles veranderd!

HENRIETTE.
Ik kan hem niet alleen laten. Ik wacht je! Hij roept weer.

MARGARETHA.
Ach, wat is 't toch vreeselijk, verdriet te hebben en ongelukkig te zijn!

TANTE CATO

(zeer druk).

O Margaretha, wat is je vader erg, hij verstond mij niet eens. Het loopt op zijn laatst.

MARGARETHA

(gillend).

Tante!

TANTE CATO.
Ja, ik heb Mina naar den dokter gestuurd, Elize is nergens te vinden, 't is zoo jammer van die zaak! Ze was zoo mooi op den goeden weg. Wat is dat, mijn chèque verscheurd? Door wie?

MARGARETHA.
Door mij! U hoeft onze eer niet te koopen, die is toch weg. 't Is heel lief van u, maar 't is niet noodig; ik heb niets meer, geen eer, geen vader, geen toekomst! O God! O God!

TANTE CATO.
Dom kind! Hoe kan je zoo wijsneuzig zijn en zoo eigenmachtig doen? Je vader had het zeker goedgevonden.

MARGARETHA.
U heeft hem juist erger gemaakt. O mijn vader! mijn arm, lief vadertje!

TANTE CATO.
Heb je van mijn leven. Nu krijg ik nog de schuld. Je durft ook alles zeggen

(er wordt gebeld).

MARGARETHA.
Dat is vrouw Smit, ik ga opendoen.

TANTE CATO.

Mina is naar den dokter, Elize weg! Zoo kan 't toch niet blijven. En als Otto erger wordt....

MARGARETHA.
Een brief voor u, tante!

TANTE CATO.
Voor mij, van wie? Ik heb mijn bril niet bij mij. Lees jij maar voor, Margaretha.

MARGARETHA.
Daar.... O, 't is vreeselijk.... Jalink van het Volksblad schrijft... Dien brief... u weet wel, dien verschrikkelijken brief, wil hij verkoopen voor *f* 50000, en hij heeft een stuk, door u geteekend, waarbij u verklaart, dat alles herroepen moet worden door Smit en door hem. Tante, tante, hoe kan u dat doen! Is er dan geen schande genoeg?

(Zij verscheurt den brief.)

't Gaat er mee als met uw chèque. De eer is weg, geen geld koopt haar meer terug!

TANTE CATO.
Kind, wat begin je? Wat zijn *f* 50000 voor je vader, in vergelijking van zijn eer, van jou toekomst!

MARGARETHA.
Ik heb geen toekomst meer!

TANTE CATO.
Er zal een tijd komen, dat je anders praat.

MARGARETHA.
f 50000. Wat een som, een kleinigheid tegenover een goeden naam. Maar als zij daaraan niet hechten, waarom verkochten zij den brief niet - gisteren was hij zeker twee ton waard, en zij zwegen beiden, moeder en zoon!

(Er wordt geklopt)

. Daar zijn ze! Binnen!

(Vrouw Smit en Reinier komen binnen.)

REINIER.
Mijn moeder, juffrouw Waldorp.

MARGARETHA.
Juffrouw Smit! ik vraag u vergiffenis! Ik heb u laatst beleedigd, ik weet nu eerst hoe diep! Wil u mij de hand geven?

VROUW SMIT.
O juffrouw, hoe kan u dat vragen?

MARGARETHA.
Noem mij geen juffrouw meer! Zeg Margaretha, als u niet boos op mij is.

VROUW SMIT.

Mag ik u een kus geven?

MARGARETHA.
U vergeeft mij dus?

VROUW SMIT.
Ik heb zijn dochter niet te vergeven.

MARGARETHA.
O, ik had hem zoo lief, ik achtte hem zoo hoog.

VROUW SMIT.
Hij is uw vader; 't is aan u zijn leven nog draaglijk te maken.

MARGARETHA.
En hij gaat sterven!

VROUW SMIT.
Arm kind! O, wij hadden 't u zoo graag bespaard.

MARGARETHA.
Waarom? Zeg u mij waarom? Weet u wel hoeveel die brief waard is? Vandaag f 50000, gisteren misschien het vierdubbele.

REINIER.
Juffrouw Margaretha, dat is ons beleedigen, dat verdienen wij ten minste niet.

MARGARETHA.
U zweeg dus uit medelijden?

REINIER.
Neen, als u 't dan weten wil, als u 't weten moet, dan zal ik 't u zeggen, hier tegenover mijn moeder! Ik deed het alleen om u, omdat ik voor u wilde doen, wat mijn moeder voor uw vader deed. Begrijpt u het nu, wil u 't begrijpen?

MARGARETHA.
Ja, ik begin het te begrijpen... Reinier...

REINIER.
Margaretha...

MARGARETHA.
Ik dank je... verlaat u mij niet, juffrouw Gusta! Spoedig heb ik niemand meer... Gaat u nu naar papa, zeg hem dat ik nog evenveel van hem houd als altijd. Daar komt hij. O, laat hen alleen! Reinier! kom mee!

WALDORP

(leunend op Henriette's arm).

Augusta!

VROUW SMIT.
Otto!

WALDORP

(rondziende, nadat hij op een fauteuil is neergevallen).

Zijn wij alleen?

VROUW SMIT.
Ja, alleen!

WALDORP.
Gusta, vergeef mij! Ik heb meer geleden dan jij!

VROUW SMIT.
Ik geloof 't, Otto! Arme Otto!

WALDORP.
Ja, wel arm, zeer arm, maar 't is spoedig gedaan! Ik zal weldra afgerekend hebben met alles. Maar mijn kind! Op haar valt de volle schande neer! Ik heb ook dit verdiend, ik was laf, en toch had ik je lief, Gusta!

VROUW SMIT.
Dat meende je! Maar je hebt je vergist, anders had je het niet toegelaten.

WALDORP.
En zoo ik bekende, had je mij toch verstooten?

VROUW SMIT.
Als je had geboet, zou ik mijn woord hebben gehouden.

WALDORP.
En je had mij gevolgd!

VROUW SMIT.
Overal.

WALDORP.
Ach, mijn lafheid is oorzaak van alles! Mijn leven was eervol voor de wereld, maar ach! zoo leeg van binnen, zoo hol. Mijn vrouw had ik nooit lief, en nu heb ik ook de liefde van mijn kind vorloren. Je bent gewroken. Gusta!

VROUW SMIT.
Ik zocht geen wraak, en mijn zoon...

WALDORP.
Je zoon was je gehoorzaam. Hij offerde zijn eer op aan jou wil.

VROUW SMIT.
Neen, niet aan mijn wil. Ik liet hem vrij, maar hij zweeg om je dochter.

WALDORP.
Om Margaretha?

VROUW SMIT.
Ja, hij heeft haar lief, zooals ik haar vader liefhad.

WALDORP.

Zoo'n groote, oneindig groote liefde! O, laat zij die waardeeren, gelukkig kind! Laat zij die niet vertrappen, niet vergooien zooals ik. 't Is zoo'n schat, en ik wist het niet, ik vermoedde het niet! Roep hem hier!

VROUW SMIT.
Reinier!

REINIER.
Moeder, roept u mij?

VROUW SMIT.
Meneer Waldorp wil je spreken!

REINIER.
U verlangt?

WALDORP.
Je weet, wat ik je moeder verschuldigd ben. Haar eer wordt hersteld en ik ga sterven. Laat mij het bewustzijn dat je toekomst verzorgd is! Sta mij die gunst toe, de laatste!

REINIER.
Mag ik, moeder?

VROUW SMIT.
Ik heb hem vergeven, Reinier!

REINIER.
Welnu, ik neem 't aan, mijnheer!

WALDORP.
Ik dank je! En dan nog iets! Je houdt van mijn dochter?

REINIER.
Uw dochter, wie heeft dat gezegd, hoe weet u dat?

WALDORP.
Tracht haar liefde te winnen! Zij is onschuldig! Laat haar niet boeten voor mijn schuld!

REINIER.
O mijnheer, ik durf niet!

WALDORP.
Je hebt haar lief! Dan moetje durven! Margaretha!

MARGARETHA

(binnenkomend).

Vader, liefste vader! O God, wat is u bleek, wat beeft u!

WALDORP.
Kind, ik laat je een treurige erfenis na. Vergeef mij.

MARGARETHA.

O neen! U moet zoo niet spreken! U is en blijft mijn lieve vader! Die vreemde deed zooveel voor u, en ik, uw dochter....

WALDORP.

Ik dacht dat je het vergeten hadt, nu 't ongeluk er is.

MARGARETHA.

O ja, ik verdien dat, maar voortaan zal niemand meer mij mijn plicht uit de hand nemen. Zij konden zwijgen en zich opofferen, ik kan 't ook.

WALDORP.

't Duurt niet lang meer, kind! Ik overleef mijn schande niet, of liever de openbaring mijner schande! Ik voel het, een benauwdheid komt weer op, misschien is 't de laatste. Spoedig hoor naar mij! Vergoed aan Gusta Smit en haar zoon zooveel mogelijk wat ik hun misdeed.

MARGARETHA

(snikkend).

Ja vader!

WALDORP.

Ik leg het je als plicht op; nog ben ik je vader, nog kan ik bevelen! Reinier's toekomst vertrouw ik je toe. Kind! als de liefde tot je komt, beproef haar, is zij edel, rein en sterk, versmaad haar niet! Wees niet laf als je vader!

MARGARETHA

(zacht tot haar vader).

Vader, Reinier houdt van mij! En ik van hem! Ik geloof het ten minste!

WALDORP.

Gusta, geef mij de hand! Is alles vergeven? Zeg 't nog eens!

VROUW SMIT.

Ja, Otto!

WALDORP.

Trek je mijn dochter aan. Zij zal goedmaken, wat ik misdreef! O, we hadden zoo gelukkig kunnen zijn.... zoo gelukkig.... het lijkt mij nu alles zoo klein, het oordeel der menschen, naast het eenige wat het leven waard is - toewijding, liefde! - Eer - rijkdom - achting - niets dan rook.... God is rechtvaardig!

MARGARETHA.

Henriette.... tante Cato.... O God! wat scheelt papa! De dokter, spoedig.... spoedig!

VROUW SMIT.

Bedaard kind! Bedaard!

WALDORP.

Margaretha, blijf hier dicht bij mij; zoo, steun mijn hoofd. 't Is zoo goed. Gusta, je hand.... 't Wordt zoo donker - zoo....

MARGARETHA.

Papa, mijn lieve, eenige papa!

TANTE CATO.

Wat scheelt er aan? Is 't dan zoo erg?

HENRIETTE.

Het einde!

MARGARETHA.

Papa, hoor naar mij, antwoord me toch, een enkel woordje! O papa, lieve, lieve vader! Juffrouw Smit... hij wordt zoo bleek. O God, red mijn vader! mijn alles. Hoort u mij, papa?

WALDORP.

Reinier - Margaretha!

REINIER.

Ik zal haar bewaren als de appel mijner oogen.

WALDORP.

Ik dank je! God zegen je, kinderen!

HENRIETTE.

Laat hem met rust. Gaat nu heen!

MARGARETHA.

Ik verlaat hem niet.

TANTE CATO.

En de *f* 50000, die ik hem wou vragen?

VROUW SMIT.

O mijn geliefde! Nu voel ik 't eerst, hoe weinig ik voor je deed. Kon ik 't nog eens doen om jou geluk terug te geven! Geluk en leven!

Zwanenzang.

Het was op een kleine zeebadplaats ergens aan de westelijke kust van Frankrijk. Een jonge, schoone vrouw met een lief knaapje van vijf à zes jaar wandelt aan het strand; zij is elegant modern gekleed met dien fijnen, kostbaren eenvoud, welke het beste kenmerk is van een goeden smaak en een rijke beurs.

Terwijl zij schijnbaar druk met het jongentje speelt en keuvelt, dwalen haar oogen rond over de groepjes heeren en dames, die tusschen de strandstoelen dwalen.

Daar flikkert in haar oogen plotseling een vonk, geheime vreugde straalt daaruit naar buiten, zij heeft gevonden wat zij zocht.

Een slank, bleek jonkman, met donkere, dichte haren, die in zekere bestudeerde wanorde over zijn voorhoofd en in zijn hals vallen; de eigenaardige snit en kleur zijner kleederen doet in hem dadelijk den artist erkennen. Dat is ook zoo!

Stanislas Doronski is de jonge, poolsche violist die in het laatste Londensche Season furore heeft gemaakt en van wie alle hoog- en laaggeboren Ladies en Misses doodelijk waren en die nu aan de oevers der zee rust vraagt voor zijn overspannen zenuwen en vermoeiden arm. Maar hoe kan hij rusten, die een bed van lauweren tot zetel heeft?

Doronski is spoedig herkend en zijn talent wordt op de proef gesteld; men zal een weldadigheidsconcert houden voor arme visschersvrouwen, wier mannen in den laatsten storm zijn omgekomen.

Lady Gwendolen, de schoone Engelsche, die laatst in Londen reeds tot Doronski's vurigste vereerders behoorde, heeft zich aan het hoofd gesteld van het damescomité; het is op haar bede dat de beroemde violist er in toestemde zijn dolce-far-niente te verbreken en in de groote concertzaal van het Kurhaus op te treden.

Een welsprekende blik uit haar schoone oogen, een betooverende glimlach is zijn belooning, maar hij vermoedt niet, de jonge Pool met zijn warm hart, zijn vurige phantasie, welke giftdrank de schoone, ijdele, koele sirene hem heeft gereikt.

Nu weer wenkt zij hem aan hare zijde en begroet hem als een goede, hooggewaardeerde vriend, en zijn hart jubelt van vreugde.

De hulde van de schoonste en hoogst geplaatste

vrouwen van Europa liet hem koel; hij nam glimlachend haar dikwijls bespottelijke, altijd overdreven eerbewijzingen aan; zoodra hij haar gezelschap had verlaten, was hij alles vergeten, maar hier in het aanschijn der eindelooze zee, bijna alleen tegenover

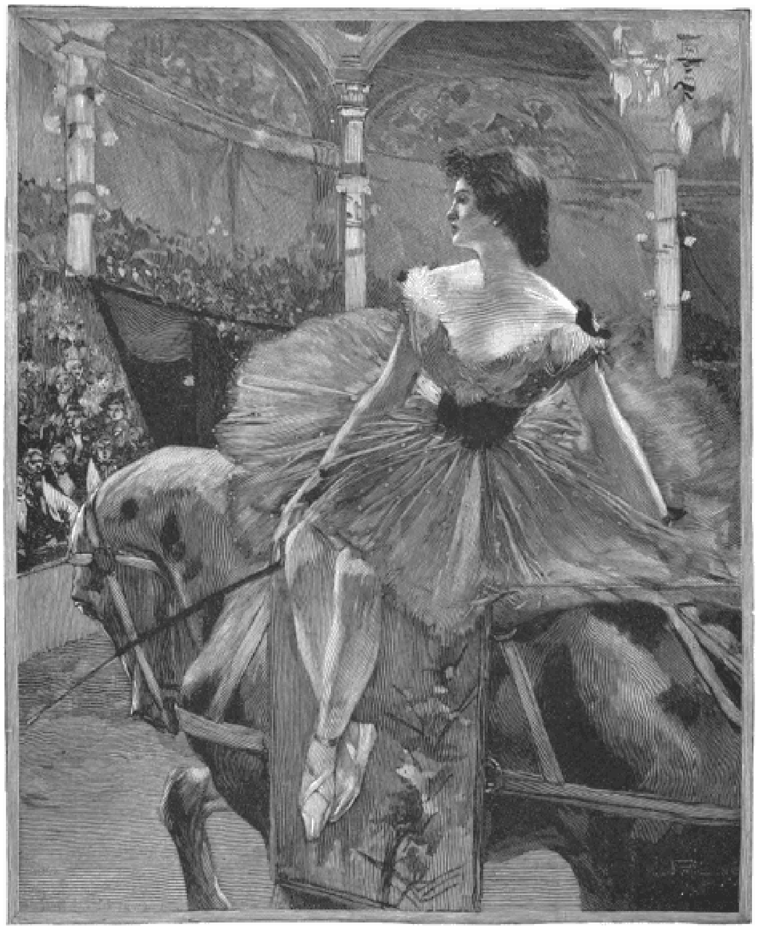

IN HET CIRCUS. Naar F. Flameng. (Zie blz. 224.

deze vrouw van zoo groote schoonheid en zoo innemende vriendelijkheid, voelde hij een wonderbare bekoring over hem komen, een zoete droom, die zijn phantasie gevangennam.

En zij voelde dat zij overwon, zij zegepraalde omdat aan haar gelukt was, wat zoovelen tevergeefs beproefd hadden, zij klonk hem aan haar zegewagen, zij zag hoe haar glimlach of het fronsen van haar wenkbrauw licht en schaduw tooverde op zijn gelaat.

Zij liet hem spelen uren lang, hem slechts beloonend met een handdruk, een glimlach, en zoo gingen er weken om.

Doronski vervloekte zijn zwakheid, verwenschte de ketenen die hem aan de schoone vrouw klonken,

maar hij kon ze niet verbreken, hij had de rozen te lief om haar te vertreden.

Lady Gwendolen lachte echter, hoe langer hoe minder. Zij begon te geeuwen, eerst in het verborgen, toen weer openlijk, en eens toonde zij hem achteloos een telegram, zoo pas ontvangen.

'Ik vertrek morgen,' zeide zij op den natuurlijksten toon. 'Mijn echtgenoot is terug van Canada, waar hij in het Rotsgebergte gejaagd heeft, en hij roept mij nu op naar Ellesden-Castle.'

Haar echtgenoot!

Ja zeker, Doronski wist dat zij getrouwd was, maar hij had het vergeten, omdat zij zelf er ook nooit aan scheen te denken.

'Niet waar, James,' zeide zij lachend tot haar zoontje, 'wij gaan morgen heen naar Engeland, naar papa. Is James niet blijde papa te zien en de herten van Ellesden?'

Eindelijk vond Doronski woorden:

'Gij gaat heen - maar ik mag u vergezellen, u heeft het mij beloofd!'

Lady Gwendolen haalde onverschillig de schouders op.

'Lord Vernon houdt niet van muziek - ik heb er niet aan gedacht.'

Den volgenden middag vertrok Lady Gwendolen met den kleinen James en verder gevolg.

Doronski had zich niet meer vertoond; vergeefs had zij naar hem omgezien, in het hotel op het terras, later aan de landingsplaats der stoomboot.

'Boos!' zeide zij tot zichzelf half teleurgesteld, half tevreden, 'waarom toch? Ik heb mij goed geamuseerd, maar hij ook. Wat verlangt hij dan eigenlijk?'

De stoomboot vertrok; weldra was zij in de ruime zee. Lady Gwendolen lag achterover in haar gemakkelijken stoel op het dek en dacht nog eens aan de herinneringen, door de badkuur haar nagelaten. Zij hoort in den geest de Poolsche melodieën, zoo meesleepend wild en toch zoo onuitsprekelijk droevig, die als paarlen en diamanten van Doronski's strijkstok vielen. Ja, 't waren heerlijke avonden en schoone ochtenden, in zijn gezelschap doorleefd. Zou zij er ooit heerlijker en schooner ondervinden?

Wat is dat?

Een klank strijkt over de golven, trilt door de fijne zuivere lucht; zij kent de streek, een alléén kan ze voortbrengen. Zij springt op en zie, op de kalme golven, dicht bij haar dobbert een boot, en daarop staat hij, zijn viool in de hand en hij speelt voort, blozend, verwijtend - zij rilt - ja zelfs vervloekend.

Welsprekender dan woorden zijn de tonen, die hij tot haar en haar alleen richt; zij verstaat zijn taal, duidelijker dan als zij die in een geopend boek leest. Een vreeselijke beschuldiging tegen haar coquetterie, haar spelen met wat hem 't heiligst is, zijn kunst. Zij gebruikte hem als een speelgoed, een draaiorgel, niets meer, en hij schonk haar zijn hart, zijn groote, edele kunstenaarsziel.

En zij begreep het nu, maar - te laat! De stoomboot snelt heen, de klanken zijner viool worden zwakker en zwakker, zij sterven weg over de golven, zij ziet zijn donkere gestalte kleiner worden - maar is dat zinsbedrog of werkelijkheid?

Hij heft zijn instrument, zijn geliefde viool hoog op boven zijn hoofd, dan slingert hij ze van zich af, verre de golven in, het schip na dat haar medevoert, zijn sirene, zijn Circe! Dan ziet zij nog hoe hij in elkander zakt, en dan wordt alles omneveld voor haar oogen - de afstand doezelt alles weg.

Stanislas Dorinski heeft zijn zwanenzang gespeeld; sedert jaren kwijnt hij weg in een gekkenhuis.

Lady Gwendolen is schoon, coquet, bekoorlijk, koud en hardvochtig als altijd; zelden slechts trekt er een wolk over haar gelaat. 't Is dan, wanneer zij te midden der ijdele complimenten en geestige invallen harer hoffelijke vereerders in de verte klanken meent te hooren, door de golven gedragen, den zwanenzang van den kunstenaar, door haar gedood.

De nalatenschap van tante Justine.

Zij was niet jong meer. In de oogen van neven en nichten was zij dit zelfs nooit geweest, in die der broeders en zusters, eigen en aangetrouwd, slechts korten tijd.

Eénig overgeblevene van het gezin, met een knorrigen, ziekelijken vader, was er te spoedig over haar vroolijkheid en frischheid een grauw waas gevallen, en tante Justine, het moet gezegd worden, telde in den ietwat wereldschen familiekring niet meê.

Zij schitterde door geld, kennis, noch geest. Wat er van dit alles eens mocht geweest zijn, was ondergegaan in kwellende zorgen voor een veeleischenden zieke. Zij was nu, s c h e e n althans, een ‘commonplace’ oude juffrouw.

Na den dood van den ouden man veroorloofde zij zich de weelde - de éénige bijna - te blijven wonen in het ouderlijk huis. Het kostte vrij wat aan onderhoud, enz., doch zij voelde zich als samengegroeid met de gezellige kamers, met de lievelingsplekjes in den tuin, zij kon er niet van scheiden; 't was haar bezigheid en genoegen. Wat was er anders te doen of te genieten in haar eentonig leven? Ach, de fijne puntjes waren er af! Zij had verleerd, zelfs in den geest, mede te gaan met haar tijd. Er lag een pijnlijke, benepen trek op haar gezicht, als vreesde zij elk oogenblik een ontevreden, driftige stem haar te hooren toeroepen en bevelen.

Tante's zenuwgestel had veel geleden door altijd van een andermans zenuwen te hooren.

Haar verstandig voorhoofd, haar flinke trekken konden de verschrikte uitdrukking in de oogen niet goedmaken, en, zoo zij vroeger al gelijken tred had gehouden met de gelukkiger broeders en zusters, wien de wereld en het leven allerlei dingen kennen deed waaraan dezen uit zichzelven nimmer gedacht zouden hebben, nu was *zij* ongetwijfeld bij hen ten achter in haar denken en doen. Wel is waar had zij een paar kleinigheden geleerd in die stille jaren, waarin zij zich bepalen moest tot huis en hof, een ouden man en een onbedreven dienstbode: zij had spaarzaamheid en overleg, geduld en zachtzinnigheid geleerd, maar van den geest en de pit, die haar in lang geleden jaren bij velen gezocht maakten, viel niets meer te ontdekken. De domper van banaliteit:

de drankjes en huishoudboekjes, hadden 't licht uitgedoofd, zoo scheen het ten minste haast ieder, inzonderheid hare bloedverwanten, der voor-den-wind gaande familie.

Neen, zij voegde niet langer bij hen. Toen haar rouwkleederen waren afgelegd en de levenslust ontwaakte, toen zij dacht nog eens wat vreugde te mogen genieten, nog eens meè te doen, kwam zij, wel niet dadelijk, heel langzaam - 't was dom, zal men zeggen - tot het besef: dat zij alléén stond in de wereld, hoogstens een min of meer geduld aanhangsel van anderen was.

Fortuin, kennis, kunstgevoel, de steunsels der ongehuwde vrouw, ontbraken haar. Zij was te oud om persoonlijk deel te nemen aan liefdadige instellingen. Vrienden en kennissen waren haar langzamerhand ontvallen; gelegenheid tot het maken van nieuwe had de langdurige ongesteldheid des vaders verhinderd. Nu zou - een instinctmatig gevoel had het haar voorgespiegeld - de tijd komen, waarop de familie zich op hare beurt eens zou laten gelegen liggen aan de zich steeds opgeofferd hebbende zuster en tante. Zij bedroog zich. Wie denkt aan een bejaarde vrouw, wier kleeding uit den aard der zaak stemmig, wier conversatietoon ietwat stijf is geworden? Niet velen zeker. Zelfs broeders en zusters met hunne respectieve echtgenooten hebben te veel te doen in hun eigen wereld, dan dat zij zich den tijd geven aan een genoegen voor de veel gemist hebbende te denken; en neven en nichten zijn te jong en te onbezorgd om aan het verdriet van ouderen meer dan een vluchtige gedachte te wijden.

Tante Justine begreep het, zooals wij zeiden, heel langzaam, en toen zij het begrepen had, berustte zij? gelijk zij twintig jaren lang berust had in de knorrige buien, de agiteerende luimen van een egoïst.

't Waren een paar zeer verschillende huisgezinnen: haar getrouwde zuster, het gezin van den dokter; en de schoonzuster, nu weduwe van haar broeder, met haar eenigen zoon. Beide families woonden, evenals zij, in A., een niet groote provinciestad.

Mevrouw de weduwe Beelers was zeer rijk en bewoonde een lieve villa, even buiten de kom der gemeente. Toen haar zoon Robert tien jaren oud was, stierf de vader, tante's beminde broeder, en liet de zorg voor de opvoeding van het eenig kind op de niet zeer verstandige weduwe rusten. Of het daaraan te wijten, dan of de onverschillige, roekelooze aard aangeboren was, zou men niet durven zeggen. Doch zeker is het dat Robert, nu student, aanzienlijke sommen verteerde, plus al de kleintjes die Mama, welke erg op den penning zag, uitzuinigde op het huishouden beknibbelde aan groenvrouw en waschvrouw. Men noemde ze in de wandeling: mevrouw Harpagon. In den strijd tusschen haar twee zwakheden: de geldbeurs en het zoontje, verging zij van kommer en ergernis.

Wat tante Justine's zwager, dokter De Bont, betreft, met dezen kon zij slechts matig overweg. Hij was een koud, hoog man, zeer knap, zeer gezien, zeer gevreesd. Wanneer hij goed geluimd was, betoonde hij, bij de kostelijkste eigenschappen van den medicus: - een helder inzicht, een vaste wil - zachtheid en vriendelijkheid. Hij had sterke sympathieën en antipathieën, maar wist ze te verbloemen waar hij 't noodig oordeelde, zich te beheerschen, de dokterlijke deftigheid en waardigheid allerwege op te houden. Doch - ‘nul n'est héros pour son valet de chambre’ - zijn vrouw en kinderen hadden ook met de andere zijde van zijn karakter te doen; *zij* moesten wel eens ontgelden wat hij der buitenwereld te veel goeds schonk.

Toch was het geen onaardig gezin. Mevrouw De Bont, eigen zuster van Justine, was stil, sprak weinig, en voegde zich - gelijk het immers betaamt - naar den strengen echtgenoot. De kinderen waren gezond en vroolijk, en leerden vlug. De oudste zoon was reeds 2de luitenant bij de mariniers, de oudste dochter goed getrouwd met een rijk fabrikant; de vier anderen, nog thuis, een prettig troepje. Zij kwamen wel zoo graag bij tante Justine, die altijd een extratje voor hen had, dan bij de rijke tante Beelers, waar schraalhans zetelde.

Met al deze familieleden was tante Justine op vrij goeden voet, al zag men elkander weinig. Menig verjarings- en Sinterklaascadeautje ging er van haar heen. Toen de kinderen klein waren maakte zij er grapjes en surprises bij, waarin de goede ziel zelf plezier had. Bij 't ouder worden wonnen de presenten in waarde, maar bleven de rijmpjes achterwege. De jongelui kregen ook zoo'n massa, en vergaten tante een complimentje te maken; zij begreep alweder dat haar tijd voorbij was.

Wanneer de lente kwam, en haar pereboom zich tooide met zijn wit gewaad, dacht ze hoeveel bloesems wel tot vrucht zouden worden; en als later de kostelijke bougies geelrood tusschen het groen schemerden, werden er mandjes gezocht en gevuld, en geen familielid, geen enkele kennis werd er vergeten.

Van die peren had tante veel satisfactie; als de vruchten schaarsch werden zag ieder ze met vreugde verschijnen. Toch, - de waarheid kan niet verzwegen worden, - van de tuinproducten der anderen kreeg de oude dame niet veel te zien. De familie De Bont had dan ook drukken aanloop en zooveel zelf noodig; voor zuster Beelers was het wat ver om de aardbeien en kersen te laten bezorgen; de frambozen konden nog minder tegen het transport, zeide zij. Naast juffrouw Justine's deur woonden twee bedaagde burgerjuffrouwen, tweelingzusters, bekend onder den naam van Mientje en Fientje. Zij leefden meer dan zuinig, en zagen en vonden in haar buurvrouw een weldoenster, een patrones, een vriendin. Deze vergaten nooit te bedanken.

Als zij ziek waren, meestal tegelijk, deelden zij tante's eieren en wijn, en als 't erg liep kwam de voorname dokter De Bont, de zwager der vriendelijke dame, eens kijken, in plaats van den apotheker uit de buurt, die in gewone gevallen haar raadsman, gelijk soms ook die van tante, was.

In het leven van den ouden heer, Justine's vader, had het dokterskoetsje meermalen voor de deur gestaan, maar nu hoogst zelden; tante was gezond, evenals haar meid, die bovendien verstand van huismiddeltjes bezat. Als de neefjes zich een buil stootten bij 't ravotten in den tuin, of de nichtjes zich brandden bij 't poffertjes bakken, Suusje wist precies wat er moest gedaan worden opdat de kinderen gaaf en

vroolijk thuis zouden komen. Zij waren nu groot en gaven niet meer om roovertje of huishoudentje spelen; ach, tante zag ze zelden. Kan een kind dankbaar wezen voor vergeten plezier, dat indertijd zonder nadenken, als van zelf behoorend, genoten wordt? Indien de ouders 't hen niet herinneren, den ouderdom niet leeren vereeren, zoo niet liefhebben, moeten zij veel natuurlijke goedhartigheid of fijn gevoel bezitten om het verleden niet egoïstisch den rug te wenden.

Tante eischte niets, was dankbaar voor wat men gaf. Als men haar het negatieve liet, dacht zij niet aan het positieve. Beleefde welwillendheid werd haar niet onthouden, doch dit was alles. Eén uitzondering maakte haar nichtje Gertrude. Zij hield van de oude tante. Haar sympathiek gemoed voelde al de onzelfzuchtige goedheid, haar vlugge geest erkende de sluimerende gaven van deze stille in den lande. Greta, zoo noemde men haar, was de tweede van de vier nog thuis zijnde kinderen des dokters, en tot voor korten tijd niet alleen de liefste, ook de levendigste van allen.

Onlangs had zij tante verteld wat de reden was van hare droefgeestige buien; waarom de vroolijke donkere oogen soms zoo dof, de roode wangen zoo bleek waren. De liefde was in 't spel. Nu, dit is zoo erg niet en hoort bij de jeugd, zal men zeggen. Maar als men achttien is, lijkt het hard jarenlang misschien te moeten wachten tot de uitverkorene een positie heeft; zelfs dan nog waren de vooruitzichten niet schitterend, en maakte dokter De Bont bedenkingen zijn dochter af te staan. Hij zelf was geen man van kapitaal, zooals hij zeide.

Vond het jonge meisje ook al een woordje van troost bij tante, - van aanmoediging geenszins. Deze wees haar op het afmattende, het geestdoodende van kwellende, geldelijke zorgen.

‘Had ik maar fortuin,’ zei zij goedhartig, ‘maar ik heb moeten interen toen je grootvader ziek werd en daarbij allerlei kostbare behoeften kreeg. Wat ik nu nog bezit vermindert eerder dan het vermeerdert, alles is duur. Misschien ga ik op kamers wonen,’ - zij keek droevig de tuinkamer rond, - ‘uit mijn lief huis. En wat ik jullie nalaat moet onder velen verdeeld worden.’

‘O, tante,’ riep het jonge meisje, ‘spreek daar niet van! ik wil er niet aan denken, niets van hooren. Ga niet uit het oude huis; papa en mama zullen er wel wat op weten, u helpen!’

‘St... daar *mag* nooit van gesproken worden, beloof 't mij, kindlief! Op mijn jaren kan men stil leven, en van veel afstand doen.’

Gertrude sloeg de levendige, vriendelijke oogen op naar de oude vrouw, en riep met overtuiging: ‘Daar denk *ik* anders over; u is niet te oud om wat aan uw leven te hebben! Ik heb *mijn* kans in 't leven, mijn vooruitzichten, maak van het uwe nog wat u kunt, spaar niet voor ons, tante!’

Maar, hoe men dit ook beschouwen mocht, steeds bemerkte men meer van zuinigheids-maatregelen dan van toenemende verteringen in het oude huishouden. Mientje van hiernaast knapte op als vroeger, van de versche eitjes, en toen Fientje zich de volgende week ‘zoo miserabel’ gevoelde, deed een glas wijn haar wonder goed. Tante's eierdopje en wijnglas kwamen in die dagen niet uit de kast.

Eens op een ongewoon warmen lentemiddag kreeg zij een boodschap van de buren naast haar: dat juffrouw Mientje plotseling ziek was geworden, en dat haar zuster er geen raad mee wist. Tante Justine had juist haar eenvoudig middagmaal gedaan, en

spoedde zich naar de stumpers, welke een paar kamers op de derde verdieping bewoonden.

't Is een zenuwtoeval, dacht zij, en de apotheker uit de buurt, die inmiddels geroepen was, bevestigde dit vermoeden. Na eenige opwekkende middelen herstelde de zieke zich langzamerhand, noemde tante's naam en stak de dunne vingers naar haar weldoenster uit. Op het gelaat der zuster lag een hopelooze uitdrukking.

‘Als zij sterft ben ik radeloos; ik kan haar niet missen. O God, o God!’ zoo snikte zij, toen tante haar met eenige troostwoorden verliet.

Het hart der oude dame werd met diepen weemoed vervuld, met innig medelijden voor die kleinen in de wereld, wier kleurloos bestaan slechts door den glans van wederzijdsche liefde werd verhelderd. Hier moest geholpen worden, goed en snel, dacht zij. Haar zwager, de dokter moest komen; het mogelijke gedaan worden tot redding dier armen, de zieke en gezonde beiden.

Over 't algemeen deed dokter De Bont zijn visites geregeld 's morgens en 's middags af; hij werd niet gaarne laat op den dag uitgeroepen. Zijn diner moest rustig, zijn avond vrij zijn. ‘Men kan mij bijtijds een boodschap zenden,’ zei hij, en in de meeste gevallen moest men hem gelijk geven.

Op dien ongewoon heeten dag, zoo aangrijpend in het voorjaar, zat hij met zijn gezin aan het dessert. De tafel zag er gezellig uit: hagelwit damast, eenige versnaperingen, gevulde wijnglazen, men zou haast jaloersch worden, indien niet een knorrige uitdrukking op des dokters gezicht iets kwaads voorspelde. Er waren dan ook onaangename woorden gevallen tusschen hem en zijn tweeden zoon over een nietigheid; men hield zich evenwel in, omdat papa dezer dagen een beetje nerveus was, ongetwijfeld wegens de hitte en drukke bezigheden van allerlei aard, zoo verontschuldigde hij zich, zonder de moeite te nemen er zich tegen te verzetten.

Juist toen er een pijnlijke stilte heerschte, trad tante Justine de kamer onaangediend binnen. Zij was gewoon, zoo niet gul, dan toch vriendelijk en beleefd ontvangen te worden. Nu ook gaf Greta haar terstond een stoel; en nauwelijks gezeten, kwam zij voor den dag met haar verzoek.

‘Ik wou je even vragen,’ dus wendde zij zich tot den dokter, ‘of je eens bij mijn buurvrouw Mientje de Recht wilt gaan kijken. Zij heeft daar straks een benauwdheid gekregen; ze begon wel bij te komen, maar haar zuster maakt zich erg ongerust, en ik ook.’

De dokter zag er boos uit, dit had zij dadelijk opgemerkt. Met een strenge uitdrukking op het gelaat en een harde stem, zei hij: ‘Ik ga niet meer uit vandaag! ik kan onmogelijk komen; 't zijn niets dan malle zenuwen; u zal vanzelf wel beter worden, met je vriendinnen kan ik mij niet inlaten.’

IK FELICITEER U. Naar L. Blume -Siebert. (Zie blz. 224.)

Deze ongemotiveerde uitval, strijdig met alle vormen, en daardoor beleedigend voor wie niet intiem of tot den intiemen huiselijken kring behoort, schokte tante Justine, ja, zij was er, zooals men zegt, *stupéfait* van. Hoe strak soms, hoe hoog van toon, steeds had de dokter tegenover zijn schoonzuster de vormen in acht genomen als de gentleman waarvoor hij bekend was. Nu voelde zij zich gekrenkt, geminacht, en stond plotseling op. ‘Dan heb ik hier niets meer te zeggen,’ zeide zij met trillende stem.

Mevrouw De Bont, haar zuster, keek angstig naar het gelaat van den echtgenoot; Gertrude had de tranen in de oogen. ‘Ga nog even zitten, tante,’ zei zij smeekend. Hoe verontwaardigd ook, de oude dame voldeed aan 't verzoek.

‘Ik zal hem gelegenheid geven zich te verklaren,’ dacht zij, ‘of althans zich te verontschuldigen jegens mij.’

Maar zij vergiste zich. Nog boozer en harder hernam haar zwager: ‘'t Zal wel terechtkomen, 't is van de warmte; 't is dan ook een fameus heete dag; ik zal mij wel wachten om ooit weer zoo'n end te loopen als de thermometer boven tachtig staat.’

Tante vond dat het er niet toe deed wat de dokter zelf gedaan had, en in 't vervolg al of niet doen zou. De zaak was hoe met de arme zieke te handelen.

‘Och,’ zei zij, en dwong zich bedaard te blijven, ‘die warmte doet er niet toe, maar ik kwam over een zieke spreken, mijn vriendin, zooals je zegt, en 't best is dat ik, als jij geen gelegenheid hebt tot uitgaan, naar dokter Van Dongen ga, en als hij niet kan, dan naar een ander.’

‘Neen, doe dat niet!’ klonk het haastig van haar zwagers lippen. Laat ze de voeten warm houden! ijs op het hoofd!’

‘*Ik* heb geen verstand van dit geval, en voor den nacht moet een dokter haar zien,’ zei tante, nu met vaste stem, ‘ik ga naar dokter Van Dongen.’

Zij was inmiddels opgestaan.

Wederom viel haar zwager uit: ‘Dat moet je niet doen, niet naar dokter Van Dongen! warme voeten! ijs op het hoofd! Ik heb nu geleerd in die hitte niet meer zoo'n end te loopen.’

De oude dame was verontwaardigd over zooveel schaamteloos egoïsme. ‘Ik heb ook veel geleerd,’ klonk het ditmaal streng uit haar mond, ‘en ik leer nog altijd naarmate ik ouder word!’ Toen groette zij allen, en ging naar de deur.

Greta was haar voor. ‘Ik zal u uitlaten,’ zeide zij.

Zij troonde de ontstelde vrouw naar de spreekkamer, en gaf haar een kus.

‘Wees toch niet te boos op papa,’ bracht zij uit, ‘hij is tegen ons ook wel eens zoo; hij is niet wel vandaag. Wij zijn zoo akelig als hij zich driftig maakt; hij meent het niet kwaad, en heeft er later spijt van, zegt hij. Toe, tantetje, denk er niet meer aan; wees niet boos!’

In tante's gemoed was in die weinige minuten - alles te zamen had geen kwartier geduurd - een groote omkeering gekomen. De jarenlange berusting, de gedweeheid, de onzelfzuchtigheid maakte plaats voor krachtig verzet, voor fierheid, voor gevoel van recht. Zij achtte zich beleedigd als vrouw, als mensch. Zij was verontwaardigd over het gebrek aan medegevoel in den gevierden man, aan medelijden met het geringe, het kleine, waarvoor zij de zwakke kampvechtster was geweest.

‘Trek het je niet aan, huil niet, kindlief,’ troostte zij het ontstelde meisje; ‘als je vader zegt, dat hij 't niet kwaad meent, behoef je er niet naar over te zijn. Maar ik ga nu naar dokter Van Dongen, en indien je papa mij geen excuses maakt, zal ik zijn

hulp in geen enkel geval, ook niet voor mij zelve, ooit meer inroepen. Nimmermeer - daartoe ben ik vast besloten - stel ik mij aan zulk eene behandeling bloot.'

Op dit oogenblik klonken er haastige voetstappen in de gang.

'Hij komt zich excuseeren, hij wil het goedmaken,' die gedachte vloog pijlsnel door haar hoofd, en haar hart sprak het vergeven en vergeten tegelijkertijd uit.

Zij scheen den man evenwel niet te kennen.

Halverwege de lange gang hield de voetstap op en hoorde men de stem lúider en strenger dan ooit: 'Greta, waar blijf je toch? we zitten nog aan 't dessert!' Tante was al aan de voordeur; het meisje keerde haar beschreid gezicht nog eenmaal naar de oude vrouw, en gehoorzaamde de roepstem haars vaders.

'Deze beleediging legt er het loodje op,' dacht tante Justine, en sloeg den weg in naar de woning van dokter Van Dongen.

Juffrouw Mientje herstelde langzaam, en tante had de satisfactie, door al wat zij gedaan had en deed, de beide zusters, de verschovelingen in de wereld, voor veel agitatie en droefheid te hebben behoed.

Zij hoorde in een dag of drie niets van het gezin haars zwagers. Toen werd er een deftige brief van zijne hand binnengebracht, aan haar adres. Ware de dokter een advocaat geweest, de termen konden niet slimmer gesteld zijn. Om den wille van zijn vrouw, luidde het, schreef hij deze regelen; geen woord van leedwezen over het gebeurde tegenover haar kwam er in voor; hij verlangde slechts dat er niet meer over de zaak zou worden gesproken. De brief was hoog, koel, als van een meerdere tegenover een mindere. Met één oogopslag werd hij begrepen en geoordeeld. De sluimerende energie, de verborgen scherpzinnigheid der diep verongelijkte werden wakker, en haastig greep zij de pen, en schreef in gelijken geest terug; even bereid, ten wille harer zuster, de zaak buiten noodzaak niet te zullen ophalen, laconiek, en zoo weinigzeggend mogelijk, wel wetend dat des dokters scherpe blik den verbloemden zin zou vatten, begrijpen zou dat de vriendschap, die er van haar kant toch min of meer had bestaan, door zijn schuld uit was.

De relaties werden als vanouds voortgezet, en zwager en schoonzuster verloren bij hun schaarsche ontmoetingen nimmer de vormen uit het oog. De oude dame, die er niet van hield het publiek in familieaangelegenheden te moeien, en daarenboven nog kras en gezond was, hoopte dat zij 't in leven en sterven met den apotheker zou kunnen doen.

Onder de kleine genoegens, welke zich tante Justine nu en dan veroorloofde, behoorde een uitstapje naar het naburige B. Zij bracht dan één, soms een paar dagen door bij eene vriendin, mevrouw Venekamp, die met haar man, oud-notaris, tot de vertrouwdste vrienden harer jeugd behoorden, en, gul

en gastvrij als ze waren, van hun kant de goede vrouw gaarne ontvingen.

Er trof hen deze keer iets ongewoons in de meestal stille vriendin; iets bij-de-hands, iets levendigs, scherps soms.

‘Of 't aan mij ligt,’ zeide mevrouw Venekamp tot haar echtgenoot, ‘maar ik vind Justine jonger geworden, ik denk aan vroeger tijd; wat zat er pit in haar, en hoe origineel kon zij uitkomen.’

‘Ja, er blijkt weer een beetje van den geest die mij in haar jonge jaren, toen ik jullie als meisjes kende, dikwijls amuseerde,’ antwoordde de oudnotaris, ‘ze is door het aftobbende leven bij een grompot onderdrukt en stil geworden.’

‘En,’ vervolgde mevrouw, ‘afleiding heeft ze weinig, de familie laat haar aan haar lot over. Ze profiteeren wel graag, maar ook eens wat attenties te bewijzen, iets op te offeren, - je hoort er nooit van!’

Wat de oorzaak van de verandering in stemming en manieren hunner logée was, bleef den vrienden niet lang geheim. Een vertrouwelijk gesprek, waarin veel van hetgeen men nooit precies geweten had, maar waar de noodkreet van een teruggedrongen hart uit klonk, vervulde hen met medelijden en verontwaardiging. Een ongewone veerkracht, een nieuwe opvatting van haar leven wekte bewondering en instemming. Zij bleef langer dan gewoonlijk te B., had eenige zaken te regelen, en keerde opgewekt naar huis terug.

Dokter de Bont zat een paar maanden na tante's bezoek te B. weder met zijn vrouw aan het dessert, ditmaal goed geluimd. De kinderen waren met mevrouw Beelers den heelen dag uit rijden; dit gebeurde precies één s op een jaar, ‘pour acquit de conscience’, zeiden zij. Mevrouw ‘Harpagon’ vond dit de minst omslachtige en minst kostbare manier om haar neven en nichten een pleziertje te doen. Zij moest toch een bezoek aan den boer, haar pachter, brengen, - 't was haar eigen land, moet ge weten, - ze hield graag een wakend oog, en de jongelui vonden het boerebrood en de versche melk heerlijk.

Zoo zaten dus man en vrouw alleen, vertrouwelijk pratend. De tot aan den grond openstaande tuinramen lieten den geur van prachtig bloeiende rozen binnen.

‘Ik reed van morgen langs Justine's huis,’ zeide de dokter, ‘er staat een fameuze stelling voor; wat laat ze doen aan den gevel?’

Zwager en schoonzuster zagen elkaar bijna nooit tegenwoordig. Hij had immers geen tijd om bij haar aan te komen! Zij kwam bij hen op tijden dat hij uit was.

‘Zij laat den gevel opknappen, Greta heeft er mij van verteld, verven, groote ruiten; van binnen wordt er ook gewerkt. Zij wil nog eens wat van 't leven genieten, zegt zij, logés vragen, - allerlei plannen!’

‘Waar heeft zoo'n oud mensch lust in?’ spotte de dokter, zich een glas St. Julien inschenkend; ‘en heb je niet onlangs gezegd dat ze veel effecten verloren heeft?’

‘Zeker,’ hernam mevrouw; ‘ik begrijp er niets van; ze moet een buitenkansje gehad hebben, 't is anders onmogelijk. 't Is toch een lief huis,’ vervolgde zij, ‘ik denk wel eens als er van de kinderen hier in de stad trouwden zou het juist geschikt wezen.’

‘Zij denken toch niet aan trouwen, beste?’ riep de dokter ietwat verschrikt; ‘Lodewijk is pas drie en twintig en Greta achttien, en ik moet je zeggen, tenzij ze goede huwelijken doen, dat ik niet licht mijn toestemming zal geven. Een huishouding kost geweldig tegenwoordig; ons budget wordt jaar op jaar hooger.’

Hier verdiepten zij zich in allerlei bespiegelingen en berekeningen. Zoo kwam het gesprek weder op tante Justine. Haar zilver en porselein werd gekeurd, het oude

kristal geprezen. ‘De meubelen zijn versleten,’ meende mevrouw, ‘goed voor de vendu.’ ‘Die twee “Koekkoekjes” zijn echte juweeltjes,’ verzekerde mijnheer. ‘Men wil er tegenwoordig meer voor geven en ze zouden heel aardig passen in 't salon bij onze andere stukken.’ Daarop wijdde hij een lange beschouwing aan de schildersfamilie Koekkoek, vader en zonen, welke mevrouw niet interesseerde en haar den slaap in de oogen bracht. ‘Een van de zonen heeft hier in de stad gewoond,’ besloot hij, ‘daardoor vindt men zijn stukjes soms in oude boedels, maar ik herinner mij niet precies of deze van Johannes of van Bernard Cornelius zijn...’

De dokter, gij bemerkt het reeds, was een man van smaak; hij hield niet alleen van een aangename, ook van een artistieke omgeving. Toen de jongelui thuis kwamen, waren zij vol van al het moois: de prachtige velden tarwe en gerst, de groene weiden met het welgedane rundvee, de verkwikkende schaduw der iepen, de duizenden nuancen der ondergaande zon. Het brood was kostelijk geweest, de koffie slap, de melk des te smakelijker. Over het humeur van tante Beelers had men zich niet bekommerd, wat kon het hun schelen dat haar lieve Robert weer geen examen gedaan had!

Tante Justine had de zon ook zien ondergaan, althans de schitterende kleuren der lucht gezien. Er was een veranda aan de tuinkamer gebouwd, ruim en goed beschut. Een paar boomen, te groot voor een tuin, waren gerooid, zoodat het uitzicht vrijer werd en de rozen niet langer kwijnden.

In de veranda, op een sierlijk rieten tafeltje, stonden een paar kristallen fruitschaaltjes met bessen en frambozen; op een zes-merks-schotel vertoonden een stapel flensjes haar appetijtelijk geelbruin aan de verrukte blikken van Mientje en Fientje. De opgetogenheid van tante's gasten, de tweelingzusters, zou grenzenloos geweest zijn, als het verschiet niet nog iets schitterendere vertoonde.

‘Zie je, als het weêr zoo mooi blijft, dan neem ik een rijtuig voor vieren, ik vraag er mijn nichtje Gertrude bij, we kunnen zooveel zeiltjes dichtdoen als jullie wilt, en dan rijden we naar “In-den-duin”. Den eersten dag den besten, want wij moeten profiteeren van het weêr en van jullie wélzijn; en over veertien dagen wacht ik logés.’

De goede zieltjes waren onuitputtelijk in vreugdebetuigingen en telden de sjaals en mantels die hen voor toe-zeiltjes zouden bewaren.

Zoo ging de zomer snel voor tante Justine voorbij; en nog menige zomer met rozen en zonneschijn; en winters kwamen en gingen, en zware overgordijnen en vroolijk-brandende haarden hielden de oude dame warm en opgewekt. Tante Beelers bleef dezelfde;

zij bewaakte haar kleine uitgaven met Argus-oogen; haar zoon, de student, haastte zich niet, ‘deed nu een buitenlandsche reis voor zijn studiën.’ Het gezin van den dokter was eveneens onveranderd: Lodewijk had nog geen vues op de vriendinnen zijner zusters, geen huwelijksplannen, welke ook. Gertrude's stil engagement kon nog niet publiek worden, al verbeterden langzaam de vooruitzichten van het geduldige jongemensch. De tweelingzusters deden het afwisselend met den apotheker en met dokter Van Dongen, en bleven in tante Justine de beschermheilige zien, welke het offer van haar dankbaar hart glimlachend aannam.

‘Krakende wagens breken niet;’ zij sukkelden voort, iederen dag, jaar op jaar. Met één plotselingen slag daarentegen velde de doodsengel tante Justine neer. Bij haar dood werd meer en dieper getreurd dan haar eenvoudigheid ooit had kunnen vermoeden. Het testament berustte bij den notaris te B.

‘Dus heeft zij een tweede testament gemaakt, zonder dat wij het wisten,’ zei dokter De Bont verwonderd tot zijne echtgenoote.

Ook in dit opzicht hadden de laatste jaren verandering in tante gebracht: zij sprak namelijk nooit meer over haar zaken, - haar huis, haar effecten, - wat ook, en tegen wie ook.

Maar nog meer was hij en de geheele familie verbaasd, toen het document geopend werd.

Tante's kapitaaltje was voor 't meerendeel verdwenen, verzwolgen door een levensverzekering, en haarhuis nauwelijks haar eigendom meer te noemen, bezwaard als het bleek met een aanzienlijke hypotheek.

Zij had het leven, haar eigen leven, ingericht met het oog op haar zelve, op het tegenwoordige, op wie haar omringden, wie haar liefhad, en wie haar lief waren; zij had vreugde gesmaakt en vreugde verspreid.

Wat er van haar kapitaal nog aanwezig mocht zijn, de opbrengst der meubelen, de contanten, - alles moest verdeeld worden tusschen de op jaren komende dienstbode, de tweelingzusters en haar nichtje Gertrude, na aftrek van eenige kleine legaten. Alle andere familieleden mochten zich uit hare mooie verzameling porselein en zilver een aandenken kiezen.

't Is een slecht voorbeeld, dat tante Justine gaf, vindt ge niet, lieve lezer? Maar bedenk, - haar eigenaardige ervaringen komen waarschijnlijk in uw kring niet voor; ze zijn uitzondering, niet waar? En nog iets: als ge ooit A. doorreist, vergeet dan niet even in het stadsmuseum een paar aardige stukjes van Koekkoek te gaan zien, Van Marinus Adriaan. Ze zijn een legaat van tante Justine.

In het circus.

Het paardenspel heeft steeds een groote aantrekkelijkheid op de menschen uitgeoefend. Geen wonder ook, in het paardenspel ziet men de beide edelste schepselen vereenigd in de schoonste harmonie. Het paard en de mensch! De mensch het paard onderwerpend aan zijn wil, het paard den trotschen nek buigend voor den meester, dien hij als zijn meerdere erkent; zij vertoonen zich daar niet als tyran en slaaf, als vorst en nar, maar als twee vrienden, die elkander waardeeren, achten, liefhebben.

Dit is het vooral wat het paardenspel onderscheidt van andere beestenspelen; wat het tot een edeler en verheffender schouwspel maakt. Men ziet hier vrije onderwerping en een nobel gebruik van meerderheid gemaakt.

Buffon zegt het immers: De grootste zegepraal door den mensch behaald is die over het paard. Welnu, nergens ziet men deze zegepraal zoo tot haar recht komen als in een goed paardenspel; de clowns vertoonen er hun grappen, maar de verhouding tusschen mensch en paard blijft er edel en ernstig. Trotsch draagt het paard zijn last, hij helpt zijn berijder of berijdster over de hinderpalen heen, hij gehoorzaamt als deze hem de oefeningen der hooge rijkunst doet medemaken. Hij danst op de maat der muziek, statig, deftig, met trotsch gebogen kop, als deed 't hem evenveel genoegen als zijn meester hier zijn kunst te vertoonen.

Op onze plaat zien wij ook zulk een fraai dier, bereden door een schoone, jonge vrouw. Ademloos ziet het publiek beiden aan, nu rusten zij even uit; dadelijk heft zij zich op in het zadel, de muziek doet een verleidelijken galop hooren, het paard spitst de ooren, licht de fijne beenenop, voort, voort, daar vliegt het 't circus rond, haar gazen rokje fladdert, door de beweging, het zand stuift hoog op, voort, voort, daar gaat het altijd sneller in dwarrelenden kringloop, de oogen der écuyère schitteren, zij vliegt door hoepels, over barrières en vlaggen als had zij geen lichaam meer, trouw volgt haar het paard. - De zaal barst los in toejuichingen.

Ja, er gaat niets boven het genot in zulk een fraai circus genoten.

Ik feliciteer u.

Klein Mietje moet naar de freule van het groote Huis. Freule Leonore is vandaag jarig en moeder zendt Mietje met de mooiste bloemen naar het ‘Huis’. Daarbij heeft zij haar een heel mooien verjaarswensch geleerd, dien Mietje moet opzeggen. Het kind gaat op weg geheel vervuld met haar gewichtige boodschap, vol van den ernst van het oogenblik.

De twee kleine handjes hebben werk de vracht bloemen te torsen, het mondje is half geopend en onophoudelijk zijn haar lipjes in beweging om haar les op te zeggen. Zij doet het wel gaarne; de freule is zoo lief en goed, en Mietje is haar bijzondere gunsteling; vandaag is het stellig feest op het ‘Huis’ en Mietje weet wat dat beteekent. Haar mooie bloemen en felicitatiewensch zullen meer dan driedubbel beloond worden met suikergoed, krentenbrood en chocolade.

Geen wonder dat de verjaardag der freule met gouden letters aangeteekend zou staan op Mietje's almanakje - als zij er een had - en zij er nog meer naar verlangt dan naar haar eigen verjaardag.

GEZICHT OP BAMBERG.

Bamberg.
Met vijf illustratiën.

In het schoone, vruchtbare Frankenland, in het hartje van Duitschland, ligt een stad, die om haar groote geschiedkundige beteekenis, haar fraaie ligging en merkwaardige gebouwen ten volle verdient den reiziger aan te trekken.

Wij bedoelen Bamberg.

Reeds de hoogte, waarop zich de beroemde Dom met zijn vier spitse torens verheft, zou voldoende zijn om aan de stad een schilderachtig aanzien te geven - nog hooger stijgt echter de Michaëlsberg met zijn dubbele kerktorens en de statige kloostergebouwen, en deze wordt op zijn beurt overtroffen door den Altenburg. De bekoorlijke verscheidenheid der schilderachtige uitzichten, welke deze drie hoogten met hun trotsche gebouwen verleenen, is eenig in haar soort; en het genot van al deze pracht wordt nog door menige historische herinnering uit de grijze middeleeuwen verhoogd.

Onze eerste afbeelding vertoont de eene helft der stad; in het midden de oude, eerbiedwaardige Dom, ter rechterzijde, meer op den voorgrond, de bovenste parochiekerk, ter linkerzijde de Michaëlskerk.

Op den achtergrond begrenzen de hoogten der Frankische Jura het bevallige schouwspel der aan kerken zoo rijke stad, die door geen poorten en muren ingesloten, zich vrij over de vlakte en over een rij van heuvels uitbreidt.

Overal verkondigen ons de stomme getuigen van een voorbijgegane heerlijkheid, dat de geestelijke macht reeds in de vroege middeleeuwen hier aan een beschaving vol schitterenden glans het aanzijn heeft gegeven.

Bamberg bezit in zijn Dom - zie de afbeelding - een der voortreffelijkste en kunstvolste voortbrengselen der Duitsche bouwkunst, het schoonste, romaansche gebouw van Beieren, aan deze zijde van den Rhijn. Zijn tegenwoordige vorm behoort eigenlijk aan de 13de eeuw, maar de kern is ouder; het plan daarvan is nog hetzelfde als dat van den eersten, door Bamberg's stichter aangelegden bouw. Op Paaschzondag den 3 April 1008 brandde de Bamberger Dom af; eerst na dertig jaren had de volledige restauratie door den heiligen Otto plaats.

Wat tot de verbouwing van den Dom in de 13de eeuw aanleiding gaf, laat zich niet met zekerheid zeggen, vermoedelijk was 't de stijgende macht van Bamberg. De

bouw van het hedendaagsche werk vertoont twee verschillende perioden. De andere meester begon de verbouwing van het naar de stad gekeerde Koor. Hij ontwierp, zooals men vermoedt, het zesdeelige kruisgewelf in het middelschip; voornamelijk het uitwendige van zijn koor is een werk van ongewoon rijke versiering. De meester der oudere gothiek van den Bamberger Dom heeft echter zijn architectuur in Laon bestudeerd. Aan elke zijde der abside, aan den voet der oostelijke torens, vindt men een prachtig portaal met zuilen en halve cirkelbogen. De torens stijgen in verschillende verdiepingen over de portalen en zijn door rondbogen van friezen gescheiden.

Een nog prachtiger portaal dan het bovengenoemde is aan het noordelijke zijschip in een voorsprong van het gebouw aanwezig. De westersche torens zijn in hun bovenste verdiepingen door achthoekige uitbouwen aan de vier hoeken, welke door vrijstaande zuiltjes met spitsbogen gevormd worden, eigenaardig onderscheiden. Even belangrijk een gedenkteeken als de Bamberger Dom is voor de Duitsche bouwkunst, evenzoo gewichtig zijn de daarin bewaarde monumenten voor de geschiedenis der Duitsche beeldhouwkunst. In het portaal van het Georgekoor staan links keizer Hendrik II, rechts Petrus, Adam en Eva. Wij hebben hier de voornaamste voortbrengselen der

Duitsche plastiek in edelen, ongezochten eenvoud, merkwaardige kennis van het naakte, karaktervolle vorming der hoofden, voor ons. In de beeldhouwwerken van den Dom echter zijn twee verschillende richtingen vertegenwoordigd, die wat den tijd door twee menschenleeftijden, maar wat den stijl betreft door een wijde kloof van elkander gescheiden zijn. Onder de standbeelden, in het binnenste van het huis, geeft men zonder aarzelen den prijs aan de drie, die zich groepeeren rondom den middelpijler der noordzijde. Het zijn Elisabeth, Maria en de Engel der Boodschap, waaraan men duidelijk zien kan, dat de Bamberger beeldhouwer zich heeft laten inspireeren door de beelden van het hoofdportaal der Kathedraal te Reims, die ze rechtstreeks volgens de antieken heeft nagebootst. Van dezelfde hand als Elisabeth, Maria en de Engel, is zeker ook het ruiterstandbeeld van koning Koenraad, dat in den Dom hoog aan een pilaar is aangebracht. Daarentegen dragen de beelden aan den oostelijken pijler, de Noordzijde evenals die aan de Zuidzijde, een zuiver Duitsch karakter. In zijn inwendig schip bevat de Dom verschillende grafmonumenten van hooge beteekenis, daaronder de marmeren sarcophaag van bisschop Suidger, die later paus werd onder den naam van Clemens II en in 1047 stierf.

In het middelschip staat een belangrijk werk van Duitsche kunst uit het begin der 16de eeuw; het grafmonument van het heilige keizerpaar, Hendrik en Kunegonde, door den Wurzburger beeldhouwer Tilman Riemenschneider.

Op het Domplein - op onze afbeelding van den Dom zichtbaar - staat het beeld van den vorstbisschop Frans Ludwig van Erthal (1779-1795), een der scherpzinnigste vorsten die ooit schepter en kromstaf gedragen hebben. Het werd in 1865 door koning Ludwig I opgericht en is door den beeldhouwer Wideman geboetseerd, door den bronsgieter Miller gegoten.

Het beeld staat vóór de oude, bisschoppelijke residentie, die als een uitstekend effectvol en daarbij sierlijk bewerkt Renaissance meesterstuk kan beschouwd worden. Ondanks de rijke, plastische behandeling der geheel in mergelsteen uitgevoerde facaden, heeft de meester echter het gebruik van kleuren niet versmaad. Van binnen moet men een in krachtige tinten geschilderd houten vloer vermelden; op de plaats, waar zich dit interessante gebouw verheft, stond de burg van het oude geslacht der Babenbergers, die het bestuur der omliggende landen voerde.

Hier is de plaats, waarop de Hohenstaufer Philip van Zwaben (1208) vermoord werd. Het is waarschijnlijk, dat, nadat keizer Hendrik II het bisdom gesticht en de Domkerk gebouwd had, hier ook de bisschoppelijke woning gesticht werd. Deze moet naast de Domkerk gestaan hebben en door bisschop Thiemo in 1197 eerst met muren omringd zijn geworden, die den geheelen berg met de woningen der Georgebroeders (Domheeren) omvatten en met poorten voorzien waren. Omtrent het jaar 1396 werden de oude gebouwen nedergeworpen en de tegenwoordige oude hofhouding in hun oudsten en oorspronkelijken vorm gesteld.

Onder de regeering der vorstbisschoppen Philip van Henneberg en Heinrich Grosz van Trockau werd een herbouwing ondernomen en onder den kunstlievenden vortsbisschop Veit van Wurzburg in 1571 een nieuw gebouw in plaats van het oude door den steenhouwer Erasmus Braun opgericht. Het bovenste gedeelte van Bamberg, dat zich voor den Dom groepeert, vertoont ook heden nog naast de oude bisschoppelijke residentie een aantal van die geïsoleerde, door hooge muren van de buitenwereld afgesloten deftige Domheerenhoven, die aan zulke bisschoppelijke steden hun bijzonder aristocratisch karakter verleenen.

In deze omgeving bouwde ook de kunstlievende vorstbisschop Lotharius, Frans van Schönborn, (1695-1708) een nieuw paleis, dat zich echter volstrekt niet door bouwkunstige schoonheid onderscheidt, maar er veeleer kaal en nuchter uitziet. In de zalen vindt men de koninklijke schilderijen-galerij. In dit residentieslot woonde hertog Wilhelm van Beieren, die hier op den 6 October 1806 keizer Napoleon ontving. In het Bamberger paleis vaardigde Napoleon de oorlogsverklaring tegen Pruisen uit. Wilhelm's schoonzoon, maarschalk Alexander Berthier, vorst van Neuchatel en Wagram, stortte den 1 Juni 1815, toen hij uit zijn kamer de binnenmarcheerende troepen Russische soldaten beschouwde, uit het venster en vond daar zijn dood. Het uit Griekenland verdreven koningspaar, Otto en Amelie, nam in de Bamberger residentie zijn intrek; Otto stierf daar den 26 Juli 1867, Amelie den 20 Mei 1875.

Op een anderen heuvel ligt het klooster Michaëlsberg, zeven jaren na de stichting van het bisdom Bamberg gesticht. Het nieuwe bisdom had een statig klooster noodig, dat het middelpunt van de geleerde navorschingen van het kapittel zou vormen, een taak waardoor de zending van Bamberg om het Oosten te verduitschen, zeer aan beteekenis won. 1021 werd de kerk op den Michaëlsberg gewijd; van den toen voltooiden bouw is echter niets meer bewaard gebleven, daar hij door de aardbeving van den 3en Januari 1117 zoo erg beschadigd werd, dat de heilige Otto een nieuw gebouw moest laten optrekken uit de fondamenten. In 1121 voltooide Otto de wijding van den tweeden bouw, die thans nog staat. Het gothieke koor en de verandering der vensters behoort tot het einde der 15de eeuw. De romaansche bouw van St Michaël heeft zich in de voornaamste trekken bewaard; hij vertoont een pijlerbasilika in drie schepen met oostelijk dwarsschip. De facade van de kerk is van 1722-1723 door Johannes Dingenhofer uitgevoerd, rijk versierd met pilasters en halve zuilen. Dezelfde meester bouwde ook het convent der abdij Michaëlsberg, zijn broeder Johan Leonard, het door zijn prachtige ligging uitblinkende vroegere Benedictijnerklooster.

Aan de helling van een anderen heuvel, aan den voet van den Karelberg staat de zoogenaamde Obere Pfarrkirche (parochiekerk) als een getuigenis van de kracht der zelfstandige burgerij. Zij is in den gothischen stijl gedurende den bloeitijd der Duitsche bouwkunst door de burgers van Bamberg uit eigen middelen gesticht. De edele gothiek wordt ons in de rijk versierde torens en het schil-

derachtige koor met de lage zijschepen onveranderd vertoond. Het koor, in 1392 begonnen, sluit tegen drie kanten van den achthoek en is door een zevenzijdigen rondgang omringd, waaraan zich evenvele, tusschen de pilaren gebouwde kleine rechthoekige kapellen aansluiten. Tot de merkwaardigheden behoort een groot altaar van Veit Stosz uit het jaar 1523: het middelste gedeelte stelt de geboorte van Christus voor, en de aanbidding der Herders, terwijl de beide zijvleugels tafereelen uit het leven van Christus en de heilige Maagd Maria voorstellen. Ook een Sacramentshuisje uit het jaar 1392 verdient onze aandacht. De toren der kerk heeft bepaald een restauratie noodig. In de nabijheid dezer kerk ligt nog een kerk, de vroegere Carmelietenkerk, die tegenwoordig tot verschillende profane doeleinden dient. Bezienswaardig is de kruisgang, waarvan nog twee vleugels van romaansche arcaden met dertig koepelvormige zuiltjes behouden zijn gebleven.

Merkwaardig genoeg stammen ook de andere kerken der stad, zooals de St.-Jakobskerk, de St.-Stephaanskerk en de St.-Gangolphskerk af uit den tijd van keizer Hendrik en de heilige Kunegonde, of zij werden in het eerste jaar van de stichting van het bisdom gebouwd. De Jacobskerk werd onder den zesden bisschop van Bamberg, Herman, in 1073 begonnen, onderging echter, evenals alle kerken, in den loop der eeuwen de meest verschillende veranderingen en kreeg in de vorige eeuw een facade in den barokstijl, die aan Neumann toegeschreven wordt. In den laatsten tijd werd de kerk volgens den stijl gerestaureerd. Vroeger nog dan de St.-Jacobskerk werd de St.-Stephaanskerk gesticht, en nog wel onder keizer Hendrik in het jaar 1009. Maar van den oorspronkelijken bouw is niets meer over; het tegenwoordige gebouw werd van het jaar 1628-1680 in den stijl der eenvoudige, smaakvolle latere Renaissance volgens de plannen van den bouwmeester Bomalino, door den architect Petrini uitgevoerd. Sedert de secularisatie dient zij tot protestantsche kerk.

Verder verwijderd van deze beide kerken ligt in de diepte de St.-Gangolphskerk, die in 1063 door den graaf Reinold Walbst von Wolfsrack en den burger Eberhard gesticht en oorspronkelijk in den romaanschen tijd opgetrokken werd. Ook zij onderging groote veranderingen; in 1300 werd het dwarsschip en in 1564 het koor in den gothischen stijl verbouwd. Het inwendige werd belangrijk veranderd, totdat ook hier de nieuwe tijd weer verbeterend en verfraaiend ingreep.

Dicht in de nabijheid dezer kerk, in de tegenwoordige pastorie, woonde eens de dichter Hugo von Trimberg. In de aangebouwde kapel der Goddelijke Hulp heeft de volkssage Fridolin's gang naar de ijzergieterij geplaatst. Hier moet de zergieterij gestaan hebben en in de Sophiastraat het kerkje, waarin Fridolin den priester bij de Mis diende. Anderen willen beweren, dat de ijzergieterij aan het begin van het Hauptauerwald gestaan heeft, daar waar sedert korten tijd een genadekapel, de zoogenoemde Wonderberg, staat, die, na door de rijke gaven der bewoners van Bamberg tot een zeer statig Godshuis in gothieken stijl veranderd te zijn, van alle hoogten zichtbaar is en aan het geheele omliggende landschap eene bekoorlijkheid te meer verleent.

In de onmiddellijke nabijheid dezer kerk verbindt een nieuwe, fraaie brug, naar den tegenwoordigen Prinsregent ‘Luitpoldsbrug’ genaamd, de beide armen der Regnitz, die hier door een nieuw aangelegden dam in een bedding gesloten wordt.

De hieropvolgende jongste kerk is de, in de jaren 1686-1720 gelijktijdig met het toenmalige Jezuïetenklooster gebouwde Jezuïetenkerk, die na de afbraak der op het

Maximiliaansplein gestaan hebbende Sint-Martinuskerk genoemd en als parochiekerk gebruikt werd. Zij is volgens het plan van den leekebroeder Andrea Pozzo in nieuw Romeinschen barokstijl, den zoogenaamden Jezuïetenstijl, gebouwd.

Op het toenmalige, nu vrije plein, waar de Sint-Martinuskerk stond, op het hedendaagsche Maxplein, staat sedert het jaar 1880 een monumentale bron, opgericht ter eere van den eersten koning van Beieren, Maximiliaan, omringd door de acht Bamberger figuren van keizer Hendrik, de heilige Kunegonde, den Duitschen koning Koenraad III en Otto den heilige, apostel der Pommeren. Het monument is door F. Von Miller ontworpen en gegoten.

In de nabijheid van deze monumentale fontein, in het vroegere Jezuïetengebouw, bevindt zich de aan middeleeuwsche schatten rijke koninklijke bibliotheek. Zij onderscheidt zich boven alle andere bibliotheken van Duitschland door haar rijken schat van incunabelen en zeldzame handschriften, en is daardoor een der grootste bezienswaardigheden van de stad. Wij laten ons den Alcuinsbijbel, de gebedenboeken van keizer Hendrik en diens gemalin Kunegonde, het Pontificale van den heiligen Otto, Adelbert's levensbeschrijving van het keizerlijke echtpaar, het Hooglied van Salomo en het beroemde Psalterium uit de 15e eeuw vertoonen, werpen een blik in de door den bekenden kunstvorscher en verzamelaar Joseph Heller, den biograaf van Kranach en Durer, aangelegde verzameling van kopergravures, waarvan de schoonste bladeren onder glas en op lijsten liggen, en begeven ons dan in het tegenover de koninklijke bibliotheek liggende, door Dionysius Linder aangelegde, natuurkundige kabinet, dat van professor Fuchs uit Göttingen en andere geleerden rijke verzamelingen, voornamelijk op het gebied der mineralogie, als geschenk heeft verkregen.

Hoogst merkwaardig is nog het overblijfsel eener schepping uit de vroege middeleeuwen: de Altenburg, eens een wachtburg met hooge torens, die het land daaromheen bewaakten. Hoog boven de stad Bamberg, boven de diepgroene wouden, troont zij in schilderachtige ligging, omgeven door de betoovering van stille eenzaamheid. Tegen het jaar 1251 kwam de burcht in het bezit der bisschoppen, die haar volgens hun persoonlijk belang gebruikten.

In den boerenoorlog en den Brandenburger krijg leed zij groote schade. Het verval maakte steeds grootere vorderingen. Eerst toen de lijfarts van den vorstbisschop, Dr. Maurer, de ruïne in 1830 aangekocht had, begon men met alle kracht den burcht te restaureeren.

Van de torens zijn er nog drie bewaard, waarvan zich twee in den zuidelijken, drie in den noordelijken

muur bevinden. Links bij de torenhal begint de groote slottoren, die naar het Westen, Noorden en Oosten een wondervol uitzicht vertoont. In het midden van het slotplein staat een omstreeks 29 M. hooge wachttoren. Is men op den plateform van den toren aangekomen, zoo vertoont zich hier een sierlijk panorama. Tegen het Oosten, onmiddellijk aan onze voeten, ligt de stad, en onze blikken zweven over het Maindal naar Banz; in de verte zien wij de bergen van het Thuringerwoud. Noordoostelijk liggen voor ons de Stoffelberg, slot Giech en de kapel Gugel. Oostelijk zien wij de lange rij der Frankische Jura, de Teuchatzerbergen, den Ehrenberg enz. Zuidelijk de uitloopers

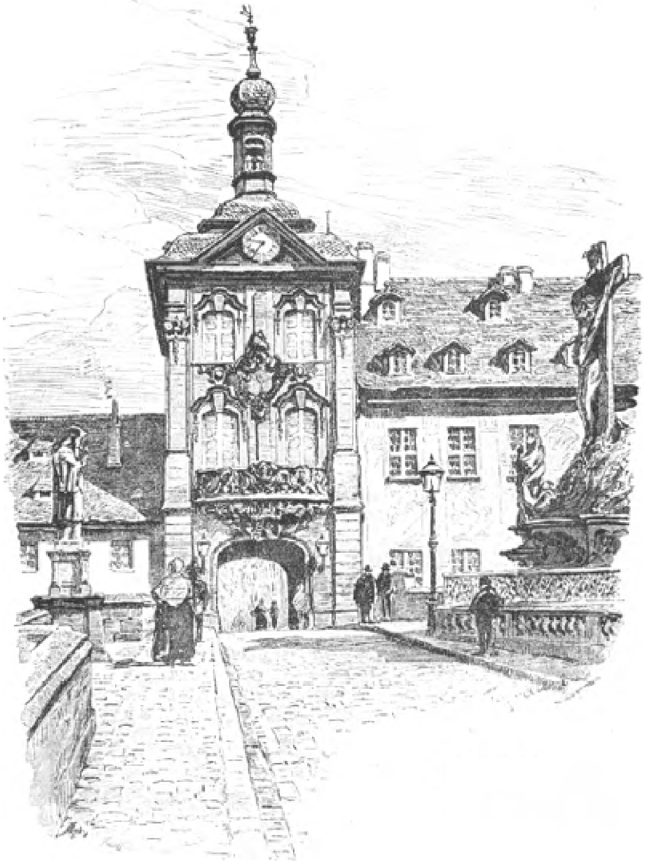

RAADHUIS.

van het Steigerwald, over het daarnaast liggende Bruderwald, bij heldere lucht, Neurenberg, verder Pommersfeld, zuid-westelijk en westelijk de voorbergen van het Steigerwald en den wachttoren van het kasteel Burglisberg, noordwestelijk eindelijk het Maindal, links door het Steigerwald, rechts door de Harzbergen begrensd.

Als wij van dit heerlijke plekje terugkeeren naar de stad, dan valt het den toeschouwer op, dat hier de tijd van den lateren barokstijl een rijken oogst heeft voortgebracht. Vooral het raadhuis, boven het water, met zijn prachtig balkon en de fresco's van Amwander, behoort hiertoe. Het overspant met een brugpoort de straat. De decoratieve beeldhouwwerken aan de poort zijn van het schoonste Rococo.

Een tegenovergestelde richting vertegenwoordigt het door een zonderling, den archivaris Bottinger, gebouwde huis. De facade is van grootenrijkdom, weelderig en barok, doch in de vormen gedeeltelijk wat onduidelijk. Van den architect Neumann is een ander prachtig bouwwerk, het aan de Regnitz gelegen gebouw van de

Vereeniging ‘Concordia’ met schilderachtige terrassen, dat aan de bouwmanie van denzelfden man zijn ontstaan dankt. Niet weinige vermogende burgers van Bamberg ondersteunden eveneens, gelijk Böttinger, kunst en wetenschap. Jozef Heller en H. Jack schonken de schatten hunner bibliotheken aan hun vaderstad, De Remeis stichtte de sterrenwacht, en de vicaris Hemmerlein de schilderijengalerij.

Het beste en het rijkste heeft echter de goedige Moeder Natuur Bamberg met eigenaardige sieraden bedeeld; in zijn lanen met prachtige oude eiken en eerbiedwaardige populieren, in den hoogen Altenburg bezit het heerlijke punten, die het alleen waard zijn dat wij in de vroolijke, gastvrije stad onzen intrek nemen.

Sedert twintig jaar heerscht in Bamberg levendige bouwlust; handel en nijverheid vermeerderen bij het jaar. Maar ook voor het onderwijs wordt hier als in weinig andere steden gezorgd. Vier nieuwe schoolpaleizen zijn in de laatste twintig jaar ontstaan, een prachtig gebouw voor de Realschule (Hoogere Burgerschool), een nieuw Gymnasium, een sterrenwacht eerste rang, voorzien van uitstekende instrumenten, prachtig gelegen en een model-instelling door zijn bouw en inrichting.

Alleen dat stadskwartier, hetwelk aan de andere zijde van de Regnitz ligt en door tuinlieden bewoond wordt, heeft gedeeltelijk nog zijn kleine huizen, meestal van één verdieping, maar de bewoners dezer hutten houden zich trouw aan hun oude gebruiken en staan in vlijt niet achter bij hun voorvaderen, die eerst door veel moeite dezen grond zoo vruchtbaar maakten.

Maar juist in dit gedeelte verheffen zich in den laatsten tijd die aanzienlijke bierhuizen, zooals het ‘Frankenbräu’, en de nieuwe kazernen met een rij van gebouwen en aanhangsels, die tot dit doel dienen.

En zoo zal spoedig naast het oude Bamberg zich een vooruitstrevend nieuw Bamberg ontwikkelen, dat zijn oudere zuster weldra zal overvleugelen.

Maud Gonne, de Iersche Veleda.

Een aanzienlijke, jonge vrouw, die huis en haard en vaderland vaarwelzegt om in den vreemde rond te trekken, daar de zaak harer onderdrukte landgenooten te bepleiten en te worstelen om verbeteringen

te brengen in hun lot... het is geen alledaagsch verschijnsel.

Vanwaar zulk een vocatie? Miss Maud heeft terstond tal van argumenten klaar om hierop te antwoorden. De indrukken, in de kinderjaren ontvangen, blijven diep in het gemoed gegrift, en Maud Gonne is in Ierland geboren en opgevoed. Daar is zij in haar jeugd getuige geweest van tooneelen, waarvan de herinnering altijd levendig blijft, daar ligt het veld, dat zij zich op rijper leeftijd ter bearbeiding heeft gekozen.

Op de vraag of '*the grand old man*' niet hare liefste wenschen in vervulling brengt, geeft zij geen bevredigend antwoord; zij ziet in de

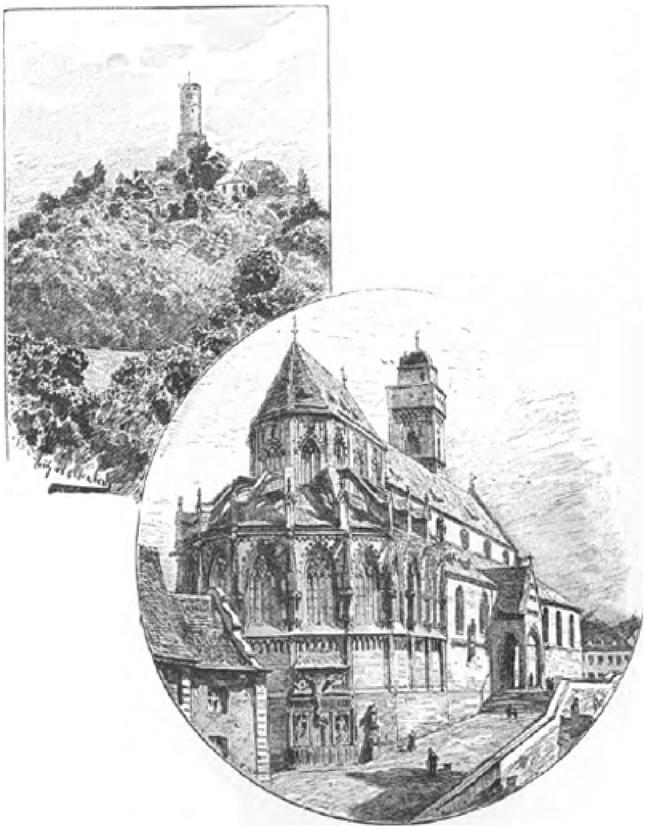

ALTENBURG. BAMBERG: PAROCHIEKERK.

home rule slechts het begin der concessie, het lijden zal er nog weinig door worden verzacht.

Wat er van de ellende in Ierland verhaald wordt, vindt zij steeds te flauw geschetst; trouwens, weinigen kunnen zich een juist denkbeeld van den toestand vormen, want den meesten ontbreekt locale kennis van het land. Van rijtuigen kan men er zich niet dan met moeite bedienen. De verwaarloosde wegen zijn door regen en vocht als omgewoeld en de wielen zakken altijd te diep in den grond. Om te weten wat daar gebeurt, moet men, zooals zij heeft gedaan, te paard zien door te dringen tot in de afgelegen gehuchten, ver van de stad. Daar oefenen de landlords ongestoord hun gruwelijk bedrijf uit. Niemand kan hen een strootje in den weg leggen. Niet ongelijk aan de landedelen der twaalfde eeuw, onderdrukken zij de boeren, die in waarheid niet meer dan hunne slaven zijn, zuigen hen uit, houden hun het brood uit den mond en laten hen den hongerdood sterven. Om hun treurig bestaan te rekken, komen de ongelukkigen er soms toe om zich als dieren met gras te voeden, dat zij aan de oevers der zee verzamelen; maar zelfs dit krijgen zij niet voor niets. Niet dan onder toezicht

der politie mogen zij het plukken en gebruiken. En welk een politie! Uit sectarissen samengesteld, ruw, grimmig en twistzoekend, dragen de beambten het bewustzijn in zich dat de hooge overheid toch altijd hun partij zal trekken, waardoor hunne wreedheid en ongevoeligheid er niet beter op wordt.

Met eigen oogen heeft zij gezien dat een grijsaard van honderd en drie jaar zijn huis werd uitgezet omdat hij het pachtgeld van den laatsten termijn niet had kunnen opbrengen. Zij heeft gezien dat de agenten een zieke vrouw midden in den winter naar buiten joegen en in de sneeuw lieten staan, de buren met de gevangenis dreigden als zij waagden haar in huis op te nemen, en het armzalig vuurtje uitdoofden, dat medelijdende lieden voor haar hadden aangelegd. En dagelijks herhalen zich dergelijke tooneelen.

De klachten die zij, waar het Ierland geldt, tegen Groot-Brittannië heeft in te brengen, zijn vele. Engeland weet alles, verklaart zij boudweg, maar alles wordt er doodgezwegen. De dagbladen laten er zich niet over uit, het parlement houdt zich wijselijk doof, de vrome dames, die zich beijveren om matigheids-genootschappen en dergelijke inrichtingen te stichten, bekommeren zich niet om de gruwelen, die daar bedreven worden. Niemand wil er zich mee bemoeien. Elk houdt zich neutraal, want de politiek der Koningin is op het spel, en dit is genoeg om te maken dat iedereen het hoofd omdraait en doet alsof hij niets ziet.

Daarom heeft Maud Gonne zich in Frankrijk gevestigd. Zij vindt dat het Fransche volk meer dan eens de bewijzen heeft gegeven medelijdender te zijn, meer toe te geven aan edele ingevingen. Dat het, nu het haar (of liever haar vaderland) geldt, haar vertrouwen niet zal beschamen, is haar hartgrondige wensch.

Zij zelve doet wat zij kan, en zij ziet er niet naar uit als iemand, die de taak, welke zij zich heeft opgelegd, verkeerd aanpakt en wie het aan doorzettingskracht zal ontbreken om op den ingeslagen weg voort te gaan. Zij is een opvallende verschijning, wat misschien voor een deel, maar zeker niet uitsluitend aan hare buitengewone lengte is toe te schrijven. Al kan zij niet bepaald op schoonheid bogen, de schrandere en toch eenigszins droomerige oogen, het weelderige, blonde haar, dat in een lichte auréole om het voorhoofd glanst, de vaste trek om den mond, de welluidende, rustige stem maken haar toch tot een belangwekkende en boeiende persoonlijkheid. Haar wezen is bovenal open, eenvoudig, natuurlijk. ‘Ik ben geen profetes,’ zegt zij, niettegenstaande men haar den bijnaam van ‘Veléda

van Ierland' heeft gegeven, 'en ben niet voornemens, een tweede Jeanne d' Arc te zijn.' Meer werkzaam in den geest van Beecher Stowe, streeft zij naar bevrijding of althans naar verbetering in het lot der Iersche slaven, door openbaar te maken wat daar gebeurt, en wat zij met lezingen en collecten bijeenkrijgt, wordt onverwijld naar Ierland gezonden. Met hart en ziel geeft zij zich aan haar werk; veel meer genoegens dan paardrijden en musiceeren heeft zij niet, en zij begeert ze ook niet, want alle zaken, waar anderen afleiding en vermaak uit putten, laten haar ten eenenmale koud.

Zooals reeds is gezegd, ruïnes van armzalige stulpjes, van strooien hutten, op last der landlords verwoest, kinderen, die nauwelijks kleeren aan het lijf hebben, vrouwen, die bij felle winterkoude geen dak hebben dat haar beschut en meer dergelijke tafereelen zijn het, die voor haar geest opdoemen als zij zich in de herinnering aan haar vaderland verdiept. Het volgende haalt zij echter aan als de gebeurtenis die er haar op zeventienjarigen leeftijd toe bracht de gelofte af te leggen, aan welke zij steeds getrouw is gebleven.

Haar vader was officier in Engelschen dienst en kwam dikwijls in aanraking met de landlords, met enkele waarvan zij op voet van vriendschap leefden. Soms ging zij vergezeld van haar vader, soms alleen eenige weken op een der kasteelen doorbrengen, waar men een vroolijk leventje leidde. Zoo bevond zij zich eens op weg naar een der castles, midden in de provincie en ver van Dublin gelegen. Het was in het hartje van den winter en het vroor dat het kraakte. Plotseling werd zij een vrouw gewaar, die, bevangen door de koude, half in zwijm bij den bouwval van een hutje op den grond lag. Maud Gonne liet haar rijtuig stilhouden, en deed de ongelukkige, door haar een verkwikkende lafenis te geven, genoegzaam uit haar half bewusteloozen toestand ontwaken, om op de haar gedane vragen te antwoorden. Haar huisje was op last van den landheer afgebroken omdat zij geen kans hadden gezien de huurpenningen bijeen te krijgen, zoo vertelde zij; in de laatste twee dagen was er geen zuur of zoet over hare lippen gekomen en haar echtgenoot, een zekere Duncan, was nu eenige wortelen gaan zoeken, op gevaar af van door den opzichter der domeinen betrapt en gestraft te worden. Na haar een goudstuk te hebben gegeven, vervolgde Maud Gonne haar weg, met het stellige voornemen haar gastheer hiervan kennis te geven en zijn hulp voor de rampzaligen in te roepen. Toen zij de plaats harer bestemming bereikt had, drong er van uit het salon een luid gepraat tot haar door. 'Ik heb de weddenschap gewonnen,' hoorde zij den lord zeggen. 'Ik heb dien sukkel van een Duncan verleden jaar wel voorspeld dat het zoo met hem gaan zou, eer er zes maanden voorbij zouden zijn. Zijn vrouw ligt daar meer dood dan levend aan den weg. Laten zij haar maar stil laten liggen, dan zal ze wel gauw heelemaal dood zijn. Dat zou een afschrikkend voorbeeld zijn voor de anderen, die niet betalen.'

Dienzelfden avond gespte Maud Gonne haar valies weer toe en verliet het verblijf van dit onmensch, zooals zij zich niet ontziet hem te noemen. Met ontwijfelbare duidelijkheid had deze gebeurtenis haar doen zien, wat hare roeping was, en onverwijld begon zij zich te wijden aan haar taak, zich niet storende aan de vele moeielijkheden en gevaren, welke zich aan haar zouden voordoen. Want wanneer het er op aankomt hare meening over personen en toestanden bloot te leggen, ontziet zij natuurlijk niemand of niets, waardoor zij zich vele vijanden maakt. Zij heeft er dan ook de bewijzen van, dat zoo de politie al geen reden heeft hare handelingen tegen te gaan, zij er toch zorg voor draagt haar niet uit het oog te verliezen. Een dienstbode, in wie zij een onbepaald vertrouwen stelde, werd door haar betrapt terwijl

zij zich onledig hield met de brieven harer meesteres open te breken en door te lezen. Bij nader onderzoek werden er telegrammen en papieren gevonden, waaruit bleek dat zij een spion der Engelsche politie in huis had gehaald. Toch bestaat er niet veel kans dat gevangenisstraf haar deel zal worden. Hiervoor telt zij onder haar familieleden nog te veel invloedrijke personen, die in het uiterste geval voor haar zouden kunnen opkomen. Veel vrede heeft zij hier niet mee, want zij is van meening dat een verblijf in de gevangenis haar nog meer populair zou maken. Aan populariteit ontbreekt het haar echter niet. De brieven, welke zij dagelijks ontvangt, en waarin er grieven aan haar worden blootgelegd en haar hulp en steun wordt ingeroepen, zijn legio. De inrichtingen van weldadigheid, die er in haar vaderland bestaan, zijn allen met haar in correspondentie en hebben zich belast met het verdeelen der gelden, door haar naar Ierland gezonden. En wanneer zij er zelve tijdelijk verwijlt, wordt zij door hare landgenooten met gejuich ontvangen, en vindt in hunne dankbaarheid het loon voor al de moeite welke zij zich om hunnentwille getroost. Op haar is hun hoop gevestigd, en als dit bewustzijn in haar levendig wordt, bekruipt haar soms de angst dat zij grootere dingen van haar verwachten dan die, tot welke hare krachten en invloed haar in staat stellen, dat zij meenen dat de morgen reeds is aangebroken, terwijl de nacht nog voort zal duren. Haar zou het niet te wijten zijn!

Onherroepelijk.
Door Hyacinth.

I.

Zij stond voor het raam, een brief in de hand, haar gelaat hoogrood, haar lippen op elkander gedrukt, de oogen gloeiend van verontwaardiging.

'Ik kan 't niet gelooven, ik kan 't niet,' herhaalde zij telkens, en toen wierp zij weer een blik op den brief en ging de kamer op en neer, 'hij zoekt een reden - hij wil mij de eer laten. De eer - mooie eer!'

Zij lachte schel, bitter, een lach, die uit tranen voortkomt, uit tranen die niet vloeien kunnen, die

de ziel verschroeien en al het teedere, zachte, goede er uit bannen.

'O God, o God!' kreunde zij en wierp zich op de canapé neer, 'ik had toch gelijk, ik kon 't niet anders doen; hij heeft me verwaarloosd sedert dat mensch hier is. Ik was toch zijn meisje; mocht ik 't hem niet verwijten? En wat schrijft hij nu?

"Onvrouwelijk, gebrek aan vertrouwen, geen waarborgen voor ons toekomstig geluk!" Prachtige woorden; o wat klinken ze valsch. Ja zeker, 't is mijn schuld, heelemaal mijn schuld. Wel zeker! - Hij vindt het beter alles af te breken. Natuurlijk, ik ook, niets liever. O vreeselijk, afgewezen, bedankt!'

En luid snikkend verborg zij het gezicht in de kussens der sofa; haar lichaam schokte en trilde, en telkens kermde zij als van duldelooze pijn.

'Ik durf niemand aanzien, ik, verstooten meisje. Geëngageerd geweest en nu weggeworpen. Wat helpt het mij, dat ik zoo mooi ben en zoo rijk? Dat durft hij me nog schrijven, de ellendeling; hij vroeg mijn hand niet met bijoogmerken, niet alleen omdat ik rijk was. Heb ik daar dan ooit aan gedacht? Ik hield van hem - meer vroeg ik niet. Ja, ik had hem lief, maar nu niet meer, ik veracht hem! Zij is ook rijk, misschien rijker dan ik - een weduwe bovendien; ik haat de weduwen, zij deugen geen van allen!'

Nu sprong zij weer op, streek zich het verwarde haar uit het gezicht, en nog altijd snikkend zonder tranen zette zij zich voor haar bureautje.

Met bevende vingers nam zij een velletje violet papier en haar pen, maar haar hand beefde zoo, dat zij geen letter schrijven kon, en hij mocht niet zien dat zij beefde. Zij trachtte zich tot kalmte te dwingen, maar het gelukte niet; de storm woedde al te hevig in de jonge, teere gestalte.

Er werd aan de deur getikt.

'Wie is daar?' vroeg zij kortaf.

'Ik, juffrouw Gabrielle, ik Mina; 't is tijd om u te kleeden.'

'Mij kleeden? Ik ga niet uit vandaag, ik heb hoofdpijn.'

'Maar juffrouw, u kan nu toch niet laten afzeggen voor het concert.'

En de kamenier kwam binnen.

'Wat zal mijnheer Rencke zeggen als u niet komt?'

Gabrielle zag haar aan, half wezenloos, met haar groote, brandende oogen.

'Mijnheer Rencke zeg je, mijnheer Rencke; weet je wat, Mina, ik zal je iets nieuws vertellen, mijn engagement is af.'

'Juffrouw, 't is toch niet waar?'

'Wel zeker! 't Is waar, mijnheer Rencke en ik zijn tot de overtuiging gekomen dat wij niet bij elkaar passen.'

'Och juffrouw, 't is zonde! Zoo'n pracht van een paar.'

'Dat is niets, Mina,' en Gabrielle deed een poging om te schertsen; 'nu kunnen er twee nieuwe prachtige paren van komen.'

'Och juffrouw, dat meent u niet. U hield zooveel van mijnheer - ik bedoel van elkaar.'

Het meisje schrikte, want plotseling barstte haar meesteres in hard lachen en huilen los. Zij wierp zich op den grond en legde haar hoofd op een laag stoeltje, en de meid wiesch haar gezicht met eau de Cologne en liet haar vlugzout ruiken.

'Zal ik mevrouw roepen?' vroeg zij angstig.

'Neen, neen! Te veel hebben het al gezien, 't is al te veel spektakel. Je vertelt het aan niemand, Mina, dat ik zoo zenuwachtig ben. Maar 't is niet waar, hoor! Ik heb

nooit veel van hem gehouden; en ik ben zoo blij dat ik het bijtijds inzie, o zoo blij, zoo blij! Vertel het niemand, dan krijg je een mooi cadeau! Aan mevrouw vooral niet. Kom, ik ga me opfrisschen en me kleeden. Je zult zien, nu word ik eerst recht vroolijk en gelukkig, nu ik me weer vrij voel.'

Mina sprak niets meer en dacht er natuurlijk het hare van; zij kapte haar meesteres, legde haar wat poeder over de verhitte wangen en vroeg toen welke japon zij wilde aantrekken.

'Mijn blauwe, neen, die is te donker. Neen, geef mijn crème maar! Of neen... mijn rosé.' Zij zag eens in den spiegel terwijl Mina haar taille van achter toehaakte, en was niet ontevreden.

'Niemand mag 't aan mij zien! Foei, hoe dwaas, zich zoo aanstellen tegenover een meid, 't is vernedering op vernedering. Maar van avond op het concert, nu niemand het weet, zal het een goede gelegenheid zijn om iedereen te toonen, dat ik er niets om geef, niets!'

''t Is goed, Mina, laat het rijtuig maar voorkomen tegen half acht, en zeg dan mevrouw dat ik klaar ben. - O, mijn handschoenen, liggen die daar? heel goed! - Ik heb nog wat te schrijven.'

Nu was haar hand vast genoeg om een paar regels op het papier te zetten.

> 'Je voorkomt mijn wenschen. Zeker is het zoo beter! *Sans rancune*, hoor! Stuur je mij dan morgen mijn brieven terug? Wat ik nog van je heb - 't is heel weinig - krijg je ook bij geslegenheid.
> Mijn cadeautjes kan je houden, 't is niet veel zaaks, maar de uwe zend ik je met de brieven weerom.
> Wees gelukkig, ik zal ook mijn best doen het te worden. Moeilijk zal 't ons niet vallen.
> Mille bonnes choses,
> GABRIELLE.'

Het stond er, in haar flink, krachtig schrift, zij was tevreden en glimlachte vergenoegd.

'Sans rancune! Man, zou je dat gelooven? Neen! ik zal mij wreken, en goed ook!'

Zij sloot den brief, schreef het adres aan *Monsieur Paul Rencke. En mains*, nam haar handschoenen en haar doekje en ging naar beneden.

In de huiskamer stond de thee op tafel. Mina schonk twee kopjes in en uit een andere deur kwam een oudere dame binnen, ook in soiréetoilet, het type van een chaperonne, vooraan in de vijftig, stemmig gekleed, waardig in haar optreden.

Nauwelijks was Mina weg, of Gabrielle zeidetusschen twee slokjes thee:

'Een groot nieuws, tante, mijn engagement is af. Wat zegt u er van?'

'Maar Gabrielle, dat is toch niet waar?'

'Zeker, tante. Hij komt me nu al niet afhalen; ik heb Mina een rijtuig voor ons laten bestellen.'

'Och kind! Je meent het niet.'

'Heusch, tante. Waarom gelooft u het niet?'

'Zoo in eens! En je gaat nu toch naar het concert?'

'Natuurlijk! Ik kan toch niet wegblijven. Hoe zouden zij 't zonder mij kunnen stellen?'

'Maar dat is te gek!'

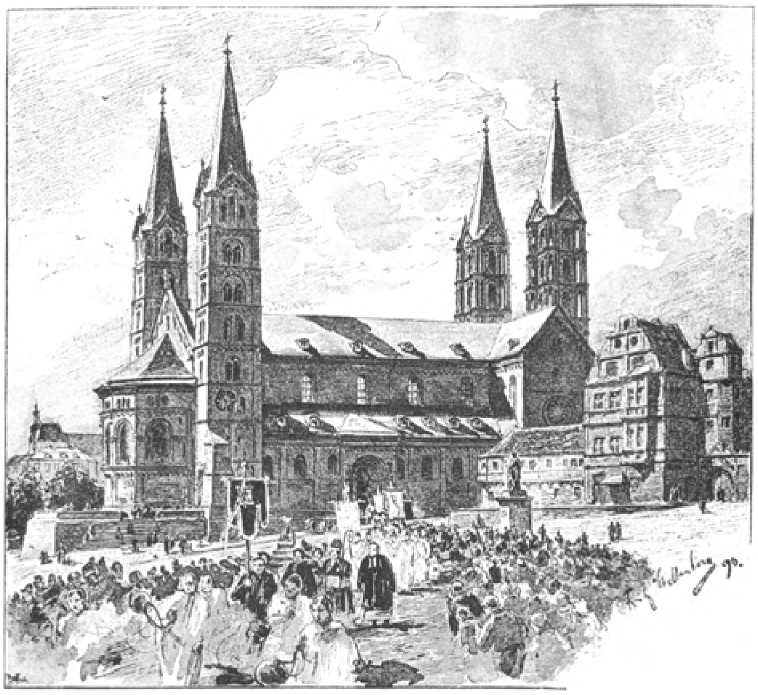

BAMBERG: DE DOM.

'Nu, dan weten zij 't meteen, als ik zonder Paul kom.'

'Dat doet men toch niet.'

'Ik doe het, en dat is voldoende!'

'Waarom is het toch af?'

'Omdat wij 't beter vonden.'

''t Is de schuld van die vrouw, die Indische weduwe, ik zag het laatst aan je. Je kon het niet velen dat Paul met haar sprak. Maar wat een idée om nu te gaan!'

Er werd gebeld.

'Ziezoo, het rijtuig. Wij gaan, tante Lucie.' Zij trok haar handschoenen over haar trillende vingers; tante Lucie kon er zich nog maar niet in vinden.

'Is 't nu werkelijk ernstig, Gabrielle, of maar zoo'n *querelle d'amoureux?*'

'Geen *querelle*, geen *amoureux.* Niets van dat alles. Kom, is u klaar? We mogen het orkest niet laten wachten.'

Op het concert was zij zoo vroolijk, zoo opgewekt; weinigen konden merken dat alles maar gemaakte opwinding was. Vroegen de dames van het koor der muziek-vereeniging C e c i l i a haar waar mijnheer Rencke was, dan antwoordde zij lachend:

'Ik weet het niet en 't kan mij niets meer schelen.'

‘Waarom dan?’
‘'t Is af.’
‘Af?’
‘Af,’ werd door sopranen en tenoren, door alten en bassen herhaald, en allen zagen het jonge meisje aan, dat op alles voorbereid, glimlachend en schijnbaar kalm het kruisvuur van blikken en vragen doorstond. Wie haar van wat dichterbij aanzag, zou 't misschien opgevallen zijn dat haar schitterende oogen wat te dikwijls knipten en dat haar lachende mond aan de hoeken zenuwachtig trilde,

maar overigens hield zij zich goed, buitengewoon goed.

'Wat is er toch af?' vroeg een knap jongmensch aan een groepje heeren, die het bijzonder druk hadden over dat eene woordje.

'Het engagement van Gabrielle Marton met Paul Rencke.'

'Marton, die rijke erfgenaam?'

'Als-je-blieft. Een wees, men zegt met vijf ton.'

'Vijf ton, niet meer dan dat! 't Is de moeite waard. Was hij geëngageerd met de tonnen of met het meisje?'

'Hij heeft zelf fortuin, de Renckes zijn van oude familie, die er warm in zitten. Hij is nog een soort neef van haar. Onbegrijpelijk, dat zij 't zoo opneemt.'

'Ik vind het indigne,' fluisterden de dames, 'juist iets voor haar, zich zoo aan

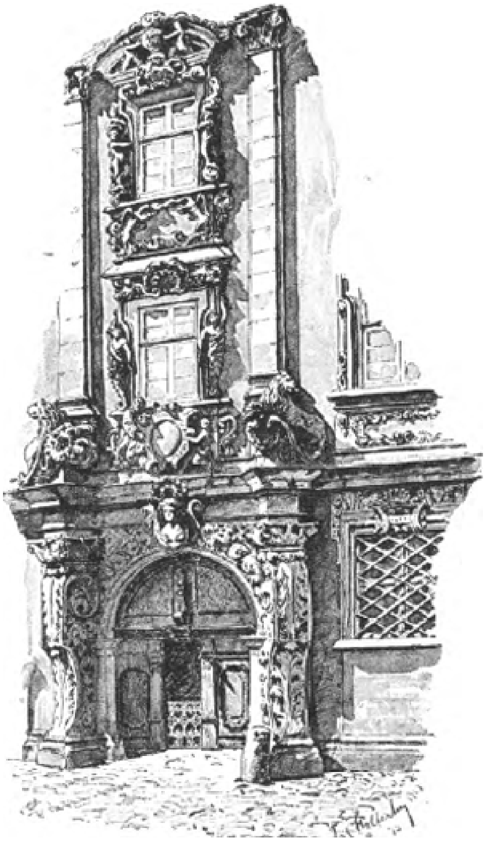

BAMBERG: PORTAAL VAN HET VOORMALIGE BÖTTINGERHUIS

te stellen.'

'Hij heeft te veel notitie genomen van mevrouw Van Eijsden; ik zag het laatst aan haar oogen dat zij woedend was.'

Het teeken werd gegeven dat het oratorium zou beginnen, de dames stonden op en traden de zaal binnen, Gabrielle met de anderen. Zij was tegelijk warm en koud, maar haar opgewondenheid gaf haar kracht.

Men gaf de 'Jahreszeiten'; Philip van Rijnberk, die zooeven gevraagd had wat er af was, zong de tenor-partij; hij had een prachtige stem, veel te mooi zeide men voor een dilettant. Hij was van goede familie, candidaat in de letteren, die te lui was om te promoveeren of het niet noodig vond, die altijd in muzikale kringen verkeerde, daarbij veel deed aan sport, men fluisterde zelfs, sterk speelde, maar met een stem - hij had de honderdduizend in de keel, verzekerden kenners.

En nu ook, nu hij zijn solopartij zong, kon men in de groote zaal een speld hooren vallen, en onder de alten zat een meisje in een elegant rose toilet, de oogen strak gevestigd op haar muziekblad; en toen zij de eerste noten hoorde van zijn metalen stem, was het of iets in haar binnenste smolt, of er een snaar trilde, die zij gebroken dacht. Zij beet op haar lippen en sloot even haar oogen, die zij vochtig voelde worden.

'Kinderachtig! ik moet ferm zijn, ik moet. Hij zal 't morgen hooren, dat ieder het reeds wist, vóórdat hij nog mijn brief gekregen heeft, en dat ik er niets om gaf, neen, niets!'

En zij stond op, want het koor moest invallen en zij lachte haar buurmeisje toe, maar in haar hart schreide zij stille tranen, en toen zij 's avonds in haar kamer terug was en haar pijnlijk brandend hoofd op het kussen neerlegde, klonk die stem haar nog steeds in de ooren, en schreiend als een kind fluisterde zij:

'Ach, had ik maar een moeder!'

II.

Richard van Rijnberk wandelde den volgenden morgen door de straat, dieper in gedachten dan hij anders placht te zijn.

Opgewekt was zijn stap juist niet en vroolijk stonden zijn oogen nog minder; 't was ook zoo jammer, waarom was hij gisteravond na zijn schitterend succes toch maar niet bedaard naar huis gegaan! Men zou nog op zijn mooi gezang een glas champagne drinken, en zoo waren zij op hun 'societeit' gekomen, die ellendige societeit, die eigenlijk niets anders was dan een geheime speelclub. En als hij daar eenmaal was, dan wist hij wel, wat er volgen moest; had hij maar bijtijds uitgescheiden, - het ging eerst zoo goed, maar welke speler weet ooit van bijtijds uitscheiden?

Hij had verloren, schandalig verloren, en het mooiste was, hij moest dadelijk betalen, en van waar kreeg hij het geld?

Tot twaalf uren had hij koortsachtig geslapen, toen was hij langzamerhand tot het bewustzijn gekomen van zijn netelige positie en ging nu uit om eens te zien of er geen raad te schaffen was.

Hij liep eerst doelloosrond, nu eens hier een vriend aansprekend, dan eens voor een winkel naar platen of boeken kijkende, uitwendig zoo zorgeloos mogelijk, inwendig zich armer noemend dan de armste bedelaar. Eindelijk kreeg hij een inval en sloeg een zijstraat in; voor een huis, dat blijkens het naambordje door een notaris werd bewoond, bleef hij stilstaan en belde.

'Mijnheer op zijn kantoor?' vroeg hij den klerk, die de deur opende.

'Ja meneer; wil u even wachten?'

'Nu, ik ken den weg.'

Hij liep de gang door tot de derde zijdeur en tikte even.

'Binnen!'

Notaris Willems zat voor zijn lessenaar en keek even op.

'Ha,' riep hij op jovialen toon, 'ben jij dat, Riche, ik dacht juist aan je.'

'Zoo? Zeker om mij te vragen of ik nog kapitaal overhad, daar je er zoo'n goede belegging voor wist.'

'Ja, was 't maar waar!'

'Dat je een gelegenheid wist?'

'Neen, dat je me geld kwam brengen.'

Richard ging zitten op den stoel, dien Willems aanwees, en lachte gedwongen:

'Dan kan je nog een poos wachten. Ik kwam je juist vragen of er nergens wat uit te slaan is.'

'Maar beste vrind! Waar moet ik het vandaan halen? Alles zit torenhoog beleend.'

'En de oude zal niet afschuiven?'

De oude was Richard's oudste broer, die in Gelderland op een buiten woonde, goed getrouwd was en in vrij wat beteren doen verkeerde dan zijn jongere broeder.

'Dat zullen we niet eens probeeren; maar wat heb je dan weer uitgevoerd?'

Richard haalde de schouders op.

'Ik heb geld noodig.'

'Ja, noodig, noodig, dat hebben wij allemaal; de vraag is, het te krijgen.'

'Nu, wees verzekerd dat ik alles reeds genoeg heb nagegaan vóórdat ik je hier kwam lastig vallen.'

'Toch niet bij de joden geweest?'

'Ook al.'

'Maar Richard, hoe diep zit je er in?'

'Ja, dat weet ik zelf niet. Er moet een eind aan komen; de beren laten mij niet met rust, en nu moet ik vóór morgenochtend drieduizend pop hebben.'

'En van waar krijg je die?'

'Dat kom ik juist u vragen.'

'En je hebt niet het minste onderpand?'

'Mijn woord!'

Hij zeide dit met bitteren spot.

'Ja, ja, een woord - een woord is een woord, en tegenwoordig kom je er niet ver mede.'

'Zelfs notaris Willems geeft er niets op,'

'Neen, daar heb je gelijk aan, dat doe ik niet. Ik sta er op een solied kantoor te behouden en daarbij hoort niet het leenen op wind, en woorden vervliegen als wind.'

'Je hebt groot gelijk, je bent heel verstandig, maar daarmee ben ik niet geholpen. Als je mij geen geld wilt geven, geef mij ten minste raad. Die is goedkoop genoeg.'

'Raad, raad! Zie een betrekking te krijgen!'

'Best! Maar van hoeveel, van f 1200 in het jaar? Daarvan kan ik amper leven, meer niet, en mijn beren dan? Bovendien heb ik een hekel aan pennenlikkerij, ik ben voor niets goed. Zij hadden mij mijn aanleg moeten laten volgen.'

'Je hebt gisteravond weer zoo je best gedaan, hoor ik.'

'Wat geeft het? Als ik aan den heelen boel nu eens de brui gaf en zanger werd?'

'Och kom, iemand van jou stand! Dat is te dwaas om van te spreken.'

'O ja, iemand van mijn stand doet beter te luieren en schulden te maken; als hij nu maar wist hoe hij er uit kwam, wanneer hij meters diep er in zit.'

'Wel, zoek een rijke vrouw!'

Richard haalde zijn schouders op.

'Niet kwaad bedacht! Na alles beleend en verkocht te hebben, blijft me niets anders over dan mijzelf, en die moet ik ook verkoopen. Hoeveel zou ik waard zijn?'

'Geen klein beetje! Je hebt een goeden naam, een knap voorkomen, je weet met dames om te gaan. Alle kansen staan goed voor je. Ik zou 't maar wagen.'

‘Meent u het werkelijk, mijnheer Willems? Is het dan reeds zoo ver met mij gekomen, dat u mij zoo'n laagheid durft aanraden?’

‘Een laagheid! Kom, wat groote woorden. Ik zie niet in, waarom dit nu een laagheid is, terwijl zoovele andere dingen, die niemand zoo noemt, en - die zulk een huwelijk noodzakelijk maken - de eer volstrekt niet aantasten.’

‘Ik begrijp u, notaris! Boven zijn middelen leven, schulden maken, spelen, vindt u minstens even weinig eervol, als een huwelijk om geld. Dus hoe ik ook handel, mijn eer ben ik in elk geval kwijt, op uw manier of op de mijne, dat doet er niet toe.’

Hij stond op, bleef voor den open haard staan en keek peinzend in het vuur; alleen in het zenuwachtig ballen zijner vuisten kon men zien hoe hevig het in zijn binnenste stormde.

‘'t Is ellendig, ellendig! Maar wat ik ook gedaan mag hebben, valsch ben ik niet geweest, en valsch gespeeld heb ik ook nooit, maar nu zal ik het moeten doen. Ik zal een meisje moeten bedriegen, valsch spel met haar drijven door liefde te veinzen, want waarom anders zal een rijke vrouw mij willen trouwen, ik weet het bepaald niet.’

De notaris glimlachte en zag naar zijn slanke, gedistingeerde gestalte, luisterend naar zijn mooie stem, die alleen reeds zooveel vermocht.

‘Wel, misschien om heel veel redenen; en natuurlijk, als de rijke juffer nu maar een enkele reden daartoe vindt, dan zijt ge quitte en doet haar geen onrecht; 't is háár zaak als zij, met beide oogen open, een geruïneerd man trouwt.’

‘Dat spreekt, maar zij moet hem toch verachten, zooals hij zichzelf veracht. Heeft u er misschien een op het oog?’

‘Dat wil zeggen, hm! Mijn dochter vertelde me daar juist dat een van mijn clienten, een schatrijke wees - ik bezat het vertrouwen namelijk van haar vader - haar engagement verbroken heeft. Ze stond bijna op trouwen.’

‘En ik zou haar moeten troosten. Zoo'n afge...’

‘Niet grof worden, hoor! Niet grof! Heeft u dan zooveel te eischen? Het meisje is mooi, rijk zooals ik zei, geestig, van goede familie, maar...’

‘Nu, wat zit er in dat maar?’

‘Och, niets anders dan wat alle vrouwen in meerdere of mindere mate zijn, een bijdehand katje.’

‘Anders niet! Mijn ideaal was steeds een engel van zachtheid voor vrouw. Wie is ze? Wacht, ik weet het misschien. Gisteravond op C e c i l i a hoorde ik van iets, dat af was, spreken. Kan ze niet heeten Mer- of Marton?’

‘Juist, Gabrielle Marton. Heb je ze gezien?’

‘Zoo *en passant.* En waarom is dat engagement dan af?’

‘Zijn schuld, niets dan zijn schuld! Hij moet geflirt hebben met een andere dame, een oud-liefje van hem, die als weduwe uit Indië is teruggekomen. Daar moeten hevige woorden gevallen zijn, maar dat zij de zaak niet heel tragisch opneemt, bewijst wel het feit, dat ze gisteravond op C e c i l i a was en het zelf vertelde aan haar kennissen.’

‘'t Is kras, zij durft wat aan, dat moet ik zeggen. Maar om als versteller van een gebroken hart dienst te doen, daarvoor voel ik toch weinig roeping.’

‘Waarvoor dan wel?’

Richard keek wanhopend naar het plafond.

‘Misschien om naar Harderwijk te gaan of anders de honderdduizend uit mijn keel te halen.’

‘Dat redt je niet.’

‘En zoo'n huwelijk, is dat redding, is dat niet erger dan armoede en zelfs schande? En ook dan een eerlijke broodwinning?’

‘Waarom? Kan je niet van het meisje houden en zij ook van jou? Je bent toch beiden jong, knap, beschaafd.’

‘En zij heeft misschien nog een andere liefde in het hart, en ik...’

‘Toch ook niet?’

Richard schudde het hoofd.

‘Neen, dat ten minste niet. 't Is daarbinnen wanhopend leeg, en ik vrees zelfs dat het er nooit vol kan worden.’

‘Kom, liefde wekt liefde!’

‘Dwaasheid! Nu, ik zal er over nadenken. En ziet u dan nog f 3000 ergens los te krijgen. Ik moet ze uiterlijk overmorgen hebben.’

‘We zullen zien, we zullen zien!’

‘Dus als ik slaag - dan ziet u er kans op?’

‘Natuurlijk!’

Richard stond op, nam zijn hoed en reikte den notaris de hand.

‘Begrepen. Ik zal den hoogsten prijs voor mij zelf bedingen op de moderne slavenmarkt.’

III.

‘Mijnheer Van Rijnberk, wil u juffrouw Marton aan tafel geleiden?’

Richard, die juist was binnengekomen, zag de jonge dame aan en voelde iets als een inwendigen schok, toen zij haar arm op den zijne legde en hij met haar de eetzaal binnentrad.

Het was een zeer intiem dineetje bij een nicht van hem; Gabrielle en tante Lucie waren reeds een poos geleden geïnviteerd, en getrouw aan haar plan om zich voor het afbreken van haar engagement niet te schamen, had zij het niet willen afzeggen.

Zij zag er lief uit dezen avond; de koortsachtige spanning, die haar sedert de breuk met Paul deed handelen, gaf een eigenaardig vuur aan haar zeegroene oogen; haar donker haar, dat vroeger blond was geweest, maar haar toch de blondine-tint had gelaten, was anders opgemaakt dan vroeger. Paul zag niet graag pony of krulletjes; nu liet zij het van alle kanten vrij uitspringen. Zij had een eenvoudig staalblauw zijdje aan, maar rijk met zilvergalon versierd.

Voor een rijk meisje was zij werkelijk meer dan voldoende knap; zij zou zelfs mooi geweest zijn als zich een vriendelijke uitdrukking op haar gelaat had vertoond; maar hoewel zij veel lachte, zag zij er niet vroolijk uit, en als ze even stilhield, vormden neus, mond en kin een scherp geheel.

Dit had Richard met een blik overzien, en de moed zakte in zijn schoenen.

'Ik durf het niet aan, Willems kan praten wat hij wil.'

Onder dezen indruk bleef hij koel, stijf, vast besloten om geen stap te doen in de richting van haar, die hij reeds in gedachten zijn 'koopster' had genoemd.

Gabrielle begon hem zeer vriendelijk een compliment te maken over zijn stem; hij antwoordde er losweg op, en verder kwam het gesprek niet; haar aandacht werd spoedig ingenomen door haar anderen buurman, een getrouwd man, met wien zij druk lachte en praatte; Richard sprak met zijn overburen, en beiden schenen zich nauwelijks meer te herinneren dat zij voor elkander bestonden.

Na het diner werd er muziek gemaakt; natuurlijk werd Richard aan het werk gezet. Hij zong, zonder zich te laten bidden, een paar Duitsche liederen. Terwijl hij bezig was, zag hij toevallig achter de piano Gabrielle op een hoog stoeltje zitten; zij steunde haar hoofd met de hand, als scheen zij vermoeid, en de geheele uitdrukking van haar gelaat was veranderd; het was nu niet scherp en opgewonden meer, eerder zacht, diep bedroefd.

Een groot medelijden vervulde plotseling Richard's ziel; hij zag haar met geheel andere oogen aan. Zij was zoo jong, zoo eenzaam, zij had geen ouders meer, zij was teleurgesteld in haar eerste liefde. Zij trachtte de wereld te trotseeren, de wereld, die haar besprak en bespotte, die over haar hart liep om het te vertrappen.

Toen hij gedaan had, sloeg zij even haar oogen op en hij las een stomme dankbetuiging in dien blik; onwillekeurig ging hij naar haar toe.

'Musiceert u niet, juffrouw Marton?' vroeg hij.

'Na u? Neen, dat durf ik niet. Och ja, ik speel piano, ik zing een deuntje, maar 't is alles oefening, studie; kunst, dat beseft men pas, wanneer men zoo iets heel anders heeft gehoord.'

En toen hem de hand reikend, sprak zij:

'U heeft mij goedgedaan!'

''t Doet mij genoegen; ik doe zoo weinig goed aan anderen en ook aan mijzelf.'

Gabrielle wist door de vrouw des huizes, dat hij diep in de schulden stak en dat het zoo jammer was, omdat hij nooit klaar zou komen aan de academie, wanneer hij zoo voortging.

'En toch maakt hij mij het hof niet! Zou hij 't niet durven, omdat ik een verlaten meisje ben?' vroeg zij zich af, terwijl hij zich verwijderde.

Maar het was of 't spel sprak: vroeger hadden zij elkander nooit ontmoet, en nu vonden zij elkander telkens en telkens terug, en zij spraken veel samen; op bals dansten zij verscheidene malen.

Gabrielle vond, dat hij zoo heerlijk walsen kon, en als zij walste, dan vergat zij voor een oogenblik haar grievend leed; in elk geval zij kwam hem veel meer tegemoet dan hij haar, en hoewel zij altijd met een wereldwijsheid en een soort van levensmoeheid sprak, die met haar jeugd en positie in strijd waren, vond Van Rijnberk dat zij haar gezelschap meer dan waard was, zelfs al zou zij niet zoo schatrijk wezen.

'Hoe zoo'n domoor van een Rencke haar kon verwaarloozen,' dacht hij dikwijls; 'ik geloof waarlijk

als ik een positie had en zij kon van mij houden, dat ik geen liever vrouw zou wenschen.'

Op een avond zaten zij in de serre tusschen twee dansen, en spraken en lachten samen. Eensklaps zwegen zij beiden, vervuld met hun eigen gedachten.

'Wat hebben wij toch veel te denken!' zoo verbrak hij eensklaps de stilte.

'Ik heb niets te denken, niets,' zeide zij en zag hem met haar glinsterende oogen aan.

'Waaraan zou ik denken dan aan onze heerlijke wals van daareven en onze française van straks?'

Hij glimlachte.

'Waarom zullen wij mekaar bedriegen, juffrouw Marton? wij hebben beiden onze zorgen, ons verdriet, al zijn die van verschillenden aard.'

Zij legde haar vinger op de lippen; achter hen, verborgen door de palmen, ging een ouder paar voorbij.

'Zij kon doen wat zij wil; ieder ziet het haar aan hoe zij 't zich aantrekt, hoe zij met het hoofd tegen den muur loopt om iedereen te doen denken, dat zij er niets om geeft. Zij was doodelijk van hem, maar nu ziet zij dat zij met haar geld niet alles kan dwingen, die Gabrielle.'

Richard schrikte en zag haar bezorgd aan; de stappen verwijderden zich; zij had het hoofd diep gebogen en groote tranen rolden over haar wangen.

'Juffrouw Marton,' riep hij verschrikt, 'trek u dat niet zoo aan. Wat weten die menschen er van? Zij spreken naar dat zij wijs zijn.'

Hij had diep medelijden met het arme kind naast hem; zijn geheele hart trilde van sympathie voor haar leed, dat zij zoo gaarne verbergen wilde en dat, ondanks haar zelf, zich een weg baande naar buiten.

'O, 't is zoo schrikkelijk. Ze denken dat ik nog van hem houd; u denkt het ook, en o, ik veracht hem te veel dan dat ik hem nog haten kon! 't Is om gek te worden - was ik maar geen meisje, of had ik ten minste een vader, een broer, maar ik sta zoo alleen.'

En vóór dat hij 't wist, hield Richard haar handen in de zijne en fluisterde met zijn diepe, gevoelvolle stem:

'O, als u wilde, wanneer u een beschermer noodig had en u kon vergeten dat ik een arm, geruïneerd man ben, die diep, heel diep in schulden steek, maar die ten minste u niet bedriegen wil...'

'Neen, neen!' riep zij uit, 'stil, zeg dat niet! Wat moet u denken van mij? Hij had gelijk, ik ben zoo onvrouwelijk, maar 't is mijn schuld niet, ik heb mijn moeder nooit gekend. - Ik bedoelde maar...'

'Ik weet het,' zeide Richard nu op vasten toon; hij voelde dat hij zich reeds te ver had gewaagd en nu, of hij wilde of niet, voort moest gaan; ''t is alles mijn schuld, ik kon u geen verdriet zien hebben, en toen maakte ik het nog erger, ik heb u verschrikt en verrast.' Hij boog het hoofd, als kromde hij het onder een juk, en het bloed steeg van schaamte naar zijn wangen. 'Maar als u alles voorbij wilt zien, wat een meisje het recht heeft van een man te eischen en wat ik u niet geven kan, en toch mijn vrouw wilt worden, dan beloof ik u een trouw en goed echtgenoot te zijn.'

Hij zweeg. Gabrielle, met haar hand nog steeds in de zijne, zat onbewegelijk. Zeker, Paul Rencke was een parvenu in vergelijking van jonker Van Rijnberk; hij was van goede familie, zijn uiterlijk, zijn manieren, alles won het van Paul; zij was rijk voor twee. Hij had haar niet lief, hij trouwde haar om het geld, maar wat

beteekende de liefde van de mannen? Paul, die haar verwaarloosd, verstooten, verlaten had, nam haar niet om het geld, maar was hij daarom minder valsch, minder trouweloos geweest? Deze was zoo oprecht het haar te zeggen, hij bedelde ook niet om haar liefde, zij behoefde hem die niet te geven; zij zou niet meer alleen staan, zij zou zich kunnen wreken, hoe - dat wist zij nog niet. Deze gedachte deed haar trillen van genot, maar joeg haar tevens het rood der schaamte op de wangen.

Hij was oprecht, maar zij?

‘Richard,’ zeide zij plotseling, en haar stem stierf weg in een snik en zij liet het hoofd op zijn schouder vallen; hij sloot haar in zijn armen en liet haar daar stil uitschreien, en van dit oogenblik voelde hij zich verantwoordelijk voor haar geluk.

Zacht kuste hij haar op de goudbruine lokken en drukte haar vast aan zijn borst.

‘Arm kind, arm kind,’ herhaalde hij telkens. ‘Wat moet je geleden hebben!’

Zij knikte van ja, en zij scheen hem nu zoo kinderlijk, zoo hulpeloos toe in haar verdriet, dat hij nauwelijks gelooven konde hoe hij haar ooit scherp of onvrouwelijk had kunnen noemen.

Haar gebreken waren die van haar opvoeding, maar haar aard was goed en zacht, als zij iemand liefhad en deze wist haar te leiden. En toen voelde hij plotseling een smachtend verlangen om die ‘iemand’ te zijn; maar hoe kon dat ooit wezen! Zij moest hem verachten, hij die niets was, niets bezat en wist dat zij hem alleen trouwde uit spijt.

Hij drukte de lippen op elkander; hij had haar van zich af kunnen slingeren, zoo zwaar en drukkend voelde hij den last, dien hij op zich had genomen.

‘Geld en wrok,’ dacht hij in de bitterheid zijner ziel en zag op het bleeke hoofdje neer, dat aan zijn borst rustte; ‘maar zij is een arm, jong ding, van twintig jaar, en ik ben een ellendeling. Maar 't is te laat. Wij moeten redden, wat er te redden valt. Dat vervloekte geld, als dat niet tusschen ons stond!’

Hij nam haar kin in de hand en lichtte haar hoofd op; zij lachte door haar tranen heen.

‘Gabrielle,’ zeide hij met verstikte stem, ‘je was zoo opgewonden daar straks. Heb je alles begrepen, wat ik zei?’

‘Zeker, Richard, je wilt mijn beschermer zijn.’

‘Ik wil je niet verrassen, geen misbruik maken van je opgewondenheid. We zijn nog niet gebonden. Alles wat hier gebeurd is, blijft tusschen ons, niemand zal het ooit weten. Je kunt je nog terugtrekken.’

Zij schudde het hoofd.

‘Neen, ik heb mij verbonden; ik heb het gezegd en ik meen het. 't Is bezegeld.’

‘Nog niet, Gabrielle,’ en hij boog zich dieper naar haar toe, ‘het zegel ontbreekt nog. Mag ik het op uw verbond zetten?’

En hij drukte zijne lippen op de hare in een langen kus; zij beefde onder zijn omhelzing en voelde dat zij zich een meester had gegeven.

‘Nu is het onherroepelijk,’ zeide hij plechtig.

STUDIEKOP. Naar Gabriel Max.

IV.

Het was geschied, nog vóór dat hij 't zich bewust was, in de opgewondenheid van het oogenblik, in een roes als het ware; en nu het voorbij was, voelde Richard zich als een gebroken man. Hij achtte zichzelf vernederd en verlaagd, zijn toekomst verwoest, zijn vrijheid aan banden gelegd, en haar hart juichte alleen bij de gedachte dat zij zich nu wreken kon, dat nu de menschen, om wie zij, de onafhankelijke, vrijheidslievende, zich maar al te veel bekommerde, nu zouden zeggen: 'Zij heeft Rencke afgeschreven omdat zij Rijnberke liever wilde hebben,' en tevens voelde zij zich beschaamd, omdat zij niet alles aan Richard had bekend, haar wraaklust, haar... haar... o neen, zij kon het zichzelf niet bekennen, maar het was toch waar, de ander was haar nog niet onverschillig.

In hun kringen werd het engagement druk besproken; Richard en Gabrielle maakten hun visites en zagen er gelukkig uit; zij amuseerden zich trouwens zeer goed in elkanders gezelschap; hij presenteerde haar aan zijn familie, en zijn broeder verzekerde dat hij voor 't eerst van zijn leven nu eens een verstandigen streek had gedaan.

Zij stelden zich niet aan of zij dol verliefd waren, maar toch hielden zij zich zeer comme il faut. Hij galant, zij vriendelijk en voortreffelijk; maar als zij verwacht had in hem een man te zien, die zich voor al haar grillen boog, die in haar den reddenden engel zag, wiens hulp hem van den ondergang moest redden, dan vergiste zij zich deerlijk.

Haar voogd, blijde van zulk een lastige pupil af te zijn, gaf gaarne toestemming tot dit huwelijk; hij liet haar zelf haar geldzaken regelen met notaris Willems.

'Ik ben geëngageerd met Richard van Rijnberke,' zoo kwam zij op zekeren morgen bij hem op het kantoor.

'Ik feliciteer u wel met die heuglijke gebeurtenis,' antwoordde de slimme notaris.

'Toevallig heb ik gehoord dat u ook zijn zaken behartigt. Vindt u het goed, dat wij eens over de regeling van onze financiën spreken?'

De notaris schrikte inwendig, terwijl zij, haar mofje gladstrijkend langs haar gezicht, hem van ter zijde aankeek.

'Is 't niet aan uw voogd. om dat te doen?' vroeg hij half ernstig, half schertsend.

'Mijn voogd heeft mij *carte blanche* gegeven. 't Is mijn geld, zegt hij, en ik mag er mee doen wat ik wil.'

'Vreemde opvatting voor een voogd!'

'U zou 't anders doen, zeker, maar dat is op 't oogenblik de vraag niet. Richard zit diep in de schulden, niet waar?'

'Ja, dat gaat nogal!'

'Ik wil met geen schulden beginnen, en ik verzoek u, ze dus vóór ons huwelijk af te doen. Verder wil ik zonder huwelijksvoorwaarden trouwen.'

'Maar dat wil hij niet. Hij heeft het mij bepaald gezegd, dat ik het contract moest opmaken. Hij wil u vrije beschikking laten over uw fortuin.'

'Maar dat kan niet. Hij wordt mijn man, ik wil volstrekt niet rijker zijn dan hij. Wij moeten samen deelen.'

'Ik geloof dat hij het wijste is van u beiden, juffertje. Wanneer u vrij is met uw geld te doen wat u wil, wees dan zoo verstandig en laat het mij over. Ik ken u beiden heel goed en zal alles ten beste regelen.'

Gabrielle dacht even na en zeide toen:

‘'t Is goed, maar op onzen trouwdag ontvangt hij de quitanties van al zijn schuldeischers. Daar sta ik op.’

Zij trouwden zonder groote plechtigheid. Gabrielle had er op gestaan dat alles zoo deftig, rijk en luidruchtig mogelijk zou gebeuren. Rencke moest er van hooren door de faam. Zij wist dat hij pijnlijk getroffen was door het nieuws van haar engagement.

Eens hadden zij een twistje gehad over Richard. Gabrielle dweepte met zijn zang.

‘Had jij toch ook maar zoo'n mooie stem, Paul,’ sprak zij toen, ‘wat zouden we dan heerlijke duetten kunnen zingen!’

Paul was er boos op geworden, en zij herinnerde zich nog heel goed dat kleine kibbelarijtje met de daarop gevolgde verzoening.

Maar Richard wilde van geen deftige bruiloft weten.

‘Wij zijn al genoeg besproken,’ zeide hij bitter; ‘hoe minder wij over de tong gaan, hoe beter!’

Er was iets in zijn toon dat Gabrielle er van afhield nader aan te dringen.

Toen zij thuiskwamen na de plechtigheid, had er een eenvoudig dejeuner dinatoire plaats voor de naaste familie en de getuigen. Bij het diner stonden bruid en bruidegom op om zich voor de reis te verkleeden. Richard vond op zijn waschtafel een brief; hij maakte dien open en een blos van schaamte bedekte zijn gelaat.

Dat waren al zijn schuldbekentenissen terug. Hij was vrij, vrij en gevangen! Diepe vernedering drukte hem neder, maar tevens dankbaarheid voor zijn jonge vrouw. Waarom kon hij haar niet meer geven, waarom moesten alle voorrechten van haar kant zijn!

Zij maakten een groote huwelijksreis naar Italië, Zwitserland, Parijs, zij reisden heel druk en zochten veel verstrooiing; overigens waren zij niet ongelukkig! Integendeel, Richard genoot ten volle van het gevoel van bevrijding van zijn schulden, van den angst voor schande en val.

Gabrielle was trotsch op haar man; hij zag er zoo gedistingeerd uit, hij sprak zoo gemakkelijk de vreemde talen, hij voelde zich overal dadelijk tehuis, hij had allerlei teedere zorgen en fijne attenties voor haar, hij zag naar geen andere vrouwen en bewonderde haar toiletten, haar bevalligheid, haar geest en ontwikkeling.

‘Ik geloof niet dat een huwelijk uit liefde gelukkiger kan zijn dan het onze,’ sprak zij oprecht, ‘ik weet niet wat ons mankeert.’

Hij wendde het hoofd af, hij wist het wel. Maar toch zoolang zij op reis waren, miste hij zijn vrijheid niet; hij voelde zich op onzijdigen grond. In de hotels waarin zij logeerden waren noch hij, noch zij meesters, maar nauwelijks hadden zij den drempel hunner Haagsche woning overschreden, of loodzwaar viel het bewustzijn op zijn ziel dat hij slechts in naam hier

rechten had, dat alles wat hun omringde van zijn vrouw was, dat hij alles dankte aan haar goedheid en vrijgevigheid. Dit verbitterde hem. 't Zou hem gemakkelijker zijn gevallen dan hij dacht Gabrielle lief te hebben, maar hij wilde, hij kon het niet, hij zag te veel in haar de vrouw die hem gekocht had.

Daags na hun terugkomst zaten zij aan het ontbijt en lazen hun brieven.

'Hoe gezellig - Oost, West, t'huis best!' zeide Gabrielle.

'Ja zeker!' antwoordde Richard verstrooid, want hij was geheel verdiept in een der brieven, waarvan de inhoud niet zeer aangenaam scheen; er kwam ten minste een sombere plooi op zijn voorhoofd.

'Je hoort mij niet, je luistert niet naar mij!' riep Gabrielle en wierp hem een balletje brood naar het hoofd en stampte met haar ongeduldig voetje op den grond. 't Was niet voor 't eerst dat Richard een staaltje te zien kreeg van haar lastig, veeleischend karakter.

Hij keek op, met samengeperste lippen en nog sterker gefronst voorhoofd.

''t Kan wel zijn,' sprak hij kortaf, 'ik las mijn brieven; na vijf minuten zal ik naar je luisteren.'

''t Is niet noodig, geneer je niet!'

En zij keerde zich om en verschikte iets aan de vazen op den schoorsteenmantel; twee roode plekken brandden op haar wangen. Bedorven kind als zij was, hinderde het haar, niet dadelijk haar zin gekregen te hebben. De klok tikte vier, vijf, zes minuten. Toen keek zij even naar haar man en zag dat de brief op tafel lag; zijn gebalde vuist lag er op en zijn voorhoofd bleef somber geplooid. Eensklaps stond zij naast hem, de hand op zijn schouder, en zeide hartelijk:

'Och, Richard, 't is wel ondeugend van mij: er is iets wat je hindert, zeg me, wat staat in dien brief?'

Hij nam haar hand in de zijne en zag haar in het berouwhebbend, lieve gezichtje.

'Vergeef mij ook - zoo'n kleinigheid, te flauw om over te praten - en dan den eersten dag dat wij t'huis zijn. En de brief, ja, 't is iets vervelends, maar niets wat je onaangenaam stemmen kan.'

'En als het jou hindert? Is dat niet hetzelfde? Kom, mijn Lohengrin, laat mij je voorhoofd gladstrijken, ik kan het niet zoo gerimpeld zien, en vertel je vrouwtje wat er aan hapert.'

'Ach, lieveling! 't Is van iemand, die me schrijft dat er voor mijn paard - je weet wel, Minette, dat ik wou verkoopen...'

'Wou je het verkoopen?'

'Ja, er was een kooper voor, en nu trekt die zich op 't laatste oogenblik terug.'

'En waarom woû je 't verkoopen! Ik vond het zoo heerlijk van den zomer samen uit te gaan rijden. Je mag toch ook waarlijk wel een liefhebberijtje hebben, zooals andere mannen.'

'Andere mannen!' en hij beet zich op de lip en beefde onder de hand, die op zijn schouder rustte; 'die kunnen doen wat zij willen. Een rijpaard er op na houden is een al te dure liefhebberij.'

'Neen, dat is 't niet! We kunnen het best doen. Ik wil niet dat je het mooie dier verkoopt. Beloof je mij, het niet te doen?'

Zij drukte hem met beide handen achterover in zijn stoel en zag hem met een allerliefst lachje aan.

'Ik kan 't niet beloven. Gabrielle, laat me los.'

‘Niet vóór je het belooft. Ik weet waarom je weigert, maar je moet daar niet meer aan denken, alleen weten dat alles van ons één is en wij beiden vrij zijn zooveel uit te geven als wij verkiezen; kom, je belooft het mij, 't eerste wat ik je vraag.’

Richard voelde dat hij nu de zware straf droeg van zijn roekeloos verleden en van zijn wanhopige poging om zich te redden. Hij drukte haar aan zijn hart en sprak met onzekere stem:

‘'t Is zoo hard toe te geven - en toch ook zoo hard mijn vrouw te weigeren. Ik beloof het je voor 't oogenblik. Meer kan ik niet zeggen.’

‘Dank je wel! En nu tot belooning, ten minste als je er om geeft...’

‘Om geven, o jou verleidster!’

En zij kuste hem hartelijk, en terwijl hij haar liefkoozing beantwoordde, schreide zijn hart:

‘O, was je maar altijd zoo zacht en lief, dan kon ik je beminnen en je wederliefde vragen.’

Maar het verleden stond als een zwarte muur tusschen hen, zelfs in hun beste oogenblikken. Nog geen vier maanden geleden had zij een anderen man afgodisch liefgehad, en die afgod was gebroken, haar vertrouwen was geschokt, en 't zou onedelmoedig zijn haar nu van liefde te spreken, al was die andere genegenheid ook reeds dood en begraven.

Zij trok hem aan en stiet hem tevens terug; zij scheen nu eens vroolijk en onbezorgd als een speelsch kind, dan was zij weer scherp, grillig, droefgeestig.

‘Zij denkt aan den ander,’ meende Richard dan, ‘zij betreurt het dat zij met mij getrouwd is,’ en bittere jaloezie vervulde zijn hart. ‘O, ware ik maar een ander man, kon ik haar liefde winnen, mijn meerderheid toonen, haar dwingen mij te achten, dan volgde het andere van zelf; maar nu, wat ben ik anders dan haar lakei?’

‘En nu wij dit geregeld hebben,’ zeide Gabrielle vroolijk, ‘moeten wij eens er over praten, wanneer wij ontvangen zullen.’

‘Nu reeds?’

‘Zeker, nu reeds! Of wat denk je, dat ik niet verlang met mijn man te pronken, als getrouwde vrouw eens op te treden in mijn eigen huis?’

Alle zachtheid was uit haar stem en blik verdwenen.

‘Je hoeft mij niet zoo aan te zien,’ sprak zij, en keerde beschaamd haar oogen af; 't was of Richard haar geheimste gedachten van haar voorhoofd las. ‘Ik ben erg wereldsch, dat weet je wel, en 't is mij een genot te denken dat ze allemaal jaloersch op mij zullen zijn.’

Toch voelde Richard zich onaangenaam getroffen; er was iets in haar woorden, dat hij harer onwaardig vond, iets onvrouwelijks in den waren zin des woords.

(*Wordt vervolgd.*)

Geschiedenis van den baard.

I.

ASSYRIËR.

Wanneer men de hedendaagsche hoofden der mannen beschouwt en ziet, hoe de eene de kin gladscheert, de andere den baard lang en welig laat groeien, de derde in zijn gezicht een W teekent of zijn wangen met 'coteletten' behangt, wie deze verscheidenheid aanziet, zou licht meenen dat de vorm van den baard een geheel willekeurige zaak is en van ieders persoonlijken smaak of dwaasheid afhangt. Dit is echter zoo niet. Wij hebben tegenwoordig een groote baardvrijheid, maar nog geen vijftig jaar geleden zou niemand in Engeland het gewaagd hebben bijv. met knevels in gezelschap of in het openbaar op te treden.

De vorm van den baard is aan de nationale eigenaardigheden, aan de mode en den wisselenden smaak onderworpen. De geschiedenis van den baard staat in nauw verband met de geschiedenis van het kostuum, met de vormen van het hoofdhaar enz. Zoo verhindert het lange hoofdhaar de vrije ontwikkeling van den baard; een korte baard of gladgeschoren gezicht behoort bij lang haar, kortgeknipt haar daarentegen bij een vollen baard. Niet altijd is dit echter het geval; er zijn ook hier, zooals bij elken regel, uitzonderingen.

Reeds in het begin van de bekende geschiedenis vinden wij die wet van wisseling tusschen baard en haar in het oude Egypte van 3000 à 4000 jaar vóór onze jaartelling. De Egyptenaren waren een zeer beschaafd volk, dat veel waarde hechtte aan het toilet en daaraan verfijnde kunst wijdden. Deze kunsten golden ook het hoofdhaar der mannen, evenals dat der vrouwen. De voorname Egyptenaren droegen het haar lang in den nek, fraai geschikt en gescheiden; op alle afbeeldingen maakt het den

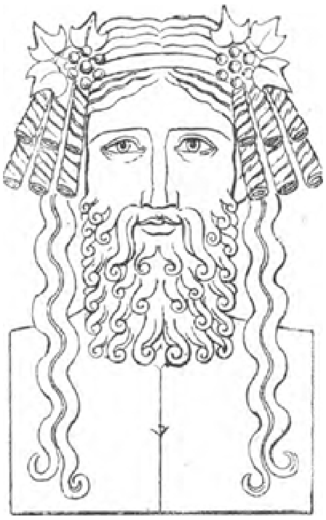

OUDE BACCHUS-KOPPEN.

indruk van goed gefriseerd te zijn. De baard ontbreekt geheel en het gezicht is gladgeschoren. Blijkbaar heerschte bij hen de overtuiging, dat al te veel haar niet met fijne zeden en hoogere beschaving overeenkwam. De beschaafde mensch toont daardoor eenigermate zijn heerschappij over de natuur, door haar grenzen te stellen.

Er zijn echter uitzonderingen in Egypte. De beelden en portretten van koningen. en wel in het oudere rijk, dragen bij overigens gladgeschoren gelaat een baard onder de kin, die somtijds in een lok uitloopt, gewoonlijk vierkant schijnt. Deze baard - hij ziet er aangeplakt uit - is een teeken van waardigheid, een symbool der regeering. Daarom draagt hem ook koningin Hataju, omdat zij regeerende vorst en haar man slechts Prins-Gemaal was; zij zit ook ter rechter-, haar gemaal ter linkerzijde. Of zij ook den kinbaard - kunstmatig aangebracht - in het leven gedragen heeft en niet alleen op het standbeeld, is moeilijk te zeggen.

Geheel anders is 't bij de Assyriërs, waar deze wet niet gevolgd wordt. Van alle volken der aarde hebben de Assyriërs hun haar en baard op de kunstigste en meest ingewikkelde

SUEVENKOP.

wijze laten groeien en worden hierin misschien alleen overtroffen door de haarkunstenaars van de 17de en 18de eeuw. De koning, de hovelingen, de krijgslieden, zelfs de mannen uit het volk, dragen baard en haar aldus; alleen de slaven hebben gladgeschoren gelaat, maar de lokken niet minder kunstig gefriseerd.

't Schijnt dat de Assyriërs haar en baard lieten groeien, zoolang als de natuur het veroorloofde. Het haar, dicht en zwart, hangt van achter lang af, maar van den schedel zorgvuldig gespleten en in den hals in dichte rollen samengevat, zoodat het niet gelijk de allongepruik over den rug golft. Het ligt bij hoogen laaggeboren in den nek als een dichte, kunstige rol. Maar deze kunst in het hoofdhaar wordt op verre na door de kunst van den baard overtroffen. Het schijnt dat men aan zijn groei geen grenzen heeft gesteld; van oor tot oor, rondom de kin, den mond is het geheele gezicht door een baard omlijst in kleine, dichte krullen, waartusschen de opgedraaide knevel groeit; van de onderlip valt de baard in afwisselende lagen van horizontale krulletjes en loodrechte vlechten; hoevele van zulke lagen voorhanden zijn, hangt van de lengte van den baard af. Daar het vormen van den baard te kunstmatig is om natuurlijk te zijn, zoo hebben brandijzer en pomade zeker veel te doen gehad om zulk een kunstwerk te vervaardigen.

Dit kunstwerk leert ons echter, hoezeer de baard als teeken der mannelijkheid in de hoogste achting stond. Bij de Joden wordt dit door de H. Schrift

bevestigd. Geen scheermes mocht den baard der Joden aanraken; de wet verbood de punten af te snijden. De baard was een heiligdom, hij werd met welriekende geuren gezalfd

RIDDERPAAR (13DE EEUW.)

en tot teeken van eerbiedigen groet gekust. De vorm van den baard der Joden is korter en meer gekruld dan bij de Assyriërs.

Het meest komt bij dien der Assyriërs de baard der Perzen; het hoofdhaar zit in den nek, in dichte krullen, niet zoo diep afhangend als bij de Assyriërs, maar nauwelijks minder kunstvol. Ook de baard is meest korter en meer gekruld, ofschoon men dien bij de koningen in dezelfde afdeelingen vindt als bij de Assyriërs.

Deze verzorging van het haar bleef behouden tot na de verovering van Alexander den Groote, ja, tot den tijd der Romeinsche keizers; al bleef de baard natuurlijker, het haar werd nog ingewikkelder en kunstmatiger geordend, zoodat men niet begrijpt door welke middelen dit overdreven, kunstmatige gebouw samengesteld is. Barbaarschheid, beschaving en overbeschaving zijn hier op merkwaardige wijze vereenigd, zoowel als in de geheele dracht en verschijning dezer Perzen.

Een groote tegenstelling met hen vormen de Grieken en Romeinen; maar niet dadelijk zijn deze tot den klassieken eenvoud eener echte beschaving en gelouterde smaakrichting geraakt; in vroegeren tijd stonden zij ook onder den invloed

AARTSHERTOG ALBRECHT, STADHOUDER DER ZUIDELIJKE NEDERLANDEN.

der Klein-Aziatische moden, waartoe de bijzondere verzorging van haar en baard behoorde. Het duidelijkste blijkt dit uit het hoofd van Bacchus, die in de oude kunstwerken voorgesteld wordt als een man van rijpen leeftijd, met lange haren en baard, wondervol kunstig opgemaakt. Gedraaid en gevlochten, valt de baard in de schoonste, naast elkander geschikte lokken op de borst neder en evenzoo de lokken van het hoofdhaar aan beide kanten van het gezicht en in den nek. Op dezelfde wijze dragen de priesters van dezen god den baard lang over schouders en rug neervallend, maar loshangend, wilder, zonder die kunstmatige behandeling, zooals het bij bacchanten past. Geheel anders bij den jeugdigen Bacchus der latere kunst. Zijn gelaat is zoo jong en glad en met zulke fraaie, krullende lokken omgeven, dat men hem meermalen voor een vrouw gehouden heeft.

Deze Aziatisch kunstmatige manier om het haar te dragen vindt men later niet meer in den bloeitijd van Griekenland. Leven en smaak zijn natuurlijker geworden en de haardracht volgde de richting van den tijd. Een volle, rijke baard is nog het sieraad en de trots van den man, maar er worden geen kunsten meer mede gemaakt; behalve kleine varianten ziet men de hoofden der Grieken versierd met een kortgeknipten baard.

Met Alexander den Groote trad een geheele wijziging in; alle afbeeldingen van dezen koning vertoonen hem met een geheel baardeloos gezicht, en men zegt dat hij ook zijn veldheeren beval zich te laten scheren. Algemeen werd nu het gladgeschoren gezicht mode; alleen de wijsgeeren behielden den baard en men liet ook den goden dit sieraad. Vandaar het spreekwoord: ‘De baard maakt den wijsgeer niet.’ Tot aan den tijd van keizer Julianus bleven de philosofen in het bezit van dit onderscheidingsteeken; zij besteedden er echter geen groote zorg aan; integendeel, hun coquetterie bestond in het verwaarloozen daarvan.

De Romeinen volgden het voorbeeld der Grieken. Oorspronkelijk droegen zij lange baarden, maar toen de mode in Griekenland algemeen werd zich glad te scheren, volgden ook zij dit gebruik. De barbiers kwamen uit Sicilië en de Grieksche koloniën naar Rome. Scipio Africanus was de eerste die zich dagelijks het gezicht liet scheren. De barbierswinkels van Rome

werden, evenals die van Athene, de verzamelplaatsen van alle lediggangers en babbelaars. De voorname lieden hielden er echter een eigen barbier en kapper onder hun slaven op na.

Alle groote Romeinen der volgende tijden, van wie ons standbeelden of busten zijn overgebleven, de Scipio's, Marius, Cesar, Cicero, Augustus en zijn navolgers zijn geheel baardeloos; zij vertoonen allen een gladgeschoren gezicht en daarbij kort hoofdhaar. De Romeinen schenen zeer onverschillig voor deze mannelijke sieraden, hetgeen wel vreemd is, daar zij deze meer verwijfde gewoonten aannamen juist toen zij het meest met hun veroveringen bezig waren, terwijl de Grieken den baard lieten varen toen zij van hun oorlogszuchtige bedrijven uitrustten. Later namen zij den baard weder aan. Vanaf Hadrianus vertoonen hem de meeste keizersbusten in een vorm, welke op den invloed der Barbaren in het Noorden doet besluiten. Met kort gekruld haar en een op dezelfde wijze gearrangeerden baard, die op de onderlip gladgeschoren is, met een sterk te voorschijn komenden knevel hebben de keizerskoppen werkelijk iets barbaarsch in hun verschijning, zooals ook menige keizer zulk een afkomst niet kon loochenen.

Eerst met Constantijn den Groote, den stichter van het Grieksche keizerrijk, komt het gladde gezicht weder in de mode, ten minste in Konstantinopel en in het Grieksche keizerrijk. Het is de Grieksche beschaving, welke zich weder laat gelden en heerschende blijft. Zoo vertoonen dan de Byzantijnsche keizers hun hovelingen en alle krijgslieden weer gladde gezichten. Slechts eenige keizers van barbaarsche afkomst maken een uitzondering. Een andere uitzondering maken ook de geestelijken der Grieksche kerk, die tot nu toe het gebruik van den baard hebben behouden.

II.

Ten tijde van Augustus en zijn opvolgers kon men dus zeggen: de baard is barbaarsch, het gladde gezicht een teeken van klassieke beschaving.

De Galliërs, evenals de Germanen, vertoonen een zwaren baard bij lang haar, maar de zorg daaraan ontbrak hun niet. De Germanen, trotsch op hun blond haar, konden het ook verven, als de natuur hun de gewenschte kleur onthouden had. Haar en baard in volle lengte golden als teeken van den vrijen man; slaven en krijgsgevangenen werden haar en baard afgeknipt. Zoo ten minste in het begin; in den loop der geschiedenis vertoonen zich verschillende vormen van baard bij de verschillende stammen der Barbaren. Van de Sueven heette het dat zij hun lang haar op den schedel opkamden, door een knoop samenbonden en de bos vrij over den hals lieten vallen. Zij wilden zich daarmede een schijn van wildheid geven. Zulk een Suevenkop is in steen bewaard gebleven; hij draagt het haar op de boven beschreven wijze, verder een baard van tamelijke lengte en een zeer sterk ontwikkelde snor.

Langgebaard waren ook de Longobarden, zooals hun naam aanduidt, als ten minste de afleiding van hun naam juist is. Was het door Romeinschen invloed of ten gevolge eener oud-Germaansche wet, dat de Galliërs ten tijde der Merovingische koningen zich het hoofdhaar kort afknipten en hun baard schoren op den knevel na, dien zij lang aan weerskanten van den mond lieten afhangen? Hun koningen daarentegen, en zij alleen, '*les rois chevelus*' droegen lange haren en baard. Zij droegen deze nog zelfs toen zij door de Majordomen van hun macht beroofd waren en het geslacht der

Karolingen bezit nam van den troon; deze volgden het voorbeeld hunner voorgangers niet en droegen haar en baard evenals de overige Franken.

Het is daarom geheel onjuist Karel den Groote voor te stellen met een langen baard en lang haar, gelijk, nadat Durer uit zijn phantasie zulk een type geschapen had, algemeen geschiedt.

Karel de Groote droeg kort haar en knevels, gelijk men op een mozaïekbeeld in de Loteraansche basiliek zien kan. En zoo is 't met alle vorsten van zijn huis, de Frankische edelen, krijgslieden, wapendragers enz., die naast hun meesters afgebeeld staan, steeds het geval geweest, òf zij dragen knevels, òf zij zijn geheel baardeloos.

Dit komt ook in de tijdperken, volgend op die der Karolingers, dikwijls voor; in dezen tijd streden klassieke, christelijke en Germaansche elementen met elkander, totdat in de 12de eeuw de beschaving der Middeleeuwen zich baan breekt. In dezen tijd kwam het baardelooze van Romeinen en Grieken evenveel voor als de lange baarden uit vroegere dagen; de neiging strekt zich meer uit tot een glad gezicht dan op kort haar; meestal ziet men het haar bij de mannen lang en golvend, terwijl hun gelaat volkomen glad is.

De Normandiërs onder Willem den Veroveraar in het midden der 11de eeuw zijn, zooals men op het beroemde borduurwerk van Baveux zien kan, geheel baardeloos; honderd jaar later preekten de bisschoppen van Engeland en Frankrijk tegen het gebruik van den langen baard en het lange haar. Godfried Plantagenet is afgebeeld met een blonden, maar niet langen ringbaard.

Zoo verschillend werd ook in Duitschland de baard gedragen ten tijde der Saksische keizers. De Frankische snorrebaard verdween en de baardeloosheid werd algemeener, de ringbaard minder gedragen, waar deze zich nog vertoont. Misschien droeg de ijzeren wapenrusting der krijgslieden er het hare toe bij om den baard kort te dragen, want deze moest zeer lastig zijn bij den helm en het vizier, die het hoofd bedekte en tot de schouders reikte.

In den bloeitijd der Middeleeuwen, de 12de en 13de eeuw, maakt de verschijning van een ridder den indruk van iets opvallend vrouwelijks. Hij stond ook onder de heerschappij der vrouw; deze, die zich tot een hoog beschaafde, elegante dame had ontwikkeld, verlangde van haar vereerders galanterie, ridderlijke diensten en een verfijnd uiterlijk. En dit uiterlijk veranderde zich geheel naar het verlangen der vrouw in baard- en hoofddracht, waardoor man en vrouw op verrassende wijze elkander geleken. De kleeding der mannen reikte tot aan de voeten, de hals werd vrij, de taille slanker, het hoofdhaar werd langer gedragen en in fraai gegolfde lokken gebrand, die tot over de schouders neervielen; evenals bij de

vrouw verhinderde een metalen band het neervallen der haren over het hoofd.

Bij dit vrouwelijk voorkomen van den man en bij de richting om op de vrouw te gelijken, was de baard een onmogelijkheid. Een geheel geschoren gelaat is daarom regel in den hoofschen riddertijd, zooals men zich uit de talrijke afbeeldingen overtuigen kan. Maar er zijn ook uitzonderingen; men behoeft zich slechts Frederik Barbarossa, den roodgebaarden keizer te herinneren. De reden hiervan was, dat na het verdwijnen der Frankisch-Karolingische knevels de ringbaard weer gold als een teeken van waardigheid; alle keizers van het Saksische huis, behalve de jong gestorven Otto III, droegen hem, maar slechts in bescheiden lengte. Ook de baard van Barbarossa is niet zoo lang en golvend zooals men zich dien voorstelt, volgens de sage van den Kijfhauserberg. Veeleer was deze kort en rondgeknipt.

De baardeloosheid bleef in de mode tot aan het einde der Middeleeuwen. Aan het Bourgondische hof waren in de 15de eeuw onder Philips den Goede en Karel den Stoute, evenals de vorsten zelf, alle heeren van het hof baardeloos. Zelfs in de steden was het niet geoorloofd aan de burgers een baard te dragen.

Uit de kleeder-verordeningen van de 14de eeuw blijkt dus dat de baard weder mode dreigde te worden, en zoo was het inderdaad. Van het midden dezer eeuw ziet men vele ridders, vooral op grafsteenen, die bij overigens glad gezicht, slechts knevels dragen. Onder anderen is koning Gunther van Schwarzburg (gestorven 1349) op zijn grafsteen zoo voorgesteld. De gewoonte was tamelijk verspreid door westelijk Europa tot in Spanje; zij schijnt uit Bohemen voortgekomen te zijn, waar men allerlei vreemde kleederen begon te dragen, en zooals een oude kroniek zegt, ook 'lange baarden en knevels, gelijk die van honden en katten.' De mode werd als een heidensche beschouwd; zij verdween spoedig weer, en bij het einde der Middeleeuwen was het gladde gezicht opnieuw algemeen in den smaak.

In tegenstelling met het verwaarloozen, of liever uitroeien van den baard, werd aan het hoofdhaar de grootste zorg besteed. Men droeg het in lange lokken, zoo lang mogelijk, tot over de schouders, die, volgens vrouwenmanier, bloot werden gedragen. Het was een wonderlijke tijd, waarin vele mannelijke en vrouwelijke kleederdrachten met elkander verwisseld werden. Aldus scheerden de vrouwen zich het haar weg van de slapen en verborgen het overige onder mutsen en doeken. Het mocht zoo weinig mogelijk zichtbaar zijn. De man daarentegen trachtte met zijn weelderigen haardos te schitteren.

Wanneer het voorkomen van den ridder in het hoofsche tijdvak vrouwelijk was, kan men dat van de 15de eeuw, ten minste wat het hoofd betreft, bijna verwijfd noemen.

III.

Met de Hervorming, toen de tijden ernstiger werden, raakte de vrouwelijke dracht uit de mode. Daar verscheen de baard weder en werd zoo algemeen, dat zelfs Pausen als Julius II en Clemens VII hem weer droegen.

Zooals het in tijden van overgang meer gebeurt, verscheen de baard in zeer verscheiden vorm, soms alleen als knevel, dan als lang neerhangende ringbaard, of aan de kin in tweeën gedeeld. Er heerschte op dit punt de grootste willekeur en ook

grilligheid. Er waren mannen, die den baard op de eene zijde van het gelaat afscheerden en op de andere lieten groeien. Graaf Eitelfritz van Zollern bijv. vlocht hem aan den eenen kant in een lange vlecht. Een andere krijgsman, vrijheer Andreas von Rucher, die overigens ook een sterke held was, liet zijn baard zoo lang en zwaar groeien, dat hij hem rondom het lichaam kon slingeren.

Men kan de geschiedenis van den baard in dit tijdvak zeer goed aan de historische en andere koppen vervolgen. Keizer Maximiliaan draagt in vroegeren tijd heel lange haren bij een glad gezicht en later kortgeknipt haar, ook zonder baard. Albert Duree heeft in zijn jeugd buitengewoon lang haar; dan laat hij den baard groeien, behoudt echter het gekapte haar, dat over zijn schouders neerhangt. Zoo op zijn portret in Munchen. Vervolgens liet hij het haar knippen en den baard korten. Keizer Karel V groeit juist in dit baardentijdvak; zijn eerste jongelings-portretten zijn baardeloos, later laat hij den baard groeien en het haar kortknippen.

Want dit is nu de invloed, dien de baard op het hoofdhaar uitoefent. Het overlange, welverzorgde duldde hem niet; nu hij echter te voorschijn komt, vermindert men het hoofdhaar.

Maar niet lang bleef de baard in eere; de kleedermode aan den hals maakte een einde aan zijn heerschappij. Na het gedecolleteerd loopen der mannen tegen het einde der 15de eeuw, groeide het hemd over den rand van het wambuis in de hoogte, omsloot weldra den hals en vormde hier een plooisel, dat eerst klein en sierlijk, tegen het midden der 16de eeuw zich ‘ontwikkelde tot den kolossalen Spaanschen molensteenkraag’. Dit plooisel, dat strak en stijf den hals omsloot, hinderde zoowel den baard als den haargroei van het hoofd. Dientengevolge werd het haar kortgeknipt, zooals tegenwoordig bij militairen gebruikelijk is, en de baard van de wangen afgeschoren en naar de kin puntig uitloopend. De knevel, die geen beletsel vond, bleef en men liet hem sterk groeien. Parijsche fatten, ook Hendrik III, koning der Mignons, lieten den kinbaard weg en droegen bij de sierlijk gedraaide knevels slechts een klein baardje aan de onderlip. Dit is de baardvorm welken men gewoonlijk, en ten onrechte, als Henri IV betitelt, want Hendrik IV droeg, zooals zijne portretten bewijzen, een rondom kortgeknipten ringbaard; de eigenlijke naam is Henri III.

Evenals Hendrik IV waren er uitzonderingen; dikwijls komt de lange baard voor; zoo droeg hem de hertog van Alva; de baard golfde hem lang op de borst. Het was geen Spaansche mode, maar persoonlijke liefhebberij.

In het begin der 17de eeuw zakte de stijve kraag weder en legde zich eenvoudig en slap over borst en schouders. Hiermede verviel het beletsel voor haar en baard. Maar het hoofdhaar maakte slechts van deze nieuwe vrijheid gebruik. De laatste ringbaarden verdwenen, de wangen werden geheel geschoren, de

baard op onderlip en kin bepaald. De knevels boden aan de fatten gelegenheid genoeg tot coquette kunsten; zij konden den knevel opdraaien of laten hangen, den kin baard puntiger of breeder vormen, zelfs vlechten. De hoofdvorm bleef; tot het midden der 17de eeuw kwam er geen ingrijpende verandering. Maar in de dracht Van het hoofdhaar was een totale omwenteling gekomen. Het haar had van zijn vrijheid gebruik gemaakt en was gegroeid en gegroeid, tot zijn natuurlijke lengte niet meer voldoende was. Toen kwam de pruik en ontwikkelde zich tot het monsterachtige haarbouwwerk der allongepruiken, dat zoo kenschetsend is voor den tijd van Lodewijk XIV. Nu vertoonde zich weer het verschijnsel waarvan wij reeds gesproken hebben: de overmaat van hoofdhaar duldde geen baard. Een lange baard zou bij de haarmassa der pruik al te wild en onbeschaafd hebben gestaan. Aan de talrijke portretten uit dezen tijd kan men bijna van jaar tot jaar nagaan hoe de pruik groeit en de baard vermindert. Eindelijk blijft alleen de knevel over, die op de bovenlip enkel een fijne lijn vormt, aan de punten omhoogkrult, of slechts twee kleine vlekjes onder de neusgaten vormt. Eindelijk verdwijnen ook deze en tegen het einde der 17de eeuw loopt ieder, die een pruik draagt, met een geheel geschoren gezicht. Zelfs de geestelijken, Katholieke en Protestantsche, die zich eerst tegen de pruiken verzet hadden, maken de verandering mede, hoewel zij nog langer dan de anderen zich aan den baard houden. De ruiters en grenadiers behouden ook nog verder den kleinen snorrebaard; zij zijn de eenigen die in de 18de eeuw bewijzen geven van het bestaan der baarden.

Het is thans evenals in de 13de eeuw, toen de geheele beschaving onder invloed stond der vrouwen; de man droeg zijn haar toen op vrouwelijke manier en daarbij behoorde een glad gezicht. Ook de 18de eeuw stond onder den schepter der vrouwen; de mannen droegen evenals zij geborduurde kleederen, zijden kousen, fladderende kanten aan jabots en manchetten, gepoederde haren en den haarzak, en natuurlijk geen baard.

Tegen het einde der laatste eeuw braken er weer ernstiger tijden aan, om den mannen tot het bewustzijn te brengen dat de baard een mannelijk sieraad was; deze tijd kwam met de Fransche revolutie, maar de baard verscheen op zeer onvolkomen en niets-zeggende wijze. Het was gemakkelijker een troon omver te werpen, dan de baardelooze gezichten uit de wereld te verdrijven. Zelfs de mannen der revolutie met hun zonderlinge kostumes konden de wedergeboorte van den baard niet bespoedigen.

Bescheiden trad hij op, als veinsde hij te zondigen tegen gebruiken en fatsoen. Alleen op de wangen, voor het oor, verscheen hij als de zoogenaamde favorietbaard, lippen, kin

PRINS MAURITS VAN NASSAU.

en het overige gedeelte van de wangen glad latend. En dit was niet eens een voortbrengsel der revolutie; deze vorm was ontstaan in Engeland op de door biefstuk en rundergebraad goedgevoerde gezichten

LODEWIJK XIII (1630).

der vossenjagers. De anglomanie bracht deze gewoonte op het vasteland, en de revolutie schonk haar volledige vrijheid. Weldra droegen hem alle heeren van de hooge kringen, zelfs de voorname militairen.

Maar de geheele eerste helft der 19de eeuw behield naast den phantasiebaard het gladde, baardelooze gezicht. Eerst het revolutiejaar 1845 gaf de vrijheid, welke de groote Fransche revolutie niet had kunnen toestaan. Dit merkwaardige jaar bracht groote veranderingen in het maatschappelijke leven en bevrijdde het individu van menigen dwang, en gaf hem een vrijheid, welke hij vroeger niet had gekend. Tot deze vrijheid behoort de baardvrijheid, welke langzamerhand baarddwang dreigt te worden, want de baarddragers vormen de meerderheid der mannen. In Engeland, waar in het midden der eeuw elke baard verafschuwd werd, is heden jong en oud bijna geheel gebaard. Zelfs Engelsche geestelijken dragen reeds den ringbaard. Op het vasteland zijn de katholieke en de protestantsche geestelijken nog niet zoo ver; ook de tooneelspelers zijn meest baardeloos, daar hun beroep het vereischt; ziet men tegenwoordig een gladgeschoren gezicht op straat, dan is men geneigd den eigenaar voor een geestelijke of tooneelspeler te houden, twee standen, welkemen toch liever niet met elkander verwisselt.

Maar hoe algemeen de baard ook gedragen wordt, zoo verschillend zijn zijne vormen, van den kleinen snorrebaard tot den langsten ringbaard; ook deze is in de salons r e ç u geworden: blond, zwart, rood, grijs of sneeuwwit, als een gordijn valt hij diep over de borst. De favoriete is tot cotelette geworden, de kinbaard tot puntbaard, zooals de Franschen dien dragen. De knevel wordt opgedraaid, gelijmd, gestijfd, en met behulp van een stuk bakkebaard tot reusachtige lengte uitgehaald.

Sommige vorsten geven den toon aan; ieder weet wat een Napoleon III- en Humbert-knevel, wat een keizer Frederik- en prins van Wales-baard beduidt. Elk land volgt min of meer de mode van zijn vorst; doch in ieder geval de vrijheid, welke men thans op elk gebied nastreeft, openbaart zich ook in ruime mate in het dragen van haar en baard.

Uit de kerk.

De godsdienstoefening is geëindigd; de geloovigen verlaten langzaam den statigen Dom, nog onder den indruk der heerlijke muziek, die de hooge gewelven vervulde, nog vol hooge gedachten, opgewekt door de heilige handeling waarvan zij getuige waren.

Een edelvrouwe gaat vooraan, zij heeft haar zoontje aan de hand, de hoop van een geslacht; zij is nog jong, schoon, die lieftallige moeder, wier eenige troost hij schijnt. Haar gemaal is uitgetrokken naar het verre Oosten; hij verliet haar toen dit knaapje nauwelijks geboren was en zij zwak en ziekelijk het aan een arme minne moest overgeven om het te voeden.

UIT DE KERK. Naar Wilhelm Geets. (Zie blz. 244.)

Maar nu zal hij weldra terugkeeren, zij weet dat zijn komst aanstaande is; zoo pas in de kerk heeft zij vurig gebeden, dat zij weldra haar Arnout zal mogen terugzien, en ook kleine Hugo heeft zijn handjes gevouwen en kinderlijk vurig God gesmeekt dat hij weldra zijn vader mag omhelzen.

En in die zoete, teedere stemming, verlaat zij het kerkgebouw; schoone beelden omzweven haar: zij ziet hem terug, haar ridder, haar vorst, gebruind door de zon van het Oosten, het gelaat, doorploegd van litteekens wellicht, maar beladen met roem, en het voornaamste van alles, het hart vol liefde voor haar - zijn trouwe gade, die hem wachtte met zooveel geduld, de moeder van zijn zoon, - zijn erfgenaam.

O, dat blijde uur, als zij hem zijn Hugo in de armen zal leggen, zijn schoonen, fieren, kleinen jonker, in wien het moederoog zulk een sprekende gelijkenis met den afwezigen vader meent te herkennen.

Zoo verlaat zij het kerkgebouw, en verzonken in haar zoete droomen daalt zij de arduinen steenen trappen af, afgesleten door de voetstappen van zoovele geslachten, die vóór haar hier kwamen bidden en schreien; maar voor háár is de tijd der tranen voorbij, zoo juicht en jubelt haar hart. En vervuld van haar blijdschap, ziet zij niet hoe een paar brandende oogen gericht worden op het knaapje aan haar zijde en op haar.

Een armelijk gekleede vrouw ligt op de straatsteenen naast de treden der trap; niemand let op haar. Wie is zij? Een bedelares! Meer niet! Straks, als de edelvrouwe haar ontmoet, zal zij haar vrouwen wenken een rijke aalmoes te werpen in haar schoot. Zij, die zoo gelukkig is, wil dat allen zullen deelen in haar vreugde.

Maar dit goud wordt nauwelijks door de bedelares met een enkelen blik vereerd.

Zij verslindt met de oogen het adellijke paar, maar meer nog het zoontje dan de moeder, en niemand vermoedt hoe het stormt in haar ziel.

Ja, zij ziet zich terug in haar eenzame hut, waar haar eenige dochter een kind der schande het leven schonk; zij spreekt met den arts, die haar mededeelt hoe daar ginds op het kasteel een ander kindje geboren is, slechts flauwtjes door den levensadem bezield, terwijl de jonge moeder zieltogend ligt; haar dochter moet beiden het leven terugschenken. Groot zal de belooning zijn.

En uit naam harer dochter neemt zij het voorstel aan; het meisje gaat naar het slot en voedt het kind. De grootmoeder brengt haar nu en dan haar jongske; bij een dier bezoeken vindt zij de minne diep bedroefd. Het aan haar zorgen toevertrouwde kind is gestorven, het zwakke bloempje voorgoed geknakt.

Wat er toen gebeurde, schijnt een bange droom! Het land verheugde zich omdat de kleine graaf, wiens levenslampje eerst zoo zwakjes en flauw gloeide, nu zoo gezond en krachtig opgroeit, tot blijdschap zijner moeder, die thans ook tot een nieuw leven ontwaakt, tot trots van zijn vader, die in het verre Oosten vernam hoe zijn zoon en erfgenaam hem waardig beloofde te worden.

De weduwe kromp in elkander van wroeging en spijt; zij dacht aan haar dochter, die hoe ook overladen met geschenken, droevig wegkwijnde, nadat haar kind gestorven heette te zijn.

De menschen lachten er om! Hoe dwaas, zoo te treuren om een kind, dat geen vader kende, een bastaard!

Maar zij boog het hoofd en schreide als Rachel, die niet getroost wilde zijn, omdat haar kinderen gestorven waren; haar laatste woord was een verwijt tegen de moeder, die haar den troost ontnomen had van den eersten kus van haar kind.

Dit alles bedenkt de grootmoeder, terwijl zij in het stof gebogen boven haar den jongen graaf ziet, schoon, fier, vol zelfbewustzijn reeds van hetgeen hij is en eenmaal zal zijn.

Geen blik heeft hij voor haar over, geen lach, geen goed woord! Waarom ook? Wat is zij hem meer dan een bedelares, een vrouw die men een aalmoes schenkt, meer niet!

En toch dankt hij aan haar zijn rijkdom, zijn stand, zijn toekomst Een woord van haar, en - neen, men zal haar niet gelooven, men zal haar voor krankzinnig houden. Dus maar zwijgen, zwijgen tot het graf.

Ondertusschen gaat de stoet langs haar heen; zij ziet het aan, en machteloos, met verbeten woede en bitteren twijfel in het hart, vraagt zij zich af:

'Heb ik wèl gedaan?'

Eerste liefde.

Eerste, heilige moederliefde! Liefde tusschen het zwakke, hulpelooze en de krachtige, levengevende voedende! Welke liefkoozingen kunnen teerder, welke aanhankelijkheid inniger zijn dan die tusschen de moeder en haar kind? Haar kind, dat aan haar het leven en het behoud van dat leven dankt, het kind, dat als bij instinct gevoelt dat het nooit meer reiner, zoeter, inniger liefde zal kennen, dan die welke hem thans in de armen neemt, met kussen en de zoetste naampjes overlaadt.

Wat ook veranderen moge in den loop der tijden, niet die liefde tusschen moeder en kind! Hoe dwaas handelen die vrouwen, welke op hoogen toon strijden voor haar rechten, gelijkheid vragen met den man, en daardoor vergeten dat hun het zoetste, het heiligste recht toekomt, het recht op de eerste liefde van het kind, dat eenmaal mensch zal worden, de eerste, de reinste, de oprechtste, de aanhankelijkste liefde, de eenige liefde, die rechtstreeks van God komt en dus de h e i l i g e Liefde, die de Liefde is bij uitnemendheid.

Een wensch
door Cornélie Noordwal.

Zonneschijn, heerlijke, gulden zonneschijn! Koester en verwarm het menschdom met uw tintelende stralen, wek hoop en moed en levensvreugd op in de harten van ouden en jongen, armen en rijken, kranken en gezonden. Licht! teeken van Gods majesteit, uit-

gaande van God als Zijn schoonste gave, schenk der aarde een nieuw leven! Alles lijkt zoo mooi en heerlijk en kleurrijk in die zon; tinten, anders doodsch en koud, schitteren en stralen met heerlijken glans! Wat komt uw nieuwe fluweelen mantel nu mooi uit, niet waar mevrouw? terwijl u uw recht statige elegante persoonlijkheid daar zoo voortbeweegt door de straten der vorstelijke residentie; en kijk eens wat een keurigen gloed werpt een zonnestraal, die juist schuin op haar bruinlokkig hoofdje valt, op het pluche jacquet uwer dochter, op haar eerste pluche jacquet dat u een bankje van f 60 gekost heeft. Ziet u wel, mevrouw, hoe bewonderend luitenant B. naar haar kijkt, en weet u wel dat hij van den winter uwe gezochte soirées nog dikwijls met zijn lange stokkige tegenwoordigheid hoopt te vereeren, omdat het ZijnEd. Gestr. welbekend is dat in uw echtgenoots kamer, o mevrouw, een brandkast staat, wier inhoud zijne luitenantsoogen doet schitteren met ongewonen glans, wanneer hij slechts aan dezen denkt? Ja, mevrouw, er is geen zonneschijn toe noodig om zijn hart te verwarmen, er zijn zekere producten, opgedolven uit de diepten der aarde, die óók gouden stralen afwerpen, wier bezit hem een der blijmoedigste wezens óp die aarde zouden maken. En met hem zijn er nog velen die nog niet eens luitenant zijn en die evenzoo denken; ja zeker, nog zeer velen.

‘Heerlijk schijnt die zon, hè, Adeline, 't is nu pas Jannuari, maar 't doet je wezenlijk aan 't voorjaar denken!’ en mama groet genadig-vriendelijk den jongen advocaat H. zonder praktijk; ja toch, hij heeft één client, een boer die ruzie kreeg over 't breken van een ruitje in het tweede raam van het bovenachterkamertje van zijn achterbuurman, met dien buurman; welke buurman bewees, dat buurmans zoontje dat gedaan heeft en met hem gaat ‘procedeeren’. Ook advocaat H. kijkt smachtend naar de lieve Adeline, zoo'n knap gezichtje en zoo'n chic om zich te kleeden, en wonderbaarlijk, maar hoe kan er nu zoo'n sympathie in den geest bestaan tusschen twee elkaar onbekende menschen, advocaat H. denkt aan precies hetzelfde als luitenant B, hij denkt aan groene, oranje en zoogenaamd witte papiertjes, de laatste met groene, blauwe en rose en gele rugjes. Aardig toch dat hij daaraan denkt, en de papiertjes, die brooze individuutjes zijn nóg aardiger; o, die zijn zoo lief, zoo vriendelijk, zoo hupsch, zoo aantrekkelijk en zoo innemend in de conversatie, hetwelk zeer vele menschen, tusschen twee haakjes, niet zijn.

Wat schijnt die zon heerlijk, die zon doet alles zooveel beter uitkomen; ja zeker, weet u wat ook? Kale plekken op jassen, verstelde japonnetjes, geverfde manteltjes met gekerfde naden, hongerige, schrale gezichten, uitgerafelde halsboorden, versleten trijpen meubelen, smoezelige gescheurde behangsels, kapotte stoelen, jawel, dat ook, dat ook; want ziet u, mevrouw, iedere medaille heeft haar keerzijde, en welk een keerzijde! O, waarom blinkt en straalt die medaille zoo aan den eenen kant en is haar revers zoo naar, zoo glansloos, zoo hopeloos, zoo droevig?

En precies diezelfde gedachten gingen om in het brein van kleine Antoine en hij leunde met de schrale mouwtjes van zijn afgesleten, eens blauw geweest zijnd duffeltje. waaruit zijn rood-blauwe handjes, ziet u, die waren dat nu nog, te voorschijn kwamen op het kozijn, van het raam of liever op de vitrine van een verrukkelijken banketbakkerswinkel. En ook in Antoine's klein hoofdje woelden gedachten, betrekking hebbend op erts en delfstoffen. O moederaarde, waarom is u niet royaler voor sommige uwer kinderen, die u de eer aandoen voort te schrijden over uw aangezicht?

‘Hè fidonc, Adeline, wat kijk je toch naar dat bedelkind!’

'n Bedelkind!

Antoine lichtte het magere, hongerige gezichtje op; een blos van verontwaardiging kleurde zijn ingevallen wangetjes, tranen schoten hem in de oogen, zijn lippen trilden, hij legde zijn hoofd op het koude, marmeren kozijn en snikte, snikte vlak in de nabijheid der bonbons, gebakjes en confituren.

Kijk eens, luitenant B., u houdt nu toch zoo erg veel van goud, nietwaar, u heeft wel eens gezegd: ‘familie? *gouden tientjes* zijn mijn familie,’ maar luitenant B., er bestaat ook nog ander goud, en dat goud is nu juist niet altijd voor menschenoogen zichtbaar, maar hoe heerlijk straalt 't; hoe heerlijk schitterend, rein en schoon; de stralen van dat goud zijn in Gods oogen meer dan de Lamp die hij de aarde doet beschijnen: het zijn de stralen van een gouden hart! Een gouden hart, gek hè? Ja, maar 't is toch zoo; dat hadt u nooit gedacht? Och, u weet nog zooveel niet. ‘There are more things in Heaven and earth Horatio than are dreamt of in your philosophy’ zoo staat er geschreven in zeker boek; och denkt u daar eens aan, wanneer u een vrouw kiest, want heusch, een rijke vrouw kan ook wel eens andere eigenschappen bezitten dan alleen rijk te zijn.

‘Och, arme kleine man, je moet niet huilen. Arm ventje, wat zijn je handjes koud; daar, steek ze even in mijn mof’... er ging een lief gehandschoend handje in den zak eener parelgrijze japon van het fijnste dameslaken, ‘en.... hier hoor.... heb je een gulden.... en koop daar nu eens iets heerlijks voor, ja?’ en heusch, 't was onverantwoordelijk dat een dame van een en twintig jaar zoo weinig dochterliefde gevoelde, om zich niet te storen aan de scherpe, verwijtende, bestraffende blikken van mama, de hoogwelgeboren vrouwe van Hertenberg, geboren freule von Groszen zu Groszenheim, en zoo weinig gegeneerd was, om zich niet te storen aan de verbaasde, half spottende, half nieuwsgierige uitdrukking op de aangezichten van verscheidene heeren en dames, hoog en nederig geplaatst op de sporten der maatschappelijke ladder, waar men altijd zoo *nauwkeurig meet.* Hoe licht krijgt men niet een kwart el toe in een manufactuurwinkel, maar wat de ladder in quaestie aangaat, geen duizendste gedeelte van een millimeter, dat staat vast als een paal boven water! Dat komt omdat de menschen zoo verstandig zijn.

‘Hoe bespottelijk,’ stond duidelijk te lezen op de aangezichten van verscheidene nuffen, en een officier die passeerde en Adeline kende, kon niet nalaten tegen zijn vriend de opmerking te maken, dat dit niet was: laat uw rechte hand enz., maar

dat zulke philantropische principes freule Adeline des te aantrekkelijker maakten: ‘'n bom geld, kerel!’

Antoine lichtte verschrikt zijn hoofdje op en toen lachte hij door zijn tranen heen en zag de jonge dame aanbiddend aan, en terwijl zijn kleine lip weer begon te trillen, zeide hij: ‘O, lieve dame, ik ben heusch, heusch geen bedelkind, maar ik ben toch zóó blij met dien gulden, want ik zou ook zoo graag eens een paar taartjes eten! Meent u 't wezenlijk? Mag ik 'm houën?’

‘Natuurlijk vent, kom mee naar binnen, en zoek een paar mooie uit... kijk eens, die prachtige, met rose en room, hè?’

En Antoine voelde zich staan voor de toonbank, en hij zag een vriendelijke winkeljuffrouw, die hem op een schoteltje twee keurige gebakjes gaf, en hij kon niet gelooven dat hij 't was die ze at, en den gulden mocht hij mee naar huis nemen, want de dame betaalde de taartjes nog voor hem apart, en kneep hem in de wang... en Antoine trad den winkel uit...

‘Hebben ze lekker gesmaakt, ventje?’ vroeg een goedige, dikke burgerjuffrouw, die het heele tooneeltje in de grootste verrukking had gadegeslagen, en die er warm van was geworden, niettegenstaande de kou, het was zooveel als een hartversterking voor haar geweest.

‘O, juffrouw, hm, goddelijk!’ en twee zwarte oogen zagen haar verrukt aan en Antoine holde voort.

De juffrouw ging ook voort, want gruns 't was zoo koud, en de wind scheen... neen de zon stak... neen toch niet, de wind... juist, de wind woei je zoo in je oogen... dat 't net was of je aan mosterd geroken hadt, dat 't zoo naar werd in je neus, zoodat je oogen overliepen. Ja zeker; 'n uitmuntende uitlegging, 'n beste!

Antoine holde voort en voort, totdat hij kwam... ja, dat raadt u waarlijk niet, nu, totdat hij een muziekwinkel binnenstapte, alwaar twee lange, magere heeren troonden, en ijverig muziek oprolden in nette vloeipapiertjes; Antoine voelde zich eensklaps vreeselijk verlegen en bleef beschroomd op de vloermat staan, welk voorwerp bij de deur lag, opdat ieder bezoeker zijn voetjes daarop zou afvegen, wat lang niet iedere bezoeker deed.

‘Wel, kereltje?’ vroeg de eigenaar van het magazijn op niet onvriendelijken toon, ‘kom je met een boodschap van 'n heer of dame? Je mag je oogen wel eens uitwasschen, hoor...’

Antoine verschrikte, hij verbeeldde zich een vuil gezicht te hebben, omdat hij dit met het huilen had ingewreven.

‘Meneer, ik heb ze heusch gewasschen, ik...’

‘Malle jongen, ik spreek maar gekheid, je lijkt wel 'n Italiaan.’

‘We zijn van Fransche afkomst, meneer, moe van Duitsche.’

‘Zoo, zoo, en jij bent 'n Hollander, alle goeie dingen bestaan in drieën, en nu je boodschap?’

‘Meneer, ik... ik kwam een mooi stukje muziek koopen... voor iemand die viool... speelt...’

‘Ah zoo, ben jij dat zelf soms?’ lachte de eigenaar.

‘Ja... ja meneer!’ stamelde Antoine, ‘neemt u niet kwalijk...’

‘Kom maar hier, jongen, ik zie dat jij 'n net, fatsoenlijk ventje bent, ik zal wel eens voor je zien, begin je pas?...’

‘Neen, meneer, ik ken al wat!’ Antoine's oogen schitterden, zijn wangen werden rood op het gezicht van de namen Beethoven en Haydn, Glück, Mozart, Schumann, te lezen op de lichtgroene omslagen der Peters edities achter de ramen en in de glazen kasten tegen de wanden.

‘Meneer!’ het zonderlinge kind greep verrukt de hand van den winkelier en het klonk hartstochtelijk fluisterend: ‘Ik hou zooveel van muziek, ik wou dat ik 't leerde... nóg leerde, pa kan 't me niet meer leeren, hij heeft 't zoo druk tegenwoordig.’

‘Maar waarom ga je dan niet naar de muziekschool, kereltje?’

Antoine's oogen vulden zich met tranen, hij keek hopeloos naar de versleten mouwen van zijn duffeltje en zijn groote kijkers vroegen weemoedig: ‘Zie je dan niet hoe arm ik ben?’

Toen gebeurde er iets zonderlings; Antoine's petje werd hem van het hoofd gelicht en een groote, magere hand streek liefkoozend over de zware, zwarte haren, glinsterend als git, en nog mooier, terwijl een heesche stem fluisterde: ‘arme jongen.’ En wie weet wat er omging in het hart van dien man met het alledaagsch gezicht, wie weet hoe hij ook eens had gestreden en geleden; de bediende fluisterde hem iets in 't oor, hij knikte en de man verwijderde zich.

Toen kwam er een groot, slordig pak, dat diezelfde bediende bracht, en eruit werden genomen een vioolconcert van Beethoven, een sonate voor viool van Bach, een dito van Haydn, een menuet van Mozart en een stukje van Glück, en die allen wel niet nieuw, maar toch nog gaaf en tamelijk schoon, werden opgerold in ééne rol en aan Antoine ter hand gesteld.

‘Daar vent, studeer dat maar, dat is 't mooiste wat er bestaat; als je dat goed studeert, jongen, en je hebt daar werkelijk hart voor, blijf je altijd 'n braaf mensch, want al wat edel is, is dáárin. Zul je 't onthouden?’

‘Ja meneer, ja,’ snikte Antoine, de rol letterlijk omhelzende, ‘o, dank u, dank u duizendmaal; hier... hier is 'n gulden, is dat wel genoeg voor zooveel stukken?’

De gulden werd hem weer in de hand gedrukt.

‘Ik geef je de muziek present, vent... niets te danken... gauw, maak dat je wegkomt, jongen, daar krijg ik menschen, 'n dame en nóg een; freule van Hertenberg... als je 't heel goed kent, mag je me eens komen zeggen hoe je 't vindt, hoor; marsch nu!’

Antoine stond weer buiten, versuft, zielsgelukkigversuft. Was 't een droom? Neen, 't was waar. Zie, daar knikte de dame, die zoo mooi was en hem dien gulden gegeven had, hem zoo vriendelijk toe. Zou dát nou 'n engel uit den hemel zijn? Ja, dat zou 't misschien wel. Had hij niet laatst in een oud sprookjesboek gelezen, dat engelen zoo wel eens als menschen op de aarde kwamen?

'Met je hoevelen zijn jullie, jongens?'

'Met ons negenen, papa,' antwoordden de negen hongerige jongens, om de tafel gezeten, als uit één mond. Antoine was een van die jongens, de vijfde; er waren meisjes ook bij. De tafel was wrak en oud en kaal, en het tafellaken gestopt en versleten, doch zindelijk. Op de tafel stonden elf wit aarden borden, en stond ook een schotel knolrapen te dampen, terwijl papa Duvernet, gekleed in een vetachtig glimmende zwarte jas, die reeds menig jaartje telde, van een heel klein rolladetje dunne plakjes afsneed, om aan de hongerige blikken zijner hongerige jongens een einde te maken. Zijne gade zat tegenover hem, zij moest eenmaal beeldschoon geweest zijn; ze was

EERSTE LIEFDE. Naar E. Klimsch. (Zie blz. 246.)

nóg een mooie vrouw en tamelijk gezet; haar uitlicht was niet hongerig, want zij zong mee in de koren van de Fransche opera en zij moest veel vleesch eten en wijn drinken, om haar métier goed te kunnen waarnemen.

't Scheen, alsof papa Duvernet er behagen in schepte, het noodlot te tarten, door elken middag met zeer vroolijk gelaat en allervriendelijkst te vragen: 'Met je hoevelen zijn jullie, jongens?' waarop hij getrouw altijd hetzelfde antwoord kreeg, dan grinnikte hij, en keek zijn gade aan.

'Mariëtte, m'n kind, en jij? Eet je niet?' vroeg hij nu.

'Neen Félicien, eet jij maar, en bedien de kinderen, ik moet daar zóó weg. Jacqueline, heb je mijn goed klaargelegd?' dit tot haar oudste dochter, die negentien jaar telde.

'Ja, mama!' en Jacqueline verslikte zich in een brandend heete knolraap, in haar angst om antwoord te geven; zij waren allen bang voor mama.

'Brand je niet, poesje!' zei papa Duvernet en reikte het meisje een glas water. Arme papa Duvernet! Als hij schatrijk ware geweest zou er geen edeler, beter mensch

bestaan hebben dan hij; hij hield dol veel van zijn negen hongerige jongens en hij was, zooals de buren algemeen getuigden, 'n engel voor zijn vrouw. 't Deed hem zoo'n leed dat zijn vrouw daar op de planken moest staan zingen te midden van zulke gewone menschen, zij was van zoo'n goede afkomst en zij had alles opgeofferd om hem te volgen als zijn vrouw; maar alles was nog beter dan volslagen broodsgebrek. Papa Duvernet leerde de choristen zingen, of liever, hij drilde ze zoowat; 'n akelig, ondankbaar baantje, waarbij hij veel moest afwachten en een akelig, schraal loon verdiende. Er waren ook artisten die sommige maten niet machtig konden worden, en papa Duvernet kwam dan bij die heeren met zijn viool om ze bij hun studie te accompagneeren, en herhaalde dan zeven en tachtig keer dezelfde maat tot hij er naar en wee van werd, en bang was dat die maat hem voortaan overal zou vervolgen; ook gaf hij eenige vioollessen aan lieden die een duurderen meester niet konden bekostigen, in 't kort, hij deed zijn best ‘the best of us can do

no more', zeide James Steerforth tegen baas Peggotty den visscher.

Mama Duvernet had het volgende zonderlinge karakter: zij was eenmaal rijk, gevierd en schoon geweest, zij had de dwaasheid begaan eene mésalliance te doen, hare ouders, betrekkingen en vrienden in den steek te laten, en nu trachtte zij haar verdriet, dat nog altijd daarover 'aan haar boezem knaagde' (zooals men in ouderwetsche boeken leest), te verzetten op de planken. Geen grooter genot voor haar dan de tooneel-hulde te ontvangen van een ridder, terwijl zij als edeldame gekleed was, zooals bijv. in: La fille du Tambour-Major, waar zij prijkte in een zacht-blauw zijden kostuum, uit de tweede hand gekocht, en waaruit haar blanke hals en armen te voorschijn kwamen. Hoe heerlijk walste zij dan op de maat der muziek in bevalligen rythmus, gecomponeerd door haar lievelings-componist Offenbach, met een wit-gepruikten ridder met een jabot aan, en met welk een 'feu sacré' zong zij dan in gezelschap der zoo aanminnige gasten:

La duchesse se trouve mal,
Mais pour nous ça c'est bien égal;

welk lied ook in het dagelijksch leven zeer dikwijls inwendig wordt gezongen. En zij kon zich dan in hare extase maar nooit begrijpen dat er niet een van die gepruikte ridders haar te voet viel om haar te zeggen dat hij haar aanbad, maar geen hunner deed het; zij dachten wel om de boterhammen met kaas of de aardappelen met worst die bij hun thuiskomst op hen stonden te wachten, maar in 't geheel niet aan mama Duvernet. En toch was mama Duvernet een door en door brave vrouw, zij hield van haar man en kinderen en had alles voor hen veil; alleen op het tooneel was zij een andere dan thuis, dan was zij niet meer mama Duvernet, maar hofdame van koningin Marguérite, zooals in de Huguenots; of hofdame van Hamlet's beminnelijke moeder, mevrouw Gertrude van Denemarken. En o, hoe benijdde mama Duvernet mademoiselle Ophélie, Hamlet's aangebedene, aan wier voeten jongenheer Hamlet zich nederwierp, vleiend nederwierp. Ook Marguérite in de Faust werd door mama Duvernet benijd, natuurlijk niet toen Mephisto's booze invloed gezegevierd had, maar bijv. als Marguérite zoo jong, liefelijk, bekoorlijk en aardig naar de kerk ging en Faust verrukt zong: 'Ah permettez madame de vous offrir le bras!' Welk een hemelsch genot, zulk een Marguérite te zijn!

Mama Duvernet trippelde, in spijt van haar veertig jaar en haar tamelijke corpulentie, dapper mee als er gedanst moest worden, bijv. in de kermesse van Faust; thuis komende galmde ze dan het soldatenlied: 'Vive la gloire de nos aïeux!' of zoo iets dergelijks.

Papa Duvernet, die een schalk was, pakte zijn vrouw eens beet, kuste haar op beide wangen en zei: 'Mariëtte, kind, verbeeld je dat die lui zingen van de glorie van hun voorvaderen, die nota bene met heete appelen op de markt hebben gezeten!' En mama Duvernet wilde dan niet laten zien dat zij moest lachen; mijn hemel, hoe kon haar man nu zoo'n akelige prozaïsche nevel werpen over de poëzie der kunst, hoe kon hij haar genot zóó bederven? Als zij dat zong was zij in hare gedachten bij die dappere krijgers, strijdend voor hun vaderland, en dan werd zij kwaad wanneer iemand haar die illusie ontnam.

Aan velen zal madame Duvernet misschien belachelijk of dwaas toeschijnen, maar haar overtuiging was zóó oprecht, zóó eerlijk - en in elke oprechte, eerlijke overtuiging is iets goeds, altijd wanneer het een goede zaak betreft. De verwaandheid en

behaagzucht van een vrouw als mama Duvernet waren wis en zeker te veroordeelen, maar haar innige liefde voor de kunst pleitte haar vrij van bespotting, want liefde voor het schoone is iets wat den mensch veredelt en verheft, evenals arbeid. Op het tooneel was zij gelukkig, en die uren waren haar een vergoeding voor het vele dat zij had verworpen. Niemand misgunde haar die. Thuis was zij een ijverige, vlijtige huismoeder en breide en naaide voor haar man en kinderen, welke laatste wel schoolgingen, doch overigens in 't wild rondliepen. Maar als er sprake was van: le déjeuner, le diner, le souper, waren zij altijd prompt en op de minuut af present, zooals papa Duvernet lachend aan merkte.

Papa Duvernet had een vader die tooneelspeler was. In zijn jongen tijd was hij zelfs een uitmuntend acteur geweest, doch hij werd oud en zijn talent werd oud, hij bezat niet de kunst van eeuwig jong te blijven. Och dat gaat wel heel goed voor een heer die niets te doen heeft en den geheelen dag voor zijn toilettafel kan staan met zalfjes en verfjes, maar niet voor een man als de oude Duvernet, zoo iemand kan niet toujours quinze ans wezen. Oude vader Duvernet was een tamelijk knap, dik oud heer ‘on the wrong side of seventy,’ we zullen nu maar niet zoo onbescheiden zijn om zoo precies te vertellen hoe oud hij was, want hoewel hij niet altijd jong kon blijven, wilde hij 't zoo dolgraag zijn, iets dat hij met vele menschen gemeen had. Ik heb eens ergens gelezen, waar weet ik niet meer, maar gelezen heb ik 't: ‘Iedereen wil oud worden, maar geen mensch wil oud zijn,’ en daarom komt 't ook dat vele menschen met een v e r b a z e n d geheugen op het punt van leeftijd g e e n geheugen hebben, en zich altijd verbeelden een tien of vijftien jaar jonger te zijn, hetgeen voornamelijk door oude jongeheeren en demoiselles wordt in practijk gebracht, bij welke goede lieden papa Duvernet senior zich voegde.

Hoeveel benefices en hoeveel laatste voorstellingen hij al had gegeven, mag de hemel weten, maar zijn kunstenaars-loopbaan leek veel op zekere mazurka van Chopin, (Opus 7, No. 5 in C. Dur), die volgens den grooten maestro ‘dal segno *senza* fine’ is.

De oude man had nog wel invloedrijke vrienden, die hem in zijn fleur hadden toegejuicht en nu ook nog medelijden met hem hadden, en die goede menschen zorgden dan van tijd tot tijd eens voor een benefice-voorstelling voor hem; altijd d e l a a t s t e . Dan kreeg papa Duvernet senior wat voor hèm een massa geld was in handen. U raadt in geen tienen wat onze vriend dan deed. Hij h o l d e , ja holde naar het Rhijnspoorweg-station (pardon, staats-dito) en schreef een telegram aan zekeren hotelhouder te

Amsterdam, behelzende dat hij morgen met vijf en twintig broeders en broederinnen, o neen, dat gaat niet, nu zusters dan, der kunst bij dien heer zou komen dineeren, en dat deze moest zorgen voor een extra diner met gevogelte, zalm etc.

Onderaan plaatste hij de b a n a l e uitdrukking: ‘Zorg voor een fijne flesch;’ de telegraaf-beambte, die al wel vijftigmaal zoo'n telegram voor hem had aangenomen, grinnikte, want zelfs een telegraafbeambte voelt nu en dan behoefte om te lachen, want telegraaf-beambten en spoorweg-dito's zijn ook menschen; er zijn sommigen die denken dat ze machines zijn, maar heusch, dat is niet zoo; nu dan, de telegraaf-beambte sprak in schandelijk vulgaire taal: ‘Zoo Duvernetje, moeten de duiten weer op?’

Oude Duvernet keek hem, oude gentleman als hij was, zoo verontwaardigd mogelijk aan, en declameerde galmend:

Dat zijn zaken
Die u niet raken
En waar u niemendal heeft mee te maken,
Dus sta niet langer te kwaken,
Want je bent een van de vervelendste draken,
En iedereen zal je om je vrijpostigheid laken.
Meneer,
Ik heb de eer
Je te salueeren,
Zat *u* maar wat minder in de beren.

De beambte droop beschaamd af, terwijl de omstanders en klerken het uitschaterden.

En den volgenden dag verdween het geld, maar de magen werden vol. Dan maar weer over een maand of twee een benefice! Dal segno senza fine! ‘Ende het was een einde zonder einde!’ zou een zestiend' eeuwsche keukenmeid gezegd hebben, bij het bakken van een zeer langen paling.

Het was grootpapa, (bij alle armoede was men uiterst deftig bij de Duvernets), het was grootpapa die Antoine, het tienjarig ventje, een uit de derde hand gekocht oud viooltje had present gedaan en wel op des jongenheers tienden verjaardag, omdat hij zag dat het kind, dat tot nog toe steeds op *papa* 's viool had gestudeerd, hartstochtelijk verzot was op muziek.

‘Je moest dat kind laten studeeren, Félicien,’ zei hij op een morgen, het karige tweede ontbijt - brood met kaas - bij zijn zoon komende deelen, ‘hij heeft bepaald aanleg.’

‘Ja zeker,’ zei Félicien; ‘met je hoevelen zijn jullie, jongens?’

‘Met ons negenen, papa!’

‘Kom, allo, Antointje, voort naar de muziekschool!... les nemen... wat is dat? ben je er nog niet?... o ja, dat is waar, jullie bent met jullie negenen. Jacqueline, geef grootpa 'n kop koffie, kind. Ga toch zitten, ouwe heer, je loopt maar al rond... neem je gemak...’

‘Jawel, maar je stoelen zijn zoo wrak,’ (de oude man declameerde weer rijmend). ‘Mariëtte, kind, hoe komt 't, dat 'k je zoo bleek vind?’

‘Ze heeft gisteravond te veel gedanst op de kermis; in de Faust, ziet u, en de boer waar ze mee danste, zei dat ze de prachtigste boerin was die hij ooit gezien had, nietwaar maatje?’

'Je mag me je overjas wel geven!' zei ze een weinig knorrig, 'de kraag is totaal kapot.'

Haar man ging heen, haalde het kleedingstuk, en terwijl hij het haar op den schoot legde zei hij, haar kussend: 'Ze is *toch* mijn vrouwtje en wij zullen met onze negen jongens daar dadelijk 'n quadrille gaan dansen, omdat 't zulk leelijk weer is. Grootpapa kan viool-spelen. Wil je wel gelooven, ouwe heer, dat ik die éene vrouw van me niet zou willen verruilen voor zes anderen?'

'Ik geloof je!' was 't kalme antwoord. 'Jongen, wat woon je hier toch hoog, zoo au troisième... 't is voor mij haast niet om te doen.'

'Ik zal u eens wat zeggen, als wij naar de beneden-étage dalen, kunnen wij niet au niveau blijven, dan moeten wij naar den kelder, en ofschoon er nu wel 'n heeleboel lui naar den kelder gaan, hou ik nog meer van au troisième; wat zeg jij, maatje?'

'Ja, ik ook... en hier hebben we ten minste nog dag. Nicoline, zoek jij eens in de kast naar een lapje zwart patent fluweel... wacht eens, er is nog een oud keursje, dat ik vroeger in l' Etoile du Nord droeg, knip daar een zijpand van uit, dat is goed voor je pa's jas...'

'Hè, ma, ik dacht dat ik dat kreeg,' pruilde Nicoline, (de tweede dochter), 'mijn daagsche lijfje is zoo kapot...'

'Je vaders jas gaat vóór... hij kan er niet uitzien als 'n bedelaar.'

'Hè, moes, geef u er mij dan ook 'n kraag van,' smeekte Antoine; 'de akelige dame, die niet velen kon dat die mooie, lieve dame medelijden met me had, zei dat ik 'n bedelkind was; 'n bedelkind!'

Madame Duvernet werd vuurrood, toen doodsbleek en barstte in tranen uit. Zij, die eens jong, rijk en voornaam was geweest, moest nu hooren dat men haar kind een bedelkind noemde.

Papa Duvernet lachte.

'Akelige, nare man, je hebt niets keen kefoel!' snikte ze; tusschenbeide kwam haar Duitsche tongval boven.

'Ja, waarom lach je nou?' vroeg grootpapa, zijn dikke handen bekijkend, 'dat moest je nu niet doen.'

'Ik lach omdat me wat invalt,' schaterde hij; 'weet je nog wel, Mariëtte, toen Antoine geboren werd, zong ik ook nog in het koor, en toen hij een maand oud was ging jij naar de komedie en ik moest op hem passen. Op 'n Zaterdagavond werd de Favorite gespeeld en daar moest ik even in meezingen. Om negen uur holde ik als 'n gek naar de komedie, trok m'n ridderpak aan, zong: "Qu'il reste seul avec son déshonneur," trok als de wind mijn ridderpak weer uit, vloog naar huis als vader Duvernet, deed jouw boezelaar voor en zong met Antoine op den arm: "Poesje, katje, nelletje," als de beste kindermeid, ha, ha, ha!'

'Ja, dat was me wat,' lachte mama.

'Zoo mag ik 't zien, weg met de waterlanders... leve de vroolijkheid, en nou jongens de quadrille.'

'Ik dans niet mee!' zei Antoine, 'ik ga studeeren, laat grootpa uw viool maar nemen, pa.'

'Best, jongen.'

'Zeg eens, zijn jullie aan 't turf trappen?' vroeg

buurman Kwartel, die met zijn vrouw au second woonde en heel intiem met de Duvernets was.

'Neen jongen, we dansen een quadrille; kom, doe mee!'

'Ja, maar ik ben in mijn hemdsmouwen.'

'N'importe... allons... opgepast... dame seule! mensch, alleen fal-de-ral-de-rire, kom maar over met je vieren! Ik ben zelf blij dat ik 'n overhemd heb, ik heb er maar drie in 't geheel, zie je.'

Buurman, ook een vroolijke snaak van een jaar of dertig, riep zijn vrouw en deed mee met haar; zij hadden geen kinderen, en het was Zondag, licht dat men toch nog wat genoegen had op Zondag.

En onderwijl zat Antoine au quatrième, met name op den zolder, en studeerde daar Beethoven's sonate voor viool. Zijn vingertjes tintelden van kou, zijn kleine neus, die een heel klein beetje opwipte, bevroor bijna, zijn voetjes waren verstijfd... maar hij genoot, hij hoorde niets van het leven en het gestommel daar beneden, hij leefde in het heerlijke rijk dat een Beethoven voor hem gemaakt had, en de invloed van die reuzenziel deed het hart van den knaap sneller kloppen en zijn polsen jagen en zijn oogen schitteren. Hij drukte zijn viooltje aan het hart, en sneller en sneller ging de strijkstok, en zonder dat hij er zich van bewust was, stamelden zijn lippen: 'Goddelijke Beethoven!' Hij zag niet meer de met spinrag bedekte wanden van het armoedige zoldertje, waar het licht viel door een klein, rond raampje, een 'oeiul de boeuf,' gelijk zijn vader placht te zeggen. Hoe genoot hij van het allegro con brio, en van het smeltend adagio; liefkoozend gleed zijn strijkstok over het viooltje, 't scheen dat zijn vingers magische kracht bezaten, hij ontlokte er schooner tonen aan dan men gedacht had dat zoo'n oud prul ooit zou kunnen voortbrengen; het was de tooverkracht van het genie, die dat alles uitwerkte.

Het gelach en gedans daar beneden verstomde, en onwillekeurig luisterde men naar den kleinen kunstenaar, die na een paar uren studie het andante uit de vijfde symphonie begon te spelen, het eenige heerlijke, *het* andante. Wie er ooit aan twijfelde of er een God bestaat, komt tot de overtuiging dat er Een is, als hij het werk aanhoort dat God het wondermensch Beethoven heeft ingegeven; het is geen compositie, het is een klaagzang, en een troostzang tegelijk, van de engelen des hemels over 's menschen lief en leed. En de finale van die symphonie, zij is een jubelzang, als een blijk van triomf van het goede over het kwade dat de engelen tot slot hebben aangeheven, en zeker daarom noemde Beethoven haar Allegro maestuoso.

Den vorigen middag was Antoine in één opgewondenheid met de muziek in zijn armen thuisgekomen, en had zijn wedervaren verhaald en zijn moeder den gulden ter hand gesteld.

'Ondeugende jongen, dien hadt je niet mogen aannemen... je hadt hem terug moeten geven; verbeeld je, mijn kinderen zullen aalmoezen aannemen, 't is een schandaal!' en mama had erg gehuild.

Papa Duvernet lachte. 'Jongens, wacht even,' had hij gezegd, 'ik zal jullie trakteeren op twee worsten zoo dik als m'n arm!'

'Hè, heerlijk! riepen de negen hongerige jongens.

En papa Duvernet was teruggekomen, met twee saucijzen van sta-vast, en daar mama voor broodjes en boter en koffie zou zorgen, zouden zij er dien zondagavond

een heerlijk souper van afnemen; buurman en zijn vrouw hadden zij ook verzocht, omdat de kinderen daar ook om beurten dikwijls ten eten werden gevraagd.

Mevrouw buurman had er in toegestemd te komen op voorwaarde dat zij haar eigen “snoep” mocht meebrengen, en daar Duvernet beweerde daar volstrekt niets tegen te hebben, zoo verschenen de heer en mevrouw (hij was meubelmaker) prompt te zeven ure en stalden hun snoep op tafel uit, welke snoep bestond uit 7 ½ ons koekjes met krenten, vijftien sinaasappelen, een flesch punch en een zak hazelnoten.

M'n lieve mensch, je hebt 'n heelen winkel leeggekocht!’ meende Duvernet, terwijl de negen hongerige jongens met schitterende oogen toekeken.

‘Och kom, 't is niets!’ zei de meubelmaker, ‘wij hebben geen andere familie dan 'n knorrige doove, oude oom en tante, en die hebben 't veel beter dan wij zelf, en wij zijn graag hier, want we hebben nergens zoo'n pret, dus geen woord er meer over.’

‘Ik hoop dat Antointje straks wat spelen zal!’

‘En ik zal wat voordragen!’ zei de oude heer Duvernet, die behaaglijk een pijp zat te rooken in een leunstoel met één arm, welke leunstoel dus eigenlijk op Bronbeek had moeten wezen, maar 't niet was, zoo men ziet.

‘Komaan!’ riep Kwartel, ‘dan zijn we zeker van 'n een vroolijken avond.’

‘Ik zal wat zingen!’ riep mama, ‘ik zal zingen, Robert, Robert, troi que j'aime...’ en zij sloeg de oogen ten hemel.

‘*Uit* de Robert,’ lachte haar man. ‘Jacquelientje, 'n kopje thee, kind!’

‘Ik zal van avond *niet van Beethoven* spelen,’ dacht Antoine, ‘die is te mooi voor *nu.* Neen, Beethoven kon hij beter genieten op zijn zolderkamertje, alleen met zijn kunst.’

Een maand ging voorbij, en de stukken, die de goede muziekhandelaar hem present had gedaan, begon hij al goed in de vingers te krijgen. 's Morgens stond hij vroeg op, en bij het schijnsel van een nachtlampje of een kaars begon hij te studeeren omstreeks een uur of zes, want om half negen moest hij weer naar school, naar een school voor onvermogenden. Arme kleine Antoine! Hij had een zachte, gevoelige ziel, een echte kunstenaarsziel; soms kon hij driftig zijn, maar het was dadelijk weer bedaard. Hij hoorde niet graag leelijke taal of ruwe woorden, ze deden hem evenveel zeer als een klap in het gezicht. Zijn broers en makkers lachten hem uit en noemden hem meisje, of juffrouw Antoinette, en dan snelde hij weg naar zijn zoldertje en troostte zich met Glück en Mozart.

‘Meneer, ik ken ze!’ fluisterde hij verrukt op een kouden Maartschen morgen, den winkel van den muziekhandelaar binnentredend.

MELODISCHE KLANKEN. Naar Hugo Havenith. (Zie blz. 256.)

‘Zoo jongen, dat doet me genoegen, je moet even wachten totdat ik klaar ben; ga maar zoolang zitten op dat stoeltje bij de kachel.’

Antoine deed 't, warmde zijn koud persoontje, en keek zijn oogen uit naar de voorname winkelbezoekers, heeren en dames met fraaie jassen en mantels, met pelzen, boa's en bonte kragen en fluweelen hoeden en bonte mutsen....

‘Jongens!’ dacht Antoine, ‘dat zal wel lekker warm zijn, zoo'n muts,’ en hij voelde instinctmatig naar zijn eigen dun lakensch petje met leeren klepje, een soort zeekapiteinspetje, dat hem dol aardig stond.

De heeren en dames namen kaartjes bij den muziekhandelaar voor een concert, dat een paar dagen later zou plaats hebben en waarop een beroemde Duitsche violist zou optreden, Max von Randorf, en de heer Donk, de eigenaar van het magazijn, sprak met geestdrift en opgewondenheid over het kunstgenot dat die celebriteit zou verschaffen. Antoine luisterde toe met gloeiende wangen en schitterende oogen; onder de dames bevond zich freule Adeline van Hertenberg, die Antoine herkende en hem toeknikte; hij was bijna te verschrikt om terug te groeten.

‘Kijk die kleine vent eens!’ lachte een oude heer, ‘hij zit met open mond te luisteren.’

‘Dat is een kleine musicus!’ hernam de muziekhandelaar, ‘hij speelt al van Glück en Beethoven, nietwaar man?’

‘Ja meneer,’ fluisterde Antoine verlegen.

‘Hij speelt viool; kan je uit je hoofd spelen, dan moest je ons eens op een stukje vergasten, of anders heb ik hier wel muziek, een winkel vol zelfs.’

‘Neen meneer, ik zal wel uit 't hoofd spelen.’

Er werd een viool gebracht, de muziekhandelaar speelde zelf ook, en eenige minuten later klonken de weemoedige tonen van een menuet van Mozart door 't vertrek, en de aanwezigen waren verrukt.

‘Een klein genie...’

‘Een artist!’

‘Wat een spel voor zoo'n kind; zoo vol gevoel!’

‘Wat ziet hij er shabby uit,’ fluisterde Adeline tot haar vader, met wien zij gekomen was, ‘geef u hem wat, hè papaatje?’

‘Ja maar kind, misschien is hij wel geaffronteerd...’

‘'t Is mijn ventje, papa, wien ik laatst dien gulden gaf...’

‘O, zoo... nu dan... wat hadt je wel het liefst, kereltje? Ik wou je graag een presentje geven, omdat je zoo mooi gespeeld hebt...’

‘O... meneer,’ stotterde Antoine... keek naar den grond, hief toen plotseling het hoofd op... en keek den baron aarzelend aan... ‘ik... ik...’

‘Nu, zeg 't maar gerust... je mag kiezen.’

‘O meneer... als u 't niet kwalijk neemt, ik zou zoo dól, zoo dól graag naar 't concert gaan, waar die groote violist speelt... o, als ik dien eens hooren kon... hij staat al overal aangeplakt meneer, heb ik gezien... als ik 'n goedkoop plaatsje mag hebben...’

‘Je zult 'n goede plaats hebben, boven; daar kun je mooi hooren...’

‘O, dan kan hij met mij gaan!’ zeide de muziekhandelaar; ‘kom dan maar Woensdagavond bij me om een uur of half zeven, jongen, hoor?’

‘Antoine kon bijna geen woorden vinden om te bedanken, en snelde naar huis, ademloos van vreugde; allen keken hem lachend na.

Tot zijne groote verbazing barstte mama in tranen uit toen hij sprak van het concert en de kaart, terwijl zij hem verbood er heen te gaan, zoodat hij eveneens begon te schreien.

Wees toch zoo dwaas niet, Mariëtte,’ zeide papa Duvernet, ‘ik geloof dat je mal bent; 't is tijd voor de repetitie van les Dragons de Villars, ga je maar gauw kleeden... en Antointje, droog je tranen maar, en ga jij maar naar mijnheer Donk, Woensdagavond; in plaats dat je blij bent, Marie, dat 't kind zoo'n gelegenheid heeft...’ Mariëtte snikte droevig, en verliet de kamer om zich te kleeden. Het was alles een mysterie voor Antoine, doch men antwoordde hem niet op zijn vele vragen, zijn vader schudde het hoofd.

't Was Woensdagavond, papa Duvernet borstelde Antoine's armoedig Zondagspakje eigenhandig af; als hij al te hard borstelde was het te vreezen dat hij de wol er geheel afborstelde en er niets anders overbleef dan stoffige, kale draden, lachte hij.

Doch Antoine kreeg een helderen linnen kraag aan, en zuster Nicoline strikte hem een lichtblauw dasje om, en zusje Agnes gaf hem haar nieuwe knooplaarzen te leen, en broer Etienne zijn schoone manchetten, en mama had de knoopen vreeselijk stevig aan zijn buisje genaaid, en Jacqueline borstelde zijn lange zwarte haar, en hij was niettegenstaande het kale pakje het liefste, aardigste ventje, dat men zich kon voorstellen, want hij bezat een nette, bevallige houding en een sierlijke, slanke gestalte bij zijn fijn gezichtje; hij was een kleine gentleman.

‘Ziezoo,’ zei papa Duvernet, hem met voldoening beschouwend toen hij klaar was, ‘nu zal ik je brengen, dan kan ik meneer Donk meteen bedanken, doe nu maar je jasje aan.’

Mama kuste hem goedendag met tranen in de oogen, hetgeen Antoine ternauwernood opmerkte; hij was half dronken van blijdschap.

‘Wind je nu niet te veel op, jongetje,’ zei papa en nam de kleine hand in de zijne, want het was avond en de straten waren zoo druk. De jongens mochten nooit 's avonds alleen op straat. ‘Je leert er maar kattekwaad,’ sprak papa Duvernet.

Antoine zat in de zaal... in de schitterend verlichte zaal met een zoldering zóó hoog, zóó hoog, dat Antoine duizelig werd als hij er maar naar keek. Antoine keek zijn oogen uit naar de fraai gekleede heeren en dames, de laatste veelal in 't rose, wit en lichtblauw, en hoe bevallig stak dat alles af tegen de donkerroode drapeeringen in de loges en de witte lambrizeering met gouden lijsten; het was iets tooverachtigs.

Er kwam een dame die prachtig zong, en die Antoine verrukte; er werd een heerlijk orchest-werk uitgevoerd, waarvan hij genoot zooals alleen iemand die volkomen muzikaal is, doen kan; geen noot ontging hem; en eindelijk, eindelijk verscheen de beroemde violist.

Het kind was doodsbleek, hij leunde ademloos over de galerij, terwijl zijn vriend hem beschermend vast-

hield. De trekken van den kunstenaar kwamen hem een weinig bekend voor, 't was als had hij hem meer gezien.

Het was een lang mager man met een genialen kop, lang donker haar en oogen vurig en schitterend als zwarte diamanten, waarover het zonlicht een gulden gloed werpt; men lette niet op het onregelmatige zijner trekken, men lette slechts op die oogen, die iedereen en alles beheerschten.

Hij trad naar voren met een vluchtige buiging, gaf schijnbaar weinig acht op het daverend applaudissement en den gouden krans, die hem reeds bij zijn optreden werd vereerd, en ving aan te spelen... het waren niet zijn handen die speelden, het was zijn ziel, zijn geniale ziel.... zijn handen waren slechts werktuigen.

Antoine leunde over de galerij, zijn gezicht zich verliezend in zijn gehoor, en dat gehoor tooverde hem voor den geest engelengestalten, zwevend op golvingen van tonen; wat sprak er een zieleleed uit die viool, een weeklagend smartgekerm, en dan wat bemoedigende, jubelende klanken.... ten laatste wegstervend in zacht gefluister....

Antoine lag snikkend met zijn hoofdje op de galerij, dat wil zeggen op de leuning daarvan, toen de violist geëindigd had.

‘Och, beste jongen!’ sprak zijn vriend Donk, ‘je moet je niet zoo laten meeslepen; kom, wij gaan eens naar beneden, het is pauze.’

Een goedhartige dame naast hem waschte Antoine's gezichtje met eau de cologne en kuste hem. ‘Vond je 't zoo mooi, kleine man?’

‘Ja, mevrouw,’ sprak hij verlegen, ‘maar ik wist niet dat ik huilde. O, was ik ook maar zoo knap, was ik ook maar zoo knap!’

Toevallig ontmoette de baron Van Hertenberg ons tweetal in den corridor; hij nam Antoine bij de hand en stapte met hem voort. ‘Kom u maar even mee, meneer Donk....’

Antoine dorst niets te vragen, en stapte zwijgend voort aan de hand van zijn geleider; deze deed de deur van een vertrek aan het uiteinde der lange breede gang open en.... Antoine bevond zich in de tegenwoordigheid van den grooten kunstenaar, die met nog eenige heeren daar bij de tafel zat.

De baron sprak hem in 't Duitsch toe; Antoine kon er bijna niets van verstaan, de kunstenaar ontroerde merkbaar toen hij het knaapje gewaar werd, de omstanders keken elkaar verbaasd aan.

‘Hoe is zijn naam?’ vroeg de violist.

‘Antoine Duvernet,’ zeide de heer Donk.

Zwijgend reikte de groote man het kind zijn viool over. ‘Sprechen sie Deutsch?’

‘N.... nein!’ stamelde Antoine, die juist één woordje kende, doodelijk verschrikt.

‘Speel iets!’ zeide de baron, het kind bemoedigend op den schouder kloppend.

En Antoine speelde en vergat alles.

Toen hij geëindigd had kuste de kunstenaar hem op het voorhoofd.

‘Wilt u mij even met het knaapje alleen laten?’ vroeg hij.

De omstanders verwijderden zich.

‘Hoe heet uw moeder?’ vroeg de violist in het Duitsch, en dat verstond Antoine.

‘Mariëtte von Randorf.’ stamelde Antoine verschrikt, opeens bedenkend dat de namen zijner mama en die van den heer hetzelfde waren.

‘Hat sie nie von dem Onkel Max gesprochen?’

Antoine kon begrijpen dat Onkel Max... oom Max was. Zou die heer zijn oom wezen? Ja, zijn moeder had wel verteld dat zij van rijke afkomst was, maar van oom

Max had hij nooit gehoord. Mariëtte was te veel verbitterd door haar eigen armoede, dan dat zij hare kinderen over hun genialen oom zou hebben gesproken, zij was zoo zonderling.

'Onkel Max,' zeide Antoine verlegen, 'is u Onkel Max?' en hij wees op den kunstenaar; deze knikte en omhelsde hem nogmaals. Hij was zonderling ontroerd bij het zien van het rijk begaafde kind van zijn eenmaal zoo geliefde zuster; de Von Randorfs waren zoo niet van adel, dan toch van zeer voorname afkomst en zij hadden Mariëtte nooit vergeven, doch... het bloed kruipt waar het niet gaan kan.

En den volgenden morgen hield een rijtuig stil voor het armoedige huisje waarin Antoine Duvernet woonde... en de lang gescheiden broeder en zuster vonden elkaar.

'Wij gaan verhuizen,' juichte Antoine een week later tegen buurman Kwartel, 'raad u eens waarheen?'

'Ik weet 't al van je vader, ventje... naar Parijs en daar kom jij op 't conversatoor;' en buurman Kwartel vond dat hij dien naam al keurig uitsprak.

'Ja, heerlijk!' jubelde Antoine, 'en oom Max zal zorgen dat pa een mooien post krijgt als violist aan 'n opera.'

Het volgende jaar winter gaf de oude papa Duvernet weer een voorstelling, een benefice, doch ditmaal *de laatste.*

Hij kreeg een groenen krans, en hij bedankte buigend en nogmaals buigend. Dien krans kreeg hij echter alleen maar vijf minuten te leen, want deze moest weer bij een anderen tooneelspeler gebracht worden, die ook zijn benefice gaf. Een hand kwam achter de coulissen te voorschijn en een ruwe stem fluisterde: 'Hier dien krans! hier dan toch dien krans! hij moet weg...'

Oude Duvernet vloog naar 'de hand' en fluisterde: 'Och toe, nog *eventjes*, nog eventjes buigen er mee...'

Oude Duvernet was buitengewoon verontwaardigd over zoo'n behandeling.

En nu geeft hij geen benefices meer, want hij leeft als een heer van het geld, hem gestuurd door zijn kleinzoon Antoine, die reeds aanzienlijke bedragen verdient met het geven van concerten en wiens roem zich meer en meer verbreidt en waarover niemand zich meer verheugt dan de goede heer Donk.

En Adeline? Zij is de gelukkige gade van Onkel Max von Randorf, want Antoine had Onkel Max

verhaald wat die lieve dame voor hem gedaan had, en de baron had Antoine verhaald, dat de freule de oorzaak was geweest dat haar vader Antoine bij den kunstenaar gebracht had: zij wilde diens bescherming voor hem inroepen. En de kunstenaar heeft het gouden hart op prijs gesteld en niet het andere goud dat haar omringde en waar haar aanbidders alleen maar op letten. De illusies van luitenant B. en advocaat H. zijn in rook vervlogen.... mama von Hertenberg zegt dat haar dochter zich heeft gemésallieerd....

Zij is zeer verontwaardigd dat haar dochter bewerkt heeft dat de wensch is vervuld van dat bedelkind. Maar.... on ne peut pas contenter tout le monde et.... sa mère; la Fontaine vergeve ons dit laatste.

Hony soit qui mal y pense.

Bovenstaande spreuk zou ik wenschen ieder te mogen toeroepen, die, na het onderstaande verhaal gelezen te hebben, er minachtend de schouders of den neus voor optrekt, want hier past slechts: Practica es multiplex; luister maar.

Lady Montgommery, eene oude deftige dame, was, gedurende de burgeroorlogen van Engeland, vurig gehecht aan de zaak van den Pretendent; zij verborg zelfs langen tijd den ongelukkigen Karel Eduard onder haar dak. Op

PALEIS VAN KONING CHULALONGKORN I VAN SLAM, TE BANGKOK.

zekeren dag zat hij met haar te praten, toen plotseling eene patrouille Engelsche soldaten kwam opdagen, om het huis te doorzoeken. De kloekmoedige en eerwaardige dame verzocht toen terstond den prins, om zich onder haren hoepelrok te verbergen.

Hij ging vlak voor hare voeten liggen, waarop zij den breeden rok over hem uitspreidde en daarna de komst der soldaten kloekmoedig afwachtte. Toen nu de soldaten de kamer binnentraden, zagen zij in plaats van den gevluchten prins eene eerbiedwaardige dame, die hen op hunne vragen omtrent den prins slechts antwoordde op norschen toon: 'Doet uw plicht, mijne heeren, en doorzoekt mijn huis, maar wacht u eene oude vrouw te beleedigen, die, zooals ik, met den eenen voet in het graf staat; ik zou dan ook wel eens willen zien, of een man den lagen moed bezit een zwak schepsel te belagen.'

De bevelvoerende onderofficier verzekerde haar, dat haar rang, ouderdom en sekse zouden geëerbiedigd worden, daar men slechts het huis kwam doorzoeken en zij volstrekt geene bandieten waren. Natuurlijk werd de prins niet gevonden en de patrouille keerde onverrichterzake terug. Nauwelijks waren zij vertrokken, of de prins kwam uit zijne schuilplaats te voorschijn, zonder bevreesd te behoeven te zijn, weder verontrust te worden.

PETRUS.

Melodische klanken.

Wilt ge kinderen een groot plezier doen, maar hun ouders tot wanhoop brengen, geeft hun dan trommen, trompetten, harmonica's, fluiten of hoe die instrumenten meer mogen heeten, ten geschenke!

Dat zal dan een geblaas, een gepiep, een geweld, een lawaai zijn zonder einde! Gelukkig als zij, zooals de kinderen op onze plaat, tenminste een schuur of afgelegen kamer tot concertzaal kiezen; maar het liefst vergasten zij de bewoners van huiskamer of tuin met hun muziek. Het publiek, dat hier de muzikale verrichtingen van het jonge mensch met de trompet aanhoort, schijnt van zijn 'melodische klanken' een zeer verschillenden indruk te ontvangen.

Terwijl de eene helft van het auditorium in wanhoop de ooren sluit, luistert de andere er met al haar verstand naar. Zij heeft de handen gevouwen, haar lipjes zijn half geopend, zoo verzonken is zij in het heerlijke spel van haar oudsten broeder.

Wie heeft nu gelijk? Wie de ooren dichtstopt of die ze wijd openhoudt? Zoo gaat het altijd. Er zijn altijd menschen die het gekwaak van den kikvorsch eigenlijk hooger stellen dan den slag van den nachtegaal - maar niet ieder heeft den moed dat te bekennen.

Een huwelijksgeschenk. Met drie illustratiën.

'Ik wil je hebben! Ik wil je hebben! Ik wil! Ik wil! Ik wil!!'

Ik zie zijn donker gezicht nog, terwijl hij deze woorden sprak. Ik herinner mij nog hoe ik opmerkte hoe bleek zijn lippen waren toen hij tusschen zijn samengeperste tanden het uitsiste:

'Al moest -ik tegen honderd menschen vechten om jou - al moest ik een moord doen om je, zoo zal je toch de mijne worden. Ondanks jou liefde voor hem, ondanks jou haat tegen mij, ondanks al je tegenstand, je tranen, je gebeden, zal je van mij zijn, van mij, van mij alleen!'

Ik had Kenneth Moore

Ik paste hem op, tot hij weer gezond en sterk was.

altijd gekend, sedert dat ik een klein kind was. Hij had mij ook zoo lang altijd van zijn liefde gesproken. De menschen hielden ons voor verloofden, en Kenneth was zoo vol vertrouwen en zoo volhardend, dat, toen mijn moeder stierf en ik zonder een bloedverwant, zonder een enkelen vriend achterbleef om wien ik werkelijk gaf, ik beloofde eens zijn vrouw te zullen worden.

Maar dit was nauwelijks gebeurd of Philip Rutley kwam in het dorp en - en iedereen weet dat ik hem liefkreeg. Het scheen dat de Voorzienigheid Philip juist gezonden had, toen ik reeds een soort van halve toestemming had gegeven aan een man, dien ik niet kon beminnen en met wien ik nooit gelukkig had kunnen zijn.

Ik had van Kenneth afscheid genomen voor de tuinpoort en hij was heengegaan, half gek van vreugde dat ik eindelijk had toegegeven.

Het was een Zondagavond laat in November, zeer donker, zeer koud en zeer mistig. Hij had mij uit de kerk t'huisgebracht en hij hield mij bij de poort staande; ik was door en door verkleumd van koude en half verblind door den dikken riviermist; hij hield mijn hand in de zijne en wilde mij niet loslaten vóórdat ik beloofde hem te zullen trouwen.

Het huis was zeer eenzaam, sedert moeder stierf. De hoeve was geheel verkeerd gegaan, sedert vader gestorven was. Mijn beste vrienden rieden mij aan met Kenneth Moore te trouwen, en het geheele dorp beschouwde het reeds als een uitgemaakte zaak. Het was ook vreeselijk koud daar buiten aan de poort en - en - zoo gebeurde het dat ik er in toestemde.

Ik ging het huis in, even ongelukkig als Kenneth gelukkig was heengegaan. Ik haatte mijzelf omdat ik zoo zwak geweest was, en ik haatte Kenneth omdat ik hem niet kon beminnen.

De deur stond op een kier; ik ging naar binnen en wierp ze achter mij toe met zulk een geweld, dat de oude Hagar, die rheumatisch was en dien avond t'huis was gebleven om den mist, uit de keuken kwam om te zien wat er aan de hand was.

‘'t Is eindelijk bepaald,’ riep ik, hoed en mantel afwerpend, ‘ik zal mevrouw Kenneth Moore worden. Nu zijt ge tevreden.’

‘'t Is zoo 't beste - ik weet zeker dat het 't beste zal zijn,’ verklaarde de oude vrouw. ‘Maar lieve lieveling!’ voegde zij er bij toen ik in snikken uitbarstte, ‘hoe wil je nu dat ik tevreden zal zijn, als jij 't niet bent?’

Ik wilde er niet verder met haar over spreken. Waar diende het voor? Zij had het sedert lang vergeten hoe een meisjehart als het mijne hongert naar zijn waren levensgenoot, en hoe verschrikkelijk de gedachte is zichzelf te moeten geven aan een man, dien men niet liefheeft.

Hagar bood mij haar deelneming en avondeten, maar ik nam geen van beide aan en ging dadelijk naar bed, besloten mij in slaap te schreien, zooals andere meisjes in zulk een geval als het mijne zeker ook hadden gedaan.

Toen ik in mijn kamer trad met een brandende kaars in de hand, kraakte er iets verschrikkelijks tegen mijn venster - glas en kozijn versplinterden in duizend stukjes, en door den luchtstroom, die de kamer vervulde, ging mijn licht uit. Toen kwam er een krakend, brekend geluid van de takken van den ouden appelboom onder mijn venster; daarna een geschraap over de steenen van het venster en weer meer splinters glas en hout, de blinden braken van boven af, mijn toilettafel werd omgegooid - de spiegel viel in stukken op den grond en ik begreep dat er iemand in mijn kamer was gedrongen.

Op hetzelfde oogenblik werd de deur achter mij geopend en Hagar, doodsbleek en radeloos van angst, verscheen met een lamp in de hand.

Bij dat licht zag ik voor het eerst Philip Rut-

ley. Een goed gebouwde, knappe man, met heldere oogen en dicht gekruld blond haar; hij leek meer op een vroolijken knaap die zoo pas over den muur was geklauterd om zijn cricketbal te zoeken, dan op een indringer die in het huis van twee eenzame vrouwen brak, op zulk een angstwekkende manier. Mijn vrees maakte plaats voor verontwaardiging, toen ik merkte dat het een vreemdeling was, die met zoo weinig complimenten in mijn kamer drong; maar zijn eerste woorden -of liever de manier waarop hij ze uitsprak - ontwapenden mij.

‘Ik vraag u duizendmaal om verschooning. Zal alle schade betalen! 't Is maar mijn ballon!’

‘Groote gunst!’ riep Hagar uit.

Mijn nieuwsgierigheid was opgewekt. Ik ging naar het versplinterde raam.

‘Uw ballon? Is u in een ballon neergekomen. Waar is die?’

‘Heelhuids buiten,’ antwoordde de luchtreiziger troostend, ‘geen kwade nederdaling - in aanmerking genomen dien ellendigen mist. Dacht dat ik een halve mijl hoog in de lucht was. Maak de klep open om door de wolk te gaan en mijn positie te ontdekken. Viel tegen uw huis aan en anker in den appelboom. Heeft u menschen in huis, die mij kunnen helpen het gas er uit te krijgen?’

Wij haalden een paar van onze arbeiders en zij werkten zoo goed, dat omstreeks middernacht, ondanks de duisternis, wij het groote, lompe ding bij ons op het grasperk hadden liggen, slap en wel.

In plaats van het daar rustig te laten liggen en het daglicht af te wachten, om dan het schuitje gemakkelijker uit den appelboom te krijgen, waar het veilig geborgen was, moest Rutley ‘den boel in orde hebben’, en het gevolg daarvan was dat, terwijl hij in het schuitje stond, een tak plotseling afbrak en hij op den grond viel, zich zoo bezeerende, dat wij hem buiten kennis vonden toen wij toeschoten om hem te helpen. Wij droegen hem naar de huiskamer, en toen wij den dokter haalden om naar hem te zien, vond deze het 't best dat hij dien nacht bij ons zou blijven.

Hoe konden wij hem een nachtverblijf weigeren? De naaste herberg was een heel eind ver, en hoe kon hij worden vervoerd, tusschen menschen, die niets om hem zouden geven, terwijl de dokter verklaarde dat hij hoogst waarschijnlijk inwendig gekneusd was? Wij hielden hem dien nacht bij ons; ja, en weken later ook nog! Door Gods goedheid zal hij ook bij mij blijven het overige van mijn leven.

Het was dit onverwachte bezoek van Philip, en het gevoel dat tusschen ons ontstond toen ik hem oppaste totdat hij weer gezond en sterk was, dat aanleiding gaf tot mijn verklaring aan Kenneth Moore, die mij zoo antipathiek werd dat ik hem niet kon zien noch spreken, dat ik vrij wilde zijn van de belofte, welke hij mij dien avond vóór de tuinpoort had ontwrongen.

Zijn woede was vreeselijk om aan te zien. Hij zag dadelijk dat ik mijn hart aan een ander had gegeven, en raadde wie het zijn moest; want natuurlijk wist iedereen van onzen gast uit de wolken. Hij weigerde mij mijn woord terug te geven, en uitte zulke wilde bedreigingen tegen den armen Philip, dien hij nooit gezien had en die werkelijk toen nog van geen liefde tot mij gesproken had, dat ik mijn huwelijk met zijn mededinger verhaastte.

Een beleediging, die hij laag genoeg was Philip en mij toe te voegen, trof mij zoo diep, dat ik dadelijk naar Rutley ging om hem te vertellen, hoe boosaardige tongen zijn verblijf op de hoeve ten kwade wisten uit te leggen.

Toen ik den volgenden keer Kenneth Moore ontmoette, kwam ik van het stadhuis, leunend op den arm van mijn echtgenoot. Kenneth wist niet wat er gebeurd was, maar toen hij ons in het openbaar zoo zag wandelen, nam zijn gezicht een uitdrukking aan van zulk een boosheid, dat een groote vrees voor Philip in mij opkwam, en toen wij te zamen weer onder het dak waren, dat voortaan ons beiden zonder aanstoot kon bergen, had ik maar één gedachte, een vurig, wild verlangen - het voor altijd in het geheim te verlaten en geen voetstap achter te laten waardoor onze vijand ons kon nasporen.

Nu was het ook dat Philip mij vertelde hoe hij een onafhankelijk fortuin bezat, waardoor de wereld voor ons openlag om er een woonplaats te zoeken.

'Zoet als de uren zijn geweest, die ik hier doorbracht, kostbaar en heilig als dit kleine plekje op de wijde wereld mij altijd zal zijn,' zoo sprak mijn man, 'toch ben ik van plan je van hier weg te nemen en je vele mooie dingen te laten zien, waarvan je nooit gedroomd hebt. Wij willen je dierbaar oud huis niet verlaten, maar iemand vinden om er op te passen, en zien welk ander paradijs wij kunnen vinden om er onze levenslange wittebroodsweken door te brengen.'

Ik had Philip den naam van Kenneth Moore nog niet genoemd, en zoo dacht hij alleen aan een meisjesgril, toen ik antwoordde:

'Laat ons gaan, Philip, niemand mag weten waarheen, wij zelf niet eens! Laat de Hemel ons geleiden in de keuze van een woonplaats! Laten wij verdwijnen van dit dorp, alsof wij er nooit vertoefd hadden. Laat ons gaan en vergeten worden!'

Hij zag mij verbaasd aan, maar hernam schertsend:

'Het eenige middel, dat ik weet, om je wenschen volgens de letter uit te voeren, zou wezen een nachtelijk vertrek, zooals ik gekomen ben, en dat wil zeggen in de ballon.'

'Ja, Philip, ja!' riep ik gretig uit, 'in je ballon, vannacht in je ballon!'

Dien avond werd op een veld in de nabijheid der gasfabriek van Nettledene de ballon gevuld en het schuitje voorzien van levensmiddelen voor onzen tocht naar onbekende oorden. De groote zak slingerde en wuifde heen en weer in de sterke bries, die over de heuvels waaide, en het was met eenige moeite dat Philip en ik onze zitplaatsen innamen.

Alles was gereed toen Philip, het schuitje onderzoekend met een lantaarn, ontdekte dat een pakje doeken en shawls, die ik in gereedheid had gebracht, ontbrak.

'Houdt hem flink vast, jongens!' riep hij, 'ik moet nog even naar huis.'

En hij sprong uit het schuitje en verdween in de duisternis.

Het was griezelig daar alleen te zitten, met de ballon boven mijn hoofd zwaaiend, elke beweging dreigend mij uit het bootje, waarin ik zat, weg te stooten, de koorden, het netwerk, krakend en knarsend, en het geritsel der zijde sissend als een honderdtal slangen. Het was angstig om te denken hoe weinig er toe noodig was om mij eenzaam te doen opstijgen naar boven, en daar een onbestemde plaats in te nemen onder de sterren. Ik beken dat ik er zenuwachtig onder was, maar ik riep alleen de mannen, die het schuitje vasthielden, toe, op te passen en te zorgen dat ik niet zonder mijnheer Rutley in de hoogte ging. De woorden waren nauwelijks uit mijn mond, of een man, dien wij allen dachten dat hij was, stapte in het schuitje, en beval met schorre stem ons te laten gaan. Het bevel werd gehoorzaamd en de aarde scheen langzaam onder ons weg te vallen, toen de ballon opsteeg en door den wind wegdreef.

'Je hebt de doeken toch niet,' zeide ik tot mijn gezel. Hij keerde zich om en sloeg zijn armen om mij heen, en de stem van Kenneth Moore antwoordde mij:

'Nu heb ik je. Ik heb gezworen, dat ik je hebben wilde, en nu heb ik je eindelijk.'

In een oogenblik bemerkte ik, dat ik van mijn man werd weggestooten juist door dengene, dien ik had willen beproeven te ontsnappen. Ik greep het anker, dat bij de hand lag, en wierp het over boord. Het was vastgehecht aan een stevig touw, dat aan het schuitje was vastgemaakt, en aan de wilde kreten, die ik hoorde, begreep ik dat het niet te laat was om een ankerplaats te zoeken en redding te beproeven. De zwaar belaste ballon sleepte langs den grond, terwijl het ijzer in de richting van onze hoeve langs heggen en struiken haakte.

Hoe vurig bad ik dat de ballon weer tegen ons huis mocht stooten als dien dag met Philip, en dat hij in de nabijheid mocht zijn om mij te helpen.

Terwijl wij door de velden sleepten en het anker hier en daar een houvast kreeg, zoodat het schuitje over de aarde sleurde en ons beiden er haast uitwierp, hielden wij ons stevig vast aan het touwwerk; een oogenblik later werkte het anker zich weer los en de ballon rees opnieuw als een groote vogel opwaarts in de lucht.

Het was gedurende een van zulke buien toen de ballon zoodanig door den wind beheerscht werd, dat zij bijna horizontaal over den grond lag, dat ik Philip Rutley zag staan in de weide onder mij. Hij riep mij toe, terwijl het schuitje naar hem toekwam en ik mij vastklampte aan de touwen.

'Moed, liefste! Je bent geankerd. Houd flink vast! Je zult je niet bezeeren!'

Het schuitje kwam neer en sloeg hevig tegen den grond, hem bijna verpletterend. Terwijl het weer opwaarts ging, hield hij zich aan den rand vast en drukte het naar beneden, om hulp roepend.

Ik durfde mij niet loslaten, daar de ballon zoo woedend te keer ging; maar ik riep Philip toe dat Kenneth Moore getracht had mij te ontvoeren, en ik smeekte hem mij van dien man te redden.

Maar vóór ik mij verstaanbaar kon maken, wierp Kenneth, die tot nu toe zich ten wille van het lieve leven, evenals ik, aan de touwen had vastgeklampt, zich op Philip, die, om een stortvloed van woeste slagen af te weren, het schuitje liet gaan.

Daar kwam een hevige windvlaag opzetten, een geluid van iets dat scheurde; het schuitje ontsnapte uit Philip's handen en wij sleepten ons anker weer voort. De grond viel onder ons weg en mijn man was heen.

Ik gilde uit al mijn macht en maakte mij gereed mij er uit te werpen, toen wij weer de aarde bereikten; maar mijn roover, elk voorwerp ter hand nemend dat op den

bodem van het schuitje lag, slingerde met de woede van een dolleman alles wat er in lag - ballast, eetwaren, waterketel, kookmachine, alles zonder onderscheid - er uit.

Voor een oogenblik had dit ontladen van de ballon niet de uitwerking, die wij onderstelden, van ons in de lucht te laten opstijgen en ik vertrouwde dat Philip en de mannen, die ons met de gasvulling hadden geholpen, het anker zouden grijpen en ons naar beneden trekken; maar ter zijde ziende, bemerkte ik dat wij wegdreven en dat elke minuut onzen afstand van de aarde vermeerderde.

Wij snelden weg, de hemel wist alleen waarheen! Ik had de bescherming van mijn echtgenoot verloren en was in de macht gevallen van een man die mij schrik en haat inboezemde.

Weg dreven wij in de duisternis, hooger en hooger, sneller en sneller; en ik kroop half bewusteloos over den grond, terwijl Kenneth Moore zich over mij boog en zijn verschrikkelijke liefde in mijn oor fluisterde:

‘Minnie! Mijn Minnie! Waarom beproefde je valsch met mij te spelen? Kende je je ouden speelkameraad dan zoo slecht, om te denken dat hij je op zou geven? Dank je noodlot, meisje, je bent dien schurk nu kwijt, en juist de maatregelen die hij nam om je ongelukkig te maken, hebben mij in staat gesteld je te redden van hem en van je eigenzinnig zelf.’

Ik vergat dat hij Philip niet kende en niet wist dat ik dien morgen getrouwd was; en vol verontwaardiging dat hij zoo over mijn man sprak, beschuldigde ik hem op mijn beurt, dat hij trachtte mij te dooden. Hoe durfde hij zich met mij bemoeien? Hoe durfde hij kwaadspreken van een man, die duizend van zijn soort waard was - die mij niet vervolgd had mijn levenlang, die mij eerlijk en trouw beminde, en dien ik met mijn heele ziel liefhad?

Ik noemde Kenneth Moore een lafaard, een wreedaard, een ellendigen schurk, een eervergeten roover, en beval hem de ballon te laten nederdalen, mij naar huis terug te laten gaan, naar mijn eigen huis en naar Philip Rutley, die de eenige man was dien ik lief kon hebben in de wijde, wijde wereld.

‘Je bent heelemaal van streek, Minnie,’ antwoordde hij en sloot mij vast en stevig in zijn armen, terwijl de ballon hooger en hooger klom. ‘Je bent nu boos op mij, maar als je inziet, dat je de mijne bent voor altijd en mij niet kunt ontsnappen, dan zal je mij vergeven en mij dankbaar zijn - ja, en mij liefhebben omdat ik je zoo goed heb liefgehad.’

‘Nooit!’ riep ik, ‘nooit! Je bent een dief. Je hebt mij gestolen en ik haat je! Ik zal je altijd haten. Liever dan je te verdragen, zal ik de ballon neer doen vallen en wij zullen beiden verpletterd worden.’

Ik was zoo woedend op hem, dat ik het touw der veiligheidsklep, dat naast mij hing, vastgreep en er uit al mijn macht aan trok. Hij vatte mijn hand, maar ik wond het touw om mijn armen en beet van mij af, zoodat hij het niet van mij kon lostrekken. In de worsteling wierpen wij het schuitje haast omver. Ik gaf er niet om, ik zou er gaarne

Kenneth wierp zich plotseling op Philip.

uit zijn gevallen en mijn leven verloren hebben, nu ik Philip had verloren.

Toen haalde Kenneth een groot mes uit zijn zak en maakte het open. Ik lachte luid, want ik meende dat hij mij door angst tot onderwerping wilde dwingen. Maar spoedig zag ik wat hij van plan was te doen. Hij klom langs het touwwerk open sneed het touw door.

'Nu ben je overwonnen,' zeide hij, 'en wij zullen reizen naar het einde der wereld.'

Ik stond nu rechtop en zag hem aan, luisterde naar hem, sidderend van wanhoop; maar juist toen zijn triomfeerende woorden mij bereikten, zwaaide het schuitje naar den anderen kant, naar den kant van waar nog altijd het touw afhing met het anker - en ik zag de handen van een man op den rand, de handen, het hoofd en de schouders van een man, die het volgende oogenblik in het schuitje stond, terwijl ik mij nestelde in zijn armen: 'Philip Rutley, mijn engel, mijn man!'

Toen scheen het mij toe dat de ballon ineenstortte en dat alle dingen zich oplosten in een mist en dat ik weggeslingerd werd naar beneden - altijd naar beneden!

Hoelang ik zonder bewustzijn bleef, weet ik niet, maar het daglicht scheen toen ik mijn oogen opende. Het was doordringend koud - de sneeuw viel, en ofschoon ik. in Philip's armen lag met zijn jas over mij, terwijl hij in zijn hemdsmouwen zat en mij vasthield, rilde en beefde ik. Aan den anderen kant stond Kenneth Moore. Hij ook in zijn hemdsmouwen. Zijn jas was eveneens gebruikt om mij er mede te bedekken. Beide mannen bevroren om mijnentwil en ik was ondankbaar genoeg om nog te klappertanden.

Ik behoef niet te zeggen dat ik hun geen rust liet, vóór zij weer hun jassen hadden aangetrokken. Toen kropen wij op den bodem van het schuitje bij elkander om ons warm te houden. Ik schrikte een weinig terug van Kenneth, maar niet veel, want het was vriendelijk van hem - heel vriendelijk en edelmoedig - om die ontzettende koude voor mij te lijden. Wat mij verraste was, dat hij geen tegenwerpingen maakte toen ik in Philip's armen rustte, en Philip scheen er niets tegen te hebben dat hij zoo dicht bij mij school.

Maar Kenneth legde het mij uit.

‘Mijnheer Rutley heeft mij gezegd, dat je reeds zijn vrouw bent, Minnie. Is dat waar?’

Ik bevestigde het en vroeg hem vergiffenis, dat ik gekozen had volgens de stem van mijn hart.

‘Als dat zoo is,’ sprak hij, ‘heb ik weinig te vergeven, maar wel vergiffenis noodig. Had ik geweten, hoe de dingen stonden, dan zou ik te veel van je gehouden hebben, om je geluk, je leven

en het leven van den man, dien je boven mij verkiest, in gevaar te brengen.'

'Maar het gevaar is nu voorbij,' zeide ik, 'laten wij in het vervolg goede vrienden zijn!'

'Wij kunnen tenminste vrienden zijn,' antwoordde Kenneth, en ik ving een blik op van zekere geheimzinnige verstandhouding tusschen de beide mannen. De vraag, welke ik daarover had willen doen, werd uitgesteld door het verhaal van Philip over zijn aanwezigheid in de ballon - hoe, door in de lucht te springen toen het anker hem passeerde, hij het ijzer en het touw had gegrepen, en toen voet bij voet opklimmend, heen en weer zwaaiend in de duisternis, bereikte hij eindelijk de geheele lengte van het touw en kwam in het schuitje. Zoo'n dappere, sterke, beste Philip! En nog eens drong hij er op aan dat ik zijn jas zou aantrekken.

'De zon is op, Minnie, en zal spoedig onze beenderen verwarmen. Ik ga wat beweging maken. Mijn jas zal je zoo goeddoen.'

Was het niet zoo bitter koud geweest, dan hadden wij de grootsche schoonheid van onzen tocht door de heldere, klare lucht met de groote ballon boven ons hoofd kunnen genieten.

Philip trachtte onzen moed op te wekken door onze aandacht op al deze dingen te vestigen, maar Kenneth zeide weinig of niets, en zag er zoo terneergeslagen uit, dat ik, zijn gedachten wenschende af te leiden van zijn teleurstelling over mij, waaraan ik zijn treurigheid toeschreef, zonder nadenken uitflapte, dat ik van honger stierf en dus om mijn ontbijt vroeg.

Toen bleek het dat hij

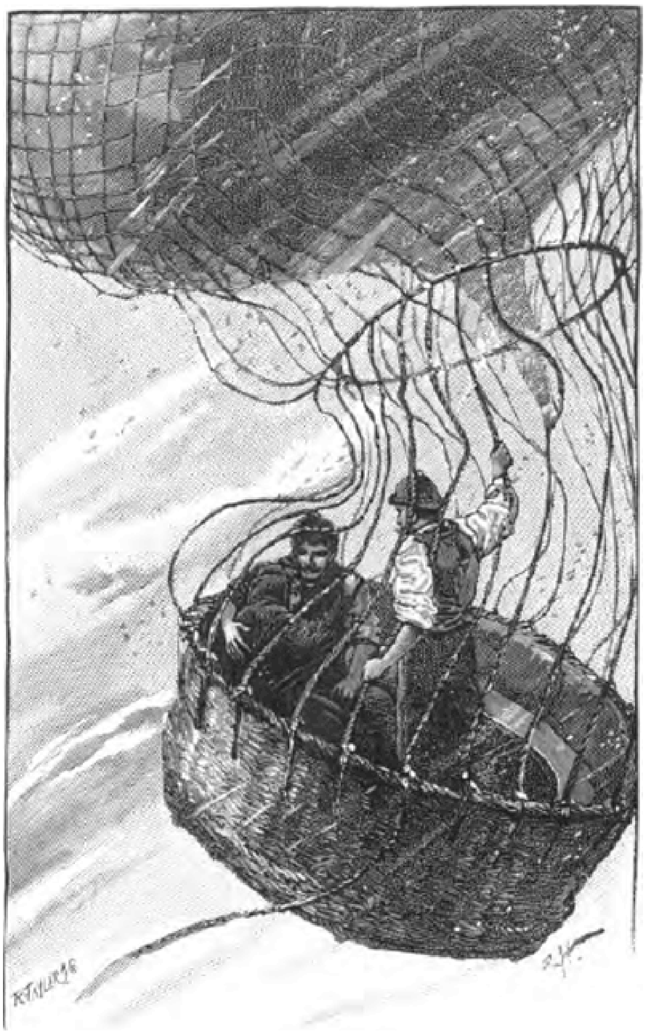

Ik lag in Philip's armen.

alle proviand, waarmede wij ons voor de reis voorzien hadden, uit het schuitje had geworpen.

De ontdekking nam den glimlach van Philip's gezicht weg.

'Je zult wat geduld moeten hebben, vrouwtje,' zeide hij; 'als wij een station of een herberg bereiken, zullen wij de buffethouders laten zien wat voor eetlust men hier boven krijgt.'

Toen vroeg ik hem waar wij heen gingen, waar wij waren en waarom wij niet nederdaalden, en dit bracht het feit aan het licht, dat Kenneth de werktuigen had weggeworpen, waardoor de luchtreizigers zich onderrichten over de plaats waar zij zich bevinden en de richting welke zij nemen.

Langen tijd hield Philip mij schertsend af van mijn vraag hoe wij weer op den vasten grond zouden komen, maar eindelijk kwam het uit dat het touw der veiligheidsklep afgesneden was en wij niet konden nederdalen, maar steeds hooger en hooger moesten stijgen, totdat eindelijk door de overgroote spanning der lucht de ballon breken moest.

'Een oogenblikje later,' zeide Philip met een harden, grimmigen lach, 'zullen wij weer op aarde terugkomen.'

Wij vonden het moeilijk van den tocht te genieten, nadat dit vooruitzicht ons duidelijk was geworden, en het gesprek wilde niet meer vlotten. De uren kropen langzaam voort en ook ons lijden door de koude nam steeds toe.

Eindelijk werkte Philip zich op tot een wanhopend besluit; wat het was wilde hij mij niet zeggen, maar mij teeder kussend het hij mij neerliggen en bedekte mijn hoofd met zijn jas. Toen trok hij zijn laarzen uit en daar kraakte en zwaaide het schuitje, en eensklaps was hij er uit verdwenen. Hij had gezegd, niet van onder zijn jas uit te kijken; maar hoe kon ik hem gehoorzamen? Ik keek uit en zag hem als een kat om de bolle buitenzijde van de ballon klimmen, zich met handen en voeten vastklampend aan het netwerk dat haar bedekte.

Toen hij klom sloeg de ballon door zijn gewicht over, tot zij recht boven hem was en hij zich nauwelijks aan de koorden kon vasthouden met zijn teenen en zijn vingers. Maar nog altijd kroop hij voort en de groote zijden zak zwaaide weg, als ergerde deze zich over zijn stoutmoedigheid en wilde hem verpletteren.

Eens begaf hem zijn voetsteun en hij viel in zijn volle lengte neer, alleen zijn handgreep in de dunne koorden behoudend, die zijn vingers haast in tweeën sneden door het volle gewicht van zijn lichaam. Ik dacht dat hij gevallen was, dat ik hem voor altijd verloren had. Het scheen mij onmogelijk toe dat hij zich vast kon blijven houden, en zelfs als hij dit deed, dat dan het netwerk moest toegeven.

Het zakte neer, waar hij het vasthield, in een zakvorm en vermeerderde zijn afstand van de ballon, zoodat hij die nu met zijn voeten kon bereiken, ofschoon hij zijn lichaam optrok en menige wanhopige poging deed om er aan te komen. Maar terwijl ik hem in doodsangst zag, wanhopend in mijn machteloosheid om hem te helpen, bereikte de ballon langzamerhand weer haar loodrechte positie, en juist toen Philip uitgeput scheen, greep zijn voet het netwerk, en met zijn armen door de mazen geslagen en

daar in- en uitgestoken voor de zekerheid, zag ik mijn man opnieuw in betrekkelijke veiligheid.

Ik keerde mij om, ten einde mijn opgekropte gevoelens tegen Kenneth uit te storten, maar hij was niet meer in het schuitje - alleen zijn laarzen. Hij had Philip's gevaar gezien en klom aan de andere zijde van de ballon om het evenwicht te herstellen.

Maar nu speelde hun het booze ding een andere poets; het legde zich langzaam aan een kant onder het gewicht van de twee mannen, die nu aan weerszijden van de bolvormig gespannen zijde hingen. Dit was voor beiden zeer gévaarlijk, maar de verandering van houding gaf hun een weinig rust en Philip gaf zijn aanwijzingen aan Kenneth om langzaam terug te keeren naar het schuitje, terwijl hij (Philip) naar den top van de ballon zou klimmen. Het was nu mijn werk om hen tegen elkander te doen balanceeren. Dit deed ik door de richting van de ballon te bestudeeren en Kenneth te zeggen zich links of rechts te bewegen, zooals ik het noodig oordeelde.

Het was zeer moeilijk voor ons allen. De groote zijden machine bobbelde zeer grillig heen en weer, somtijds met een plotselingen keer, die ons allen verraste en ons uit onze plaatsen dreigde te stooten, wanneer wij ons niet vastgeklampt hadden aan het touwwerk.

Eindelijk riep Philip uit:

‘Maak je klaar om in het schuitje te springen!’

‘Ik ben klaar,’ riep Kenneth.

‘Nu, ga dan!’ klonk het van Philip, ‘'t gaat gemakkelijk! Ferm! Haast je niet! Spring midden in de schuit, allebei en houdt je heel stil!’ Wij deden zooals hij ons zeide, en toen Kenneth weer bij mij was, hoorden wij een flauwen juichkreet van boven en de boodschap:

‘Veilig boven op de ballon!’

‘Kijk, Minnie, zie!’ riep Kenneth, en op een groote wolk zagen wij de schaduw van onze ballon, met een gedaante op den top zittend, die niemand anders kon zijn dan Philip Rutley.

‘Pas op, liefste! pas op!’ smeekte ik hem.

‘Ik ben hier best, zoolang als je beidjes daar rustig blijft,’ riep hij; maar het was zoo niet.

Nadat hij daar omstreeks tien minuten geweest was, trachtend de veiligheidsklep in orde te brengen, zoodat wij die uit het schuitje konden behandelen, kwam er een windvlaag en wierp de ballon geheel en al omver.

In een oogenblik was de geheele vorm van het monster veranderd in een ruwe gelijkenis met de ridderorde van het Gouden Vlies - het schuitje met Kenneth en mij er in aan den eenen kant, en Philip Rutley aan den anderen kant hangend, de groote gaszak in het midden, als het lichaam van het schaap van Colchis.

En nu draaide de ballon rond en rond, als ware zij vastbesloten zich los te wringen uit Philip's greep, maar hij hield zich als elke dappere man het altijd doet wanneer hij staat tusschen strijden of sterven.

Ik sidder nog als ik denk aan de ontzettende moeite die het hem kostte terug te keeren. Het is niet noodig het nog te verhalen. Verscheidene malen dacht ik dat beide mannen het leven moesten verliezen en ik bestemd was deze vreeselijke reis alleen af te leggen, maar eindelijk kon ik mijn armen slaan om Philip's hals en God danken, dat hij mij was teruggeschonken.

Ik denk niet dat ik de helft mijner dankbaarheid geuit heb aan den armen Kenneth, die toch zoo dapper en edelmoedig geholpen had om ons te redden.

Ik wilde dat ik meer had gezegd als ik op dien tijd terugzie. Maar mijn liefde voor Philip maakte mij voor al het andere blind.

Philip was dood-op en zeer ontevreden over den uitslag zijner pogingen; maar spoedig begon hij alles van den besten kant te beschouwen, zooals zijn gewoonte was.

‘Ik ben een zelfzuchtige suffer, Minnie!’ zeide hij; ‘al het goede, dat ik gedaan heb, komt er op neer dat ik je heb angstig gemaakt en mijzelf heerlijk warm.’

‘Wat, heb je niets aan de klep gedaan?’

‘Had geen tijd! Neen, Moore en ik moeten probeeren er van binnen aan te komen, ofschoon uit hetgeen ik gezien heb, vóórdat ik naar boven ging, dit mij onmogelijk toescheen!’

‘Maar wij gaan naar beneden!’

‘Wat?’

‘Snel naar beneden! Zie eens hoe gauw wij in de ballon die wolk doortrekken.’

Terwijl hij sprak, werden wij in een dikken mist gehuld, die ons door en door natmaakte, alsof wij in het water gedompeld waren. Toen werd plotseling het schuitje gevuld door dwarrelende sneeuw - dikke massa's vlokken bedekten ons, zoodat wij elkander niet meer zien konden, verstikten ons, zoodat wij nauwelijks konden spreken of ademen.

En de koude, de koude! Zij sneed ons als met messen; zij sloeg het leven uit ons als met hamers.

De plotselinge, overstelpende angst sloeg ons met stomheid. Wij konden ons alleen aan elkander vastklemmen en bidden.

Het was duidelijk dat er een scheur in de zijde moest zijn, een groote zelfs, veroorzaakt hoogstwaarschijnlijk door het klimmen der mannen, een scheur, die elk oogenblik wijder kon worden en de ballon in flarden verscheuren.

Wij werden voortgezweept in een wilden sneeuwstorm, waarvan alleen de kracht het noodlot, dat ons zeker opwachtte, kon tegenhouden. Waar zouden wij vallen? De aarde beneden ons scheen zoo nabij en tastbaar; toch konden wij niet het minste, dat zich daarop bevond, onderscheiden.

Maar wij vielen steeds lager en lager, totdat onze oogen ons allen tegelijk inlichtten en wij te zamen uitriepen:

‘Wij vallen in de zee!’

Ja, daar was zij onder ons, razend en bruisend als een woedend roofdier. Wij zouden verdrinken, wij moesten verdrinken! Daar was geen hoop, niet de minste.

Daar kwamen wij langzaam tegen het water aan. Het schuim op den top van een waterberg drong door het vlechtwerk van ons schuitje, maar daar droeg de orkaan ons weer verder op haar woeste vleugels, en - ja, hij voerde ons mee naar de kust.

Wij zagen de kustlijn, de hooge, roode klippen,

zagen de wreede rotsen aan hun voet! Vreeselijk! beter in het water vallen en verdrinken, als wij toch moesten sterven!

De ballon vloog over de onstuimige zee, de sneeuw en het zeeschuim maakten alles rondom ons onherkenbaar en wij werden voortgeduwd in de richting van de torenhooge rotsenrij, waartegen wij zeker zouden verpletterd worden. De ballon dook omlaag als een woedende stier, toen plotseling, twaalf voet van de rots, een schrille kreet van Kenneth weerklonk en wij opwaarts schoten, bijna tot aan den vooruitstekenden kam der rotsen.

Bijna - niet geheel - genoeg om den dood te ontsnappen; maar het schuitje, dat tegen den rand stiet, slingerde Philip en mij, die elkander vast omklemd hielden, op de sneeuwvlakte neer. Wij stonden ongedeerd op en bevonden dat wij alleen waren. Wat was er geworden van onzen kameraad, van den man, die mij zoo innig had liefgehad en dien ik verstooten had? Zijn lijk, een vormlooze klomp, werd later door eenige visschers gevonden op de rotskust.

Ik stond verslagen in een bijgebouw van een kleine herberg, die ons een schuilplaats verleende en waar zij het arme, vermorzelde lichaam hadden gebracht, en ik schreide er bij, zooals het daar lag, bedekt door een stuk zeildoek.

Mijn man stond naast mij, en zijn stem klonk bevend en gebroken toen hij mij zeide:

'Minnie, ik geloof dat wij naast God gered zijn door Kenneth Moore. Hoorde je dien schreeuw niet van hem, toen wij op het punt waren tegen de rotsen verpletterd te worden?'

'Ja, Philip,' antwoordde ik snikkend, 'en ik miste hem eensklaps toen de ballon steeg.'

'Hoorde je de woorden van dien afscheidskreet?'

'Ja, o ja! Hij zeide: Een huwelijksgeschenk, Minnie! Een huwelijksgeschenk!'

'En toen?'

'Liet hij ons alleen!'

Amateur photographie.

Onder de stokpaardjes van onzen aan dit artikel zoo rijken tijd, bekleedt de lust tot photographeeren een ruime plaats. Wat vroeger slechts door enkelen werd verricht, is thans als het ware gemeen eigendom geworden van iedereen. Men heeft photographeertoestellen zooals vroeger verfdoozen; de tijd is niet ver meer af, dat kinderen met evenveel gemak zullen gaan photographeeren als zij vroeger krabbels maakten op deuren en muren. Zoover zijn de kinderen op onze gravure nog niet; Sint-Nicolaas heeft hun zulk een toestel nog niet gebracht. Zij behelpen zich dus voorloopig maar, en ieder moet erkennen dat de machine, door den kleinen baas opgezet, alleraardigst is verzonnen.

Dat kereltje belooft veel voor de toekomst; een stoel en stoof, een pijp, een doek over zijn hoofd, het lijkt in de verte als twee druppels water op een photographisch toestel; het kleine meisje is dan ook vast overtuigd van de handigheid van haar broertje. De kleine krullekop heeft zoo waar een p o s e aangenomen, een aardige lieve pose, met bloemen in de eene hand, de andere op de borst gedrukt.

Wat voor illusiën maakt zij zich al over het portret, dat de knappe photograaf, dien zij geheel vertrouwt, haar straks vertoonen zal! Natuurlijk loopt het nu op teleurstelling

uit, maar later, wie weet hoe de jonge kunstenaar op zijn bloote voetjes met een heusch photographie-toestel eens meesterstukken zal voortbrengen!

Marie Antoinette.
Een levensbeeld.
16 October 1793-1893.

I.

Op een schoonen Aprilmorgen van het jaar 1770 was geheel Weenen in beweging; alles verdrong zich om een reisstoet, die den Hofburg verliet. De goede, trouwe Weeners, die het lief en leed hunner vorsten steeds zoo gaarne deelden, wilden voor het laatst nog een blik werpen op een der dochters hunner geliefde Keizerin, die thans haar moeder, broeders en zusters, haar geboortestad en land ging verlaten, om een schitterende toekomst tegemoet te gaan.

Tenminste zoo leek het op dezen helderen morgen ieder toe, die het jonge meisje een vaarwel kwam toeroepen, dat - zij allen voelden dit - voor eeuwig zoude zijn.

Hoe jong zij ook nog was - veertien en een half jaar - was de Aartshertogin Maria Antonia de lieveling van het Weener volk; zij was dan ook een 'Wienerin' van het hoofd tot de voeten, het vurige zuidelijke bloed stroomde in haar aderen en maakte haar levenslustig, begeerig naar vreugde, licht, genot, maar tevens stemde het haar jonge hartje vriendelijk, goed, medelijdend. Geen trots kende zij op haar hooge afkomst, zij was voor ieder even hartelijk en lieftallig, uit haar blauwe oogen straalde een dorst naar liefde, naar vreugde en geluk; een kleinigheid deed haar treuren, maar ook jubelen en zingen kon zij om een straaltje vroolijken zonneschijn. En dat kind was nu door de wreede staatkunde opgeëischt als een onderpand van vrede tusschen twee groote staten; voor het eerst sedert eeuwen was Frankrijk aan Oostenrijk een Koningsbruid komen vragen, en het oog der staatslieden was gevallen op de schoonste en aanvalligste der vele prinsessen, die op den Keizerburcht als het ware een bloemenkrans vormden rondom haar strenge en toch zoo liefdevolle moeder, de groote Maria Theresia.

Men had de eer te groot gevonden om haar te kunnen weigeren. Maria Antonia werd Marie Antoinette; zij had Fransche meesters gekregen,

moest Fransche muziek, Fransche literatuur en Fransche taal aanleeren; vlug en geestig als zij was deed zij haar meesters eer aan; zij had geen moeite Française te worden, en vond het vooruitzicht eens koningin van Frankrijk te zijn, schoon en verleidelijk, zoolang het onverbiddelijke klokje van scheiden niet sloeg.

Maar dezen morgen had het geslagen, en nu eerst viel het zware gewicht eener onzekere toekomst, het afscheid van zooveel dierbaars, als lood op haar kinderlijke ziel; ach! zij was nog zoo bitter jong, het arme prinsesje, zij had nog zoozeer de lessen eener moeder, maar ook haar liefkoozingen noodig; hier omringde haar niets dan liefde - wat zou zij daar vinden?

En toen de zware hofkoets, waarin het Aartshertoginnetje, of zooals zij eigenlijk nu reeds heette, de jonge Dauphine zat, door de poorten reed, toen zag het goede Weenervolk een gezichtje, nat van tranen, dat nog trachtte hen toe te lachen en een vaarwel te knikken; en allen barstten in tranen en snikken los, en als uit één mond riepen zij, plotseling als bevangen door een onverklaarbaren angst en instinctmatige vrees voor de toekomst, uit:

'Blijf hier, verlaat ons niet!'

Maar de politiek hield de teugels van de paarden, die de kleine bruid moesten wegvoeren te midden eener trouwe, welmeenende bevolking. Zoolang zij kon, groette zij de onderdanen harer moeder, de huizen en straten der oude, lieve stad, de wateren van den Donau en eindelijk, eindelijk, toen zij alles achter zich had gelaten, verborg zij het hoofdje in de kussens van het rijtuig en schreide wanhopend.

II.

De indrukken van de reis verdreven bij het kind spoedig de bittere, hartverscheurende smart van het scheiden; overal werd zij met de grootste eerbewijzingen ontvangen, omdat zij de dochter der keizerin, de bruid van den Franschen kroonprins was, overal won zij de harten door haar bevallige, vriendelijke schoonheid.

In Straatsburg had de overgave der Dauphine aan de Franschen plaats; daar trokken zich de Oostenrijkers terug, opdat de aanstaande koningin van Frankrijk geheel en al aan haar nieuw land zou toebehooren.

Op een eiland midden in den Rhijn, door bruggen met de beide oevers verbonden, was een koepel opgericht, waar het afscheid zou genomen worden.

De jonge Goethe, die toen aan de Straatsburger Hoogeschool studeerde, had gelegenheid het gebouwtje van binnen te zien, en hij verontwaardigde zich over de schilderijen, waarmede de Franschen de wanden der zaal versierd hadden, bestemd om de vorstelijke bruid te ontvangen.

Het waren Gobelintapijten, die de geschiedenis van Jason en Creüsa voorstelden, de ongelukkigste bruiloft waarvan de Mythologie gewaagt; aan den eenen kant van den troon zag men de met den wreedsten dood worstelende bruid, omringd door haar jammerende speelgenooten.

Zooals men weet, had Creüsa zich gehuld in den sluier, haar door Jason's verlaten gade Medea ten geschenke aangeboden, en deze sluier, gedoopt in drakenbloed, verschroeide haar geheel - ter rechterzijde staarde Jason vol ontzetting op zijne door de eigen moeder vermoorde kinderen, die zelf als een juichende Furie, in haar door een draak getrokken wagen, in de lucht opsteeg; de staart van het ondier kronkelde

zich uit het fluweel dat den troon bedekte, als verborg zich onder al die heerlijkheid een afschuwelijk, onheilbrengend spooksel.

‘Wat!’ roept Goethe vol toorn uit, ‘is het geoorloofd een jonge vorstin zoo onbezonnen de afbeelding voor oogen te stellen van de vreeselijkste bruiloft, die er misschien ooit plaats had, op het oogenblik dat zij de eerste schrede zet in haar nieuw land? Is er dan onder de Fransche architecten, decorateurs, behangers niet een mensch die begrijpt dat beelden op zin en gevoel werken, dat zij indrukken achterlaten en voorgevoelens opwekken? Schijnt het niet, alsof men deze schoone en naar men zegt levenslustige dame, het afgrijselijkste spooksel tot aan de grenzen tegemoet zendt?’

Zoo waren dus de eerste tafereelen, waarop Marie Antoinette's oog rustte toen zij haar nieuw land betrad, ware schrikbeelden. Geen wonder dat een geheimzinnige, onoverwinbare afkeer voor haar toekomstig levenslot haar bezielde; zij wierp zich in de armen harer hofdames en snikkend smeekte zij:

‘Laat mij teruggaan! Ik wil niet verder.’ Hartroerend klonk haar kinderlijke smart, maar het lot was onverbiddelijk, het vonnis onherroepelijk.

Bij volmacht aan den Dauphin getrouwd, behoorde de Aartshertogin voortaan aan Frankrijk en aan hem, en met bloedend hart deed Oostenrijk afstand van zijn schoonste, beminnelijkste prinses, overtuigd echter dat niets dan geluk en eer haar wachtte in het nieuwe land; het zag niets dan de schitterendste kroon der Christenheid haar voorhoofd versieren en niemand begreep dat die wanhopige tranen en smeekbeden niets anders waren dan de onbewuste smartkreet van een jong gemoed, dat van het levenliefde en geluk eischte en in de toekomst niets anders voorzag dan haat, bitterheid, naamloos lijden en - eindelijk - het schavot.

III.

In Compiègne ontmoette Marie Antoinette voor het eerst den man aan wien haar jong leven reeds geketend was, wiens droevig lot zij zou deelen na eerst de lippen te hebben gezet aan den beker vol bedwelmend genot, dien hij haar bood.

Het schitterende Fransche hof kwam de Dauphine tegemoet; aan het hoofd ging de koning, Lodewijk XV, de Welbeminde genoemd eenmaal, voordat zijn misdadige uitspattingen en dolle geldverteringen hem het hart van zijn volk hadden doen verliezen; een echt vorstelijke gestalte met een schoon, maar vermoeid, blasé gelaat. Hem omringden de drie prinsen, zijn kleinzonen, zijn dochters, verwelkte schoonheden, die in de schaduw van het hof eentonige dagen sleten, de prinsen en prinsessen, hertogen en hertoginnen, de maarschalken en prinsen van Frankrijk, hovelingen en hofdames, onder haar de eigenlijke

koningin van Frankrijk, de schaamtelooze Dubarry.

Toen de koning zijn nieuwe kleindochter zag naderen, gleed een glans van vreugde over zijn verslapte trekken; hij monsterde haar nog niet geheel gevormde, maar reeds zoo rijzige gestalte, haar gang 'van een godin, zwevend over de wolken', de wijze waarop zij het hoofd droeg, met kennersoog, en erkende in stilte dat zij behoorde tot het ras, waarvan men koninginnen maakt. Wie weet of hij in dat ondeelbare oogenblik zich den dag niet herinnerde toen

AMATEUR-PHOTOGRAPHIE. Naar K. Muschler. (Zie blz. 263.)

hij zijn zeven jaren oudere bruid, de Poolsche prinses Maria Lecscynska, ontving en of hij toen niet dacht: 'Als mijn gemalin even schoon en aantrekkelijk was geweest als dit kind - of ik zelf geen gelukkiger mensch en waardiger koning ware geweest?'

Zij boog zich voor haar nieuwen grootvader en meester en wilde hem knielend de hand kussen, maar hij voorkwam haar, sloot haar in zijn armen en zeide haar hartelijk welkom. Toen nam hij den Dauphin bij de hand en stelde hem de toekomstige gezellin van zijn leven en van zijn lijden voor.

Louis was in alles het tegenbeeld zijner jonge bruid; nauwelijks vijftien jaar oud, onderscheidde hij zich reeds door groote gezetheid, iets logs en plomps; van zijn moeder, een Saksische prinses, had hij veel goedheid maar geen bevalligheid geërfd.

De Fransche gratie der Bourbons was geheel aan zijn jongeren broeder Charles van Artois ten deel gevallen; hoe jong ook was deze reeds het evenbeeld van zijn grootvader in het goede en het kwade! Zijn jonge, begeerige oogen verslonden de liefelijke verschijning zijner schoonzuster, die van den stijven, dikken Louis nauwelijks een welkomstkus ontving.

Wat moet er in dit jonge kinderhart zijn omgegaan, toen zij voor het eerst den man, die haar toekomst vertegenwoordigde; in de oogen zag?

In de brieven aan haar moeder glijdt zij vluchtig over deze indrukken heen en zegt kort maar veelbeteekenend:

'De Dauphin gelijkt sprekend op het portret, dat mij van hem gezonden is.'

't Is alles; zoo jong nog heeft zij reeds zwijgen

geleerd, nog vóórdat zij de school des lijdens betrad.

Louis was werkelijk niet ingenomen met de hem opgedrongen bruid; hij hield niet van Oostenrijk en van de partij, die in een verbond met dat land Frankrijks heil zocht; daarbij hadden de ergerlijke voorbeelden van het zedelooze, diep gezonken hof op hem een geheel tegenovergestelden indruk gemaakt, zij hadden hem een walg doen opvatten tegen de ondeugd, die hier zoo schaamteloos werd te pronk gesteld. Van zijn brave ouders had hij de zucht tot een stil huiselijk leven, tot een regelmatig gedrag overgenomen; de onschuldigste liefde scheen hem nog niet rein genoeg, hij ergerde zich over de ongepaste spotternijen van zijn broeders, den pedanten Xavier van Provence en den joligen Artois; hij wist dat allen zich over hem en zijn verlegenheid vroolijk maakten, dat zij over de wijze, waarop hij zijn bruid begroette, zouden schertsen en lachen, en dit maakte hem nog linkscher en meer teruggetrokken.

Noch haar schoonheid, noch haar jeugd en hulpeloosheid, maakten indruk op hem; hij zag niets in haar dan de vreemdeling, de Oostenrijksche. Misschien hinderde het hem zelfs te hooren hoe zij in een oogwenk alle harten betooverde, alle oogen bekoorde door haar schitterende verschijning; hij had haar zeker eenvoudiger, minder elegant, minder vorstelijk gewenscht, een eenvoudig prinsesje als zijn moeder, geen trotsch keizerskind, dat hem nog onbeholpener, nog onbevalliger deed schijnen.

De feesten volgden op de feesten; het volk juichte, de Franschen, die zoo licht zich door het uiterlijke laten bekoren, vonden geen woorden om de schoonheid en beminnelijkheid der jonge Dauphine te prijzen, alles verdrong zich om de toekomstige koningin, het scheen of men nu van den ouden wellustigen koning nog meer walgde dan voorheen, of men met zijn wenschen den tijd wilde vooruitloopen, waarop met dit jonge paar, dat te zamen nog geen dertig jaren telde, deugd, onschuld, jeugd en schoonheid weer den leliëntroon zou bestijgen.

Maar toen viel op den schoonen Meimorgen van dat geluk en die vreugde een zware schaduw; tallooze menschenlevens gingen verloren in het gedrang bij de feesten ter eere van het huwelijk gegeven. Velen werden er verminkt, voor altijd, en onder de jubeltonen die Marie Antoinette begroetten bij haar intrede in de hoofdstad, vermengden zich de wanhoopskreten der ongelukkigen, die vermorzeld werden onder de wielen der rijtuigen en de hoeven der paarden, en de bittere klachten der overgeblevenen. Overal waar zich het jonge, schoone vorstenkind vertoonde, schenen dood, smart en pijn haar te begroeten, Op den dag van haar geboorte werd Lissabon verwoest, op den dag van haar huwelijk ging het jubelende, feestvierende Parijs plotseling over in diepen rouw.

IV.

Marie Antoinette als Dauphine!

Volgens strenge zedemeesters en onbarmhartige wijsgeeren, begon zij reeds in de eerste jaren van haar huwelijk de zaden te strooien van de boomen, die eenmaal zulke verderfelijke vruchten voor haar zouden dragen.

Zij was lichtzinnig, onbedachtzaam, genotziek; zij bleef 'Wienerin', een luchtig zieltje, zonder zorg, dat lachte met de etiquette, spotte met oude gebruiken, voor geen rede vatbaar scheen; er is veel waars in hun woorden. De Dauphine was geen

stemmige, bedaarde, jonge vorstin; zij hield in Versailles, in Fontainebleau of Compiègne evenveel van vroolijkheid, van licht en geluk, als in Weenen; zij haatte dwang en stijfheid, zooals zij die altijd had gehaat en zooals zelfs haar strenge moeder, te midden van haar gemoedelijk volk, ze ook haatte; maar wie zal er haar hard om durven vallen, als men in aanmerking neemt dat zij een kind was van veertien jaar, een onervaren, verlaten kind, een kind dat liefdevolle leiding noodig had en hier door niets omringd werd dan door wellustigen, jaloerschen, kwaadwilligen, spionnen; een kind, dorstend naar sympathie, naar steun, en die ze nergens vond, zelfs daar niet waar zij het volste recht had ze te verwachten.

Men stelle zich voor een meisje uit zijn eigen omgeving, veertien jaar oud, mooi, gevierd, gevleid, getrouwd en - verwaarloosd door haar man, daarbij aanhankelijk en liefhebbend van aard, vol levenslust en dartelheid, en omringe dat kind door alle hartstochten, die in een hof woeden, een hof, waarvan Dubarry feitelijk koningin was; en wie kan er dan nog over verwonderd zijn, dat zulk een kind fouten, vergissingen, misstappen beging? Maar toch - dit wordt hoe langer hoe meer een historische zekerheid - rein en trouw blijft zij ondanks alles aan haar huwelijkseed!

De ijskorst om het hart van den Dauphin wilde maar niet smelten; hij zag haar nog steeds met zeker wantrouwen aan, haar vroolijkheid en gemak van bewegingen maakten hem norscher, schier nog meer verlegen met zijn eigen figuur, hij zou haar willen naderen, maar hij durfde niet, hij verbeeldde zich dat zij hem bespotte, zich over hem vroolijk maakte. Marie Antoinette was te fier, te kinderachtig misschien nog, om hem meer dan halverwege tegemoet te komen, en zoo bleef tusschen het jonge paar een koelheid heerschen, die den koning met onrust vervulde, de hovelingen tot spot opwekte.

De tantes van den Dauphin, oude juffers van stijve vroomheid en dommen trots, schudden het hoofd over den levenslust van het jonge nichtje; een harer, Victoire, voelde zich door zooveel frissche jeugd aangetrokken en behandelde haar met liefdevolle voorkomendheid. Marie Antoinette voelde behoefte zich bij haar aan te sluiten, maar de oudere zuster, Adelaide, waarschuwde Victoire tegen die familiariteit, en de bloem der vriendschap tusschen de oudere tante en het kind werd in den knop verstikt. Toen trachtte zij zich te hechten aan haar beide schoonzusters, de gravinnen van Provence en Artois, twee Savoyaardsche prinsessen, jong en pas getrouwd als zij; doch ook deze trokken zich terug.

Marie Antoinette was in alles haar meerdere, in schoonheid, bevalligheid, geest; en eens zou zij haar koningin zijn. Zij hulden zich nu in een soort van trotsche deugd, die de Dauphine ijdel en onbeduidend naast haar moest doen schijnen.

Van de beide zusters van haar echtgenoot, Marie Clothilde en Elisabeth, huwde de eerste reeds spoe-

dig met den erfprins van Savoye; Elisabeth, die eerst haar trouwe vriendin en lijdensgezellin zou worden, was toen nog niets dan een lastig, driftig kind. Haar zwagers zagen haar met geheel verschillende oogen aan, Provence spotziek en min of meer minachtend, Artois daarentegen vol bewondering en broederlijke genegenheid. Hij was de eenige met wien zij lachen en schertsen kon, die in het vreemde hof haar als zuster behandelde. Geen wonder dat zij vriendschap met hem sloot, een vriendschap die vele tongen in beweging bracht, vele hoofden deed schudden.

Ook Dubarry trachtte zich bij de jonge Dauphine in te dringen, maar ondanks de lessen van voorzichtigheid, haar zelfs door haar vrome, deugdzame moeder medegegeven, behandelde Marie Antoinette haar met een koelheid en hooghartigheid, welke de keizersdochter zoo zelden, maar dan ook zoo goed wist aan te nemen. Ook dit was een onvergeeflijke fout, die weder een geheele partij tegen haar innam. Zoo vervolgde Marie Antoinette in alles een boos Noodlot, haar deugden en gebreken deden haar beide evenveel schade aan. Steeds eenzamer werd haar positie, steeds leeger haar hart; de droom van een huwelijksgeluk, zooals zij dat van haar ouders had gezien, dreigde nooit te worden verwezenlijkt. Om haar heen fluisterden de vijanden en intrigeerden de partijen; de gezant van Oostenrijk bespiedde al haar daden, legde elk harer woorden en handelingen onder het vergrootglas en zond er het verslag van naar Weenen. Haar moeder Maria Theresia schreef haar dochter brieven vol raadgevingen van hooge wijsheid, die zij gewoonlijk met eerbied, soms met ongeduld aanhoorde en die misschien een geest van verzet in haar wakker riepen, hoogst verkeerd, maar ach! zoo natuurlijk in een jong meisje, een kind haast als zij nog was.

Zij schuwde haar eigen gedachten, zij wilde vergeten hoe verlaten zij daar stond, hoe weinig liefde en teedere zorg haar omringde, en toch haar ziel dorstte naar de omhelzing van een echtgenoot, naar de kussen van een kind, naar de vriendelijke woorden eener moeder, naar het vertrouwelijke gesprek met een zuster; en daarom zocht zij zich te verdooven en te bedwelmen, zij lachte en speelde, maar niemand zag hoe die lach slechts diende om haar tranen te verbergen, dat spel om haar leed te verstrooien.

V.

'De koning is dood, leve de koning!'

Lodewijk XV verliet den troon, dien hij als onschuldig vijfjarig kind betreden had, als afgeleefde, zestigjarige grijsaard, bijna door niemand betreurd, alleen verzorgd door zijn veronachtzaamde dochters, voor wie hij een goedhartig maar onverschillig vader was geweest, gevlucht door de deelgenooten van zijn schandelijke vermaken, terwijl zijn reeds vóór den dood tot verderf overgegaan lichaam allen met walg vervulde. De besmetting werd alleen door de geneesheeren, de priesters en de dochters getrotseerd; de anderen hielden zich verre.

De Dauphin, zijn broeders en hun vrouwen wachtten al biddend en bevend het gevreesde oogenblik af, waarop de koning van naam ging verwisselen.

Daar klonk een ongewoon gedruisch; de stoet der hovelingen, die zich reeds sedert lang van de ondergaande zon had afgekeerd, haastte zich nu de opgaande te begroeten.

‘De koning is dood, leve de koning!’

De kroon van Lodewijk den Heilige en Hendrik IV, van Lodewijk XIV en Karel IX viel nu met vol gewicht neer op het hoofd van twee kinderen en zij voelden zich als verpletterd onder het gewicht van bloed en zonden, van vloeken en verwenschingen, welke haar zwaar maakte als ijzer en lood; die kroon maakte hen tot erfgenamen van den roem en de glorie hunner voorouders, maar ook tot reine zoenoffers van anderer schuld.

En beiden als gebukt onder dien last, vielen zij ter aarde en riepen uit:

‘Heer! Sta ons bij! Wij zijn nog zoo jong!’

Zoo jong en zoo zwak, zoo weinig berekend voor hun taak!

't Is gemakkelijk hen thans na een eeuw fouten en tekortkomingen, gemis aan goed inzicht, zwakheid, wankelmoedigheid te verwijten, maar men vergeet daarbij dat zij kinderen waren, onervaren als kinderen maar van goeden wille, vol goede trouw en omringd door slechte raadgevers, door intriganten, kwaadwilligen, ontevredenen. De wereld rondom hen was in gisting; oude, vermolmde denkbeelden, welke zij nog zagen bedekt met verguldsel en dus van stevig, sterk goud waanden, dreigden in te storten; een machtige geest, die om vernieuwing maar ook vernieling riep, waarde om hen heen, deed hun troon schokken, dreigde de oude monarchie te ontwortelen, en zij vermoedden het niet, zij wilden het volk gelukkig maken op hun wijze, eenvoudig, primitief, bijna kinderachtig; zij verstonden niets van de nieuwe tijden, die aanbraken, van de nieuwe eeuw, die zich opende en die het aanschijn der wereld zou veranderen.

Het volk juichte zijn nieuwe vorsten toe, het volk had hen nog lief, het hoopte op verbetering van zijn toestand, op ingrijpende veranderingen. De jonge koning moest alles goedmaken wat zijn voorgangers hadden bedorven; het volk legde op zijn schouders den zwaren last van hun hoop en verwachtingen. Wee hem! zoo zij die verijdelden!

Alles was schoon, alles schitterde in dien helaas! maar al te korten dageraad van hun jong koningschap.

Lodewijk XVI was door en door goed, eerlijk, rein van zeden, en vooral men had weer een koningin sedert vele jaren, en een koningin, die het ideaal scheen van alle vorstinnen. Zij, die het Fransche hof in dien tijd bezochten, kunnen geen woorden vinden om de majesteit en gratie der jonge vorstin te beschrijven; het scheen of de oude monarchie op den vooravond van haar vernietiging nog eens de poëzie van het koningschap wilde toonen aan de wereld, als een laatste bloem van den verouderden boom, als de laatste klank van een wegstervend lied, door een koningin te vertoonen zooals er nog nooit eene den troon van Charlemagne had bestegen.

En toch werd zij belasterd, verdacht gemaakt, bedreigd met scheiding en verstooting; zelfs in de eerste schoone dagen van haar koningin-zijn hield de nijd zich niet in, maar werkte onvermoeid voort om den

afgrond te graven, waarin men haar zoo gaarne zou zien storten.

Zij miste nog steeds de schoonste kroon, den hechtsten steun: zij had het Rijk nog geen erfgenaam geschonken.

Als koningin scheen zij nog vroolijker, nog levenslustiger, nog begeeriger naar verstrooiing en genot dan vroeger; zij meende nu vrij te zijn, nu alles te mogen doen, nu zij koningin heette, en zij was niet altijd voorzichtig in haar keuze; zij hechtte zich aan vriendinnen en vergat dat een koningin geen vriendinnen hebben mag. Men maakte misbruik van haar goedheid, haar lichtgeloovigheid, haar kinderachtigheid dikwijls, die haar tot onvoorzichtigheden verleidde; nu braken ook de schoone dagen van Trianon aan, toen de koningin van Frankrijk en Navarre er haar hoogste eer en vreugde in stelde g e e n koningin te zijn.

Wie kan ze nog zonder aandoening zien, dat 'speelgoed' van Marie Antoinette, zooals het er nog staat in Klein Trianon, met liefde bewaard, en vernieuwd door een andere ongelukkige vorstin en moeder, keizerin Eugenie, dat kleine paleis of liever dat koningspaviljoen, met zijn zaaltje en salon, en dien tuin met het dorp, waarvan zij de chatelaine was, en Artois, de bailli, Provence de schoolmeester, een andere prins de Molenaar; popperige, kleine huisjes met stroo bedekt, een kunstmatig dorp.

Men was toen de knellende banden, waarin étiquette, toilet, mode, staatsie de natuur op alle wijzen bond, zoo door en door moede; er ging door alle standen een zucht naar meer vrijheid, naar meer beweging. De natuur kwam in de mode, of liever, men begon toen eerst te bemerken, dat er zoo iets als natuur bestond, en men dweepte er mede zooals met alle nieuw ontdekte dingen, een beetje dwaas en onverstandig soms; die schoone natuur had wel veel van kunstmatige natuur, maar toch was het een aantrekkelijk gezicht, onder die hooge boomen dat jonge hof voor een oogenblik de praal der vertooning te zien afleggen, ophouden vorsten te zijn en zich eindelijk eens menschen te voelen.

'Nu ben ik geen koningin,' sprak Marie Antoinette met een zucht van verlichting, als zij onder de hooge boomen van Trianon wandelde of in het eenvoudige zaaltje zat, in een wit mousseline kleed, het haar ontdaan van den torenhoogen bouw, van veeren en poeder, en helaas! zij vergat dat een koningin nooit vergeten moet, koningin te zijn, opdat haar onderdanen het ook niet vergeten en het haar doen gevoelen op schrikwekkende wijze.

VI.

Maar nu was het ook dat de groote verandering kwam in Marie Antoinette's leven, een verandering, die een geheelen omkeer bracht in haar gemoed en ook in haar karakter.

Acht jaren was zij reeds getrouwd en nog bleef Lodewijk, al behandelde hij haar ook nog zoo vriendelijk als een goede kameraad, op een afstand van haar gebleven; nu echter kwam er leven in den ijsklomp. Eindelijk maakten haar schoonheid, bevalligheid en geest indruk op zijn oogen; de hovelingen, die elk voorbijgaand gevoel in hun vorsten opmerken, zagen den blik van bewondering, waarmede hij haar sierlijke gestalte volgde; men herhaalde woorden vol. galanterie, die hij, anders zoo koud en onverschillig, vinden kon voor zijn jonge levensgezellin:

‘Trianon heeft altijd aan de geliefden der koningen behoord, daarom schenk ik het u,’ zoo gaf hij haar heur lievelingsverblijf ten geschenke.

Zijn hart ontwaakte eindelijk tot zijn eerste liefde, geen hartstochtelijke, vurige liefde, maar zooals hij beminnen kon met zijn trouw, eerlijk karakter - innig, diep.

En eindelijk verstomden de booze bedreigingen, de kwaadaardige intriges, die in de kinderloosheid der koningin een wapen zochten om haar over de grenzen te verjagen: Marie Antoinette zou moeder worden.

Den eersten keer was de teleurstelling groot, toen zij in plaats van aan een Dauphin, aan een dochter het leven schonk.

Maar zij drukte haar kind aan de borst en troostte zich:

‘Een prins had aan het land behoord, maar gij zult van mij zijn,’ sprak zij, en aan haar moeder schrijvend, stort zij haar van vreugde overvloeiend hart uit, nu zij zich eindelijk bemind voelt en gekoesterd door de groote liefde en zorg van haar man.

‘Mijn koning, mijn dierbare, goede koning!’ schrijft zij, ‘is vol liefde en teedere zorgen voor mij. Geen moeder kan beter en hartelijker zijn voor mij, dan hij het is.’

En de voorspellingen, die zongen:

> Quand la Grâce parait.
> L'Amour n'est pas loin,

werden spoedig verwezenlijkt. De Dauphin liet zich niet wachten: den 22en October 1781 deed hij zijn intrede in de wereld, en geheel Frankrijk en Parijs juichte. Nu stond zij op het hoogste punt van haar geluk, van nu af wordt haar leven steeds donkerder en donkerder, de storm komt nader, die de geheele oude maatschappij zal omverwerpen.

Nadat zij moeder was geworden, ontwikkelde zich bij de nauwelijks drie-en-twintigjarige koningin een veel ernstiger zin; zij bleef nog wel mededoen aan de genoegens van hoffeesten, zij was de ziel van de hofbals, zij speelde vooral met hartstocht comedie en vermaakte zich zooals een jonge vrouw, die zich elegant, schoon en bewonderd weet, die bovendien zeker is van de liefde van haar echtgenoot, zich vermaken kon en moest in een leven dat hoofdzakelijk gewijd was aan vertooning en genot.

Maar toch gunde zij zich dagelijks den tijd moeder te zijn; zij leidde zelf de studiën van haar kinderen, gaf de gouvernanten wenken hoe met hen om te gaan en hen op te voeden. In een ‘mémoire’ dat zij eigenhandig schreef, toen een nieuwe gouvernante, madame de Tourzel, bij de kinderen van Frankrijk optrad, geeft zij fijne schetsen van de karakters harer kinderen niet alleen, maar ook van de personen hunner omgeving, wenken vol menschenkennis, hoe de gouvernante van hun gebreken en goede hoedanigheden partij moet trekken ten gunste harer leerlingen.

De lezing alleen van

EEN OUDE GESCHIEDENIS Naar L. Alma Tadema. (Zie blz. 270.)

dit stuk zou reeds voldoende zijn om hen, die in Marie Antoinette slechts een wereldsche, lichtzinnige vrouw willen zien - zoo niet erger - een geheel ander denkbeeld te doen opvatten over haarscherp verstand en vooral over het hooge besef dat zij bezat van haar plichten als moeder van den toekomstigen koning van Frankrijk.

Elke moeder, uit welken stand ook, die meent genoeg gedaan te hebben als zij haar kinderen bestraft wanneer zij haar lastig zijn, en verder door liefkoozingen en vleierijen zoet tracht te houden, maar levenslang doof en blind blijft voor hun persoonlijkheid, hun karakter en neigingen, mag wel een voorbeeld nemen aan deze koningin, die reeds bij hun eerste jeugd haar lievelingen beschouwt als kleine menschen, dringt in hun zieltjes en daarvan de geheimste roerselen blootlegt; zij wil hen niet alleen onderwijzen, maar opvoeden, en in deze zaak van zulk hoog belang was zij het geheel met den koning eens.

Maar nog zweeg de laster niet; de koning, in wien men slechts een willoos werktuig der hofpartijen zag, werd gespaard, des te meer richtten zich alle pijlen op de koningin; van alle rampen, die het volk troffen, van de ontevredenheid die er heerschte kreeg zij alleen de schuld. De fabelachtigste verhalen gingen rond over haar geldverspilling, haar genotzucht, haar gedrag; zoo heette van een koepeltje, dat zij in de tuinen van Trianon had laten maken en doen versieren met bergkris-

tallen, dat het van goud en juweelen was opgetrokken.

De hovelingen, gewoon als zij waren sedert een lange reeks van jaren aan de zedelooze levenswijze van Lodewijk XV, en die maar al te gaarne dit koninklijke voorbeeld volgden, zagen met leede oogen het gelukkige huwelijksleven aan van Lodewijk XVI. Het was in de laatste jaren belachelijk geweest zijn eigen man of vrouw te beminnen; er waren zelfs voorbeelden van jonge paren, die toevallig elkander liefhadden en evenveel moeite deden om deze liefde te verbergen alsof het een misdaad gold, want in Frankrijk is 't vanouds gebruikelijk geweest dat de zin voor het belachelijke al het goede en edele doodt.

Door het voorbeeld, dat op den troon gegeven werd, kwam de huwelijksliefde en trouw meer in de mode; maar die hierdoor natuurlijk het meeste leden, konden zich niet schikken en trachtten zich te wreken op haar, die den koning zoo aanhoudend wist te boeien en van alle andere genegenheden af te houden.

De gemeenste liedjes en de schandelijkste verhalen werden onder het volk in omloop gebracht; de koningin, die om haar jeugd, haar schoonheid, aanvalligheid maar vooral haar weldadigheid in de eerste jaren harer regeering in Parijs veel populairer was dan aan het hof, werd hoe langer hoe meer gehaat; als zij in het publiek optrad werden haar de bloedigste beleedigingen niet bespaard. Zij verdroeg ze kalm, hooghartig, maar in het verborgen kostten zij haar vele tranen. Zij zocht troost bij haar vriendinnen, den kring der Polignacs, en ontdekte eerst te laat hoe deze of liever hun vrienden misbruik maakten van haar goedheid door haar allerlei gunsten af te dwingen.

In het jaar 1785 had de droevige gebeurtenis plaats, bekend onder den naam van het halssnoer der koningin. In vele romans en tooneelstukken is dit feit behandeld, en meest altijd speelt de koningin er de slechte rol in; zoo niet aan misdaad, dan schijnt het dat zij zich aan de grootste onvoorzichtigheid schuldig maakte.

Het is echter aan de ernstigste navorschers gelukt, te bewijzen dat Marie Antoinette niet de minste schuld had en dat alles geheel buiten haar om plaats vond.

De juwelier Boehmer had haar een prachtigen, duren halsketting aangeboden; zij weigerde dien echter te koopen, daar zij genoeg juweelen bezat en deze groote uitgave niet doen kon.

De koningin had den collier reeds geheel vergeten, toen Boehmer haar onverwacht om betaling aanmaande, en nu bleek het dat de juwelier den ketting geleverd had aan... den kardinaal de Rohan, wien deze aankoop, naar het heette, door de koningin was besteld maar die inderdaad het slachtoffer was geworden eener gewetenlooze oplichtersbende.

De kardinaal, wiens gedrag en levenswijze volstrekt niet overeenkwamen met zijn hooge, geestelijke bediening, koesterde sinds lang een misdadigen hartstocht voor de koningin, die echter, daar zij zijn ergerlijke handelingen kende, hem nooit aansprak. Toen hem het verzoek gedaan werd voor haar dit vurig begeerde halssieraad te koopen, viel hij dadelijk in den onhandig gespannen strik; hij ontving briefjes, die door de koningin geteekend heetten te zijn, hij ging zelfs naar een nachtelijk rendez-vous, waarin hij een jonge dame in het wit gekleed ontmoette, die hem echter slechts den handkus kon toestaan, daar zij gewaarschuwd werden dat er menschen naderden.

De koning was zeer vertoornd over dit schandaal, maar als altijd miste hij den moed om de schuldigen voorbeeldig te straffen. Het Parlement legde hun slechts

betrekkelijk geringe straffen op en de naam der koningin kwam geschandvlekt uit het proces te voorschijn.

Na dit feit is Marie Antoinette geheel veranderd; hoewel nog pas dertig jaren, heeft zij afgedaan met alle geluk; een gevoel van verbittering blijft haar bij en oefent zelfs op haar schoonheid een schadelijken invloed uit.

Meer en meer wilde zij zich bepalen bij haar huiselijk leven, in de liefde voor haar kinderen, in de zorg voor hun opvoeding een troost zoeken voor haar verdriet, maar de ernst der tijden liet het niet toe. De revolutie rukte steeds nader, en ondanks haarzelf werd de koningin gedwongen deel te nemen aan de staatkunde, hetgeen zij tot nu toe steeds had vermeden; haar impopulariteit werd er grooter door en zij vermocht niets te redden.

(*Slot volgt.*)

Een oude geschiedenis.

Onze verengelschte landgenoot Alma Tadema munt boven alles uit in het schilderen van antieke figuren, gezeten op een marmeren bank, waarboven zich een heerlijke, zuidelijke hemel met haar diep, intens blauw welft.

Wie het levendige, schitterende coleriet van zulk een schilderij nooit bewonderd heeft, kan door het zien van een gravure slechts ten deele genieten van de correcte teekening en de fraaie opvatting.

Maar wie eenmaal gezien heeft hoe Alma Tadema dat frissche, koele, in wit marmer weet af te schilderen, hoe hij het mooi laat afsteken, het blauw van den hemel, het groen der bladeren en het paarsche, witte of roode der bloemen, hij zal bij het zien van dit doode grijs en zwart zich het oorspronkelijke schilderen in al zijn rijke kleurenfrischheid in de schitterende gamma van afstekende en toch zoo harmonisch vereenigde tinten geheel kunnen voorstellen.

Wat het tafereeltje voorstelt? Wel, de oude en altijd nieuwe geschiedenis: het oogenblik waarop een vraag gedaan wordt, die beslissen moet over twee levens en waarop een antwoord volgt, dat wellicht de sleutel is van de poort, waaruit zich het wel of wee van volgende geslachten over de wereld zal uitstorten.

Hoe dit antwoord thans zijn mag? We zouden ons erg vergissen als de oogen, die thans zoo doordringend, angstig vragend gevestigd zijn op het jonge meisje, niet een oogenblik later zullen fonkelen van blijdschap en van een door niets meer in te toomen liefde.

Sigaren en sigaretten.

Terwijl in het jaar 1892 overal van de vóór 400 jaren plaats gehad hebbende ontdekking van Amerika sprake was en ter herinnering aan deze hoogst belangrijke gebeurtenis hier en daar zoovele schitterende jubelfeesten gehouden werden, heeft - merkwaardig genoeg - niemand daaraan gedacht, dat ook terzelfder tijd het jubilé der sigaren mede moest worden gevierd.

Zoeken wij naar de reden van dit, ten gevolge van de wereldheerschappij der sigaar, hoogst bevreemdende feit, zoo kunnen wij die slechts daarin vinden, dat de tallooze vrienden en vereerders der sigaar, zoowel ten opzichte van haar oorsprong als van haar ouderdom in het onzekere verkeeren. En dit te meer omdat hierover verschillende, elkander tegensprekende opvattingen in omloop zijn.

Zoo luidt een dezer opvattingen aldus: dat de sigaar in Duitschland, bij het begin der 18de eeuw, door de Fransche legers als iets uitsluitend Fransch werd ingevoerd, terwijl zij volgens anderen eerst in het jaar 1796 in Hamburg het licht der wereld aanschouwde en mode werd.

Hiertegenover staat, dat de sigarenfabriek van Schlotmann aldaar reeds in 1788 bestond en dat de Hamburgers, bij hun bekende neiging tot nieuwe genoegens, moeilijk de gelegenheid ongebruikt gelaten zullen hebben om de tabak, die zij sedert lang in pijpen rookten, nu ook gerold te gebruiken, zoodra zulk een nieuwe rol te krijgen was.

En wat de Franschen betreft, zoo ontkennen zij het beslist de sigaar uitgevonden en haar op den bovenvermelden tijd reeds gekend en aan andere volken bekendgemaakt te hebben. Zij beweren zelfs dat zij eerst in 1823 door hun uit Spanje terugkeerende troepen er mede zijn bekend geraakt, en voeren tot bewijs daarvan de volgende plaats aan uit Hypolyte Anger: ‘Onze terugreis naar Parijs ging over Orleans. Onderweg ontmoetten wij dikwijls officieren, die uit Spanje terugkeerden. Zij droegen brutaal de sigaar in den mond - een nieuwe gewoonte, die sedert algemeen geworden is.’

Daarmee wordt alzoo het vaderland der sigaar naar Spanje verplaatst en de roem van het vaderschap aan de hidalgo's toegeschreven.

Maar - wie kan het gelooven! - ook zij verzetten er zich tegen, dat een Spanjaard tot het ontstaan en de verbreiding der sigaar iets bijgedragen zou hebben.

Waar is alleen, dat, toen den 19 Augustus 1526 eenige Spanjaarden op de markt van het dorp Nicoya in Mexico kwamen, zij daar een Cacique (hoofdman), omringd door zijn mannen, aantroffen. De heeren zongen en begonnen toen Chicha - een drank uit maïs - op te slurpen, en toen was het dat de Cacique een pakje tabaksbladeren, van omstreeks 6 duim lang en zoo dik als een vinger, uit zijn zak nam. De bladeren waren samengerold en met een draad omwikkeld. De Cacique stak nu de eene punt der rol in den mond, stak het andere aan en zoog van tijd tot tijd den rook der langzaam brandende rol op, hield ze een oogenblik in en stiet ze toen uit den mond of door de neusgaten weer uit. Overigens had iedere Indiaan zulke bladerrollen bij zich, die in hun taal ‘inpoquete’, op Hispaniola en Haïti echter - waar men ze later als sinds lang ingevoerd beschouwde - ‘tabako’ heetten.

Dat intusschen de bovengemelde Spaansche couquistadores (veroveraars) niet die Europeanen waren, welke de sigaar het allereerst gezien en dus voor de beschaafde

wereld eenigermate ontdekt hebben, bewijst een plaats uit Columbus' dagboek van het jaar 1491, waar het heet:

'Twee mijner vrienden vonden daar (op Cuba) vele Indianen, mannen en vrouwen, met een kleinen aangestoken wortel in den mond, die afkomstig is van een soort kruid, dat de Indianen tabak noemen. Zij ademen, volgens hun gewoonte, den geur dezer wortels in.'

Deze wortel nu is zonder twijfel dezelfde als de 34 jaar later op de marktplaats van Nicoya geziene tabaksrol, en de sigaar voor ons Europeanen feitelijk 400 jaar oud, dus volkomen gerechtigd om tegelijk met Amerika het jubilé van haar ontdekking te vieren, hoewel men niet kan ontkennen dat zij eerst in het jaar 1560 de oude wereld bereikte.

Het was de zeevaarder Nicot, een Franschman, die met de eerste tabaksplanten ook de eerste Indiaansche tabaksrollen naar Europa bracht en zich met zulk een brandende rol in den mond het allereerst in de straten van Lissabon liet zien, wat groot opzien baarde. Het volk liep bij scharen Nicot na en noemde wat hij tusschen de lippen hield zeer juist een glimtakje. Onder deze benaming kan dan ook de sigaar haar tweede Europeesche jeugd in Portugal tamelijk onopgemerkt hebben doorgebracht en bij gelegenheid naar Spanje overgewaaid zijn, waar zij het eerst door de Zigeuners zeer vriendelijk ontvangen en oorspronkelijk 'zingara' - dat is iets eigenaardigs van de Zingara (Zigeuners) - genoemd is geworden, waardoor mettertijd het woord 'zigaro' en sigaar ontstaan is.

Ook laat dit internationaal geworden woord zich afleiden van c i g n e r e, iets omgorden. Bovengenoemde opvatting kan wel de juiste zijn, al willen andere menschen ook meenen dat sigaar afkomstig is van 'c i g o l a r e', dat is schreeuwen, knorren, knarsen, omdat zoovele tabaksrollen bij het rooken allerlei niet altijd even melodieuze klanken lieten hooren.

De oorzaak van dit niet altijd op te merken verschijnsel is niet te vinden, maar veelmeer overal bekend. Ieder weet namelijk, dat de knarsende sigaren òf scheef, d.w.z. slecht gewikkeld zijn en aldus tot verstopping der luchtwegen leiden, òf van binnen zeer zeldzame dingen, als bijv. roze- en andere bladeren, verder loof, hout, menschen- en dierenharen enz. bergen.

Als zeer bijzonder rijk van inhoud hebben zich vooral eenige Italiaansche sigaren betoond. Zoo werd in het slanke lichaam van een 'Toscana' eens een veer, een anderen keer een stuk koord, dan weer een spijker, later een lap, een koperen knoop en eindelijk - hoe poëtisch - een vrouwelijke haarlok gevonden.

Een naar Piacenza overgebrachte Maglioni-sigaar echter heeft bij de ontleding de volgende bestanddeelen te zien gegeven: een stukje kalk, gipsstof,

een groote hoeveelheid aarde, een stukje hout, een centimeter koord. Er ontbrak dus, volgens de boosaardige opmerking van den rooker, niets anders meer in de sigaar dan een metselaar met zijn truffel om met een paar duizend van zulke Maglioni-sigaren dadelijk een paleis van zes verdiepingen op te richten. De noodzakelijke materialen waren immers reeds voorhanden.

Ook in de Oostenrijksche sigaren zijn reeds zeer practische dingen, als bijv. een horlogesleutel, een schroef, waaraan men zich bij het afschuiven der asch de vingers verbrandde, een liefdesbrief enz. ontdekt en deze een plaats gegeven in het rariteitenmuseum, dat de redactie van een Weenerblad vóór jaren heeft aangelegd.

Zooals men verzekert, is dit museum zeer rijk voorzien en grappig ingericht, maar is in den laatsten tijd weinig verrijkt geworden, wat voornamelijk toegeschreven moet worden aan het feit, dat ten gevolge dezer onthullingen de tabaksfabrikanten zich genoodzaakt hebben gezien voorzichtiger om te gaan met hun productie en niets anders dan tabak er voor te gebruiken.

Overigens zijn de Oostenrijksche sigaren als voortreffelijk bekend en overal gezocht, waarbij de door de Fransche tabaksregie zelf vervaardigde Opera's, Favoritas, Londres en hoe al deze kostbare soorten heeten mogen, zich niet in een al te goeden naam verheugen. Sigaren zonder aroma, zoo noemen hen de kenners, zijn gemaakt uit een plant, die met de tabaksplant slechts zekere gelijkheid heeft, en zoo erbarmelijk gewikkeld, dat men woedende pogingen moet aanwenden om daaraan eenige trekken te ontwringen.

Gemakkelijk te rooken zijn slechts zekere eerst sedert kort in den handel gekomen Amerikaansche sigaren met papieren dekblad, maar zij geven helaas! het nieuwste op het gebied van bedrog. De geïmiteerde tabaksbladeren worden namelijk uit roggestroo vervaardigd en gelijken op bedrieglijke wijze op de echte. Den tabaksreuk krijgen zij door het weeken in tabakswater. Overigens dient hetzelfde materiaal ook tot vulling van geringer sigarensoorten, zoodat voortaan menige bedrogene in plaats van tabak alleen roggestroo zal rooken.

Sigarenvervalschingen hebben natuurlijk reeds dikwijls plaats gehad. Zoo werd vóór omstreeks 20 jaren de zoogenaamde stroosigaar - een met stroohalmen omwikkelde echte Havana - zoodanig geïmiteerd, dat men de slechtste en kwalijk riekendste tabak met stroo omwikkelde en als uitgezocht kruid, dat slechts eens in de tien jaren groeit, voor veel geld verkocht.

Ten gevolge daarvan raakten de stroosigaren in ongenade en is in hun plaats voor ongeveer 10 jaar een groote havana-sigaar in torpedovorm gekomen, waarvan het geurige lichaam door goud- of zilverpapier in staniool omhuld werd. Ook is *zij* reeds vervalscht geworden, maar heeft toch de gunst van het rookende publiek niet verloren, een feit, dat een Amerikaansche handelaar op rekening van de verbeelding stelde.

'Vele mijner klanten,' verklaarde de eerlijke man eens, 'houden de tien-cents-sigaren voor het ellendigste tuig der wereld en willen ze voor geen geld rooken. In staniool gehuld en op 50 cent gesteld, smaken zij hun voortreffelijk.'

Zooals bekend is, wisselen de duurdere sigaren zeer spoedig van vormen, maar wie gelooft dat zulks slechts geschiedt om de vervalschingen, dwaalt geweldig. Er is namelijk ook een sigaren-mode, zoo ook een sigaren-modejournaal, het zoogenaamde havanaboek, dat, door een Amerikaansche firma uitgegeven, alle jaren verschijnt en al het nieuwe op het gebied der sigaren bevat.

Iedere afwijking in den buitensten vorm en versiering beteekent natuurlijk een nieuwe mode, die naar de omstandigheid meer of minder in den smaak valt en dus ook meer of minder nagebootst wordt. In het bijzonder werd de door een overzeesch huis vóór een tiental jaren gecreëerde mode, iedere sigaar met een papieren halsband te versieren, die een schild met haar naam of dien der firma, en het fabrieksmerk bevat, overal met blijdschap begroet, want nu bestond eindelijk de mogelijkheid om iedere afzonderlijke sigaar door een met behoorlijk geregistreerd merk voorzienen strik kenbaar te maken en daardoor - omdat het merk niet vervalscht kan worden - voor strafbare nabootsing te beschermen. Dat is ook zoowat alles wat aan de sigaren kan worden gepatenteerd.

Vorm en naam bleven evenals te voren voor ieder toegankelijk, en wie het wil, kan de ellendigste 'stinkadores' 'Flor de Cuba', 'Portorico', Villar y Villar' of 'Manilla' noemen.

Deze namen zijn namelijk beroemd in het rijk der sigaren en zoo nationaal, dat zij aan duidelijkheid niets te wenschen overlaten. Minder duidelijk daarentegen is de etiquette 'Koningin Victoria', die minstens 50 soorten, of 'Prince of Wales', die eenige merken voeren.

Overigens hebben bijna alle gekroonde hoofden en alle mannen van beteekenis hun naam moeten geven aan de sigaren. Een speculant heeft zelfs een bijzondere geleerden- en professoren-sigaar uitgevonden, en volgens den Griekschen wijsgeer 'Solon' genoemd. En terwijl een andere Engelsche fabrikant een soldaten-sigaar, met het bekende motto 'Ik dien' in omloop bracht, wierp een derde een licht aromatisch sigaartje voor dames onder den naam van 'Cora Pearl' op de markt. Deze sigaar nu is de kleinste van alle bekende sigaren, waarbij de door een ondernemenden Amerikaan onder den naam van 'die Wacht am Rhein' naar Duitschland geïmporteerde 'Sigaar voor Iedereen' aan grootte slechts nog door den 'Bismarck', een bijzonder grooten glimstok, overtroffen wordt. Deze is namelijk 20 cM., dus evenlang als de 'Cheroots' der Birmanen, waarvoor de bamboe het dekblad moet leveren.

De laatst vermelde drie, omstreeks 2 cM. dikke sigaren zijn overigens het sprekende tegenbeeld van de kegelvormige manilla - zoowel als de Oostenrijksche dunne Virginia-sigaar, die bij de 20 cM. lengte nauwelijks zoo dik is als een potlood en een mondstuk van stroo, met een luchtkanaal bezit, waarin een rijststroohalm steekt.

De 'Virginia' is een sterke plant en verheugt zich daardoor en ook wegens haar goedkoopte reeds sedert bijna 70 jaren in de grootste gunst van alle

standen. Ook was zij in Oostenrijk de echte soldatensigaar; sedert eenige jaren wordt zij in de schaduw gesteld door de sigarette, die in Oost-Indië het licht der wereld aanschouwde.

Wel zijn er velen, die dit in twijfel trekken en verzekeren: sigaar en sigarette zijn zusters, die gelijktijdig geschapen, maar in verschillende werelddeelen verplant zijn geworden. Verschillende redenen echter rechtvaardigen de meening, dat de Aziatische volken, ofschoon zij reeds vóór de ontdekking van Amerika tabak rookten, de sigaar toch eerst door de Europeanen leerden kennen en toen een bastaardsoort daarvan - de sigarette vormden. Hoe? Dat leeren ons de in Indië nu nog in zwang zijnde methoden.

Ter vervaardiging eener sigarette wordt namelijk fijngesneden tabak gekozen, en het meest in een bananenblad, hier en daar ook in het blad van den suikerpalmboom of, zooals op Java, in maïs-bladeren gewikkeld. De sigaretten zijn overal klein, alleen in Cambodge bereiken zij de lengte en dikte van onze gewone sigaren.

Van Indië uit is eerst de sigarette langzaam naar het Westen gedwaald en toen in Frankrijk inheemsch geworden. Ook daar werden de eerste sigaretten in een tabaksblad gehuld en zouden stellig wegens de moeilijkheid der vervaardiging niet populair zijn geworden, als men niet vóór omstreeks 60 jaar het sigarettenpapier had uitgevonden. Toch had de sigarette zich, om de tijdroovende zelfvervaardiging, niet tot een internationaal rookmiddel kunnen verheffen, zoo de staten, waarin het tabaksmonopolie bestaat, de sigarettenfabricage niet zelf in de hand hadden genomen. Sedert dien tijd is de sigarette een gevaarlijke mededingster geworden van de sigaar. In 1885 bedroeg het aantal sigaretten in Oostenrijk - waar zij sedert 1880 voor 't eerst van staatswege werden vervaardigd - reeds 200 millioen stuks, en tegenwoordig moet zij reeds meer dan 1100 millioen, het bedrag der gewone sigaren, bedragen.

De sigaar zou dus alle redenen hebben, zeer bezorgd de 5de eeuw van haar Europeesche leven in te gaan, als de sigarette niet dagelijks nieuwe gevaarlijke vijanden opdeed. Het zijn de dokters en de geneeskundige faculteiten; zij hebben wel is waar niets tegen een vluchtige neiging voor de sigarette, maar alleen tegen haar verraderlijke eigenschap om haar vrienden steeds tot nieuwe offers te verleiden, zoodat zij het dikwijls tot 40 à 60 stuks per dag brengen. Vandaar dat zij beweren dat het rooken van sigaretten gevaarlijker is dan van sigaren, omdat het tabaksblad meer versnipperd wordt en de tabak meer rechtstreeks in verbinding raakt met den mond en de ademhalingswerktuigen, en dus meer gif aan het menschelijke lichaam toevoert dan de sigaar. De pols wordt dus na het rooken van een dozijn sigaretten zwakker en gedrukter dan na sigaren, en er zijn vele gevallen bekend, dat jongelieden hun gezondheid door het rooken van sigaretten zeer hebben benadeeld. Ja, in Amerika moeten in de laatste jaren gemiddeld 200 personen, waaronder vele onder de 16 jaar, ten gevolge van het sigaretten-rooken gestorven zijn.

Vandaar dat de sigarette, wier gevaarlijkheid aan gene zijde der groote zee nog vermeerderd wordt door gifhoudend papier, den hoogsten tegenstand ondervindt en op het congres der Vereenigde Staten van Noord-Amerika heeft men zelfs de wettelijke onderdrukking van den sigarettenverkoop geëischt. Van den anderen kant slaan de vijanden der sigarette er een hooger belasting op voor en het verbod van sigaretten-rooken voor jongelieden onder de 18 jaren.

Daarentegen is van een verbod om sigaren te rooken nergens sprake; integendeel, zelfs de beroemde physioloog Mantegazza staat zichzelf en alle gezonden dagelijks

het gebruik van twee sigaren toe, en de professoren Muller in New-York, Vanili in Napels en Taffmari in Rome raden zelfs het gebruik van sigaren aan, vooral in den tijd van epidemieën, daár de tabaksrook de in de mondholte aanwezige microben verdrijft en vooral den cholera-bacil geheel vernietigt. Hoogstwaarschijnlijk oefent de sigarettenrook denzelfden invloed uit, maar de omstandigheid, dat bovengenoemde professoren voor hun proeven sigaren en niet sigaretten kozen, is er het duidelijkste bewijs van dat rookers gene verkiezen moeten.

Over het algemeen zijn de echte rookers de sigarette niet genegen; zij laten die aan knapen, fatten en - dames over, want onder deze maakt de sigarette in de laatste jaren groote veroveringen. Vooral de dames der hooge standen en die, welke deze zoo gaarne in alles nabootsen, zijn verwoede rooksters. De keizerin van Oostenrijk moet zelfs van zestig tot zeventig sigaretten per dag rooken. Maar ondanks deze voorkeur blijft de sigaar... de sigaar, dat wil zeggen, de aangenaamste verstrooiing voor den man, de trouwe gezellin zijner ledige uren en zware studiën. En al heeft men ook haar 400-jarig jubilé vergeten te vieren, zoo zal zij toch nooit door de sigarette verdrongen worden. De ware, echte man heeft haar alleen lief en blijft haar trouw tot het einde zijns levens; geen man van beteekenis echter heeft de sigarette liefgehad - integendeel, allen hebben haar zonder bedenken aan de sigaar geofferd en alzoo stilzwijgend bewezen, dat de bruine, zacht gloeiende moeder een veel hoogere waarde bezit, dan de verleidelijke en, ondanks haar niet ongevaarlijke eigenschappen, in het gewaad der onschuld prijkende dochter. Zij zal het dus moeilijk tot haar 400-jarig jubilé brengen.

Strandnixe.

De tijd der nimfen en nixen schijnt voorbij - Toch niet, er zijn nog bosch-, hout-, water- en zeenimfen genoeg. De kunst is maar alleen ze te vinden. Zoek ze niet meer met fladderende gouden haren, witte of zeegroene kleederen, in het stille woud, op het eenzame strand; luister niet naar haar geheimzinnig gezang, dat nog zachter klinkt door het ruischen der boomen of het klotsen der golven. Wilt gij ze zien, ga dan naar de drukke, veelbezochte badplaatsen; misschien vindt gij ze daar wel! Kenteekenen zijn hoogst moderne toiletten, dikwijls een sportkostuum en gehaakte of gebreide muts, schuin op het verwarde haar, een paar oogen die u brutaal aankijken

en niet spoedig neerslaan, noch voor een onbescheiden blik, noch voor een onvertogen woord.

Strandnixen, die dolgaarne in het zeewater plassen, luidruchtig flirten op het strand, fin-de-siècledames, een en al zenuwen, stemmingen, impressiën, grillen. Dat is de strandnixe der 19e eeuw, die u uitdagend aanziet en niet meer door zoete, lieve wijzen, maar door heel andere kunsten in de diepte lokt.

Onherroepelijk.
Door Hyacinth.
(*Vervolg van bladz.* 239.)

V.

Richard en Gabrielle gingen veel uit en ontvingen veel menschen. 't Was zoo'n prettig huis, het hunne; zoo'n knappe, flinke huisheer, zoo'n allerliefst gastvrouwtje, alles even weelderig, even rijk en smaakvol; schijnbaar waren zij het gelukkigste, liefhebbendste paar dat men zich kan voorstellen.

'Zou het dan toch uit liefde zijn dat ze hem getrouwd en de andere bedankt heeft?' vroeg men zich af.

Van Paul Rencke hoorde Gabrielle weinig. Hij was een paar maanden in Engeland geweest; of hij geëngageerd was met zijn weduwe, of zij ook in het buitenland vertoefde, kon zij maar niet gewaar worden, doch zij smachtte naar het oogenblik, dat hij haar zou zien, in volle schoonheid en geluk, dat zij hem onverschillig tegemoet kon treden en zijn hart vervullen van spijt, dat hij had kunnen versmaden, wat eens het zijne geweest was.

Op zekeren avond zouden zij naar de opera gaan. Gabrielle had bijzonder werk gemaakt van haar toilet, en Richard zag haar met onverholen bewondering aan.

'Bevalt het je?' vroeg zij coquet.

'Ik ben trotsch op mijn mooi vrouwtje,' antwoordde hij.

'Dat hoor ik gaarne van je,' en haar oogen schitterden als diamanten hij de gedachte, dat die andere eens zien kon wat hij verloren had.

Zij maakten opgang toen zij in den schouwburg kwamen; het eerste bedrijf was juist begonnen, en de meeste loges waren reeds gevuld.

Gabrielle wierp een onverschilligen blik door de zaal. Eensklaps vonkelden haar oogen van trotsche zegepraal; haar fijne lippen krulden zich en zij vroeg vleiend aan Richard:

'Och man, maak mijn mantel los, wil je?'

Richard hoog zich over haar en maakte den gouden haak los van haar mantel, legde dien over haar stoel en drapeerde het rijke bont zoo artistiek, dat het een fraaien achtergrond vormde voor haar schilderachtig figuur.

'Dank je wel! Wat hen je toch een volmaakt cavalier!' en zij knikte hem met een betooverend lachje toe.

'Zoo'n mooie dame zou den lompste galanterie leeren,' antwoordde hij lachend en inwendig gevleid. Op zijn beurt zag hij nu ook door de zaal en zijn oog viel plotseling op een heer en dame tegenover hen. Nu begreep hij dat ook Gabrielle ze moest gezien hebben, en een vreemde, scherpe pijn sneed hem door de ziel.

‘Je zag hem natuurlijk,’ fluisterde hij. ‘Wil je misschien heengaan, na dit bedrijf?’

‘Heengaan!’ haar stem klonk hard en bitter; ‘wel neen! Zeker niet! Ik ben blijde dat ze hier zijn, blij dat ze mij met jou zien. Dat wil ik juist hebben.’ Er scheen iets in Richàrd's ziel te verkillen; een somber waas hulde alles rondom hem in duisternis, het was of hij iets verloor, het laatste wat hij bezat - misschien was 't slechts een vonkje hoop. Bewegingloos staarde hij naar het tooneel, maar zag of hoorde niets; alles liet hem blind en doof. Hij schrikte op, toen zijn vrouw sprak:

‘Heel aardig dat eerste bedrijf, vind je niet?’

‘O-j..a,’ antwoordde hij verstrooid, en Gabrielle zag hem aan en was boos op zichzelf, nu zij begreep iets van haar geheim te hebben laten ontglippen, en om het goed te maken fluisterde zij:

‘Vergeef wat ik daar straks zei; denk niet, dat ik iets om hem geef. Ik wilde hem alleen maar prikkelen, laten zien, dat ik niet verlaten ben.’

Hij drukte haar hand in de zijne.

‘Mijn lief vrouwtje!’

Maar de wond was toegebracht, of liever, het was de oude, nog niet geheelde wond, die weer schrijnde en bloedde.

Een oogenblik later, terwijl ze over hun kennissen en over het stuk druk praatten, leunde mevrouw Van Eysden over haar loge en sprak tot Paul Rencke, die juist met een lichten hoofdknik, maar rood van verlegenheid, Richard van Rijnberk gegroet had.

‘Ik geloof bepaald, dat ze ons daar straks hebben gezien, Paul; zouden zij bij mevrouw Berens zijn op het diner?’

‘O, stellig,’ antwoordde Rencke gemaakt onverschillig.

‘Hoe vervelend!’

‘Ze zullen niet te vermijden zijn; mevrouw Van Rijnberk is mijn nicht, en zoolang je er niet in wilt toestemmen, Nora, ons engagement publiek te maken, blijft het een scheeve verhouding.’

‘Ik zie 't niet in,’ antwoordde de weduwe glimlachend; ‘je ziet dat je nichtje zich gauw getroost heeft. Wil je haar hetzelfde toonen?’

‘Dat hoeft niet. Zij heeft het niet afgebroken, maar ik wel; en je weet, Nora, wie er de schuld van is.’

‘Schuld, schuld? Hoe kan je zoo spreken? In elk geval, Paul, mag je me wel dankbaar zijn als ik er iets toe bijdroeg je van haar los te maken. Zij heeft nooit van je gehouden; zij was wat blij van je af te komen. Anders had zij dien knappen Richard van Rijnberk niet zoo spoedig getrouwd.’

Paul Rencke beet op zijn knevel; neen, Nora bezat ook die vrouwelijke zachtheid in geen hooge mate, waarvan hij het gemis zoo bitter aan die arme Gabrielle verweten had.

Een paar dagen later ontmoetten zij elkander op een groote soirée; mevrouw Van Eysden was er ook, in volle wapenrusting om haar vijandin te ontmoeten.

Zij had moedig den strijd tegen haar dertig jaren aanvaard en zich zoo jeugdig mogelijk gekleed.

Mevrouw Van Rijnberk was er reeds; zij zag er betooverend uit in haar kostuum van mandarine zijde, niet geel, niet oranje en toch weer allebeide, met vele rijen parels om haar hals en armen, in het glanzende haar en met oogen, schitterend van opgewonden vreugde.

Zij was zeer omringd en zeer gefêteerd toen Paul Rencke er eindelijk toe besloot haar te naderen; zij zag hem zeer gewoon aan.

‘Hé, neef! hoe gaat het? Wat ben je lang op reis geweest! Veel genoten? Jammer dat we mekaar niet troffen!’

Rencke verschoot van kleur; zou zij dan waarlijk alles, wat eens tusschen hen bestond, vergeten hebben?

‘O ja, heel goed - ik vind het ook jammer, nichtje! 't Doet mij plezier u te zien! U is mooier haast dan vroeger - als 't mogelijk was,’ voegde hij er stotterend bij.

Zij lachte hartelijk.

‘Altijd hetzelfde, altijd even complimenteus! Ha, mijnheer De Groot, mijn balboekje?’

‘Ja, mevrouw, ik kom u een dans vragen. Deze wals, is die verzegd?’

‘O, die houd ik open voor den besten, dien ik ken. Hij komt bepaald mij dezen éénen dans vragen - misschien wel allebeide.’

‘U zou me bepaald jaloersch maken, mevrouw! Wie is toch deze benijdenswaardige sterveling? mijn doodsvijand moet ik toch kennen.’

‘Om iets heel wanhopigs te doen, in plaats van u heel bedaard aan uw onvermijdelijk lot te onderwerpen?’

De muziek van een polka liet zich hooren; De Groot sloeg zijn arm om haar middel en zij verdwenen onder de dansers.

‘Nu moet u mij toch zeggen, wie die bevoorrechte gunsteling is, voor wien u zoo trouw dat dansje bewaart,’ fluisterde hij haar in een pauze toe.

‘Moet u het waarlijk weten? Of is 't anders gedaan met uw zielerust?’

‘Geheel en al. Toe, zegt u het mij?’

‘Mijn man!’

‘O! - Foei, mevrouw! Is dat nu mooi mij zoo te foppen? En hoe dom van mij, het niet dadelijk te raden!’

‘Och wat, gij mannen zijt allen even dom. Is u nu ook jaloersch op Richard?’

‘Dat ik hem zoo'n vrouw benijd? Natuurlijk, wie zou het niet doen? Neen, u moet mij bepaald schadeloosstellen voor het gemis van dezen avond. Mag ik u morgen in mijn nieuwen dos-à-dos gaan afhalen? Mijn nicht, mevrouw De Groot, gaat ook mee. We maken dan een toertje door het Bosch!’

‘Heerlijk! Men is toch maar eens jong! We moeten genieten van het leven!’

Juist kwam Richard nader; hij had de laatste woorden van het gesprek gehoord en fronste zijn wenkbrauwen.

‘Zou hij 't gehoord hebben?’ vroeg Gabrielle zich een beetje angstig af; ‘nu, wat kan mij 't schelen! Ik wil mijn leven genieten, anders heb ik toch ook niets.’

‘Mijn dans, Gabrielle!’ was alles wat Richard zeide, terwijl hij haar den arm bood. Zij volgde hem gewillig.

‘Wat ziet hij er toch knap uit, maar zoo ongemakkelijk ook. Hij zou niet al mijn luimen zoo verdragen als Paul het gedaan had. Ik vind het ellendig, dat ik er zooveel

om geef wat hij van mij denkt. Ik heb hem immers gekocht, omdat ik mij wilde wreken, en hij is door mij gered. Ik wil vrij zijn en hem niet als mijn meester erkennen. Maar ik zou toch willen weten of hij boos is, of jaloersch?'

Zij zag hem met een vroolijk lachje aan.

'Vind je die wals niet heerlijk?' vroeg zij.

'Ja, met jou,' antwoordde hij onmiddellijk. ''t Is een schande dat ik geen tweede kan vragen, alleen omdat je mijn vrouw bent.'

'Je bent de eenige, die het een schande vindt. De anderen zijn woedend omdat ze deze éένe wals moeten missen en hadden je die graag afhandig gemaakt.'

Richard lachte en hield haar nog vaster omvat.

'Er is een andere, die graag mee had gevochten om je van je walser te berooven.'

Zij lachte vroolijk.

'O ja, ik weet het wel, ik heb je zien flirten met Nora van Eijsden.'

''t Flirten was geheel van haar kant, hoor! 't Is misschien heel ongalant van mij dit te zeggen, maar ik houd niet van die poesjesnaturen.'

'Ik ook niet. Je hebt nooit om haar gegeven, ik weet het wel.'

'En nu nog minder! Tegen mijn vrouw onrecht doen is erger dan tegen mij! Kom! vergeet het maar; ze zijn niet eens je verachting waard, Gabrielle.'

De jonge vrouw antwoordde niet; zij kon dien onedelen dorst naar wraak in haar binnenste niet verstikken; het gezicht van haar ouden vriend en van de vrouw, die hem verleid had, deed de oude grieven weer ontvlammen. Zij waren oorzaak dat zij een man getrouwd had, die haar niet beminde, die alleen om haar geld gekomen was. O, 't was om razend te worden, en daar stond zij naast Paul, met haar valschen glimlach, haar flauwe poppenoogen, nu deed zij geen moeite meer haar engagement te verbergen. Hoe kleefde zij aan Paul's arm. Bah, hoe walglijk!

'Ik zal hem van haar aftrekken,' mompelde Gabrielle in zich zelf; 'daarvoor ben ik getrouwd, en 't kan mij niet schelen of Richard het weet. Ik durf hem niet te zeggen dat ik hem bedroog, maar als hij mij mijn vrijheid wil ontnemen, dan zal hij voelen dat hij mijn meester niet is. Erger lijden dan toen ik dien brief van Paul ontving, kan ik toch niet meer.'

Arm, dwaas kind! dat niet vermoedde wat de toekomst nog voor haar in haren schoot verborg.

VI.

Den volgenden morgen na het ontbijt, toen Gabrielle als naar gewoonte haar bloempjes wilde begieten, zeide Richard ernstig:

'Gabrielle, ik moet je even spreken!'

Hij stond bij den schoorsteenmantel en om zijn lippen zetelde een vastberaden, bijna strenge uitdrukking, die alleen het verdriet moest verbergen, dat hem de woorden kostten, die hij ging spreken.

Zij ging weer zitten en vroeg scherp:

'Nu, wat is er voor belangrijks?'

Er was iets uitdagends in haar manier en toon, dat Richard's strijdlust opwekte.

‘Ik denk wel dat je zult begrijpen, waar het om is,’ antwoordde hij bedaard, ‘maar een balzaal is geen geschikte plaats voor zulke opmerkingen. Ik hoorde wat je met luitenant De Groot hebt afgesproken.’

‘Dat weet ik wel, maar 't kan mij niets schelen,’ hernam zij, doch het heete bloed schoot haar in de slapen en logenstrafte haar woorden. ‘Wat zou dat?’

‘Dat begrijp je zelf! Die blos van schaamte bewijst me gelukkig dat je het niet meent, wat je mond zegt: “'t kan mij niet schelen.” Ik verkies niet, dat je met dien man uit rijden gaat.’

‘Maar zijn nicht gaat mede!’

‘Juist daarom! Mevrouw De Groot heeft geen goede reputatie, en ik verkies niet dat mijn vrouw met die menschen in het publiek verschijnt.’

Zij sprong op, verblind door hartstocht, gereed tot opstand.

‘En 't kan mij niet schelen wat de menschen zeggen. Ik geef niets om hun praatjes, en ik wil mijn eigen weg gaan, zooals ik 't altijd gedaan heb. Ik ben je slavin niet en wil niet....’

Maar Richard nam haar beide handen, terwijl zij langs hem heen wilde gaan en hield ze vast gesloten in de zijne.

‘Je blijft hier om te hooren wat ik te zeggen heb en te leeren begrijpen, dat je mijn vrouw bent, die mijn eer te bewaren heeft, zooals ik de hare bescherm, en ik verkies niet dat een van beide te grabbel wordt gegooid.’

‘Wat groote woorden! Maar Richard, hoe durf je toch....’

‘Stil!’ gebood hij, ‘je weet dat ik je geen al te nauwe grenzen stel. Ik weet wat je jeugd en je schoonheid toekomt; maar als je te ver gaat en je afgeeft met menschen, die je niet passen, dan moet ik er paal en perk aan stellen. Dus ik wil dat je het ritje afschrijft.’

‘Laat mijn handen los, Richard!’ Zij wrong zich bijna ter aarde om zich uit zijn greep te bevrijden, maar zonder moeite bleef hij haar vasthouden. Zij voelde dat zij om het meesterschap strijden moest, maar tevens begreep zij dat èn haar geweten, èn haar beter ik, Richard gelijk gaven. ‘Je verbiedt - je wil niet - wat geef ik er om!! Ik ga vandaag rijden en morgen ook en met wie ik wil. Ik zal 't jou niet vragen.’

‘Gabrielle, in Godsnaam, terg mij niet!’ zeide Richard op zulk een toon, dat het bloed haar naar het oproerige hart terugstroomde en zij voor een oogenblik bleek, sidderend en besluiteloos voor hem stond, toen hij haar handen losliet en naar de deur ging, wit van toorn en smart. Was dit woeste, ontembare schepsel dan hetzelfde lieve, zachte wezentje, dat zich zoo vleiend en hulpeloos aan zijn borst kon nestelen en waarvan hij zeker hoopte nog eens de liefde te winnen?

‘Wanneer je niets geeft om den wensch van je man,’ zeide hij, ‘zal je zijn gezag voelen.’ Zijn hand rustte op den deurknop en hij zag haar dreigend aan; toen brak plotseling Gabrielle's kracht.

‘Richard, Richard! kom terug!’ snikte zij.

Hij keerde zich om en deed twee stappen naar haar toe, en terwijl zij als verdoofd hem wankelend tegemoet kwam, ving hij haar in zijn armen op, eensklaps geheel vervuld van medelijden.

‘Arm kind, je meende niet wat je zei, je kon het niet meenen!’

Toen barstte zij in een woesten stroom van tranen en snikken los, de onvermijdelijke terugslag van haar dwaze woede van zooeven.

‘Neen, neen, niet gemeend!’ klonk het wanhopend tusschen haar snikken door. ‘Och, Richard, ik geef er wel om. Ik was gisteravond dol, wanhopend. Paul heeft me toegesproken, en dat maakte al het oude verdriet weer wakker. Ik - ik was zoo dwaas alleen opdat niemand zou denken dat ik om hem gaf.’

‘Ja, ik begrijp 't wel, lieveling! Huil niet zoo,’ en hij liefkoosde haar bruine krullen, terwijl zij weder in nieuwe tranen en snikken uitbrak.

Hij liet haar stil uitschreien in zijn armen en glimlachte spottend, dat hij voor niets goed was dan om haar te troosten over hare eerste liefdesmart, en nogmaals vervloekte hij zijn lot, dat uitwendig zoo schitterend, inwendig zoo hol, ledig en schandelijk was.

Langzamerhand werd zij kalmer, en toen sprak zij, haar oogen afwisschend:

‘Ik geef er niets om, met De Groot te rijden. Ik begreep dat je er boos om zou zijn, maar het was niets dan roekeloosheid om die eerste ontmoeting met die twee. Ik haatte hen en ik haatte mijzelf en jou, omdat je mijn man was. Ik kon het zelfs niet verdragen, datje mij vasthieldt onder die wals,’ en weer stierf haar stem weg in één snik.

‘Ik wist het,’ zeide Richard zacht en bedroefd, ‘ik voelde je terugschrikken en hield je daarom des te vaster - maar het maakte den duivel in me los, Gabrielle. Ik ben alleen een man; of ik verliefd ben of niet doet er niets toe, het was mijn vrouw die van mij terugschrikte ter wille van - de herinnering aan een anderen man. Maar nu schrik je niet terug, nu zoek je mij weer, niet waar, Gabrielle, mijn eigen vrouwtje?’

Zij liet zich door hem omhelzen, en gaf hem zijn kus terug, lang en innig, en toen bleef zij zich weer aan hem koesteren.

‘Wil je De Groot schrijven, zonder dat hij denkt...’

‘'t Doet er niets toe, wat hij denkt,’ zeide Richard streng, maar nu niet tegen haar; ‘hij had geen recht het je te vragen, geen recht mijn bestaan te ignoreeren en je in opspraak te brengen, want hij weet heel goed, dat wie zich afgeeft met hem en zijn nicht, over ieders tong gaan. Begrijp je 't ook, Gabrielle?’

‘O ja, ik begrijp 't heel goed en je hebt ook groot gelijk,’ en zij speelde met zijn vingers.

‘Kom met mij naar mijn studeerkamer, en dan kan je zien, wat ik hem schrijf.’

‘Neen, ik wil 't niet zien.’

‘Ja wel, kom!’

Zij volgde hem naar zijn kamer, en terwijl zij op den rand van zijn schrijftafel zat, wierp Richard een paar regels op het papier.

‘Daar,’ zeide hij en gaf haar den brief, ‘daar is niets onbeleefds in, maar hij zal den steek wel voelen.’

Waarde De Groot!

't Spijt mij u te moeten teleurstellen aangaande het ritje, dat gij met mijn vrouw hebt afgesproken;

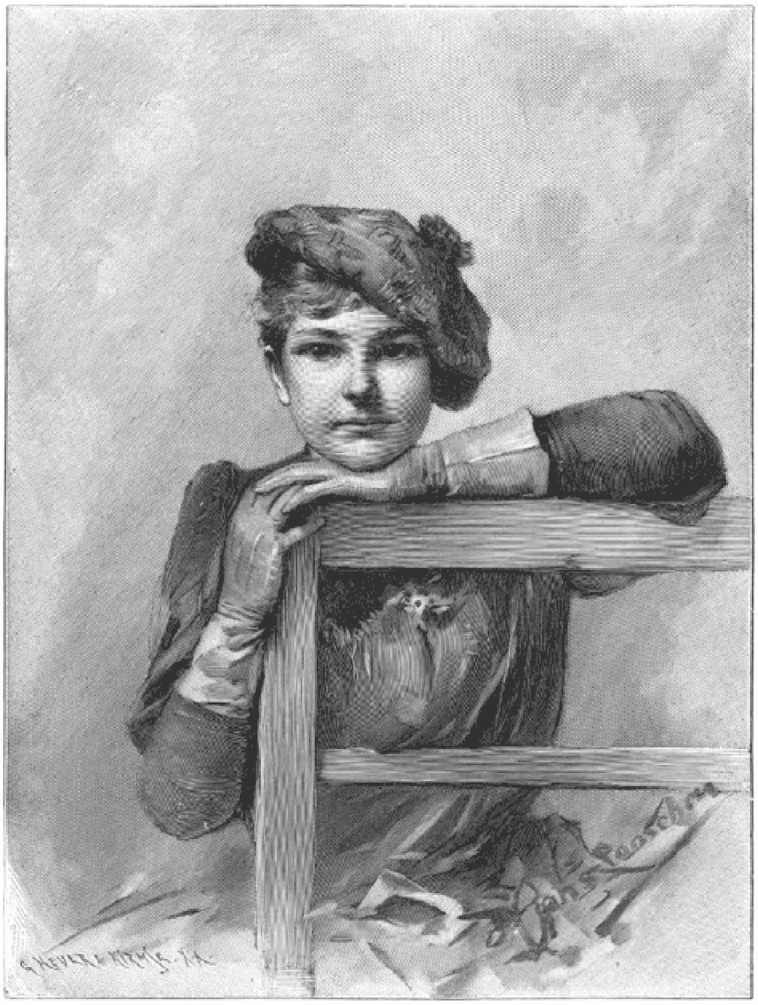

STRANDNIXE. Naar Hans Looschen. (Zie blz. 273.)

maar toen zij 't beloofde, wist zij niet dat ik een andere afspraak voor haar gemaakt had.

Vriendelijke groeten van ons beiden.

De uwe,
R. VAN RIJNBERK.

Zoo had Richard in de eerste schermutseling overwonnen, maar een enkele zwaluw maakt nog geen lente; en geen wonden genezen werkelijk zoolang het vergif daarin blijft. En hier ontbrak het eenige tegengift nog steeds: liefde.

En zijn vermetele hoop, dacht Richard in de weken die volgden, was nog verder dan ooit verwijderd van haar vervulling; hun leven werd hoe langer hoe minder huiselijk - altijd uitgaan, altijd ontvangen was hun leuze. Zij werden meegesleept in den wervelwind van het wereldsche leven, in een maalstroom van eindelooze genoegens, waarin zij zich wanhopend dompelden, evenals zoovelen, die tevergeefs vergoeding vragen voor het geluk in - verstrooiing.

Het kon zoo niet blijven, hun beider vurige karakters moesten tot een botsing komen; Gabrielle, nog steeds vervuld van haar wraakzuchtige plan, werd hoe langer hoe meer verhard tegen teedere, vriendelijke indrukken. Zij bleef blind voor den schat aan haar voeten, de hartstochtelijke, trouwe liefde van den man, die hongerde en dorstte naar de hare.

Als zij haar wraakzuchtige plannen maar kon opgeven, - maar neen, daarvoor immers had zij haar vrijheid opgegeven, haar leven vergiftigd. Hij had haar getrouwd om haar geld, zij liet hem vrije beschikking daarover. Wat kon hij meer verlangen? En zoo holden zij voort op den weg, die naar den afgrond voerde.

Richard, afgestooten door haar houding, keerde tot zijn oude gewoonten terug; hij beschikte over het geld, dat zij hem liet, eerst met tegenzin, later met meer gerustheid.

‘Ik mag waarlijk wel genieten van het geld, waarvoor ik mijn eer en mijn vrijheid verkocht,’ zeide hij tot zichzelf; ‘door geld kan ik mijn leven ten minste draaglijk maken, want bij haar kom ik toch geen stap vooruit. 't Is te laat, er is geen hoop meer.’

En voor 't eerst sedert zijn huwelijk bezocht hij dien avond weer zijn speelclub, en al speelde hij niet hoog, hij zette weer zijn voet op den gevaarlijken weg.

Gelukkig dat hij ten minste in zijn liefde voor de muziek een tegenwicht en een steun vond, zelfs een troost; hierdoor bracht hij menig uur, dat anders slechter besteed kon worden, in onschuldige en veredelende bezigheid door.

VII.

In de weken, die volgden op haar ontmoeting met Paul, trachtte Gabrielle haar ‘plan de campagne’ te vormen en met tact een middelweg te zoeken tusschen twee moeilijkheden. Vooreerst moest zij omzichtig te werk gaan, ten einde haar man niet boos te maken en zijn achterdocht op te wekken; vervolgens moest zij Rencke niet doen gelooven dat haar liefde voor hem nog bestond.

Zij moest het verledene als vergeten beschouwen en Rencke eenvoudig op grond van hun bloedverwantschap langzamerhand aantrekken, om hem des te gemakkelijker

later te kunnen afstooten. Zij kende hem genoeg en wist dat hij zeer jaloersch was; zoolang hij aan haar houding iets merken kon van beleedigden trots, van gekwetste genegenheid, zou hij tevreden zijn, maar de gedachte dat Gabrielle geheel over haar breuk met hem heen was en zich gelukkig voelde aan de zijde van haar man, zou hem tot tegenstand prikkelen.

Op zekeren middag reed Gabrielle naar haar oom en tante, bij wie zij gedurende haar minderjarigheid steeds in huis was geweest.

Zij hoorde dat haar tante uit was, maar spoedig terug zou komen.

‘O, 't is niets, dan wacht ik maar even,’ zeide zij, stapte uit en ging het salonnetje van tante binnen, dat zij leeg verwachtte te vinden.

Wie schetst haar verbazing, toen zij daar Paul Rencke op zijn gemak geïnstalleerd vond!

‘Hé, jij hier!’ zeide Gabrielle, zich spoedig herstellend en hem haar hand reikende, ‘ze hadden mij gezegd, dat hier niemand was.’

Hij was, toen zij naar hem toekwam, rood geworden, beschaamd, verlegen, maar toch vol bewondering voor haar ontloken schoonheid en vol van een vage spijt, dat hij zoo dwaas was geweest haar op te geven; hij drukte haar hand en antwoordde zoo ongedwongen mogelijk:

‘Ja, ik wilde op tante Lucie wachten; zij zou dadelijk komen, heette het, maar het duurt al zoo lang, dat ik er mijn geduld bij verlies en maar spoedig zal heengaan.’

‘O, tante blijft niet lang weg. Ik heb ook niet veel tijd; ik heb mijn man beloofd hem af te halen van “de Witte”, en dan maken we nog een heerlijk toertje door het Bosch. Prachtig weer tegenwoordig, vind je niet?’

Zij had zich op een laag stoeltje laten neervallen en zag hem van terzijde aan met zoo'n vroolijken, half spottenden blik, dat Paul er dol van werd. Zij zag hoe hij op zijn lippen beet, hoe de aderen op zijn voorhoofd zwollen, hoe zijn handen trilden. Zij voelde dat zijn oude liefde voor haar terugkwam; hij had het niet gemeend dien dag toen hij haar dien brief schreef, hij wilde haar een les geven, toonen dat zij niet altijd met hem kon spelen, maar zij nam de zaak ernstig op. Zij was blijde geweest, zoo van hem af te komen. Dat toonde zij genoeg vóór en na haar huwelijk.

‘Gabrielle,’ zeide hij eensklaps met heesche stem, ‘je behandelt mij zoo uit de hoogte, zoo spottend, ik kan het niet verdragen. Wat heb ik dan toch eigenlijk misdaan, dat je mij zoo behandelt?’

‘Misdaan? Wel niets, Paul! 't Is verbeelding dat ik je uit de hoogte behandel. Ik ben juist zoo gelukkig, dat je wijsheid bijtijds heeft ingezien dat we niet bij elkaar behoorden. Ik heb mijn geluk gevonden, ik hoop dat jij ook zoo slagen mag.’

Hij balde zijn vuisten in onmachtige woede. Gabrielle zag het en glimlachte. O, wat was de wraak toch zoet!

‘Wanneer is 't bruiloft?’ vroeg zij sarrend lief.

‘Niet vóór je mij vergeeft, vóór je zegt dat je geen wrok meer tegen mij koestert en wij elkander als bloedverwanten in vrede kunnen ontmoeten!’

Zij lachte hartelijk, kinderlijk onschuldig.

‘Maar hoe kom je toch aan die boosheid van mij? Er is geen haar op mijn hoofd, dat er aan denkt

boos op je te zijn. Ik dank je immers mijn geluk!'

Alweer dat woord, hetwelk hem thans razend maakte.

'Dus je bent gelukkig met Richard, je houdt van hem?'

'Natuurlijk, hij is mijn man, en waarom zou ik hem anders getrouwd hebben? Geloof me, Paul, voor mij bestaat het verledene niet meer en ik begrijp niet, nu je ook geëngageerd bent met een ander, dat je nog zoo'n plezier hebt het op te rakelen. We moeten goede kameraads zijn als we mekaar ontmoeten, niets meer!'

Paul zag haar wanhopend aan; ja, de oude liefde was dood in haar, anders had zij niet zoo kunnen veinzen, en meteen verkreeg zij haar vroegere macht weer over zijn zwakke ziel.

'Dus je wilt weer vriendelijk, weer goed voor mij zijn, Gabrielle?' vroeg hij bijna weenend; 'o, als je wist wat ik die dolle daad van mij betreur en vervloek!'

Een minachtende trek teekende zich op Gabrielle's lippen.

Hoe had zij ooit dezen man kunnen liefhebben, zulke bittere tranen om hem storten; en dat heele plan van wraak, was het eigenlijk niet kinderachtig, harer onwaardig? Hoe ver stond hij niet beneden haar en - beneden Richard! Zou 't niet voorzichtiger en edelmoediger zijn dien wraaklust op te geven? Maar neen, het was een genot der goden den vernederden worm aan haar voeten te vertrappen; hoe dieper zij hem verlaagde, hoe eer zij zichzelf kon vergeven dat zij zoo dwaas, zoo onbezonnen geweest was ooit iets voor hem te gevoelen.

'Ik geloof dat ik tante in huis hoor komen. Zij zal verwonderd zijn over onze ontmoeting. Ik wist niet dat je door haar weer in genade was aangenomen.'

'Je bedoelt,' zeide hij bitter, 'dat als je het geweten had, je hier niet gekomen was.'

'Wel zeker zou ik 't gedaan hebben, eenvoudig omdat ik in het geheel niet meer aan je doen of laten denk; de afgod heeft getoond niet alleen leemen voeten te hebben, maar geheel van klei te zijn, zoodat ik nooit meer er aan gedacht heb zelfs als aan verguld metaal.'

Paul werd doodsbleek: haar tong was scherp als een dolkmes. Wat een verschil met die zachte, lieve Nora, die hem aanbad en altijd even vriendelijk gehumeurd was! Hij verlangde weg te komen en weer bij haar te zijn.

De deur ging open; mevrouw Marton kwam binnen en kuste Gabrielle hartelijk.

'Ik zag je panier voor de deur staan. Waar is Richard? - Hé, ben jij hier ook, Paul?'

'Ja, heel toevallig, tante!' zeide Paul, die nu weer zijn zelfbeheersching terug had, 'wij hebben mekaar hier ontmoet; mijn nichtje is zeer edelmoedig, zij heeft mij vergiffenis - o neen, dat niet, er was geen vergiffenis noodig, maar zij heeft mij toegestaan mij te herinneren dat wij nog altijd neef en nicht zijn.'

Zoodra hij 't gevoeglijk doen kon nam Rencke afscheid, en tante Lucie, die na het afbreken van het engagement haar deur voor Paul gesloten had, zeide vergoêlijkend:

'Och kind! Je moet hem ook niet heelemaal afstooten. Er is nu toch niets meer aan te veranderen; ik ben blij dat het ijs gebroken is.'

'O, hij weet nu hoe ik over hem denk!' en Gabrielle hief trotsch haar hoofd; 'hij begrijpt dat er van hartelijkheid tusschen ons geen sprake kan zijn en zal mij niet zoeken - Richard nog minder.'

'Maar je zult het Richard toch zeggen,' vermaande tante, 'dat je Paul hier ontmoet hebt.'

'Richard zeggen! 't Is waarlijk of 't iets heel bijzonders is. Ik zal 't hem zeggen als het te pas komt, misschien ook niet. En nu, tante, kan ik waarlijk niet langer blijven;

Richard is in “de Witte” en ik zou hem afhalen om nog wat te toeren vóór het diner. Van avond gaan we naar Scheveningen.’

VIII.

Mevrouw Van Eijsden kreeg het spoedig genoeg te hooren, dat haar aanstaande en Gabrielle verzoend waren; zij trachtte van Paul te vernemen hoe alles zich toegedragen had; hij bekende haar dat zij elkander bij toeval hadden ontmoet en dat zij ten minste uiterlijk weer goede vrienden waren.

‘Och, zij heeft je zeker heel harde dingen gezegd,’ lispelde zij, zoo lief mogelijk zich tegen hem nestelend, ‘en zij zal je nooit vergeven wat eigenlijk voor haar welzijn was en wat zij ten volle verdiende. Zij heeft je nooit zoo bemind als ik het doe, lieveling, anders had zij je niet vergeven. Je bent te goed voor haar; zij kon je eerlijkheid niet waardeeren toen je het engagement afbrak, liever dan in een leugen voort te leven,’ en zij zag hem met haar betooverende oogen teeder aan.

Natuurlijk kuste Paul de tranen weg en trachtte zichzelf te overtuigen, dat zoo'n zacht, lief vrouwtje als Nora hem veel beter paste dan zoo'n tijgerin als zijn vroegere geliefde.

‘Er zijn geen twee Nora's in de wereld,’ zeide hij met overtuiging.

Zij gingen voort met elkander veel te zien en te ontmoeten. Gabrielle maakte van haar jonge-vrouwtjes-vrijheid het meest onbeperkte gebruik; zij reed uit te paard of in haar panier, overal was zij omringd, zij kleedde zich druk, opzichtig, maar altijd elegant; bij fancy-fairs en wedrennen kon men haar altijd zien op de eerste rijen.

Richard zag het en ergerde zich meer dan hij zelfs tegen zichzelf bekennen wilde; die coquette, wereldsche vrouw stond zoo ver van het ideaal dat hij zich van zijn gade, de moeder zijner kinderen, gevormd had; de voorbijgaande indrukken, welke hij van Gabrielle had mogen ontvangen, hoe zij zacht, vrouwelijk teeder kon zijn, verflauwden langzamerhand; hij twijfelde zelfs of hij zich niet vergist had, of de lieve, hulpelooze Gabrielle, die zich zoo vol vertrouwen tegen hem aanvleide, geen spel zijner verbeelding was geweekt, en intusschen voelde hij in het diepst zijner ziel nog steeds dat onleschbare verlangen naar liefde, naar sympathie, naar huiselijk geluk; maar zij scheen daarvan geen vermoeden te hebben, en om zich te verstrooien, om te vergeten zocht hij zijn oude liefhebberijen op. Bij de wedrennen zette hij veel op, en verloor; tot zijn groote teleurstelling moest hij weer chèques trekken op het vermogen zijner vrouw. De duivel van het spel liet hem niet meer los, hij wilde winnen, kost wat kost, om haar het geld terug te geven; maar zooals het gewoonlijk gaat wanneer men de fortuin dwingen wil, hij raakte er hoe langer hoe dieper in.

Gabrielle merkte het natuurlijk wel, hoe haar man zich op een verkeerd pad bevond, maar zij liet hem volle vrijheid; zij voor zich wenschte immers niets liever.

Terwijl Richard naar de wedrennen was, had Gabrielle weer gelegenheid om Rencke te ontmoeten; zij behandelde hem na haar zoogenaamde verzoening veel vriendelijker, groette hartelijker en maakte soms toespelingen op hun kinderjaren; soms verzocht zij hem lachend niet te lang bij haar te blijven, het zou Nora maar hinderen, die lieve Nora verdiende het niet; of dan maakte zij hem jaloersch door op haar huwelijksgeluk en haar liefde voor Richard te pochen; dan weer was zij stil en afgetrokken - elken dag scheen zij anders en prikkelde haar ouden galant daardoor des te meer.

Paul Rencke vond echter deze dagen alleraangenaamst; wanneer hij weer bij Nora kwam vond hij haar dikwijls onbeduidend en oud; haar liefkoozingen verveelden hem en dikwijls verweet hij zichzelf dat hij haar, die hij werkelijk beminde, had versmaad alleen om een voorbijgaande verliefdheid.

Nora van Eysden verborg zoo goed mogelijk haar toorn bij Rencke's onverschilligheid; zij doorzag het spel van Gabrielle en besloot den strijd vol te houden en haar de overwinning niet gemakkelijk te maken.

Hoewel het haar veel kostte, bleef zij toch vriendelijk en voorkomend niet alleen tegen Paul, maar ook tegen Gabrielle, overtuigd als zij was dat verwijten en boosheid hem nog meer van haar zouden verwijderen.

Richard kwam intusschen in Den Haag terug, veel armer dan hij vertrokken was; zijn paard had verloren, slechts in onbeduidende weddenschappen won hij iets, overigens bedroegen zijn verliezen reeds groote sommen.

Hij kwam thuis en vond zijn vrouw omringd door haar gewonen stoet aanbidders. In hun tegenwoordigheid was zij tegen hem bijna overdreven lief; hij begreep dat het alleen maar was om hen jaloersch te maken.

Zoodra zij alleen waren maakte hij een opmerking over haar handelwijze. Zij vloog op, - de tijd was ver verwijderd toen zij vergiffenis vroeg en berouwhebbend naar hem opzag.

‘Ik wil mijn vrijheid niet gekortwiekt hebben om elk bagatel,’ riep zij boos uit; ‘ik ben niet getrouwd om meer geringeloord te worden, maar wel minder.’

‘Ik zou niet weten wie je ooit heeft geringeloord, 't is jammer dat het niet meer gedaan is.’

‘Zie naar je zelf vóór je naar mij kijkt. Je hebt alles wat je wenscht, en dat wil ik ook, anders is de koop niet eerlijk.’

‘Gabrielle!’

Maar zij luisterde niet; als een stroom braken haar gevoelens zich baan.

‘O, 't is heel mooi “Gabrielle” te zeggen en boos te worden, maar 't is toch waar. Je kunt je plezier zoeken zooveel je wilt, en dat wil ik ook; je mag spelen en wedden, winnen of verliezen, en ik vraag je niet waarvoor de wissels zijn, die je trekt, dus wil ik ook even vrij zijn in mijn woorden en daden.’

Met een vasten greep sloot Richard haar pols in de zijne; zijn lippen waren krijtwit en trilden, de stoot was te hard geweest.

‘Houd je stil, je drijft mij te ver!’ siste hij; maar hoewel inwendig doodelijk verschrikt, wilde zij het niet toonen.

''t Kan mij niets schelen of ik dat doe,' riep zij tergend uit; 'ik was nooit iemands slavin en wil het van jou ook niet zijn. Ik bedank er voor van jou te moeten leeren wat ik zeggen of niet zeggen moet. 't Zal mij benieuwen wat er nu weer komt.'

'Dit alleen' - en onwillekeurig hield hij haar pols zoo vast, dat het haar pijn deed - 'wat je ook van den koop tusschen ons denken mag, ik duld niet dat de naam van mijn vrouw even lichtzinnig genoemd wordt als eens die van freule Marton.'

'Durf je mij wantrouwen!' barstte zij uit, vuurrood van drift.

'Je weet heel goed, Gabrielle, dat niets zoo ver van mijn bedoeling af ligt; maar je mag de menschen het recht niet geven zoo te spreken als zij 't nu doen - want ik hoor het en jij niet - over je zelf, je neef en mevrouw Van Eijsden.'

In haar boosheid vonkelden Gabrielle's oogen nog van triomf.

'Wat zeggen ze? Ik weet het wel - bah! Dat hij begint te verkoelen tegenover de mooie Nora, dat hij spijt heeft zijn nicht aan dat schepsel opgeofferd te hebben, dat hij nog liever met mij gekheid maakt dan met haar te vrijen. Het doet me plezier dat ze het zeggen, - en ik hoop dat haar macht geheel tegenover de mijne verbleekt en hij haar ook bedankt.'

Richard liet haar hand vallen.

'Dat kan je niet meenen, dat kan je niet, je kunt je tot zoo iets onwaardigs niet verlagen. Dat is beneden je!'

''t Is gemakkelijk voor je dat te zeggen,' hernam zij hartstochtelijk, 'een man kan zich verdedigen als hij slecht behandeld wordt, maar een vrouw? Zij heeft maar één wapen, haar coquetterie, en waarom mag zij dat niet gebruiken? Paul Rencke behoeft niet te denken dat ik eenige bedoeling heb, wanneer ik met hem flirt, om hem terug te winnen, nu ik zelf getrouwd ben.'

'Genoeg, ik wil er niets meer van hooren,' zeide Richard, zijn toorn nauwelijks meer meester; 'ik kan met zoo'n koppige, onzinnige meid niet redeneeren. Ik gebruik alleen mijn gezag, en dit zeg ik je: ongestraft zal je mij niet tergen. Ik ken de wereld, en ik verkies niet dat mijn vrouws naam samengekoppeld wordt met dien van haar vroegeren galant. Wees dus voorzichtig en vermijd alle opspraak!'

Hij ging de kamer uit en liet haar alleen, bevend van onmachtige woede, met het gevoel dat zij hulpeloos aan hem overgeleverd was en dat zij, hoe hard zij ook riep over haar vrijheid en onafhankelijkheid, zich onherroepelijk in zijne macht bevond. Zij durfde hem toch niet openlijk haar gehoorzaamheid weigeren; zij voelde dat hij haar meester was en dat hij het haar zou laten voelen wanneer zij te ver ging.

Er was geen liefde genoeg tusschen hen om zijn toorn te verzachten, zijn verontwaardiging te bedaren.

IX.

Gabrielle gaf den strijd niet op om haar neef van

zijn nieuwe geliefde af te trekken. Alleen

'VERZETTER'.

werd zij wat voorzichtiger om Richard geen aanleiding te geven tot nieuwe opmerkingen. Zij durfde hem nog niet verzoeken bij haar aan huis te komen, hoewel zij genoeg aan hem merkte dat hij niets liever wenschte dan hiertoe verlof te ontvangen.

Voor zich zelf was zij volstrekt niet bevreesd dat zij in dit spel haar hart zou branden. Haar meisjesachtige liefde voor Paul Rencke was geheel dood, en hoewel geen andere genegenheid die nog vervangen had, kon zij toch niet onverschillig blijven voor het verschil tusschen Paul en Richard; toch boeide het spel haar te veel, dan dat zij het zou opgeven, hoewel zij meer en meer inzag dat het een gevaarlijken keer nam.

Op zekeren middag zat zij in haar salon, waar de afternoon-tea klaarstond, op de gasten te wachten, die om dezen tijd steeds kwamen, toen haar man binnentrad.

Hij zag er bleek uit, zijn lippen waren op elkander geklemd, maar zij merkte het niet of wilde het niet merken.

'O, ben jij 't!' zeide zij nonchalant achteroverleunende, 'mijn eerste gast!'

'Heb je een oogenblik tijd voor mij over, Gabrielle?' vroeg hij; zijn stem klonk gedempt, men zag dat hij zoowel zijn stem als zijn geheele optreden in bedwang moest houden.

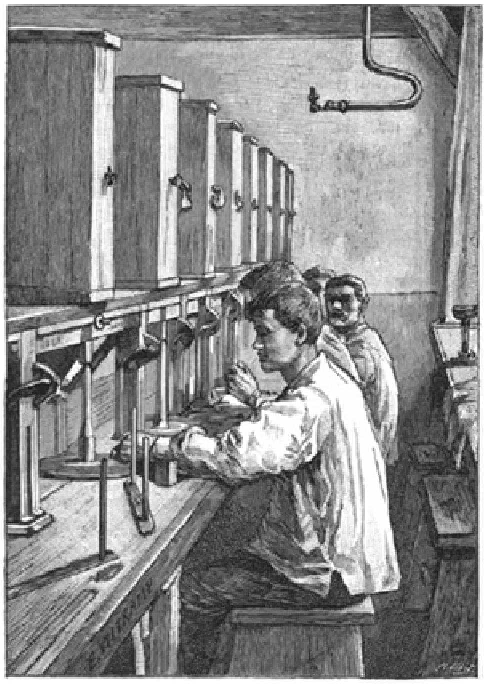

DIAMANTSLIJPER.

‘Natuurlijk, wel duizend, zoolang er niemand is.’

Een spottend antwoord lag op zijn tong; hij sprak het niet uit, maar ging bedaard voort:

‘Je vroeg mij laatst of ik veel verloren had.’

‘Vroeg ik dat? Ik weet het niet meer. Spreek er met Willems over, wil je? Ik geloof dat ik niet veel meer op rekening-courant heb bij de Bank.’

‘Daar is 't niet om,’ en het bloed schoot hem door de slapen; ‘ik ben niet van plan meer op je te trekken, 't is voor iets heel anders dat ik je kom spreken; ik wil eenvoudig je vraag beantwoorden. Ik heb verloren, maar het verlies is gedekt: ik heb mijn beide paarden verkocht en dan mijn boerderij in Gelderland er bij, zoodat ik in staat ben mijn schuld bij je af te doen met hetgeen ik gewonnen heb.’

En hij legde een pakje bankbiljetten voor haar neer.

Gabrielle sprong verschrikt op.

‘Wat? Heb je ze verkocht, zonder mij iets er van te zeggen? Hoe kon je dat doen? Je hebt mij toch beloofd...’

‘Dat ik ze toen niet zou verkoopen, maar na dien tijd is er veel veranderd. Ik heb niet vergeten wat je mij toen gezegd hebt over die wissels. En toen heb ik gezworen dat ik je het geld zou teruggeven, al moest ik er voor spelen, wedden of mijn bezittingen verkoopen. Hier heb je alles terug, laat het weer op je rekening-courant schrijven.’

Hij keerde zich naar de deur, en die beweging

verbrak de betoovering, die Gabrielle scheen bevangen te houden.

'Richard! neem het terug!' riep zij en hield hem bij de kleeren terug; haar trots streed met alle kracht tegen de tranen, die in onbedwingbaren stroom naar haar oogen welden. 'Ik wil het niet hebben. Ik kan er niets mee doen. Neem het terug!'

Maar Richard maakte haar vingers los en drong haar bijna ruw ter zijde; duizelig, woest, wreed in zijn bijna ondraaglijke smart.

'Je zult het nemen, ik wil het!' beet hij haar toe; 'in 's hemels naam, maak de verhouding tusschen ons toch niet zoo gespannen, dat zij breken moet. Ik ga nu een betrekking zoeken, ik heb genoeg van dit doellooze leven.'

En hij verliet de kamer, zijn vrouw achterlatend met een gevoel van vernedering en machteloosheid, dat haar geheel en al vreemd was. Zij voelde dat hij hoe langer hoe meer haar meester werd, dat hij haar minachtte, haar en haar geld, en dat hij het oogenblik vervloekte, waarop zij hun onheiligen bond hadden gesloten.

Zij liet zich op haar stoeltje vallen; de tranen verstikten haar en zij wilde niet schreien, maar de stroom werd haar te machtig, luid snikkend verborg zij haar hoofd in de handen. Zij hoorde de huisschel overgaan; zij drukte op de kamerschel, en zonder de deur te openen beval zij den bediende, te zeggen dat mevrouw hoofdpijn had en vandaag niets ontving, en toen gaf zij zich aan verdriet over; gekwetste ijdelheid, beleedigde trots, spijt over het onherroepelijke, wanhoop over hetgeen zij haar verspeeld en bedorven leven noemde, overstelpten haar. Zij voelde zich als een jonge leeuwin, in haar kooi opgesloten, door haar meester getemd en gebreideld; zij kon tegen de tralies opspringen, ze verbreken nooit meer; zij had geen macht meer over hem, nu hij de gouden keten, welke zij hem aangelegd had, verbrak. En te midden van haar verdriet kwam telkens de twijfelende vraag bij haar op:

'Zou het mij niet waardiger zijn, te trachten zijn hart te winnen in plaats van Paul? Is dit geen verstandiger en edeler strijd? Wanneer ik als getrouwde vrouw dien andere nog heb kunnen winnen, waarom dan niet hem?'

Maar zij voelde instinctmatig dat hij niet te winnen was met de coquette kunstjes en onnoozele handgrepen, welke zij met zooveel succes bij Paul aanwendde; zij wist dat eerst zijn achting en dan zijn liefde moesten gewonnen worden, en tot dien strijd voelde mevrouw Van Rijnberk nog geen lust.

Eerst haar wraak op Paul en Nora voltrekken, en dan zou men verder zien; zij wilde niet overheerscht worden, zij wilde in haar man niet haar meester erkennen.

'Neen, nooit, nooit, nooit!' en zij verscheurde haar fijnen zakdoek in flarden en rolde hem tot een bal, dien zij tot een wapen in haar handjes vastkneep, als wilde zij daarmede een denkbeeldigen vijand treffen. Toen ging zij naar boven, legde zich te bed en liet haar man zeggen, dat zij dien avond niet aan tafel kwam; maar een uur later kwam zij weer gekleed en glimlachend beneden met dien blik in de oogen, welke Richard tot in het merg van zijn gebeente verkilde, omdat die zoo uitdagend, zoo harteloos scheen, zoo geheel anders dan die, welken hij 't liefst in de vrouw zijner keuze had gezien. Zij was vriendelijk, als ware er niets gebeurd.

'Is de hoofdpijn over?' vroeg hij.

'O ja, dank je! Je weet, wij zijn van avond bij de T's gevraagd. Ga je kleeden, man! 't Is een soirée musicale, dus dat bevalt je zeker wel.'

'Ik ben in geen stemming om te zingen,' zei hij dof.

'Niet? Heb je liever dat ik alleen ga?'

‘Neen, ik meende dat je wegens je hoofdpijn, die je belette met mij aan tafel te zitten, ook de soirée hadt afgezegd.’

‘O, dat uurtje rust heeft me zoo opgeknapt. Ik ben heel beter.’

Toch lagen er nog roode randjes om haar oogen en trilden haar lippen zenuwachtig.

‘'t Is goed, ik ga me kleeden,’ zeide Richard.

Dien avond trof men Nora en haar galant daar ook; dadelijk was Paul weer aan Gabrielle's zijde en maakte haar complimentjes.

‘Kom, neef! Wees toch wijzer. Wat doe je nu toch bij mij? 't Witte poesje zal jaloersch worden.’

‘O neen, zij wordt niet jaloersch!’

‘'t Is zoo'n lief schepsel. Kom, ga naar haar toe. Ik wil niet graag ruzie met haar krijgen. Daarbij ben ik van avond in geen stemming om te praten. Straks zal Richard zingen, ik verheug er mij op; je weet ik ben altijd verliefd op zijn stem geweest, nog vóór ik 't op hem zelf werd.’

Paul zag haar aan of hij door een adder gestoken was.

‘Ben je het dan werkelijk op hem?’

‘Wat dacht je dan? Op wien zou ik 't beter wezen dan op mijn eigen man? Op jou misschien?’

‘O Gabrielle!’

‘Kom,’ en zij gaf hem lachend een tikje met haar waaier, ‘ga nu heen! De arme Nora ziet mij met zulke nijdige oogen aan, alsof zij ons neef- en nichtschap heel vergeet.’

Maar behalve Nora zag ook Richard het tikje en het lachje; hij kookte van drift, maar Gabrielle overschreed de perken niet, door hun bloedverwantschap opgelegd, en hij voelde dat hij het recht nog niet had tusschen beiden te komen, zonder zich belachelijk te maken wegens ongegronde jaloezie.

Maar Nora liet het Paul des te meer voelen, dat zij eindelijk zijn fladderen om de mooie mevrouw Yan Rijnberk moede was.

Zij bleef dien avond koel en teruggetrokken tegen hem, en toen hij haar den volgenden morgen bezocht, voelde hij dat er iets gezegd moest worden.

‘Mijn lieve Nora,’ begon hij, haar hand in de zijne nemend, ‘waarom ben je zoo boos?’

‘Laat mijn hand los, Rencke! Wat kan het je schelen of ik boos ben of bedroefd, als je mij toch telkens weer beleedigt als gisteravond.’

‘O neen! Dat moet je niet zeggen! Je begrijpt toch wel dat het niets anders is dan gewone beleefdheid. Zij is alleen maar immers mijn nichtje, en niets anders, sedert ik jou ken.’

‘Alleen maar! Ik wil met niemand jou liefde deelen, zelfs met geen nichtje, al is ons engagement ook niet publiek. Zij is een brutale coquette en amu-

seert zich alleen met je; maar jelui mannen zijt zoo dom om niet in te zien als een vrouw je voor den gek houdt en ik - ik (snikkend) kan lijden, mijn hart breken, terwijl je op mijn liefde trapt. O, wat ben je wreed!'

'O, Nora, liefste Nora, neen!' riep Paul uit en sloeg zijn armen om haar heen. 'Zeg eat niet. Ik ben niet wreed, ik kan je tranen niet zien! Wil je mij voor dezen keer niet vergeven?'

'Dat is altijd zoo met jelui mannen; ik zal 't je voor dezen keer vergeven, maar dan moet je mij beloven dat je haar in geen week zult spreken.'

'Maar Nora, luister! Hoe kan ik Gabrielle ontwijken? Ik ontmoet haar overal,' riep Paul, geheel uit het veld geslagen, 'ik kan die belofte niet houden!'

'Je kunt het wel, als je maar wilt. Beloof het! of kom hier niet meer aan huis!'

'Nora, wat ben je hard!'

'Neen, ik ben 't niet. Ik houd alleen dol van je en kan het niet verdragen dat een ander met je speelt als de kat met de muis. Ga nu heen en kom in drie dagen niet terug; wanneer je al dien tijd Gabrielle niet gesproken hebt, dan is alles weer goed en je hebt vergiffenis verdiend!'

Er was geen praten aan en Paul moest zich wel, of hij wilde of niet, onderwerpen.

's Avonds werd er gedanst in het Kurhaus te Scheveningen; onder het concert zat Gabrielle bij haar oom en tante in gezelschap. Paul Rencke, die met zijn leegen tijd geen weg wist, nu het gastvrije huis van Nora voor hem gesloten was, drentelde door de zaal. Hij kon er niet buiten, zijn oom en tante te begroeten, en Gabrielle zag hem zoo vriendelijk en aanmoedigend aan, dat hij al zijn beloften aan Nora vergat, den heelen avond bij het tafeltje bleef, later met haar danste en weer geheel en al onder haar betoovering raakte.

'Waarom is mevrouw Van Eijsden hier niet?' vroeg zij hem tusschen twee dansen.

'Zij had geen lust.'

'O zoo, en daarom stelt men zich maar tevreden met een nichtje, niet waar?'

'Tevredenstellen? Dat weet je wel beter.'

'O nous avons changé tout cela!' en zij zag hem met een van haar ondeugendste blikken aan, zoodat Paul er rood van werd en zich op de lip beet.

'Het hart is nog onveranderd,' mompelde hij half hoorbaar, en toen Gabrielle dit niet verkoos te verstaan, ging hij op heftigen toon voort: 'Ik bid je, Elly, laat mij trachten alles te vergeten behalve de oude dagen - zoolang ik bij je ben.'

'De oude dagen, toen we nog kinderen waren?' vroeg Gabrielle lachend. Paul zag haar met een hartstochtelijk en blik aan, maar zij wendde den blik af; bij de deur had zij de hooge gestalte van Richard bemerkt, en ook Paul ontdekte hem.

'Zullen wij naar de andere zaal gaan?' vroeg hij.

'O ja, als je het liever hebt,' zeide zij onverschillig, en zij gingen er heen, maar niet zonder dat Richard hen samen gezien had.

'Je mag gerust mij eens komen bezoeken,' zeide Gabrielle losweg; 'ten minste,' voegde zij er spottend bij, 'als je dame het je toelaat en het je geen standjes bezorgt.'

'O Gabrielle!' riep Paul hartstochtelijk uit, 'zij zal het mij niet beletten. Ik was gek, verblind! O, kon ik maar terugtreden, maar 't is te laat, veel te laat! waarom heb je het toen ook zoo opgenomen?'

'Paul, stil! Je vergeet je zelf!' Maar Gabrielle's polsen klopten, zij was dol van vreugde bij haar zegepraal; 'wat je gedaan hebt, is gedaan en het verleden is voorbij.'

‘Neen, niet voor mij!’ stotterde hij. ‘O, Gabrielle! ik weet het nu, ik heb nooit iemand liefgehad dan jou. Vergeef mij mijn verraad, ik kan Nora niet trouwen, neen, nooit, nooit!’

Daar lichtte in Gabrielle's oogen een woeste wraakzuchtige vlam, die haar schoonheid bedierf; daar zweepte onder haar betere natuur een woeste storm, die al haar goede, edele hoedanigheden met zich meesleurde. Ja, nu overwon zij eindelijk, eindelijk!

En na een korte pauze hernam zij vroolijk:

‘Dwaasheid, beste Paul! Ga het nu maar met haar uitvechten en kom over een paar dagen mij je engagement aankondigen.’

‘Gabrielle! Heb medelijden met mij, ik kan niet, ik kan niet!’ zeide hij schor.

Medelijden - van haar! Hij durfde dat vragen, die ellendige lafaard, die haar meisjes-liefde vertrapt, die haar vernederd had door zijn openlijk verraad ten gunste van een ander; maar zij moest nog altijd veinzen, nog altijd vriendelijkheid jegens hem huichelen, totdat deze nieuwe verbintenis onherroepelijk verbroken was - en die andere alles zou lijden wat ook zij eens geleden had.

‘Kom nu weer terug naar de menschen, ze zullen zeggen dat wij vreeselijk flirten.’

Toen zij in de zaal terugkeerden, kwamen zij langs Richard van Rijnberk; hij stond daar, bleek, hoog opgericht, met dien trek om den mond en dien blik in de oogen, welke Gabrielle maar al te goed kende en die haar onwillekeurig deden huiveren.

‘Zoo, Rencke, hoe gaat het?’ zeide hij, toen de twee hem voorbijgingen. Niemand vermoedde welke storm in dat gemoed woelde, maar Gabrielle wist genoeg, dat hij haar uittartende houding had opgemerkt, en zij verhardde haar hart en bereidde zich voor op alles wat er komen mocht.

Zij reden met haar oom en tante naar Den Haag terug. Gabrielle merkte op, dat Richard bijna niet sprak - maar het deerde haar niet. Zij bevond zich in een wilde koorts van opwinding, triomfeerend, roekeloos, wild, strijdlustig als een tijgerin, gereed haar prooi te bespringen. Oog om oog, tand om tand! Wat bekommerde zij zich nog om de gevolgen, nu zij eindelijk haar doel bereikt had, haar vurigen wensch vervuld zag!

(*Wordt vervolgd.*)

Diamantslijperijen in Amsterdam.
Met 5 afbeeldingen,
Naar teekeningen van E. Witkamp.

Wie in Amsterdam is geweest zonder zijn diamantslijperijen te zien, die heeft Amsterdam nog niet gezien.

Vraag dan hoeveel Amsterdammers er zijn, die dus hun woonstad eigenlijk nooit zagen. Vreemdelingen daarentegen, die onze hoofdstad bezoeken,

SPLIJTER.

zullen haar niet licht verlaten zonder dezen interessanten tak van nijverheid ten minste met een kort bezoek te hebben vereerd.

Want het loont waarlijk wel de moeite de veranderingen te beschouwen, welke deze koning der edelgesteenten moet doormaken vóórdat hij in de winkelramen der juweliers of als sieraad van schoone vrouwen ons oog betoovert.

Wij zullen dus trachten een korte voorstelling te geven van de verschillende veranderings-processen, waaraan de diamant onderworpen wordt vóórdat hij, van Amsterdam uit, zijn reis door de wereld gaat maken; misschien wekken wij dan bij onze landgenooten in het algemeen en de Amsterdammers den lust op om met eigen oogen zich van de waarheid onzer voorstellingen te verzekeren.

Over de metallurgische eigenaardigheden van den diamant merken wij alleen op, dat de diamant als zuivere kolenstof in twee hoofdvormen, namelijk als octaëder en dodecaëder (achthoekig en twaalfhoekig lichaam) gevonden wordt. Deze vormen zijn echter dikwijls aan afwijkingen onderworpen, en niet zelden zijn ook de afzonderlijke kristallen zoodanig in elkander gegroeid, dat het den beste niet mogelijk is een bepaalden vorm daaruit te vinden.

De voornaamste plaatsen, waar men den diamant vindt, zijn Borneo, Brazilië en Zuid-Afrika, de beide laatste zijn er het rijkste aan.

De ruwe steenen worden meestal in Londen op de markt gebracht, en van hier door Amsterdamsche juweliers opgekocht, zoodra er een schip met deze kostbare lading aankomt. Heeft de juwelier zijn inkoopen gedaan, dan keert hij daarmede naar Amsterdam terug en geeft zijn waardevol materiaal het eerst over aan de zoogenaamde splijters, wier taak het is de steenen in hun vormen, dat is in octaëders of pyramide-vormige kristallen te verdeelen, waarvan de eerste brillanten, de laatste rozetten worden.

Het werk van den splijter is in de hoogste mate een ambt van vertrouwen. De juwelier telt wel is waar de steenen, die hij hem ter bewerking geeft, maar hij is niet in staat te controleeren of hij werkelijk dezelfde steenen of de gelijke hoeveelheid

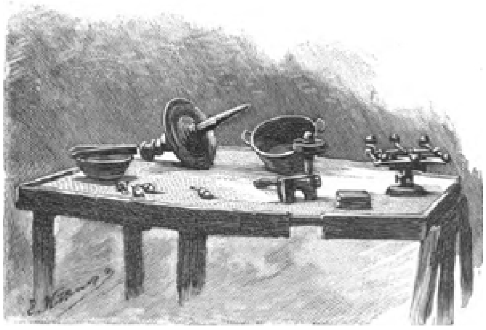

WERKTUIGEN VOOR DE DIAMANTSLIJPERIJ.

terugkrijgt. 't Blijft geheel aan de eerlijkheid van den splijter overgelaten. Wij hebben hier dus in zekeren zin met een oudvaderlijke overlevering te doen, waarbij het alleen op trouw en eerlijkheid aankomt, en gelukkig gebeuren er weinig oneerlijkheden.

De taak van den splijter is buitengewoon belangrijk. Het komt er zeer op aan of de steenen volgens hun groei worden ‘gespleten’. Wanneer de splijter zich daarbij vergist, dan versnippert hij het kostbare materiaal in stof, waaruit niets meer te maken is. Als men bedenkt dat vele steenen slechts weinig grooter zijn dan een speldeknop, zoo begrijpt men, dat het dikwijls met groote moeilijkheden gepaard gaat den groei van zulk een kristal te bepalen. Toch gelukt dit een geoefend splijter meestal in zeer korten tijd. Hij gebruikt tot dit doel een houten staaf, die aan een punt met cement gevuld is. In deze van te voren verwarmde vulling wordt de steen gedrukt en krijgt daarin een stevige onderlaag, zoodra het cement weer verkoeld is. In een tweede staaf is een zeer scherpe diamant bevestigd. Met behulp van den laatste boort hij nu in de te splijten steenen gleuf; dit werk wordt boven een met ijzeren steunsels voorzien houten bakje verricht, opdat er niets van het afvallende materiaal verloren gaat. De steunsels dienen om tegenstand uit te oefenen, ten einde aan de staaf een vaste onderlaag te geven. In de gleuf zet hij dan de punt van een zwaar, niet al te scherp mes en slaagt er slechts door slagen met een ijzeren staafje in, den steen in twee helften te verdeelen. Zoo noodig herhaalt hij deze bewerking zoolang totdat de steen in zuivere

eenheden verdeeld is, die als ‘kapjes’ (brillanten) of als ‘rozetten’ voor den snijder gereed zijn.

De snijder geeft aan den steen zijn vorm. Een rozette of roosje kan hij nu dadelijk snijden, maar hij een brillant moet hij weten, hoe hij den steen moet nemen, als octaëder of als dodecaëder. Verder verricht hij zijn arbeid evenals de splijter, d.w.z. hij bevestigt den te bewerken steen in een cement staafje en wrijft hem met een ander staafje, waarin zich een reeds gesneden steen bevindt. Op deze wijze vormt hij de facetten.

In den laatsten tijd wordt dit buitengewoon moeilijke werk van het snijden met behulp van machines gedaan, maar slechts op enkele plaatsen, terwijl bij kleinere steenen in het geheel geen machines te gebruiken zijn.

Heeft de diamant deze beide bewerkingen doorgemaakt, dan komt hij in de handen van den

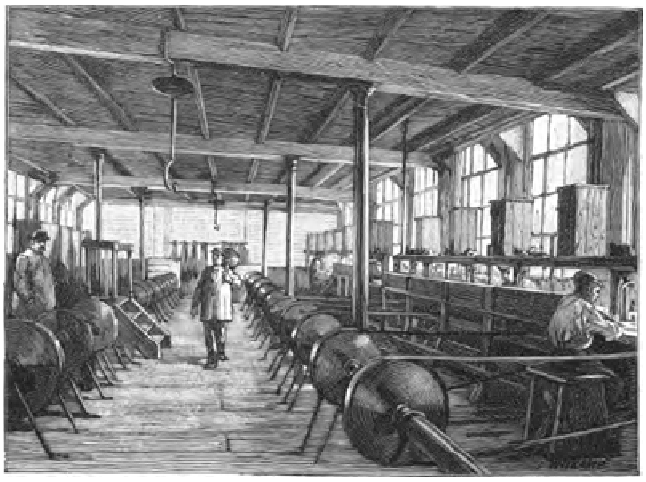

GROOTE ZAAL EENER SLIJPERIJ TE AMSTERDAM.

slijpen. Zij worden slechts als stof gestampt gebruikt, en opdat zij op de schijf blijven hechten, is de laatste met gleuven voorzien, waarin het met olie ingesmeerde poeder gewreven wordt.

Terwijl de steen nu met behulp der tangen, die somtijds met lood bezwaard zijn, vast op de zich draaiende schijf gedrukt wordt, slijpt de facette zich langzamerhand af, tot zij den gewenschten vorm verkrijgt. Het bij het splijten en snijden afvallende diamantstof wordt eveneens tot dit doel gebruikt. Is nu een facette gereed, zoo neemt de zetter den dop uit de tang, vernieuwt de cement en ‘verzet’ den steen, d.w.z. hij keert een andere facette naar de schijf toe. Daar het slijpen zeer veel tijd vereischt, worden verschillende molens gelijktijdig door een slijper bediend.

Zooals wij reeds vermeldden, worden de steenen tot brillanten of roosjes geslepen; de laatste zijn slijper, die hem den laatsten toets moet geven.

De slijper gebruikt voor zijn werk een zoogenaamden ‘molen’, dat wil zeggen een horizontale ijzeren, omstreeks 15 millimeter dikke en 30 cM. in doorsnede groote schijf, die, door stoom gedreven, omstreeks 2000 draaiingen in de minuut maakt. De beweging is zoo snel, dat het oog ze niet kan waarnemen; als men de schijf ziet, meent men dat zij stilstaat.

Op deze schijf worden appelvormige, in zware tangen geklemde metalen doppen gezet, die evenals de zooeven vermelde staven voorzien zijn van zeker soort cement,

waarin de helper van den splijter, de zoogenaamde ‘verzetter’, den te bewerken steen bevestigt.

Voor het slijpen wordt òf carbon - een zwart soort diamant, dat in Brazilië gevonden wordt - òf een onzuivere diamant gebruikt. Beide soorten bezitten juist de noodige hardheid om den steen te dikwijls niets grooter dan een zandkorreltje en de vorm der facetten is altijd dezelfde; bij de brillanten echter onderscheidt men een groote oppervlakte (de tafel) en kleine ondervakken en vijf andere soorten van geslepen vakken, die met de beide eerstgenoemden 58 facetten vormen. Van belang is hierbij, dat de facetten van hetzelfde soort in dezelfde richting worden geslepen, daar anders het vuur van den steen daaronder lijdt. De hoofdzaak bij het slijpen is echter, evenals bij het splijten, de nauwkeurige kennis der kristallisatie.

Zet de slijper den steen niet in overeenstemming met zijn ‘groei’ op de schijf, zoo kan hij het geheele kristal bederven. Evenzoo zou hij zijn schijf bederven, daar de diamant dan niet afgeslepen wordt, maar het ijzer snijdt. Een goede schijf is eveneens zeer gewichtig voor de bewerking; zij moet noch te hard, noch te zacht zijn en zeer stil en regelmatig loopen. De vervaardiging van zulke zorgvuldig be-

werkte schijven vormt reeds op zich zelf een bijzonderen tak van nijverheid.

Van zeer eigenaardigen aard zijn de verhoudingen tusschen werkgevers en werkafnemers in de Amsterdamsche diamantindustrie. De eersten vervallen in drie klassen: juweliers, fabriekbezitters en zoogenaamde 'eigenwerkmakers'. De juwelier koopt de ruwe stof, zooals wij reeds zeiden, meestal in Londen en geeft de steenen aan zijn verschillende arbeiders, van wie hij ze geslepen terugkrijgt. De fabriekbezitter is dikwijls tegelijkertijd juwelier. Is hij het laatste niet, zoo leeft hij alleen van het bedrag der huur, dat hem de slijpers voor zijn door stoom gedreven molens betalen. De prijs voor een molen bedraagt tusschen de 60 cent en f 1.25. Voor het werkloon der slijpers wordt gewoonlijk 2 cent per karaat berekend, waarbij de slijpers hun hulpwerklieden, de zoogenaamde verzetters, zelf moeten betalen. Ook de gereedschappen, die meest allen zeer duur zijn, vooral de molens, moeten de slijpers voor eigen rekening onderhouden.

De eigenwerkmakers zijn zulke slijpers, die op eigen rekening steenen koopen en bewerken, tot welk doel zij van de fabrikanten de noodige molens huren. Deze zeldzame verhoudingen, waarbij de fabriekbezitters slechts de drijfkracht leveren, vindt men bijna in alle werkplaatsen van Amsterdam.

De loonen zijn niet meer zoo buitengewoon hoog als vroeger; toch kunnen bekwame splijters altijd nog f 300 per week verdienen. Maar men moet hierbij in aanmerking nemen, dat zij meestal slechts periodiek werken, zoodat hun jaarlijksch inkomen zelden f 5000 overtreft. De snijders verdienen 600-1000 gulden in het jaar. Bekwame slijpers kunnen het in het gunstigste geval tot 40 gulden in de week brengen; gewoonlijk echter varieert hun inkomen tusschen de f 25 en f 30.

Met goed succes heeft men vrouwenarbeid in de diamant-industrie ingevoerd; vooral worden vrouwen veel gebruikt bij het snijden der roosjes, daar dit minder spierkracht vereischt dan het snijden der brillanten; slijpsters zijn er daarentegen weinig.

Ten slotte nog een kort overzicht van den algemeenen toestand. Daar geen statistiek-materiaal hier aanwezig is, zoo kan men geen bepaalde cijfers opgeven. De gezamenlijke diamantwerkers van Amsterdam worden op ongeveer 10 à 15000 geschat, waaronder 6 à 7000 meisjes en vrouwen. In het geheel zijn er omstreeks 60 slijperijen in Amsterdam. Een der grootste is die der gebroeders Daniël; onder de nieuwe blinkt vooral de slijperij van Kampfrath uit, waaraan ook onze teekeningen zijn ontleend.

In het jaar 1891 was de toestand der Amsterdamsche diamant-industrie hoogst treurig; ten minste vergeleken met den toestand van twintig jaar geleden. Toen begon de bloeitijd der Kaapsche diamanten, die een reusachtige uitbreiding van den diamanthandel ten gevolge had en tallooze werkkrachten naar Amsterdam riep. Hieronder waren er natuurlijk zeer vele ongeschikte arbeiders, wier toestand, nu er langzamerhand weer normale verhoudingen zijn opgetreden, volstrekt niet gunstig is. Ook de kleine eigenwerkmakers, die niet in Londen koopen maar het overschot der grootere juweliers van Amsterdam afnemen, zijn dikwijls te beklagen.

De grootere huizen kunnen altijd bij den inkoop hun voorwaarden stellen, daar zij de grootte van hun inslag afhankelijk maken van den prijs. Toch wordt de Londensche markt geheel beheerscht door de Beers Compagnie, die alle Zuid-Afrikaansche maatschappijen tot zich getrokken en aldus een soort monopolie gevormd heeft.

De Amsterdamsche juweliers hebben het nog niet zoo ver gebracht, dat zij tegenover dit monopolie een syndicaat hebben kunnen stellen; dientengevolge is de ruwe stof duurder geworden, zonder dat de prijs der geslepene diamanten eveneens gestegen is. Het beste zijn er de verkoopers der betere soorten aan toe, die van het zoogenaamde eerste water. Dit komt hierdoor, dat de Amerikanen, welke de eerste koopers zijn, slechts betere kwaliteiten willen nemen.

De directe uitvoer naar de Vereenigde Staten bedroeg in het jaar:

1886	1.378.542 dollars.
1887	1.842.705 dollars.
1888	3.141.024 dollars.
1889	3.374.465 dollars.
1890	3.605.281 dollars.
1891	4.160.131 dollars
1892	5.894.370 dollars.

Bovendien gaan er nog vele diamanten over Londen naar Amerika.

Deze korte schildering kan natuurlijk geen grondige beschrijving bevatten van de Amsterdamsche diamant-industrie. In elk geval zal de lezer ten minste zich daardoor een kleine voorstelling kunnen maken van dezen interessanten nijverheidstak. Zijn bloeitijd is voorbij, maar toch hebben Londen en Parijs tevergeefs getracht de markt voor zich te winnen; daarentegen wordt Antwerpen Amsterdam's gevaarlijkste mededinger. Voorloopig staat Amsterdam echter nog steeds aan de spits en zal voorloopig nog lang de eerste plaats innemen.

O! Die......!

Begin Mei, 'n schoone lenteavond.

Het diner is afgeloopen. Meneer zit voor het geopende venster met een dito mond een dutje te doen. Tegenover hem, aan het andere raam, zit zijn dochter Cornelia, starend op het schoone landschap vóór haar.

Rechts, in de verte ligt het heerlijke Park, sieraad en lustoord der Rottestad; ginds de eeuwenoude dijk, voortloopend tusschen twee rijen breedgekruinde fiere kastanjeboomen, even groen in de jonge lente.

Daarboven, daarachter, daaromheen welft zich de hemel, de avondhemel, gloeiend rood gekleurd, zacht tjilpende vogeltjes in de zoele lucht... 't vergezicht was dus heel mooi, en onder den indruk daarvan zullen de gedachten, die Cor daar op 't papier gaat schrijven, wel bijzonder poëtisch zijn; heerlijke impressies zal dat blad papier, die brief, overvoeren naar hem, naar haar verloofde, in wiens ziel ze kunnen leven als in de hare.

Een verdieping lager, in de donkere keuken, zijn

op dit oogenblik de twee ‘booien’, werkmeid en keukenmeid, vereenigd. De laatste heeft het woord.

‘Ja, Trui, ie had geloot; ach, 'k wor' nog akelig as 'k er an denk hoe bleek, besturreve ie er uitzag toe die bij me kwam met nummertje elf op z'n pet. En toe zeedie tege me, zoo verdrietig zie je; Ka, zeedie, as 'k soldaat ben zà je dan heusch geen andere jonge neme, en toe' gaf tie me een zoen en ik gaf em een kwartje en toe is tie, nou krek over drie weken, soldaat geworre en nou wou 'k em welles schrijve, as jij me'ns helpe wou.’

‘Chut mensch,’ zei Trui, ‘'k eb et meer an de hand gehad,’ en heldhaftig de handen in de zij, vervolgde ze: ‘'k zà je wel zegge wà je schrijve mot. Ei je pampier?’

‘Ja, 'k eb 'n velletje van de juffrouw genome, ruik es wà'n odeurlucht. En hier eb 'k een potlood, zeg jij maar hoe 'k beginne mot....’

De meid, ‘die het meer an de hand heit gehad’, heeft haar werk volbracht, de brief is gereed en op een ‘avelop’, ook van de juffrouw, wordt netjes geschreven:

An mijn vrijer Klaas Bras, die soldaat is te Berrege op Zoom.

Daar wordt boven gescheld. Ka gaat en komt na een oogenblik terug met een brief in de hand.

‘Die mò 'k na de post brenge,’ zegt ze tot Trui.

‘La 's kijke,’ roept deze en ze leest:

Aan den WelEd. Gestrengen Heer den Heer Mr. J. Dadelveld,

Ruysdaelkade,

Amsterdam.

‘Wie zou dat weze?’ fluistert ze met een nieuwsgierigen blik.

‘'k Denk an der vrijer!’

‘Bè jè mal, denkie dat zukke dames 'n vrijer hebbe, die hebbe 'n, och hoe noem je 't ook, die hebbe 'n beminde.’

‘Is dat dan nie 't zelfde?’

‘Wel nee, een vrijer, zie je, daar vrij je mee, en een beminde, daar... daar bemin je mee, begrijp ie.’

‘Zoo, ja, maar 't eindje is toch trouwe hè, net as ik en Klaas. Hoe zou zoo'n dame wel an zoo'n meneer schrijve, heel anders dan wij, hè?’

‘Natuurlijk. 'k Zou et toch wel ereis wille leze. Zou je dat ding niet es ope kunne make?’

‘Chut, ik durf haas nie...’

Trui opent voorzichtig den nog niet drogen omslag, haalt er den brief uit, treedt nader tot de lamp en... o, hemel, daar kletst de lichte tred van juffrouw Cornelia op de trap.

Doodelijke schrik.

‘Weg, weg!’ fluistert Ka, ‘geef hier, 'k zal ze der buiten wel in doen.’ Ze grijpt haastig de beide brieven en de enveloppen en loopt de deur uit.

Een dag later. Op zijn kamer aan de Ruysdaelkade zit Mr. Johan Dadelveld, lui achterover in een stoel, in de hand een pas ontvangen brief, waarop hij innig teeder een blik wierp.

Langzaam, met een lach op de lippen, snijdt hij den omslag los en haalt het rose gekleurde, geurige blaadje papier er uit.

Hij vouwt het open en... stom van verbazing blijft hij een oogenblik op den brief staren. Dan leest hij, leest nog eens en schatert dan ineens uit in een lach, zonder einde, telkens weer opnieuw ophortend. Ziehier wat hij las:

Mijn zwaargeliefd Klaas.

Bevalt het jou nou goet en ken je nou al schiete. Wat voor goed heb ie an. Ik ben ook nog gezont en Trui ook en je mot wel de kompelemente hebbe en ze zeit dat je maar goet op mot passe, dan ken je nog best zoo een hooge worde mit pluime op zijn mus. Hou je nog alteit zooveel van gebakke aardappele en is het vleesch bij jullie nogal goet. De jonge juvvrouw gaat mit Mij trouwe en dan zelle me wel veel krijge. Nou dag Klaas ik breek af mit de pen maar niet met het hard en noem me je lieve Katerine Gereldine.

Denzelfden dag. Klaas Bras, de ons bekende candidaat-echtgenoot van de brave Ka, heeft een brief ontvangen. ‘Bepaald van m'n meid,’ zegt hij. Een aantal kameraads, voor wie elk nieuwtje in dat lamme gat (Bergen op Zoom geldt bij de soldaten voor een ‘lam gat’), voor wie elk nieuwtje dan een evenement is, staan om hem heen, nieuwsgierig te vernemen wat wijsheid of wat bijzonders die Ka haar vrijer weet mee te deelen.

Klaas scheurt de enveloppe los en begint zachtjes den eersten regel te lezen.... hij verbleekt plotseling en schreeuwt: ‘Wel g.......... wat mot dat nou!?’

‘Wat is er; wat scheelt er an; wat heb ik nou an de hand?’ vraagt men van alle zijden.

‘Hoor 's jonges, wat de meid schrijft, hoe durref ze et te doen!’ zegt Klaas en hij leest: Monster!... m o n s t e r !!

‘Staat er dat?’

‘Waarachtig, kijk maar!’

‘Welnee, er staat mosiger, m o n c h e r , wà 's dat voor 'n beest?’

‘Lá 's kijke, 't zei Engelsch weze, dan ken ik et je wel zegge.’

‘Leg nou niet te klesse,’ zegt Klaas boos, ‘hoe ken 't nou Engelsch weze, Ka is al blij dà ze Hollandsch ken!’

‘Lees nou eerst, dan kenne me prate!’ zegt een verstandig oud-gediende.

‘'t Gelaat van Klaas is heel lang geworden en erg knorrig klinkt zijn stem als hij de volgende regelen met zijn affreus Rotterdamsch dialect radbraakt:

Het ontluikende groen der boomen, de heerlijke zoele lentelucht, de frissche bloemenschat, dat alles geeft in mooie werkelijkheid een beeld van de schoone phantasie, die mijn liefdevol hart verrukt!’

Begrijpe jullie er ies van?’ informeert een der omstanders.

‘'t Is wel verdijt as 'k er een touw an vast ken make,’ recenseert de aangesprokene.

Klaas hoort, als in een roes, de opmerkingen van zijn kameraden, ze niet in zich opnemend; hij leest steeds door:

‘Gelijkt niet dat groen onze liefde, die voortdurend reiner, frisscher en edeler wordt, zonder dat een barre winterstorm ze schaden kan. Als der vooglen lied,

zingt in ons hart de zoete stem der liefde...'

'Lá je nou toch niet langer bed.nderen; zie je dan niet dà ze je voor den gek staat te houwe...' roept de verstandige oud-gediende.

'As 't mijn te doen sting,' schreeuwt een ander, ''k wist wel wà 'k deed, ze zel van je af wille, of ze zal een ander hebbe.'

Klaas antwoordt niet, hij ziet een oogenblik heel verbouwereerd den brief, de muren, zijn kameraads aan; dan frommelt hij den eerste ineen, werpt een paar der laatste omver, ijlt de zaal af, de gang door en valt als een bom in 't bureau van den sergeant-majoor.

'D'r uit, marsch,' roept deze, 'd'r uit en eerst angeklopt.'

'Majoor,' zegt Klaas hijgend 'majoor, 'k wou verlof hebbe, en...'

'En je krijgt acht dagen politiekamer om je brutaliteit; 'k zal rapport van je maken, dank je!'

'Majoor,' schreeuwt Klaas, 'majoor, 'k mot verlof hebbe of... of... of 'k maak oproer.'

''t Bureau af, vort. Heila, korporaal! breng dien vent in arrest, hij is dronken.'

De arme, bedrogen minnaar werd in arrest gezet, moest den volgenden morgen op rapport komen en kreeg acht dagen politiekamer, 'als zijnde dronken geweest en onbeschofthedens te hebben gezegd tegen den sergeant-majoor.'

Hoe hij die acht dagen doorbracht, bedekke de dichte sluier van het stilzwijgen, mijn onbekwaamheid ze te beschrijven. Twintigmaal per dag balde hij de vuist en richtte een verwensching aan 't adres van zijn Ka: 'O! die...'

Schrijven, o neen, hij zou wel met haar afrekenen als hij weer te Rotterdam was.

De acht dagen waren eindelijk om. Allereerst ging Klaas naar den sergeant-majoor zijn excuses aanbieden en hem beleefd, vol ootmoed 'permissie' vragen.

'De moeder van de compie' was niet haatdragend, en wijl hij nu de toedracht der zaak kende, wilde hij gaarne een goed woordje bij den kapitein doen, waarop dan ook het gevraagde verlof werd toegestaan.

Op zijn reis had Klaas den oud-gediende toevallig tot reismakker. Deze was een eerste vrouwenhater (o, zoo zeldzaam bij militairen) die voortdurend sprak over het doel en de strekking van den brief, en wel op zulk een wijze, dat Klaas bijna dol te Rotterdam aankwam en als een tweede Othello naar het huis stormde, waarin zijn Desdemona diende...

Hij belde. Men liet hem lang genoeg wachten om zijn woede tot den hoogsten trap op te voeren. Eindelijk werd er opengedaan. Klaas liep de meid - Ka was 't niet - omver, stormde den hem welbekenden weg op naar de keuken en liep deze binnen.

Een hem onbekend meisje stond koffie te schenken.

Doodelijk ontsteld bij het zien van den vreeselijken zoon van Mars, liet zij den koffiepot uit de hand glijden; de pot met een dozijn kopjes en schoteltjes braken en het geurige aftreksel van de mokaboon kleurde de japon van de meid, die gillende - de meid meen ik - de keuken uitliep.

Klaas haar na, brullend en schreeuwend dat ie Ka most hebben, dat ie 'r den nek zou breken.

Het heele huis was in rep en roer.

Meneer en zijn dochter kwamen vreeselijk verschrikt naar beneden, vragend wat er te doen was; de bevlekte japon gilde en jammerde van uit het kolenhok, waar ze een toevlucht gezocht had; de meid, die voor Klaas de deur had geopend, deed

schreiend haar intocht met een blauw oog; daartusschen de razende landsverdediger, - een verschrikkelijk tooneel van de hevigste wanorde.

Klaas wordt, nu hij den deftigen heer ziet, iets kalmer en een tintje beleefdheid komt er in zijn schorre stem, als hij vraagt: ‘Waar is Ka, meneer, 'k wou ze ereis spreke?’

‘Die meid is niet meer hier, ze is weggejaagd. En doe me nou 't plezier heel gauw uit te rukken, of ik laat de politie halen,’ zegt meneer.

‘Weggejaagd!’ roept Klaas. ‘Weggejaagd! Waarom?’

‘Ja, ze is hier weggejaagd, en als je zoo belangstellend zijt, dan ga je maar naar haar moeder.’

‘O zoo, nou, ik dank u wel, neem me niet kwalijk!’ zegt de nu vrijwel bekende soldaat, en haastig verlaat hij het huis, waarin hij zonder reden zulk een geweldige opschudding had veroorzaakt.

De moeder van Ka was op dezen gedenkwaardigen ochtend met haar dochter doende, den noodigen en nuttigen reinigingsdienst te verrichten, iets wat in Rotterdam altijd op de straat gebeurt.

Ka is bleek geworden sedert den tijd, dat we haar in heur residentie zagen.

Suffend staart zij op een borstrok, dien zij boven een emmer bleekpoederwater houdt.

‘Sta je weer te prakkeseeren over Klaas? kom meid, die denkt allang nie meer over je. Allo, gooi em in de bleekpoeier.’ Ze meende den borstrok.

Ka deed het, al soezend, met een droomerig gelaat.

Ze had verdriet, de arme meid.

‘Hier hei je nog een kom koffie; meid, sta nou nie soo de gosganselijke dag te suffe.’

Daar, daar kwam in dollen draf een soldaat aanstormen.

‘Klaas, lieveling, vent!’ schreeuwde Ka; de koffie viel met kop en al in 't bleekpoederwater en zij zelve in de armen van Klaas.

O.... wat al vragen en mededeelingen!

Ziehier de zaak: De brieven waren door Ka, op de donkere straat, in den verkeerden omslag gestoken. Dadelveld had dit der familie verteld, waarop de beide dienstboden op staanden voet hun ontslag kregen.

Ka, doodelijk ongerust wat de driftige Klaas wel doen zou, trok uit diens zwijgen - acht dagen is voor verliefden een heele tijd - de droevige gevolgtrekking, dat deze haar vergeten had, dat alles tusschen hen ‘uit’ was...

Klaas zei eerst niets. Hij drukte Ka wat dichter aan zijn borst, zoende haar nog eens flink, tot groote verontwaardiging van de oude juffrouwen in de buurt, en sprak op het laatst:

‘Ka, je bent een beste meid, maar, o! die...’ en na een oogenblikje: ‘O! die nieuwsgierigheid van jullie!’

Het spreewald.
Eene reisherinnering, naar het Deensch, van Karl Larsen.
Met vier gravuren van A. Westphalen.

I.

Over Königs-Wusterhousen kan men van uit Berlijn in drie uren het Spreewald bereiken. Dien weg nam ik in Juli, tegen den avond.

De naaste omtrek van Berlijn had geen bijzondere belangstelling bij me opgewekt, en het werd spoedig zoo donker, dat men van uit den sneltrein enkel nog maar de steeds flauwer en flauwer wordende kleuren kon waarnemen, waarin men niets kon onderscheiden.

Daar stopte de trein bij Lübbenau.

Het station ligt een eind buiten de stad. Er rijdt een hotel-omnibus op, waarin ik een plaatsje kreeg, en achter de raampjes van dat vervoermiddel ontving ik onder den rit in de schemering mijn eerste indrukken van het Spreewald. Langs de chaussée stonden populieren; aan den eenen kant onderscheidde men flauw velden tot in het oneindige, aan den anderen hier en daar huizen met vele houten bruggetjes, die leidden over beekjes, slooten, kanalen, riviertjes, of hoe die watertjes allen mogen heeten. Wij ratelden over steenen, door ledige straten, langs lage huizen; eindelijk hield de omnibus op voor een hotel, dat aan eene groote markt lag en waarvan de benedenste verdieping verlicht was; alle andere huizen aan die markt waren gesloten en donker; eene groote grijze kerk hief haar scherpe spits op naar den bewolkten hemel.

AFVAART VAN LÜBBENAU.

Het was in het hotel zeer stil; de menschen waren in Lübbenau vroeg naar bed gegaan. Den volgenden morgen kreeg ik evenwel een levendigen indruk, hoe flink zij konden zijn als er van opstaan sprake was.

Ik werd uit den zoetsten slaap opgeschrikt door schetterende hoornmuziek, keek op het horloge - het was pas kwartier voor zes - liep naar het venster en zag vlak voor het hotel zes gentlemen in zwarte rokken en eenigszins overdreven hooge hoeden, die de nieuwste Berlijnsche melodieën toeterden, op onuitstaanbaar valsche koperen instrumenten. De markt was nog geheel ledig, maar de vensters der huizen waren geopend, en de Lübbenauers lagen in hemdsmouwen, een paar dames in nachtjakken, uit het raam en genoten met zichtbaar welgevallen van dezen morgengroet. Ik vroeg later den waard wat die kunstuitingen, zoo midden in den nacht, terwijl alle ordentelijke lieden nog sliepen, eigenlijk beteekenden.

Wel, die muziek werd gemaakt naar aanleiding van het schuttersfeest, dat er juist in de stad werd gehouden.

Daarom waren er ook op verschillende plaatsen guirlandes van loof dwars over de straten geslingerd en vele huizen versierd met groen en bloemen; het feest duurde acht dagen, en dan vermaakten zich niet alleen de inwoners der stad, maar ook de boeren uit het Spreewald, inzonderheid de boerinnen, die in kleurige kleederdracht het feest bijwoonden. Elken morgen deed de schutterijmuziek hare ronde door de stad, om alle leden van den bond hare hulde te brengen, zooals ik zooeven had gehoord. Of men dan altijd kwartier over vijven begon te spelen? O, hemel neen, soms ving men reeds om drie of vier uur aan!

Een weinig later op den dag zag ik een van de werkende deelnemers aan het feest. Hij liep statig marcheerend, het geweer onder den arm, den weg op naar de schietplaats. De man zag er uit als een arme kramer, maar was o zoo mooi opgepronkt! Op het hoofd droeg hij een driekanten hoed met witte veeren; vergulde epauletten sierden zijne schouders, de rok was donkergroen, van militairen snit, voorzien van een rij glimmende knoopen; de broek schitterend wit. En hij liep verder met een ernst alsof hij parade maakte voor het paleis van den keizer te Berlijn!

Deze gezellig komieke indruk van een echt duitsch stadje staat mij voor den geest als eene kluchtige en toch beteekenisvolle inleiding tot de reis, die ik nu aanvaardde - naar het eigenlijk Spreewald.

Daar wonen nog W e n d e n en vindt men nog vreemde kleederdrachten en zeden, maar de Duitschers dringen naar alle kanten voorwaarts, vervormen en nivelleeren alles, en zullen binnen weinige jaren het geheele Spreewald net zoo gewoon Duitsch hebben gemaakt als deze kleine stad aan zijnen zoom.

De tocht door dat merkwaardige land geschiedt per boot. Eerst komt men aan een miniatuur landingsplaats bij een water, dat herinnert aan een van de stroompjes bij onze Deensche koopsteden. Daar ligt ‘der Kahn’ gereed en in haar zien wij de eerste afwijking van alles wat wij thuis kennen. Het is geen gewone boot, die met riemen geroeid wordt, en evenmin eene gewone praam. Het vaartuigje is platgeboomd, maar loopt aan beide einden spits uit en herinnert door zijn smallen, slanken vorm het meest aan de Venetiaansche gondels. De bagage wordt voorop gezet; in het midden wordt een op een sofa gelijkende houten stoel geplaatst, die steunt op den rand der boot. Men neemt in dien stoel plaats, met de voeten op het stroo, dat men voor den reiziger heeft uitgespreid; de stuurman staat achterin en stuurt de boot met eene lange roeispaan, aan welker vlak, breed einde een halfmaanvormig stuk blik is gespijkerd,

met twee scherpe pennen; het handvat loopt uit in een knop, die soms onder de vaart langs de kronkelende stroomen dienst doet tegen een boomwortel of boomstam op den oever.

De boot glijdt onhoorbaar voort; slechts een enkele maal een zwak geplas met den roeiriem, wanneer deze bij eene kromming niet geheel recht in het water neerkomt. Het gaat door een vrij smal water. Aan de eene zijde weiden, met hier en daar een grooten boom, aan de andere zijde verspreide, met stroo gedekte boerenhuizen, omringd door groentevelden en korenakkers; elzen en knotwilgen langs het water.

Na verloop van een kwartier naderen wij het dorp L e h d e . Hier worden de elzen zoo hoog en zwaar als beuken en beschaduwen aan beide kanten den stroom, zich boven onze hoofden ineenslingerend als in een allee; het water is vol van hunne spiegelbeelden en de zon speelt slechts in komende en wijkende plekken over de watervlakte. Wij zijn in het Venetië van het Spreewald, zooals de Duitschers het noemen.

Aan beide zijden liggen, op vrij korten afstand van elkaar, huizen, elk huis omgeven door een kanaal. Het zijn om zoo te zeggen alle heel ouderwetsche blokhuizen, gedekt met stroo of riet; op de gevels zijn versieringen, als ruw gesneden paardekoppen enz., aangebracht.

De lage schuren en stallen staan afgezonderd van de woonhuizen, de bakkersovens met hunne steenen muren en ticheldaken eveneens; in een kleinen tuin groeien zonnebloemen en engelsche kers; aan den voet van den tuin is een haventje voor een of twee K ä h n e .

Alle vervoer geschiedt hier in Lehde per K a h n . Wij zien deze, nadat het werk op de weide is afgeloopen, de kleine boothuisjes binnenzwaaien, tot manshoogte beladen met hooi of riet; midden in het dorp komt er ons een tegen met loeiend jong vee; wat verder eene andere, bestuurd door een jong meisje. Op den bodem van hare boot liggen aardappelen en groenten; zij stuurt haar vaartuigje met de behendigheid van een ouden bootsman naast het onze en werpt mij een bouquet witte waterlelies toe. Tot belooning gooi ik in haar bootje een 5-pfenningstuk; een oogenblik later is zij in een der smalle watertjes zijwaarts, dieper het dorp ingegleden. Zij zal 15-16 jaar geweest zijn; onder haar grooten beschuttenden witten zonnedoek kwamen fijne regelmatige trekken te voorschijn meteen bijzonder blanke tint; de bloote armen en beenen waren krachtig en bruin. Zooals zij, waren alle vrouwen bij het werk gekleed. Wij

zagen haar komen in booten, of werken op het land in den omtrek der huizen, allen met schitterend witte hoofddoeken, een licht- of donkerkleurigen borstdoek over het witte onderlijfje en zwart fluweelen taille, die een geheel maakt met den geplooiden rooden, blauwen of groenen rok. Ook de kleine meisjes, zelfs van 3 en 4 jaar, gaan zoo bont gekleed en de snit harer kleeding is precies als van de ouderen.

Er lag juist zulk een bonte groep van die kleine dingen aan het einde van het dorp, die druk bezig waren aan den waterkant tuintjes van afgeplukte bloemen te maken. Zoodra zij ons in het oog kregen, sprongen zij in een K a h n , alle met bloemen in de hand; een jongen van 8-9 jaar stuurde de boot en bracht haar heel behendig dicht bij de onze, waarna de meisjes ons de bloemen toewierpen. Zij verstonden blijkbaar geen Duitsch en zeiden half verlegen eenige Wendische woorden tegen elkaar; een poos nadat wij hen waren voorbijgevaren, riep de jongen, die ook geen woord op mijne vragen had geantwoord, luid schreeuwend: 'Guten Tag!'

Mijn bootsman verstaat Duitsch, en spreekt het vloeiend, maar men kan terstond aan de uitspraak hooren dat het zijne moedertaal niet is. Ik merk alras dat hij - evenals de boeren in sommige streken van Noorwegen*) - de *h* hij het begin van een woord wegwerpt en die letter laat hooren waar het geen pas geeft. Hij spreekt over *hausländische* 'Erschaften,' over den '*arte Harbeit*' dien het kost, om de zwaar beladen hooikähne in den midzomer stroomafwaarts te krijgen, als het water laag is en de vaartuigjes de hebbelijkheid hebben zich vast te zetten op de zandbanken. Mijne vraag of ook hij een echte Wend is, beantwoordt hij zonder eenige geestdrift bevestigend, en hij doet mij nu een verhaal over het dorp waar hij geboren en getogen is en waar nu nog in het Wendisch en in het Duitsch wordt gepreekt. 'Maar de meeste menschen daar thuis spreken "ganz schön Deutsch" zij leeren dit op school, waar alleen de jongste kinderen in het Wendisch worden onderwezen, en dan - helpt het den jongen mannen natuurlijk ook dat zij onder dienst gaan!' Hij is een lange, beenderige, magere man, baardloos, met een rechten neus, donker haar, bruine oogen, smalle lippen en lange jukbeenderen; hij gelijkt eigenlijk op de andere Duitsche boeren alleen door zijne kleeding.

Wij zijn spoedig Lehde uit en hebben nu wijduitgestrekte weiden om ons heen; slechs hier en daar groeit aan den oever een knotwilg. De zon brandt sterk en maakt den geheelen waterspiegel, waarboven schitterende waternimfen zweven, volkomen wit. Daar zwieren eenige heen, naalddun, staalblauw, of andere met breedere lichamen en glanzende groene of azuurkleurige vleugels, kapellen gelijk. Soms zet een er van zich rustig op onze voortglijdende boot.

Zeer groote bruine goudsmeden of groen en geel gestreepte, met heldere vleugels, komen aangevlogen onder een gesuis als waren het kleine vogelen; het water is geheel vol van ineengeslingerde plantjes en waterlelies, voor het meerendeel witte, maar er zijn ook van die dikke ei-doornachtige onder; in stille krommingen, waar zelden een roeiriem beweging brengt, vormen zich heele kleine bloemenbosschen. En steeds gaat het voorwaarts onder een bedwelmenden hooigeur.

Het gras is voor de eerste maal dit jaar gemaaid en staat nu op de weiden in kluchtig gevormde schelven, die den indruk maken van suikerbrooden, gezien in een hollen spiegel. Zij zijn opgehoopt om eene stellage, beneden cirkelrond en breed, uitgebogen in het midden, en zij loopen toe in een spits waar de bovenste lat van het skelet uitsteekt. Het hooi moet de voornaamste rijkdom van het Spreewald zijn; daarmee

*) En Nederland.

wordt het vet vee gevoederd, dat later naar Vetschau gedreven en van daar per spoor naar Berlijn getransporteerd wordt.

Uit een geheel onbeschaduwden waterarm slaan wij een kanaal in met jonge populieraanplantingen aan beide zijden, en de bootsman verzekert mij, dat wij nu weldra geheel in de schaduw, in het bosch zullen zijn. Meer dan eens onder onzen tocht heb ik in den waan verkeerd, dat wij het bosch vlak voor ons hadden, maar steeds bleken het enkel de hoornen langs verschillende zijtakken te zijn, of van die boomgroepen welke over het geheele land zijn verspreid en die de bewoners van het Spreewald niet alleen moeten voorzien van brandstof, maar welker stammen hun in den winter, wanneer alles zee of ijs is, tot wegwijzers dienen.

Ditmaal echter werd ik niet teleurgesteld; na een kanaaltje doorgevaren te zijn, niet breeder dan een veensloot, draaien wij een breeder water op en bevinden wij ons eensklaps in het woud.

Ik blijf een paar minuten geheel verbluft zitten, zóó overweldigend is de indruk; ik heb eenigen tijd noodig om tot mij zelven te komen en te begrijpen. Wij zijn in de diepste schaduw gegleden; aan de oevers bosch en niets dan bosch. De stammen verheffen zich hoog boven ons, maar het is alsof zij naar beneden ook even forsch zijn gegroeid. Wij zeilen over en onder hen heen, in een verwarrend spel. Het is bijna alsof wij door de lucht glijden; onze Kahn maakt geen geluid en ook geen enkel geluid komt tot ons uit het zwijgende woud. Zoo ver het oog reikt niets dan elzen met blauwgroene bladeren; op den moerassigen grond tusschen de stammen breidt zich een wildernis uit van struiken en laag rijs; slingerplanten en wilde hop hangen slingerend neer tot op het water; statige blauwe lelies en gele irissen schieten dicht aan den oever op; ik heb eene gewaarwording alsof vóór mij nooit iemand in deze stilte doordrong!

Waar ter wereld men ook moge komen, overal vindt men wagensporen, teekenen door mensch en dier achtergelaten; in de meeste bosschen, zelfs al zijn deze nog zoo verlaten, speurt men den alledaagschen mensch; heeft hij zijn boterhampapier al niet weggeworpen, hij heeft toch de paden breedgetrapt, het heerlijke groen beleedigd, de natuur tot een gewoon uitspanningsoord gemaakt. Hier in het Spreewald echter heeft het water zich over alle sporen van het alledaagsche leven gesloten, en op den moerassigen grond staan geene voetstappen.

Zelfs de niets ontziende jacht, waarmee men hier

voorheen dieren en vogels heeft vervolgd, komt nu de stemming ten goede; slechts zelden hoort men in het betooverde woud den schreeuw van een vogel; een enkele maal

ZONDAGS IN HET SPREEWALD.

verstoort een visch, die opspringt voor de boot, met een zacht geplas de stilte.

Ik kreeg een steek in de borst, toen ik bij eene kromming een stapel brandhout zag, die mij verkondigde, dat ik mij toch in een beschaafd land bevond, en niet in een wonderbaar oerwoud, waardoor ik henengleed naar een tooverland

Maar zulk een indruk is terstond vergeten; bij de volgende kromming is men reeds weder geheel onder de bekoring dier vage, glijdende ‘phantasterij’.

Indien men zoo gelukkig is dezen tocht door het eigenlijke Spreewald in zijn eentje te kunnen maken, zonder telkens op scharen van bierlievende Berlijners te stooten, ontvangt men een indruk, die tot de prachtstukjes van iemands herinnering behoort.

In de nabijheid van Staupitzer-Buschmühle wordt het bosch dunner, de weiden breiden zich uit en uit het tooverland is men gekomen in eene goede vruchtbare streek van gras- en korenland.

II.

Het dorp Burg ligt tegenover Staupitzer-Buschmühle. Men zegt in het Spreewald, als eene tot in het oneindige toe herhaalde geestigheid, dat Burg even groot is als

Berlijn, dat wil zeggen in omtrek. Het dorp de ‘Kaupen’ en de kolonie-gemeente tellen samen meer dan 4500 inwoners, die verspreid wonen over een omtrek van meer dan een vierkante mijl.

Er zijn verschillnede dingen aan het licht gebracht, die duidelijk bewijzen dat Burg zijn naam moet hebben ontvangen van een oorspronkelijk Duitsche kolonie, die op een landtong in de oude zee moet hebben gelegen. Om haar te beschermen, had men een primitieven burcht gebouwd op den breeden, maar niet bijzonder hoogen ‘Slotberg’, die een half uur van de tegenwoordige kerk van Burg verwijderd is.

Toen de Wenden, in de vijfde eeuw ongeveer, de Germanen overwonnen, vergrootten en versterkten zij die vesting en bouwden ook op andere plaatsen in de moerassen, op kunstmatig gevormde hoogten, soortgelijke burchten. In den omtrek dier burchten ontstonden in den loop van de tiende eeuw langdurige en bloedige oorlogen, die hiermeê eindigden, dat de Duitschers de kleine vestingen innamen en de meesten slechtten, terwijl de Wendenvoor het meerendeel zich achter het beschermende water en de moerassen terugtrokken, en daar de kleine dorpen met hunne geïsoleerde blokhuizen aanlegden.

Het dorp Burg en zijn M o l l e wordt het eerst genoemd in een oude oorkonde van het jaar 1315, die te vinden is in het Lynarsche slotarchief te Lübbenau. Onder Frederik Wilhelm den Eerste en Frederik den Groote werden er gepasporteerde soldaten naar de oerbosschen van het Spreewald gezonden, om deze tot land te maken rondom de kleine natuurlijke hoogten, die zich op vele plaatsen van den moerassigen bodem hadden gevormd en *Kaupen* genoemd worden. Eindelijk legde de oude Frits in 1765 daar een kolonie van Oostenrijkers, Bohemers en Hongaren aan, die zich in Duitschland kwamen vestigen. De soldaten zoowel als de buitenlanders namen weldra de taal en gebruiken der Wenden over en huwden met Wendische meisjes, zoodat zij geheel in de bevolking opgingen.

Men kan Burg van uit Lübbenau gemakkelijk in

drie uren bereiken, maar door de omwegen, die ik gemaakt, en de rust die ik mij veroorloofd had, moest ik het laatste gedeelte van mijnen tocht in het donker afleggen. De waterspiegel blonk nog steeds en de vaart door de kolonie geschiedde onhoorbaar en zeker; maar eensklaps schuurde de Kahn den grond, en wij zaten vast. De bootsman steunde en stiet in het zand, tegen boomwortels en stammen op de oevers, wrikte, draaide en trok geruimen tijd voor wij weer vlotraakten. Hoe verder wij kwamen hoe ondieper het kanaal werd, zoodat de eene stoot tegen den grond op den anderen volgde. Wij stapten eindelijk uit, legden de boot in eene der kleine havens, leenden een schuifkar van menschen, bij wie nog licht brandde, en reden de bagage langs den kant der akkers tot wij bij eene hooge, smalle brug kwamen, die zich in het donker boven het water verhief als een zonderling langbeenig spook.

Zulk een ‘Brückensteg’ is uit slechts twee balken in elkaar getimmerd. Deze liggen naast elkaar en 3 of 4 voet boven de oevers, opdat zelfs hoog geladen booten er onderdoor kunnen; zij zijn slechts aan de eene zijde voorzien van eene leuning, die bestaat uit een gladde zware stang, rustend op twee palen. De opgang naar de brug wordt gevormd door een schuinliggende plank, waarop smalle latjes zijn gespijkerd, die dienst doen als treden; de brug is zoo smal, dat men niet voor elkaar kan uitwijken, men moet er een voor een over. Nu kan men zich voorstellen hoe mijn bootsman en ik, de een voor-, de ander achteruit, met een vrij grooten, zwaar gepakten koffer in het duister over dien Brückensteg strompelden!

Maar het gelukte. De schuifkar volgde en in een sterhelderen nacht was ik binnen een paar minuten in mijn hotel. Echt vermoeid ging ik naar bed en viel in slaap.

Den volgenden morgen was ik vroeg op de been om mij te oriënteeren. Het logement is een klein Duitsch provinciaal hotel, in het landelijke vertaald - en ligt in een tuin met stroomend water, een boothaven aan het eene einde, aan het andere korenvelden en weiden. Het heeft zijne opene veranda, waarop men door een Berlijnsche of Leipzigsche kellnerin

TERUGKEER VAN DE DOOPPLECHTIGHEID.

bediend wordt, die iemands geledigd bierglas neemt met een van-zelf-sprekend: *noch Eins?* Maar vlak achter de veranda ligt de gelagkamer, waar de Wendische boeren des avonds met bloote voeten in pantoffels en een '*G'ten Habend*' voor de Duitschers op de veranda, sluipend binnenkomen; daar drinken zij hun bruin bier of 'schnaps', en rooken tabak, die iemand bijna den adem kan benemen als hij eens door de kamer gaat om iets te vragen aan het buffet met de bierpomp, geheel aan het andere einde. Het eten is er goed, het bier 'frisch vom Fass', en de groote joviale Brandenburger waard weet zeer behendig zijne manieren te veranderen, al naardat hij op de veranda of in de gelagkamer bedient. Buiten neemt hij een aandachtig luisterende houding aan en debiteert hij soms een zeer uiïge, maar bescheiden gedebiteerde geestigheid; binnen is hij steeds op zijn post tegenover hen, die mogelijke betaling zouden willen ontduiken, of neiging aan den dag leggen om ruzie te maken. Mocht deze ontstaan, dan is hij mans genoeg om onder elken arm een man te nemen en hen bedaard de achterdeur uit te zetten; maar zoolang hiervan geen sprake is zet hij het bier en den brandewijn den boeren voor met eene zekere gemoedelijke welwillendheid. Zijn waakzaam oog vergeet de meisjes niet, die de kamers netjes moeten houden of in de keuken helpen. Zij zijn allen uit den omtrek en gekleed in nationaal kostuum; één van haar draagt een prachtigen bruinen hoofddoek, die met zilverband is omzet en waarvan de twee punten als zonderlinge vleugels ter weerszijden van het gelaat uitsteken.

Aan den voet van den tuin van het logement loopt een breede, beschaduwde stroom naar den molen in Burg, en een smallere voert verderop in de kolonie; overigens vindt men hier groote uitgestrektheden, die niet met water zijn doorsneden, maar aan breede zijwegen van zwaar, rood zand liggen. Indien de stroomen er niet waren, die elk vooren najaar buiten hunne oevers treden en op weiden en velden eene vruchtbare laag achterlaten; indien de boer uit het Spreewald en zijne geheele familie niet met de grootste volharding al hunne kracht aan het land besteedden - waaraan menige Duitsche en Deensche boer een puntje kan zuigen - zou het geheele Spreewald tot eene der onvruchtbaarste streken van het vasteland behooren. Nu is het verbazend te zien welk een vruchtbaarheid zich over het zware zand uitbreidt. Elk plekje wordt verzorgd als een tuin; ploegen en eggen zijn in het eigenlijke Spreewald ternauwernood bekend, de grond wordt voor het grootste deel met de spade bewerkt. Elk bewoner heeft maar een klein stukje land en hij bebouwt dit met de meest verschillende groenten. Waar men ook gaat, overal kleine lapjes grond met rogge, weit, gerst, vlas, haver, hooge en lage boonen, mierikswortel, aardappelen, augurken, rapen, wortelen en papavers; en van den grond is op de voordeeligste wijze partij getrokken. De Spreewoudenaren zaaien tegelijk met het koren gele wortelen, en wanneer de vrouwen in den loop van Juli dit eerste met den sikkel hebben afgeslagen, keeren zij in lange, schilderachtige rijen terug om alle stoppels uit het land te halen, opdat de wortels lucht, licht en warmte kunnen krijgen, en dan worden de velden opnieuw groen. De weiden, die het hooi voor de koeien moeten opleveren, liggen dikwijls zeer ver van huis, maar de woningen liggen midden in de kleine groentevelden, omgeven door een tuin en boomgroepen.

Het geheele landschap houdt schijnbaar het midden tusschen een park en een tuin, waarin smalle paadjes van de eene woning naar de andere leiden. Men wordt onwillekeurig aan de Lombardijsche vlakten herinnerd; de lichte kleeding der vrouwen, die op het veld en in de nabijheid der huizen blinken, voeren ook iemands

gedachten naar het Zuiden; men begint bijna rond te zien naar een beetje katholicisme, naar eenige oude heiligenbeeldjes op de kruiswegen en naar een langen, zwarten priester, dwars de landen, met hunne verschillende kleuren, overstekend. En toch is alles zoo echt Noorsch, de hemel flauw getint en bewolkt, het weelderig blauwachtig genuanceerd groen is zacht, met blauw violette slagschaduwen.

Ik was, op mijne wandeling langs paden en door velden, heel ver achter het eigenlijke dorp Burg uitgekomen, waar de huizen, elk met een tuintje er voor, niet meer verspreid staan, maar straten vormen; bij elken stap, dien men verder het dorp indoet, zakt men diep in het zand. De kerk, met twee zware beuken er voor, ligt aan een groot plein; de pastorie is, zooals het een domineeswoning betaamt, geheel begroeid met tegen spalieren gekweekte vruchtboomen, terwijl wilde wijn zich slingert om de veranda.

Daar klinkt klokgelui en een oogenblik later zie ik een begrafenis naderen.

Men brengt een kind grafwaarts.

Zes jonge mannen dragen de kist, die met kransen is overdekt en op eene baar staat. De dragers zijn geheel in het zwart, met hooge hoeden en zeer lange rokspanden; op de eene mouw der rokken is een plat bouquetje van kunstbloemen en groene bladeren en lange zijden linten gehecht. Die melancholieke samenvoeging van wit en groen tegen een zwarten achtergrond maakt een eigenaardigen indruk, als de dragers in snellen pas met regelmatige bewegingen der armen de straat afkomen.

Achter de kist loopt de vader met een zoontje, dat een zwart, houten kruis draagt, waarop de naam en de geboortedag van het overledene kind staan vermeld; eenige mannen en eene schare jonge meisjes sluiten den stoet. Ook de vrouwen zijn in het zwart gekleed met witte hoofddoeken; eenige hebben witte, andere zwarte doeken over de borst; het bovenkleed, dat een eind beneden de knie reikt, valt over een zwarten onderrok; daarbij dragen zij een glimmend, zijdeachtig voorschoot; de kousen zijn wit of zwart en hun schoeisel bestaat uit lage, zwart fluweelen schoenen, zonder hielen.

Er werd, toen men voor de deur van den predikant stilhield, geen enkel woord gesproken. Zwijgend zetten de mannen de baar voor de groote linde; de vader treedt met zijn zoontje aan de hand dicht aan de baar en ontbloot het hoofd, de mannen gaan achter hen staan, de vrouwen aan de andere zijde. Nu komt de koster. Hij zingt met eene zachte stem

eenige verzen van een zwaarmoedig klinkenden Wendischen psalm; de mannen hebben allen de hoeden afgenomen. Als het gezang is verstomd, eene kleine pauze, waarin niemand der aanwezigen een spier van zijn gelaat vertrekt, geen voet zich ook maar een duimbreed verzet; dan begint hij opnieuw. Hij leest het doodenepistel, zingt daarop weder en leest dan, alles in de Wendische taal, het doodenevangelie. Ten slotte nog een psalm en onderwijl nadert de dominee in een lange samaar, met fluweelen baret en witten halsdoek. Met den predikant aan het hoofd trekt de stoet nu naar het kerkhof. Ik volg op eenigen afstand. De dominee doet een kort gebed, de kist wordt neergelaten, de zegen uitgesproken, de stoet vereenigt zich voor de laatste maal om het geopende graf en bidt in stilte een ‘Onze Vader’. Dan werpen de mannen zelf het graf dicht en men verwijdert zich om naar de kerk te gaan, waar de dominee nu de eigenlijke lijkrede zal houden en de laatste psalm onder begeleiding van het orgel zal worden gezongen.

Ik blijf buiten op het kerkhof. Dit gelijkt niets op de gewone dorpskerkhoven in Duitschland. Steenen of marmeren gedenkteekenen ziet men er bijna niet, niets dan kruisen, hooge ijzeren en hel vergulde of zeer lage houten, waarboven men, uit een paar smalle plankjes, een dakje heeft gemaakt, opdat zij niet al te spoedig door den regen zullen worden aangetast. Elk kruis op een langwerpig heuveltje in den vorm der kist; de groote verheffen zich pronkend met verguld opschrift, de andere duiken armoedig neer op den grond, met den naam in eenvoudige witgeverfde letters. Wanneer de Wenden, hier in Burg, het graf hebben gevuld, werpen zij een klein heuveltje van zand er bovenop, dat zij met plaggen beleggen en waarop zij steenbreek, klimop en bloemen, liefst zoovele en zoo kleurig mogelijke bloemen, planten. Waarheen men het oog ook wendt, overal ziet men schitterende kleuren, vuurrood en hardgeel, blauwachtigviolet en heldergeel; er zijn vele plaatsen waar men door de in elkaar gestrengelde kleurige bloemen en groene slingerplanten den grond niet kan zien. En nog heeft de Wendische boer niet genoeg aan al die kleuren en plaatst hij daarom op witgewerfde palen, in het midden van den grafheuvel, kleine blauwe, grasgroene, oranjekleurige, wijnroode of bleekviolette glazen bollen.

Ik loop het pad af en kom bij graven van armen, die uit gebrek aan geld slechts spaarzaam met ijsplanten en kleine bleeke zomerasters zijn begroeid; maar als de bloemen schaarsch zijn is het kruis omwonden door gewoon wit uitgeslagen en gerimpeld papier, als met een kant. Op een ander kruis hangen twee kleine kransen, gemaakt van watten en eigengemaakte blauwe en roode kunstbloemen.

Mijn weg leidt voorbij de laatste graven. Daar is den dag te voren een heuvel opgeworpen; het zand is nog niet met bloemen beplant, maar reeds verheft zich het zwarte houten kruis met den naam van het twintigjarig meisje dat daar ligt; achter het graf staat een eereboog, die, naar het gebruik meebrengt, voor elke jonkvrouw of ongehuwden man die sterft, wordt opgericht. Deze is een paar ellen hoog en gemaakt van buksboom, waartusschen roode, blauwe en gele kunstbloemen zijn gestoken; de zijlatten eindigen in een versiering van groen geverfde vederen; boven den boog verheft zich een kruis, eveneens met vederen versierd, en daaronder hangen, tusschen twee dwarsstangen, drie kransen van grijs mos met violette en gele bloempjes.

Even voor dit graf breidt zich een nog naakte witgele zandvlakte tot aan den uitgang uit. Maar dicht bij het hek zie ik nog eenige graven. Ik vraag eene oude vrouw, die op een der graven met de bloemen bezig is, wat dat voor graven zijn. Daar liggen

zelfmoordenaars; zij worden òf na zonsondergang grafwaarts gedragen òf des morgens in de vroegte, zonder dominee, zonder gezang, door lieden in hun gewoon werkpak en met slechts een paar menschen tot gevolg. Er zijn een tiental graven; de meesten zijn vervallen en ingezonken, overgroeid met gras, dat spoedig elk spoor van een heuvel zal doen verdwijnen; op een enkele groeien lage, kleine ijsplantjes, maar overigens is er niets op de naamlooze graven geplant; één uitgezonderd. Dat graf is versierd als het mooiste op het eigenlijke kerkhof, en daarop ligt ook een marmerplaatje, waarop de naam van den jongen man, met den aanhef: ‘Hier rust in God....’

Er gaat iemand eene rilling door de leden bij het voelen van den trots der liefde, die uit deze woorden spreekt.

Hij was slechts 34 jaar toen hij, op den laatsten dag van het jaar, na een half jaar gehuwd te zijn geweest, de hand aan zichzelven sloeg. De weduwe verliet den volgenden dag het dorp en keerde niet terug.

Onder op het plaatje staat:

‘Zijne *ouders* zullen hem nimmer vergeten.’

III.

De Wenden zijn godsdienstig, ja, zelfs streng godsdienstig. Hier in het Spreewald zijn zij allen Luthersch en er zijn tien kerken, waarin steeds in de Wendische taal wordt gepreekt; die in Burg is de grootste en hare godsdienstoefeningen zijn beroemd. Daar heeft men eene uitstekende gelegenheid om veel te zien en waar te nemen van de echt Wendische zeden en gebruiken.

De kerk is in 1804 gebouwd. De oude kerk was afgebrand en men spande alle krachten in, om zoo spoedig mogelijk eene nieuwe, groote, mooie te laten bouwen. Het was winter en alle weiden en velden waren met bijzonder mooi berijdbaar ijs bedekt. Met rusteloozen ijver haalde men het benoodigde hout op sleden bij elkaar, het weder hield zich uitstekend; juist toen de laatste vracht de kerk naderde - begon het te dooien.

Ik begrijp dat de Wendische boeren trotsch zijn op hunne kerk. Van buiten maakt zij met hare grijze muurmassa en massieven toren, die in een spits uitloopt, een imponeerenden indruk, en inwendig is het een ruim gebouw van eenvoudige, regelmatige schoonheid. Zij is vierkant met ongewelfde, gegipste zoldering, waaraan eenige veelarmige koperen kro-

nen hangen; langs de vier wanden loopen twee galerijen boven elkaar; de kleuren van het houtwerk zijn wit en blauw. Het altaar staat dicht bij den oostelijken ingang; dit is ook van hout, met vlakke geribde zuilen aan den kant en gedekt door een kroonlijst met urnen aan de vleugels, en Gods oog boven alles. Onder die kroonlijst, midden op het altaar, vlak tegenover de altaartafel, staat de predikstoel. Alles is wit geschilderd met eene flauwe blauwachtige tint en rijk verguld.

Dat altaar der Burgsche gemeente moet een twistappel zijn. De predikant, die een geboren Wend is, vindt het wel een weinig aanstootelijk dat zijn preekstoel zoo maar tegenover het heiligste der kerk staat, en wil dat men het altaar verder achteruitbrengen en den preekstoel aan een der zijden plaatsen zal, evenals in andere kerken. Maar de echt behoudende Wenden verzetten zich in den gemeenteraad steeds hardnekkig tegen zijn plan, verschuilen zich nu eens achter dit, dan weer achter een ander voorwendsel, maar in de eerste plaats achter het bezwaar der kosten.

Het is van harte te hopen dat zij hunnen tegenstand niet zullen opgeven! Duitsche dorpskerken, met een armzalig beeld midden op het altaar, en een kleinen zoogenaamd gothischen preekstoel aan den kant, zijn er meer dan genoeg; hier staat men tegenover een origineel, naïef boerenwerk, uit één stuk, waardoor den predikant een plaats wordt aangewezen in het beste der kerk, en wel zóó dat, uitgezonderd de weinigen die achter het altaar mochten zitten, allen hem goed kunnen zien en hooren.

De liefde der Wenden voor kleuren en bloemen komt natuurlijk ook hier in hun heiligste uit. De zuilen van het altaar zijn, naar aanleiding van een onlangs gehouden kerkelijk feest, omwonden met guirlandes, die zich van daar slingeren om de pilaren der benedenste galerij; gekleurde harten en kransen zijn naast elkaar aan den preekstoel en het altaar gehecht en de geheele plaats voor de doopvont is veranderd in een kleine zuilenhal. Lange stangen zijn omwonden met groen en grijs mos of gekroesd lichtgroen en wit vloeipapier, waarin roode en blauwe kunstbloemen zijn gestoken; soortgelijke guirlandes verbinden de zuilen, en de geheele versiering loopt uit in een eereboog voor het middenpad, in denzelfden stijl als die er op de graven van mannen en vrouwen worden gezet, maar veel hooger, en met lichter, schitterender kleuren; de kransen, die er aanhangen, zijn geel met lichtroode of paarse strepen; alle vooruitspringende hoeken versierd met roode en groene vederen, glasparelen, bolletjes en ringetjes van zilver- of gouddraad.

Ik was heel vroeg naar de kerk gegaan en zag de lieden binnenkomen. Onder het zingen van den eersten psalm loopt de kerk zoo vol, dat er maar voor enkelen plaats meer is. Beneden ziet men één groote vlakte van witte hoofddoeken, welker wijduitstaande randen elkaar bijna raken, zoo dicht zitten de vrouwen bijeen; de mannen hebben hunne plaats ter zijde van het altaar en vullen de beide galerijen.

Daar verschijnt de predikant voor het altaar; het orgel zwijgt, de dominee ziet op, er gaat een gesuis door de groote ruimte, mannen en vrouwen zijn opgestaan. Nu wordt het volkomen stil.

De dominee leest het begin van een Wendisch gebed, en de geheele gemeente antwoordt; de stemmen zijn versleten, een weinig scherp van klank, maar zonder een zweem van valschheid. Dan volgt er een vrij lang gebed.

Ik zie om mij heen; de hoofden zijn gebogen; zoo dikwijls de naam van Christus wordt genoemd, buigen deze nog dieper; de vrouwen maken een heele hoofdbuiging; de handen zijn gevouwen. De uitdrukking der gezichten is diep ernstig, zeer

aandachtig; vlak in mijne nabijheid staan midden in eene rij eene oude afgeleefde vrouw en hare nog jeugdige dochter beiden even diep in aandacht verzonken.

Het orgel begint te spelen en allen zingen den psalm mee.

De maat en toonvaste zang der gemeente ontroert mij zeer; ik voel, dat hoe verschillend ook het zieleleven der lieden zijn mag, dat als het ware timbre geeft aan die stemmen, het verscheidene hier samensmelt tot harmonie, - evenals de hooge en lage, diepe en fijne tonen van het orgel zich huwen tot de melodie van het kerkgezang.

De predikant doet nu andermaal een gebed en de gemeente antwoordt hem steeds als uit één mond. Hij leest de drie geloofsartikelen en alles wordt besloten met een driemaal herhaald: Amen.

Nu volgen de hoofdpsalm en de preek.

De predikant heeft een scherp, echt Wendisch gelaat, een gebogen neus en levendige, bruine oogen; zijn stem klinkt gebiedend en nadrukkelijk in de mooie Wendische taal, die zoo rijk is aan klankrijke vocalen en streelende neusklanken; zijne voordracht is vloeiend, zonder gemaakte rustpunten, met goed gekozen pauzen; de aandacht der gemeente verflauwt geen oogenblik.

Er is voor mij iets geheimzinnigs, opbouwends in de aandacht dier lieden, voor woorden waarvan ik den zin niet begrijp, maar wier stemmingsklanken ik volkomen geniet. Het is iets waar ik wel 'in ben', waardoor ik mij wel geroerd gevoel, maar dat deze gemeente, met haren predikant, toch zoo uitsluitend voor zich zelven hebben. En men merkt het, hoe zij, juist in den besten zin van het woord, een afzonderlijk geheel uitmaken.

Hoe verdeeld en stuksgewijs hun leven - als dat van zoo menigeen - ook moge wezen, zij hebben in elk geval toch het vermogen bewaard om tusschenbeide eens alle dingen van zich af te kunnen zetten en zich te vereenigen in een enkele, allesoverheerschende stemming!

Onder de tonen van den laatsten psalm sluip ik de kerk uit, om de menschen nog eens goed op te nemen. Bij het uitgaan der kerk ziet men eerst recht dat de Zondag voor de Wenden niet alleen een rustdag, maar een feestdag is. De mannen dragen bijna zonder uitzondering allen donkere rokken met lange schooten, hooge hoeden of nieuwe platte petten; op veler borst prijkt een Pruisisch militair eereteeken; de vrouwen zijn in den mooisten pronk. Hare zonnedoeken zijn nu van het fijnste kamerdoek, veelal met kant gegarneerd; op de korte witte mouwen

der lijfjes ziet men borduursels; de rijkgeplooide rok staat wijd uit en is òf met fluweel òf met zijden lint van eene andere kleur dan die van den rok, omzoomd; de boezelaars zijn weer van een andere kleur. Men ziet groene rokken met schots geruit garneersel en zwart gewerkte voorschooten, hoogroode met geel geboord en gebloemde boezelaars, paarse rokken met wit omzet en wijnroode boezelaars. Een poosje wemelt het voor de kerk in schitterende kleurenpracht; daarop verspreiden de lieden zich snel langs de slingerende paadjes door de velden, waar men de vrouwen nog geruimen tijd in de zon kan zien schitteren, blinken, lichten.

Wanneer de vrouwen en meisjes ter avondmaal gaan, zijn zij anders gekleed, geheel in het zwart en wit, met een

DANS IN HET SPREEWALD.

breede kap, die den vorm heeft van een molensteen, en een stijven pijpkraag. Ik heb de vrouwen, zoo gekleed, in scharen uit de kerk zien komen, de handen gevouwen om het kerkboek en den zakdoek, juist zooals men dit op oude schilderijen ziet.

Ook bij het doopen dragen de jeugdige peettantes pijpkragen en mutsen, maar de kraag is dan van een gestevene, helderwitte stof, gegarneerd met kant, en de muts is dan niet wit, doch licht en gekleurd, zoodat zij in overeenstemming zijn met de overige lichte, frissche kleuren harer kleeding en der fladderende zijden linten.

Al die pronk, en meer nog, komt natuurlijk ook bij bruiloften voor den dag; dan maken de mannen zoowel als de vrouwen zich door strikjes en lintjes zoo mooi als zij kunnen, en wordt er bij de uitnoodiging, onder den vroolijken optocht uit de kerk en bij het groote feest later, menig oud gebruik in eere gehouden.

Alleen in betrekking tot de kerk en het godsdienstige leven volgt men de oude gewoonten in kleederdracht en gebruiken; in het dagelijksche leven hebben deze onder den Duitschen invloed geen stand kunnen houden. De vroegere gezelschapsspelen en dansen zijn door Duitsche verdrongen en de spinkamers, waar de jonge meisjes des winters Wendische liederen zongen, zijn zoo zeldzaam geworden, dat er bijv. in het gansche dorp Burg den vorigen winter geen enkele gehouden werd. Indien de innigheid van het godsdienstige leven mocht afnemen, dan zou het eerst de mooie, maar ongemakkelijke avondmaalskleeding, dan de dracht der petemoeien en het bijzondere bruidskleed en eindelijk de gewone kostbare en in vele opzichten

onpractische zondagsdracht zeer spoedig verdwijnen, en daarmee al het overige kenmerkende. De onmiskenbare zin van de Wenden voor pracht, en hunne liefde tot alles wat blinkt, zindelijk en netjes is, die zich ook openbaart in het dagelijksche leven, zou niet voldoende zijn om dat alles in eere te houden; daartoe is iets anders, iets beter noodig, iets dat deze menschen het diepst in het gemoed ligt en hen ernstig stemt.

Het is ook de Wendische godsdienstoefening die het leven houdt in de overblijfselen der taal, welke zonder haar alle literair weerstandsvermogen zou missen.

Zooals bekend is, worden er op de geheele wereld slechts 150,000 Wenden gevonden; deze wonen voor verreweg het grootste gedeelte op 10-20 vierkante mijlen, deels in Pruisen, deels in Saksen. Zij worden onderscheiden in Boven- en Beneden-Wenden; zij, wier moedertaal het Boven-Wendisch is, kunnen zonder haar te hebben bestudeerd geen Beneden-Wendisch verstaan, en omgekeerd.

De Slavische bewoners van het Spreewald behooren tot de Beneden-Wenden en hunne moderne literatuur is zeer onbeteekenend. Zij bestaat eigenlijk alleen uit den bijbel, de psalmen, eenige bundels preken, een woordenboek, een klein leesboek, de Wendische kalender en de kleine '*Bramborski Zasz-*

nik' - de Brandenburgsche Courant - van twee kolommen. En daarenboven bestaan er in die taal, behalve enkele psalmen, misschien een paar kleine vertellingen, gedichten en beschouwingen, die echter uit het Duitsch zijn vertaald. De courant wordt gedrukt en uitgegeven te Cottbus, verschijnt slechts eens in de week en onderscheidt zich door niets van een gewoon provinciaal blaadje. De inhoud bestaat uit een kort overzicht der buiten- en binnenlandsche aangelegenheden, advertentiën en 'onderhoudende lectuur' en wordt geredigeerd naar de conservatieve Pruisische 'Reichsbote'. Spoedig zullen de zeer eigenaardige oude Wendische liederen den bewoners van het Spreewald onbekend zijn. Haupt en Smaler hebben deze, zoowel als de Boven-Wendische, in een uitvoerig uitstekend werk, met de metrische vertaling in het Duitsch er naast, verzameld, maar een volksuitgave of bloemlezing bestaat daarvan niet. Alleen in de bijna in onbruik geraakte spinkamers kan men ze nu en dan nog hooren, want wanneer men in den oogsttijd de arbeiders op den terugweg ook al Wendisch hoort zingen, dan zijn het toch eerder Duitsche vaderlandsche liederen, die in het Wendisch werden vertaald, dan brokstukken der Slavische dichtkunst. Wat nog van het oude eigenaardige in hunne taal is overgebleven verdwijnt van lieverlede, en het uiterst spaarzame nieuwe vervloeit meer en meer in een vreemd taaleigen.

De Pruisische regeering doet liever niets om dit verval te keeren. In de dorpsscholen van het Spreewald wordt geen onderwijs in de Wendische taal gegeven; overigens wordt alleen in de laagste klasse dàn Wendisch gesproken, als het getal van Wendisch sprekende kinderen te groot is om van het Duitsch gebruik te maken.

Ik heb zulk eene les bijgewoond. De kinderen hadden in het Duitsche leesboek vier spreekwoorden vóór zich en werden overhoord. Zij moesten die duidelijk lezen en de onderwijzer deed in het Wendisch zijn best om er achter te komen of zij de woorden en zinnen goed hadden begrepen. Er ontstonden merkwaardige misverstanden, op grond van den voet van oorlog waarop zij met de H's staan. Het woord *Fleiss* werd op zeer zinstorende wijze verward met *Fleisch.*

Daarna ging men over tot het aanschouwelijk onderwijs. De onderwijzer wees op een groote teekening (waarop eene rivier, een molen en akkerland) enkele voorwerpen aan en vroeg dan in het Wendisch hoe die heetten. Werd er nu in die taal geantwoord: dat is een rivier, dan zei de onderwijzer: Das ist ein Fluss! Het kind herhaalt: das ist ein Fluss. De onderwijzer tegen de geheele klasse: Herhaal dat.[1)]

En alle veertig kleine 'wordende' Duitschers herhalen met alle kracht hunner longen: 'Das ist ein Fluss!' Op dezelfde manier gaat het met den molen, de velden enz. Van den waterkant komt een man met eenige visschen in een net. Na eenig heen-en-weer-gevraag werd er bepaald hoe man, visch en net in het Duitsch worden genoemd, en daarna moest de geheele klasse in koor den zin herhalen: 'Der Mann hat im Netz Fische.' Het spande er om met de geslachten en naamvallen. - Nu werd er gezongen. De onderwijzer speelde op de viool en uit volle borst hieven de kinderen eerst een Duitschen psalm, toen het vaderlandsche lied 'der Kaiser ist ein lieber mann'! aan. De les werd besloten door een kort gebed, dat de onderwijzer voorzei en door de kinderen zeer vloeiend werd nagezegd.

Ik vroeg of de kinderen werkelijk de beteekenis van al de Duitsche woorden der liederen en gebeden begrepen. 'Neen, voorloopig leeren zij die maar van buiten; zij zijn nog te klein om hun alles uit te leggen - daarvoor is de tijd nog niet gekomen.'

1) Op en top Roodhuizen-Berlitz' methode. Vert.

Hoelang het nog zal duren eer dit met vrucht kan geschieden, en hoe goed of slecht het Duitsch in de hoogste klassen - waar al het onderwijs in die taal wordt gegeven - wordt begrepen... ik durf er mijne meening niet over zeggen.

Bij de ‘aanneming’ wordt er van de kinderen geëischt, dat zij de Geloofs-artikelen en het ‘Onze Vader’ in hunne moedertaal kennen. De rechtspraak geschiedt natuurlijk in het Duitsch. De Wendische godsdienstoefening, die in ongeveer tien kerken beurt om beurt met een Duitsche wordt gehouden, biedt den Wenden de volstrekt eenige gelegenheid om hunne moedertaal anders dan tot heel gewone, dagelijksche onderwerpen te hooren gebruiken.

Maar zelfs die taal heeft geen echte levenskracht meer; zij wordt niet slechts door de uiterlijke omstandigheden gedrukt, maar heeft stellig ook inwendig schade geleden. Niet alleen dat er eene overweldigende menigte vreemde woorden zijn ingeslopen, en een groot deel van de oude Slavische in vergetelheid zijn geraakt, maar ook dàt wat werkelijk het eigenaardige van elke taal uitmaakt, de zinswending, heeft zeer veel geleden. De Wendische taal wordt met elken dag meer Duitsch, door haastig vertaalde couranten-artikels, slecht Wendisch sprekende onderwijzers en het steeds uitgebreider verkeer met Duitschers. Er worden wel ijverige vrienden der Wendische taal gevonden, die, in aansluiting met het streven van sommige Beneden-Wenden, den strijd opnamen tegen het Duitsch, maar hunne moeite vindt geen genoegzamen weerklank bij de boerenbevolking. Het zijn niet uitsluitend de *Duitschers* in het Spreewald die het gebruik van twee talen lastig vinden; vele Wenden zijn van dezelfde meening - en het Duitsch kan men immers niet missen.

Ik heb eigenlijk maar één man ontmoet die er zich over verheugde. Het was een boer, dien ik op zekeren avond een eindweegs vergezelde. Wij spraken over de Wendische taal, wier welluidendheid ik zeer roemde, en ik vertelde hem hoe mooi en aangrijpend ik de Wendische godsdienstoefening vond. Het streelde hem blijkbaar dit te hooren. ‘Ja,’ zei hij, ‘mijne vrouw gaat ook elken Zondag naar de Wendische godsdienstoefening; ik hoor bij de Duitsche.’ Ik bleef verbaasd staan. ‘Gaat gij naar de Duitsche?’ ‘Ja, want men weet nooit wat er met de kinderen kan gebeuren, wanneer men tegelijk uitgaat. En dan is het daarenboven zoo aardig dat wij van beide gelegenheden profiteeren.’

Men zou alleen ter wille van zulke brave menschen in verzoeking komen van te wenschen, dat de beide talen nog een geruimen tijd vreedzaam naast elkander mochten blijven bestaan.

UNA.

Marie Antoinette.
Een levensbeeld.
16 October 1793-1893.
(*Vervolg en slot van bladz.* 270.)

VII.

Het is hier de plaats niet om den ingewikkelden, geweldigen tijd der groote Fransche revolutie nader te behandelen; onmogelijk is het voorzeker ieders aandeel van fouten, misslagen en tekortkomingen nauwkeurig te meten of te wegen.

Gemakkelijk daarentegen is het thans na honderd jaren te zeggen: Wanneer men dit of dat had gedaan, wanneer de koning zulk een karakter, de koningin zulke neigingen niet had gehad, wanneer vorsten en volk elkander beter hadden of wilden verstaan, dan zou de revolutie wellicht een anderen loop genomen hebben, het lot der voornaamste slachtoffers anders geweest zijn; maar de blik naar het verleden is een andere dan die op de toekomst.

Wat hun, die thans de gevolgen en oorzaken dezer ontzaglijke wereld-gebeurtenis kunnen bestudeeren, nog vaak duister voorkomt, was dengenen, die in dien tijd leefden en verplicht waren tot handelen, nog veel onbegrijpelijker; men ging al tastend voort. De eene partij, dwepend met allerlei nieuwe theorieën, vroeg steeds meer, de andere, die ongaarne afstand deed van bijna duizendjarige voorrechten en die dergelijke nieuwigheden wantrouwend aanzag, gaf slechts aarzelend en gedwongen toe; stijfhoofdigen, heethoofdigen, kortzichtigen en vooral de groote klasse, die zoo gaarne het water troebel maken om daarin tot eigen voordeel te visschen, maakten de zaken nog verwarder, het handelen nog moeilijker.

Of het paardenmiddel, dat de luitenant der artillerie Bonaparte zoo gaarne had aangewend - met vuur en een paar kanonnen het schuim wegvegen - zou hebben gebaat, om den gewichtigen stroom der denkbeelden te keeren, blijft de groote vraag, maar als er iemand niet geschikt was om zulk een middel toe te passen, dan was het zeker de goede Lodewijk XVI.

Wat hij wilde, wist hij zelf niet recht duidelijk; één ding stond alleen bij hem vast: hij moest zijn volk gelukkig maken, en hij meende dat dit beter zou gaan door alle eischen, die men hem deed, in te willigen, dan door bloed te vergieten. Bovendien was hij van allerlei raadgevers omringd, die hem de meest verschillende dingen aanraadden.

Zijn eigen familie was verdeeld; eens op de gevaarlijke helling van toegeven, moest hij steeds meer en meer afstaan. Men beroofde hem langzamerhand van alles, eerst van zijn voorrechten, toen van zijn rang, van zijn vrijheid, eindelijk van zijn leven, en hij liet het gedwee toe, hopende dat men hem toch maar iets zou laten.

Al heeft Marie Antoinette ook volstrekt niet het heldere inzicht gehad van de revolutie, welke noodig zou geweest zijn, niet om haar te keeren maar haar in de bedding te houden, zoo zag zij veel duidelijker dan haar man, waarheen de voorstanders der nieuwe orde van zaken wilden gaan; zij begreep dat het gedurige toegeven eindigen moest met den ondergang van koningschap en maatschappij. Evenals haar schoonzuster Elisabeth, die men zich ten onrechte voorstelt als een zachte, berustende heilige, en die eigenlijk nog veel meer verwachtte van strenge

maatregelen dan de koningin, meende zij dat door een krachtig optreden, desnoods gesteund door de hulp van buitenlandsche troepen, veel onheil in Frankrijk kon worden voorkomen. In beider oog was het slechts een troepje kwaadwilligen, dat den vrede verstoorde en de monarchie in gevaar bracht.

Deze opvatting is haar bitter verweten; men heeft haar heulen met de uitgewekenen en de vreemde mogendheden, en daardoor gebrek aan vaderlandsliefde verweten. Men vergeet dat zij in haar tijd, toen men nog aan een soort van solidariteit tusschen de vorsten geloofde, werkelijk meende aan Frankrijk een dienst te bewijzen, door het te bevrijden van de onderdrukking eener partij, die den boventoon voerde en haar overmacht dikwijls op zeer onzachte wijze deed voelen.

Met haar vurig karakter, dat haar tot handelen noopte, was haar de lijdelijke tegenstand van den koning onbegrijpelijk; zij had al haar eerbied voor zijn vlekkeloos, hoewel zwak karakter, al haar genegenheid voor den vader harer kinderen noodig, om zich te onderwerpen aan zijn weifelachtige en ondanks zijn eigen overtuiging genomen besluiten.

In haar correspondentie met de graven van Provence en Artois, haar broeder den keizer van Oostenrijk, klinkt dikwijls een bittere smartkreet, - de kreet van de energieke vrouw, die zoo gaarne handelen wil en het niet kan, gebonden als haar handen zijn. Vergeefs tracht zij den koning een steun te zijn, hem tot een beslissing aan te sporen; hij luistert naar haar zooals hij een oogenblik later naar een andere luistert, die hem juist het tegenovergestelde aanraadt, om dan te eindigen met geen der beide raadgevingen te volgen en den geheel verkeerden middelweg te kiezen.

Het is een lange lijdensgeschiedenis van Marie Antoinette, die van de Opening der Staten-Generaal 4 Mei 1789 loopt naar haar schavot 16 October 1793, een lijdensweg, die steeds moeilijker en pijnlijker wordt, totdat zij eindelijk verklaart dat niets haar meer pijn kan doen.

Van de schoone, levenslustige koningin is niets meer over dan een voor haar tijd vergrijsde vrouw. Alles om haar heen wordt steeds lediger; op een schoonen Octobermorgen bezocht zij de tuinen van Trianon, alles spreekt daar van vergankelijkheid en dood, de echo's van voorheen zijn verstomd, vergeefs ziet zij rond naar die welbekende figuren van haar hovelingen en hofdames, waarin zij zoo gaarne vrien-

den en vriendinnen zag. Allen zijn verre van daar gevlucht, zoo het heette om buiten Frankrijk hun vorsten meer behulpzaam te zijn, eigenlijk om het hun nog moeilijker en lastiger te maken.

Zij dwaalt daar tusschen die dorre bladeren, die de paden bedekken, en plukt hier en daar een nog vergeten bloem; zij herdenkt de gelukkige dagen van weleer, de onbezorgde uren hier doorleefd, toen zij zich verheugde geen koningin te zijn.

Een droevige lach vertrekt haar lippen.... Is zij het nu nog, zelfs in Versailles? Zal zij het ooit meer zijn?

Daar komt een boodschap uit het koninklijke paleis om haar te waarschuwen: zij moet er onmiddellijk terugkomen. Heel Parijs, zegt men, trekt op Versailles los.

Met een langen blik neemt zij afscheid van Trianon - waaraan voortaan haar naam onafscheidelijk verbonden is - stijgt in het haar wachtende rijtuig en - zij heeft haar lievelingstuin voor het laatst gezien.

VIII.

Het waren verschrikkelijke dagen voor de koninklijke familie van Frankrijk, die 5e en 6e October 1789. Het gepeupel van Parijs, dol van honger, opgezweept door oproerkraaiers en muiters, de ooren doof van allerlei dwaze verhalen aangaande koning en koningin, die schitterende feesten heetten te geven terwijl hun volk gebrek had aan brood, maakte zich in breede gelederen op naar Versailles; het wilde voortaan het hof in zijn midden hebben, het wilde den koning door eigen aanschouwing laten zien hoe het leed, en begreep niet dat men eigenlijk den vorst in de nabijheid wilde hebben om daardoor dwang op hem uit te oefenen bij het teekenen der besluiten van de Wetgevende Vergadering.

Eerst bepaalden zich hun pogingen tot het zenden van deputatiën, die van den koning brood vroegen en door hem vriendelijk, zelfs hartelijk ontvangen werden, maar geen zekere beloften van hem verkregen; het volk werd oproeriger en wilde den nacht in de omgeving van het paleis doorbrengen.

Tegen den morgen gebeurde het raadselachtige feit, waarover thans nog niet eens het volle licht is geworpen, dat de wilde horden van een opgezweept verbitterd volk het paleis van Lodewijk XVI overrompelde en tot binnen de koninklijke vertrekken drong.

Vooral op de koningin had men het als naar gewoonte gemunt, en stellig zou reeds nu het einde harer rampen zijn gekomen, indien niet een paar lijfwachten zich voor de deur harer kamer als het ware in stukken hadden laten snijden om haar tijd te geven tot ontvluchten. Toen eerst drongen zij binnen en doorboorden in machtelooze woede het pas door haar verlaten bed. Thans nog wijst men den weg, dien zij, vergezeld door haar beangste vrouwen, op dien noodlottigen nacht moest maken. De commandant der nationale garde, de markies de Lafayette, slaagde er in het gepeupel uit het paleis te verdrijven, maar buiten op de binnenplaats werd hun geroep steeds dreigender: 'De koning naar Parijs, de koning naar Parijs!' En de koning gaf toe als gewoonlijk, en een straal van vreugde gleed over zijn afgematte trekken toen het beweeglijke volk nu in juichtonen uitbarstte en terwijl hij op het balkon stond den kreet, dien het afgeleerd scheen, luide deed weergalmen:

'Leve de Koning!'

Maar nog was het volk niet tevreden, het wilde de koningin zien, wie weet met welke bedoelingen!

De omgeving der vorstin ontried haar aan dezen wensch gevolg te geven; men wist hoe het volk haar naar het leven stond en vreesde het ergste als zij zich tegenover hen begaf. Maar de koningin kende geen vrees; zij nam haar beide kinderen, Maria Theresia en den Dauphin bij de hand en trad op het balkon.

Daar riepen vele stemmen, dronken van wijn en losbandigheid:

'Geen kinderen! Geen kinderen!'

Nu was de bedoeling maar al te duidelijk, doch Marie Antoinette aarzelde niet; zij zond de kinderen naar binnen en keerde terug, kalm, bleek, statig, zooals haar moeder, toen deze de oproerige Hongaren door haar optreden alleen bedwong. Zij stond daar nu geheel weerloos, ontdaan van het schild, waarmede de onschuld harer kinderen haar omgaf. En die onverschrokkenheid bleef niet zonder invloed op den beweeglijken aard der Franschen. Haar schoonheid en moed stegen hun naar het hoofd, en als uit één mond riepen zij uit:

'Leve de koningin!'

En nu volgde die ontzettende tocht naar Parijs, welke in bitterheid niet overtroffen werd door den tocht naar het schavot, maar alleen door dien na den terugkeer uit Varennes.

Zes uur lang reed het koninklijke gezin tusschen den joelenden, scheldenden hoop, welken alle achterbuurten van Parijs schenen te hebben uitgebraakt; voor hen uit werden in triomf op pieken de hoofden gedragen der trouwe lijfwachten, die bij de verdediging hunner meesters gevallen waren.

Beleedigende liederen werden tot dichtbij de ooren van koning en koningin gezongen, en toen zij eindelijk in de verwaarloosde zalen der Tuileriën waren gekomen, vroegen zij zich af of nú de beker tot den bodem geledigd was. Zij vermoedden niet dat zij er nauwelijks de lippen aan hadden gezet.

Hoe meer de tijd voortging, hoe bitterder en grievender hun leed werd; sinds lang was de koninklijke diadeem van Frankrijk niets meer dan een doornenkroon. De eischen werden altijd dreigender en dreigender; de koning, hoe rein, goed en edelmoedig hij ook persoonlijk zijn mocht, toonde zich steeds meer en meer besluiteloos en scheen daardoor zelfs karakterloos. Wie nog iets redden wilde van de monarchie, wendde zich tot de koningin.

'Zij is de eenige vrouw uit de omgeving des konings,' zeide Mirabeau, toen hij haar nader leerde kennen, bij zijn pogingen om het koningschap voor geheelen ondergang te bewaren.

Een andere groote vereerder der koningin, wiens omgang met haar ook aanleiding gegeven heeft tot de meest lasterlijke geruchten, ziet men in deze dagen als haar ridder optreden. Wij bedoelen den Zweedschen graaf Axel Fersen, die jaren geleden, toen de koningin in vollen glans van schoonheid en

macht aan het hof van Versailles schitterde, een diepen indruk van haar ontvangen had.

Men zegt dat deze indruk wederkeerig was. Marie

MARIE ANTOINETTE.

Antoinette, aangetrokken door zijn ridderlijk karakter, zijn schoon uiterlijk, had misschien in haar hart onwillekeurig de gedachte voelen opkomen hoeveel beter het voor haar zou zijn geweest, zich gravin Fersen te mogen noemen, in plaats van koningin van Frankrijk.

De graaf echter begreep dat een langer verblijf aan het Fransche hof, dat aan geen edele, reine gevoelens van vriendschap en ridderlijke toewijding kon gelooven, gevaarlijk zou worden voor zijn zielerust en misschien voor den naam der koningin; hij deelde

dus onverwacht zijn plan mede om naar Amerika te gaan.

Marie Antoinette verbleekte en kreeg tranen in de oogen, - zoo beweerde het hof, dat opmerkzaam elke openbaring van haar licht bewogen gemoed bespiedde, en op zijn manier verklaarde. Toen Fersen in Frankrijk terugkeerde, waren Marie Antoinette's schoone dagen voorbij, het was geen tijd meer van romantische dweperij, van ideale vriendschap; men had nu daden, handelingen noodig, en Fersen wijdde zich met hart en ziel aan de zaak des konings en der koningin. Geen trouwer vriend vonden zij dan in den Zweedschen edelman; hij en de koningin deden alles wat zij konden om den koning tot een krachtig verzet of ten minste tot een bepaalde manier van handelen aan te sporen; maar er was in den braven Lodewijk geen vuur, zelfs geen standvastigheid te brengen; hij weifelde en weifelde, maakte zich tot een speelbal van alle partijen, totdat zij, hem eindelijk in zijn godsdienstige overtuiging aantastten en van hem de bekrachtiging eischten der wetten op de nieuwe regeling van den godsdienst. Toen zijn geweten op het spel stond, toonde hij zich onwrikbaar, maar liet zich eindelijk overhalen tot de vlucht.

Fersen stond thans het koninklijk gezin trouwer dan ooit ter zijde, en zijn schuld is het zeker niet, dat de ongelukkige tocht naar Varennes zoo rampzalig afliep.

Hij zag zijn koninklijke vriendin niet meer terug; hij ging weer naar Zweden en met de grootste smart zag hij hoe haar lot steeds vreeselijker werd, hoe zij stap voor stap den afgrond tegemoet ging, zonder dat hij de hand tot haar redding kon uitsteken.

Fersen is nooit getrouwd; het beeld der dame van zijn hart bleef onuitwischbaar in zijn geest gegrift, totdat pok hij in een straatopstand te Stockholm op noodlottige wijze om het leven kwam.

Alles duidt aan, dat tusschen beide edele zielen de verhouding steeds even rein en ongerept bleef; de hooge achting, waarin Fersen bij den koning en vooral madame Elisabeth stond, bewijst dit ten volle, maar even zeker is het ook dat hun vriendschap de uiterste grenzen naderde, waarop dit gevoel nog op dezen naam aanspraak kan maken.

Onze eeuw heeft evenmin als de vorige verstand van gevoelens, zoo heilig en zuiver als die welke de edellieden uit den bloeitijd der ridderschap voor ‘la Dame de leurs pensées’ koesterden, voor de liefde van een Thibaut van Champagne, die de regentes Blanche van Castilie beoorloogde en intusschen in zijn tent gedichten vol liefdegloed ter harer eer neerschreef, voor de vereering van een Michel Angelo, die Vittoria Colonna's voorhoofd den eersten kus gaf toen zij dood op de baar lag.

Zulk een liefde is die van Axel Fersen geweest voor Marie Antoinette, en zij achtte in hem den krachtigen man, tegen wien zij hoog kon opzien, die haar steunde en raadde, terwijl zij op haar beurt haar natuurlijken beschermer moest opheffen en sterken met haar zwakke handen, die zelf nog zooveel steun noodig hadden.

IX.

Ondanks de herhaalde smeekingen van Lodewijk XVI, de vertoogen harer familiebetrekkingen, den geheimen wensch van graaf Fersen, weigerde Marie Antoinette hooghartig haar echtgenoot te verlaten; zij wilde hem terzijde blijven, zijn lot - welk het ook zijn mocht - deelen. Vreeselijke dagen waren het die zij

beleefde; geen wonder dat haar lokken zilverwit, haar trekken ingevallen, haar toon steeds bitterder en bitterder werd. Haar eenige troost waren haar kinderen, aan wier opvoeding zij zich geheel wijdde en wier liefde en gehechtheid haar troostte.

De kring van het koninklijke gezin werd hoe langer hoe kleiner; madame Elisabeth, de prinses van Lamballe, madame de Tourzel en nog enkele anderen bleven zich de hovelingen van het ongeluk toonen.

Het was of een blind noodlot, of liever een streng wereldgericht, dat de onschuldigen doet boeten voor de misdaden van een zondig voorgeslacht, alle pogingen om de monarchie en later het leven en de vrijheid van het koninklijke gezin te redden, verijdelde. Zij snelden den ondergang tegemoet, en juist die middelen, welke dienen moesten om hen te redden, brachten hen nog verder op den weg des verderfs.

Den 20 Juni werden de Tuileriën overrompeld; de koning moest zich met de Jacobijnenmuts tooien, de koningin en haar kinderen bleven uren lang blootgesteld aan de bloedigste beleedigingen en de wreedste spotternijen van het gepeupel.

Voor een oogenblik verbrak de keizersdochter haar fier stilzwijgen en verwaardigde zich met een vrouw uit het volk te redetwisten. Het wijf stond met gebalde vuist voor haar en braakte de gruwelijkste verwenschingen en bitterste scheldwoorden tegen haar uit.

'Maar wat heb ik toch tegen u misdaan?' vroeg de koningin; 'hebt ge mij dan ooit vroeger gezien?'

'Neen, maar ik weet dat gij een vreemde zijt, een Oostenrijksche, dat gij uw broeders in het land roept om ons en onze kinderen te dooden.'

'Hoe kunt gij zoo spreken?' hernam de koningin; 'ik ben van kind af in uw midden, ik heb uw taal aangeleerd, ik ken de mijne nauwelijks meer. Uw koning is mijn echtgenoot, uw dauphin mijn kind! Waarom zou ik dan kwaad willen tegen u en uw kinderen!'

De vrouw barstte in tranen uit en zeide:

''t Is omdat wij u niet kennen; men had ons verteld dat u oorzaak is van al onze ongelukken.'

Dit was het geheim van den algemeenen haat jegens Marie Antoinette; en allen die haar leeren kennen, allen die haar nader komen zelfs in deze dagen, toen haar schoonheid verwelkt, de glans die haar omgaf getaand was, raken onder haar betoovering; zij verwonderen er zich allen over hoe men deze beminnelijke, verstandige vrouw, deze teedere moeder en trouwe gade, voor een Messalina, een Catharina de Medicis kon houden.

De geniale Mirabeau, die na zijn eerste samenkomst met haar van een doodsvijand der monarchie bekeerd werd tot haar warmsten verdediger, de ridderlijke Barnave, de ruwe Petion, allen buigen zich voor haar, gewonnen als zij zijn door een lieftalligen eenvoud, welken zij niet vermoedden in haar, die zij zich als trotsche, ongenaakbare Habsburgsche voorstelden.

Na den 20 Juni scheen de maat van het ongeluk voor de koninklijke familie over te loopen, maar zij waren nog niet op de helft van hun lijdensweg. Hun Golgotha was nog in lang niet bereikt; steeds grooter werd het gevaar dat hen bedreigde, zoodat de ramp van gisteren nog geluk schijnt hij het leed van heden.

De 10e Augustus maakte een einde aan het koningschap, dat sinds lang niets anders was dan een wreede spotternij; voor het laatst drong Marie Antoinette bij haar gemaal op verzet aan.

Evenals altijd, stiet zij weer op zijn kalme berusting, zijn lijdelijke overgave aan de omstandigheden. Even nog zien wij haar opstaan tegen het besluit des konings, toen hij zich gereedmaakte zich toe te vertrouwen aan de Nationale Vergadering.

'Liever dan bescherming te vragen aan onze bitterste vijanden, laat ik mij hier vastspijkeren!' roept zij uit.

Al het bloed der trotsche Habsburgers stijgt haar naar de wangen.

'O, als ik een man ware, ik zou mij aan het hoofd stellen onzer trouwe beschermers en dat schuim terugjagen!'

Een droevige glimlach des konings, die inziet dat alle tegenstand nutteloos is, die nog steeds gruwt van het denkbeeld door zijn woord het bloed zijner onderdanen te laten vloeien, en niet bedenkt hoe zijn zwakheid en besluiteloosheid oorzaak is van de ontzettende afdwalingen en uitspattingen der revolutie, die toch met zulke goede bedoelingen begon, - beantwoordde haar opgewonden, heftige woorden.

Nu werd haar gezegd dat langer weifelen het leven van haar man, kinderen en getrouwen in gevaar zou brengen, en zij onderwierp zich met trillende lippen en gloeiende oogen, overtuigd dat nu alles ten offer was gebracht, dat niets meer hun kon redden.

En terwijl de trouwe Zwitsers en lijfwachten des konings zich door het grauw lieten vermoorden, daar het hun verboden was zich te verdedigen, moesten de koning, de koningin, hun kinderen en de prinsessen, in een benauwde ruimte opgesloten, het aanhooren hoe de Vergadering Lodewijk XVI en zijn nakomelingen ten eeuwigen dage vervallen verklaarde van den Franschen troon.

Zij verlieten het gebouw der Nationale Vergadering slechts om opgesloten te worden in den Tempel, de sombere gevangenis, welke voor hen de koninklijke paleizen van Versailles, Trianon, Fontainebleau, de Tuileriën moest vervangen.

Het was daags na deze overrompeling toen een luitenant der artillerie, bleek van gelaat, klein van gestalte, in half versleten uniform, met oogen waaruit onvoldoende wenschen, groote plannen, ontbering en minachting spraken, door de vernielde, met bloed en slijk besmeurde zalen van het paleis dwaalde; hij zag den troon gehavend, de draperieën verscheurd, de poorten verbrijzeld, en daar glinsterde het plotseling in zijn duisteren blik; de vuisten ballend riep hij uit:

'O, ware ik hier meester, met twee kanonnen en een paar honderd man had ik dat canaille weggeveegd.'

Maar het canaille was meester, het koningschap ondergegaan, en nu spoedde alles zich snel voort naar de door God gestelde bestemming; in rennenden draf kwam de wagen van het Noodlot nader, alles verpletterend onder zijn voeten.

De koning, de koningin, madame Elisabeth werden voortgestuwd naar het schavot, de Dauphin naar den kerker, de prinses naar de verbanning zonder einde, de machthebbenden van heden naar de guillotine, den zelfmoord of de tirannie, en de bleeke luitenant naar den troon, want het was voor hem dat het gepeupel het

koninklijke paleis ontruimde, hij zou de eerste zijn die weer deze zalen binnentrad als meester, hij - de Keizer, hij - Napoleon Bonaparte.

X.

Nu trad er een tijdperk van betrekkelijke rusten kalmte in voor de koninklijke familie, nu het onvermijdelijke geschied was, nu voor het oogenblik de angst voor een gewelddadigen dood en wreede scheiding verdwenen was. Treurig was intusschen hun toestand in den Tempel; het allernoodigste ontbrak hun, zelfs het linnen; de vorstinnen waren gedwongen zelf haar ondergoed en dat van de vorsten te verstellen. Maar zij waren samen, zij hadden den troost hunner onderlinge liefde en vriendschap. Nu Marie Antoinette niet meer te worstelen had tegen de besluiteloosheid en het gebrek aan geestkracht van haar echtgenoot, weken de ergernis en verontwaardiging, die haar noodzakelijk vervullen moesten bij het gedwongen aanzien van de wijze, waarop hij de kroon van zijn voorvaderen en zijn zoon verspeelde, voor oprechte bewondering van de innige godsvrucht en verheven christelijke onderwerping, waarmede hij zijn ontzettend lot verdroeg.

In de laatste maanden van hun samenzijn schijnt Marie Antoinette een vurige liefde en eerbiedige genegenheid voor haar echtgenoot te hebben gekoesterd. 't Is in en voor hem alleen, dat zij leeft; alles schijnt haar nog licht en draaglijk toe, zoolang zij het met hem deelt. Altijd had zij, ondanks haar zin tot verstrooiingen en luidruchtige vermaken, diep in haar hart den zin voor het huiselijke leven behouden, die haar moeder had gekenmerkt en Maria Theresia ondanks haar groote politieke talenten toch steeds zulk een echte vrouw deed zijn.

Wanneer zij in vroegere dagen getracht had, zich te vermaken en te verstrooien, was dit misschien alleen geweest om de stem van haar onvoldaan hart niet te hooren, dat niet alleen behoefte had om bemind te worden, maar ook om zelf te beminnen. Hier in de afzondering gingen haar oogen eindelijk open voor de zielegrootheid van den koning, die beter lijden dan strijden kon en nu zich in vollen glans openbaarde. Innig is de verhouding tusschen de leden van het ongelukkig gezin; zij verdeelden hun tijd tusschen het les-geven aan de kinderen, de handwerken en het lezen, soms afgewisseld door tric-trac-spelen, maar altijd onder het oog der wachten, die op de onderscheidenste wijze hun spionnenambt vervulden.

Kort na haar aankomst in den Tempel moest Marie Antoinette afscheid nemen van de prinses van Lamballe; den 3en September moest zij het schoone hoofd dier trouwe vriendin zien, zooals het

op een piek gedragen werd rondom de muren der gevangenis. Toen begaven haar haar krachten en zij zonk gevoelloos neder.

'Dien nacht,' schrijft haar dochter, 'beproefde mijn ongelukkige moeder zelfs niet te slapen; onophoudelijk hoorden wij haar snikken.'

Men had het hart van de prinses aan den kok willen ter hand stellen, om het der koningin als spijs voor te zetten; gelukkig werd deze wensch van het brooddronken, razende volk niet vervuld.

Na eindelooze grievende beleedigingen kwam de groote scheiding; den 11en December werd de koning aan de zijnen ontrukt; het afscheid was hartverscheurend. Voor het eerst verwaardigde zich de koningin de municipalen te ondervragen; men antwoordde haar niet eens. Bitter was haar leed; zij legde haar zoon, die anders bij zijn vader sliep, in haar eigen bed en bleef den geheelen nacht door op, in een smart zóó aangrijpend en verontrustend, dat de prinsessen haar niet wilden verlaten.

Het proces des konings werd voortgezet, men weet met welken uitslag: den 18en Januari werd hij ter dood veroordeeld, den 20en 's avonds mocht hij zijn vrouw en kinderen voor het laatst zien.

Hartverscheurend was die ontmoeting; de koningin vooral was buiten zich zelf van droefheid; zij kon den vader harer kinderen, den bruidegom harer jeugd niet verlaten, zij klampte zich aan hem vast; zij liet hem beloven hen nog eens terug te roepen; zij vergat haar waardigheid, zelfs in zooverre dat zij de beulen voor schurken uitschold; zij weende en snikte, dat de oude muren er van weergalmden.

Gekleed wierp zij zich op haar bed, om den geheelen nacht klappertandend van koude en smart door te brengen en gekleed te zijn om bij den eersten slag van zeven uur haar man, haar koning een laatst vaarwel toe te roepen, hem nog eens te omhelzen vóór zijn gang naar het schavot; maar de uren verliepen en men riep hen niet.

De koning had dit laatste offer nog willen brengen; hij wantrouwde misschien zijn eigen moed, hij wilde sterk zijn en blijven en vreesde de smart noodeloos te vermeerderen van de eenige vrouw, die hij had liefgehad, en die met hem niet alleen zijn koningstroon, maar ook zijn doornenkroon zoo trouw had gedeeld.

De jubelkreten van het volk verkondigde aan de arme gevangenen van den Tempel, dat de misdaad voltrokken, dat het lijden van Lodewijk XVI geëindigd was voor goed.

XI.

Slechts langzaam kwam Marie Antoinette den zwaren slag te boven, of liever, zij hield zich staande ten wille harer kinderen. Verscheidene malen werd haar aangeboden te vluchten; eens slechts stemde zij er in toe, omdat haar schoonzuster en haar kinderen ook in die vlucht begrepen waren. Toen deze poging echter mislukte en men haar alleen wilde redden, bleef zij standvastig weigeren; tot geen prijs stemde zij in een scheiding van haar dierbaren toe.

Helaas! wat zij niet vrijwillig wilde doen, hiertoe werd zij maar al te spoedig gedwongen.

Den 3en Juli 1793, terwijl de prinsessen 's avonds rustig zaten te werken, werd de kleine koning op bevel der Conventie haar ontnomen; het kind sliep, niets

vermoedend; nauwelijks had de koningin het decreet der Conventie vernomen, of zij plaatste zich voor het bed waarin hij rustte. Als een leeuwin verdedigde zij hem gedurende meer dan een uur tegen de municipalen, die het kwamen opeischen; het arme knaapje klemde zich aan haar vast, gilde erbarmelijk; eerst toen men haar dreigde niet alleen den prins, maar ook zijn zuster te dooden, als zij langer tegenstand bood, onderwierp zij zich met bloedend, verscheurd hart; de kleine prins schreide twee dagen achter elkander, maar de slagen en stompen van den schoenmaker Simon, zijn nieuwen gouverneur, dwongen hem weldra zijn tranen te verbergen.

De eenige troost der koningin was haar kind in de verte te zien door de spleet van een houten schutting, als zij op den toren haar dagelijksche wandeling mocht doen; eens echter zag zij hoe Simon het kind een roode muts had opgezet, zedelooze liedjes deed zingen en, toen het kind weigerde, erbarmelijk sloeg. Na dien tijd weigerde zij meer uit te gaan.

Den 2en Augustus midden in den nacht werd zij zelf uit den Tempel naar de Conciergerie gevoerd, waar zij den uitslag van haar proces moest afwachten; men onderzocht haar kleeren en ontnam haar de weinige herinneringen, uit vroeger dagen haar overgebleven; toen nam zij afscheid van haar beide laatste gezellinnen, zegende haar dochter, vertrouwde haar aan Elisabeth toe en verliet snel de kamers, waarin zij zooveel had geleden; zij stortte geen tranen meer; haar schoone oogen, eens door zoovele dichters bezongen, waren verflauwd, het eene zelfs geheel blind. Toen zij de poort uitging vergat zij haar koninklijke gestalte te buigen; en een der municipalen, medelijdender of beleefder dan de anderen, vroeg haar of zij zich bezeerd had.

‘O neen!’ was haar antwoord, ‘niets kan mij meer pijn doen.’

Zij had alles geleden wat een mensch lijden kan, als koningin, als vrouw, als moeder, als zuster, als vriendin, nu deed niets haar meer pijn.

In de Conciergerie, in een vochtig, laag vertrek, slechts door schutsels van het verblijf der gendarmes gescheiden, beleefde de koningin haar laatste droevige dagen; elke troost werd haar ontzegd, elk gezelschap, elke bezigheid verboden; met twee tandenstokers en een draadje wol trachtte zij een kousenband te breien, en men ontnam haar dit werk; toen bracht zij haar tijd door met den trouwring van haar vingers te schuiven, maar ook van dezen ring werd zij beroofd.

Intusschen trachtte men aan haar kinderen allerlei schandelijke verklaringen te ontlokken om tegen haar te pleiten; de prinses, hoe onschuldig ook, ontkwam den strik; de achtjarige prins echter, dronken gevoerd door zijn beulen, moest hen dingen nazeggen waarvan hij natuurlijk niets verstond en deze met zijn kinderlijke handteekening bekrachtigen.

Toen de koningin voor de rechtbank verscheen, werden deze afschuwelijke beschuldigingen haar voorgelezen; zij antwoordde er niet op. Toen men er echter op aandrong dat zij zich zoude verdedigen,

wendde zij zich tot het volk, dat met boosaardige nieuwsgierigheid de tribunes vulde, en zeide toen dit verheven woord, dat allen met bewondering vervulde:

'Ik beroep mij op alle moeders, of de gruwelen, die men mij toedicht, mogelijk zijn.'

Het proces was slechts een ijdele vorm, een gerechtelijke moord, meer niet: de koningin werd ter dood veroordeeld, niemand wist eigenlijk waarom.

Zij keerde in de gevangenis terug, sliep eenige uren en schreef toen dien brief aan madame Elisabeth, welke thans nog, meer dan boekdeelen vol lof, een getuigenis aflegt van haar edele gevoelens en hoog karakter en verdient, evenals het testament van Lodewijk XVI, met gouden letters op haar monument te worden gegrift.

XII.

De 16e October 1793 was eindelijk de dag, die haar smartelijken levensweg zou bekorten. Zij zag dien aankomen met kalme vreugde; zij kleedde zich in het witte gewaad, dat de edelmoedige Conventie haar gelaten had; een rouwkleed weigerde men aan de weduwe Capet, zooals zij genoemd werd. Zonder het te bedoelen, tooide men haar aldus met de rouwkleur der Fransche koninginnen, die voorheen in het wit haar koninklijke echtgenooten plachten te betreuren.

Zij besteeg met gebonden handen de kar, het laatste vervoermiddel van haar, die in een gouden wagen eens het land van haar bruidegom was binnengereden; men wilde haar een geassermenteerden priester tot geestelijken bijstand geven; zij weigerde zijn hulp. Men beweert dat zij in de gevangenis van een trouw gebleven geestelijke de laatste troostmiddelen harer Kerk had ontvangen.

Door het gejoel, de verwenschingen en vloeken van het gepeupel begeleid, reed zij door de eindeloos lange straat Saint-Honoré; haar gelaat bleef onveranderd, doodsbleek, de oogen rood ontstoken, met diepe zwarte kringen omringd, de lippen alleen zacht bewogen in stil gebed. Eenmaal zag men ze trillen en de oogen zich vullen met tranen; het was toen een vrouw uit het volk haar zoontje ophief en het waagde door het kind haar een kushand toe te zenden. Iets verder boog zij ootmoedig het hoofd; men had haar gewaarschuwd dat aan een der vensters van zeker huis een priester haar den laatsten zegen zou geven. Eindelijk was zij op de Place de la Concorde gekomen, waar het schavot stond opgericht tegenover de Tuileriën; een vluchtige aandoening teekende zich op haar gelaat toen zij dit paleis terugzag, waarin zij eens als jonge, schoone, gelukkige koningin troonde; maar dadelijk weer dacht zij aan haar bitter lijden, dat ging eindigen, aan de hereeniging, die haar wachtte met haar echtgenoot. En met vasten stap naderde zij de guillotine. Bij ongeluk trapte zij even op den voet van den beul.

'Vergeef mij, ik deed het niet opzettelijk,' zeide zij, beleefd en vriendelijk tot het laatst.

Toen legde zij gelaten haar hoofd onder de bijl en - alles was geëindigd.

Marie Antoinette had uitgeleden.

Zondagmorgen.

Een vroolijke Zondagmorgen; alles in het dorpje blinkt en glimt; het werk rust. Men heeft een oogenblikje tijd om met buurvrouw een praatje te maken; maar men gaat ook naar de kerk. Zeker! Dit behoort tot den Zondagsplicht, maar de jeugd ziet met recht in, dat het niet tot den kerkgang behoort, reeds op straat een somber, effen gezicht te trekken, met neergeslagen oogen en over elkander geslagen armen, langzaam en statig door de straat te wandelen.

Wel neen! Na volbrachten weekarbeid past een prettig, opgewekt gezicht, een gulle, vroolijke lach. Straks in de kerk kan men immers toch een eerbiedige houding aannemen, maar daarheen te gaan alsof men een uur in de gevangenis verwacht opgesloten te worden, neen! dit is ook de ware vroomheid niet.

Onze vroolijke deerntjes dansen als het ware door de straat, alles lacht in en om haar. Zij hebben schik in haar leventje; geen wonder dat die twee jongens ze even prettig gestemd volgen. De oude boer zelfs ziet met welgevallen naar die dartele jeugd. Hun vreugde verwarmt zijn oud hart, en doet hem denken aan vroegere dagen, toen hij ook even gaarne vroolijke meisjes volgde - zelfs op weg naar de kerk.

Het is een aardig tafereeltje voorzeker. De Duitsche schilder heeft zich blijkbaar aangetrokken gevoelt door het echt Hollandsche van de voorstelling; men kan aan alles zien dat hij de menschen van ons vaderland en hun omgeving ernstig bestudeerd heeft; het is hem ten minste gelukt daarvan een trouwe en van leven tintelende afbeelding te geven.

Strijd.
Door Kathy.

Herman Stevens was sedert eenige dagen de oude niet meer. Grethe, zijne vrouw, had het terstond reeds gemerkt, en ook zijne buren en vrienden hadden de verandering waargenomen en zichzelven en elkander hoofdschuddend afgevraagd, wat hier de reden van kon zijn. Zou hij ziek zijn? Maar zijne houding was even ferm als altijd, zijn tred niet minder veerkrachtig en het was geen vermoeide, maar eene afgetrokken uitdrukking, die er in zijne eerlijke oogen lag. Toch was het de eerste uitlegging geweest, die Grethe er aan gegeven had, en ze was dadelijk begonnen met vlierthee te zetten, maar de oude man had knorrig het kopje ‘ziekemansvocht’, zooals hij het noemde, van zich afgeschoven en geantwoord, dat hij niet ziek was en het dus volstrekt niet behoefde.

Herman's huisje lag geheel op zich zelf aan den zoom van het woud en was het eenige op den geheelen rijweg, die de grens vormde tusschen het bosch van beukeboomen en de glooiende tarwe- en boekweitvelden. Doch op eenige minuten afstands verhieven zich hier en daar reeds enkele hoeven en landhuisjes, die zich steeds dichter aaneensloten en

eindelijk een soort van voorstad vormden van de groote stad, in hunne onmiddellijke nabijheid. Herman kende die huisjes en wegen zoo goed als zichzelf. Vijf-en-dertig jaren lang had hij, zoodra de knoppen der boomen aan het zwartbruine netwerk van takken eene lichtgroene tint bijzetten, in de schemering, die den zonsopgang voorafgaat, den weg er langs gevolgd, om terug te keeren als de natuur reeds uren rustte, en die dagelijksche wandeling niet te staken vóór de herfstwind de bladeren der boomen weer had losgerukt en de hoekige takken zich weer scherp afteekenden tegen de witgrijze lucht. Want hij was knecht geweest aan de uitspanning aan de overzijde der rivier, waar het 's zomers zoo druk was, dat vóór dag en dauw reeds vaardige handen vereischt werden om 's namiddags de gasten behoorlijk te bedienen, maar die 's winters scheen te deelen in den doodsslaap der natuur. Doch als overal was ook hier concurrentie gekomen en de uitspanning, waarvan de eigenaar het vorige jaar gestorven was, werd opgeheven, en daarmee hielden Herman's grootste inkomsten op. Al was het dus niet juist smart, het waren dan toch zorgen, die zijn haren grijs gekleurd hadden in korten tijd, en nu de winter naderde en de najaarswind reeds loeiend op kon steken om de bladeren kwistig uit te strooien op den weg, of om den regen plotseling een luiden roffel te doen slaan op de vensterruiten, nu was het hem soms of hem daarbinnen iets toegenepen werd, als hij de kleine schaar overzag, waarvoor hij te zorgen had en waarvoor hij weldra misschien niet meer zou kunnen zorgen. Want de spaarpenningen, in goede dagen op zij gelegd, waren nu verdwenen; al waren hij en Grethe plechtig overeengekomen het spaarbankboekje als iets heiligs te beschouwen, de nood had hen gedwongen het sommetje te verbruiken, en het was weggeslonken in evenveel maanden, als het aantal jaren telde, waarin het was bijeengegaard. Kwam nu niet spoedig uitkomst, dan sperde de armoede als een dreigend monster de wijde kaken open en hij en zijn gezin waren ten prooi aan onuitsprekelijke ellende.

Toch was dit niet de oorzaak van Herman's afgetrokken houding, want het waren zorgen, die hij reeds maanden torschte, en al hadden zij ongemerkt zijn voorhoofd van rimpels doorploegd, voor zijn kinderen, voor zijn gezin was hij de oude gebleven; hij had met hen gestoeid en gelachen en Grethe getroost en plagende gezegd het was de ‘oude dag’, als ze klaagde niet flink genoeg te kunnen werken; - hij had ten slotte, voor den schijn althans, berust, zooals de meesten zich neerleggen bij verouderende smart, en tot voor kort bleef hij dezelfde, ofschoon steeds zinnende, zinnende op uitkomst.

Wat was het dan dat Herman Stevens zoo plotseling had veranderd?

Niet de angst voor de toekomst, niet de loodzware last der zorgen, maar.... verzoeking.

Het was zaterdag, een barre zaterdag, toen hij reeds laat in den avond huiswaarts keerde, in somberder stemming, want de laatste guldens waren losgemaakt uit het spaarbankboekje om de huishuur te betalen en zich, voor den winter althans, een dak te verzekeren. Huiverend sloot hij nu en dan de schamele overjas - die onvolkomen waarborg tegen vocht en koude - dichter om zich heen en keek behoedzaam voor zich uit, want de weg was glibberig door de natgeregende laag van dor gebladerte, en hier onder de boomen was de duisternis voelbaar, zoolang de zware, grijze wolkgevaarten het maanlicht onderschepten. Het was een gure herfst.

Plotseling wierp de volle maan, nu slechts belemmerd door het warnet van takken, welker schaduwen grillige figuren teekenden op den modderigen, plassigen grond,

een schemerenden lichtbundel op zijn pad. Toen was het dat hij, op zij van den weg, tusschen de knoestige wortels van het geboomte iets gewaar werd, door vorm en kleur verradend daar zeker niet met moedwil te zijn neergeworpen, iets dat hij werktuiglijk opraapte en bij zich stak. Niet verder kunnende onderzoeken wat het was, waar de jagende wolken hem zulk een korten blik op gunden, nam hij het met zich naar zijne woning.

Thuisgekomen, vond hij de zijnen in diepe rust, want als Grethe moe was van het zaterdagsche werk, ging zij maar vroeg rusten om de kinderen een prettigen zondag te kunnen bezorgen. Op zijn gemak kon hij dus zijne vondst doorzoeken, die hem spoedig bleek een zakboekje of portefeuilletje te zijn, en argeloos had hij het geopend, doch plotseling de hand verschrikt teruggetrokken, toen voorzichtig, bijna bevreesd de bankbiljetten bij tientallen er uitgeschoven en onderzocht of er tusschen de uit fijn leer bestaande wanden nog meer geldwaarde vertegenwoordigd was. En er was meer, groen- en blauwgekleurde papiertjes, in vierkante vakjes afgedeeld, papiertjes, die ook van waarde waren; hij wist het niet, maar hij *voelde* het. Ongetwijfeld behoorde het aan een der rijke en aanzienlijke heeren uit den omtrek, wier landgoederen, vele uren in oppervlakte, op grooteren of kleineren afstand van zijne woning verspreid lagen, en wier blinkende equipages, met kleurige lakeien en brieschende rossen, af en toe het bosch doorkliefden, als een adem, hem toewaaiende uit de groote, onbekende wereld van weelde.

Hoe kwam het dat hij dit geld bijna angstig betastte? Hoe zoo vreesachtig? Eerlijke, trouwhartige Herman Stevens, even spoedig als ge het vroeger gedaan zoudt hebben, vattet ge nu immers het plan op die som weer uit te keeren aan den rechtmatigen eigenaar?

En dan zou het geld teruggaan naar de geldkast van den rijkaard als een droppel in de zee, als een zandstofje in de woestijn; want was het noodig hem te zeggen, dat hij, die een geldwaarde als deze argeloos bij zich droeg in een niet gesloten tasch, een was, door de fortuin in ruime mate met goud en goed gezegend? En die eene zou, een kleinigheid afzonderend voor den eerlijken vinder, kalm het geld in ontvangst nemen, zijne vorstelijk ingerichte woning met een overtollig sieraad of zijne stoeterij met een paar Arabische hengsten verrijken, misschien ook het in een avond verspelen, wie weet! Maar toch, het moest! Hij zou zich anders de kroon van het hoofd rukken door op te houden eerlijk man te zijn.

Herman's van zwoegen vereelte hand gleed over zijn vergrijsde lokken; hij staarde nadenkend voor zich uit. Het vertrek miste reeds lang dien gloed,

die zekere welvaart, die er in betere dagen met zulk eene warmte over verspreid had gelegen. Het gordijn voor de bedstee, zoo verschoten, zoo gelapt, zou vroeger reeds lang zijn afgedankt, doch deed nu dienst zoolang het kon, en dat zag er armelijk uit. En hoe kaal en hol geleek het hier, sinds de groote linnenkast, reeds meer dan honderd jaren in Herman's familie, verkocht was om dringende inkoopen te doen. Liever dan terstond het appeltje voor den dorst te schillen, wilden ze beginnen met een der meubels af te staan, en voor niets dan voor de kast een kooper kunnende vinden, vlug den ruil gesloten, daar Grethe toch niet wist dat Herman bij zichzelven den verkoop van de kast reeds herhaaldelijk vergeleken had met een lid dat hem uit het lichaam werd gerukt, en Herman evenmin vermoedde dat Grethe reeds menigen stillen traan gestort had, nu de trouwe gezel de woning uitmoest.

Herman begon koud en hongerig te worden, en hij stond op en liep het vertrek door; hij wilde zien of er een turfje in den haard of brood in de kast was, maar alles was leeg, en morgen was het zondag. Niets dat niet sprak van achteruitgang, niets dat niet sprak van den langzaam naderenden, maar zekeren ondergang!

En hier was geld, geld, dat vreeselijke, dat machtige geld, als door een goeden engel op het pad geworpen, waar niemand dan hij het vinden kon. Welke ontdekking is vreeselijker voor een vader dan te zien, dat de armoede zijn gruwelijken stempel drukt op de voorhoofden zijner dierbaren; welke verzoeking grooter dan hier op zijn tafel guldens uit te tellen, genoeg om hunne toekomst te verzekeren? Was het verantwoord het geld terug te brengen aan hem, die het gemis wellicht nog niet had bespeurd, terwijl hier in zijne onmiddellijke nabijheid die dierbaren den hongerdood te gemoet gingen? Was dit verantwoord?

Neen!

En *vinden* is geen *stelen!*

Hij zou het geld behouden.

Tot dit besluit was hij gekomen, toen hij zich ter ruste begaf, maar sedert dat oogenblik was het, dat Herman Stevens de oude niet meer was. Hij beproefde zich geluk te wenschen nu het toeval hem zoo in het oog loopend begunstigde, en toch, telkens als er uitgaven waren, had hij gegrepen naar het gevonden geld, om telkens de talmende hand terug te trekken. Want was het hem niet, alsof hij reeds eene schandvlek op het voorhoofd had, die, door dit te doen, een onuitwischbaar brandmerk worden zou? En was hij niet telkens teruggedeinsd, wanneer hij, beseffende Gretha althans deelgenoot te moeten maken van het gebeurde, beginnen wilde met te spreken en zij hare oprechte oogen luisterend op hem had gericht? Dan had hij wel het volgend oogenblik heftig kunnen uitvaren tegen zichzelf en zijn booze gedachten, om zich een dief, een nietswaardige te noemen.

Maar dan was de deur opengegaan en zijn vierjarig Elsje binnengetreden, die, nog niet gewoon aan de herhaaldelijke weigering, om brood vroeg en zich met moeite door moeder spelenderwijze naar haar lorrig speelgoed terug liet brengen. Dan had hij weer zijne eigen armoede gesteld tegenover de schatten van dien rijke en zich afgevraagd of hij het geld niet houden moest.

Zoo waren er een zestal dagen, de moeilijkste zijns levens, voorbijgegaan, en weer was het zaterdag, toen hij op weg was naar de stad om inlichtingen in te winnen aangaande den persoon, die het geld verloren moest hebben, - misschien ook om zich als den vinder bekend te maken.

Plotseling hoorde hij een haastigen stap achter zich, die hem in zijn overpeinzingen kwam storen en die het klaarblijkelijk te doen was hem in te halen. Omziende bemerkte hij Kobus van het veer.

Het gesprek leidde eerst over allerlei verschillende onderwerpen, over den natten zomer en den slechten oogst, over den hagelslag van de vorige week en over den winter, die beloofde zoo guur te zullen worden, toen Kobus plotseling, met den stok dien hij op den schouder had gedragen, een hem in den weg liggenden steen wegslaande, vroeg: ‘En heb je al gehoord dat baron Van Doorn zulk een groote som verloren heeft?’ En, geen antwoord krijgende, voegde hij er onverschillig bij: ‘Of ben je in lang niet naar stad geweest?’

‘Ik.... ik wist niet, dat de baron zooveel geld verloren had,’ antwoordde Herman, zijn metgezel van ter zijde onderzoekend aanziende.

‘Nu, verloren heeft hij het eigenlijk niet, want ze zeggen, dat hij het juist met spelen gewonnen had. Of het waar is weet ik niet, maar ik weet wel, dat ik wou, dat ik het gevonden had,’ en alsof hij iets geestigs gezegd had, keek Kobus den ander lachend aan.

‘Heeft hij dan zoo'n groote belooning uitgeloofd?’

‘Daar weet ik niets van, maar vinden is minstens net zoo'n eerlijke manier om aan je geld te komen, als winnen bij het spel. Wat doet die rijkaard, die kind noch kraai in de wereld heeft, met zooveel geld, terwijl ik eene oude moeder te onderhouden heb. Neen, hoor, ik ben een goeie does, maar al te goed ben ik ook niet.’

‘Maar,’ zei Stevens weer, ‘wie heeft je verteld dat hij het bij het spel gewonnen heeft? Er gaan bij zoo'n gelegenheid altijd zooveel praatjes. Mij dunkt, het kan niet, neen, het kan niet.’

‘Hoezoo, weet jij er meer van?’ vroeg Kobus, ‘of soes je weer? daar doe je in den laatsten tijd meer aan, geloof ik. Goedendag, hoor, ik groet je!’

En met een spottenden lach sloeg Kobus een zijpad in, Herman Stevens aan zijn lot overlatende. Al zijne goede plannen waren weer den bodem ingeslagen. Hij verwenschte het toeval, dat hem Kobus deed ontmoeten, die den strijd in zijn binnenste weer had wakker geschud, en toch was het hem het volgend oogenblik, alsof hij verheugd was, alsof hij verontschuldigd zou zijn, als hij zich het geld, wetende op welke wijze het verkregen was, zou toeëigenen.

Maar toch bleef in zijn binnenste steeds die stem hem ook nu weer waarschuwend toevoegen: Al kreeg die andere het op eene min eerlijke wijze, zijt gij dan gerechtigd het ook te doen? En is het wel waar, wat men u vertelde?

Herman Stevens, die nimmer besluiteloos, nimmer

ZONDAGMORGEN. Naar J. Müller Masdorf. (Zie blz. 305.)

oneerlijk was geweest, wist andermaal niet wat te doen. De strijd, die zonder den angst en de zorgen voor zijn gezin nimmer in hem zou zijn ontstaan, woedde wederom met vernieuwde heftigheid. Wanneer en hoe zou hij eindigen?

Herfststormen en najaarsbuien hadden eindelijk plaats gemaakt voor warmen nazomer, voor helderen zonneschijn, de in najaarskleuren geverfde boomengroepen verguldend. Het was schoon, zooals de soms mat en stemmig, soms helder en warm getinte bladeren zich schakeerden, hier geel, daar bruin, ginds roodachtig groen. Alles genoot van dien plotselingen ommekeer: de hier overwinterende, grijsgerokte tjilpertjes, de haast uitgestorven, gedeeltelijk verscholen insectenwereld, de gansche natuur, badende in de met getemperde kracht koesterende zonnestralen. Het was onverwacht, het zou slechts tijdelijk zijn, dat gevoelde een ieder, en weldra zou de milde, kwistige maar soms ook wreede natuur den najaarswind weer gierend over de vlakte doen strijken en de krachtige beuken en iepen hun najaarsomhulsel doen verliezen. Leeg en dor zouden de kale stammen en takken zich ten hemel heffen, door niets beschut tegen guurte en wind. De velden, minder stiefmoederlijk bedeeld, zouden van de dwarrelende vlokken een koesterend kleed ontvangen; vaal en grijs zou het uitspansel worden, kil en doordringend de lucht, en men zou beschutting moeten zoeken onder het dak van zijn huis.

Hoe aardig genoot de vroolijke jeugd van de weinige dagen, hun nog gegeven om daar buiten te spelen naar hartelust. Hoe opwekkend verhieven zich boven de diepere stemmen der ouderen, elkaar hier en daar eenige woorden toevoegende, de altijd blijde kinderstemmen.

‘Hei! stil! Cornelis is ook paard!’

En Cornelis, een dik, schommelend ventje, zeker niet ouder dan vier, gaf de twee grootere knapen, waarvan de eene een touw om den linker-, de ander een om den rechterarm gebonden had, een hand en gereed stond het drietal, wachtende op het manend ‘voort!’

‘Neen, halt, zoo doet een paard nooit!’ riep de voerman, de zweep - een touw aan een stok gebonden - opheffende, toen een der knapen ongeduldig den anderen voorttrok en dan zich plotseling omkeerde. ‘Halt! Ik had niets geroepen!’

‘Stil nou! Voort!’

En het voor een toehoorder weinig samenhangend gesprek stakend, rende het viertal vooruit, paard Cornelis hijgende en blazende van inspanning om de twee grooteren bij te houden.

Daar zaten twee oudere knapen op het hek, het meer beneden zich achtende aan het kinderspel deel te nemen dan menig man van veertig jaren, en voor de deur van het huisje aan den ingang van het bosch stond Herman Stevens, met het kleine Elsje, dat braaf had meegestoeid en nu vermoeid op vaders arm uitrustte en toezag op het spel der anderen.

‘Ik zeg je,’ klonk het verder, ‘daar komt Kees en ik praat niet met hem. Hij is een dief, want hij heeft gestolen. Mijn gouden griffel was ik kwijt en in zijn doos heb ik ze teruggevonden.’

‘Hij had haar gevonden in de gang van de school.’

‘Maar hij wist dat zij van mij was!’

‘Daar is hij. Dief! dief! dief!’

En Kees van den metselaar ging schoorvoetend voorbij.

Elsje's kopje leunde tegen vaders krachtig hoofd; hare gouden krulletjes vermengden zich met zijne zilveren lokken. Diepzinnige gedachten schenen er in die kleine hersens om te gaan, want de uitdrukking in de blauwe oogen was mijmerend en de kleine lipjes ernstig getrokken. Eindelijk zei ze op vragenden toon:

'Noemen ze Kees nu dief, omdat hij gestolen heeft?'

'Ja, kindje.'

'Als je houdt wat van een ander is, dan ben je dief, niewaar?'

'Ja, eigenlijk wel.'

'Waarom?'

Dit woord, op de meeste kinderlipjes als bestorven, geleek hem een gewetensvraag, die hem in de diepste diepte van zijn gemoed peilde, en hij dacht over zijn antwoord na.

'Die stoute Kees,' klonk andermaal het zachte, zilveren stemmetje.

'Vader is ook stout, niet waar?'

'Neen, vader is zoet,' zei ze verschrikt, en wederom met het kopje tegen hem aanleunend, zei zij vleiend:

'Zoete vader, vader geen dief.'

Waarom werd zij plotseling met bijna ruwe beweging op den grond gezet? Waarom keerde vader zich zoo haastig om? Groote menschen schreien niet, maar anders - het was net of vader zich met de mouw een traan uit het oog veegde.

'Waar vader toch heen is?' zei vrouw Stevens een uur later tegen haar veertienjarigen jongen, die een kruiwagen voortduwend den weg afkwam en voor de deur van het huisje stilhield.

'Ik kwam vader tegen in zijn beste pak en met een pakje in de hand, maar toen ik vroeg waar hij heenging, zei hij alleen maar: Naar stad.'

'Als ik er toch iets van begrijp!' zei vrouw Stevens.

Maar toen zij den volgenden dag met haar man en oudste kinderen naar de kerk ging, toen was alles haar opgehelderd. De herfststormen waren met verdubbelde kracht opgestoken en de vreugde over het zoele najaarsweer was kort geweest. Maar in hun binnenste was alles zonneschijn en blijdschap en dankbaarheid. Geen zorg voor de toekomst, geen angst voor den winter waren langer Herman Stevens' deel; en wat nog meer was, zijn naam van eerlijk man was gehandhaafd, de strijd glansrijk gestreden, en van de belooning, die zijn stoutste verwachtingen overtrof, werd een klein sommetje afgezonderd, dat, zich met rente op rente verhoogend, eindelijk Elsje's bruidsschat worden zou, want zij was het geweest, die vader tegen de verzoeking bestand deed zijn.

Schaakmat.

Dit schilderstuk van den Deenschen schilder Cederström heeft op de laatste tentoonstelling van de

Londensche Royal Academy een welverdiend succes gehad. Algemeen werden de frissche en toch harmonische kleuren, vooral de gelaatsuitdrukking van spelers en toeschouwers geroemd. Men ziet dat het spel allen in beslag neemt en de algemeene aandacht zeer gespannen is, nu door een fijnen zet van den ouden prelaat het spel beslist en de koning schaakmat gezet werd. Het is een edele strijd, die op het schaakbord wordt gevoerd; en zeker de beste uitspanning door inspanning, welke geesten, die zich met de ernstigste en diepzinnigste dingen bezighouden, zich kunnen veroorloven. Waarschijnlijk zijn deze geestelijke heeren ook wel diplomaten en is dit spel een afbeelding in het klein van het groote politieke schaakbord, waarop zij anders gewoon zijn hun zetten te wagen.

Onherroepelijk.
Door Hyacinth.
(*Vervolg van bladz.* 283.)

X.

Toen zij thuiskwam ging zij naar haar kamer en wierp zich in een fauteuil, trotsch op haar zegepraal en nu elke andere overwinning gemakkelijk rekenend. Alle vrouwelijke teederheid, alle fijnheid van gevoel hadden haar verlaten, haar ziel juichte in boosaardige vreugde, omdat zij ondanks alle beletselen zich gewroken had op haar ontrouwen bruidegom en haar vijandin.

De deur ging open en haar man kwam binnen. Hij zag dadelijk in welke stemming zij verkeerde. Alle trekken van haar gelaat waren koud, scherp; zij vreesde niets, gaf om niets, dan om haar eigen, onverzettelijken wil.

Hij trad op haar toe en bleef vlak voor haar staan, geleund op den rug van een zwaren stoel, want hij voelde dat hij het harde hout noodig had om op te steunen.

'Je weet heel goed, waarom ik hier ben, Gabrielle,' zeide hij streng, met afgemeten stem; 'ik heb je er voor gewaarschuwd, niet eens, maar meermalen, je in het publiek zoo met je neef af te geven; vandaag heb je het tot het uiterste gedreven. Je bent mij niet alleen ongehoorzaam geweest, maar je hebt mijn bevel getart, en nu zachte maatregelen niet helpen....'

'Je bevelen? Gehoorzaamheid?' barstte zij uit, rechtop staande, met bliksemende oogen en gloeiende wangen, 'ik ben je die niet verschuldigd, en ik verkies niet dat je mijn vrijheid bekort door je onzinnige aanmerkingen.'

'Ik ben je man en daarom heb ik het recht gehoorzaamd te worden, en ik zou geen man zijn als ik dit recht overgaf,' antwoordde Richard, het hoofd trotsch opgeheven. ''t Is aan mij om te oordeelen tusschen verstandig en niet verstandig, als een dwaas, onopgevoed kind van even twintig jaren niet begrijpt dat ik een dubbele eer te bewaken heb. Je werpt den fluweelen handschoen weg, - bij God, je zult nu den ijzeren voelen! Ik wil dadelijk alle gemeenschap met Paul Rencke afbreken en zoo een eind maken aan al het gebabbel, dat spoedig tot schandalen aanleiding zal geven.'

'Je durft mij te wantrouwen,' riep zij in ademlooze woede, 'je denkt dat ik met hem gespeeld heb om den verrader terug te winnen - omdat ik nog iets om hem gaf.'

'Als ik dat had gedacht,' zeide Richard, 'dan zou je nooit mijn vrouw zijn geworden; maar nu je het bent, nu eisch ik gehoorzaamheid. Je bent vandaag alle

perken te buiten gegaan, en je zult niet durven beweren dat hij geen misbruik heeft gemaakt van de vrijheid, die je hem gaf om over de oude verhouding te spreken; ten minste, ik wil niet, dat je hem ooit meer zult spreken, Gabrielle!'

'En ik wil het en ik zal het doen tot mijn wraak volledig is en hij het weet!' riep zij, zich wringend onder het juk, bedwelmd door het gevoel van zegepraal over haar vijand, dol van drift dat zij ook dezen man niet kon buigen onder haar macht - haar blanke handen gebald, haar gelaat sidderend van passie; 'je zult nu alles weten wat ik je heb geheim gehouden. 't Kan mij niet meer schelen, nu ik bereikt hebt waartoe ik je trouwde...'

'Gabrielle!'

Maar de stroom stuitte niet af op zijn verstikten uitroep; zij wist dat zij met elk woord hem door het hart stak en zij ging met boosaardige vreugde voort:

'Ja, 't is waar! Op het oogenblik toen ik dien brief van Paul ontving, zwoer ik hem slag voor slag terug te geven, hem en haar, en ik wist ook hoe. Ik wilde dadelijk trouwen, om te toonen hoe weinig ik om zoo'n ploert gaf. Ik wist dat hij jaloersch op je was, en daarom wilde ik je vrouw worden. En dan - je hebt mij nooit het hof gemaakt en ik wilde je ook in mijn stoet zien. Ik trouwde je om vrij te zijn en hem af te trekken van die vrouw, die er op pochte dat zij mijn geluk had verwoest; dat is mijn eenig doel geweest, en ik heb 't bereikt vandaag... eindelijk! Noem het onvrouwelijk, onwaardig, ongepast, ik geef er niets om - 't is gedaan, ik heb hem aan mijn voeten teruggebracht en hij bekende....'

'Wat! hij durfde je te bekennen!' en Richard sloot haar handen als in een schroef. 'En je stondt het toe? Dat is te veel!'

'Laat mijn handen los! Het toestaan? Natuurlijk! 't Was mijn bedoeling hem met Nora van Eijsden te laten breken, en nu gebeurt het zeker. Och, doe mij geen pijn! Ik wil hem nu spreken en zeggen hoe ik mij heb gewroken en mijn onrecht met woeker terugbetaald. Ik heb hem gezegd dat hij mij bezoeken mag.'

'Je bezoeken, hier?' Richard slingerde haar han-

den van zich af, als had een adder hem gebeten, en ging een stap terug, bleek van drift op haar neerziende. ‘Ik zweer je dat hij nooit een voet zal zetten in mijn huis, nooit mijn drempel overschrijden!’

Gabrielle was buiten zichzelf in dien storm van hartstocht - zij wist niet meer wat zij zeide of deed en slingerde hem de bloedige woorden naar het gezicht:

‘Hij zal komen als ik het verkies. 't Is alles van mij, niet van jou! mijn huis, mijn drempel, mijn bedienden. Je hebt immers alles gekregen, waarvoor je mij trouwde, en dat wil ik ook hebben!’

Voor een oogenblik stond de man stil; een doodelijke bleekheid steeg op in zijn gelaat, in zijn lippen, zelfs in het wit zijner oogen; het vuur van den hartstocht was plotseling gebluscht door de ijzige koude, die zijn hart deed bevriezen; zijn bloed scheen stil te staan, alleen zijn handen drukte hij in machtelooze krachtsverspilling in elkander.

‘Laat het zijn!’ sprak hij zeer langzaam en zacht, ‘uw huis, uw bedienden, uw brood, alles van u; en God is mijn getuige dat ik liever van gebrek voor je drempel zal omkomen dan dien ooit weer over te gaan en een bete van je brood weer te eten.’

De deur sloot achter zijn hooge gestalte en Gabrielle was alleen; zij hoorde die verschrikkelijke woorden, maar verdoofd, verblind door den storm die in haar woedde, begreep zij hem nog niet. Later misschien zou zij hun volle beteekenis begrijpen, nu echter had zij alleen hun klank opgevangen; zij hadden voor haar geen beteekenis, zij weerklonken niet in haar door heftige gevoelens onstuimig bewogen ziel.

Zij meende dat zij een gewone bedreiging bevatten en niets meer. Met hijgende borst en toegeknepen handen ging zij door haar kamer op en neer, nog altijd oproerig en weerbarstig gestemd.

Wel! Had zij geen gelijk? Waarom zou hij haar nu eens dit, dan weer dat verbieden? 't Werd tijd dat hij begreep hoe zij behandeld wilde worden! Moesten alle voordeelen van den koop aan zijn zijde wezen? Neen, zij was niet bang voor hem. Al bleef hij ook dagen weg, zij zou er niets om geven, niets!

Zij kleedde zich uit en ging naar bed; zij kon echter den slaap niet vatten, en eindelijk, toen zij insluimerde was het een onrustige, koortsachtige rust, waarin zij verviel.

Toen zij wakker werd en bemerkte dat zij nog alleen was, en Richard niet in zijn bed geslapen had, voelde zij een vreemd tikken van haar borst en iets benauwends in de keel.

‘Hij heeft misschien op de logeerkamer geslapen,’ dacht zij en ging naar beneden om te ontbijten.

‘Mijnheer is zeker nog niet bij de hand?’ vroeg zij op onverschilligen toon aan den huisknecht.

‘Mijnheer is gisteravond uitgegaan en nog niet teruggekomen,’ sprak de man ongerust.

‘O, ja, ik weet er van! Mijnheer moest nog met den laatsten trein naar Amsterdam.’

Maar zij was toch ongerust; haar thee smaakte haar niet, zij verbeeldde zich dat de bedienden haar vreemd aanzagen, dat zij begrepen wat er gebeurd was.

‘Waar zou hij zijn? Hij heeft zich toch niet verdronken?’

Ongerust ging zij naar zijn kamer en vond dat hij al zijn laden gesloten had, dat zijn reiskoffertje weg was, met eenige kleederen, maar verder geen aanwijzing, geen

brief, niets! En nu herinnerde zij zich zijne woorden weer. Zouden zij dan in ernst gemeend zijn?

XI.

Paul Rencke wist nu maar al te goed dat hij door sterke koorden weer aangetrokken was door zijn oude liefde, die thans voorgoed voor hem verloren was; hij wist dat hij zich slechts verbeeld had op Nora verliefd te zijn, en dat hij nu bijna de vrouw haatte, die hem van Gabrielle had afgetroond; - zooals alle zwakkelingen, gaf hij ieder de schuld, behalve aan zijn wispelturig, zwak eigen zelf.

En nu het vooruitzicht van dat huwelijk hem meer dan ooit afkeer inboezemde - schrikte hij er met walg van terug.

‘Ik kan niet,’ zeide hij in zich zelf, ‘ik moet met haar breken.’

Juist omdat Gabrielle hem er toe dreef, voelde hij zich gedwongen er een eind aan te maken; hij snelde naar huis in koortsachtige opgewondenheid, als een dronken man, die loopen kan maar niet wandelen, of een lafaard, die uit angst het kanon tegemoet vliegt; want Paul was een te groote zedelijke lafaard, dan dat hij iets vastberadens in de oogen kon zien.

Misschien bevond zich op den achtergrond van zijn geest de nog vormlooze gedachte - als men het een gedachte noemen kan - dat hij geen tweeden slagboom tusschen hem en Gabrielle moest oprichten voor het geval dat Richard mocht sterven. Hij reed den volgenden morgen naar Nora's huis, liet den koetsier wachten en belde - half hopende dat de weduwe uit zou zijn.

‘Is mevrouw thuis?’

‘Ja, mijnheer!’

Daar viel nu niets anders voor hem te doen dan zich zoo goed mogelijk uit den moeilijken pas te redden. Hij hoorde dat de meid aan de tuinkamerdeur ‘mijnheer Rencke’ aandiende en hij zag de bevallige, in een wit-en-blauwe huisjapon gekleede Nora hem tegemoet komen.

‘O, ben je daar!’ zeide zij met een lief lachje van vreugde op de roode lippen, en strekte naar hem haar vingers uit, ‘juist is de week om,’ en zij wees hem met een coquette beweging een stoel aan, waarop hij zich neerzette.

‘Je was gisteravond niet in het Kurhaus,’ zeide hij zonder nadruk, alleen om instinctmatig het kwade oogenblik te verschuiven. Zij lachte, haar ijdelheid was gevleid, want zij had reeds gehoord dat hij zeer vroeg was heengegaan.

‘Ja, ik begrijp 't wel! Je bleef niet lang, hè? Och neen, ik had niet veel lust er heen te gaan. Waren er veel menschen?’

‘Zoo, zoo!’ en hij keek een anderen kant uit. ‘Die en die en die en de Rijnberks.’

‘Wat! Beiden, samen als tortelduifjes?’ zeide Nora met een grimas.

‘Hij kwam, geloof ik, later. Zij was er reeds.’

'Zeker moest hij oppassen dat zij niet te veel flirtte. Arme jongen! Wat kan een man, die met haar trouwde, anders verwachten? Vergeef mij, Paul, maar mevrouw Van Rijnberk...'

'Stil, stil!' viel Rencke met schorre stem in. 'Ik ben gekomen om je te zeggen - je vergiffenis te vragen, als je mij vergeven kunt. Ik moet heengaan - afbreken....'

'Wat bedoelt u, mijnheer Rencke?' riep de weduwe uit, opspringend en hem aanziende met gloeiend gelaat, oogen schitterend als staal, zoo woedend dat hij haar angstig aanzag. Het zachte, witte poesje was een wilde tijgerkat geworden en nauwelijks meer te herkennen.

'Nora! Ik bid je - blijf bedaard, ik kan niet

SCHAAKMAT. Naar T. Cederström. (Zie blz. 310.)

voortgaan!' zeide hij, zijn gelaat bedekkend. 'Ik heb haar nog lief! Ik ben een dwaas - erger nog - een schurk geweest, door haar af te schrijven; maar ik moet ons engagement afbreken. Waarom heb je mij zoo ver van je afgezonden?... nu is het te laat!'

'Te laat! jij lafaard!' herhaalde zij en bleef met gebalde vuisten voor hem staan.

Paul sprong op, rood van schaamte, en zij ging voort: 'Denk je dat ik zoo'n beleediging bedaard zal opnemen en jou vrijlaten? Nooit, nooit, al vroeg je mij ook duizendmaal om je vrijheid!'

Paul werd driftig, want hij herinnerde zich nu, hoe overtuigend zij indertijd gesproken had om hem over te halen zijn eerste engagement af te breken, en nu begreep hij ook dat Nora hem uit ijverzucht tot zich had getrokken en niet uit liefde.

'Vergeef mij, mevrouw!' zeide hij, zich terugtrekkend, 'ik vraag u niet mij vrij te laten, evenmin als ik het een jaar geleden deed. Ik maak geen excuses, behalve de eene, die u mij toen aangaf: het is minder kwaad af te breken als de liefde is heengegaan, dan te bedriegen en te trouwen. Ik ben betooverd geweest - ik verdien uw boosheid, uw verachting, maar ik vraag u niets, òf het moest zijn uw vergiffenis voor later misschien. Ik maak mij vrij en ten minste is ons engagement, hoewel misschien een publiek geheim, nog niet officieel bekend.'

‘Jou lafaard!’ gilde zij, op den grond stampend. ‘Denk je dat ik niet door alles heen zie? Maar dit zeg ik je: je bent door mij voor den gek gehouden, 't meeste echter houdt die vrouw je voor den gek; haar man zal je afranselen als een hond, wanneer je haar het hof durft maken! Ga - verlaat mij.’

Dit liet Paul zich geen tweemaal zeggen, hij boog en ontvluchtte Nora's gemeene woede, die hem echter minder aandeed dan hij verwachtte, zoo groot was het gevoel van bevrijding dat hem bezielde en zoo voldaan was hij er over, nu hij wist dat hij haar met dezelfde munt betaald had gezet wat zij hem door Gabrielle had doen lijden.

Nora wierp zich in een aanval van machtelooze razernij op de sofa.

Haar schoone, jonge mededingster had overwonnen; zij was vernederd, gegriefd, honderdmaal erger dan deze het ooit was, maar zij vermoedde niet met

welken hoogen prijs Gabrielle van Rijnberk haar onedele wraak had moeten betalen.

XII.

Als een man, ten doode gewond in het diepste van zijn hart, maar met nog zooveel leven overgebleven in zijn hersens en ledematen dat hij zich werktuiglijk bewegen kan, ging Richard van Rijnberk naar zijn eigen kamer; de ergste wanhoop en smart zouden later komen, als hij den hevigen schok van het oogenblik te boven was.

Maar in dit vreeselijke uur was zijn geheele wezen vervuld van één enkel woest, krankzinnig verlangen om zijn woorden tot waarheid te maken en zijn bedreiging te volvoeren, om het huis zijner vrouw en haar rijkdom te verlaten - om tijdruimte, de verre zee desnoods te plaatsen tusschen hem en het verbitterde wezen, dat zijn leven verwoest had door haar vernietigende woorden.

Hij stond een oogenblik stil, verschrikt als hij was door een blik in den spiegel, die zijn verwilderd, doodsbleek gelaat weerkaatste. Hij wilde eerst zich zelf zijn vóór hij zijn trouwen knecht riep, pakte in een valies de noodzakelijkste dingen, verruilde zijn gekleed kostuum tegen een reispak, haalde eenige bankbiljetten uit zijn lessenaar en belde toen eerst Antoon.

De man zag hem verbaasd aan en hij voelde het; met een paar woorden zeide hij dat hij met den laatsten trein naar Amsterdam moest en misschien morgen nog niet terug zou zijn, in elk geval zou hij Antoon dan wel schrijven; hij gaf hem deze boodschap mee voor Gabrielle, en na al zijn eigen kasten gesloten te hebben ging hij met zijn valies naar beneden en sloot het huis.

Toen hij op straat was bleef hij even staan en zag op naar de vensters - zulk een blik, welke het hart moest breken van de vrouw, die maar het minste vonkje liefde voor hem koesterde; toen ging hij snel eenige straten door naar een hotel van den tweeden rang, waar hij hoopte dat men hem niet zou kennen.

Na een slapeloozen nacht ging hij den volgenden morgen naar het kantoor van notaris Willems, die zich juist op zijn gemak vóór zijn schrijftafel had neergezet; een blik op het schoone, maar thans geheel verwrongen gelaat van zijn cliënt deed den ouden heer dadelijk vermoeden dat er iets heel ergs met hem was gebeurd.

‘Rijnberk! Wat is er? Je vrouw! Wel allemachtig, wat zie je er uit!’

Richard nam beide handen van den ouden man in de zijne, en zijn stem trilde toen hij antwoordde: ‘Ik kom u goedendagzeggen Willems.’ Daarop viel hij in een armstoel neer, eindelijk bezwijkend onder zijn emotie en den vollen omvang voelend van zijn leed. Nu eerst zag hij in welk een eindelooze jammer hem wachtte, hoe zijn leven verwoest en vernield, als een sombere woestenij voor hem lag.

‘Mij goedendagzeggen?’ herhaalde Willems en zag hem in het bloedelooze, wanhopende gelaat. ‘Waarom? Waar ga je heen, en je vrouw?’

‘Ik heb haar verlaten,’ antwoordde de ander op doffen, klankloozen toon; ‘ik ga weg - uit Den Haag - uit Holland - dat is alles, Willems!’

‘Alles!’ en Willems zag hem aan, bijna even bleek als hij zelf; iets ergers had hij zich niet kunnen voorstellen, en in zijn hart beschuldigde hij zichzelf dat hij dit rampzalige huwelijk had bevorderd en dus oorzaak geworden was van het vreeselijke onheil, dat beider levens vernietigde.

‘Maar toch niet voor langen tijd?’ bracht hij er met moeite uit.

‘Voor altijd!’

‘Maar Richard!’

En hij zag hem als versuft aan.

‘Je kan het niet meenen,’ ging hij na een poos voort, ‘dat is je ongeluk, je ruïne voor je beiden.’

‘Niet voor Gabrielle - zij heeft alles waar zij om geeft,’ en Richard's stem klonk zoo bitter en scherp, dat het anders niet overgevoelige hart van den notaris door spijt en wroeging ineenkromp; ‘en al ging ik ook naar de haaien, wat doet het er toe? Niemand geeft er immers iets om? 't Is niets dan ellende, teleurstelling, waar ik mij ook heen begeef; en gisteravond die verwijten, o!’

Hij zweeg en drukte zijn lippen tegen elkander; toen stond hij op, ging naar den schoorsteenmantel en leunde met beide armen daarop.

‘Zij is nog altijd mijn vrouw,’ sprak hij heesch, ‘maar ik heb haar huis en haar voor altijd verlaten - ik zal er nooit terugkomen. Wat ik gezegd heb dat meende ik letterlijk.’

Willems begreep wat er gebeurd was; gedurende een paar seconden bleef hij stilzwijgen en trachtte den toestand zoo koel mogelijk te overzien; hij wilde dien storm bezweren voordat hij met wortel en tak alle hoop voor de toekomst had uitgeroeid, en toen Rijnberk rusteloos als hij was zich omkeerde en opnieuw zich op den stoel wierp, begon hij voorzichtig en langzaam te vragen:

‘Dus heb je, als ik 't goed begrijp, sedert gisteravond je vrouw niet meer gezien?’

‘Neen.’

‘Maar Rijnberk, dan heeft zij nu misschien bittere spijt over hetgeen er gebeurd is, en als zij er nu kans toe zag vergiffenis te krijgen...’

‘Zelfs dan is het nog te laat!’ sprak Richard met een strengen, meedoogenloozen blik, die zijn fraaie oogen als het ware versteende; ‘en zij heeft geen spijt, zij geeft er niets om - je kent haar niet, Willems, zooals ik haar ken.’

‘Maar hoor mij toch aan!’ smeekte de notaris, zijn kleine handen over zijn rond buikje vouwend, ‘hoor naar mij vóór je zoo schrikkelijk vergaat Je bent een man van de wereld, je weet wat er gezegd zal worden als je zoo lang wegblijft, dat men voor je wegzijn geen excuse meer kan vinden, zij zullen zeggen dat je vrouw en huis verlaten hebt.’

‘Huis! ik heb er geen!’ zeide Richard met een bitteren lach; ‘ik geef er niets om wat de wereld zeggen zal. Zij zullen vertellen natuurlijk dat ik niet alleen ben weggegaan - zoo iets doet een man gewoonlijk niet. Laat hen dat zeggen! Ik heb dat vervloekte goud, waarvoor ik mijzelf verkocht heb, van mij afgeworpen en daarmede verlaat ik de wereld, die mij gekend heeft.’

'Waar ga je heen, Rijnberk?' vroeg de notaris na een poos, zeer bedaard.

'Ik weet het niet.'

'Je weet het niet of wil 't niet weten,' zeide Willems schijnbaar koel, maar in zijn hart was hij vol bittere verontwaardiging tegen het dwaze kind, dat met zulk een onzachte, ruwe hand gegrepen had in het fijne, diepe gemoedsleven van den man, wien zij toch vrijwillig zichzelf en haar rijkdom gegeven had.

''t Een en het ander,' antwoordde Richard.

Weer een pauze. Toen vroeg Willems:

'Zal je mij somtijds schrijven, Rijnberk?'

'Neen, ten minste ik kan het nog niet beloven; vraag het dus maar niet, notaris!'

'En waarvan wil je dan leven in de eerstvolgende jaren?'

'Ik weet het niet.' Zijn stem klonk nog altijd even hard en hopeloos. 'Ik weet het niet en 't kan mij ook niet schelen. Ik zal op de een of andere manier wel mijn kost verdienen, denk ik.'

'Toch niet met spelen, Richard?' en de notaris zag hem strak en ernstig aan.

't Kan wel wezen! Wien gaat het aan, wat ik doe of niet doe, en spelen is minder vernederend, minder schandelijk dan leven als een kostganger op kosten van zijn vrouw. Het geld, dat ik bij me heb, won ik een paar dagen geleden aan de speeltafel; maar het is ten minste van mij, en niet van haar.'

'Maar wil je niets van mij, je ouden vriend, aannemen?' vroeg Willems op hartelijker toon dan iemand ooit van hem vernomen had. 'Denk er aan, ik ben ook niet zonder schuld. Ik acht mij eenigszins verantwoordelijk voor je ongeluk, want zonder mij had je misschien nooit aan Gabrielle gedacht. Kom, laat mij de voldoening je te helpen, dat zal je niet vernederen!...'

Plotseling smolt de ijskorst van Richard's hart; zijn zenuwen, die in hooge spanning hem tot nu toe hadden gesteund, lieten los - hij streed er nog tegen, maar de aandoening was hem te sterk en snikkend verborg hij het gelaat in de leuning van zijn stoel, terwijl zijn geheele lichaam schokte en beefde door de hevige gemoedsbeweging.

'O Willems - vergeef me - maar je weet het niet, je weet niet half hoe ellendig ik ben - mijn hart, mijn leven, 't is alles gebroken. O God, God! wat ben ik gestraft voor mijn lichtzinnigheid. Ik ben radeloos, gek, gek!'

Het kwam er uit met gebroken klanken, schier onhoorbaar, hortend en snikkend. Willems trachtte hem te bedaren, schonk hem water in, liet hem drinken; zijn tanden klapperden tegen het glas en hij beefde zoo sterk, dat hij het niet kon vasthouden. Wel hevig moest zijn ontroering zijn, daar zij hem, den sterken man, zoo ontzenuwde en verzwakte; eerst langzamerhand werd hij kalmer en zichzelf weer meester.

Toen stak hij den notaris zijn hand toe:

'Vergeef me, Willems, dat ik je zoo van streek breng, maar dat komt er van dat je zoo vriendelijk bent. Ik verdien het niet.'

'Nu ja,' zeide de ander en deed zijn best zijne stem ruw te doen klinken, 'laat dat maar rusten. Als je toch zoo dwaas bent heen te gaan, dan moet er toch iets zijn wat ik voor je doen kan.'

Richard zag hem verlangend en dankbaar aan en de ander hernam:

'Zoo, er schijnt iets te zijn, dat doet mij plezier. Zeg het maar gerust, en als ik 't kan...'

‘Ik wilde je vragen, Willems, denk niet te hard over mijn vrouw, zorg voor haar, wees haar vriend. Zij is nog zoo bitter jong...’

Weer scheen zijn stem hem te begeven, maar reeds dadelijk ging hij voort:

‘Wees, voor zooveel je kunt, datgene voor haar - wat zij mij niet wilde laten zijn.’

‘Wat een gouden hart heeft die kwade meid in haar domheid vertrapt!’ dacht de notaris en zeide hardop: ‘Ik beloof je alles, Richard. Maar dat is niet alles? Je bent zoo onverwacht heengegaan - heb je geen boodschappen, geen aanwijzingen?’

‘Geen voor Gabrielle,’ en de strenge lijnen om zijn mond zetten zich weer vast en de donkere, vermoeide oogen werden weer koel en hard; ‘maar als ik u lastig mag vallen...’

‘Lastig vallen?’

Rijnberk ging nu voort op korten, zakelijken toon: ‘De meubels in mijn studeer- en kleedkamer zijn van mijzelf. Ze stonden vroeger op mijn apartement. Ik heb alles gesloten waarin papieren van mij lagen. Mijn arme Antoon zal naar een andere betrekking moeten uitzien. Wilt gij hem goede getuigen geven? Gij weet dat hij ze ten volle verdient. Laat hij de dingen, die ik het meest noodig heb, inpakken en ze naar het station brengen. Dan zal ik er wel nader over schrijven als wij een paar dagen verder zijn.’

‘Best,’ toen Richard even rustte om adem te halen, ‘maar is dit nu alles?’

‘Neen, niet heelemaal! Doe alles wat u kan, Willems, om mijn vrouw te sparen voor lasterpraatjes of verdriet. Werp op mij de volle schuld of blaam - dat ik haar verlaten heb.’

‘Wat mij mogelijk is zal ik voor haar doen, omdat zij je vrouw is en je naam draagt, maar anders... wat er verkeerd moge gedaan zijn, 't is haar schuld en van niemand anders.’

‘Zij heeft me niet lief,’ zuchtte Richard, ‘dat is het ongeluk, en ik had haar niet mogen trouwen om haar geld. En nu nog iets: ik zal de advertentiën in de Rotterdammer zooveel ik kan nazien; wanneer er dus iets gebeuren mocht, Willems, roep mij door dat middel, maar ik vertrouw op je eer, dat het niet anders gebeuren zal dan wanneer het een quaestie is van leven of dood.’

‘Ik beloof het je.’

‘Nu, dan heb ik niets meer te zeggen. Hartelijk dank nogmaals!’

De beide mannen drukten elkander lang de hand, geen woord werd er meer gesproken en Rijnberk verliet zwijgend het kantoor. De laatste band, die hem nog aan zijn vroeger leven hechtte, was verbroken; een uur later bracht hem de trein weg in de richting van de Belgische grenzen en nu eerst voelde hij hoe eenzaam hij was zonder huis, zonder vrouw, zonder hoop.

XIII.

Een, twee, drie dagen gingen voorbij en nog kwam er geen Richard van Rijnberk terug; en ondanks haar onrust, onbestemde vrees en de stille verwijten van haar geweten hield de geest des kwaads de jonge vrouw, wier dwaze toorn hem van den huiselijken haard gedreven had, nog steeds onder zijn macht.

'Ik geef er niet om,' zeide zij in haar hoogmoed en herhaalde het telkens en telkens, met de koortsachtige behoefte om zich zelf te overtuigen tegen waarheid, geweten en geheime vrees in, 'ik geef er niet om; als hij verkiest weg te blijven, zoolang zijn booze bui duurt, hij zal gauw genoeg terugkomen,' en zij begon met trotsche minachting te lachen, maar die lach had zeer veel van een snik; 'ik zal voor hem evenmin rouw dragen als voor dien laffen Paul.'

En om het haarzelf te bewijzen, ging zij rijden, wandelen, bezocht partijen als vroeger, en toen op den derden dag Richard's afwezigheid overal opgemerkt werd, antwoordde zij onverschillig op de vragen naar hem:

'Och ja, hij is voor zaken uit de stad. Hij zal spoedig terugkomen.'

En juist deze dwang om de reden van zijn afwezigheid te verbloemen, onderhield in haar de bittere stemming van wrok en oproerig verzet.

Het idee was haar onverdraaglijk, te weten dat zelfs de bedienden zich verbaasden en onder elkander even hard over zijn raadselachtig vertrek spraken als de menschen daar buiten.

Hoe kon Richard toch zoo handelen, en eigenlijk voor niets! Het was wreed, schandelijk roekeloos, maar zij zou hem wel toonen dat zijn komen of gaan haar niets aanging, daar hij verkoos heen te gaan alleen omdat zij in haar drift een paar ondoordachte woorden had gezegd, die zij zich nauwelijks meer herinnerde.

Op den namiddag van den vierden dag, toen er nog niets nieuws was gekomen, zelfs geen brief, ging Gabrielle haar tante bezoeken, die onwel was wegens gevatte koude, en vond haar alleen op haar kamer; haar man was naar de Witte Societeit.

Gabrielle bleef een klein half uur druk over alles en nog wat pratende, en toen haar gevraagd werd hoe het met Richard ging, antwoordde zij ongeduldig:

'Heel goed, maar hij was nog niet tehuis, hij had onverwacht heen moeten gaan voor zaken, weet u, en zij wist nog niet wanneer hij terugkwam.'

Toen stond zij haastig op om meer vragen te vermijden, maar juist kwam de meid mijnheer Rencke aandienen, die in het salon wachtte. Hij kwam van zijn tante afscheidnemen, want hij ging morgen de stad uit en 't speet hem zeer te hooren dat zij onwel was. Of zij straks opstaan zou en beneden komen?

'Ik denk het niet, Cato; neen, weet je wat-misschien heeft mevrouw Van Rijnberk wel een oogenblikje tijd. Wil je, liefje, even aan Paul zeggen, hoe onwel ik ben; maar als hij een halfuurtje wachten kan, mag hij wel even boven komen.'

'Best, tante! ik ga naar hem toe,' en in Gabrielle' oogen schitterde een weinig goeds voorspellend vuur. Kon het toeval haar beter dienen? Want ondanks haar bravade tegen Richard had zij bevel gegeven om, wanneer mijnheer Rencke aan de deur kwam, te zeggen dat zij hem niet ontvangen kon. Zij durfde Richard's verbod niet overtreden, en bovendien diep onder het stof was een ader van fijner goud verscholen, dat haar terughield van zulk een openlijke schending van goede vormen en fijn gevoel, hoewel het haar niet kon terughouden van een zoogenaamde toevallige ontmoeting, iets waarop zij haar zinnen had gesteld.

Van zijn kant had ook Rencke Gabrielle niet aan haar woord willen houden, om haar een bezoek te brengen, daar hij zeer goed begreep dat de heer des huizes hem zijn deur zou sluiten, en Richard van Rijnberk was de laatste man om een beleediging of brutaliteit goed op te nemen.

Maar dit toeval was heel iets anders, want hij herkende natuurlijk Gabrielle's panier, die voor de deur stilhield en met den palfrenier op haar wachtte; zijn polsen joegen en zijn oogen schitterden van koortsachtige vreugde, toen hij aanschelde en zijn boodschap liet overbrengen.

Hij zou haar terugzien natuurlijk: als zij van boven kwam zou hij haar opwachten en vragen om binnen te komen. Maar hoor! Was dat niet haar stap op de trappen, haar hand op den deurknop? En daar trad zij binnen, schooner, eleganter dan ooit, een glimlach op de lippen, de wangen blozend van opwinding - hij verbeeldde zich van vreugde - over het wederzien.

‘Gabrielle!’ en hij kwam met stralend gelaat en uitgestoken hand haar tegemoet, ‘dat is vriendelijk van het noodlot en van u!’

‘Denk je dat?’ antwoordde zij met een spotlachje en trok haar hand terug, terwijl zij op een laag stoeltje ging zitten. ‘Nu, tante zegt dat je haar over een half uur zien kunt, als je wachten kunt. Zoo, en je bent van plan uit te vliegen, en waarheen, en waarom zoo gauw?’

‘Vraag je dat nog?’ zeide Paul, een beetje ontnuchterd door haar manier van praten en doen.

‘Zeker! Hoe zou ik al je doen en laten weten? Heb je het weer in 't reine gebracht met je lief weeuwtje?’

‘Gabrielle!’ zeide hij met verstikte stem, ‘je weet, wat ik gezegd heb. Ik heb haar verklaard - dat ik haar nooit kon trouwen. Ik - ik heb alles afgebroken en 't is alles uit tusschen ons.’

‘Alles uit - afgebroken - onherroepelijk bedoel je?’ sprak zij langzaam woord voor woord; ‘kan je het onmogelijk weer in orde brengen?’

‘Neen, zeker niet! 't Is uit, geheel en al uit. 't Is al erg genoeg je verlaten te hebben, en dan moest nog een ander in je plaats komen. Dat nooit!’

Gabrielle van Rijnberk stond op, doodsbleek; haar zwarte oogen straalden zulk een gloeiend vuur van triomf en bevredigden wraaklust uit, dat Rencke onwillekeurig van schrik een stap achteruitging.

‘Eindelijk, eindelijk!’ siste zij tusschen haar tanden, en zooals zij daar stond scheen zij Paul een schoone duivelin toe. ‘Nu zijt ge beiden terugbetaald, oog voor oog, tand voor tand, en ik ben ge-

EEN KARAVAAN. Naar Mad^e Lucas Robiquet. (Zie blz. 318.)

wroken. Hoor me nu aan, Paul Rencke, voor eens en voor altijd! Domoor, die je zoo liet bedriegen van het begin af! Durfde je denken dat ik ooit die onvergeeflijke beleediging, die je mij zoo laaghartig aangedaan hebt, zou vergeven en vergeten - mij weg te gooien voor een ander, die je zinnen had betooverd en je intusschen verachtte, minder in elk geval dan ik je doe? Jij lafaard! Je was niet eens man genoeg om zelf te komen en mij te zeggen dat je moe was van je meisje, maar je schreef mij een brief, den brief van een lafaard met de excuses van een lafaard!'

'Maar Gabrielle - Gabrielle!'

'Je zult de heele waarheid hooren. Ik zwoer toen mij te wreken; ik trouwde een man honderdmaal edeler en beter dan je 't ooit was of kunt zijn; ik heb je bedrogen, met je gespeeld, je weggetroond van je tweede liefde, je aan mijn voeten gebracht - alleen om je nu te kunnen afstraffen zooals ik het nu doe, om je mijn verachting te kunnen toonen en je met woekerrente terug te geven wat je mij hebt aangedaan! Hemel! was ik dan de vrouw om zoo kalm het onrecht te verdragen dat je mij aandeed? hoewel ik God dagelijks op mijn knieën bedank dat ik Richard's vrouw ben en niet de uwe.'

Paul Rencke had als versteend gestaan onder dezen stortvloed van verwijtingen, die zoo onverwacht op hem neerviel, maar haar laatste woorden en haar beweging naar de deur gaven hem zijn bezinning terug, - ontbonden zijn tong. Hij was gekwetst, des te dieper omdat hij wist, dat hij zulk een behandeling verdiende - gekwetst ook omdat haar woorden de jaloerschheid in hem ontketenden op Rijnberk.

'Weet je niet,' zeide hij met een leelijke grijns, 'wat ze vandaag op de societeit vertellen, omdat zij hem in geen vier dagen hebben gezien? Zij zeggen dat hij zijn huis heeft verlaten en - en niet alleen!'

'Valsche verrader! Zwijg! Jij bent het alleen, die zoo iets durft zeggen!' en met een driftig gebaar wees zij hem de deur. 'Verlaat de kamer en mij; dat praatje is zoo valsch als jezelf!'

'Hoor het dan, als je het weten wilt!' riep Rencke woest uit, 'hij is heengegaan om mademoiselle Sidonie, die hij van den winter, toen zij aan de opera was, zoo bewonderde. Zij is nu in Frankrijk en hij is bij haar.'

Gabrielle hief de hand op en sloeg den valschaard, die zoo brutaal durfde liegen, plat op den mond, en het was geen tooneelklap, maar een die geducht aankwam en Paul achteruit deed wankelen.

'Neem je leugen terug, laffe, valsche verklikker!' zeide zij trotsch; 'de trouw van mijn man is de mijne even zeker als de mijne het van hem is. Ik zal geen andere lippen gelooven dan de zijne, die daartegen iets kunnen aanbrengen.'

Zij ging de kamer uit en Rencke bleef alleen, duizelig, woedend - ook hier alweder teruggestooten, waar hij gemeend had te kunnen triomfeeren en een zwaren genadeslag toe te brengen.

XIV.

Gabrielle reed regelrecht naar huis, aan den eenen kant vol trots over haar behaalden triomf, aan den anderen vol woede over de schandelijke leugen tegen haar man - natuurlijk geheel en al een uitvindsel van Paul, die zich wreken wilde op haar en op

hem; want zij wist het zeer goed, dat al bewonderde haar man ook de mooie stem van mademoiselle Sidonie, hij haar nog nooit gesproken, nog minder ergens aangetroffen had. En 't ergste was, dat dit alles haar stormachtige temperatuur op kookhoogte hield, omdat Richard's roekeloos gedrag, door zoo maar zonder reden weg te gaan - natuurlijk zij had geen schuld, zij had hem geen reden gegeven - de eerste aanleiding was tot al dat ergerlijk gepraat.

Toen zij t'huis kwam werd haar gezegd, dat notaris Willems haar wachtte om haar te spreken. Haar hart sprong op van angstige en zelfs blijde verwachting. Eindelijk nieuws! Natuurlijk wist de notaris, waar Van Rijnberk was; misschien had zij 't reeds eerder van hem kunnen weten, als zij maar naar hem toe was gegaan om hem die eene vraag te doen; maar daar was zij te trotsch en te koppig voor. Zij trok haar rijhandschoen en uit, wierp haar hoed af in de voorkamer en ging dadelijk naar het salon.

‘Wel, wat een verrassing u hier te zien!’ zeide zij, hem hartelijk de hand drukkend, maar met iets onderzoekend en vragend in de oogen, wat den notaris niet ontging. ‘U heeft toch niet lang gewacht, hoop ik, mijnheer Willems?’

‘O neen, nog geen tien minuten,’ sprak Willems en ging weer zitten, terwijl mevrouw Van Rijnberk tegenover hem plaats nam; hij zag haar doordringend aan, zijn manieren waren zeer kalm en afgemeten; hij haastte zich niets, en Gabrielle had de grootste moeite om kalm te blijven en een afwachtende houding aan te nemen.

Na een poos zwijgen begon hij, altijd even bedaard: ‘Het doel van mijn komst is, mevrouw! om volgens het verlangen van uw echtgenoot u eenige beschikkingen mede te deelen, welke zijn vertrek naar het buitenland noodzakelijk maakten.’

Het bloed stolde Gabrielle in de aderen, zij voelde dat haar iets vreeselijks wachtte, zij wist niet wat; maar zij herhaalde met een gedwongen lachje vol onverschilligheid:

‘O, is hij naar het buitenland, totdat zijn booze bui over is? Dan zal hij wel gauw t'huis komen. U weet er natuurlijk alles van, en ook waar hij is?’

‘Ongelukkig niet, en wat het overige betreft, zoo kan ik met het beetje menschenkennis, wat ik bezit, daar wel naar raden en begrijp ik zoo wel half en half wat er dien avond tusschen u beiden is voorgevallen; maar het rechte, neen, daar weet ik niets van. Hij heeft me niets daarvan verteld, daar is hij te eerlijk voor, en daar hij u moeite en last besparen wil als de gevolgen, die zijn stap met zich brengen zal, heeft hij mij met alles belast.’

‘Heel vriendelijk van hem! Allerliefst, ga u maar voort, bid ik u!’

‘Hij heeft mij opgedragen,’ ging de notaris voort als had hij de hatelijkheid niet begrepen, ‘u te zeggen, dat hij mij in alles volmacht heeft gegeven.’

‘Zoo! En is dat de eenige boodschap die hij voor mij heeft achtergelaten?’

'Neen, mevrouw, hij heeft u niets achtergelaten. Ik moet maar alleen Antoon spreken en hem zeggen dat door onvoorziene omstandigheden zijn meester voor een onbepaalden tijd opgehouden is - natuurlijk zeg ik dit maar alleen om zijn afwezigheid te verklaren,' voegde hij er bij, toen Gabrielle diep ademhaalde; 'hij moet zijn garderobe inpakken en ze station restante naar Rozendaal zenden, dan kan hij zelf naar een andere betrekking uitzien, daar zijn diensten niet meer noodig zijn.'

'Al die dingen zenden? Antoon niet meer noodig hebben? Maar wat voor dwaasheid is dit alles! Ik begrijp er niets van!' barstte Gabrielle uit, want het was of langzamerhand de vage, onbestemde vrees, die in haar bloed kroop, vormen aannam en haar klauwen zette in het hart. 'Vier dagen wegblijven, totdat de booien en iedereen er over praten, is dunkt mij al erg genoeg zonder die pocherij. Natuurlijk dient hij zijn bediende en zijn goed - hier in huis te hebben - als hij t'huis komt, wat natuurlijk spoedig m o e t gebeuren.'

De notaris schudde het hoofd en zeide, kalm en ernstig haar aanziende:

'Ik ben bang, mevrouw, dat u nog niet begrijpt - vergeef mij - ten volle begrijpt, wat u gedaan heeft om de waarheid te kunnen vatten.'

'Wat bedoelt u?' Zij sprong op, bleek en bevend van hartstocht, geboren uit doodelijken angst, 'welke waarheid kan ik niet vatten?'

'Dat Van Rijnberk is heengegaan om nooit meer terug te komen.'

Voor een minuut stond Gabrielle hem aan te zien met wijd geopende, verglaasde oogen, als iemand die iets hoort, te akelig voor zijn geest om in te dringen of om er zelfs een schijn van geloof aan te schenken; haar hand hield krampachtig haar hals vast, als vreesde zij te stikken.

Toen brak zij plotseling in een stuipachtig akeligen lach uit, die door elken hoek der kamer scheen weerkaatst te worden, zoo hol en droevig klonk hij terug:

'Ha, ha, ha! Wel, dat heeft hij hier gezegd; maar ik ben zoo mal niet aan zoo'n flauw dreigement te gelooven. Wil u 't doen, dat moet u weten. Welaan, begrijpt u dan niet' - en toornig stampte haar voetje op den grond, terwijl haar ademhaling snel op en neer ging - 'ziet u dan niet dat hij spoedig t'huis moet komen - natuurlijk moet hij het. Ik ben zijn vrouw, en dat zou verlating zijn, kwaadwillige verlating, niets anders.'

'Ja, als u 't zoo op wil nemen, dan is 't zoo en niets anders. Maar hoe u 't ook noemen wil, de zaak blijft wat zij is; hij is weg en heeft geen plan ooit meer terug te komen.'

'Hij kan 't zeggen en wegblijven voor weken, totdat iedereen er een schandaal achter zoekt, maar 't is gekheid, nonsens te denken dat hij mij verlaten heeft. Dat kan hij niet doen, dat kan niet!' met toenemende verbittering; 'maar dat moet u toch inzien, mijnheer Willems!'

'Neen, dat doe ik niet, mevrouw; wat ik weet en zie, is dat u roekeloos en ondoordacht het geheele gebouw van uw toekomstig geluk, misschien voor altijd hebt vernield, na nog geen jaar huwelijk. U heeft een man met een edel, fijngevoelig hart van u afgestooten, en als hij den verkeerden weg opgaat, dan is het uw schuld meer dan de zijne, al deed hij ook verkeerd u om uw geld te trouwen. Dat wist u trouwens van te voren! Maar nu is het te laat, te laat!'

De jonge vrouw zat als door den bliksem getroffen, stom, verpletterd; zij hoorde naar zijn woorden als gingen zij haar niet aan; haar vingers wrongen zich krampachtig in elkander, haar keel was als dichtgeschroefd en haar wilde gevoelens gloeiden en

brandden haar van binnen honderdmaal erger dan of het vurige tongen geweest waren; het was onverdraaglijk. Eindelijk gelukte het haar met moeite een geluid los te wringen uit haar beklemde borst.

‘'t Is niet te laat - hij zal terugkomen’ -zeide zij met een heesche, scherpe stem; ‘hij kan niet voor altijd zijn weggegaan, alleen om woorden, die ik niet meende - zooals hij moest weten, zooals hij stellig wist. Hij kan weken wegblijven, maar hij moet terugkomen bij mij.’

Zij wandelde eenige malen door de kamer, met haastige, driftige bewegingen; iedere zenuw trilde aan haar, en toen sprak zij weer:

‘Ik wil niet gelooven dat er iets anders mogelijk is. Ik durf niet gelooven aan iets anders. En ik zal niets veranderen, geen bediende wegzenden uit den dienst van mijn man. Ik zal met Antoon spreken, hier dadelijk.’

‘Neen,’ zeide de notaris, die nu toch een weinig medelijden met het ongelukkige schepsel begon te gevoelen, ‘neen, laat mij het doen. Van Rijnberk heeft mij opgedragen u moeite te besparen, en ik wil hem gehoorzamen om zijnentwille en ook om u. U weet, dat ik een vriend ben op wien u altijd kan rekenen, in alle omstandigheden.’

‘Ja, ik weet dat u zeer goed is.’

Zij belde, en terwijl Willems zich verwonderde, dat zij zoo spoedig weer haar gewoon uiterlijk had aangenomen, beval zij het binnenkomende meisje Antoon te roepen, en toen deze binnenkwam zeide zij zoo natuurlijk mogelijk:

‘Hoor eens, Antoon, ik heb daar juist gehoord, dat mijnheer Van Rijnberk voorloopig nog niet t'huis komt en dat zijn zaken hem nog vrij lang in het buitenland zullen ophouden. Wil je dus maar zooveel van zijn goed inpakken als hij voor de eerste weken noodig heeft en dat station restante Rozendaal zenden?’

‘Heel goed, mevrouw, maar het adres...’

‘Wat heeft zij zich versproken!’ dacht de notaris; maar zij ging, volstrekt niet uit het veld geslagen, voort:

‘Volstrekt geen! Hij zal wel telegrapheeren naar Rozendaal om het hem toe te zenden; en dan, Antoon, heb je een maand vacantie om je vrienden te bezoeken.’

‘Dank u vriendelijk, mevrouw, dat is zeer aardig van mijnheer Van Rijnberk.’

‘Natuurlijk zeg je in de keuken, Antoon, alles wat ik heb gezegd; je weet hoe de meiden over niemendal kunnen praten, en wij vertrouwen op jou om dwaze praatjes tegen te gaan.’

‘Ik dank u, mevrouw, ik zal er voor zorgen.’

En Antoon ging heen; hij herinnerde zich den blik en de houding van zijn geliefden meester op dien avond, en alle omstandigheden bij elkander voegende, begon hij langzamerhand de waarheid te begrijpen.

'Zij heeft wat zij verdient, met haar beestachtig humeur,' dacht hij bij zichzelf. 'Juist goed, haar wat alleen te laten. Ik begrijp niet dat hij 't nog zoo lang uitgehouden heeft.'

Maar evenmin als Gabrielle, dacht hij er aan dat zijn meester voorgoed zijn vrouw had verlaten.

''t Is dwaas, belachelijk er maar een oogenblik aan te gelooven,' zeide zij telkens tot zichzelf, maar de dagen gingen voorbij en brachten Richard niet terug.

(*Wordt vervolgd.*)

Een karavaan.

Die tafereelen uit de woestijn hebben een eigenaardige bekoorlijkheid; schilderachtig zijn ze bij uitnemendheid; maar... slechts

GOUNOD.

op het doek - of op het papier.

Men moet al een zeer verwoede reiziger zijn om iets aantrekkelijks te vinden in een dagenlange reis door het gloeiende woestijnzand, met den koperen hemel boven het hoofd, zonder een ander vervoermiddel dan den rug van een kameel.

Het is niet te benijden, dat reizen per karavaan, vooral wanneer die karavaan nog bestaat uit vrouwen, kinderen, huisdieren en de noodige bagage! Dan veel liever Europa doorreisd in een gemakkelijken wagen eerste klasse, 's nachts in een sleepingcar, wanneer men ten minste niet uitrust in het een of andere comfortable hotel-paleis; het is misschien minder schilderachtig, maar stellig veel gemakkelijker.

Gounod.

Terwijl de Franschen in volle feestvreugde zijn over het bezoek van het Russische eskader en in hun opgewondenheid over dit vriendschapsbewijs der Moscoviten alles vergeten wat er niet mede in verband staat, ontvielen hun twee mannen, die Frankrijk ongetwijfeld meer tot roem strekken dan het verbond met Rusland hun eer aandoet.

Mac Mahon, hertog van Magenta, de groote maarschalk en Gounod, Frankrijks beroemdste componist, daalden kort na elkander ten grave.

Charles Francois Gounod is vooral als de schepper van den ‘Faust’ algemeen bekend. Deze opera is echter slechts een zeer klein onderdeel van den grooten muzikalen schat, dien de geniale meester zijn land en der wereld naliet.

In 1818 geboren als zoon van een kunstschilder, openbaarde zich reeds vroeg zijn buitengewoon muzikaal talent. Langen tijd was hij in tweestrijd om priester te worden òf zich aan zijn geliefde kunst te wijden. De muziek behield de overhand, maar van zijn eerste roeping behield hij nog steeds een groote voorkeur tot gewijde muziek, waaraan hij eenige zijner schoonste triomfen dankt.

Onder zijne talrijke opera's zijn, behalve de ‘Faust’, ‘Romeo et Juliette’, ‘La Reine de Saba’, ‘Mireille’, ‘Philemon et Baucis’ ook bij ons het meest bekend.

Grooten indruk maakte ook zijn oratorium ‘Gallia’, dat kort na den Fransch-Duitschen oorlog werd ten gehoore gebracht en op zulk een wonderbare wijze de gevoelens van berouw, vernedering en hoop, welke de diepgevallen natie bezielden, vertolkte. Verscheidene missen en symphonien werden door Gounod gecomponeerd; geen echter zijner werken is zoo populair als zijn ‘Faust’, die thans nog een der lievelingsstukken van alle opera-repertoriums uitmaakt en waarvan ieder de welbekende aria's zoo gaarne neuriet.

Gounod's dood was nog zeer onverwachts. In volle werkkracht en werklust heeft de onverbiddelijke dood aan zijn arbeidzaam leven een einde gemaakt. Evenals Mozart was hij bezig de repetitiën van een R e q u i e m te leiden, toen hij door een beroerte getroffen werd, en zonder tot bewustzijn teruggekeerd te zijn, eenige uren later in den kring zijner diepbedroefde familie stierf.

Zijn ‘Requiem’ zal dus waarschijnlijk voor hemzelf het eerst gezongen worden.

Avond.
Door H.J. Hana.

Nu smelten blauw en purper, groen en goud,
  In 't Westen saâm, waar roze wolkjes zweven;
  De zon daalt traag, als laat ze noode 't leven,
En drukt haar scheidenskus op 't dommlend woud.

De lijster fluit zijn lied in 't kreupelhout:
  Een psalm van vreê; - der bloemen kelken beven
  Van stil genoten sluimerlust, en geven
Hun zoetsten geur, door vochte lucht bedauwd.

Er trillen hymnen in den avondwind,
Als 't schuchter fluistren van een biddend kind, -
  En heel de Schepping is één hooge, wijde Tempel,

Waarin Natuur haar Vesperzang begint,
En waar 'k met blijden schroom mijn plaatsje vind:
  De laagste plaats... maar toch nog óp den drempel!

April '93.

Dresden.
Met vijf illustratiën.

Onder de steden van Duitschland, die zich in een artistieke beroemdheid verheugen, mogen Munchen en Dresden ongetwijfeld wel op de eerste plaats genoemd worden, maar hij nader inzien overtreft de hoofdstad van Saksen die van Beieren in menig opzicht. Vooral komt deze meerderheid van Dresden uit door den aard harer kunstschatten; in Munchen is evenveel kunst, misschien meer nog dan in haar zusterstad, maar bij deze is de kunst haast natuur geworden, zij maakt den indruk, geheel met de stad ineengegroeid, onafscheidelijk er mede verbonden te zijn, terwijl daarentegen

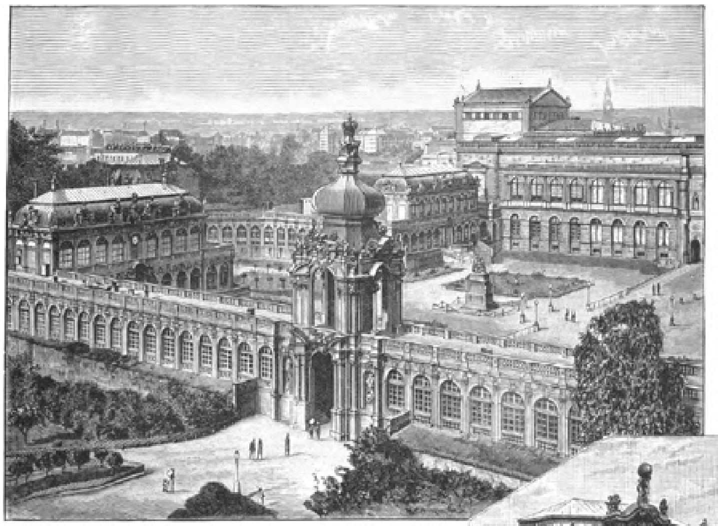

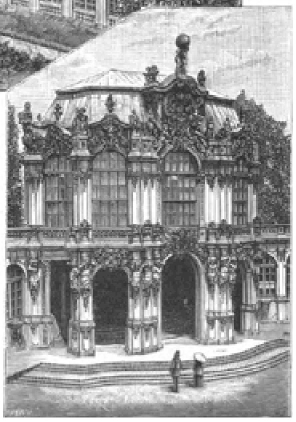

GEZICHT OP DEN ZWINGER NOORDWESTELIJK PAVILJOEN VAN DEN ZWINGER.

in Munchen die kunst nog altijd er uitziet alsof zij van buiten aangebracht, door kracht van geld daar kunstmatig geplant is, of zij er een kwijnend leven voert en zich niet vereenzelvigen kan noch met het volk, noch met de stad zelf.

Misschien dat wanneer een eeuw over de kunstvoortbrengselen van de drie laatste Beiersche koningen heengegaan is, Munchen dit karakter van kunstimportatie zal hebben verloren en zij er meer zal uitzien of die mooie monumenten, gebouwen, straataanleg haar werkelijk evengoed toebehooren als bij voorbeeld de kelders der Hofbierbrouwerij; misschien ook wel dat dan de gaping tusschen oud en nieuw Munchen nog even groot zal zijn als heden ten dage Wie kan het zeggen?

Van Dresden is het echter zeker dat het nu nog duidelijk en geheel en al het karakter draagt en uitstekend de herinneringen bewaart van de kunst- en genotlievende

keurvorsten van Saksen, die een eeuw geleden haar met zoovele kunstschatten en fraaie, bouwkunstige werken verrijkten.

Dresden werd door Herder het Duitsche Florence genaamd; nu moge menigeen deze lofspraak een wei nig overdreven vinden, maar wie bij voorbeeld in den tuin van het Japansche paleis over de nieuwe stad heen naar de trotsche gebouwen aan den overkant der Elbe ziet, zal gaarne erkennen dat alle vergelijkingen hatelijk zijn en dat men, zonder Dresden op één lijn te stellen met de bevallige Arnostad, toch alle redenen heeft haar te bewonderen en men bezwaarlijk in Europa een andere hoofd-

stad zal vinden van zoo'n klein volkje als Saksen met zijn drie millioen inwoners, dat zulk een vorstelijken, grootsteedschen indruk maakt.

Prachtig is dit panorama voorzeker; op ieder die het voor 't eerst ziet maakt het een diepe impressie, en zij, die het meermalen genoten, vinden er telkens nieuwe schoonheden, nieuwe gezichtspunten in.

Tegenover liggen de reuzengebouwen van het 'Zollamt' - het Douanenkantoor zouden wij zeggen; daarvóór ziet men een kleine vloot liggen van vrachtbooten, waarvan de inhoud door stoommachines overgeladen wordt in gereedstaande goederentreinen. Links daarvan, boven het hotel Bellevue, verheft zich de bovenbouw van het Hoftheater, waarbij zich de gothische torens van de protestantsche Hofkerk aansluiten; dan volgt de alle oudere torens overtreffende Slottoren, welke half bedekt wordt door de breed zich uitstrekkende katholieke Hofkerk; tusschen deze en den ondanks zijn bevalligheid toch zoo majestueuzen koepel der Vrouwekerk, stijgt de fraaie toren van de Kruiskerk omhoog, en achter de Augustusbrug, schijnbaar op dezelfde hoogte met haar, zien wij het terras van Brühl, met zijn kroon van boomen, waarop thans de nieuwe gebouwen der kunstacademie en kunsttentoonstellinghalle hun voltooiing tegemoetzien.

Gaat men over de Augustusbrug, die met de Mariaen Albertbrug het verkeer tusschen de Oude en Nieuwe stad bewerkt, en begeeft men zich dan op het terras, dat twee verdiepingen hoog en vierhonderd Meter lang zich stroomopwaarts uitstrekt, dan geniet men hier een vergezicht zóó prachtig, dat Humboldt niet aarzelde het voor het schoonste der wereld te houden.

Aan onze voeten strekt zich de statige Elbehaven uit, waar de ranke, groenwitte stoombooten scharen van reizigers in- en uitladen. De breede stroom is levendig door sleepbooten, vrachtschepen, gondels naar Venetiaansch model, waarin vroolijke gezelschappen zich met een watertochtje vermaken.

Aan gene zijde der Elbe, uit het groen, begroeten u in een lange lijn de kazernen van het Dresdener garnizoen; want Dresden zou geen rechtgeaarde Duitsche stad zijn, als haar statige kazernen en haar tallooze soldaten u niet bij elken stap herinnerden aan het militairisme, waarin het Duitsche rijk in de laatste tientallen van jaren zijn eenig heil zoekt; rechts daarvan verheffen zich de met helderwitte villa's bezaaide heuvels van Loschwitz, links de wijnbergen, die zich in de blauwe wazigheid van het verre verschiet gaan verliezen.

Bijna langs haar geheelen omtrek gaat de binnenstad over in een tuin- en villakwartier, en om het oudste, binnenste gedeelte zal zich weldra als een schitterende gordel een Ringstraat winden. De Koning-Johanstraat, die een reusachtige bres in dat oude gedeelte gemaakt heeft, is reeds een voorbereiding tot die Ringstraat; een tweede straat voert van de Ringstraat naar buiten, in den koninklijken grooten tuin, die ook den Zoölogischen tuin omsluit.

Door bekoorlijke 'Anlagen' zijn deze tuinen trouwens reeds met het hart der stad verbonden; deftige buitenplaatsen omzoomen deze stadstuinen; daaronder behoort ook het paleis van prins George, dat zich in een uitgestrekt park verbergt.

De hoofdindruk, dien Dresden maakt en die zich op het eerste gezicht duidelijk uitspreekt, is een stad bestemd om er te genieten, aangenaam te leven, te genezen. Maar deze indruk is slechts oppervlakkig, of liever onvolledig.

Wanneer zij ook noodigt tot uitrusten en door nietsdoende vreemdelingen en studeerende kunstenaren overvuld is, zoo kan zij toch ook gerust haar rechten laten gelden als aanzienlijke handels- en koopstad.

Bij omstreeks 270,000 inwoners, werkt Dresden met een stadsbegrooting van 12½ millioen Mark, waarvan voor het schoolwezen 2½ millioen, voor het armwezen, de zieken- en weldadigheidsgestichten omstreeks drie kwart millioen worden uitgegeven.

De even hooge als snelstijgende geldswaarde, welke de schoone stad vertegenwoordigt, leert men uit de volgende getallen: In 1864 bedroeg de waarde van haar grond 92⅓ millioen Mark en de huurwaarde der thans aangelegde gronden 8⅓ millioen. In het jaar '89 was de grondwaarde tot 439 millioen en de huurwaarde tot 33 millioen Mark gestegen.

Wij vermeldden reeds het levendige verkeer op de Elbe; hierbij moet men natuurlijk ook het verkeer voegen op de spoorweglijnen naar Chemnitz, Leipzig, Berlijn, Görlitz en Bodenbach, wanneer men den geheelen omvang van invoer- en doorgangshandel schatten wil.

In het jaar '88 passeerden 7 millioen reizigers langs de Dresdener spoorwegen, en de Saksisch-Boheemsche stoombootmaatschappij vervoerde 2,340,000 personen.

Het zou ons te ver voeren als wij over fabrieken en fabrieksproducten omslachtige opgaven van getallen wilden leveren; toch moeten wij nog vermelden dat vooral de naaimachine-, piano-, glas-, porselein- en aardewerkfabrikaten, de stroovlechterij, de bloemisterij, de tabaksindustrie, de chocoladeen suikerwerkvervaardiging in Dresden hoog ontwikkeld zijn.

Voor het geldverkeer zorgen, behalve de Rijksbankinstellingen, vijf op actiën gegrondveste banken, waarvan de beide voornaamste jaarlijks een omzet hebben van omstreeks 13 millioen, terwijl de Rijksbank jaarlijks circa 2000 millioen Mark in verkeer brengt.

Nu schijnt zeker deze opnoeming van getallen zeer droog en dor, vooral wanneer het zulk een stad geldt als Dresden. die zoo hoog de schoonheid van het ideaal huldigt; maar in onzen tijd is het helaas! niet mogelijk dit ideaal te genieten en te onderhouden, als de stevige grond van het practische ontbreekt, en daarom is het noodig dat wij eerst deze voorrechten van Saksen's hoofdstad duidelijk in het licht stellen, vóórdat wij ons met haar aantrekkelijker zijde, haar kunstschatten bezighouden.

De bouwkunstige stijlen, die in Dresden overheerschend zijn en aan de stad haar kenmerkend karakter geven, zijn de Renaissance-stijl en het Baroque; een Rococo-architectuur bestaat er, zooals men weet, eigenlijk niet; het Rococo treedt alleen in verbinding met de bouwkunst als sieraad op.

Van de middeleeuwen is zoogoed als niets meer

over; een der oudste gebouwen, het koninklijke slot, gold in de zestiende en zeventiende eeuw als een sieraad der Noordsche Renaissance. Ongelukkig zijn hiervan nog slechts eenige zeer schoone overblijfselen; men tracht ze echter door een onlangs ondernomen restauratie weer in den ouden stijl te herstellen. Goed bewaard zijn daarentegen de gebouwen uit lateren tijd, voornamelijk die uit het schitterendste, maar tevens treurigste tijdperk der Saksische geschiedenis, de 18e eeuw. Nog uit de 17e eeuw, maar reeds door de morgenzon der aanbrekende 18e eeuw beschenen, stamt het kleine, in 1680, door den architect Kaiser gebouwde paleis, in den grooten tuin. Ofschoon bestemd voor weelderige tuinfeesten, en voor een grooten, rijken hofstoet, gelijkt het toch op een allerliefst juweelkistje met zijne tot in de kleinste bijzonderheden bekoorlijke en in 't oneindige gevarieerde versierselen en zijn afgesloten vorm, waaruit zelfs de prachtige trappen te voorschijn komen. Hieruit raadt men reeds den sierlijken, bevalligen, dartelen zin, die later onder de heerschappij van het Rococo in de volgende eeuw almachtig zou worden.

Van de eenmaal zoo hooggeroemde inwendige heerlijkheden, welke hun hoogtepunt bereikten ten tijde van het huwelijk van den keurvorst met Maria Josepha van Oostenrijk, is even weinig meer voorhanden als van de pracht van den grooten tuin, die onder anderen een schoon natuurtheater bevatte en waarvan de rechtlijnig gesnoeide priëelen met twaalfhonderd marmeren standbeelden versierd waren.

Een even waardig schouwtooneel voor de - in de ware beteekenis van het woord - echt koninklijke feesten van den genialen, gekroonden regisseur August den Sterke, was de zoogenaamde ‘Zwinger’, door den Dresdener bouwmeester Poppelmann van 1711-1722 gebouwd, en die bestond uit den oranjerie-tuin met fonteinen, grotten, baden en gezelschapszalen. Dit verrukkelijke gebouw is als een feestzaal ingericht, waarvan de hemel het plafond vormt; in de overdreven, hoogdravende taal van dien tijd, heet hij de tuin der Hesperiden, wiens beheerscher Hercules-Augustus is. Zijn binnenfaçaden zijn geheel in den vorm van zaal-decoratiën uitgevoerd; de galerijen voor de toeschouwers worden door de platte daken der lange, in nobele bogen afgedeelde zijzalen gevormd.

Voor de ‘höchsten und allerhöchsten Herrschaften’, zooals de vleiende Duitscher zijn vorsten gaarne noemt, dienden de ver vooruitstekende paviljoens als loges, en wel het Noordwestelijke paviljoen voor den koning; om dit waardig te versieren, heeft men den geheel en Olympus tot zijn buitendecoratie gebruikt.

Belangwekkend zou het zeker wezen de allegorische onderdeden van dezen bouwkunstigen lofzang in bijzonderheden na te gaan, maar onze ruimte is te beperkt, en dus zullen wij maar alleen vermelden wat de kunstgeschiedenis daarvan zegt, door het woord van den schrijver Robert Dohmer:

‘In de portaalgebouwen ontwikkelt zich misschien de hoogste decoratieve rijkdom, welken de westersche kunst ooit vertoond heeft, maar deze rijkdom wordt beheerscht door een fijn gevoel voor de evenredigheid der massa's; de onvergelijkelijke weelde der phantasie wordt in toom gehouden door het schoonheidsgevoel des kunstenaars.’

Inderdaad hebben wij in den Zwinger oostersche weelderigheid voor ons, gelouterd en gebreideld door klassieke maat en westerschen smaak; slechts aan een hof als dat van August den Sterke, die een serailleven voerde en het liefst in het kostuum van een Turkschen sultan verscheen, kon zulk een bouwwerk ontstaan.

Een heraut van zijn ‘heldendaden’ heeft koning August echter vergeefs gezocht onder de treurige dichters van zijn tijd; zijn ware Homerus is de bouwkunstenaar Matthias Daniël Poppelmann geworden.

De naar de Elbe gekeerde kant van den Zwinger is niet door hem gebouwd geworden; de koning liet zijn oorspronkelijk plan, om bij dezen lusttuin een even waardig slot te bouwen, waarvan de hoofdfaçade zich in de Elbe zou spiegelen en dat zijn voortzetting aan gene zijde in het later zoo beroemde Japansche paleis zou vinden, uit gebrek aan geld varen.

Deze leemte is sedert 1847 gedeeltelijk aangevuld door het museum, dat de schilderijengalerij bevat en ontworpen werd door Gottfried Semper. Het is in de Italiaansche Renaissance uitgevoerd en onderscheidt zich door even geestvolle als schoone plastieke decoratiën en is volkomen in harmonie met den Zwinger, met het laatste werk van Semper, het Hoftheater, en met de beide Hofkerken, die ook een hooge klassieke beteekenis hebben, daar zij eveneens in denzelfden tijd gebouwd werden.

Streng kerkelijk is deze stijl zeker niet, maar des te beter spreken zij in hun schilderachtige en wereldsche vroolijkheid den geest uit der oppervlakkige, godsdienstige gevoelens van de genotlievende Saksische koningen.

De Vrouwekerk is ontegenzeglijk het - onder oogpunt der kunst - belangrijkste protestantsche godshuis uit dien tijd. Zij werd gebouwd door den Dresdener ‘Ratszimmermeister’ Georg Bähr, die, hoewel zelf timmerman, tot den bouw geen spaantje hout gebruikte. Tot aan de lantaarn is zij uit stukken zandsteen opgetrokken, waardoor zij een stevigheid verkreeg, waaraan zelfs de Pruisische bommen in het jaar 1760 geen schade konden toebrengen. De Meester beleefde de voltooiing van zijn door velen scherp aangevallen meesterstuk niet; hij stierf in het jaar 1738 ten gevolge van een val van een steigerwerk.

De ‘Theaterplatz’ wordt versierd door een monument ter eere van koning Johan; het werd ontworpen door Johannes Schilling, den schepper van het Niederwalder gedenkteeken; zijn waarde ligt vooral in de schoone reliefs, die op het voetstuk van het ruiterstandbeeld zijn aangebracht en de zegeningen der regeering van den goeden, geleerden koning in populaire beelden verheerlijken.

Van Schilling's hand zijn ook afkomstig ‘de vier jaargetijden’, de beroemde, thans vergulde groepen op de trap vóór het terras van Brühl. Deze publieke trap (zij terloops opgemerkt) is niet opgericht door Graaf Brühl, den beruchten minister van August III, maar door den Russischen vorst Repnin, die van 1813 - 1814 als Saksische gouverneur het paleis

Brühl bewoonde en de tuinen hiervan voor het publiek opende.
Tot de kolossale nieuwere gebouwen van Dresden

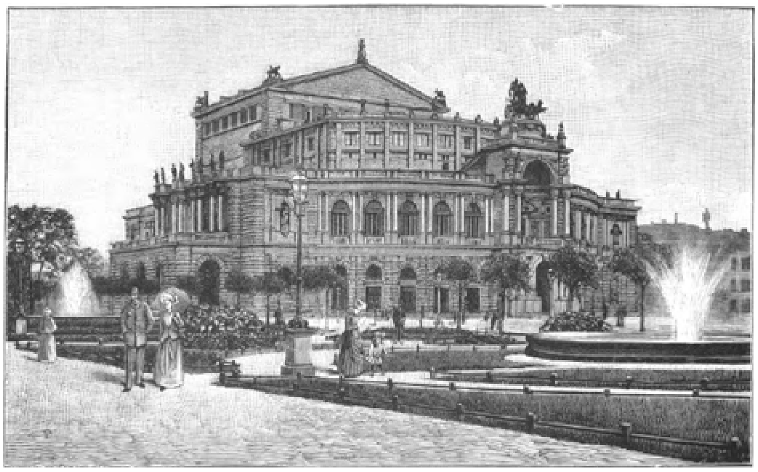

KONINKLIJK HOFTHEATER.

behooren de in de Albertstad vereenigde kazernen, die 360 hectaren aan omvang beslaan en volgens een plan van den minister van oorlog, Graaf Fabrice, zijn uitgevoerd. Ten gevolge van hun afgelegenheid treedt het militair element, ondanks zijn garnizoen van omstreeks 9000 man sterkte, in het straatverkeer minder op den voorgrond.

De grootste drukte hiervan bepaalt zich overigens slechts op de meer dan 200 kilometer lange rij van straten, die van de Russische Ambassadekerk voorbij de Altmarkt in rechte lijn haar de Augustusbrug voert. De Russische kerk ligt aan den voet van de Racknitzer heuvels en maakt een hoogst schilderachtigen indruk. Zij is uitgevoerd naar een ontwerp van H. von Boise in het jaar 1874. De Altmarkt, die naast het Baroque

TRAP NAAR DE TERRASSEN VAN BRÜHL.

Raadhuis nog eenige huizen uit den tijd der Duitsche Renaissance bevat, beheerscht het door Robert Henze gemodelleerde en door Rafaello Callai te Florence in marmer uitgevoerde 14 M. hooge ‘Siegesdenkmal’.

Langs de markt, in de richting der Pragerstraat, ontwikkelt zich vooral in den avond een zeer levendig verkeer, waarin het ‘shopping’ (winkelende) Engeland en Amerika het hoofdelement vormt.

Sedert de Koning-Johanstraat aangelegd is, werd ook voor het verkeer tusschen de Johanstad en de Friedrichstad een nieuwe ader geopend, die thans zeer levendig klopt.

De verbinding met de voorsteden, waartoe Plauen, Löbtau, Pieschen, Radebeul, Loschwitz, Blasewitz, Strieszen en Strehlen behooren, geschiedt gedeeltelijk door den spoorweg en des zomers door de stoombooten, maar het meest door de door alle klassen van de bevolking gebruikte paardentram.

Plauen, Löbtau, Pieschen en de naburige 'Oppelvoorstad' bevatten de fabrieks- en werkliedenkwartieren; in de andere voorsteden wonen de groote en kleine renteniers en de kleine ambtenaren.

De des zomers en des winters hier gevestigde vreemdelingenkolonie heeft vooral het zuiden der stad tot woonplaats gekozen, waarom het ook het Engelsche-Amerikaansche kwartier heet, waar men tevens de Engelsche, Schotsche, Russische en Amerikaansche kerken vindt.

Van het hof en de aristocratische kringen merkt men hier minder dan in de andere residentiesteden. Het hof brengt den zomer door in Strehlen en Hoster-

nitz, soms ook in Pilnitz, en des winters gaan de weinige hoffeesten zoo stil en ongemerkt voorbij als een bal of diner bij een particulier; alleen

DRESDEN MET GEZICHT OP DE AUGUSTUSBRUG EN VROUWEKERK.

het bij inteekening gegeven jaarlijksche bal in het Hoftheater ziet hof en burgerij in dezelfde zalen vereenigd.

Deze schijnbare kloof tusschen hof en burgerij doet echter geen schade aan de hartelijke, onverstoorbare genegenheid, welke het volk voor zijn vorstenhuis koestert en waarvan het ten allen tijde zulke schitterende getuigenissen heeft afgelegd.

De tijden der pronklievende Saksische koningen zijn voorbij - het tegenwoordige Hof onderscheidt zich vooral door zijn grooten eenvoud en echt huiselijke deugden.

Egoisme.
Door J. Conradi.

Hortense zat op een stil plekje in den grooten tuin, die het buiten van haar vader omringde. 't Was broeiend warm. Weken lang was er geen druppel water gevallen: het koren op den akker, de bloemen in den tuin, alles leed onder de langdurige droogte. 't Liep tegen den nacht. Zware donderwolken hingen boven het hooge geboomte.

Zachtkens klinkt het lied der nachtegalen. Zoele wind suist door het loover der zware eiken, weemoedig stemmend, treurig tot in de ziel. Onbegrensd verlangen naar het ideale, droomend van wat niet is, en nooit zijn zal hier beneên. Zij huiverde van het minste, onverwachte geluid, het trekken van een slapenden vogel, het plotseling koeren eener droomende duif. Zij gevoelt zich onrustig, ongeduldig, hakend naar wat leven, naar een enkel bekend geluid, dat de stilte zal verbreken, die soms eensklaps invalt. De nachtegalen zwijgen en vliegen klapwiekend rond, angstig door het onbekende doch reeds aangekondigde gevaar, een vallend blad, een krakend takje.

Daar vangt de stilte weer aan. Ver in 't bosch hoort ze den wind naderen. Daar is hij. Niets ontziend, voorwaarts snellend met teugellooze vaart, hevig opwerpend blad en twijg. Weer stilte, loodzwaar drukkend het gemoed, tot stervens toe.

Gierend nadert hij, de verdelger van huis en schip, van rust en hoop.

De regen valt daarna loom en zwaar naar beneden, vlekken makend op bladeren, dik met stof bedekt. Het dichte dak beschermt Hortense eene poos, maar het buigt zich onder het gewicht der druppels. De bladeren pogen zich te herstellen; bijna weer genaderd tot hun eersten stand, dan wijken ze weer, zoodat de regen in fijne stralen op haar valt. Nog blijft ze zitten, totdat een plotseling verlichten van den donkeren hemel

haar ontzet doet opspringen. Haar veerkracht keert terug, en eensklaps vliegt ze over bloem- en grasperken heen, naar huis. In de veranda stuit ze op iemand.

‘Mijn hemel, Hortense,’ klonk het bezorgd, ‘waar ben je geweest? We hebben overal naar je gezocht. Goddank, dat je niets is overkomen.’

‘'k Zat in den tuin op mijn gewoon plekje, en zoolang het slechts bij rommelen bleef, duchtte ik geen gevaar.’

‘Mijn moedig meisje,’ sprak de jonge man, en zijn arm om Hortense's middel slaande, trad hij de veranda binnen. Daarachter bevond zich een weelderig, hoewel somber gemeubeld vertrek. 't Was de huiskamer, meer gelijkend op eene bibliotheek, dan op eene plaats, waar gezelligheid gezocht kan worden. Langs de wanden stonden hooge boekenkasten, waarvoor groene gordijnen hingen, terwijl men hier en daar eene trap op rolletjes zag. In een hoek bevond zich eene prachtige antieke kast, waarin de boeken met de ruggen naar den muur gekeerd stonden, terwijl uit de meeste reepen hingen, waarop de naam van het deel stond, waarbij ze hoorden. Huiverend nam Hortense plaats op een laag stoeltje in het eenige gezellige hoekje der kamer, en de jonge man strekte zich naast haar op eene kleine sofa uit.

Beiden zwegen. Luid kletterde de regen op het glazen dak der veranda, en nu en dan sloeg eene wingerdrank, door den wind bewogen, tegen een der glazen schuifdeuren. Telkenmale schrikte Hortense op, om dan met een zucht zich weder te herstellen.

Eensklaps verbrak ze de stilte, en zeide op zachten toon:

‘Toe, zeg eens iets, Mari, die stilte is zoo pijnlijk.’

De aangesprokene richtte zich uit zijne gemakkelijke houding op, en sprak:

‘Zwijgen past bij zulk weder. 't Is eene verademing na die lange eentonige dagen van voortdurenden zonneschijn. Maar zooals je wilt.’

Hij nam eene sigaar uit zijn koker, stak haar aan, en weder zijne gemakkelijke houding aannemend, volgde hij met peinzenden blik de rookwolkjes, die in de snikheete kamer laag bleven hangen.

‘Rooken,’ hernam Mari, ‘is toch een waar genot; wanneer je verdriet hebt, schenkt het je afleiding, en ben je moe, dan doet de geur je de vermoeidheid ten deele vergeten. Vrouwen moesten het ook doen, en....’

Hortense keek verwonderd op.

‘Nu ja, ik meen nu juist niet eene lange Duitsche pijp, of, zooals onze nonna's in Insulinde, eene zware manilla, maar sigaretten of iets dergelijks. Wil je niet eens probeeren?’ en hij bood haar een klein kokertje aan.

‘Neen, nooit,’ sprak het meisje op beslisten toon. ‘Papa keurt rooken, zelfs voor mannen, ten strengste af, en ook, ik zou er toch geen genot in vinden.’

‘Malligheid,’ sprak Mari, en opspringende, zeide hij: ‘'t Is goed, dat je van je papa spreekt, ik heb hem beloofd, de kopij voor zijn uitgever nog te corrigeeren, dan kan ik haar onderweg wel in eene bus doen.’ Met een: ‘excuseer, dat ik je alleen laat,’ trad hij op zijn meisje toe, en drukte een kus op haar voorhoofd.

Hortense was bij die uiterst hartstochtelijke omhelzing niet van houding veranderd. Ze hoorde de deur dichtslaan, en Mari's bedaarde, afgemeten schreden klonken steeds onduidelijker door de lange gang.

Haar elleboog rustte op een zijleuning van haar stoel, haar hoofd zijwaarts gebogen op haar hand. Het licht der lamp, getemperd door eene roze kap, verlichtte slechts haar hoekje. De lichtgrenzen worstelden tegen de dikke duisternis in de hoeken, en

op het hooge plafond was slechts een schijnsel waar te nemen. De eenige verlichte hoek was in een wazig licht weggezonken. Eenige fijne beeldjes, witschitterend, kwamen er even met hunne zachtlichtende lijnen uit te voorschijn.

Langzaam rolden eenige tranen over Hortense's wangen en zacht klonk het:

‘O God, is dat nu het geluk, waarvan ik als jong meisje droomde? Heet dit nu, elkaar lief te hebben in alles, en om alles? Het eerste teedere woord van deze week moet ik nog van hem hooren. 't Is altijd studeeren en nog eens studeeren.’ En bitter: ‘Papa's boeken schijnt hij gevraagd te hebben en niet mij. O, hoe graag verbrandde ik al die duffe geleerdheid, die stapels papieren en manuscripten. Is 't niet ergerlijk, dat een meisje, pas eenige weken verloofd, naijverig is op wat papier?’

En plotseling ging haar schreien in een luid snikken over. Ze snikte, tot ze niet meer kon, en achterover in haar stoeltje lag; mijmerend keek ze naar den anderen hoek, waar de antieke kast stond.

Langzaam kwamen enkele lijnen uit de duisternis te voorschijn, overgaand in leelijke saterkoppen, die den muffen schat schenen te bewaken. In haar verhitte verbeelding schenen ze steeds meer te wijken, steeds kleiner te worden, hoewel ze niets van hunne duidelijkheid verloren, om plotseling hunne oude plaats weer in te nemen.

Het toeslaan van eene deur deed haar uit dien toestand opschrikken, en nu besefte ze eerst, hoe drukkend warm het in de kamer was. Haastig stond ze op en schoof een zijraam open.

Het regende niet meer, en eene heerlijke lucht vol geuren streek langs hare verhitte wangen. Voor haar lag de tuin met groote, zware boomgroepen en kortgesneden grasperken. Geheimzinnig fluisterde de wind met de takken, en nu en dan vielen eenige druppels van natte bladeren, als laatste tranen bij een verzoenden twist. En verder, aan 't eind van den tuin, strekte zich het bosch uit, in een groote, donkere eentonigheid van laag en hoog geboomte. Enkele, laag zwevende wolken onderschepten af en toe het licht van den zilveren halfboog.

De aarde zond haar vochtige geuren omhoog, geuren die denken deden aan vruchtbaarheid en rust.

Huiverend door de plotselinge verandering, trad Hortense terug in de zware atmosfeer der kamer, en minder onrustig nam zij hare plaats weder in. Het licht der lamp werd gaandeweg minder; de vlam knetterde, richtte zich nog eens op, herhaalde het spelletje eenige malen, en toen zat Hortense in 't zachte licht van ster en maan. Haar hoofd zonk achterover, en terwijl de wind met de krullen op haar voorhoofd speelde, sliep ze in.

Na een paar minuten vertoonde zich om het hoekje der deur het slaperige gezichtje van Hortense's kamenier. Ze bespeurde niets van hare meesteres, die geheel verborgen was door de rugleuning van haren stoel. De kamenier, verwonderd een raam open te vinden, trad de kamer in, en nu eerst zag ze de sluimerende Hortense.

Een uitroep van verbazing ontsnapte aan haar mond, zoodat Hortense ontwaakte. ‘Mijn hemel, juffrouw, hoe gevaarlijk, hier vlak bij een open raam te gaan slapen. Ze konden u van alles doen. 'k Heb wel een kwartier aan de deur van uw slaapkamer geluisterd of ik u ook hoorde, en toen ben ik naar binnen gegaan, maar vond natuurlijk niemand. Door het wachten ben ik in de keuken in slaap gevallen en...’

Hortense hield met een handgebaar dien woordenstroom tegen, en zeide slechts:

‘Steek licht aan, Anna, en help me boven.’

Nog half slapend verliet ze het vertrek en begaf zich naar hare slaapkamer.

Toen ze te bed lag, was het haar onmogelijk den slaap opnieuw te vatten, en hare gedachten concentreerden zich weder op het eenige, wat boven de eentonigheid van haar leven uitstak, haar engagement.

Heel zacht klonk door het ruime gebouw het sluiten eener deur, langzame schreden, eenig gemompel, en weer een sluiten, nu van de hoofddeur.

't Scheen haar toe, als kwamen die geluiden uit eene andere wereld, uit een leven, dat haar niet aanging.

Bij het zwakke licht van het nachtlampje keek ze op haar horloge. 't Was drie uur. Zou Mari nu pas klaar zijn met werken? Hoe goed toch van hem, haar vader zoo te helpen!

De naargeestige gedachten van eenige uren geleden maakten plaats voor iets, dat zweemde naar dankbaarheid en liefde, maar ze was te dommelig, om zich rekenschap van hare gedachten te geven. Ze bleven haar bij, tot ze insliep met zijn gelaat voor zich, er uitziende als op den eersten dag van hun engagement.

Vroeg in den morgen ontwaakte Hortense, en stond op, om naar het weer te zien. Er dreven nog eenige wolkgevaarten, die langzaam en statig voor de rijzende zon schenen te wijken. Alles voorspelde een schoonen dag, en ze gevoelde lust, zich aan te kleeden en in 't bosch te dwalen.

Zonder hulp maakte zij zich gereed, en trad den tuin in. Voorzichtig de plassen vermijdend, volgde zij den rijweg, die van achter het huis naar het bosch leidde. Reeds van verre hoorde zij de slagen eener bijl, welker klank ver in de reine lucht werd voortgedragen. Bij een groep oude boomen stond de rentmeester met eenige houthakkers, en allen groetten haar eerbiedig.

Lang dwaalde ze rond, tot de bel der arbeiders haar naar huis deed terugkeeren. Ze ontbeet als naar gewoonte alleen, daar haar vader door zijn laat werken nooit vroeg beneden kwam.

Daar hoorde zij den hoefslag van een paard, dat in gestrekten draf den rijweg opkwam. Haastig stond ze op, om den ruiter te verwelkomen, die, daar het dorp, waar hij zijn intrek genomen had, ongeveer drie kwartier van het buiten aflag, steeds van een der paarden haars vaders gebruik maakte. Zijne koelheid van den vorigen avond had ze geheel vergeten, en lachend bood ze hem haar mond te kussen. Het opwekkende weder had ook zijn invloed op hem doen gelden, en Hortense bemerkte tot haar innige vreugde, dat hij haar met stille bewondering aankeek. Mari trok haar arm door den zijnen en met de andere hand op den rug; den teugel van het paard vasthoudend, wandelden zij naar den stal.

Zij brachten den geheelen dag in elkanders gezelschap door, en toen zij afscheid namen, kon Hortense zich niet voorstellen, hoe zij den vorigen avond zoo bitter geschreid had over de koelheid van Mari, en verlangend naar den dag van morgen, sliep ze in.

't Was laat toen Hortense den volgenden morgen beneden kwam, en haar eerste vraag was natuurlijk naar Mari. Hij was reeds bij haar vader, en het voorgevoel, den dag weer geheel alleen te moeten doorbrengen, bekroop haar.

Tegen twaalf uur kwam hij evenwel beneden, en ze merkte terstond, dat hij eenigszins ontstemd was. Toen ze naar de reden vroeg, antwoordde Mari:

‘'k Heb woorden gehad met je driftigen vader. Hij verweet me, dat ik hem gisteren alleen had gelaten, en dat ik geene liefde voor zijn werk had. God weet, hoeveel belang ik er in stel, en hoe na het me aan 't hart ligt.’

‘'t Is waarlijk egoist van hem, je dat te verwijten,’ sprak Hortense. ‘Is het niet genoeg, dat je je meisje geheele dagen alleen laat, om met hem te werken? Of is het soms egoist van mij, je zooveel mogelijk bij mij te willen hebben?’ en ze zag hem schalks lachend aan.

Maar hij staarde recht voor zich uit in den tuin en antwoordde:

‘Wel een weinig, we zijn beiden jong en kunnen nog lang samen leven; je papa is oud en daarenboven, je weet niet hoe heerlijk werken het is, met alle mogelijke hulpbronnen bij de hand, vooral voor mij, die mij steeds heb moeten behelpen.’

Hij sprak niet verder over dit onderwerp, maar bij Hortense legde het den grondslag van een besluit, dat hem later wel eens die woorden zou doen berouwen.

Spoedig liet Mari haar weer alleen, en eerst tegen het diner kwam hij met haar vader beneden, iets wat zelden gebeurde. Beide heeren spraken over hunne studiën, en slechts nu en dan richtte Mari het woord tot haar, die dan bijna niets antwoordde en droomerig naar buiten staarde. Hoeveel moeite had het haar niet gekost, haar vader te bewegen, dezen keer beneden te dineeren, en welk eene gezellige voorstelling had zij er zich van gemaakt. En nu, men scheen haar over 't hoofd te zien, omdat ze niet mee kon spreken over de klassieken van Confucius en Mentius, of over het Dhammapadam en zijne spreuken.

‘Indien ik zijn meisje niet was,’ murmureerde ze verder, ‘zou hij wel meer attenties voor me hebben; nu komt het er niet op aan.’ Tegen het dessert verontschuldigde ze zich, onder voorwendsel hoofdpijn te hebben, en zocht hare slaapkamer op.

Met peinzenden blik, de handen in den schoot ge-

vouwen, staarde ze naar buiten, naar de bosschen, de plaats van haar vroeger droomen en verlangen. Ze gevoelde zich diep beleedigd door de grenzenlooze onverschilligheid van dien man, met wien ze haar gansche leven samen moest zijn.

Moeten, moeten, neen Goddank! nog niet; nog was het tijd zich vrij te maken. Vrij, o heerlijk denkbeeld, en toch, zonder hem, van wien ze ondanks zijne grove gebreken zoo zielsveel hield, zonder hem, die haar alles was, zij kon het zich niet voorstellen; in al hare droomen der toekomst nam hij de eerste plaats in; het was haar onmogelijk, een enkelen blik in haar toekomst te werpen, zonder hem aan hare zijde. Zij had hem lief, omdat hij (ten deele) het ideaal vertegenwoordigde, dat zij van een echtgenoot gemaakt had. Zijn vast karakter, zijn vroeger werken en zwoegen, zonder hulp, steeds kampend met geldgebrek en bijgevolg met vooroordeel. Hij was de steun van haren vader, en met zijne medewerking zou mogelijk diens jarenlang streven, het voltooien van een levenslangen arbeid, plaats vinden. En dat alles opgeven, omdat hij anders tegen haar was dan de meesten tegen hun meisje? Neen, neen! klonk het in haar binnenste. Maar dan kwam weer de tegenstelling van haar droomen, haar billijk verlangen, met de werkelijkheid. Gansche dagen alleen, terwijl hij, dien ze liefhad, in haar onmiddellijke nabijheid was; en zou dit niet altijd zoo blijven? Zou zij, die steeds zulk eene behoefte aan liefde had, die liefde van haar jongste jeugd had moeten ontberen, zou zij ten allen tijde zich gelukkig en tevreden gevoelen, alleen haar leven slijtend aan de zijde van een man, wien studie en kennis alles was?

Ze wist het niet, kon zich geen rekenschap geven van hare denkbeelden. O, indien ze iemand kende, voor wie ze haar twijfelen kon blootleggen, iemand, die haar raad en steun kon geven.

Maar steeds had ze alleen geleefd, alleen met haar vader, die dit slechts in naam voor haar was, die zijne dochter beschouwde als iemand, zorgende, dat niets hem in zijne studiën belemmerde, en zij zou die taak weer op zich nemen voor Mari? Zij huiverde terug voor dit denkbeeld. Langzamerhand kwam ze tot een besluit. Nog hedenavond zou ze alles tenietdoen tusschen zich en den man, die haar zoo weinig begreep.

Onnatuurlijk bedaard begaf ze zich naar beneden, en ging in gedachten het weinige na, wat Mari en zij samen doorleefd hadden. Ze herinnerde zich nog duidelijk een angstig voorgevoel, dat zich van haar meester maakte, toen zij Mari voor 't eerst over menschen en toestanden hoorde spreken. Hoe angstig werd het haar te moede, hem een zijner theorieën te hooren verdedigen:

‘Poogt een egoist, niet egoist te zijn, dan wordt hij spoedig door zijne omgeving misbruikt, en ten slotte lacht men hem uit. Onthoud u dus van dergelijke pogingen.’

Zij had nooit doorgedacht over die leer, doch nu begreep ze, wat de zin er van was. Bij al zijne koelheid kwam dus ook nog gebrek aan vertrouwen, niet alleen in de wereld, maar ook in haar.

Niet lang daarna hoorde Hortense zijn eigenaardigen stap in de gang, en hem tegemoet gaande, verzocht zij hem, haar naar haar boudoir te volgen.

Zonder omhaal vertelde zij hem haar besluit, met bedaardheid hare woorden zóó kiezend, dat ze hem het minst kwetsten.

In stomme verbazing staarde hij haar aan en kort en hoog klonk het:

‘En de reden?’

‘Wij passen niet bij elkaar, en zouden elkaar ongelukkig maken. O, geloof me, ik heb alles rijpelijk overwogen, 't is waarlijk geen overijld besluit, maar ik kan niet, ik kan niet.’

Hij stond op en sprak koel:

‘Zulke dingen laten zich ook niet dwingen. Mogelijk is het ook beter voor mij, mijn leven alleen te slijten. 'k Ben geen gevoelmensch. Toen ik je leerde kennen, beantwoordde je aan de voorstelling, mij gemaakt van eene echtgenoote. Versta mij wel, geen ideaal. 'k Heb geen idealen, maar verlang slechts rustig te kunnen werken. Idealen, illusiën, alles ijdele klanken en jongelingsdroomen, voortbrengselen, neen, uitwerpselen van eene overprikkelde phantasie. Maar wat praat ik? Indien je besluit vaststaat, en dat weet ik, waarom zouden wij dan niet in vrede scheiden?’

Hij stak haar de hand toe, die ze flauw drukte, en even daarna sloeg de deur achter hem dicht.

't Was dus uit, voorgoed uit, en een gevoel van berouw maakte zich van haar meester. Ze trachtte evenwel dit gevoel meester te worden en gaandeweg wist ze zich het denkbeeld op te dringen: 't Is beter zoo.

Plotseling werd de deur met een ruk opengeworpen, en zich omkeerend, zag Hortense haar vader binnenkomen.

Het anders zoo bleeke gelaat was hoogrood gekleurd, en de hoeken van den mond bewogen zich onophoudelijk.

‘Hortense,’ klonk het schor van toorn, ‘zoo even was Mari Beeding bij me, en vertelde, dat je hem zijn congé gegeven hebt; spreek, is dat zoo?’

Zij was opgestaan, leunend met de eene hand op de rugleuning van haar stoel, met de andere zenuwachtig hare kant vernielend.

‘Ja, papa,’ sprak ze, ‘ik heb hem te kennen gegeven, dat het beter was een band te verbreken, die ons beiden later te zeer zou drukken. 't Is volstrekt geen overijld besluit, en hij scheen het ook beter te vinden, want zijn toon was koel en hoog genoeg, toen hij afscheid nam.’

Zij naderde haar vader, en hare hand op zijn arm leggende, vervolgde zij:

‘O, papa, het spijt me zoo voor u, voor uw werk, maar waarlijk, ik kan niet anders.’

Met eene driftige beweging stootte hij Hortense's hand van zich.

‘Ja juist, mijne studiën; hij was de eenige, die mij kon helpen, en je stuurt hem weg als een schoenpoetser. Oh, schande, schande van je, dat je je ouden vader zulk een verdriet aandoet. Je bezit geen hart, en denkt alleen om je zelf, egoist kind. Neen, je hebt geen gevoel en karakter, evenmin als je moeder. Zij is het geweest, die mij grijze haren bezorgd heeft [...] tijd, zij met hare grenzenlooze coquetterie.

En jij gaat denzelfden weg op? Schande, schande. Maar neen, nog altijd ben ik je vader. Je roept hem terug, hoor, en nu dadelijk! Versta je? ik wil het!'

Maar vastberaden klonk het antwoord:

'Neen, ik wil niet.'

De oude man strekte zijne hand uit, eene dorre hand met blauwgele aderen.

'Ik vervloek je, wanneer je weigert, terstond, of bij God....' Maar hierbij bleef het. De hoogroode kleur veranderde in eene vuilgele bleekheid. Stamelend bracht hij nog eenige woorden uit, en met een doffen slag stortte hij neder.

Met één

DE KLEINE TUINIERS. Naar E. Frère.

sprong was Hortense bij de schel, en daarna knielde zij bij haar vader neder, zijn hoofd in haar schoot beurend.

Zoo goed ze kon, trachtte zij met behulp harer kamenier den bewustelooze bij te brengen.

Na eenigen tijd hoorde ze haastige stappen in de gang, en de dokter trad binnen.

Hortense hoorde hem nog zeggen: 'Telaat,' en toen was alles weg.

Het eerste wat Hortense zag, toen zij hare oogen weder opende, was het bezorgde gelaat van Anna, hare kamenier.

De kamer waar ze lag, was in een halfduister gehuld, en geen enkel geluid verbrak de stilte.

'Haal de gordijnen wat op, Anna,' zeide ze met zwakke stem, 'alles is zoo somber.'

Deze keek haar met een weifelenden blik aan, en toen ze aarzelend naar een venster trad, kwam er eensklaps een denkbeeld bij Hortense op. Bijna onhoorbaar deed ze haar half schreiende kamenier eene vraag, en 't antwoord was:

'Mijnheer is niet meer bij kennis geweest.'

Jaren daarna ontmoetten op eene stille badplaats eene oude grijze dame en een bijziend professor elkaar. Na kennismaking bleken het oude bekenden te zijn. Zij vertelden elkaar hunne levens-, tevens lijdensgeschiedenis. Zij had geleefd in de droeve herinneringen harer jeugd, steeds wakend tegen veranderingen in het huis, mijmerend in haar hoekje over langvervlogen dagen, en hij, allen omgang met anderen schuwend, verdiept in zijne lievelingswerken.

De kleine tuiniers.

Dat zal me een prachtigen tuin geven, waar zulke ervaren tuiniers zoo druk en ernstig aan het werk zijn! De jongen, die het plantje vasthoudt, is ongetwijfeld de hoofdtuinier, het kleine ventje met zijn zusje, die de aarde loswroeten, zijn trouwe helpers; maar wat zouden hun moeitevolle pogingen tot stand brengen, als kleine Mies niet met haar emmertjes water kwam aandragen om het boompje te besproeien? Het is een geheele laan, die de kleine tuiniers planten; wij twijfelen er hard aan of die boompjes eenmaal zoo groot zullen worden dat zij onder hun schaduw zullen wandelen; in elk geval zij beginnen al vroeg.

Werken op het land is gezond, nuttig en natuurlijk. De oude staatsman Gladstone velt tot uitspanning eiken; waarom zullen die jongens en meisjes dan geen kleine boomen planten? Uit elke aanraking met de frissche, gezonde Moeder-aarde winnen haar kinderen, oude zoogoed als jonge, nieuwe kracht en levenslust.

Onherroepelijk.
Door Hyacinth.
(*Vervolg van bladz.* 320.)

XV.

De eerste plaats, waar Richard van Rijnberk zich begaf, was Antwerpen. Eenige jaren geleden had hij in deze stad gelogeerd, natuurlijk in het eerste hotel; nu echter nam hij zijn intrek in een logement tweeden rang, waar men hem niet kende. Reeds deze omstandigheid, verschil van logies, was een zeer hard, hoewel betrekkelijk nietig uitvloeisel van zijn nieuw leven; het bracht hem met een soort van schok onmiddellijk tegenover de ruwe werkelijkheid, overtuigde hem dat hij van zijn voetstuk gevallen was - en in plaats van rijk te zijn, tegen armoede en ontbering moest strijden.

Hij kon het nog niet goed begrijpen, maar alleen voelen de bitterheid van die vergiftige wond, dat vernederende gevoel van bittere teleurstelling, die wanhopende moedeloosheid; zijn verlangen naar liefde en sympathie was in haat en wrok verkeerd, hij voelde zich alleen in de wereld, geheel alleen; huis, vrouw, hoop, alles was dood voor hem, voor altijd. Zijn hart was ledig, zijn leven een kale zandwoestijn.

Was het wonder dat zijn geheele gemoed verbitterd, verhard, moedeloos werd; die eenzaamheid vol brandende herinneringen, die hij niet van zich af kon werpen, beletten hem er aan te denken dat hij met het geld, wat hij bij zich droeg, ten minste nog twee jaren moest toekomen en dat iedere dag, welken hij verreisde, zijn klein kapitaal deed inkrimpen. Maar hoe kon een man, die alleen met rijksdaalders omging, zich bekommeren om stuivers en centen?

En overal waar hij kwam waren er speelzalen, waarheen hij spoedig den weg wist. Hij wilde zich verdooven, vergeten - al was het maar voor een oogenblik - wat onophoudelijk aan zijn hart knaagde. Hij begon te spelen, woest, wild; zijn hart en geest geraakten bedwelmd, zijn betere natuur ging onder; alleen hield hij met een soort van instinctmatige hardnekkigheid zich vast aan zijn eer, en te midden van alle bekoringen klemde hij zich daaraan vast als aan een onwrikbaar anker.

Natuurlijk zeide men in de wereld, die hij verlaten had, dat hij zijn vrouw en zijn huis verlaten had om aangenamer gezelschap. Zij konden het denken, maar hij wilde in geen geval Gabrielle, noch de wereld het recht geven te zeggen dat hij zijn huwelijkstrouw had geschonden.

Gedurende zes of zeven weken wierp hij zich roekeloos en wild in dien dollen dwarrel van koortsachtig genot, beurtelings winnende, verliezende, zich zelf al dien tijd hatend en verachtend. Hij trachtte zichzelf te ontvluchten, het verleden te vergeten. Vergeefs!

Eindelijk kwam hij tot staan; plotseling, onverwacht werd zijn beter i k wakker geschud door een plotselingen schok.

Op zekeren avond, nadat hij met afwisselend geluk had gespeeld, roekeloozer dan ooit, was zijn tegenpartij een zeer jonge Duitsche baron.

Rijnberk had eerst verloren, bijna alles wat hij had, en hoewel inwendig geprikkeld dat hij zijn ondergang zoo dicht nabij wist, lachte hij zorgeloos en legde zijn laatste goudstuk op tafel, koel en onverschillig als altijd.

Hij won en bleef winnen, zoodat de hoop bankbiljetten van den ander naar zijn kant verhuisde; hij bleef uiterlijk even kalm en koel, terwijl de baron wild en wanhopig werd - zijn laatste markstuk op tafel bracht en verloor.

'Mijn God!' riep hij uit, de oogen brandend en de wangen gloeiend van de spelerskoorts, 'dat is alles en alles.'

Zijn rechterhand zocht zijn borst. Richard wist dat hij daar een pistool verborgen had; deze nam toen het geld waarmede hij begonnen was - omstreeks twaalfhonderd gulden - van zijn hoop af en schoof het overige - een klein fortuin - den Duitscher toe.

'Beste jongen,' zeide Richard kalm, 'ik heb je geld niet noodig; ik houd hetgeen ik had en wij zijn quitte. Wij zijn vanavond beiden dwaas geweest, maar ik met mijn dertig jaren had wijzer moeten wezen dan gij met uw twintig. Verzoek nooit meer het ongeluk, ga liever naar huis, jongen, naar je moeder! Wel te rusten!'

Hij verliet de zaal en ging naar zijn hotel terug, duizelig, verblind als iemand die in het donker roekeloos voortwandelt, plotseling opschrikt als hij bij een flikkerenden bliksemstraal den diepen afgrond aan zijn voeten ziet en vol afgrijzen terugwijkt.

Hij was tot in het diepste zijner ziel geschokt door het gebeurde; wat hij gedaan had, deed hij bijna werktuiglijk, het was zijn edele ziel, die onverwacht haar stem had doen hooren en hem afkeerig had gemaakt van de winst, gekocht door het ongeluk van een ander.

De koortsachtige opwinding, die hem al dezen tijd in beweging had gehouden, bedaarde als bij tooverslag. Hij schaamde zich voor zichzelf: hij zag zich zedelijk achteruitgaan, dalen tot het peil van den gewonen speler om geld, uit broodsgebrek. Hoe was hij zoo diep gezonken?

'Ik moet er mee uitscheiden, anders komt er niets van mij terecht,' dacht hij, 'maar ik moet toch leven. En wat kan ik anders doen? Werken; maar wat? Hier in den vreemde? Mijn geheele leven lang heb ik aan niets gedacht dan aan pleziermaken en mijn tijd prettig om te krijgen. 't Eenige wat mij overblijft is secretaris bij een grooten heer te worden, mij aan een courant te verbinden; maar hoe zal ik daaraan komen? Alles is overvuld door menschen van bekwaamheid en ondervinding. Ik kan niets - ja, ik ben meester in de rechten, maar wat zal ik daarmede doen in het buitenland? Er zijn ad-

vocaatjes genoeg in België, Frankrijk, Duitschland. Ik heb geen enkel bijzonder talent, of - of...'

Daar dacht hij plotseling aan het beste wat hij had, zijn stem; hoe dikwijls hadden mannen, die het wisten, hem verzekerd dat hij de honderdduizend in zijn keel had; waarom dan niet dit talent benutten, het ontwikkelen en zijn leven aan de kunst wijden? Hij had immers alles achter zich afgebroken, hij kon een nieuw leven beginnen, geheel anders dan hij zich voorgesteld had, maar het was toch leven, het was een eerlijke broodwinning, hij kon zichzelf redden van ondergang. O! waarom had hij niet eerder dit besluit genomen, toen hij nog vrij was, toen hij zijn ziel nog niet verkocht had voor goud; waarom toen zoo lafhartig zich niet losgerukt van die kleingeestige maatschappelijke vooroordeelen? Maar aan het verleden viel niets te veranderen, de toekomst lag voor hem, hij zou er van redden wat er te redden viel.

Hij huiverde bij de gedachte, hoe eenzaam aan liefde en sympathie zij zou wezen, hoe alleen hij den strijd van het leven moest voeren, altijd alleen, hoelang het ook duren mocht. Of roem en goud hem wachtten, het liet hem onverschillig, hij dorstte naar liefde, naar een huiselijken haard; hij had het recht daarop verbeurd, voorgoed en voor altijd. De gedachte daaraan zou hem echter niet verzwakken.

XVI.

Intusschen bracht ook Gabrielle droevige, eenzame dagen door; zij kon het niet meer verborgen houden voor de wereld, dat zij een verlaten vrouw was; zij ging met haar tante op reis, het was haar niet mogelijk, langer het onderwerp te zijn van allerlei praatjes en veronderstellingen, beklaagd of veroordeeld te worden.

Maar waar zij ook ging, overal volgde haar de wroeging en de vaste overtuiging, dat haar man die woorden, welke hij haar op dien onzaligen avond toevoegde, letterlijk gemeend had; zij klonken haar dag en nacht in de ooren, zij trachtte ze te vergeten, zich op te winden tot wrok en bitterheid, maar vergeefs!

Zij begon haar ongelijk te voelen, zichzelf schuld te bekennen, en hoe langer hoe onwaarschijnlijker kwam het haar voor, dat hij zijn woord niet zou houden en terugkeeren.

O, wanneer zij maar iets van hem hoorde, wanneer zij vermoeden kon hoe en waar hij leefde, wat er van hem geworden was; maar deze doodsche stilte, die diepe verachting was meer dan zij verdragen kon. Lusteloos bleef zij, na eenige weken in Parijs te hebben doorgebracht, in haar boudoir zitten; niets boezemde haar meer belangstelling in dan de vraag, die haar onophoudelijk kwelde, waar haar man toch zijn kon en òf hij nu werkelijk nooit meer iets van zich zou laten hooren. Zeven maanden waren verloopen na zijn vertrek. O! 't was wreed haar zoo te straffen en haar zelfs de gelegenheid te ontnemen hem vergiffenis te vragen.

Onwillekeurig stroomden haar tranen. Ach! zij voelde zich nu zoo klein, zoo bitter klein, die trotsche, eigendunkelijke Gabrielle; een enkele gedachte vervulde haar geheel, en zij kon zichzelf haten, omdat zij aan niets anders kon en wilde denken.

Er werd gebeld, maar zij bleef roerloos zitten; wat kon die bel voor haar beteekenen?

De meid klopte, en op haar verstrooid 'binnen' kwam de meid zeggen dat mijnheer Willems haar verlangde te spreken.

‘Verzoek mijnheer binnen te komen!’ zeide zij onverschillig.

Och! het zou wel iets zijn van het aflossen van een hypotheek, het vervallen van coupons. Bah! hoe vervelend, dat zij daar nu zelf voor moest zorgen, alsof zij geen man had.

Zij stak even haar verwarde haren op en ging den notaris tegemoet, tevergeefs trachtend er opgewekt en zorgeloos uit te zien.

Hij zette zich neer, bedaard, sekuur als altijd, en vroeg naar haar gezondheid op zulk een afgemeten toon alsof elk zijner woorden een pond goud woog.

‘Heel goed, dank u vriendelijk! En wat heeft u nu weer? Ik vind het erg prettig als u eens komt, maar gewoonlijk heeft u altijd heel vervelende dingen te bepraten, en dat vind ik niet aangenaam.’

‘Ik geloof, of liever - ik hoop niet dat u mijn boodschap van vandaag vervelend zal vinden.’

Hij zag haar scherp aan door zijn brilleglazen. Plotseling voelde zij dat haar al het bloed naar het hart stroomde; zij werd vuurrood, daarna doodsbleek; krampachtig hielden haar vingers de kwasten van haar stoeltje vast.

‘U heeft tijding van hem - van mijn man? Hij heeft geschreven aan u!’

Langzaam schudde de notaris het hoofd.

‘Niet precies! Ik heb niets rechtstreeks van hem gehoord. Ik weet alleen, dat hij gezien is geworden.’

‘Door wien? En waar? Zeg u het spoedig! Ziet u dan niet hoe ik op de pijnbank zit!’

Met de hand wenkte Willems haar tot kalmte. ‘Bedaard, mevrouwtje, bedaard! En ik zal u alles vertellen! Mijn zwager was voor zaken in Frankfort...’

‘In Frankfort! zegt u. Hij is dus daar?’

‘Stil!’ en met tergende kalmte zweeg de notaris weer voor een paar seconden. ‘Mijn zwager bezocht daar de opera, die er zeer goed moet zijn, en zij gaven - geloof ik - Tannhaüser en daar viel zijn oog onder de pelgrims van het koor op een kranige, flinke figuur, die hem bekend voorkwam. Hij zag en zag nog eens, en toen bleef hem geen twijfel meer over, het was Van Rijnberk.’

‘Maar hij kan zich vergist hebben,’ fluisterde Gabrielle bijna onhoorbaar en bleek als een doode.

‘Toch niet! Den volgenden dag op straat liep hij bijna tegen hem aan. “Richard!” riep hij - u weet, zij kennen elkaar goed -; de ander schrikte, nam zijn hoed af, stond een ondeelbaar oogenblik stil en ging voort als iemand die niet herkend wil worden.’

‘Dus het kan geen toevallige gelijkenis zijn?’

‘Mijn zwager beweert van niet. In elk geval heb ik hem verzocht de zaak geheim te houden, er niets van aan iemand te zeggen, daar hij er op stond niet herkend te worden; maar ik achtte het mijn plicht u daarvan mededeeling te doen.’

'Ik dank u, ik dank u! Duizendmaal!' bracht Gabrielle er half snikkend uit, en toen zich een weinig herstellend, vroeg zij: 'En wat raadt u mij te doen?'

Notaris Willems haalde de schouders op. 'Dat kan ik u moeilijk zeggen; ik kan wel begrijpen, wat er tusschen u en hem op dien avond is voorgevallen, maar ik weet het niet.'

'Ik was gek!' hernam zij dof; 'ik wist niet wat ik zeide. Hij verbood mij iemand hier in huis te ontvangen, en toen zeide ik hem dat het niet zijn huis was, maar het mijne - mijn huis, mijn bedienden, alles van mij.'

'Heeft u dat gezegd? Tegen hem? Geen wonder!'

'Ja, en toen antwoordde hij dat hij liever van honger wilde sterven, dan mijn drempel te overschrijden of iets van mij aan te nemen. En zou u niet denken, als ik naar hem toeging, als ik hem op mijn knieën om vergiffenis vroeg, dat hij terug zou willen komen. Denkt u dat?'

'Ik weet het niet,' was het antwoord; 'u heeft hem bittere woorden gezegd, zoo bitter dat een man ze niet vergeten kan en dat niets ze uitwischt.'

'Maar als ik mij voor hem verneder, als ik hem zeg dat zij niet gemeend waren, dat ik er zoo bitter berouw over heb?'

'U kan het beproeven ten minste! Het is een zaak tusschen u beiden, man en vrouw! Ik kan er mij niet in mengen.'

'Maar u zegt dat hij in het koor meezingt; heeft hij dan geen geld bij zich?'

'Vanwaar zou hij het hebben? Hij heeft hypotheken op zijn huizen genomen om u te betalen! Als hij leven wilde, nadat het weinige wat hij overhad gebruikt was, moest hij werken of spelen.'

'Komediant, korist! mijn arme man!' en Gabrielle drukte haar handen tegen het hoofd. 'Neen! Ik moet naar hem toe; morgen reeds. Hij moet die ellendige betrekking opgeven en hier terugkomen! Ik ben toch waarlijk genoeg gestraft door die lange eenzame zeven maanden. Hij moet mij vergeven, hij moet terugkeeren.'

'Hij zal het niet doen op uw voorwaarden,' dacht Willems, maar hij zeide het niet en nam afscheid, haar goed succes toewenschend.

Nauwelijks was hij weg of Gabrielle ging in hevige gemoedsbeweging de kamer op en neer. Zij wilde weg, zij wilde naar Frankfort, zij wilde Richard alle voldoening geven die hij verlangde; maar hoe zou zij het aanleggen? Zij had nog nooit alleen gereisd, en toch zag zij in, dat het niet aanging iemand mee te nemen. Zelfs niet Antoon of haar kamenier; niemand mocht weten welk een vernederende betrekking haar man vervulde.

Ook haar tante, die trouwens na haar terugkomst uit Parijs sukkelde, wilde zij niet bij zich hebben. Neen, het moest tot een ontknooping komen, juist zooals Willems zeide, tusschen hen beiden, man en vrouw.

Zij zag haar spoorboekje na en zocht den eersten trein naar Frankfort op; den volgenden morgen vóór achten moest zij vertrekken.

Met koortsachtige haast riep zij haar meid en beval haar in te pakken; want zij ging op reis; zij had bericht van haar man gekregen, dat hij haar wachtte in Keulen.

Zij wist zelf niet wat zij zeide, het was zoo onsamenhangend en verward mogelijk; de bedienden keken elkander aan en lachten stilletjes, maar zij begrepen nog minder dan ooit iets van hetgeen er tusschen hun heer en mevrouw kon voorgevallen zijn.

Dien nacht sloot Gabrielle geen oog; zij trof al haar maatregelen, beschikte alles in huis en was reeds lang vóórdat het rijtuig vóór was geheel en al reisvaardig.

De reis scheen haar eindeloos. Eindelijk, eindelijk was zij in de oude keizerstad, en toen zij aan het prachtige station uitstapte, had haar opwinding plaats gemaakt voor doffe moedeloosheid.

Waarom was zij hier gekomen? Was het niet dwaas, ondoordacht? Zou de zwager van den notaris zich niet vergist hebben? Als het eens Richard niet geweest was, of erger nog, als hij boos bleef, haar niet wilde spreken, niet ontvangen, haar wegjoeg? Hij hield niet van haar, hij had haar niet uit liefde getrouwd; en het flauwe vonkje vriendschap of genegenheid, dat er misschien nog in zijn hart gloeide, was moedwillig door haar uitgebluscht, door haar onzinnig gedrag.

Zij voelde zich eenzaam, het was of iedereen haar aanzag, die jonge, rijk gekleede, geheel alleen reizende vrouw; al die vreemde menschen, die drukte en dat gedrang rondom haar, vermeerderden het gevoel van verlatenheid dat haar beklemde. Zij nam een rijtuig en liet zich naar een hotel brengen, het ‘Englischer Hof’, waar zij vroeger had gelogeerd. Het was zes uur 's namiddags. Zij verfrischte zich, liet zich thee en brood brengen, maar zij kon niets door de keel krijgen, en zoo spoedig mogelijk bestelde zij zich een rijtuig en liet zich naar den schouwburg rijden.

Men gaf ‘Die Hugenotten’; zij lette er nauwelijks op; haar hart bonsde tegen haar keel. Zij nam een plaats en voelde dat men haar verbaasd aanzag, zoo jong, zoo schoon, zoo alleen.

Toen zij de loge binnentrad, kwam een ouvreuse haar van mantel en hoed ontdoen; zij riep de vrouw bij zich, haalde een photographie uit haar taschje en een goudstuk.

‘Kent u dien heer?’ vroeg zij.

De vrouw schudde het hoofd.

‘Ga dan achter de coulissen; hij moet hier zingen in het koor. Vraag of er iemand is, die daarop lijkt, hoe hij heet en waar hij woont, en dan krijg je nog twee van zulke stukken.’

De vrouw boog, beloofde alles en maakte dat zij wegkwam om haar boodschap te vervullen.

Dadelijk begon de ouverture en werd het scherm opgehaald. Gabrielle staarde bewegingloos door haar kijker op het tooneel; zij monsterde al de koristen, en eensklaps had zij het wel willen uitgillen - daar herkende zij in de fraaie kleeding der Fransche edellieden haar man, haar Richard. Op hetzelfde oogenblik voelde zij een hand op haar schouder, de vrouw was terug en fluisterde haar toe:

‘Daar is hij, mevrouw! Die man met dien rooden rok! Hij heet Gabrielli, meer weet ik er niet van, en hij woont in de Elsterstrasse No. 45. Is u tevreden?’

Gabrielle knikte en gaf de vrouw drie goudstukken; door dien onverwachten rijkdom verblind, wenschte het mensch haar alle mogelijke geluk en zegen toe. Zij wenkte haar heen te gaan, zij wilde alleen blijven; haar ziel werd verlicht door een straaltje hoop.

EEN GROOTE DAME. Naar Van den Bos. (Zie blz. 336.)

Gabrielli noemde hij zich, h a a r naam; hij dacht nog aan haar, hij had de herinnering aan het verleden nog niet afgeschud. Over weinige oogenblikken zou zij hem spreken, zij zou haar smart uitweenen aan zijn borst, zij zou haar armen slaan om zijn hals en hem met zich meenemen naar huis, naar zijn huis, naar hun beider huis. En zij zou niet meer alleen zijn, en niemand kon haar meer spottend en wantrouwend aanzien, zooals nu, wanneer zij op zijn arm kon steunen. En daar had zij toch immers recht op, zij, en zij alléén, zijn wettige vrouw!

Zij bleet tot het derde bedrijf: alleen als hij op het tooneel was, boezemde het spel haar nog belang in; was bij weg, dan dacht zij aan hem, aan hun ontmoeting, aan hun verzoening, aan hun zegepralenden terugkeer in Den Haag.

Maar nu kon zij het niet langer uithouden, zij

moest weg, zij wilde hem in zijn kamer opwachten als hij tehuis kwam, en dan moesten zij samen naar het hotel terugkeeren; dat wilde zij, en wat zij wilde, dat moest gebeuren, dat was altijd zoo geweest en dat zou in 't vervolg nog zoo zijn. Wel zeker, waarom niet?

Zij liet zich naar de Elsterstrasse rijden; haar hart kromp ineen toen zij de straten eersten en tweeden rang verlaten moest en eindelijk het rijtuig in een nauw, onzindelijk donker straatje stilstond. De koetsier kon er niet inrijden, zij moest zich dus te voet daarin wagen; angstig en bevend liep zij over de hobbelige straatsteenen voort, totdat zij voor het huis No. 45 stond.

Zij voelde zich tot stikkens toe benauwd. Hoe kon Richard hier wonen, in zulk een omgeving, hij, met zijn verfijnde gewoonten, zijn deftige afkomst. Het was háár werk, maar nu kwam zij hem halen en hem alles terugbrengen wat hij verlaten had.

Bevend trok zij aan de schel, en na een poos werd de deur geopend door een vrouw, die haar verwonderd aanzag.

‘Woont mijnheer Gabrielli hier?’ vroeg zij met een stem die zij tevergeefs vast en zeker wilde doen klinken.

‘Ja, mevrouw,’ was het op verbaasden toon gegeven antwoord, ‘maar mijnheer is hu naar de komedie en komt laat t'huis. Hij heeft den sleutel, ziet u! Mijn man en ik gaan naar bed, ik heb zijn vuur aangemaakt!’

Gabrielle drukte haar een tienmarkstuk in de hand. ‘Laat mij op zijn kamer,’ verzocht zij, ‘ik ben zijn vrouw! Ik wil hem verrassen en ik ben zoo pas aangekomen.’

‘Zijn vrouw! Ik wist niet dat hij getrouwd was!’ Zij scheen te aarzelen. ‘Ik weet niet of hij het goed zal vinden; maar als u zegt dat u zijn vrouw is - en hij is zoo'n door en door nette, fijne man, een echte heer. Je hebt anders een zootje onder dat komedie-volk.’

‘Gaat u mij voor?’ vroeg Gabrielle schier onhoorbaar, en de spraakzame vrouw, die het geld in haar zak liet glijden, verzocht haar maar te volgen, langs een steile, kale trap, waar het naar petroleum rook, zoo benauwd en naar als Gabrielle nog slechts zelden ondervonden had.

Toen kwam zij in de kamer van haar man en bleef bedremmeld staan. Neen! dat had zij zich niet voorgesteld, zoo iets kaals en armoedigs, wel zindelijk, maar toch zoo burgerlijk en banaal, zoo geheel anders dan hij gewoon was; wat moest hij met zijn verfijnde gewoonten lijden in zulk een kamer!

Zij zag rond; een kleine tafel, twee stoelen, een ouderwetsche sofa en een kast van geschilderd hout in een hoek, een ouderwetsche, afgespeelde piano, wat boeken en muziek over den grond verspreid, aan den muur afschuwelijke gekleurde prenten, een portret van Keizer Wilhelm en Bismarck, dat niet meer dan 20 penningen kon gekost hebben; zij rilde als werd zij door een benauwden droom bevangen en wierp, om tot zich zelf te komen, haar mantel, hoed en handschoenen op de sofa. Wat maakten die elegante dingen het oude, versleten meubel nog leelijker! Zij zette haar onderzoekingstocht voort in de andere kamer, waar zijn bed stond met zijn waschtafel, een kleerenrek en in een der hoeken zijn handkoffertje, dat zij herkende en dat in zijn sierlijke degelijkheid ook tegen de omgeving vloekte.

Zij kwam terug en wierp zich in een hoek der sofa, iedere zenuw trillend onder den druk van angstige verwachting, smachtend naar de tehuiskomst van haar man en tevens terugschrikkend voor hun ontmoeting.

Zij sidderde van een onbestemde, vage vrees; zij wist niet waarvoor, waarom! Als hij eens weigerde met haar terug te keeren! Neen, dat kon hij niet, hij moest er immers naar verlangen dit ellendige huis, die armoede en ontbering te ontvluchten.

O, wat zou zij haar zaak bepleiten, met hoeveel vuur, hoeveel overtuiging! Maar kwam hij dan nooit terug? Zou hij nog ergens naar toe zijn gegaan, en waarheen dan?

Ha! daar kraakte een deur beneden; zij sprong op en bleef ademloos staan luisteren, niet in staat een woord te zeggen, een geluid te geven.

XVII.

Zij hoorde iemand de trap opkomen, zij luisterde naar den tred, maar het was niet meer de vlugge, veerkrachtige tred van vroeger; neen, langzaam, moede klonk zijn gang, als die van iemand, afgemat naar lichaam en geest; hij trad eerst in de slaapkamer, wierp hoed en overjas af, toen deed hij de tusschendeur open en kwam binnen; zijn lange, breede gestalte deed de kamer nog kleiner schijnen.

'Gabrielle!' het klonk als een hard gefluister, met geweld ontwrongen aan de bloedelooze lippen. 'Jij - hier!'

De blik in die donkere, verwilderde oogen deed haar bloed verkillen; zij trachtte te spreken, trachtte hem tegemoet te komen, maar hij hield zijn hand met een hartstochtelijke beweging uit om haar terug te wijzen.

'Richard!' barstte zij eindelijk los en greep een stoel om zich staande te houden; het klonk als de noodkreet van een verdrinkende: 'vergiffenis, genade! Kom terug bij mij - naar huis!'

'Wat is je boodschap?' siste hij tusschen zijn tanden; 'heb je alles vergeten? of denk je dat ik iets van je woorden heb vergeten? Ik heb geen ander "huis" dan dit, verdiend met mijn eigen werk; dat andere met al zijn rijkdommen is van u, zooals je mijzelf gezegd hebt.'

'Neen, neen!' riep zij radeloos uit, 'ik was gek - gek toen ik dit vreeselijke woord zei. Ik meende het niet. Alles is van jou, alles zal wettig van jou zijn - als je maar terugkomt! Keer terug en geef mij....'

'Neen, Gabrielle,' zeide hij op gedempten toon, die duidelijk allen hartstocht verraadde welke zijn ziel bewoog, maar tevens zijn diep, innig medelijden met haar verdriet. 'Ik ten minste weet, wat ik gedaan heb, en dat ik het letterlijk meende. O, je weet niet wat je mij deedt lijden, en toch zal ik liever omkomen van honger dan iets van je aannemen. Ik was zoo dwaas mij ons huwelijk heel anders voor te stellen, al werd het niet uit liefde gesloten;

ik had mij je zoo heel anders gedacht, veel zachter, veel vrouwelijker, veel verstandiger. Ik hoopte dat er eens liefde en vertrouwen tusschen ons zou ontstaan; ik had er alles voor over ze te winnen, en ik zou ook geslaagd zijn, als je niet je onedele wraak tusschen ons hadt gesteld. Je hebt waardigheid, vrouwelijkheid, huiselijk geluk moedwillig vertrapt, je hebt mij van je afgestooten, mij krankzinnig gemaakt en als een balling uit mijn land gedreven, maar dat verzeker ik je: liever dezen harden, bitteren strijd om het dagelijksche brood, deze eenzaamheid en verlatenheid van God en de menschen, dan die slavernij in je huis, dan je reden te geven nog eens met zulke verwijten een gloeiend ijzer in mijn ziel te drukken. Je hebt mij gevonden, maar je reis is vergeefsch geweest; ga terug naar je rijkdom en je vrienden en laat mij alleen. Geen tranen en geen redeneeringen kunnen mij van besluit doen veranderen.'

Onder zijn verbitterde woorden had het arme vrouwtje in elkander gedoken op de sofa gelegen, verpletterd onder wroeging en schaamte - vervuld door een hopeloos bewustzijn dat alles vergeefsch was, gemarteld door de gedachte hoe heel anders haar leven en het zijne had kunnen wezen als zij minder dwaas ware geweest.

Als die man nu zoo verhard en verbitterd was, dan had zij het op haar geweten; zij had hem veranderd, bedorven; nu eerst voelde zij hoe slecht zij was geweest, hoe haar spel ver reikende, rampzalige gevolgen had gehad.

Zij antwoordde niets, zij bleef met afgewend hoofd liggen, hijgend en schokkend, haar geheele lichaam gebogen als een te vroeg van den stengel geknakte bloem.

Zijn ziel werd ondanks hemzelf van medelijden vervuld, maar hij kon, hij wilde haar niet troosten, daar hij begreep dat slechts behoefte om voor de wereld met hem vereenigd te zijn, haar bezielde.

'Hoe kwam je hier?' vroeg hij na een pijnlijk stilzwijgen.

'Alleen,' fluisterde zij, 'heel alleen! Willems vertelde mij gisteren dat zijn zwager je hier gezien had, en toen ben ik vanmorgen dadelijk op reis gegaan. Ik ben om zes uur aangekomen en afgestapt in het Engelsche Hof.'

'Zoo! dan is het tijd, dat ik je naar je hotel terugbreng, omdat er toch niets meer tusschen ons behoeft gezegd te worden.'

Met een uitdrukking van onuitsprekelijken angst zag Gabrielle hem aan; 't was of de aarde van onder haar voeten terugweek; een donkere schaduw zweefde voor haar oogen en vóórdat hij 't wist lag zij voor hem op de knieën, haar gelaat in de handen verborgen en in doodsangst snikkend:

'Richard, Richard, jaag me niet weg! Ik heb niemand op aarde dan jou! Veracht mij, straf mij zooveel je wilt, maar verlaat mij niet. 't Is niet goed! Wat God vereenigd heeft, mag de mensch niet scheiden! Je bent mijn man en je plaats is bij mij!'

'Je neemt de zaak van den verkeerden kant op,' zeide Richard bijna ruw; 'jou plaats is bij mij, onder mijn dak, het dak door mijn werk verdiend! En ik heb het recht niet je van hier weg te jagen. Je kan hier blijven, als je het verkiest, maar daar zal je wel niet op gesteld zijn,' voegde hij er met een bitteren spotlach bij.

Zij was opgestaan en zag rond; haar linkerhand steunde op de leuning van een stoel, de andere drukte op haar borst; hij zag haar welsprekenden blik en verstond dien duidelijker dan woorden.

'Hier wonen, in dit armoedige, akelige huis; rijkdom, weelde verlaten, en waarvoor?'

Hij zag dat deze gedachte nog nooit te voren in haar was opgekomen, dat zij het nog niet begrijpen kon; waarvoor zou zij dit offer ook brengen? Zij had hem immers niet lief. Droog brood alleen te eten is hard genoeg, zelfs als men elkander bemint, maar waarom zou men het verkiezen in plaats van weelde - als men die liefde niet eens gevoelt, die alles vergoeden kan?

'Ik versta het niet goed,' zeide zij eindelijk stamelend - 'bedoel je dat ik alleen been moet gaan of hier bij je blijven?'

'Ja, je kunt kiezen!'

Weer dwaalden Gabrielle's mooie oogen door de kamer; toen bleven zij op zijn bleek en bestorven gelaat rusten; alles beefde aan haar, zelfs haar lippen.

'Ik - ik ben je vrouw!' zeide zij haperend, 'en mijn plaats is bij jou, voor het leven. Ik zal dus hier blijven' - zij zag hem droevig aan - 'als ik mag.'

Richard sprong op, ging een stap naar haar toe, stond stil en leunde zwaar op tafel.

'Je moet niet dadelijk beslissen. Je moet weten wat je doet en je tijd gunnen om je te bedenken. Beslis morgen, niet vanavond; je weet niet wat armoede en ontbering is, na een leven van rijkdom en weelde. Ik zal je vanavond naar je hotel terugbrengen, en als je morgen kalmer bent, dan hoor ik wat je besloten hebt.'

De scherpe, harde trekken om zijn mond waren een weinig verzacht.

'Neen - ik ben je vrouw,' herhaalde zij op vastberaden toon.

'Had je dat van het begin maar bedacht!' kwam hem op de lippen, maar hij hield het verwijt in.

''t Is beter, dat je vanavond teruggaat naar je hotel, morgen afrekent, en dan doet wat je besloten hebt.'

Zij knikte van ja; zij voelde zich zoo moede en afgemat alsof zij geen eigen wil meer had; hij hielp haar met mantel en hoed, stak een kaars aan en ging haar vóór langs de smalle trap naar beneden. Op straat gaf hij haar den arm; zij drukte zich vast tegen hem aan, maar beiden spraken geen woord, totdat zij voor het nog schitterend verlichte, statige hotel stonden.

'Kom mede!' fluisterde zij en zag hem treurig aan. Hij schudde het hoofd.

'Neen, je weet onze afspraak! Overleg met je hart en je hoofd, en morgen kom ik je beslissing hooren!'

Hij gaf haar de hand; het was de eerste begroeting die zij van hem ontving, maar zijn druk deed haar als een electrischen schok door het lichaam gaan; zij beantwoordde dien zoo hartelijk als zij maar kon.

'Tot morgen!' riep zij hem toe.

'Tot morgen!' herhaalde hij en keerde naar zijn

armoedig kwartier terug, terwijl zij in het deftige hotel verdween.

XVIII.

Den volgenden morgen sliep Richard nog gerust; hij had den geheelen nacht wakker gelegen en was eindelijk, van uitputting, laat in den ochtend in een zwaren slaap gevallen.

Toen hij eindelijk ontwaakte, kleedde hij zich snel aan en ging naar de aangrenzende kamer. Wie beschrijft zijn verbazing toen hij daar Gabrielle reeds bij het raam zag zitten; zij was doodsbleek en er lagen blauwe kringen om haar brandende oogen; haar geheele uiterlijk was wel geschikt om medelijden in te boezemen voor haar verdriet, al had zij het ook zichzelf over het hoofd gebracht.

'Jij hier, Gabrielle, nu al!'

'Ik had geen rust, ik kon niet slapen; ik heb vanmorgen afgerekend, ik heb een rijtuig laten komen en toen ben ik hierheen gereden, en nu blijf ik hier, ik ga niet weg, al verjaag je mij ook.'

Richard zag haar valiesje naast haar staan en haar prachtigen bontmantel over een stoel hangen.

'Je weet dat er geen sprake is van wegjagen,' zeide hij op kalmen toon; 'je hebt dus mij gekozen boven je geld?'

'Als het zoo moet zijn, Richard!'

'Ja, het moet, het kan niet anders! En nu zeg ik je welkom in mijn huis!'

Hij boog zich naar haar toe, nam haar hoofd in zijn handen en kuste haar lippen.

'En nu moeten wij eerst ontbijten!' sprak hij op luchtiger toon; 'je zult wel trek hebben in iets warms, hè? Ik zal eens met mijn hospita spreken.'

Gabrielle hoorde hem in de gang zijn bevelen geven: zijn vrouw was overgekomen en zou voortaan bij hem blijven, zij moest voor een tweede ledikant zorgen en nu het ontbijt boven brengen. Zij hoorde hem fluisteren en de andere antwoorden:

'Ganz gut. O ja, freilich!'

Toen kwam hij binnen en een gevoel van veiligheid doorstroomde haar, toen zij zich zoo dicht bij hem bevond; de zon stroomde door de kamer, en toen hij tegenover haar zat, met het ontbijt tusschen hen in, ondervond zij iets huiselijks, iets gezelligs, iets wat zij sedert de laatste maanden niet meer kende.

'Dus je neemt de honneurs waar,' zeide hij opgewekt; 'ik weet niet wat mij overkomt, zoo gewoon als ik was 's morgens mijn eigen koffie te zetten en in te schenken.'

Gabrielle zag met voldoening dat hij er minder ontdaan uitzag dan gisteravond, maar toch erkende zij met een gevoel van spijt en wroeging de diepe groeven, welke het leed en de ontbering der laatste maanden in zijn gelaat hadden geploegd.

Zij schonk in en sneed het brood; het ging haar handig af en hij zag haar met voldoening aan.

'Je bent doodaf, ik zie het aan je,' sprak hij bezorgd. 'Ik moet naar de repetitie en in dien tusschentijd ga je wat rusten. Ik kom je dan halen om ergens in een restauratie te gaan eten.'

Zij ontbeten samen, en Frau Mayer, de hospita, kwam nu en dan binnen en zag het jonge paar aan; zij vond er niets vreemds in dat haar kostheer een dame, zijn vrouw, zooals het heette, bij zich had, maar van den kostbaren bontmantel kon zij haar oogen niet afhouden; zij wist dat hij van groote waarde moest zijn, en in de keuken gekomen, zeide zij haar man:

'Ik heb het je altijd gezegd, die mijnheer Gabrielli is geen gewoon komediant, hij ziet er zelfs uit als een verkleede prins, en die vrouw van hem is een groote dame. Ik zie het aan dien mantel, juist zoo een als Frau Rath droeg; maar als zij zoo rijk zijn, waarom zingt hij dan in het koor en woont hij hier?'

Haar man kon haar evenmin op die moeilijke vragen antwoord geven.

Nadat Richard met veel zorg voor Gabrielle's welvaren gewaakt had, verliet hij het huis en zij viel in een diepen, verkwikkenden slaap; toen zij wakker werd was het reeds middag en zij hoorde in de aangrenzende kamer haar man zich zachtjes oefenen in het zingen van vocalises.

'Ben je wakker, Gabrielle?' vroeg hij, 'en heb je alles om je op te knappen?'

Zij verfrischte zich, kleedde zich spoedig aan en kwam bij hem.

'O, wat zie je er nu veel beter uit dan zoo straks. De rust heeft je goedgedaan; nu moeten wij zien ons diner op te loopen, maar vóórdat wij er toe overgaan dienen wij alles goed en kalm te bepraten, zoodat er geen misverstand meer tusschen ons kan opkomen, en dan - dan kan je eerst beslissen.'

'Maar ik heb beslist,' zeide Gabrielle en zag hem verwonderd aan.

Hij schudde het hoofd.

'Je kunt niet beslissen, je moet eerst mijn voorwaarden kennen,' sprak hij vastberaden.

(*Slot volgt.*)

Een groote dame.

Het is een echte, groote dame uit den tijd van het Directoire, die de schilder Van den Bos ons hier te zien geeft, een dame in rijk fluweel gedost, de groote hoed met de rijke veeren kranig geplant op de golvende, wit gepoederde haren, de hand gesteund door den langen stok, haar hondje naast haar.

't Is een Merveilleuse, een Tosca; maar toch, als men goed ziet, komt de vraag bij ons op: maar is zij het werkelijk? In onzen tijd van namaak twijfelt men aan de echtheid van alles, zelfs aan die van geschilderde dames! Is dat geen dame uit onzen tijd, die zich gekleed heeft voor het bal masqué of voor den schilder, die haar afbeeldde? Maar waartoe die vragen; zooals zij daar staat, maakt zij een goed figuur, draagt zij fier en trotsch het mooie kostuum, dat haar schoonheid stellig nog eens zoo goed laat uitkomen.

De wandelende Jood.

Er is altijd een grond van waarheid in de legenden, zelfs in de meest verwarde en onwaarschijnlijke. Zoo is het onder anderen het geval met de zoo verspreide legende van den wandelenden Jood, die op het eerste gezicht geheel en al verzonnen schijnt, maar in werkelijkheid kan worden verklaard door voorbeelden, ontleend aan de kennis der zenuwziekten.

Men kent den oorsprong der geschiedenis van dezen eeuwigen reiziger, Cartophilus, Ahasverus, Isaäc Laquedem beurtelings genoemd. Volgens sommigen was hij portier van Pontius Pilatus; toen Christus den drempel der poort overschreed, sloeg hij Hem met de vuist en zeide: ‘Ga toch voort! Loop wat gauwer! Waarom blijft ge staan?’ Jezus keerde zich om en antwoordde hem: ‘Ik ga. Maar gij zult mijn tweede komst afwachten en zonder einde doorloopen.’

Volgens een andere lezing was Ahasverus een man van groote gestalte, met hangende haren, jood van natie, schoenmaker van zijn ambacht, die Christus van zijn deur gejaagd zou hebben en tot straf voor zijn onmenschelijkheid veroordeeld was altijd te blijven zwerven en niet te sterven.

Velen hebben in de geschiedenis van den wandelenden Jood het zinnebeeld willen zien van de geheele joodsche natie, die veroordeeld was zonder vaste woonplaats te blijven; anderen zagen in hem weer de verpersoonlijking van de rusteloos zoekende en strevende menschheid; menig dichter heeft zich door den rusteloozen zwerver aangetrokken gevoeld en hem tot onderwerp gemaakt van zijn verdichtingen. Wij herinneren hier alleen maar aan Hamerling's ‘Ahasverus’ en aan Sue's ‘Juif errant’.

Maar ook geschiedschrijvers hebben zich ernstig met hem beziggehouden; zij stellen den wandelenden Jood voor, avontuurlijk dwalende, de steden haastig doortrekkende, nu eens in Hamburg, dan in Parijs,

De wandelende Jood volgens de oudste bekende gravure. (1603.)

dan in Moskou, maar altijd onder dezelfde gedaante. Ook de prentteekenaars zijn het allen er over eens hun portretten van hem te teekenen naar eenzelfde model; hetzij ze in Duitschland of in Frankrijk, in

Het ware portret van den wandelenden Jood, zooals men hem in Avignon gezien heeft den 22 April 1784.

1600 of in 1800 zijn vervaardigd, het is altijd het joodsche type, gekleed in een grooten mantel, met gekrulde haren en baard, treurigen blik, pijnlijk gefronste wenkbrauwen. Natuurlijk verschillen de bijzonderheden ten gevolge van de bijkomende omstandigheden of door de phantasie van den teekenaar.

Het spreekt van zelf, dat geschiedschrijvers en teekenaars niet van het eene einde van Europa tot het andere met elkander afgesproken hebben over den wandelenden Jood te spreken of hem af te beelden; hij heeft werkelijk bestaan, en zij, die van hem spreken, zijn klaarblijkelijk te goeder trouw.

Maar hoe dan deze gelijkvormigheid der beschrijvingen van dit eeuwige leven en eeuwige zwerven met de wetten der wetenschap en der ondervinding te doen rijmen?

Volgens de laatste onderzoekingen zijn er werkelijk vele wandelende joden geweest, die echter voor één en dezelfde persoon zijn gehouden geworden, omdat zij allen hetzelfde algemeene voorkomen en dezelfde gewoonten hebben gehad; deze personen zijn zenuwzieke of nevropathische joden geweest, bezield met de zucht van te reizen en die allen meestal denzelfden oorsprong hebben. Nog meer, deze zieken bestaan nog in onze dagen en men heeft er verscheidene kunnen zien in het beroemde Parijsche gesticht La Salpetrière, aangetrokken als zij werden door den algemeen verspreiden roem van den onlangs overleden beroemden doctor Charcot.

Wanneer men hen oppervlakkig beschouwt en hen hun geschiedenis laat vertellen, zou men werkelijk meenen den held der legende voor zich te zien, en is het geen wonder, dat men in vroeger eeuwen al deze half krankzinnigen tot een enkele persoonlijkheid heeft samengesmolten.

Een hunner heet Mozes B. en is acht-en-dertig jaren oud, een Poolsche jood, in Warschau geboren. Toen hij nog kind was werd hij door het militaire gezag opgelicht en op een school geplaatst, waar hij eenig onderricht ontving. Door zijn overheden

gedwongen den joodschen godsdienst te verzaken, streed hij langen tijd vóórdat hij er toe besluiten kon het geloof zijner vaderen te verloochenen. Toen hij op het punt was te bezwijken, vluchtte hij eensklaps en verliet Rusland. Hij was toen vijftien of zestien jaren oud en kende geen enkel ambacht. Van dezen tijd af begon hij van land tot land te dwalen, zonder bepaald doel. In Budapesth trouwde hij en verbleef eenigen tijd in deze stad, waar hij drie kinderen kreeg. Maar dit oponthoud was hem te lang naar den zin, en de behoefte om te reizen kwelde hem onophoudelijk. Hij bracht toen zijn familie naar Jeruzalem, waar hij haar liet, om de wereld te doortrekken. Om de vijf jaren kwam hij daar weer op bedevaart terug, bleef gedurende eenige dagen bij de zijnen, en vertrok dan weder naar nieuwe landen.

Wat de oorzaak betreft van deze gedurige verplaatsingen, zoo zegt hij, dat het gebeurde om een middel te vinden tegen een kwaal, waaraan hij sedert zijn vijf-en-twintigste jaar leed, die hem geen rust noch duur liet en waarvoor hij alle specialiteiten der wereld had geraadpleegd.

Hij zwierf op deze wijze door Polen, Duitschland, Oostenrijk, België, Engeland enz. Eindelijk trok de roem van de school der Salpetrière Mozes naar Parijs in den loop van 1892. Hij verscheen daar armzalig toegetakeld, gekleed in een lange, zwarte, afgedragen en gelapte jas. Zijn gelaat herinnert aan dat der Poolsche joden. Zijn gezicht is mager, zijn trekken hol en half bedekt door een langen, onzindelijken baard, die aan de uiteinden een weinig gekruld is. Dikke haren vallen op de schouders in vetachtige lokken. Het hooge, ronde voorhoofd is door diepe rimpels doorploegd. De zware wenkbrauwen komen boven den neus bij elkander door twee scherp geteekende plooien; deze rimpels geven aan zijn voorkomen een pijnlijke en tevens peinzende uitdrukking. De lange en gebogen neus valt over dikke lippen; een diepe plooi scheidt hem van de wangen, en zijn beweeglijkheid van expressie is zoo groot, dat men niet weet of deze man gaat lachen of huilen; hij kent het Engelsch, Russisch, Turksch, Hebreeuwsch, maar spreekt vooral veel Duitsch.

Zoodra hij het kabinet van Dr. Charcot binnentrad, begon hij de lange geschiedenis van zijn lijden te vertellen en haalde een uitgewerkte lijst voor den dag van alle symptomen, die hij ondervond, en las ze voor. Soms beschrijft hij zijn smarten op een toon vol geestdrift, dan wordt hij plotseling aangedaan en begint op de aandoenlijkste wijze te jammeren.

Als men hem een geneeskundige behandeling voorstelt, luistert hij aandachtig toe, dan begint hij flauwtjes te glimlachen, schudt ongeloovig het hoofd en zegt, dat alles wat hij ooit beproefd heeft, nooit iets hielp. Mozes is een poos te Parijs gebleven en liet zich door electriciteit behandelen, maar ziende dat het niet veel gaf, ging hij weer verder, om ergens anders een onmogelijke genezing te zoeken.

Op dezelfde wijze is ook Gottlieb M., twee-en-veertig jaar oud, zeer vroeg begonnen te reizen om de hospitalen te bezoeken. Nooit een geneesmiddel vindend voor zijn kwalen, trok hij van Rusland naar Duitschland, vervolgens naar Oostenrijk, Engeland en eindelijk Frankrijk, waar men hem slechts eenige uren in la Salpetrière zag vertoeven. Gottlieb was geboren in een dorp dicht bij Wilna.

De geschiedenis der andere zieken is om zoo te zeggen, ten minste in de voornaamste trekken, gecalqueerd op die, welke wij verteld hebben.

Als wij nu de reizende nevropathen niet alleen onder elkander vergelijken, maar ook met den wandelenden Jood der legende, dan vinden wij in deze studie een opmerkenswaardige gelijkheid.

Op het eerste gezicht is men getroffen door den oorsprong van deze zieken, die allen van eenzelfde streek schijnen afkomstig te zijn, aan de grenzen van Duitschland, Polen en Oostenrijk. Allen spreken bij verkiezing het Duitsch, maar kennen vele talen; zoo is het ook met den wandelenden Jood.

'Op welke plaats hij zich ook bevond,' zegt een legende (1618), 'sprak hij altijd de taal van het land.'

Van den anderen kant zijn het altijd joden, die aan het zwerven gaan, en dikwijls zonder eenige blijkbare oorzaak; zij vinden in zich zelf den drang tot reizen; het veelvuldigst is het de zucht om een nieuwen geneesheer te zoeken, een nieuw geneesmiddel te beproeven, dat hen voortdrijft.

Onderweg leven zij van aalmoezen; velen vinden door den band, die alle Israëlieten onder elkander verbindt, in alle steden der wereld, huizen van vertrouwen, waar zij een bescheiden inkomen ontvangen, dat hun altijd rijk genoeg maakt, ofschoon het hun eeuwig arm laat. En alzoo wordt op merkwaardige wijze een andere bijzonderheid duidelijk van de legende, die den wandelenden Jood doet klagen:

'Ik heb vijf stuivers in mijn beurs, dat is mijn geheele bezitting; op alle plaatsen en ten allen tijde heb ik steeds zooveel.'

Evenals de wandelende Jood, zijn de zenuwzieke reizigers zeer armoedig gekleed in een grooten mantel of in een lang tot den grond vallend gewaad. Het zijn meestal mannen van dertig tot veertig jaar, maar wien men licht het dubbele van hun leeftijd zou geven om hun met zware rimpels doorploegd gelaat. Hun baard is lang en onverzorgd. De baard van den wandelenden Jood is misschien het meest karakteristieke gedeelte van zijn gezicht. De oude teekenaars hebben dien, zooals men op onze afbeeldingen kan nagaan, met groote oprechtheid weergegeven.

De baarden, die men op de oude prenten ziet, geven zoo duidelijk mogelijk die terug van de zieken, welke wij zoo even beschreven; zij krullen over hun geheele lengte of rollen in vlokjes aan weerskanten en mengen zich met de hoofdharen, die ook gekruld zijn.

Het gelaat van alle reizende joden drukt het lijden, de vermoeidheid en de wanhoop uit; hun gelaat is vermagerd, de jukbeenderen vooruitstekend, de wangen hol; de rimpels op het voorhoofd vindt men allen bij deze zieken terug. Al deze zenuwzieken zijn lijdend aan vervolgingswaanzin, want zij geven zich altijd uit voor vervolgd.

Uit hetgeen wij hierboven gezegd hebben, blijkt duidelijk dat de wandelende Jood nu nog bestaat, en wel onder den vorm, dien hij in vroeger eeuwen had aangenomen.

De wandelende Jood der legende, en de wande-

lende Jood der klinieken vormen slechts één en hetzelfde type: een zenuwzieke reiziger, die zonder ophouden reist, vandaag ergens verschijnt, morgen weer verdwijnt, en weldra gevolgd wordt door een ander, die hem in alle opzichten gelijk is; dan komt er weer een derde, aan de vorigen gelijk, vervolgens een vierde en zoo verder. Cartophilus, Ahasverus, Isaäc Laquedem, Mozes B. enz. zijn allen zenuwzieken; hun onderlinge gelijkenis komt voort uit het feit, dat zij allen door dezelfde ziekte zijn aangetast en allen denzelfden oorsprong hebben.

Vóór de voorstelling.

Onze schilder Eerelman munt, zooals wij allen weten, uit in de schildering van paarden. In dit kleine tooneeltje heeft hij zich bepaald overtroffen. Wat een mooi, fier, flink dier! Hoe gratieus houdt het zijn kop! Geen wonder, dat de bevallige ecuyére met ware liefde de laatste streek geeft aan zijn toilet. Dit fraaie ros zal haar straks immers helpen het publiek van den circus stormenderhand te veroveren. Wij zien het tweetal reeds door het zand rennen; zij vlug, bevallig met haar zachte hand het gehoorzame, gewillige dier beheerschende, het paard trotsch op zijn schoonen last, bedwelmd door de muziek, als het ware vervuld door de toejuichingen van het volk, die hij schijnt te begrijpen en dankbaar te ontvangen. Gerust vertrouwt het meisje zich aan den schimmel toe; zij zijn de beste vrienden samen, trouwer aan elkander verbonden dan menig menschenpaar.

Bij de heksen en kaboutermannetjes.
Door Thérèse Hoven.

> Auf die Berge will ich steigen,
> Wo die frommen Hütten stehen,
> Wo die Brust sich frei erschlieszet,
> Und die freien Lüfte wehen.
>
> Auf die Berge will ich steigen,
> Wo die dunkeln Tannen ragen,
> Bäche rauschen, Vögel singen,
> Und die stolzen Wolken jagen.
>
> HEINE (Harzreise).

Zoo dacht ik met den grooten Duitschen meester, en evenals hij ging ik naar den Harz, met dit onderscheid dat Heine het te voet deed met een ransel op den rug, terwijl ik plaats nam in een spoorweg-coupé eerste klasse.

Nog een verschil tusschen hem en mij was, dat hij gedichten maakte en dat ik ze las.

Daar het echter in de verste verte niet bij mij opkomt om mijne '*Wenigkeit*' bij zulk een genie als Heine was te vergelijken, zal ik hier niet op doorgaan, doch mijn waarde lezers en lezeressen mijn eigen indrukken van het Wondergebergte meedeelen.

Mogen ze al minder interessant dan de beroemde '*Reisebilder*' wezen, zoo zijn ze ten minste recenter, en dat is in sommige gevallen wel iets waard.

Het was in 1824, dat Heine zijn '*Harzreise*' schreef en den Brocken beklom; ik deed het begin September 1893.

Zoo spreekt hij nog van het '*Brockenhaus*', dat in 1800 door den Graaf Stolberg-Weringerode gebouwd werd en slechts één verdieping hoog was. In 1859 werd dit echter een prooi der vlammen en bouwde men er een groot hotel van drie verdiepingen, dat er nog staat.

Reeds in 1736 werd het eerste gebouw op den Brocken gezet; het was van steen, doch zeer klein en werd het '*Wolkenhauschen*' genoemd.

Het bestijgen van dezen berg, die de hoogste is van Noord-Duitschland, is een tocht, die nog steeds veel ondernomen wordt, vooral door Duitschers, meest voetreizigers.

Men rekent, dat hij jaarlijks ongeveer door 40,000 menschen bezocht wordt.

De Harz, en wel in 't bijzonder de Brocken, maakt het onderwerp van velerlei sagen uit en werd, naar de volksoverlevering luidt, indertijd bewoond door tal van geesten, heksen, kaboutermannetjes en.... zelfs door den duivel in hoog eigen persoon. De kaboutermannetjes of *gnomen*, zooals ze daar heetten, dienden voornamelijk om de onmetelijke schatten, welke de berg bevatte, te bewaken en er dezen en genen, die er recht op meenden te hebben, eens van te bedienen.

Ook moesten zij in de dagen, toen de telephoon en de telegraaf nog onbekend waren, voor boodschappers fungeeren.

Voor zoover ik weet, waren de Duitsche aardmannetjes vertrouwbare, kalme kereltjes en voerden ze niet zulke schalksche streken uit als hun collega Puck in Shakespeare's 'Midsummer nightdream.'

Terwijl ik dit schrijf heb ik verscheiden bundels van Harz-sagen naast mij liggen, doch nergens wordt er iets van deze dwergen verteld; toch ziet men in de streek zelve tal van beeldjes en snuisterijen, die hun het aanzijn danken.

Ten einde een juist denkbeeld te krijgen van het verschil tusschen phantasie en werkelijkheid voor zooverre het den Brocken betreft, noodig ik u uit om mij tweemaal erheen te vergezellen.

Het is nacht - de aarde is in duisternis gehuld en 't geheimzinnige floers, dat eiken dag tegen schemerdonker wederkeert, heeft ook nu weer onze planeet in zijn plooien gewikkeld.

Alles is stil in 't ronde en zelfs de nachtuil krast niet; er is iets in de lucht, dat den roofvogel en ook ons dwingt tot luisteren.

Nog is het stil, doch weldra dringen onbestemde klanken tot ons door en eindelijk hooren wij door duizenden krijschende stemmen een lied uitstooten, zingen kan ik 't niet noemen.

'Die Schwalbe fliegt,
'Der Frühling siegt,
'Und spendet uns blumen zum Kranze!
'Bald huschen wir
'Leis' aus der Thür
'Und fliegen zum prächtigen Tanze!

'Ein schwarzer Bock.
'Ein Besenstock,
'Die Ofengabel, der Wocken
'Reiszt uns geschwind
'Wie Blitz und Wind
'Durch sausende Lufte zum Broeken.

Ontzet zien wij om ons heen en worden wij dui-

zenden gestalten gewaar, die in 't luchtruim zweven, eenigen op bezemstelen, anderen op bokken, weer anderen op hooivorken, op zwarte katers, op jonge kalveren, op paarden, enfin op alles, wat ze krijgen konden.

Geen wonder dat de boeren in den omtrek hun huis-, stal- en kastdeuren gemerkt hebben met drie kruisen van wit krijt, 't eenige voorbehoedmiddel tegen heksen.

Ja, 't zijn heksen, die zonderlinge gestalten, die 't bloed in onze aderen doen stollen, als wij ze aanzien.

't Is de Walpurgis-nacht*) en 't doel van den dollen rit is de Brocken.

Ook wij worden onwillekeurig medegesleept en als in een oogwenk bevinden wij ons boven op den berg.

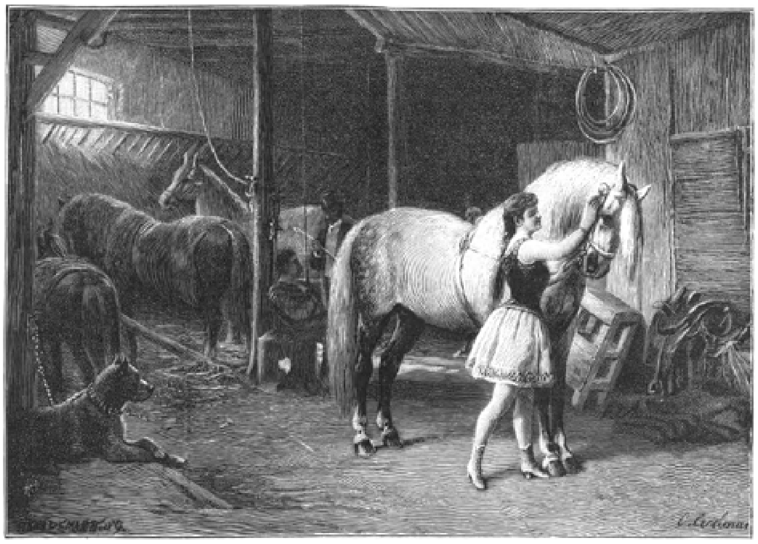

VÓÓR DE VOORSTELLING. Naar O. Eerelman. (Zie blz. 339.)

Een oorverdoovend geraas wacht ons daar; ontelbare heksen vieren feest en trappen onder 't dansen de sneeuw fijn, welke zich hier gedurende de lange wintermaanden heeft opgestapeld. Het is gedeeltelijk daarvoor, dat ze hier zijn. Ze dansen en springen woest dooreen en het duizelt ons voor de oogen. Wij wenden ze af, en ziet, een nog vreemder schouwspel treft onzen blik. Op een reusachtig rotsblok, nog heden ten dage de '*Teufelskanzel*' genaamd, zit een angstaanjagende figuur, gekleed in een vlammend gewaad; aan zijn voeten ligt een zwarte bok en om zijn hoofd zweven honderden vreemdsoortige wezens, gereed om hem bij 't minste teeken te gehoorzamen en op zijn wenken te vliegen.

Geen twijfel of het is Belzebub zelf, de opperste der satans; hij is hier in dit nachtelijk uur uit het rijk der eeuwige duisternis gekomen om zijn onderdanen, de heksen, toe te spreken.

Tevens is 't haar geoorloofd, zijn hulp in te roepen en hem haar leed te klagen.

Zijn Majesteit geeft audiëntie en zendt niemand onbevredigd weg; de meesten roepen om wraak over haar aangedane beleedigingen - goed, de beleedigers zullen gestraft worden, en dat zoo streng mogelijk, want Satan kent geen genade. Vuur, water, lucht en aarde staan hem ten dienste en voor niets deinst hij terug - behalve voor dat eene - daarvoor blijft hij machteloos staan. Het is het teeken des kruises, dat, hoe eenvoudig ook, het kwade kan weerstaan. Het Christendom, waarvan het

*) De nacht tusschen 30 April en 1 Mei.

kruis 't symbool is, verscheen op het aardrijk, en 't heidendom was genoodzaakt te wijken.

Doch - nog steeds is het de Walpurgis-nacht en nog steeds vertoeven wij op den Brocken.

Ziet, ginds is het '*Hexenaltar*'; daar vlamt het vuur, dat nooit uitgaat, en daarboven hangt de ketel, waar al de tooverdranken en wonderzalven in gekookt worden.

De afzichtelijkste heksen, die ooit iemand in een nachtmerrie kunnen verschijnen, zitten er bij gehurkt en werpen met haar knokerige handen padden, adders en ander gebroed in 't kokende vocht.

Het geschreeuw der gemartelde dieren vermengt zich met 't heksengezang.

Iets verder bevindt zich het '*Hexenwaschbecken*', dat is de bron, waaruit het noodige water vloeit.

IN HET VOORBIJGAAN. Naar G. Faldi. (Zie blz. 343.)

Die granietklomp aan den anderen kant is de '*Hexenküche*', waar de spijzen en dranken bereid worden, waarop Belzebub zijn gasten trakteert.

> 'Heller wird es schon im Osten,
> Durch der Sonne kleines Glimmen,
> Weit und breit die Bergesgipfel
> In dem Nebelmeere sohwimmen.'

Het daghet in het Oosten! En verstomd zijn gezang en gejuich, en verdwenen zijn heksen en satans.

En weer is het stil in het rond, doch ditmaal wordt ons oor door geen wanklanken getroffen. Wij staan nog op den Brocken, doch een gansch ander tooneel ontvouwt zich voor onze blikken. Waar wij staren, zien wij groene bergen, helaas! echter door nevelen omhuld.

Ons geestesoog doorboort die nevelen evenwel en achtereenvolgens zien wij: dichtbegroeide bergen, woest romantische rotsklompen, liefelijke dalen, grootsche watervallen, dartele beekjes, benevens schilderachtige steden en dorpen, te midden der heerlijke natuur gelegen.

Er zijn er, die beweren, dat men bij helder weer de Lüneburger Heide en zelfs Hannover kan zien, doch het is bijna altijd nevelachtig op den Brocken en iedereen, die er komt, wordt teleurgesteld in wat het uitzicht betreft.

Dat het in Heine's tijd evenzoo was, bewijst 'tgeen iemand in 't vreemdenboek geschreven had, kort voordat de schrijver van de '*Harzreise*' den Brocken beklom, n.l.: '*Benebelt heraufgekommen und benebelt heruntergegangen.*'

Waarschijnlijk is deze uitspraak voor tweeërlei uitleggingen vatbaar, vooral wat het laatste betreft.

Destijds toch werd er in 't logement boven op den berg druk aan Bacchus geofferd en was het brein der toeristen meestal eenigszins '*beneveld*' bij 't afdalen.

Heine zelf bekent, dat hij niet gaarne het aantal flesschen had geteld, dat hij en zijn dischgenooten den avond, dat hij er logeerde, hadden geledigd.

Geheel te verwonderen is het niet, want men kan zich moeilijk een vervelender plaats voorstellen dan het '*Brockenhaus*'.

Zooals ik reeds zeide, valt er bijna niets te zien; mij kwam het voor, als stond ik aan de zee bij laag water en als waren de bergen, die zich voor mij uitstrekten, een door rotsen bedekt strand, terwijl de wolken rondom mij den onmetelijken Oceaan voor den geest brachten.

Heine schrijft er van: '*Alles erscheint wie eine scharfgezeichnete, rein illuminierte specialkarte, nirgends wird das Auge durch eigentliche schöne Landschaften erfreut.*'

Daar er uit den aard der zaak geen vrees voor concurrentie bestaat, laat het hotel veel te wenschen over, vooral wat het comfort betreft; het gelijkt meer op een kazerne of jongenskostschool dan een, naar de eischen des tijds ingericht, logeerhuis.

Het eten is er, den afstand in aanmerking genomen, redelijk goed.

In den zomer is het er altijd vol en zijn er soms over de 150 gasten; de meesten komen er tegen den middag aan en gaan den volgenden ochtend weer weg.

Een gewoon sterveling vindt dan, dat hij lang genoeg in hooger sferen vertoefd heeft. Slechts enkele meteorologen of excentrieke lui blijven er langer.

Ik logeerde er niet eens, doch bleef er slechts enkele uren; de slecht befaamde Brockenwind blies met zulk een geweld, dat men zich niet buiten kon wagen, zonder gevaar van er door opgenomen te worden.

Soms waait er een ware orkaan en dan is de Brocken nog minder genietbaar; ook als het onweert moet het er verre van gezellig wezen.

Wat de bestijging zelve betreft, ziehier hoe het mij ging: ik vertrok 's morgens om 9 uur van Harzburg per rijtuig naar Torfhaus, een tocht, die heel langzaam berg-op gaat en niet veel afwisseling aanbiedt. De weg loopt hoofdzakelijk door pijn- en dennenbosschen, zoodat het uitzicht aan beide kanten belemmerd is.

Te elf uur ongeveer vertelde de koetsier mijn reisgenoote en mij, dat het gehucht Torfhaus vóór ons lag; tevens vroeg hij ons, of wij niet even in een '*Wirthshaus*' wilden uitrusten. Daar wij de gewoonte van 't land, om telkens, als daartoe gelegenheid is, iets te gebruiken, niet volgden, wezen wij zijn aanbod van de hand en namen wij afscheid van hem, na hem 't bedongen loon (f 6 en f 0.90 fooi) te hebben gegeven.

Toen begon de pret pas en brachten wij de volgende 2½ uur met klimmen en uitblazen door, 't laatste als natuurlijk gevolg van 't eerste.

Hoezeer het ons ook vermoeide, zoo durfden wij niet gaan zitten, daar het langzamerhand heel koud werd en wij warm werden door de ongewone lichaamsbeweging, zoodat wij veel kans op koûvatten zouden hebben gehad.

Het smalle bergpad liep met tal van kronkelingen door het dicht geboomte; nu en dan kwamen we echter aan een open plek en hadden we een prachtig gezicht op het schoone panorama, dat zich aan onze bewonderende blikken vertoonde.

Naarmate wij hooger kwamen, werd de plantengroei geringer; de boomen krompen in en eindelijk was er niets anders dan laag struikgewas, benevens de blauwbessen en de erica, welke men overal in den Harz aantreft.

Het meest indrukwekkende was toen wij aan 't laatste gedeelte van onzen tocht gekomen waren; op één punt overzagen wij al de belendende bergen, waartusschen de Brocken zich eenzaam verhief; wij blikten neer op die kolossale granietklompen en eeuwenoude bosschen, alleen de Broeken blikte op ons neer en scheen ons een uitdagend '*Excelsior!*' toe te roepen.

't Gezegde: 'de laatste loodjes wegen 't zwaarst' gold ook hier; het pad werd hoe langer hoe steiler, en hoe hooger wij kwamen, des te verder schenen wij van ons doel verwijderd.

Eindelijk bereikten wij het 'Brockenhaus', waar ons een goed verwarmde eetzaal wachtte; in 't eerst vonden wij het een alles behalve prettige gewaarwording, om - verhit als wij waren - in zulk een warmte te komen, doch naarmate wij afkoelden, kropen wij dichter bij 't vuur en het duurde niet lang, of wij zaten te klappertanden.

Zoo kwamen wij in 't gebied van de Heksen en Kaboutermannetjes.

In het voorbijgaan.

Een klein drama, waarvan men zonder veel moeite den inhoud kan raden.

De jonkman, die zich langzaam verwijdert, kende eens bijzonder goed het meisje, dat zoo treurig en nadenkend tusschen de twee anderen loopt.

Er was eens een tijd, dat tusschen hen de zoetste eeden van liefde en trouw werden gewisseld; zij bouwde zich een toekomst aan zijn zijde van veel geluk; zij, de arme weeze, voelde zich zoo gelukkig door zijn liefde. Dat hij een rijke boerenzoon was, dit vroeg zij niet. Zijn rijkdom had zij niet lief, maar hem, en hem alleen! Zij vertrouwde zoo geheel op hem; hoe kon 't ook anders, daar hij haar groot, sterk hart geheel en al vervulde?

Zij geloofde zoo vast aan hem, dat zij met een minachtend lachje hen beantwoordde, die haar verzekerde, dat zijn liefde niet meer zoo sterk en hecht was als voorheen, dat hij zwichtte voor de beden zijner ouders en het hof maakte aan een rijk meisje uit de stad.

Zij luisterde niet naar die welgemeende wenken; zij vond het belachelijk, daaraan maar een oogenblik te gelooven, en zoo merkte zij ook niet, hoe zijn bezoeken schaarscher, zijn liefkoozingen flauwer, zijn stemming steeds prikkelbaarder werd.

Zij sloeg er geen acht op, en dat ergerde hem bovenmate. Eindelijk, eindelijk kon zij niet langer doof en blind meer blijven voor de droeve waarheid; toen zijn eigen mond haar verzekerde, dat zijn liefde bekoeld was en dat van een huwelijk tusschen hen toch nooit iets komen kon, daar zijn ouders hun toestemming weigerden.

Hoe zij dien slag te boven kwam, wist zij niet meer; lang bleef zij er als het ware verdoofd en versuft onder. Toen begon zij een nieuw leven, zonder hoop, zonder geloof, zonder vertrouwen en zonder vreugde, alles had hij geknakt en vertreden; zij klaagde haar leed niet meer! daarvoor was zij te trotsch, maar op haar gelaat las men maar al te duidelijk wat zij geleden had.

En nu op dezen schoonen zomeravond, nu zij met haar vriendinnen door het veld wandelt, ontmoeten zij hem; hij is op weg naar de stad, naar zijn schoone, rijke bruid.

Als hij de meisjes ontmoet, groet hij schijnbaar onverschillig, in het voorbijgaan; maar wie zal zeggen hoeveel herinneringen er ook bij hem opkomen, wanneer hij het meisje ziet, dat hij toch ook eenmaal, al is het dan slechts kort, zoo oprecht liefhad?

En zij?

De vriendinnen, die haar leed kennen, die haar beklagen en haar bittere verwijten doen, zien hem nieuwsgierig na; zij maken scherpe aanmerkingen op zijn gedrag, op zijn groet, op zijn gang, op zijn tegenwoordig meisje zelfs, zij wenschen hem alle mogelijke kwaad toe.

Maar zij laat haar praten; met het hoofd diep gebogen, leeft zij in het verleden; zij voelt met pijnlijk genot het schrijnen van de steeds geopende wond in haar ziel, die thans weer aan het bloeden is gegaan nu zij hem, hoe vluchtig ook, weer heeft teruggezien.

Geschiedenis der zijde.

Welke vrouw tooit zich niet gaarne met die glinsterende stoffen, welke nijverheid en kunst zoo wonderbaar schoon maken?

Het deftige fluweel, de rijke damasten met hun prachtige bouquetten, het glinsterende satijn, de moiré's met hun weerglanzen, schijnen voor haar te zijn wat voor de bloem de smaragdenlijst harer bladeren is, de coquette sluier, die haar nog schooner doet zijn.

De zijdeworm is de vader, die aan al deze prachtige weefsels het aanschijn gaf. Een oude legende doet zijn ontdekking opklimmen tot aan de zonen van Noë. Maar 't is niet te gelooven dat Cham, de vervloekte, zich de moeite gunde om den nederigen, kleinen worm te bestudeeren, die toen zeker evenals nu zijn cocon spon voor het genoegen alleen zich een zachte ligplaats te verzekeren, en dat Sem en Japhet, die zeker den smaak van hun vader hadden geërfd, de aankweeking van den wijnstok voor die van den moerbezieboom zouden verlaten.

Volgens een veel geloofwaardiger lezing is het een Chineesche prinses, die 2698 jaren voor Christus het toilet harer seksegenooten met deze heerlijke stof zou verrijkt hebben. De keizerin Loui-tsee, vrouw van Hoang-ti, verveelde zich te midden harer gezellinnen in den Harem en bracht lange uren door om in de oogen van haar meester haar te overtreffen, die, al heetten zij ook haar slaven, toch haar mededingsters waren.

Eens, dat de vorstin in de prachtige tuinen van het paleis wandelde, ging zij vermoeid zitten in de schaduw van een groepje moerbezieboomen, en strekte op het gras haar kleine, bijna onzichtbare voetjes uit, die gesloten waren in nauwe, met goud en paarlen geborduurde muilen. Terwijl zij daar zoo onbeweeglijk zat en de groote, donkere peinzende oogen om haar heen liet dwalen, werd haar aandacht getrokken door een vreemdsoortig insect, dat eenige stappen verder zich in de bladeren bewoog. Het was een zijdeworm, die zijn cocon spon. Al is men keizerin, men blijft toch altijd vrouw, dat wil zeggen, nieuwsgierig. De verveelde sultane onderbrak haar loome droomerij en stelde, zonder het te willen, belang in het werk van dit kleine dier. Zij beschouwde hem langen tijd, vervolgens raakte zij met den vinger het zijdeachtige tonnetje aan, zich verwonderend over den glans en de zachtheid. Toen kreeg zij lust het nijvere diertje te bezitten.

Met een gebaar riep zij een harer hofdames, die op een afstand van haar stonden, en zelf maakte zij met haar koninklijke hand voorzichtig het blaadje los, waarop het insect lag, en gaf toen vroolijk haar kleine gevangene aan haar vrouwen over. Men omringde het met teedere zorgen als een vogeltje in de kooi, en toen het, vlinder geworden, zijn dun omhulsel verliet en er uit ontsnapte, opende Loui-tsee de verlaten cocon en ontwarde die op haar fraaie vingers.

Welke gedachten er op het gezicht van dit fijne en

schitterende draadje ontstonden in den phantastischen geest der koninklijke vrouw? Welken ernstigen en beuzelachtigen arbeid verrichtte zij in haar hersenen?

Op dit lichte draadje, dat een ademtochtje kan medevoeren, bouwde de verstandige en coquette sultane een wereld van plannen. Zij begreep dat duizenden van deze insecten, vereenigd in een voor hen aangelegd park en gevoed door die moerbeziebladeren, waarop zij schenen geboren te worden en te sterven, een ontzaglijke hoeveelheid zouden voortbrengen van dat zachte, fijne, glinsterende materiaal, waarvan men misschien de een of andere wonderbare stof kon weven.

Van de gedachte tot de uitvoering is het niet ver voor een keizerin. Vrij om te handelen, liet Louitsee onmiddellijk op een uitgezochte plaats, midden in een moerbeziebosch, een gebouw, bestemd voor haar beschermelingen, oprichten.

Dit was het eerste zijdewormenpaleis, de eerste zijdekweekerij.

Men plaatste daarin zoovele dieren als men maar machtig kon worden. Men besteedde aan hen de grootste zorg. Op volmaakte wijze geïnstalleerd, deden zij wonderen en brachten zulk een hoeveelheid cocons voort, dat alle droomen der vorstin meer dan vervuld werden.

Onder de handen van bekwame werklieden, brachten deze met kunst bewerkte vlokken zijde een stof voort met glinsterende weerglansen, waarvan het gezicht Loui-tsee met rechtmatigen trots vervulde.

Van dit uur was de zijde-cultuur geboren. De gril van een vernuftige, zich vervelende sultane had ze geschapen.

Voortaan nam de zijdeteelt in China verbazende afmetingen aan en men legde zich dadelijk toe op het weven der prachtige stoffen, die zich uit dit bevoorrecht land later over de geheele wereld zouden verspreiden.

De Chineezen hebben hun schoone keizerin vergoddelijkt. De legende verzekert, dat haar witte geest door de zijdeparken dwaalt en des nachts rust onder het dikke loof der boomen, onder welker schaduw zij zoo gaarne zat.

Men vereert haar onder den naam van ‘Geest der moerbezieboomen en der zijdewormen.’ Eeuwen zijn voorbijgegaan zonder in iets de herinnering uit te wisschen aan Loui-tsee, de weldadige toovenares, die sedert bijna 4000 jaar rust in den diepen vrede van het een of andere prachtige mausoleum.

Indië en Perzië, die de zijde in Europa hebben doen kennen, kregen haar uit China. Het was uit Serica, een Indische landstreek aan gene zijde der Ganges, dat ten tijde van Pausanias, Europa dit wonderbare prodruct verwierf. Vandaar dat de Romeinen dien schitterenden draad *sericum* noemden, waaruit onze zijde ontstond. Zoodra het verscheen, werd dat weefsel met een ware geestdrift begroet en de waarde van elk dezer lichte draden werd gelijkgesteld aan een draad van goud. De koningen en prinsen droegen het nauwelijks, en het was eerst Heliogabalus, die het eerste zich kleedde in gewaden van zuivere zijde, een buitensporigheid, welke zelfs in hem verwondering baarde.

De geschiedschrijvers deelen mede dat Aurelianus een kleed van deze stof weigerde, terwijl hij verontwaardigd uitriep:

‘Jupiter beware mij, zooveel goud uit te geven voor zoo weinig draden!’

Twee monniken, die uit Indië kwamen, voerden de zijde uit Ethiopië in. Aan het hof van keizer Justinianus ontvangen, boden zij hem eieren van zijdewormen aan, die zij medegebracht hadden in stokken van bamboes. Maar de eieren beteekenden volstrekt niets, als men de kunst niet bezat om ze te doen uitbroeien en vooral om

de kostbare insecten, die zij moesten voortbrengen, te verzorgen en te voeden. Uit dankbaarheid voor de goedheden des keizers, leerden de monniken aan het volk dezer streken de kunst der zijdeteelt, en Justinianus moedigde dien nijverheidstak zoodanig aan, dat deze de rijkdom werd van zijn keizerrijk.

Langen tijd hadden deze door de zon bevoorrechte streken het monopolie van deze kunstwerken. De Middeleeuwsche koningen lieten met groote kosten deze prachtige stoffen van de oevers van den Bosphorus komen. De beroemde mantel van Karel den Groote en de oriflamme van Sint Denis werden in Constantinopel vervaardigd.

In het begin ontleenden zij hun namen aan hun kleuren. Zij waren rijk geborduurd of gebrocheerd met zonderlinge figuren. De phantastische dieren, vogels, bloemen, vruchten, mengden zich aan wielen, wagens, zwaarden. De weefsels, bestemd voor de kerken, waren eenvoudig wonderbaar. Het waren echte kunstwerken, die altijd het leven van een Heilige voorstelden. Men verhaalt van de toga van een christelijk senator, waarop de kunstenaar middel gevonden had zeshonderd figuren aan te brengen. De verschillende onderwerpen stelden alle wonderen van Christus voor.

De Grieken, bedreven in alle kunsten, muntten uit in het verven en borduren der zijdestoffen. De Saracenen, onnavolgbare werklieden, hadden op dit gebied zulk een meerderheid verworven, dat de stoffen en kleederen, door hen vervaardigd, in het oog van het lichtgeloovige volk doorgingen als door de hand der feeën voortgebracht. Vandaar duizend legenden, duizend ongerijmde of bekoorlijke legenden, die deze wonderbare weefsels met tallooze toovenaarskrachten begiftigden.

Wie hoorde niet spreken van het beroemde oorkussen, geweven door een blonde fee, waarop het voldoende was het hoofd te laten rusten om nooit wit te worden? Hoevele schoone vrouwen zouden in onze dagen den weg willen kennen naar het paleis, waar de beminnelijke toovergodin haar staf zwaaide! Maar het kussen, de fee en de tooverstaf blijven onvindbaar.

Van Constantinopel vestigde zich de kunst der zijdeteelt in Griekenland. Ware bosschen van moerbezieboomen bedekten weldra zekere streken van dit schoone land, voornamelijk Morea, dat daaraan, naar men zegt, zijn naam ontleent.

Eerst na de 12de eeuw verspreidde zich de kunst van zijde voort te brengen en te weven van het Oosten naar het Westen. In dezen tijd had een koning van Sicilië Morea veroverd en voerde alle werklieden in zijde, die hij daar vond, met zich mede naar

Palermo, waar zij goedschiks of kwaadschiks hun kunst aan zijn onderdanen moesten leeren.

Italië ontnam haar wonderbare kunst aan Sicilië, en omstreeks 1309 werden belangrijke fabrieken in Venetië en later in Genua opgericht.

TOENADERING. Naar E. Louyot. (Zie blz. 346.)

Frankrijk moet aan de Florentijnen en Luccaneezen de vestiging verschuldigd zijn van de beroemde zijdefabriek te Lyon. De eerste moerbezieboomen werden door eenige edellieden, die Karel VIII in 1494 naar Napels hadden vergezeld, in Frankrijk ingevoerd. Lodewijk XI, wien men de eerste zijdefabriek te danken heeft, in Tours tegen 1470 opgericht, scheen zich niet met dit soort van teelt bezig te houden en onder Lodewijk XII gebruikte men slechts zijde, afkomstig uit Spanje en Italië.

Het eerst dacht Hendrik II er aan moerbezieboomen te doen planten, maar deze poging had geen succes.

Onder Karel IX vestigde een tuinier, Francat genaamd, een gaarde van moerbezieboomen te Nimes, en beplantte daarmede in het Zuiden vier millioen vierkante voeten. Een weinig later werden op koninklijk bevel twintigduizend moerbezieboomen in den

tuin der Tuileriën geplant, waar men een groote zijdewormenpark aanlegde, dat bloeide tot aan den dood van Hendrik IV, waarna het allengs in verval raakte.

Colbert vestigde dezen nijverheidstak voorgoed in Frankrijk; hij werd daar een bron van groote rijkdommen.

Zooals wij reeds zeiden, kreeg Europa gedurende vele eeuwen de schoonste zijdestoffen uit de tooverlanden van het Oosten.

Al deze prachtige en vroeger zoo zeldzame stoffen, die thans zoo verspreid zijn, droegen in het begin namen, welke zij niet behouden hebben. Het s a m i t, zeer dik taf, langen tijd verward met het fluweel, werd vooral gebruikt bij priestergewaden. Het c e n d a f was een bijna gelijk weefsel. Tegen de XIIe en XIIIe eeuw diende het s i g l a t o n vooral voor de kostumes der dames. Nog had men het witte d i a p r é, bezaaid met bloempjes van goud; verder het t a b i s, een soort van gegolfd dik taf. Het b o f f e r, zeer gezocht voor mannenkleederen, verder de stof b a l d e l u n o, b a l d e k i j n genaamd, zeer algemeen tegen het einde der XIVe eeuw. Het p a l m a t, denkelijk zoo genaamd om zijn patronen, die groote palmen voorstelden, of eenvoudig omdat het een weefsel was van zijdeachtige vezels van den palmboom. Eindelijk veronderstelt men dat de stof, aangeduid onder den naam van b l o t t h i n of b l a t t a, die onder de rijke geschenken behoorde in 775 door Paus Paulus aan koning Pepijn gezonden, een schitterend purper satijn was.

In de oudheid dienden deze prachtige weefsels voornamelijk om de dooden er in te begraven. Verscheiden mummies, bedekt met zijde en in Egypte teruggevonden, bewijzen dat de Egyptenaren ook deze stof kenden. De natuur geeft ons deze zijde bijna geheel gesponnen; zij nam tot werktuig een der nederigste insecten der schepping, dit arme wormpje, van een vuil grijs, ontdekt door keizerin Loui-tsee, door de geleerden *bombyx* genaamd en door ons zijdeworm. Maar hoe hij ook heeten moge, hoe hij zich ook voeden moge met moerbezie- of boksbaardbladeren, of de pop waarin hij zich wikkelt om zijn wonderbaren arbeid te verrichten een lengte kan voortbrengen van 1091 voeten, zooals Malpighi beweert, wat doet het er toe?

Laten de geleerden redetwisten en wij ons tevreden stellen met te genieten van dezen prachtigen nijverheidstak, en na duizenden jaren een dankbare herinnering wijden aan keizerin Loui-tsee, die de wereld met zulk een kostbare ontdekking heeft verrijkt.

Toenadering.

Een aardig vrouwtje zal die Geertrui toch eens wezen; zie maar eens hoe handig zij de aardappelen schilt, niet te dik, niet te dun, juist zooals het behoort. 't Is een genot haar daar te zien zitten, zoo goedig, zoo werkzaam, zoo stil. Een zacht, lief schepsel, dat is zij zeker, geen feeks, maar een echte huisvrouw, die er slag van heeft, het haarzelf, haar omgeving en haar man recht gezellig te maken.

Zie maar eens, 't is of haar geest zich mededeelt aan de slotkeuken waarin zij oppermachtig heerscht; alles glinstert van netheid, alles ziet er behaaglijk en netjes uit; zelfs haar trouwe poes zit zoo prettig en tevreden bij het gezelschap, na haar bordje met melk te hebben opgeslurpt. Geertrui kan zeker ook heerlijk koken; men moet die keuze van groenten maar eens zien, welke daar naast haar liggen en die zij bezig is schoon te maken. Ja, dat zou hij eens graag ondervinden, denkt Joost, terwijl hij, zijn pijpje rookend, stilzwijgend Geertrui gadeslaat; dat wil hij nog eerst

onderzoeken en dan - dan is er alle kans op dat hij Geertrui nog dichter zal naderen om haar zekere vraag te doen, waarvan voor hun beiden zoo oneindig veel afhangt.

Hongaarsche zigeunermuzikanten.

In zijn bekend boek ‘de Zigeuners en hun muziek in Hongarije’ sprak Franz Liszt de meening uit, dat de Hongaren hun muziek aan de Zigeuners hadden ontleend, en sedert dien tijd heeft men dit oordeel telkens weer moeten hooren, zoodra een kapel van deze bruine, Hongaarsche vedelaars zich in een groote stad buiten Hongarije lieten hooren.

Door zijn dichterlijke phantasie meegesleept, schildert Liszt den stam der Zigeuners als een volk, welks gelijken nog nooit onder de zon geleefd heeft en ook nooit meer leven kan.

‘De vrede, welken de Zigeuners in Hongarije genoten,’ zoo verklaart hij, ‘liet hun vrijen tijd genoeg om alle uitwendige indrukken op te vangen en al hun innerlijke begaafdheden daarop te richten om de geheimzinnige eerste oorzaken hunner aanhankelijkheid aan het natuurleven, aan hun raadselachtigen stam, aan hun duistere afkomst in dichterlijken vorm uit te spreken. In een rust zonder gevaren, in een werkeloosheid, die slechts zelden door honger of door vervolgingen verstoord werd, hadden zij volop tijd om te droomen, hun dagen in zoet nietsdoen door te brengen, totdat eindelijk hun gevoel een bepaalden vorm aannam en mettertijd een geheel eigenaardigen, door alle rusteloosheid en beweging hunner hartstochtelijke ziel vervulden kunstvorm verkreeg. Hoe meer zij zongen en speelden, des te beter leerde hun omgeving hen verstaan, des te meer dankte men hun, en dit was hun een spoorslag altijd ijveriger te leeren musiceeren.

‘Zoo kon dus de Zigeunermuzikant een Zigeunergehoor niet langer voldoen, en daarom moest de kunstlievende Hongaar de rol van een Mecaenas op zich nemen, wat hem ongetwijfeld als een verdienste moet aangerekend worden, want zijn bescherming heeft de Zigeunermuziek, die wij heden verkeerdelijk Hongaarsche muziek noemen, tot zulk een hooge volmaaktheid verheven.’

Ten gevolge van deze voorstelling van Liszt en gesteund door berichten van in Hongarije reizende Engelschen, Duitschers en Franschen, heeft zich in het geheele Westen van Europa de meening ontwikkeld, dat men alleen in Hongarije de Zigeunermuzikanten in hun volle, oorspronkelijke eigenaardigheid kan aantreffen. Deze meening wordt echter in het boek ‘Muziek en Musici in Hongarije’ door

Stefan Bastalus tegengesproken, die niet slecht de sprookjesachtigheid van de meening, als zou er een eigenaardig oud-Zigeunerdom in Hongarije bestaan, bestrijdt, daar de Hongaarsche Zigeuners reeds sedert lang zonder uitzondering de zeden en gewoonten van het Hongaarsche volk hebben aangenomen, maar ook daarvan uitlegging geeft, dat de Hongaarsche muziek volstrekt niet een door de Hongaren aangenomen Zigeunermuziek is, welke de Zigeunerkunstenaars ten gehoore brengen.

Terwijl Bastalus van den eenen kant de ontwikkeling schetst der nationale Hongaarsche muziek en haar eerste, historisch begin bewijst, toen zelfs wetten en rechtszaken in gezangen werden voorgedragen, en haar verder uit de oude kerkgezangen en het volkslied tot haar hedendaagschen ontwikkelingstrap volgt, gelukt het hem aan den anderen kant, het duidelijk te bewijzen dat de stam der Hongaarsche Zigeuners zich bij het Hongaarsche volkskarakter ingelijfd en zich daarmede vermengd heeft, waardoor zij de Hongaarsche muziek, dat wil zeggen de uit het nationale volkslied voortgekomene dansmuziek, tot hun eigen muziek gemaakt hebben.

Wij mogen dus op grond dezer bewijsvoeringen gerust aanvoeren, dat dit veranderingsproces sedert de 15e eeuw onafgebroken voortduurt, want de Zigeuners waren reeds van het begin dezer eeuw in Hongarije geduld en ontvingen zij vrijbrieven om zich ergens neder te zetten of zich vrij te bewegen, terwijl zij in andere landen overal vervolgd werden, ja zelfs buiten recht en wet stonden.

In politiek-nationaal opzicht versmolten de Zigeuners zich nooit met het Hongaarsche volk. Het laatste toonde hiertoe geen neiging, en de beide stammen zouden ook heden nog niet te vereenigen zijn; maar desniettemin spoort de zucht tot zelfbehoud den Zigeuners aan, op ieder gebied hun bekwaamheden te doen gelden, en zoo zou het waarlijk wel een wonder genoemd kunnen worden als zij gedurende vier eeuwen zich niet de zeden en gebruiken van een volk hadden eigen gemaakt, dat hun, zelfs al was het aan den uitersten hoek van een dorp, een vreedzaam onderkomen had toegestaan.

In de vorige eeuw had Hongarije zelfs nog voortdurend zwervende, onder tenten huizende Zigeuners (niet te verwisselen met de hedendaagsche rondtrekkende landloopers), maar ook deze kwamen aanhoudend in aanraking met het landvolk en zijn tegenwoordig geheel verdwenen.

Een gedeelte der tegenwoordige Zigeuners spreekt in het geheel niet meer het oorspronkelijke idioom van dezen stam, en ook de rest heeft daarvan nog slechts brokstukken bewaard. De vroeger vermelde algemeene inlijving is dus zeker slechts op toevallige uiterlijkheden van toepassing, zooals bij voorbeeld het bonte mengsel van allerlei onderdeelen der Hongaarsche dracht, waaraan zij met meer taaiheid hechten dan het volk van Arpad zelf, een eigenaardigheid, die zij echter met geen andere Zigeuners van Europa gemeen hebben.

Toen de Zigeuners in Hongarije gastvrij geduld werden, namen zij spoedig hun levenswijze aan, en bekwaamden zich toen ook tot de kunst der toenmalige volksviolisten.

In de muzikantenfamiliën van dezen volksstam is van de 15e eeuw tot op onze dagen de viool erfelijk, evenals in de koningsgeslachten de schepter. En zoo zal het niemand vreemd voorkomen, wanneer sommige familiën zich zoodanig in de voordracht van Hongaarsche muziek inleefden, dat hun voortbrengselen

langzamerhand algemeene bewondering wekten. Zoo ontstond hun kunstenaarschap, dat tegenwoordig in de wereld zulk een algemeenen bijval ondervindt.

De oudere muziek ontvangen zij bij overlevering van elkander. Ieder erft zijn deel, de violist van den violist, en zoo de violoncellist, de klarinettist, de cymbalist enz., ieder van zijn voorganger, waardoor zij het op deze manier tot hooge volkomenheid in de uitvoering brengen.

En dat dit zoo was, is een geluk voor de Hongaarsche muziek te noemen. In het gevoel van den bijna onafgebroken strijd der vorige eeuwen in Hongarije, was dit veld zonder de Zigeuners waarschijnlijk geheel en al onbebouwd gebleven. Zoo vond hij echter ook op dit gebied een verlaten post en maakte zich langzamerhand tot eenigen meester van het geheele terrein. En daar hij deze plaats goed wist te vervullen, zoo dacht niemand er meer aan, hem daaruit te verdrijven.

Verscheidene gefortuneerde landheeren lieten voor hun dienst Zigeuners opleiden; hun meesters waren dan ervaren musici. Voor de voorname wereld van Budapesth spelen nog in onzen tijd wetenschappelijk geleerde Zigeuners. Zulke welonderwezen Zigeuners worden dan door andere muziekkapellen met meer of minder geluk nagebootst.

Het is waar, de schoone dagen der oude Zigeunerheerlijkheid, toen bij vroolijke drinkgelagen den wakkeren bruinen vedelaar kleine en groote bankbiljetten in menigte toevlogen, zijn sedert lang voorbij, vooral in de hoofdstad van het land. Wel juicht hier en daar nog een vroolijk gezelschap, als de ‘primas’ in onberispelijk avondtoilet, met salonfrak aan, het lievelingslied der dischgenooten aanheft. Maar wanneer het tot ‘inzamelen’ komt, dan vallen er geen groote banknoten meer op het bord, evenals in dien tijd, toen de Magyaarsche aristrocratie nog over goed gevulde geldtasschen beschikte en zoo menige landjonker de helft van een in tweeën gescheurd honderd-florijnen-stuk den primas op het voorhoofd plakte.

Tegenwoordig zou men het brooddronkenheid noemen van hem die zich zulk een grap veroorloofde.

De Hongaarsche adel is veel armer en ernstiger geworden, en niemand kan dit zoo goed beoordeelen als het gewezen e n f a n t c h e r i van den kleinen adel - de Zigeuner. Er zijn geen Hongaarsche Nabobs meer, die zich de weelde van een eigen uitgezochte Zigeunerkapel kunnen veroorloven en die - evenals de onvergetelijke Komaromy Gyuri, en de schitterende cavaliers van den ouden tijd, en de steeds vroolijke Ibrany Ferko -zelf hun lijfprimassen lieten opvoeden.

Wel was dit een opvoeding, die met het meer gebruikelijke opvoedingssysteem niet veel gemeens had. Graaf Alexander Telei, zelf een gulle Maecenas van alle bruine vioolspelers, richtte eens in Klausenburg aan den eersten violist de vraag, van wien hij eigenlijk zijn kunst had geleerd.

'Van den genadigen heer Ibrany Ferko,' was het antwoord.

'Jij, dwaas, die kan zelf geen noot spelen.'

'Doet niets, hij was toch mijn meester!'

'Zoo, hoe dan?'

'Nu, de zaak is heel eenvoudig. Speelde ik een melodie niet zooals het behoorde, dan wierp mij de genadige heer onder het spelen een glas naar het hoofd, en dit ging zoolang voort, totdat ik zonder fouten kon spelen.'

Het komt nu nog wel eens voor, dat ontoerekenbare dorpstwistzoekers hun woede koelen op eenige spelende arme duivels, maar het geslacht dier dolle kemphanen, die, op hun geld pochend, den Zigeuner tot het doelwit hunner dwaze buien kozen en hem nu eens om de ooren sloegen, dan weer liefkoozend vertroetelden, zijn door het geheele land bijna uitgestorven. In ruil daarvoor is echter de in zijn levensgewoonten zoo conservatieve Zigeuner een internationale muzikant geworden, die tot zijn zinspreuk trotsch het gezegde kiest, dat het vaderland van den kunstenaar de geheele wereld is.

Het is nog slechts eenige tientallen van jaren geleden, dat een Hongaarsche grondbezitter in Parijs verbazenden opgang maakte door een Zigeunerkapel, die hij met zich voerde. Misschien was dit de eerste kapel van bruine muzikanten, die zich buiten de grenspalen van Oostenrijk-Hongarije waagden. Sedert dien tijd is de Zigeuner, door den strijd om het bestaan voortgedreven, een bijna even rustelooze trekvogel geworden als zijn ketellappende en paarden beslaande stamgenoot.

In Londen speelt hij in de salons van den prins van Wales en in de reuzenzalen van het Kristallen Paleis, in Parijs ontmoet men hem in de voornaamste huizen van de geboorte- en finantie-aristocratie.

Trouville en Dieppe, Kissingen en Ems, Etretat en Franzenbad hooren geregeld de nu eens smartelijk klagende, dan wild jubelende tonen zijner viool.

Door blinkende kronen, dollars en roebels gelokt, vreest hij noch den verren weg over het groote water, noch den korten over de golven der Oostzee naar Zweden, en dringt in het binnenland van het rijk der witte Czaren. En ondanks dit alles is het bezit van een klein huis in de afgelegen straten eener provinciestad wellicht de grootste rijkdom, dien een Zigeuner zich ooit door zijn spel verworven heeft.

Farcas Miska is, naar ons weten, de eenige primas, die het verstond, het verdiende geld te bewaren. Alle andere genooten van zijn talent en beroemdheid, de onvergelijkelijke Patikárus en de onder zijn gelijken groote Rasz Pál, de in de salons der hoog adellijken vertroetelde Berkes en de reislustige Balacz, Bunko, de lieveling van de *jeunesse dorée* tusschen het jaar '50 en '60, en de oude Erdelyi, eens de meest geliefkoosde Primas van Zuid-Hongarije, zij allen brachten het niet verder dan tot een zeer sober levensbestaan. Want ook de Zigeuner is een cavalier in dien zin, dat hij edele liefhebberijen er op nahoudt en met zijn geld niet kan huishouden.

Van nature een hartstochtelijk speler, brengt hem zijn zwervend leven niet zelden op zulke plaatsen, waar spelers van beroep hun offers zoeken. En er zijn er velen die, na een toer van verscheidene maanden door Engeland en Frankrijk, hun zuur verdiende goudstukken op één avond in Monte-Carlo verspeelden.

Natuurlijk, ook van veel zoets omringd is het Zigeunerleven. En mag men geloof hechten aan alles wat de zwartgelokte muzikanten over hun kunstreizen in verre landen verhalen, zoo zou er menige blonde dochter van Albion of Zweden verliefd zijn geworden op de knappe jongens, die in hun roode galabroeken en attila's - het

speelkostuum der muziekkapellen - een vrij wat beter figuur maken dan als zij in hun dikwijls afgedragen zwarte rokken optreden, waarvan men genoeg kon zien dat zij hun niet op het figuur zijn gepast. Wanneer de trouw nu juist niet de sterkste zijde is van het Zigeunerkarakter, zoo zorgen de meesten toch nog uit de verte vol offervaardigheid voor hun vrouw en kinderen. Al bezorgt ook het buitenland hem nog zooveel roem en geld, zoo hangt toch de Zigeuner met alle draden zijner ziel aan het vaderland. Daar wordt hij niet aangegaapt maar - verstaan.

En hij wil verstaan worden, zooals iedere kunstenaar, die eerst dan opluikt, als hij de macht zijner talenten op de toehoorders ziet werken. Het is mogelijk dat de Zigeuner ergens in een schitterende zaal van het casino-gebouw van Trouville, aan de nieuwsgierige blikken van een hoog elegant gezelschap blootgesteld, nauwkeuriger speelt dan tehuis, maar zich zoo te geven als hij is, de smarten en vreugden zijner eigen ziel door zijn instrument te vertolken - dit is hij slechts in staat te doen in zijn land, als hij toehoorders vindt, die met de klanken zijner viool schreien of vroolijk juichen. Slechts dan klinken ons uit zijn spel de dansende knapen in de ooren. Slechts dan hooren wij uit zijn melodieën het weeklagen der verlaten bruid, de toorn van den bedrogen minnaar, het strijdgewoel van de voor het vaderland kampende legerscharen.

Daaraan mag het ook liggen, dat er over eenige directeurs der Zigeunerkapellen zulke verschillende oordeelen in omloop zijn. Niemand kan echter het spel van een Zigeuner juist beoordeelen, die hem nooit hoorde spelen in den kring van een kleine schaar sympathieke vrienden van Hongaarsche muziek. Geheel andere tonen zijn het dan, die hij aan zijn viool weet te ontlokken, tonen die tot het diepste van het hart dringen, nu eens oude smart opwoelen, dan weer oud en nieuw leed doen vergeten. Nu eens dwarrelen zij rond met pakkend geweld in stormachtigen dans, om in het volgende oogenblik u weemoedig te herinneren aan hetgeen u eens het liefste was op aarde. Ja, slechts in zijn eigen land wordt deze zanger bij Gods genade geheel en ten volle verstaan, en daarom trekt hij altijd weer naar huis, ondanks de booze tijden die voor hem zijn aangebroken.

Want ach! geen banknoten meer, slechts armzalige koperen munten vallen in het bord van den ophaler. De Zigeuner is den Hongaar trouw gebleven, maar zijn vroegere vrijgevige patroons, waarin een groot gedeelte der oude Hongaarsche aristocratie belichaamd was - zij verdwijnen de een na den ander.

HOERA! DE RIJSTEBRIJ KOMT. Naar Th. Kleehaas. (Zie blz. 350.)

Hoera! De rijstebrij komt.

Wat een pret, wat een gejoel, wat een vreugd! Hoelang hebben die kinderen zich al zitten te verkneukelen op het genot dat hen wacht! Een schotel dampende rijstebrij met melk en suiker. Hoera! 't is feest vandaag! En daar zien zij in de verte moeder het heerlijke gerecht opscheppen, zij zijn haast niet op hun stoelen meer te houden.

Dat juicht en jubelt en kraait, dat steekt de armen uit, dat lacht en giert, dat vergeet alles om zich heen in de verrukking van het oogenblik.

Gelukkige jeugd, die deze omgeving, hoe eenvoudig ook, omtoovert in een paradijs; en dat alleen door een schotel zoete rijst, raken die kinderen tot het toppunt van blijde vervoering. Eén alleen houdt zich stil, het meisje links; zij lacht, zij joedelt niet. Maar hoeveel stil genot en blijde verwachting ligt er in haar vastgesloten mondje, in het toeklemmen der vingertjes, die den lepel vasthouden. Achter de deur staat de vader; hij ook geniet van de gezonde, onbezorgde vreugd zijner kinderen, die toonen, zulk een extra traktatie ten volle waard te zijn.

De archimedische spiegel.

In het jaar 1812 vóór onze tijdrekening vielen de Romeinen, onder bevel van Marcellus, in Sicilië en belegerden Syracuse. De slecht versterkte stad zou het zeker niet lang tegen de belegeraars hebben uitgehouden, wanneer zij niet een man binnen hare muren had gehad, wiens genie alleen tegen millioenen bij millioenen vijanden opgewassen was. Deze man nu was Archimedes, gelijk algemeen bekend is. Onder de uitvindingen, welke hem de krachtige aanvallen der Romeinen deden weerstaan, roemen Titus-Livius, Politus en Pluturchus als om strijd zijne brandspiegels. Hiermede deed hij, gelijk zij zich uitdrukken, het zonnevuur op de vijandelijke vloot nederdalen en verbrandde daardoor het gros der schepen bij het naderen der wallen van Syracuse.

Deze geschiedenis werd in de 15e en 16e eeuw in twijfel getrokken en later zelfs als fabel betiteld, omdat het geheim verloren was gegaan om dergelijke uitkomsten te verkrijgen. De brandspiegels leverden echter niets meer wonderbaarlijks op dan andere eveneens verloren gegane uitvindingen der oudheid. Denken wij slechts aan de werktuigen, welke noodig zijn geweest om den ontzaglijken steen op den top van de groote pyramide in Egypte te plaatsen. Wij willen den lezer de resultaten van eenige proeven, door Buffon genomen, mededeelen. Op een namiddag stak hij met 128 glazen op een afstand van 42 M. eene plank van pijnboomenhout, welke 16 cM. dik was, in brand.

Dezelfde uitkomst verkreeg hij met vermeerdering van het getal spiegels op een afstand van 60 M., terwijl hij verklaarde hetzelfde resultaat te kunnen verkrijgen op een afstand van 112 M.

Deze spiegels gaven zulk eene felle hitte, dat men er metaal mede kon doen smelten; zilveren borden toch smolten in 8 minuten tijds op een afstand van 12.5 M. De spiegel, hiervoor benoodigd, was van 224 glazen sterkte. De verbranding der Romeinsche vloot kon na dusdanige uitkomsten niet meer in twijfel getrokken worden, daar de Romeinsche schepen tot op een pijlschot[*)] de wallen van Syracuse naderden.

*) Een pijl draagt hoogstens 42 M. ver.

Archimedes gebruikte eenen zeshoekigen spiegel, benevens eenige kleinere, welke hij op bepaalden afstand van elkaar deed plaatsen en door scharnieren in beweging bracht. De spiegels waren dusdanig geplaatst, dat door de stralen der zon, welke op den spiegel weerkaatsten en daar het brandpunt vormden, de Romeinsche schepen in brand gestoken en tot asch verteerd werden.

Bij de proeven, door Buffon genomen, was het hoogst moeilijk, om het brandpunt van den spiegel te vinden; meer dan een half uur had men hiertoe bij elke nieuwe verplaatsing noodig, en in dit opzicht was het mechaniek-problema nog niet geheel opgelost.

De roman van een prins

Wie beweert, dat onze tijd arm is aan poëzie en romantiek, dat de geschiedenis van onze dagen in vergelijking met die van vroegere eeuwen dor en prozaïsch is, loopt stellig kans door het nageslacht op dit punt gelogenstraft te worden. De geheele geschiedenis van onze eeuw is een doorloopende roman, en hoe meer men haar einde nadert, hoe meer stof zij schijnt te bieden aan de Walter-Scotts, Bosboom-Toussaints, Ebersen, Dahus en zelfs Dumassen van de volgende eeuwen. Zoo de historische roman, die thans een weinig in discrediet geraakt is, later weer meer in de mode komt, zullen de romanschrijvers in dat genre hun stof maar voor het grijpen hebben.

Meer dan ooit wordt het woord van Guizot bewaarheid: Wanneer gij romans lezen wilt, waarom zoekt gij ze dan niet in de geschiedenis?

Nu ontbreekt ons nog te veel het perspectief; vele punten zijn nog in het duister gehuld, want het huiselijke leven van vorsten en prinsessen heeft evenzeer het recht voor heilig te worden beschouwd als dat van den minsten particulier. Zoodra echter deze gebeurtenissen geschiedenis zijn geworden, zoodra men de archieven en mémoires vrij mag raadplegen, kan het werk der dichters beginnen; dan kunnen zij, zonder van onbescheidenheid beschuldigd te worden, boeiende drama's en romans uit de couranten-feiten van heden maken, een nieuw leven schenken aan de doode helden en heldinnen, de tragedie van hun leven en sterven, hun strijd, zegepraal of ondergang vereeuwigen door den dichterlijken gloed van hun genie.

Wat een galerij van historische figuren, wat een wisseling van lotgevallen, zoo ongeloofelijk haast, dat menig tooversprookje er waarschijnlijk bij schijnt!

Wij willen nog niet eens spreken van de geweldige lotsveranderingen ten tijde der Fransche revolutie, van het spelen met kronen en tronen door den kleinen Corsikaanschen luitenant, van de ontzettende gebeurtenissen, die toen in de wereldgeschiedenis plaats grepen; van de blijde zegetochten en de droevige vluchten, waarvan zoovele Europeesche hoofdsteden getuigen waren; liever bepalen wij ons tot de tallooze drama's, in de paleizen opgevoerd sedert de laatste vijf en twintig jaren.

Daar heeft men het drama van Mexico, een vor-

stelijk paar, dat overladen van geluk, vol hoop de zee oversteekt om daar een keizerrijk in bezit te nemen en er niets anders vindt dan dood en krankzinnigheid; de tragedie van keizer Frederik, die een menschenleven lang zich voorbereidt om als een verstandig, verlicht vorst zijn volk te regeeren, hun de zegeningen des vredes boven de gruwelen des oorlogs te leeren stellen, en die aan een vreeselijk lijden bezwijkt, juist als die kroon hem als een overrijpe vrucht in den schoot valt; dan het geheim van het Sternbergermeer, het mysterie van Meyerling, van den keizerlijken prins, de romantische liefdesgeschiedenis van den hertog van Clarence, van den kroonprins van Rumenië, van aartshertog Johan - waar zouden wij eindigen als wij al die treurspelen wilden opsommen, welke in het binnenste der paleizen worden afgespeeld en waarvan wij niets anders weten dan wat daarvan in het openbaar bekend raakt? Juist de sluiers, die deze geheimen bedekken, maken ze voor ons nog aantrekkelijker. Zal hetgeen voor ons in ondoordringbaar duister gehuld is, later voor onze nakomelingen helderder schijnen?

Wie kan het zeggen? Opmerkelijk is het zeker, dat juist in onze dagen van vrijheid van drukpers, van algemeene openbaarmaking, het moeilijker is dan ooit den weg te leeren kennen in deze zijpaden der geschiedenis. Het schijnt of, nu het gevaar van publicatie zoo groot is, met nog grooter en naijveriger zorg dan vroeger de toegang tot die wegen bewaakt wordt.

Nu is er alweer een leven geëindigd, vol van die wonderbare lotwisselingen, waarover wij zooeven spraken, een leven zoo romantisch, zoo belangwekkend, dat men wenschen zou den sleutel te bezitten tot alles, wat daarin nog duister en onverklaard is gebleven.

Wij bedoelen den prins Alexander van Battenberg, die als graaf Von Hartenau dezer dagen hoogst onverwacht te Grätz overleden is, na eens als vorst van Bulgarije de wereld door den roem van zijn dapperheid en regeeringsbeleid vervuld te hebben.

Hij werd geboren in betrekkelijk duistere omstandigheden; zijn vader, prins Alexander von Hessen, was met een Poolsche gravin, Julia Haucke genaamd, morganatisch getrouwd; verscheidene kinderen werden uit dit huwelijk geboren, die allen zich door hun schoonheid en verscheidene door hun talenten onderscheidden.

Alexander, die den 5den December 1857 geboren werd, was de veelbelovendste van allen; zijn oom Alexander II, Czaar van Rusland, hield hem ten doop en gaf hem zijn naam; hij was trotsch op zijn petekind, en men zegt dat deze voorliefde zijn eigen kinderen en vooral zijn oudsten zoon, den tegenwoordigen Czaar, jaloersch maakte en hem met antipathie tegen het Hessische prinsje vervulde.

Prins Alexander trad in Pruisischen dienst en maakte met roem den veldtocht mede tegen de Turken, die de bevrijding van Bulgarije ten gevolge had. Op aanbeveling van zijn machtigen peetoom koos de Bulgaarsche Sobranje den 22-jarigen prins tot vorst.

Prins Alexander regeerde zeven jaren lang met verstand en roem het onrustige volk; hij werd door hen op de handen gedragen; zijn forsche gestalte, krijgshaftig uiterlijk en innemende manieren ontgloeiden hun geestdrift, die ten top voer, toen hij in '85 in den veldtocht naar Servië de schitterende overwinning bij Slivnitza behaalde. Zijn zegetocht in Sofia zal niet licht vergeten worden; hij werd als het ware onder de bloemen bedolven, het volk wierp zich letterlijk aan zijn voeten, de lucht weergalmende van hun jubelend gejuich. Het had slechts aan hem gestaan zijn vorstendiadeem in een koningskroon te veranderen, maar zijn zegepraal werd door

Rusland, dat toen niet meer door zijn peetoom en beschermer geregeerd werd, met leede oogen aangezien.

Vorst Alexander scheen op weg om, inplaats van den gehoorzamen vassal van zijn machtigen neef, een onafhankelijk souverein te worden. Alles lachte hem op dit oogenblik toe; het Bulgaarsche volk vergoodde zijn vorst, geheel Europa dweepte met den jongen held, hij bezat de liefde van prinses Victoria, dochter van den Duitschen kroonprins, en deze liefde werd met welgevallen aangezien door haar ouders en grootmoeder, die niemand anders was dan de koningin van Engeland en keizerin van Indië.

Plotseling hoorde men een zonderling gerucht uit Bulgarije komen: de vorst was vermist; men had hem opgelicht en verborgen. Ten gevolge van een militaire samenzwering, aangestookt door Russischen invloed en Russisch goud, was hij des nachts uit zijn paleis opgelicht, naar een stoomboot gebracht en naar Rusland weggevoerd.

Van dat oogenblik begint Alexander's gelukster minder schitterend te schijnen; 't is waar, zijn ontvoering en verdwijning duurden slechts weinige dagen. Rusland was verplicht hem weer vrij te geven en hij keerde in triomf terug in zijn hoofdstad, maar toch scheen de aureool om zijn hoofd door het geval verduisterd.

Menigeen vergaf het den held van Slivnitza niet, dat hij zich had laten ontvoeren als een weerloos jong meisje; men had van hem sterker tegenweer verwacht, al zou deze hem ook den dood hebben gekost.

Gevoelde vorst Alexander, dat thans de schaduw van het belachelijke hem een weinig verkleinde in het oog zijner onderdanen? Wie kan het zeggen? Zeker is het, dat hij hun alweder teleurstelde door Czaar Alexander een brief vol kruipende onderwerping te schrijven en bij het eerste dreigement van zijn suzerein, zijn volk te verlaten en de regeering neder te leggen.

Verschillend is deze daad van Alexander beoordeeld. Velen zien daarin een heldhaftige daad van zelfverloochening, anderen juist het tegenovergestelde. Zeker is het, dat velen zijn ootmoedig buigen voor den barschen keizer even onverklaarbaar vonden als de geheimzinnige ontvoering.

Het is echter ten hoogste voorbarig, nu reeds een oordeel te willen uitspreken over de beweegredenen welke den Battenberger tot dit besluit hebben gebracht. Men kent de diplomatieke geheimen van onze ‘historie contemporaine’ zoo slecht, men weet niet door welke geheime drijfveeren de dappere prins gedwongen werd zijn post te verlaten. Zeker, men had veel liever gezien dat hij trouw gebleven was aan zijn volk, dat hem zoo liefhad en zoo hoog vereerde, men had van hem een dapperen weerstand en geen nederigen voetkus verwacht tegen den almachtigen Czaar, meer vertrouwen op de bescherming van de andere mogendheden, vooral geen besluit, dat den schijn laadde op den overwinnaar

van Slivnitza, dat hij het dreigende gevaar ontvluchtte, en de rust in duisternis aangenamer en zekerder vond dan een misschien hopeloozen strijd. Vooral nadat de prins van Coburg, die noch de schitterende hoedanigheden van zijn voorganger, noch diens roemrijk verleden bezat, zich in weerwil van Rusland op den wankelenden troon voor Bulgarije heeft weten staande te houden, vragen velen of Alexander niet al te voorzichtig, al te zelfverloochenend is geweest.

Heeft hij zich zelf dit ook afgevraagd? Wie kan het zeggen? Niemand is misschien zoo overtuigd geweest van het onhoudbare van den toestand als hij zelf. Misschien was de reden van zijn troonsafstand een hoogst prozaïsche, en alleen te zoeken in zijn gebrek aan fortuin. In hoevele opzichten hij ook den Coburger overtreffen moge, dit is zeker, dat deze zich de phantasie van vorst-zijn betalen kon, en ruim ook, terwijl daarentegen de Battenbergers bekend stonden als arme Duitsche prinsen.

Vorst Alexander werd dus eenvoudig weer prins Battenberg, later zelfs graaf Hartenau; na zeven jaren roemrijk geregeerd te hebben,

PRINS ALEXANDER VAN BATTENBERG.

trad hij terug in het particuliere leven.

Wie zich echter in hem zag teleurgesteld, niet de prinses Victoria, haar moeder en grootmoeder. Graaf Hartenau bleef de drie Victoria's even lief als de vorst van Bulgarije het geweest was. De doodzieke keizer Frederik zou niets liever gewenscht hebben dan de handen van het liefhebbend paartje in elkander te leggen en vóór zijn dood hun verbond te zegenen; maar een andere barsche heer kwam opnieuw Alexander's leven verstoren. Bismarck, toen, bij zijn stervenden meester, almachtiger dan ooit, wilde niets weten van dit huwelijkstafereeltje vol poëzie en liefde. Zonder eenige verschooning voor de drie vrouwen of voor zijn lijdenden keizer, verklaarde hij, dat het huwelijk niet zou plaats hebben zoolang hij kanselier was, en het hielp niet of de beleedigde moeder hem openlijk weerstond, of het ziekbed getuige was van pijnlijke tooneelen: de keizer offerde het geluk en de liefde van zijn dochter op, hij liet de drie Victoria's jammeren en klagen en behield zijn kanselier.

Geheel Europa was met medelijden vervuld; het arme jonge paar werd algemeen beklaagd, ieder verwachtte nu dat zij, trouw aan het eens gegeven woord, geduldig betere tijden zouden afwachten. Om haar aanstaanden kleinzoon te troosten, liet

koningin Victoria zelfs een levensgroot portret van zich zelf voor hem maken, toen eensklaps Battenberg opnieuw de wereld, die zich zooveel met hem en zijn harteszaken bezighield, teleurstelde of ten minste verbaasde door zijn onverwacht huwelijk met een onbekende, naar men zegt, hoogst middelmatige en alles behalve schoone zangeres.

De beleediging den drie Victoria's aangedaan was groot. Het portret kreeg onmiddellijk een andere bestemming; de moeder ging met haar dochter op reis, en na eenigen tijd gaf deze ook haar hand aan een anderen prins van den derden of vierden rang weg - getroost of ongetroost, met het beeld van den anderen steeds in haar ziel? Alweer een vraag, die de romanschrijvers over honderd jaar beter zullen kunnen beantwoorden dan wij. Misschien zullen zij dan ook kunnen verklaren of deze plotselinge, onverwachte besluiten van Alexander van Battenberg nauw samenhingen met zijn karakter of een uitvloeisel waren van de omstandigheden.

Nu weet men niets anders van hem dan dat hij als Oostenrijksch officier in Grätz woonde en niet meer van zich spreken liet vóór den 17 November van dit jaar, toen hij na korte ziekte aan een buikvliesontsteking overleed, nog geen zes en dertig jaar oud, juist op den verjaardag van zijne roemrijke overwinning bij Slivnitza.

Zijn dood legde aan allen wrok en grieven het zwijgen op; koningin Victoria zond zelfs een krans. Mevrouw de gravin Von Hartenau, geboren Johanna Loysinger, werd door de hoven als v o l gerekend. Men zond haar condoleanties alsof zij een geboren prinses ware geweest; de Bulgaarsche Sobranja bood haar het jaargeld aan, dat haar gemaal genoot, en verzocht om de eer den eersten vorst van Bulgarije een graf te mogen aanbieden; de natie en het leger namen ter eere van den held, die hun ter overwinning had geleid, den rouw aan. Vorst Ferdinand vereenigde zich met deze blijken van deelneming, hij ging zelfs zijn volk daarin voor; en nu is de roman van prins Alexander ten einde, veel te vroeg ongetwijfeld naar veler zin.

De ontknooping blijft even als zooveel anders nog in het duister. Heeft hij zijn besluit betreurd? Verheugde hij zich, inplaats van een Duitsche keizersdochter een eenvoudig meisje tot vrouw te hebben gekozen? Kon de liefde van zijn Johanna en hun kinderen hem alles doen vergeten, wat hij geweest was en wat hij vrijwillig opofferde? Kon hij het aanvankelijke succes van zijn opvolger met voldoening aanzien, of vervulde het hem met spijt, toen Ferdinand en zijn jonge vrouw op hun zegepralenden intocht door Bulgarije met dezelfde geestdrift begroet werden, die men hem eens betoonde? Dacht hij met droefheid terug aan zijn korte glorie en verkortte dit gevoel zijn dagen, of verraste de dood hem in vol geluk, terwijl hij zich verheugde al dat klatergoud te hebben geruild tegen rustig, kalm huiselijk geluk?

Raadsels, alle raadsels, die misschien later opgelost zullen worden, misschien ook nooit.

Koningin Louise van Pruisen.
Een historische herinnering.

Den 19^{den} Juli was het drie-en-tachtig jaar geleden, dat koningin Louise van Pruisen - wier ongelukkig gesternte haar, voor een deel althans, verantwoordelijk deed zijn voor de staatkundige misgrepen, bij den slag bij Jena begaan - te Neu

KONINGIN LOUISE VAN PRUISEN.

Strelitz na een zedelijk lijden van ettelijke jaren bezweek. De gedachte aan de oneindige smart, die haar deel was, aan de bekoring, die er van haar poëtische en diep gevoelende natuur uitging, en het beeld, door Gustav Richter van haar onberispelijk schoon, Germaansch type op het doek gebracht, houden de herinnering aan haar levendig. Door al de jaren heen, ziet men haar jeugdig gelaat daar voor zich uitstaren, sprekend van een vertwijfeling, diep tragisch in hare intensiteit - juist als op het oogenblik, waarop zij, nadat de tijding van den noodlottigen keer, welken de zaken genomen hadden, tot haar was doorgedrongen, de trappen van het paleis afdaalde om voor de naderende Franschen te vluchten. Een blik op dit treurige gelaat is genoeg om het leed, waaronder koningin Louise tot haar dood toe gebukt ging, in zijn vollen omvang te beseffen. Want op dat oogenblik - in het jaar 1806 - zegt zij haar vroeger leven van macht en grootheid vaarwel, om, zich in stille afzondering terugtrekkend, de gevolgen aan te zien van de ramp, waarvan zij gedeeltelijk oorzaak was, om nimmer meer een oogenblik van geluk te kennen en om hare oogen voor altijd te sluiten voordat de orde hersteld en de schandvlek uitgewischt was.

Tegen het einde der achttiende eeuw begon Duitschland te ontwaken uit den eeuwenlangen staat van verdooving, waarin het ten opzichte van geestesontwikkeling en beschaving verkeerd had. Het was

een intellectueele renaissance, waarin de invloed van Kant's wijsbegeerte een zelfstandig denken bevorderde; waarin Schiller en Goethe de nog onontwikkelde phantasie hunner landgenooten een feeënwereld van dramatiche fictie en idylische romancen binnenleidden; waarin men een flauw begrip begon te krijgen van wat het leven te genieten kan geven, van de verplichtingen - nog negatief weliswaar - van den vorst tegenover zijn onderdanen. Vele der barbaarsche wetten en gewoonten geraakten in onbruik en een publieke meening werd geboren, die het in den vorst veroordeelde, dat hij zijn troepen voor geld afstond om hen deel te laten nemen aan den strijd in een ver en vreemd land. Het was over den meest verlichten staat van dit geëmancipeerde Duitschland, dat koningin Louise en haar echtgenoot, Frederik Wilhelm III, in 1797 de regeering aanvaardden.

De Fransche revolutie spoedde ten einde. Zij had haar willekeur, hare wreedheid en hare dwaze grillen botgevierd en langzaam was hare woede bekoeld. Maar met denzelfden afschuw als in den tijd toen de rookende guillotine nog dagelijks hare offers eischte, toen de kreet van '*Liberté*, *Egalité*, *Fraternité*' alom weerklonk en de godin der Rede het voorwerp der aanbidding was, bleef het beschaafde deel der maatschappij het oog op haar gericht houden. Aan de historische traditiën en het nuchter verstand der Duitschers gaven hare beginselen vooral aanstoot. In Pruisen was de strenge, militaire hierarchie van den grooten Friedrich, de overheerschende stem van het Lutheranisme en de ordelievende geest, die het volk kenmerkte, eveneens geneigd zich tegen haar te verzetten. Maar de revolutie geloofde aan uitbreiding harer beginselen door middel van het zwaard, en ongelukkigerwijze was haar zwaard in Bonaparte's hand onoverwinnelijk. En de dag kwam, waarop Pruisen, na op politiek gebied tal van onhandigheden en onvoorzichtigheden te hebben begaan, zonder eenige hulp '*la grande armée*' bij Austerlitz het hoofd moest bieden. Voornamelijk door den invloed van koningin Louise was dit noodlottige climax bereikt. Neutraal Duitsch grondgebied was door Fransche troepen bezet; het huis Hohenzollern was er toe gekomen een niet zeer faaie rol tegenover zijn Hannoversche naburen te spelen; en het gehoon en de schimpscheuten van den plebejischen keizer brachten de gemoederen meer en meer aan het gisten. Bovendien was een Neurenbergsch boekverkooper, Palm genaamd, die een boekje, getiteld 'De vernedering van Duitschland' had uitgegeven, dat voor de overweldigers beleedigende gezegden bevatte, verraderlijk uit zijn woning gelokt, gearresteerd en doodgeschoten. Het was een dergelijke misdaad als de veroordeeling van den hertog van Enghien, en de haat tegen de Franschen steeg er door ten top. Onder tranen en gebeden zette de koningin haar luchthartigen echtgenoot tot den strijd aan. Hare woorden werden door strijdlustige toehoorders gretig opgevangen. De krijgskreet drong van het hof tot de troepen door en golfde met woest geweld voort tot de bijna waanzinnige bevolking van Berlijn. In een noodlottig oogenblik trok het Pruisische leger tegen de Franschen op; en na een veertiendaagschen veldtocht was ditzelfde leger uiteengedreven en verstrooid, het trotsche hof, dat het had uitgezonden, voortvluchtig, en te Potsdam stond Napoleon naast het weerlooze graf van Friedrich, dat ontwijd werd door het zwaard van den soldatenkeizer.

De nederlaag bij Jena was een keerpunt in de geschiedenis van Duitschland en kan ten slotte door de heilzame gevolgen, welke zij na zich sleepte, eer als een zegen dan als een ramp beschouwd worden. Met den rook, die van haar slagveld opsteeg, vervloog het laatste spoor van het eeuwenoude feudalisme. En de ondergane

vernedering deed bij de meesten een onbestemd gevoel ontwaken, de kiem van het denkbeeld dat zich allengs tot dat van een onderling bondgenootschap der Duitsche staten ontwikkelde. Verschillende generatiën achtereen hielden bij de bezielende zangen van Becher en Heinen, en vooral bij de geschriften van Arndt, die ten doel hadden de vaderlandsliefde van zijn volk aan te wakkeren, dit beginsel in wezen, zoodat het allengs vastere vormen aannam en er eindelijk na de slagen van Sadowa en Sédan niets meer in den weg stond om de gedachten tot daden te doen worden. Doch voor het oogenblik bleef er slechts een schaduw van de vroegere Pruisische monarchie bestaan, en door de onvermoeide werkkracht van Stein, Scharnhorst, Gneisenau en Blücher werd het leger op een geheel nieuwe leest geschoeid.

Voor koningin Louise (van wie, naar aanleiding van hare bezielende tegenwoordigheid in het kamp van Weimar, de ridder von Gentz verklaart, dat er in geheel Duitschland geen tweede vrouw was als zij) zou het misschien een gelukkige oplossing zijn geweest, als zij het lot, dat zoovelen bij Jena trof, had gedeeld en de dood aan haar ongelukkig leven een einde had gemaakt. Doch een ander lot was voor haar weggelegd. Haar zou de gelegenheid gegeven worden, door de edele, waardige houding, waarmee zij de vernedering droeg, haar volk tot een voorbeeld te kunnen zijn. Met de flauwe hoop den overwinnaar door tranen te overreden zachtere voorwaarden te stellen, begaf zij zich met haar echtgenoot naar Tilsit en beproefde aan de voorslagen van keizer Alexander, die eveneens Pruisen's voorspraak bij Napoleon trachtte te zijn, kracht bij te zetten. Hare pogingen om Maagdenburg te behouden of een verandering te brengen in de voorwaarden, bestemd om de macht van Pruisen, dat hare oppervlakte tot de helft van de vroegere grootte verminderd zag, te breken, leden volkomen schipbreuk. Gedurende zijn geheele, wonder volle loopbaan liet de groote Corsicaan zich nimmer van zijn voornemens afbrengen door de tranen en gebeden eener vrouw - zelfs niet toen het uur der scheiding daar was door die van Josephine. Bij den toenmaligen stand van zaken zagen de meeste raadslieden des keizers een groote onvoorzichtigheid in zijn onverbiddelijke gestrengheid; en dat de felle haat, dien de Duitschers tegen Napoleon koesterden, door niets zoo werd aangewakkerd als door de herinnering aan zijn hardheid tegenover koningin Louise in de dagen van haar tegenspoed, is wel een bewijs dat die meening niet ongegrond was.

Het verdere leven der koningin van Pruisen na te gaan stemt droevig. Gedurende de twee jaren, die nu volgden, verlieten zij en haar echtgenoot de bij de oostelijke grenzen van hun gebied gelegen stad, welke zij zich tot woonplaats gekozen hadden, hoogst zelden. Aan spijt en ergernis ten prooi leidden zij een treurig, eentonig leven, dat door niets werd afgewisseld dan door de aanhoudende berichten van het steeds toenemend geluk hunner vijanden. Berlijn was door Fransche troepen bezet, het Pruisische leger bestond nog slechts uit twee-en-veertigduizend man. Belasting, pers, financiën, alles stond direct of indirect onder Parijsche contrôle. En toch konden en wilden zij de hoop, dat eenmaal het kwaad hersteld zou worden, niet opgeven, eene verwachting waarin zij werden gesterkt door de onwankelbare trouw en de innige gehechtheid, waarvan hunne onderdanen hen onophoudelijk blijken gaven. In het onderwijs harer kinderen, waar zij dagelijks eenige uren aan wijdde, en in de wandelingen door het park, waar zij zich onder het plukken van bloemen in de gelukkige dagen van voorheen verdiepte, vond zij hare eenige afleiding, Dikwijls ook reed zij naar het strand om de wegzeilende schepen na te staren, want in het golvend watervlak met de steeds kleiner wordende witte stippen, die telkens aan den gezichteinder verdwenen, zag zij een beeld van haar eigen verleden, waarin zij zoovele illusiën en blijde verwachtingen aan den horizon van haar geestesleven had zien ondergaan. Van haar vroeger comfort en weelde was haar niet veel gebleven. Zilver, juweelen, geld, alles was aan het algemeen welzijn ten offer gebracht, en trouwens, iemand die dag en nacht vervuld is van de bevrijding van haar vaderland, zal zich aan hare aardsche goederen wel weinig gelegen laten liggen.

Daar waren nog enkele bekwame mannen, van beproefde trouw, die niet twijfelden of het uur der bevrijding zou weldra slaan. Zij rekenden op de vurige liefde der Pruisen voor hunne *heimath*, op het enthousiasme, dat aan de hoogescholen heerschte, op de trouw en de toewijding van het leger en op de verontwaardiging, die geheel Europa vervulde bij het zien van zooveel onrechtvaardigheid en heerschzucht, zoovele aanmatigingen van de zijde der Franschen. De eerste maatregelen om het gevallen koninkrijk met nieuwe levenskrachten te bezielen, werden met beleid genomen. Alles wat aan het feudaalstelsel herinnerde werd afgeschaft, het grondbezit niet langer tot den adel beperkt, de handel een weg, die voor ieder burger openstond, en bepalingen betreffende onderwijs en opvoeding werden door de wet voorgeschreven.

De vruchten van deze verstandige en belangrijke hervormingen plukte men in 1813 bij den bloedigen slag bij Leipzig, toen de krachten, die de tyran zoo lang met ijzeren hand in bedwang had gehouden, plotseling opstonden en zich tegen hem keerden. Maar de koningin, die vol spanning den uitslag dier toebereidselen tegemoet zag, beleefde de bevrijding van haar vaderland niet. Drie jaren van onafgebroken leed hadden hare gezondheid geknakt en hare schoonheid verwoest, maar aan haar eenvoud, haar stille waardigheid en haar heldenmoed hadden zij geen afbreuk kunnen doen. Nadat de Franschen Berlijn verlaten hadden, keerde het hof weer naar de Pruisische hoofdstad terug. Onder de menigte, die zich verdrong om den koninklijken stoet voorbij te zien trekken, ging een luid gejuich op, toen de koning met zijn generaals te paard voorbijtrok; maar toen het rijtuig naderde, waarin de koningin met hare dochters gezeten was, verstomden de vreugdekreten bij het zien van haar vervallen, lijdend gelaat, en er volgde een stilte, oneindig welsprekender dan de luidruchtigste begroetingen. Het gaat dikwijls zoo op oogenblikken, dat men door een machtigen indruk wordt aangegrepen. Toen een-en-zestig jaren later de troepen

na den oorlog van 1870 met roem overladen Unterdenlinden doortrokken, waren de zegekreten en het gejuich oorverdoovend. Maar toen de twee-en-vijftig adelaars van het door hen overwonnen Fransche leger voorbij werden gedragen en in hunne glansende oppervlakten den verganen roem van het ridderlijke Frankrijk schenen te weerkaatsen, verried de diepe stilte, die plotseling heerschte, een aandoening, te groot om zich in woorden lucht te geven.

In de eerste maanden van 1810 werd het langzamerhand duidelijk, dat de moreele schokken der laatste jaren niet hadden nagelaten hunne uitwerking op den gezondheidstoestand der koningin te doen gevoelen en een hartaandoening hadden veroorzaakt, die herhaaldelijk voor haar leven vreezen deed. Bij een bezoek aan haar vader te NeuStrelitz in de omgeving waar zij was opgegroeid, kreeg zij plotseling een heviger aanval van haar kwaal dan ooit te voren, en haar echtgenoot en kinderen kwamen juist tijdig aan om bij het stervensuur der zwaarbeproefde vorstin tegenwoordig te zijn.

Frankrijk en Pruisen hebben beiden, hoewel op zeer verschillende tijdstippen, jarenlang onder vreemde overheersching gezucht en beiden hebben hunne bevrijding te danken aan den invloed eener vrouw... Toen in het begin der vijftiende eeuw de Engelschen bijna geheel Frankrijk hadden veroverd, verklaarde Jeanne d' Arc door hoogere machten te zijn aangewezen om het juk af te schudden; hare tijdgenooten werden door hare verschijning met nieuwen moed en geestdrift bezield en sloegen, door haar voorgegaan, den weg in, die ter overwinning leiden zou. Van 1806 tot 1813 was Pruisen geheel in de macht van Napoleon, en toen het uur van een algemeenen opstand tegen hem geslagen was, wakkerde de herinnering aan koningin Louise den strijdlust aan en deed hen het denkbeeld aan de hand, dat de geallieërden naar Parijs voerde. De invloed van de maagd van Orleans hield bij haar dood op; die van de koningin van Pruisen begon eerst na haar verscheiden. Koningin Louise's naam bleef men in één adem noemen met het Rijnland, dat door zijn verleden met te hechte banden aan Duitschland verbonden was geweest, dan dat de overweldiger ze voorgoed zou hebben kunnen verbreken en naar welks herovering ieder rechtgeaard Duitscher met hartstochtelijk verlangen uitzag.

Hoe groot de invloed was, dien koningin Louise in 1813 heeft uitgeoefend, blijkt uit de liefde en eerbied waarmee haar naam nog steeds wordt genoemd, en uit de innige, teedere wijze waarop zij

in de volksliederen van latere dagen bezongen wordt. Waarschijnlijk echter zouden de edele hoedanigheden, die haar karakter kenschetsten, niet zoo duidelijk zijn uitgekomen, ware het niet dat zij, door al de rampen die haar troffen, op den voorgrond waren getreden. Evenals Marie Antoinette heeft zij haar roem voornamelijk aan haar ongeluk te danken. En zoozeer wordt hare nagedachtenis in eere gehouden, dat, toen de kroonprins van Pruisen, alvorens zich naar het slagveld te begeven, in 1870 een bedevaart deed naar haar graf, hij de tolk was van de gevoelens, die millioenen harten bezielden. Duitschland heeft zich tot een machtig geheel gevormd en het bezit van het Rijnland heeft het zegel op het verbond gelegd. De vrucht, die de Fransche staatslieden van drie generatiën hebben geplukt van hun werk, is het verlies van den Elzas. Frankrijk heeft opgehouden de rustverstoorder van Europa te zijn. De tijd, dat men met recht kon getuigen: '*l'Europe est tranquille quand la France est contente*' is voorbij, en het vergaan van zijn luister vindt zijn oorzaak in de donkere dagen, die aan de ontwikkeling der strijdkrachten van het verjongde Duitschland voorafgingen, en in de heldhaftige, verheven houding van koningin Louise van Pruisen.

Haar troost.

Het waren droevige maanden voor haar geweest, de jonge Hertogin-weduwe!

Haar echtgenoot, de regeerende hertog Gaetano, was eenige maanden geleden gestorven. Hij was oud, ziekelijk en de rouw der schoone Olympa over hem kon dus zoo groot niet wezen, maar er was iets anders.

Zij had hem immers niet getrouwd uit liefde, maar slechts uit eerzucht; het vleide haar trots; zij, de laatste afstammeling van een oud doch verarmd geslacht, werd nu regeerend hertogin niet alleen, maar in het verschiet zag zij een regentschap voor haar minderjarigen zoon.

Neen, zij verlangde volstrekt niet naar den dood van haar echtgenoot, maar toch, het lag in den loop der dingen, dat zij hem overleven moest, en als zij dan een zoon had, dan zou zij het toppunt harer wenschen bereiken, dan kon zij zelf regeeren!

Maar helaas! de zoon kwam niet; een dochtertje, een allerliefst prinsesje noemde haar moeder, maar de vurig verlangde prins bleef uit. Het hielp niet of de hofpoëten haar verzekerden dat waar een Gratie verschijnt de Liefdegod niet veraf kan zijn. Lauretta was en bleef Benjamin totdat haar vader stierf; maar nog kort vóór zijn dood voelde Olympa een nieuw leven onder haar hart kloppen, en de neven van haar man, die zich reeds zeker waanden van de kroon, trokken zich teleurgesteld terug toen het bekend werd, dat de erfopvolging nog niet vastgesteld mocht worden vóór de aanstaande bevalling der Hertogin-weduwe. Vrouwen waren van de erfopvolging uitgesloten.

In welke angstige spanning bracht hertogin Olympa den tijd door, die haar nog scheidde van de bange ure! Voor haar gold het de vervulling van haar hoogsten wensch, de vergoeding van de moeitevolle zware jaren, welke zij aan de zijde van den onbeminden, ziekelijken echtgenoot had moeten doorleven; het was haar verheffing, de vernedering van haar aanmatigende verwanten.

Eindelijk was het oogenblik daar: 'Een prins, een jonge hertog!' hoorde zij roepen, en toen smolten alle geluiden in een onbestemd gedruisch weg; zij verloor haar bewustzijn.

De natuur wreekte zich over hét geweld dat haar aangedaan was; zwakte overweldigde haar zenuwen. Lang bleef zij buiten bewustzijn, en toen zij ontwaakte waren haar eerste woorden:

'Mijn zoon, mijn hertog! waar is hij?'

Bedroefde gezichten omringden haar; het prinsje, de kroon harer wenschen, had slechts weinige uren geleefd! Het bleek een zwak kind te zijn zonder levensvatbaarheid.

Voorzichtig werd de vreeselijke tijding aan de jonge moeder medegedeeld, en pijnlijk was het haar smart te zien. Lang bleef zij zweven tusschen leven en dood; zij scheen den ondergang harer eerzuchtige illusiën niet te willen overleven.

Zij treurde minder om haar gestorven kind dan om haar verloren kroon. Wat beteekende nu voortaan haar leven? Welke waarde had het nog? Wat bleef er van haar schoone plannen om zich te wijden aan het geluk van haar volk, om zooveel te verbeteren en te hervormen, als een weldoende engel te worden vergood en vereerd door haar onderdanen, van haar zoon een echt vorst te maken in de hoogste, edelste beteekenis van het woord, een prins die met de bekrompen traditiën van zijn voorvaderen zou breken, die niet, evenals zij, hun eigen genot in de eerste plaats zouden zoeken en dit lieten betalen door het bloed en het zweet hunner onderdanen! Alles, alles in rook vergaan!

Dit paleis moest zij verlaten onmiddellijk na haar beterschap, om zich terug te trekken op het eenzame kasteel, dat haar als weduwgoed was toegewezen, slechts gevolgd door een kleinen hofstoet.

O, het kleurlooze, onbeduidende bestaan, dat haar wachtte! Hoeveel schrik boezemde dit haar in! Was het de moeite waard beter te worden en dat ellendige leven weer in te gaan?

Moedeloos lag zij op haar bed van smarten; haar krachten wilden niet terugkomen, omdat zij niet medewerkte met de beterschap. De weken verliepen en nog hield haar onverschilligheid aan; toen bedacht haar zuster een laatste middel.

De kleine Lauretta was uit het paleis verwijderd toen haar moeder ziek werd; zij was naar een hertogelijk buitenverblijf gezonden. Nu liet men haar terugkomen.

Daar wankelt zij op de allerliefste, onhandige wijze der kinderen, die nog waggelen op hun beentjes, als waren zij dronken van de weelde van het zoo pas verlaten Paradijs, de kamer in; als een klein moedertje houdt zij in haar armen en drukt zij tegen haar borstje een pop! Zoo komt zij binnen en ziet verbaasd rond. De zieke vrouw in het hooge staatsie-ledikant, richt zich op; nu herkent de kleine haar moeder, die zij in zoo lang niet gezien heeft.

'Mama, mama!' roept zij in verrukking uit, laat

haar pop vallen en vliegt naar het ledikant, en nu smelt ook de ijskorst om het hart der hertogin, zij strekt de armen uit naar haar dochtertje. Men tilt het prinsesje op, plaatst het aan hare zijde; hartstochtelijk sluit zij het in de armen, een stroom van natuurlijke tranen breekt zich los uit haar oogen en snikkend roept zij uit:

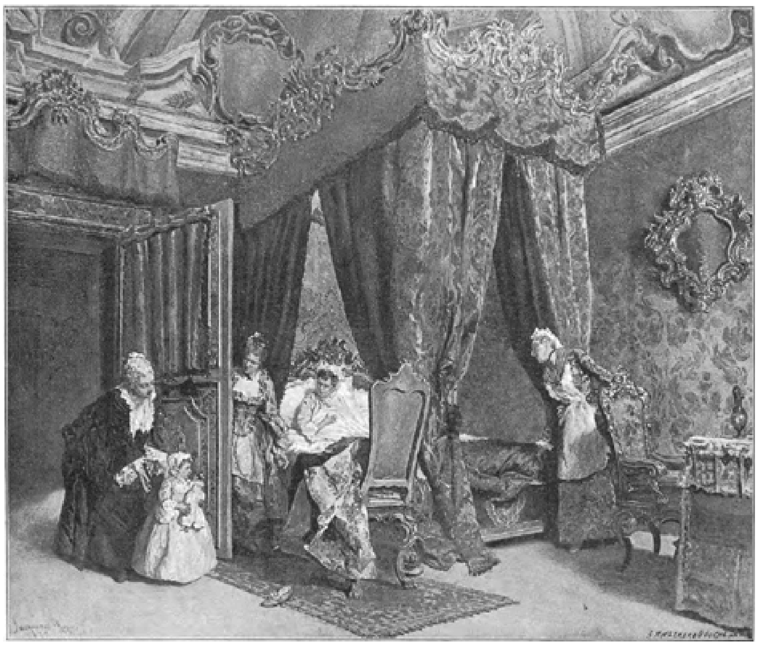

HAAR TROOST. Naar F. Pacodacci. (Zie blz. 356.)

'Vergeef mij, Heer! dat ik zoo ondankbaar was. Hoe kan ik klagen over het doellooze en nuttelooze van mijn bestaan? Heb ik mijn dochter dan niet om voor te leven? Mijn zoon had aan den staat toebehoord, maar zij is van mij, van mij alleen, Lauretta, mijn eenig kind, mijn hoop, mijn troost!'

Henriette Mankiewicz en haar wand-versieringen.

Onder de kunstenaressen van onzen tijd is Henriette Mankiewicz ongetwijfeld een interessante, eigenaardige verschijning, want geen andere vrouw heeft de aan de vrouw door de Natuur geschonken geschiktheid voor decoratieve schoonheidsvormen op meer overtuigende wijze aan het licht gebracht dan zij het deed met hare wandbekleedingen, die in Weenen, Parijs, Londen, Berlijn en Dresden tentoongesteld zijn geworden; hiermede heeft deze geniale kunstenares voor de vrouwen een gebied ontsloten, waarop zij allen zich vrij kunnen bewegen, zonder ooit te moeten vreezen door de mannen uit het veld te worden geslagen.

Henriette Mankiewicz, die in Weenen geboren werd en gelukkig gehuwd is met den Servischen generaalconsul, is de dochter van den ook als schrijver verdienstelijken bankier Tauber en diens gemalin Louise Edle von Höningsberg, wier grootvader - het zij hier terloops aangemerkt - in Oostenrijk het tabaksmonopolie invoerde en daarvoor door Maria Theresia in den adelstand verheven werd.

Henriette vond reeds in het ouderlijke huis, dat een verzamelplaats was van kunstenaars, geleerden en dichters, en zijn deuren wijd openzette voor ieder talent, een voor haar geestelijken aanleg opwekkende omgeving; geen mindere dan Hans Makart ried haar aan haar talent voor schilderkunst in decoratieve richting te ontwikkelen.

'Gij hebt een groote toekomst,' schreef hij haar later eens, zonder te vermoeden in welken zin deze profetie eens waarheid zou worden, daar de intusschen gehuwde Henriette in dezen tijd er nog niet aan dacht met de naald haar poëtische gevoelens uit te drukken, maar evenals vele meisjes en vrouwen in de schilderkunst diletteerde. Op het origineele idée om een landschap in zijde en kleur in den vorm van een muurbehangsel uit te voeren, kwam zij eerst in het jaar '88 gedurende een verblijf in Salzburg, waar zij, toen zij de schoonheid van een maneschijnnacht beschouwde, plotseling de gedachte in zich voelde opkomen, dat de zachte glans van het maanlicht zich uitstekend in zijdeborduursel zou laten wedergeven. Van nu af was al haar denken op de verwezenlijking van dit idée gericht, dat dan ook meer en meer vorm verkreeg, en met die voorbeeldelooze energie, welke bijna altijd het teeken van buitengewone naturen is, zoolang verder werd vervolgd totdat Henriette Mankiewicz de moeilijkheden van de door haar uitgevonden techniek overwonnen had en achter elkander in zeven, 4 Meter hooge paneelen, de poëtische zijde van het water als zee, meer, baai, vijver, beek, bron en waterval, met naald en penseel weergaf. Dat haar dit, ondanks vele begrijpelijke tekortkomingen met het oog op de verbazende moeilijkheden, meesterlijk gelukt is, daarvoor bestaat geen twijfel.

Sully-Prudhomme noemt de verrukkelijke wandbehangsels, waarvoor de Academie der Schoone Kunsten in Parijs der kunstenares den rang van officier verleende, 'Fantasiën in zijde', Antonin Proust, 'geborduurde Wagners'; Sarcey, de bekende kunstcriticus van den 'Temps', zegt dat dit werk een hoogst belangrijken invloed zal uitoefenen, en de 'Times' wijdde hun, bij gelegenheid hunner tentoonstelling in Londen, een niet minder warme en eervolle bespreking. Kortom, het opzien, dat deze in hun soort eenige borduurwerken hebben gebaard, geeft ons wel het recht onzen lezers met de kunstenares eveneens nader bekend te maken en haar laatste decoratief, alle overige schilderingen en wandversieringen overtreffende schepping: de vrije afbeelding van den Myrthenhof der Alhambra, in een gravure weer te geven.

Het is reeds gezegd geworden, dat bij de hier bedoelde paneelen het borduurwerk niet als de eenige factor der kunstige manier van werken moet aangezien worden, maar de kleur daar zeer veel toe bijdraagt. Als grondstof voor de borduursels dient wit ongeprepareerd satijn, waarop, nadat de zijde opgesponnen is, de teekening met sepia geteekend en daarna geborduurd of met het penseel uitgevoerd wordt, waarbij het beginsel altijd slechts in een toon verder te werken, d.w.z. van het bruine in het gele, van het gele in het witte, en van het diepste purper in het intensiefste lichtrood, zoowel bij de geschilderde als de geborduurde gedeelten, consequent volgehouden werd.

Voor diepe, warme schaduwen, gebruikt mevrouw Mankiewicz chenille, voor koude partijen cordonnet, en voor het hoogste licht witte en gele vlaszijde, terwijl zij daarentegen alle overgangstinten met zoogenaamde palatijnzijde uitvoerde, welke zij ten gevolge van de niet te koopen fijnere nuances zelf kleurde en dan zoo noodig in de zon liet bleeken. Hoe meer kleuren van het doorzichtige soort bij de waterpartijen gebruikt worden, hoe glanzender het chenille is, dat voor het borduren der tropische planten gebruikt wordt, hoe helderder het natte element wordt en hoe frisscher en voller de plantengroei. Waar de zijde niet voldoende is om coloristische en plastische effecten teweeg te brengen, wordt band of koord er bij gehaald en het effect der schaduwen door de met penseel opgedragen en voor den achtergrond uitsluitend gebruikte kleuren verhoogd. Slechts op deze wijze is het der kunstenares na vele moeilijke en tijdroovende pogingen mogelijk geworden, haar werk dit decoratief glansvolle karakter te verleenen, dat hen zoo eigenaardig maakt en hun de erkenning van kunstkenners en leeken in dezelfde hooge mate deed verwerven.

Of deze echt kunstvolle schepping veel navolging zal vinden onder de vrouwen, is een andere vraag. In ieder geval komt deze tak van kunstnijverheid veel meer overeen met den aanleg der vrouw, dan het schilderen, zooals blijkt uit de gelukkige proeven door mevrouw Henriette Mankiewicz en haar beide leerlingen daarin afgelegd.

Onherroepelijk.
Door Hyacinth.
(*Vervolg en slot van bladz.* 336.)

XIX.

Gabrielle zette zich voor hem neer met het bewustzijn dat zij een schuldige was, die, voor haar rechter gezeten, van zijn lippen haar vonnis wacht. Wat gaf dien man toch zulk een macht over haar; waarom voelde zij, dat, wat hij ook beschikte, zij zich gehoorzaam zou onderwerpen? Hij legde zijn beide armen op tafel en zag haar strak en onderzoekend aan.

'Je moet goed begrijpen hoe letterlijk ik mijn plan opvat, als je verkiest weer met mij samen te leven zooals ik nu ben, en niet zooals ik was. Ik ben een arme man; ik moet worstelen om er te komen en mijn wekelijksch salaris zal juist voldoende zijn om ons voeding en onderkomen van het eenvoudigste soort te geven, en dan is er nog overleg bij noodig. Heb je geld bij je?'

'Ik heb wat geld in mijn beurs en dan mijn chèqueboek,' zeide zij blozend.

Hij zag haar aan en monsterde haar eenvoudig zwart cachemiren morgenjapon, die echter opviel door fraaien snit en fijne stof. Een kleine broche van zilver en haar trouwring waren haar eenige sieraden; hij wierp toen op den mantel een steelschen blik.

'Heb je veel bijouteriën bij je,' ging hij voort, 'of kostbare kleederen?'

'Neen, Richard, volstrekt niet. Niets dan een blouse, een dunnen mantel en dien pels.'

'Dien zendt je maar terug met je chèqueboek. Het is toch te warm hem te dragen, en wat je hier laat komen moet het allereenvoudigste zijn wat je hebt; je mag hier niets kostbaars hebben.'

Gabrielle zag hem trotsch aan, het warme bloed steeg haar naar de wangen; het was de eerste zweepslag, die het half getemde paard nog in booze verbazing doet steigeren.

'Ik begrijp dat niet,' zeide zij heftig; haar heftig temperament barstte weer uit; 'ik moet kleeren hebben, waar ik ook ben; ik dien toch af te dragen wat ik heb.'

Richard's gelaat werd wit, zijn blik verduisterde, en de trekken om zijn gelaat verscherpten zich weer.

'Waar wij ook mogen zijn,' sprak hij langzaam, 'geen man of vrouw zal het recht hebben te zeggen dat mijn vrouw mooie dingen draagt, die niet door het salaris van haar man kunnen betaald zijn. Je bent wereldwijs genoeg om te begrijpen wat ik bedoel'

'Richard!' Zij stond op met gloeiende wangen en hijgenden adem; 'ik dacht niet - ik heb nooit gemeend, dat ik...'

'Dat weet ik,' sprak hij droog; 'je ziet dat ik je voor feiten stel en ik heb je vooruit gezegd dat je eerst mijn voorwaarden weten moest, vóór je een beslissing nam. Denk er nog eens over en trek je terug als je wilt, ik zal je niet blameeren.'

'Ik wil niet terugtrekken,' zeide zij hartstochtelijk; 'ik geef om niets anders dan om bij mijn man te blijven. Dit is mijn recht - het eenige recht waarop ik blijf staan in al deze ellende. Och, zend mij niet weg! Ik bid er je om! Geef mij gelegenheid' - zij haalde adem - 'om goed te maken!'

Een zonderling bedwelmend gevoel kwam over Richard, dat hem de eene hand over de oogen deed strijken en toen met angstige spanning naar de schoone smeekster opzien, die niet dezelfde Gabrielle scheen als zij, die een oogenblik te voren zoo wild was uitgevaren.

'God is mijn getuige,' sprak hij ernstig, 'dat ik jou niet weg zal zenden, als je uit je eigen vrijen wil afstand wilt doen van stand en rijkdom om mijn lot te volgen, wat dit ook zijn moge; maar ik denk dat een paar weken van bittere ondervinding je wel afkeerig zullen maken van het eenige leven dat ik je kan aanbieden, en dat zoo verschillend is van dat, waaraan je gewoon bent. Maar als je het hier moe wordt en je wilt terugkeeren, dan ben je vrij om het te doen, vergeet het niet!'

Hij achtte het zeker dat zij spoedig van die vrijheid gebruik zou maken, en een ijzig gevoel trok zijn hart binnen; zij wilde blijven om haar plicht te doen, maar zij was te ijdel, te onvrouwelijk, te coquet om met zulk een leven op den duur tevreden te zijn.

Arme Gabrielle! Zij voelde het wat haar man dacht en zij werd nu zwaarder gestraft door haar zelfbeschuldigend berouw, dan hij vermoeden kon.

'Als ik het moede word, dan,' zeide zij eindelijk langzaam, 'dan zal ik het je zeggen.'

Weer zag Richard haar aan, hij begreep er niets van; zooeven, toen zij zoo opvloog, voelde hij zich veel meer in een bekend land. Dit was een heel nieuwe Gabrielle; och ja! ook deze bui zou wel weer overdrijven.

Toen kwam er een plotselinge gedachte in hem op.

'Nu moet je niet gaan denken, Gabrielle,' zeide hij, 'dat ik je niet graag bij me heb of dat het mij een last zal zijn en een hinderpaal voor mijn vrijheid je te moeten onderhouden.'

Onwillekeurig had zij dit gedacht en het zelfs als een deel van haar straf aangenomen; haar lippen trilden terwijl zij antwoordde:

'Ja, ik vreesde het!'

'Neen, denk dat niet, of je zoudt mij diep kwetsen,' zeide hij met nadruk; 'je bent mijn vrouw en je bent gekomen om door mij te worden onderhouden en verzorgd, om alles te deelen wat ik heb, en dat is de natuurlijke, rechtmatige toestand. Nooit kan je mij tot last zijn, hoor je, nooit!'

'Je bent te goed voor mij,' zeide zij nederig.

'En nu moet ik je nog iets vragen. Waar is Paul Rencke - waar is hij al die maanden geweest?'

'Ik weet het niet,' antwoordde zij verlegen; 'ik heb hem maar één keer na dien tijd gezien - kort daarop.'

'Ééns gezien!' Richard liet zijn hand zoo hard op de tafel vallen, dat Gabrielle er van schrikte. 'Wat! na alles wat er gebeurd is, heb je nog gedurfd hem te laten komen...'

'Neen, neen, o Richard, neen!' barstte zij uit, 'niet in je huis! Neen, ik heb 't waarlijk niet gemeend; ik wilde je alleen maar uittarten. Ik heb hem bij tante Lucie aangetroffen, toevallig.'

'Heelemaal toevallig - niet bij afspraak stilzwijgend, of afgesproken?' vroeg hij streng, 'zeg mij de volle waarheid.'

'O, ik verdien het!' snikte zij, en opstaande viel zij voor zijn voeten en verborg haar gelaat op zijn knieën; 'ik verdien je wantrouwen, maar geloof mij ik wil liever sterven dan je ooit meer bedriegen, of iets voor je geheim te houden, al kan je mij ook niet meer gelooven.'

'Stil, Gabrielle, zeg dat niet!' hij richtte haar op, trok haar op zijn schoot en streelde haar langs haar lokken als ware zij een stout, berouwhebbend kind geweest; 'ik kan alles gelooven wat je zegt als volstrekte waarheid. Dus je ontmoette hem toevallig; en wat is er gebeurd?'

‘Wacht even! Ik moet je nog eerst iets bekennen,’ hernam zij steeds fluisterend; ‘als dat toeval niet gediend had, zou ik toch op de een of andere manier getracht hebben Rencke te spreken.’

Van Rijnberk klemde de tanden op elkander, maar zijn hand bleef op haar zachte, krullende haren rusten.

‘Ik moest mijn wraak voltooien en hem zeggen wat ik gedaan had - hem voor den gek gehouden van het begin af. Zijn huwelijk is afgebroken. Ik was wanhopend over den prijs dien mijn overwinning mij gekost had - en al had ik ook al het andere verloren, mijn zegepraal wilde ik ten minste ten volle genieten.’

Zij zweeg en boog diep haar hoofd onder zijn hand, van haar schuld diep bewust. Haar man bewoog zich niet; eindelijk zeide hij met die gedempte stem vol melodie, welke haar steeds tot in het diepste harer ziel trof, als hij ze gebruikte:

‘Ga voort; heb je hem dat alles gezegd?’

‘Ja, dat alles; ik heb hem een lafaard genoemd, een gemeene lafaard, en toen hij zich wreken wilde door mij te zeggen dat je gevlucht was met mademoiselle Sidonie, heb ik hem met deze hand op de valsche lippen geslagen, en toen heb ik het huis verlaten en hem niet meer teruggezien.’

‘En dat,’ zeide Richard na een pauze, ‘was dus het einde van die ellendige wraak, waarvoor je alles hebt opgeofferd, ons beider kans op geluk. Gabrielle, Gabrielle! was het spel den inzet waard?’

‘O neen, duizendmaal neen!’ had zij wel willen uitgillen, ‘een greintje van de liefde, die ik nooit weer zal kunnen winnen, is dat alles meer dan waard,’ maar zij antwoordde niets; zij snikte slechts en beefde, genesteld aan zijn borst als een gewond vogeltje, en toen hief hij haar zachtjes op.

Diep medelijden vervulde zijn ziel voor dat arme jonge wezentje, zijn eigen vrouw, die tot hem gevlucht was, en niets anders vroeg dan de gelegenheid om haar plicht te doen.

Hij kuste haar op de goudbruine lokken en drukte haar vaster aan zich.

‘Vrouwtje,’ fluisterde hij eindelijk, ‘nu alles geregeld is, wordt het tijd ons te versterken. Kom, maak je klaar! Een wandeling in de frissche lucht zal ons beiden goeddoen en vandaag zullen wij het er goed van nemen, ter eere van onze hereeniging.’

Zij stond op, stak haar verwarde haren op, kleedde zich, en toen verlieten beiden het huis.

XX.

Onderweg vertelden zij elkander veel van wat er in dien tusschentijd met hen gebeurd was. Richard bekende oprecht, wat hij gedaan had en hoe hij na veel moeite een plaats had gekregen in het koor van de Frankforter opera; hij oefende zijn stem nog steeds en had de belofte om een tweede tenorplaats in te nemen als deze openkwam; het was heel iets anders in liefhebberij-gezelschappen te zingen dan in een echte opera, daar werden heel andere eischen gesteld; ‘en dan,’ voegde Richard er glimlachend bij, ‘ik ben eerzuchtig en wil niet voor het publiek optreden, dan als ik mij op de hoogste sport kan plaatsen.’

Zij gingen zeer gezellig samen dineeren, en onder het maal trokken de laatste wolken tusschen hen weg. Gabrielle kreeg haar vroolijkheid terug; Richard plaagde haar en was vol bezorgdheid dat zij goed zou eten en van de fijne flesch Rhijnwijn drinken die hij bestelde.

'Vandaag kan 't er af, vandaag is het feest.'

Toen zij thuiskwamen had Frau Mayer de slaapkamer in orde gebracht en de thee voor hen beiden klaargezet; toen werd het langzamerhand tijd voor Richard naar den schouwburg te gaan.

'Vind je het niet vervelend alleen te blijven?' vroeg hij telkens aan zijn vrouw; 'ik kan er niets aan doen, ik moet je verlaten, mijn plicht roept mij.'

'Ik zal mijn brieven schrijven en mijn zaken regelen. Natuurlijk mag ik notaris Willems er over schrijven?'

'Zeker, je kunt hem alles gerust toevertrouwen; geef hem een volmacht, dan kan hij je de stukken ter teekening zenden. Ik weet natuurlijk niet hoe je alles regelt.'

'Je moet het toch weten! Ik wil nog geen veranderingen maken; alles moet voorloopig blijven zooals het is.'

Hij zweeg.

'Vind je het goed?'

'Natuurlijk,' antwoordde hij, en toen, als om het pijnlijke onderwerp te vermijden, zeide hij snel: 'Als je iets verlangt, bestel het dan maar aan Frau Mayer; je moet bepaald iets eten vóór je naar bed gaat. En natuurlijk blijf je niet op voor mij. Je ziet er zoo moe uit.'

'Ik ben het toch niet,' antwoordde zij, 'ik zou veel liever je opwachten - of misschien kom je niet dadelijk van de komedie thuis.'

'Somtijds deed ik het en somtijds niet. Ik had niemand om aangenaam tegen te zijn, dan mijzelf. Ik was een vrijgezel, en voor zoo iemand hebben vier muren weinig aantrekkelijks, er is niets om hem daar in te houden; maar voor een getrouwd man is dat anders; hij heeft iemand om voor te zorgen, en als hij arm is, hangt het lot van zijn vrouw geheel van hem af. Ik zal mijn best doen het je hier zoo gezellig mogelijk te maken, en je moet je daarin trachten te schikken. Ik moet je veel alleen laten, maar daar is niets aan te doen. Zoodra ik vrij ben, kom ik natuurlijk dadelijk thuis. Wil je schrijven, gooi dan maar dien boel uit mijn laden in die prullemand, ik heb geen geheimen voor je...'

'Maar Richard, ik wil niet onbescheiden zijn.'

'Nonsens, wij zijn immers geen vreemden. Ik bid je, maak dat je spoedig je hier thuis gevoelt.'

Hij trok zijn overjas aan en Gabrielle wachtte vol spanning af, hoe hij afscheid van haar zou nemen; zij smachtte naar een kus, een liefkoozing.

Hij kwam inderdaad naar haar toe en kuste haar hartelijk.

'Goedenavond, vrouwtje, zit nu niet op voor mij!' zeide hij en haastte zich naar buiten, want het was reeds vrij laat.

Nauwelijks was hij weg of Gabrielle barstte in een vloed van bittere tranen uit; zij voelde dat haar hart ontwaakte, dat van dien man haar toekomstig geluk afhing, dat om zijn vriendelijkheid, zijn ach

ting, zijn liefde haar alles gelegen was. Maar hoe kon hij haar op zijn beurt liefhebben, haar, die hem zoo doodelijk beleedigd had, haar, die hem veroordeeld had tot dit leven vol

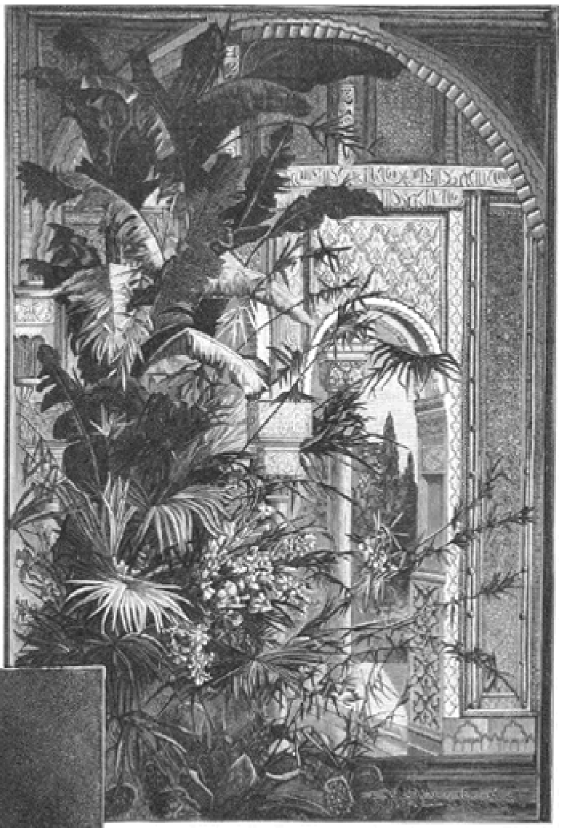

WANDVERSIERING VAN HENRIETTE MANKIEWICZ. (Zie blz. 357.)
HENRIETTE MANKIEWICZ. Naar Karl Schlüter.

vernederendenarbeid; want korist-zanger was voor de aristocratische dame een beroep zoo vernederend en verlagend als bijna geen ander, maar zij durfde er niets van zeggen; zij, die thans niets liever zou willen dan hem met geluk on weelde te overladen, zij was tot onmacht veroordeeld door zijn strengen, onverzettelijken wil.

O God! het was zoo vreeselijk! Zij wrong de handen. Aan haar zelf, aan het treurige leven vol ontbering, dat zij hier leiden moest, dacht zij niet. Hij alleen vervulde haar geheele ziel, al haar gedachten en gevoelens; hij had haar nog niet vergeven, hij duldde haar naast zich, uit plichtsgevoel, niets meer; hij was zoo goed, zoo sterk, daarom had hij medelijden met haar; maar dat zijn hart verbitterd, zijn karakter versteend was, dit had zij op haar geweten. Waar zou het eindigen? Zou haar boete altijd moeten duren, die vreeselijke straf hem te zien ontberen, weigeren de gaven van haar te ontvangen, waarmede haar hand overgevuld was? Maar toch, zij kon zijn

leven zooveel mogelijk veraangenamen, zij kon zich tot zijn hulp en steun maken in dit treurig verblijf; zij moest alles een gezellig, vroolijk aanzien geven. En toen stond zij op, wischte haar tranen af en begon alles in zijn bureau in orde te brengen, zijn kleederen, die overal verspreid lagen, weg te bergen en inspectie te houden van zijn vrijgezellen-huishouding in de geschilderde kast.

Zij vond daar een serviesje, een spirituslampje, een mes, een bord, een wijnglas, alles berekend voor één persoon en van het eenvoudigste, grofste soort. Haar hart kromp ineen bij het zien van de ontberingen, waartoe hij zichzelf veroordeeld had, liever dan van haar rijkdom te genieten, en zij begon er een pijnlijk genot in te vinden, die ontberingen met hem te deelen; zij gruwde van het denkbeeld terug te keeren in haar rijke, weelderige woning, dáár van alle gemakken des levens te genieten, terwijl hij hier in armoede leefde.

Frau Mayer kwam binnen met het eenvoudige avondbrood; Gabrielle schikte alles zoo gezellig en prettig als het

haar met haar schaarsche hulpmiddelen doenlijk was. Frau Mayer, die spraakzaam genoeg was, kon niet zwijgen over dien knappen mijnheer Gabrielli met zijne prachtige stem, die eenmaal zeker zoo groote ster zou worden als Van Dyck; hij was zoo goed, zoo eenvoudig, niets lastig, maar het was heel best, dat mevrouw eens kwam kijken; hij verwaarloosde zichzelf, hij zag er zoo slecht uit en scheen verdrietig te zijn. Geen wonder! als men zoo'n mooie, lieve vrouw heeft, en dan van haar gescheiden is.

Zij was gaarne bereid om Gabrielle aan het noodige te helpen, ten einde haar tafel smakelijk te arrangeeren. Eindelijk ging de vrouw weg, verrukt over die lieve madame Gabrielli, die haar zoo vriendelijk had aangehoord en die zoo innig veel van haar man scheen te houden.

Gabrielle zorgde dat de laatste sporen van tranen weggewischt waren toen hij binnenkwam; hij mocht niet zien dat zij geschreid had, want dan zou hij haar verdriet toeschrijven aan spijt over haar genomen besluit, en dat wilde zij tot geen prijs.

Toen hij binnenkwam en haar voor het net gedekte tafeltje zag zitten, het spirituslampje vroolijk brandend, trilde haar hart van vreugde op het gezicht der blijde verrassing, die zij op zijn gelaat las.

‘Gabrielle! Nog op! Maar wat ziet het er hier gezellig uit - precies als dat echte “home” waarvan men wel eens leest!’

‘Vind je?’ zeide zij en voelde een pijnlijken steek van wroeging in haar hart. ‘Ik heb alles gedaan wat je mij gezegd hebt en ik heb toen gewacht. Ik verbeeldde mij dat je het hier wat minder eenzaam zoudt vinden, als de kamer niet geheel leeg was.’

‘Minder eenzaam - minder leeg!’ En hij kuste haar zachte wangen. ‘'t Is nu vanavond alles behalve leeg; 't is een straaltje van het t e h u i s , waarnaar ik levenslang gesmacht heb. Maar kom! ik zal je niet langer ophouden;’ en hij ging tegenover haar zitten. ‘Een paar van de jongens wilden mij meehebben om met hen kaart te spelen, maar ik heb er voor bedankt; zij plaagden mij wel vreeselijk, want Herr Mayer, die timmerman is aan het tooneel, heeft gebabbeld, en nu weten zij allen dat ik een vrouw heb.’

In beiden verborg zich een soort van instinctmatige vrees om iets aan te raken van hetgeen hen vervulde, daar dit slechts noodeloos pijn zou veroorzaken en oude wonden openrijten; maar onwillekeurig vervulde hen een heerlijke, zoete kalmte, iets als de stilte der golven, die zich na de hooge branding verspreidt.

XXI.

Den volgenden morgen, terwijl haar man naar de repetitie was, ging Gabrielle inkoopen doen; het waren eenvoudige zaken, welke zij zich aanschafte, maar zij moesten dienen om hun ‘tehuis’ te veraangenamen en te verfraaien. Voor 't eerst van haar leven ondervond Gabrielle wat het zeggen wil met een beperkte som rond te komen. Het gaf haar een onaangename, pijnlijke gewaarwording, maar dadelijk dacht zij aan Richard; hij had dit ook moeten ondervinden, en nog veel meer dan zij, daar hij toen zoo alleen en verlaten was.

Tijdens zijn afwezigheid had zij de vazen op den schoorsteen met bloemen versierd, het serviesje voltallig gemaakt, een paar wijnglazen er bij gekocht, en nu dacht zij

er aan hoe zij met weinig kosten door draperieën en gordijnen de kamer een vroolijker aanzien zou kunnen geven.

Toen haar man thuiskwam, beloonde haar zijn uitroep van bewondering voor haar moeite.

'Wel, ben je uit geweest, lieveling?' zeide hij, en dit woordje joeg haar een blos van vreugde naar het gelaat; 'kom, gauw mantel en hoed om en dan ons eten opzoeken. 't Is nu stil op straat en in de restauratie.'

'Maar dat doet er niet toe, als jij er bij bent.'

'Och,' en hij draaide aan zijn knevels, 'dat komedievolk is zoo vreemd; er zijn goede bij, maar ook heel rare; eenigen van de dames zijn heel fatsoenlijk, maar anderen alles behalve, en ik zou niet willen dat ze je aanspraken als haar gelijke.'

'Maar dat overkomt jou toch ook wel, man, dat ze je als hun kameraad behandelen.'

'O ja, maar met mij is 't heel anders; ik moet natuurlijk, wil ik niet voor trotsch doorgaan, hen ook buiten het tooneel als mijn kameraden beschouwen. Voor mij komt het er minder op aan. 't Spijt me wel, maar ik kan je geen beter gezelschap aanbieden; en beter geen dan zulk, want wij zijn veroordeeld tot een solitude à deux.'

'Maar ik verlang niets anders,' zeide Gabrielle met vuur en ging in de andere kamer haar hoed en mantel halen. Hij zag haar verbaasd na. Was dat diezelfde trotsche, scherpe, wereldsche Gabrielle van eenige maanden geleden, dat zachte, lieve schepsel met haar echt vrouwelijke aanhankelijkheid en teedere overgave? Zou dat haar beter 'ik' zijn, dat nu uit de diepte van haar wezen naar de oppervlakte steeg en langzamerhand de plaats der andere innam?

Gabrielle kwam terug en begon over dagelijksche onderwerpen te spreken, als zocht zij daar haar toevlucht in, om haar diepe ontroering te verbergen.

'Hoor eens, Richard,' zeide zij met een alleraardigst air van wijsheid en overleg, 'wij kunnen het natuurlijk niet volhouden, alle dagen buitenshuis te eten, maar je moet toch flink voedsel hebben vóór je naar het theater gaat. Ik moet goed voor je zorgen.'

'Ik meende dat het juist omgekeerd was,' zeide hij lachend, maar dieper getroffen dan hij wilde toonen.

'O ja, op een andere manier. Ik geloof dat het 't beste is om 12 uur, op Hollandsche manier, hier koffie te drinken en dan 's middags uit de restauratie een paar schotels te bestellen, dan kook ik de aardappelen op je spiritus-lampje. Hoe vind je dat?'

'Heerlijk, echt huiselijk!'

'En des avonds, als je thuiskomt, een broodje met kaas of koek, dat is meer dan genoeg voor een eenvoudigen korist en zijn vrouw.'

'Ja, dat was voor mij meer dan voldoende, maar voor jou?'

'O, waarom moet het voor mij beter zijn?' vroeg zij zacht en teeder, haar oogen naar hem opslaande. Zij gingen gearmd naar buiten, oogenschijnlijk zoo

gelukkig en verliefd als een jonggetrouwd paar. Zij kwamen een vrouw tegen, zeer opzichtig gekleed, die hen nauwkeurig opnam; Richard groette haar met den hoed, maar Gabrielle merkte haar spottenden blik op.

‘Wie is dat?’ vroeg zij.

‘Och, onze primadonna. Een brutaal schepsel; zij kan mij niet vergeven dat ik, een eenvoudig korist, ongevoelig blijf voor haar bekoorlijkheden en coquette kunsten. Gisteren was zij zoo brutaal mij te zeggen; dat zij het vreemd vond dat ik nooit iemand gezegd had dat ik getrouwd was, en of mijn vrouw werkelijk zoo mooi was als Mayer vertelde. Ik had haar een klap om de ooren kunnen geven, maar nu zeide ik eenvoudig, dat ik niet verkoos over mijn vrouw met haar te praten, en toen antwoordde zij iets, dat zij zou spreken over wie het haar beliefde. Ik zal wel zorgen dat zij van mijn vrouw afblijft.’

Zijn oogen schitterden; Gabrielle drukte haar zachte hand op zijn arm.

‘Och man, trek je dat niet aan, 't is al moeilijk genoeg voor je om met die menschen vrede te houden, dan dat ik je nog in een valsche positie zou brengen. Die praatjes hinderen mij niet.’

‘Maar mijn eer hinderen zij wel en ik zal ze niet ongemerkt laten voorbijgaan,’ zeide hij streng, en zij voelde een zalig gevoel over zich heenglijden, het bewustzijn zich beschermd en gesteund te voelen voor de wereld en voor haar zelf.

Van nu af was het haar onvermoeid pogen, hun leven zoo gezellig mogelijk te maken; elken dag als Richard thuiskwam, wachtte hem een nieuwe verrassing. Zij had nooit veel van naaien gehouden, nu zat zij heele dagen te pikken, om met weinig kosten de kamer op te sieren; zij leerde zelfs koken, en niets kon haar meer beloonen dan zijn vroolijke uitroepen, wanneer hij nu eens deze, dan gene nieuwigheid vond.

‘Ben je niet boos?’ vroeg zij met een angstigen blik in de oogen; ‘'t heeft mij alleen maar werk gekost en zoo weinig geld. Ik wil 't alleen wat huiselijker maken. Jou t e h u i s .’

‘Boos!’ en hij drukte haar aan zijn hart; ‘hoe kom je er aan? Een tehuis is het alleen reeds omdat jij er bent. Snik niet zoo, kind, ik begrijp heel goed wat je voelt, maar je moet denken dat je nu mijn eenige troost bent, zooals ik hoop dat ik het ook van jou ben.’

‘O, dat ben je, dat ben je!’ zeide zij. ‘Ach! die vreeselijke scheiding!’

‘Stil! Spreek daar niet van! Die komt nooit meer.’ En terwijl zij onder zijn liefkoozingen kalmer werd, kuste hij herhaaldelijk haar tranen weg.

‘En nog wel een boezelaar voor! Ben je ook keukenmeid? Wat heb ik een knap vrouwtje!’

Zij maakte zich uit zijn omhelzing los en begon met een trotsch gezichtje haar proeven van kookkunst te vertoonen; het was nog lang niet volmaakt, maar Richard verklaarde, dat hij nog nooit zoo lekker gegeten had, en Gabrielle was meer dan tevreden!

XXII.

Natuurlijk had Gabrielle soms kwade oogenblikken; haar oude natuur kwam dikwijls genoeg boven. Zij verveelde zich in de lange uren dat Richard weg was; dan kwamen

er traantjes en herinneringen aan het verledene, maar zij trachtte te strijden tegen haar humeur en haar verdriet, en als haar man thuiskwam was zij weer een en al zonneschijn en lachjes; zijn lieve woordjes en kussen vergoedden haar alles. Wel begreep hij wat zij gevoelde, en diep medelijden met haar vervulde hem dikwijls, als hij zag hoe dapper zij tegen haar opwellingen streed, hoe flink zij zich hield in deze voor haar zoo ongewone omgeving, en hoe zij haar uiterste best deed om met zijn matig salaris rond te komen, zoo zelfs dat zij met Frau Mayer naar de markt ging om haar eigen inkoopen te doen.

Zij was kinderlijk blijde toen Richard haar vertelde dat hij nu een kleine afzondelijke rol had gekregen, en met trots ging zij naar de opera om hem te bewonderen.

De fraaie gestalte en schoone stem van Gabrielli begonnen de aandacht te trekken; de directeur zou hem gaarne gelegenheid hebben gegeven in een groote rol te debuteeren, maar de jaloezie der anderen en zijn eigen verplichtingen beletten het hem; maar toch was het feest in de eenvoudige kamer, toen Van Rijnberk thuiskwam met het bericht dat hij hooger salaris had gekregen.

De lente brak aan en dan maakten zij uitstapjes in de omstreken, gelukkig, vroolijk en onbezorgd als had nooit een wolkje hun huwelijkshemel verduisterd; hoe langer hoe meer werden zij elkander onmisbaar, en hun geluk zou volmaakt zijn geweest zonder de herinnering aan hetgeen zij eigenlijk waren en waarom zij thans gedwongen waren aldus te leven.

Maar er kwamen moeilijker dagen. Op zekeren avond dat Gabrielle haar man wachtte, scheen het haar toe dat zijn tred niet zoo vlug en zoo krachtig was als deze het in den laatsten tijd geworden was; toen hij binnenkwam, vond zij dat hij er betrokken uitzag, en toen hij haar kuste, viel het haar op dat zijn lippen droog en brandend waren.

‘Scheelt er iets aan?’ vroeg zij ongerust.

‘Ik ben wat koortsig en heb wat hoofdpijn. Geef mij wat wijn met water, lieveling, ik heb zoo'n dorst.’

Hij dronk het glas in één teug leeg, maar weigerde te eten. Gabrielle zag hem bezorgd aan, nam zijn gloeiend hoofd tusschen haar handen en zeide:

‘Je bent niet wel, Richard; zeg mij toch wat je scheelt.’

Hij liet zijn hoofd tegen haar rusten en sloot zijn oogen.

‘Och niets, wat gevatte koude, denk ik; morgen zal ik wel beter zijn! O, die heerlijke kalmte en rust na die drukte in de komedie - en jij - dat heb ik noodig, jou vooral.’

‘Mijn lieve, beste Riche!’ en een gevoel van blijdschap stroomde door haar aderen; zij streelde en kuste zijn haren, maar spreken kon zij niet. Eindelijk zeide zij:

‘Je wilt een beetje bedorven en vertroeteld worden, zooals alle mannen het gaarne hebben. Had je al lang hoofdpijn?’

‘Ja, van de eerste acte.’

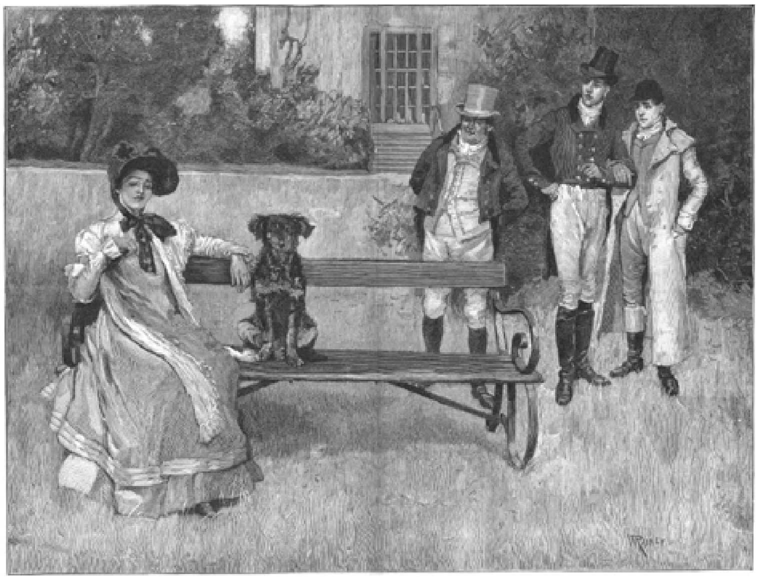

BEZET. Naar W. Rainey. (Zie blz. 368.)

'Kom, je moet naar bed. Ik zal warme limonade voor je maken. Wil je niets eten?'

'Neen, dankje! 't Ziet er anders heerlijk uit, die omelette.'

'Nu, je moet maar stilletjes gaan rusten; je bed is de beste plaats voor zoo'n zieken man.'

Den volgenden morgen verzekerde hij, dat hij heel wel was, maar zijn bleek, pijnlijk gezicht weersprak zijn woorden en hij gebruikte niets dan wat thee. Gabrielle deed met fijnen tact alsof zij niets merkte van zijn ongesteldheid; maar elk kwaad teeken deed haar treurig aan; hij stak geen sigaar op, hij ging in den armstoel liggen en drukte de hand op het hoofd.

Eindelijk kon zij het niet langer uithouden en sprak:

'Ik wil je niet ziek maken, maar toch kan je mij niet bedriegen, en met zulke ongesteldheden moet men voorzichtig zijn; denk toch als je zoo'n gevatte koude verwaarloost, wat de gevolgen kunnen zijn, vooral voor je stem. Je mag vanavond niet naar de komedie gaan, of de dokter moet het toestaan.'

'De dokter!' zeide Richard lachend, 'hoe kom je er aan! Ik kan geen doktersrekeningen betalen.'

'Laat dat aan mij over. Ik moet den dokter hebken, ik moet, hoor je!'

De dokter kwam en schreef volslagen rust voor; men wist niet wat het worden kon; hij moest voorzichtig zijn. Maar dat was gemakkelijker gezegd dan gedaan. Als Richard niet speelde, dan ging zijn salaris niet door, en nu kwamen de kosten van dokter en apotheker er nog bij; het maakte hem rusteloos en zenuwachtig; hij klaagde bitter.

'Wat moet er van je worden, arm wijfje,' zuchtte hij, 'als je man niet meer voor je werken kan?'

'Stil, stil! Het komt wel terecht,' troostte zij. 'Wat er ook gebeurt, wij zijn samen. Je voelt je zwak en beziet daarom alles van de donkere zijde. Ik ken dat gevoel ook. Kom, trek je dat maar niet zoo aan!'

'Mijn Gabrielle, mijn schat!' fluisterde hij, 'vergeef mij!'

Gelukkig kwam de opera-directeur hem zelf opzoeken en verzekerde hem, dat zijn salaris de volgende week nog zou uitbetaald worden, 'want ziekte,' zeide hij, 'is duurder dan gezondheid.'

Zoodra zij deze goede tijding ontvangen hadden, vertrouwde Gabrielle haar man toe aan Frau Mayer en ging uit om ververschingen te koopen voor den zieke.

'Koop geen al te dure dingen, vrouw,' zeide hij, 'daardoor kom jij tekort!'

'Is er iets te goed voor mijn man?' vroeg zij met bevende lippen.

Het waren benauwde dagen, die voor Gabrielle aanbraken en die zij aan het ziekbed van haar man doorbracht; in dezen tijd kwam zij geheel tot zichzelf en voelde hoe innig dierbaar Richard haar geworden was. De gedachte hem te verliezen, dreigde haar krankzinnig te maken; bovendien kwam de zorg voor het dagelijksch brood, zij moest versterkende middelen hebben, de huur der piano betalen en de huishuur. Voor 't eerst van haar leven kende zij smart en zorgen; haar karakter werd er door gelouterd, het onzuivere goud van haar door gedurigen voorspoed bedorven aard geheel er door gereinigd.

Gelukkig scheen Richard's ziekte erger dan zij werkelijk was; weldra kon hij opzitten en had nog maar versterkende middelen noodig.

Maar hoe die aan te schaffen? Gabrielle moest Frau Mayer om uitstel vragen, en nog erger, den pianofabrikant vragen zijn piano terug te nemen; het waren zware

boodschappen voor haar, en toch durfde zij er bij haar man geen toespeling op te maken om van haar eigen geld het noodige op te nemen, ten einde in hun nood te voorzien.

De piano-verhuurder was, evenals Frau Mayer, zoo beleefd haar het gevraagde uitstel te verleenen, en zij kwam met lichter hart thuis dan zij heengegaan was.

Bij den dag werd Richard beter en hij hoopte met de nieuwe week zijn werk te hervatten, al ried de dokter het hem op den morgen van dien dag sterk af.

‘Waarom zou ik niet gaan? ik ben immers wel. Je weet, elke dag beteekent voor mij: minder ontvangsten en meer uitgaven, en wij zijn reeds zoo ten achteren.’

‘Wacht ten minste tot overmorgen,’ smeekte Gabrielle, ‘tot je geheel beter bent; dan zullen wij sparen en ontberen, eenige weken lang, totdat wij het weer ingehaald hebben.’

Hij stond op met gefronste wenkbrauwen en zeide toen koel en vastberaden:

‘Dat kan ik doen, maar jij niet. Ik moet je wegzenden, tot ik in 't reine ben en een beter engagement krijg. Je moet mij verlaten tot betere tijden.’

Gabrielle werd doodsbleek, tot onder haar haren; haar hart klopte wild tegen haar keel. Zou hij het meenen of was 't alleen om haar te beproeven? Met een waren doodskreet vloog zij op hem aan en wierp zich om zijn hals.

‘Je verlaten, je alleen laten in ontbering en ellende, terwijl ik in rijkdom leef? Die gedachte alléén is een straf, harder dan ik dragen kan. Het verleden vergeven en vergeten, dat kan je niet, maar zeg toch niet dat je mij weg wilt zenden, je vrouw - die je zoo innig liefheeft!’

‘Gabrielle!’ riep hij en sloot haar hartstochtelijk in zijn armen, ‘eindelijk, eindelijk! Is het waar, mijn lieveling? Heb je mij die kostbare liefde van je gegeven, waarnaar ik dorstte, sedert jij je kinderlijk verdriet tegen mij uitschreide? Begrijp je dan niet hoe ik ook jou sedert lang liefheb als mijn eenigen schat!’

‘Dat is te veel, Richard, dat verdien ik niet. Je weet niet hoe ik naar je liefde verlangde en hoe vreeselijk het mij is, de gedachte, dat ik de kans er op verloren heb.’

‘Neen, mijn lieve vrouw, mijn eigen lief vrouwtje, mijn lieveling, zeg dat niet! 't Doet mij pijn!’

‘O, kon ik dat oogenblik uitwisschen, 't speet mij dadelijk nadat ik het gezegd had, maar niets kan het meer ongezegd maken. Niets, en dat doodt mij!’

‘Stil, Gabrielle! Ik heb ook veel misdaan: ik nam je jeugd, je onervarenheid niet genoeg in aanmerking,’ zeide hij met oneindige teederheid.

‘Je hebt niets misdaan, je bent alleen te goed voor mij geweest, duizendmaal te goed. Je zoudt vergeven...’

‘Kom, ik heb je lief, en wat kan liefde niet vergeven, mijn liefste, en al vergevende vergeten -?’

‘Je kunt niet - je kunt niet...!’ snikte zij.

‘Kindlief, snik zoo niet, of je zou mij ook aan het huilen maken. Alles is vergeven en vergeten, zelfs al trek ik dat woord van mij nog niet terug. Je zoudt zelf niet willen dat ik mij zoo onteerde. Voor 't overige heb je genoeg geboet in al deze treurige, moeilijke maanden, die je zoo dapper en geduldig hebt doorgebracht, omdat je plicht het eischte.’

‘O neen, het valt me niet zwaar, en nu weet ik het, alleen omdat ik je zoo liefheb. Ik geloof dat ik altijd van je hield, reeds van ons engagement af, maar nu heb ik 't pas gemerkt. En ik was zoo'n ondeugende, wilde Gabrielle.’

‘Is dit nu dezelfde Gabrielle, of is dat haar beter, werkelijk ik?’ vroeg hij, haar steeds liefkoozende.

‘En ik heb je afgestooten, ik wilde je mij niet laten beminnen. O, wat was ik dwaas!’

‘Laat dat nu rusten, wijfje! 't Was ook grootendeels mijn schuld. Ik heb niet getracht, je liefde te winnen, ik vreesde dat het tegen onze overeenkomst zou zijn.’

‘Dan was je fout die van een edel, ridderlijk hart,’ zeide zij met oogen glinsterend van trots, ‘en nu wil je mij nog wegzenden?’

‘Ik dat willen? 't Zou het grootste offer voor mij zijn, Gabrielle, maar ik heb het recht niet je armoede te laten lijden terwijl je rijk bent!’

‘Mijn plaats,’ hernam zij op vasten toon, ‘is bij mijn man in rijkdom of armoede, in vreugde en smart. Dacht je werkelijk dat ik je zou kunnen verlaten, arm en ziek als je bent?’

‘Neen, ik dacht aan niets anders dan alleen dat ik je voor ellende behoeden wilde. Voortaan, wat ook gebeure, niets dan de dood zal ons scheiden. Ben je nu tevreden, lieveling?’

‘Ja Riche!’ en zij leunde stil en vermoeid tegen hem aan, maar gelukkiger dan zij zich ooit had gevoeld.

Zij werden plotseling uit hun droom van liefde opgeschrikt door een haastig kloppen aan de deur. Gabrielle ging opendoen en zij stond voor den directeur.

‘O, mevrouw Gabrielli! Hoe is 't met uw man? Beter hoop ik? Wij kunnen hem niet langer missen. Verbeeld u, Markheim, de tenor, is er met Anna Schlosser van door, en de volgende week moeten wij “Lohengrin” geven. Als uw man eens probeeren wilde het in te studeeren, dan waren wij geholpen, en hij had gelegenheid naam te maken.’

‘Mijn man is nog niet geheel beter,’ zeide Gabrielle, ‘hij moet zich nog in acht nemen.’

‘Neen,’ riep Richard's heldere stem, ‘ik ben beter en wil heel graag de proef wagen.’

‘Top! Dan geef ik u vanavond vrij en morgen beginnen de repetities.’

XXIV.

De zaal was overgevuld nu de nieuwe Lohengrin zijn debuut zou maken; in ademlooze stilte wachtte men op zijn komst, niemand echter met meer spanning dan de mooie jonge vrouw, die in een loge gezeten, doodsbleek en met kloppend hart, Lohengrin's optreden afwachtte. Daar verscheen hij, begeleid door het heerlijke Leitmotief der Zwaan; reeds zijn uiterlijk nam stormenderhand alle harten, vooral die der dames in; nog nooit had men zulk een prachtigen Lohengrin in zijn rijk zilveren gewaad gezien. Nog meer verrukte zijn gouden stem het publiek, een stem waaraan nog wel eenige oefening ontbrak, maar zoo schoon, zuiver en hoog was, als men zich niet herinnerde in de laatste jaren gehoord te hebben.

Een rijkdom van bloemen, donderend applaus, schitterende fanfares vielen hem ten deel; in een der loges zat een eenzame vrouw en weende van geluk en van trots; die eer gold haar man, en al werden tooneellauweren door haar niet zoo hooggeschat, Gabrielle had Richard te lief, dan dat zij niet deelen zou in zijn schitterenden triomf.

Een heer had met de grootste belangstelling geluisterd, maar door geen teeken van zijn goedkeuring blijk gegeven; in de groote pauze begaf hij zich achter de coulissen en bleef geruimen tijd met den held van den avond alleen.

Toen het stuk geëindigd was, onttrok Richard zich aan alle ovatiën en uitnoodigingen en stapte in het gesloten rijtuig, waarin zijn vrouw hem wachtte.

‘Mijn Lohengrin! Mijn Zwanenridder!’ riep zij vol geestdrift uit, ‘wat ben ik trotsch op je!’

Hij liet afgemat zijn hoofd op haar schouder rusten, en zij kuste hem teeder.

Thuisgekomen, nam hij haar bij de handen en ging naast haar op de sofa zitten, zijn arm om haar heen geslagen.

‘Dus ben je waarlijk trotsch op je man?’ vroeg hij.

‘Hoe kan je dat nog vragen, Riche?’

‘En je zoudt mij dagelijks zulke avonden gunnen?’

Haar hand beefde een weinig; de vrouw van een operazanger, een komediant te zijn was nog stuitend tegen haar gevoel van Hollandsche deftige dame; daarbij dacht zij misschien aan de velen, die hem met haar zouden bewonderen en vereeren - hij zou niet meer geheel de hare zijn; maar toch antwoordde zij na een kleine pauze kort en flink:

‘Zeker, Richard.’

‘En je begrijpt dat al die triomfen voor mij de grootste waarde hebben omdat jij ze deelt, omdat zij de vrouw, die ik liefheb, tot eer verstrekken?’

‘Ja, lieveling, dat begrijp ik!’

‘Lees dit en zeg nu wat ik doen moet. Die heer was een bekend impresario. Hij bezocht mij in de pauze en maakte dit concept-contract op.’

Zij las het; haar oogen schitterden toen zij de groote sommen las, haar man aangeboden.

‘Wat heerlijk, Richard!’ zeide zij; ‘nu zijn wij rijk!’

Hij nam het papier in de hand en scheurde het in tweeën.

‘Dat doe ik er mede! Ik ben je een vergoeding schuldig voor je opoffering van zoovele maanden, en daarom is het mij voldoende te weten hoeveel ik waard ben. Ik geef mijn tooneelloopbaan op; alleen

voor oratoria of op concerten neem ik engagementen aan, en - nu gaan wij morgen beiden naar huis - maar o n s huis! Dat is onherroepelijk!'

Bezet.

Gegevens zijn drie heeren, die een lange wandeling achter zich hebben en nu dol graag even zouden willen rusten; toevallig weten zij waar ergens zich een zeer prettige, aan alle eischen van frischheid, schaduw enz. beantwoordende bank bevindt; welnu! bedoelde heeren, eindelijk in het gezicht gekomen van bedoelde bank, blijven eensklaps bedremmeld, teleurgesteld staan.

Bezet!

Ja, en dan door wie! Door een dame, wier gelaat zoodanig door een grooten hoed bedekt is, dat zij geen trek daarvan onderscheiden, en dus met geen mogelijkheid zeggen kunnen of zij jong of oud, mooi of leelijk is. Zoo'n dame alleen zou ons drietal niet zoo heel erg afschrikken, zij hebben wel eens voor sterker vuren gestaan, maar - toch blijven ze op een afstand, want de dame is niet alleen, zij heeft een kameraad naast zich, een beschermer, een ridder, de leelijkste, kwaadaardigste keffer, dien men zich denken kan; hij heeft zich juist zoo geplaatst op de bank, dat de drie vrienden er onmogelijk meer kunnen zitten; daarbij zou één enkele toch niet erg gesteld zijn op de twijfelachtige eer naast hem plaats te nemen.

Wat zullen zij nu doen?

De dame beleefd vragen haar lieveling weg te zenden en hen naast zich te dulden? Zij zijn nog in het onzekere over het te nemen besluit! En toch vatten zij maar moed! Het voorkomen van die dame, ondanks den hoed, zou wel meevallen! En wie weet, als zij de twee jongste heeren van het gezelschap ziet, of zij aan hun nabuurschap niet nog de voorkeur zal geven boven die van haar waakhond.

Tevreden.

Niemand zal willen beweren dat er tegenwoordig in de wereld een geest van tevredenheid en voldaanheid heerscht. Hoewel alles gedaan wordt, om het leven zoo aangenaam en afwisselend mogelijk te maken, is tevredenheid een deugd, die men met de lantaarn van Diogenes overal zoeken moet, maar bijna nergens vindt.

Ieder denkt dat hij minder heeft dan hem toekomt; de werkman wil mijnheer, de naaister mevrouw, de gewone burger millionair, de millionair milliardair worden, en door dit streven naar meer en naar hooger ontstaat die koortsachtige jacht naar geluk, of liever naar rijkdom en naar weelde, welke zoovelen juist ten ondergang voert, in elk geval hun korte spanne levens verbittert en bederft.

Wie er moeite doet om in den fellen strijd des bestaans te overwinnen, niet het vrouwtje op onze plaat; menigen winter heeft zij zien komen en gaan, vele stormen hebben over haar oud hoofd gewoed en het leven bracht haar geen rijkdom, nauwelijks welvaart aan, en toch ligt de tevredenheid over haar gelaat en houding uitgespreid. Zij heeft haar eenvoudige tafel gedekt voor het eenzame, sobere maal, zij vouwt de handen en dankt God voor de gaven, die Hij haar schenkt en die voldoende zijn voor haar levensonderhoud. Wat verlangt zij meer? een dak boven haar hoofd, spijs en drank om haar te voeden; meer wenscht zij niet; zij is tevreden, en haar

gemoedsstemming deelt zich onwillekeurig ook aan ons mede, aan ons beter bedeelden aan het maal des Levens. Waarom zouden wij meer verlangen, waarom zouden wij morren als zoo weinig reeds voldoende is voor het levensonderhoud?

De poëzie van den winter.
Naar het Zweedsch van Tor. Hedberg.
(Auteur van: 'Een Vuurproef', 'Johannes Karr', 'Judas', enz.)

De kleine huiskamer zag er recht warm en gezellig uit met de ouderwetsche meubels, met de hier in huis geweven loopers over de bonte teekening van het nieuwbrusselsch tapijt; met het vroolijk opvlammend vuurtje in de bronzen kachel en met het licht van de lamp, die op een hoektafeltje, ginds bij dat raam, stil stond te branden. Aan de muren hingen eenige familieportretten, een weinig naar voren overhellend, alsof zij dan beter het oog konden houden over hetgeen er in de huiskamer gebeurde; onafgewend staarden die groote, ronde oogen met zware wenkbrauwen uit het duister der wanden de kamer in; de mondhoeken waren bij alle portretten tot een antiek, gemaakt glimlachje vertrokken. Hun afstammeling, die met ongeregelde stappen door de kamer heen en weer liep - nu eens langzamer dan sneller, al naar dat de gedachten in hem meer of minder vaart namen.... maar toch altijd, uit gewoonte, de door de loopers als geoorloofde wegen gekenmerkte strepen volgend - glimlachte ook. Maar zijn lach was noch ouderwetsch noch gemaakt - het was een blijde, gulle lach, die zich niet tot den breeden mond met de gezonde witte tanden bepaalde, maar over zijn geheel gelaat speelde en dit verhelderde. Soms barstte hij in een half onderdrukt vergenoegd grinniken los; maar dan bedacht hij zich en de blijdschap straalde als een paar vroolijke lichtjes in zijne oogen. Eigenlijk was het een kolossaal vreugdevuur dat in hem brandde, en dit wierp althans zooveel heldere vlammen over zijn gelaat als het vuur uit de bronzen kachel. Zijne handen hield hij op den rug en van-tijd-tot-tijd knipte hij met de vingers als een knaap die in zijn schik is, dat hij het examen is doorgekomen.

Iemand, die op de canapé een sigaar lag te rooken, volgde hem met de oogen. Hij glimlachte ook - welzeker! - maar een weinig spotachtig, met een gebaar van meerderheid. Alleen als de ander een aanval van zijn lachlust niet bedwingen kon, werd hij daardoor aangestoken en dan was alle ironie glad weg. Hij was een man van even in de dertig, tamelijk gezet, maar met een gelaat, welks

bleeke tint en slappe trekken de sporen droegen van al te groote inspanning. Men behoefde nog geen bijzonder scherpzinnnig opmerker te zijn om in hem een dokter te herkennen.

Opeens hoorde men een kort, maar krachtig kloppen aan de kamerdeur, die op de eetkamer uitkwam. Zonder af te wachten dat men 'binnen' riep, werd die deur opengedaan en een lange, magere dame van omstreeks vijftig jaar kwam de kamer in met een blad, waarop een karaf en glazen stonden, in de hand. Zij liep rechtstreeks naar de tafel bij het raam en zette het blaadje erop.

In een lijst

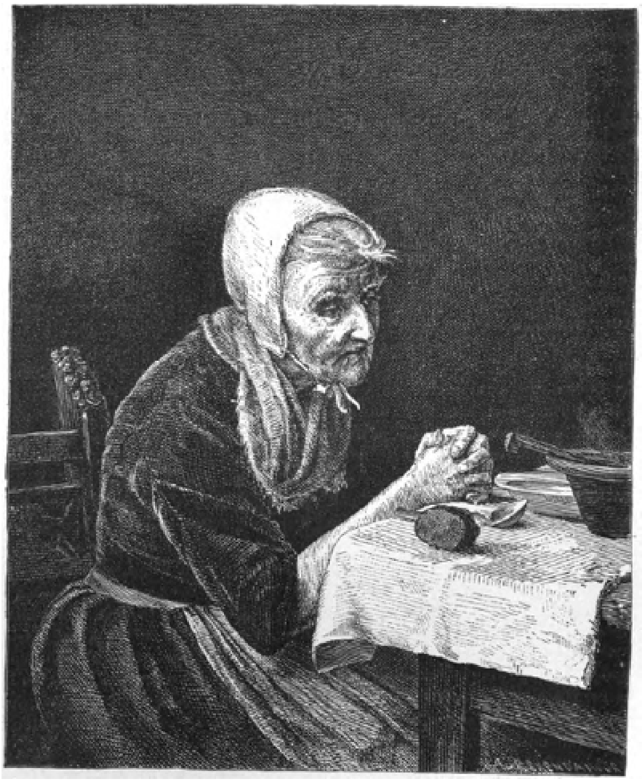

TEVREDEN. Naar Siegert. (Zie blz. 368.)

en met glas ervoor zoude zij een goede figuur tusschen de portretten aan den wand hebben gevormd. Er was niet meer noodig dan dat de mondhoeken, die thans eene zekere neiging tot neerhangen toonden, ietwat in opwaartsche richting verbogen werden - anders was alles precies zooals het behoorde te zijn: dezelfde oogen met den kalmen, rondstarenden blik van onder de zware wenkbrauwen; dezelfde Gustaviaansche neus; hetzelfde lage, breede voorhoofd met het grijs gespikkelde haar, zoo langs de slapen erover neergekamd, dat het een gelijkmatigen driehoek vertoonde. Maar vooreerst zou het nog zoo gemakkelijk niet gaan om tante Kristiana in een lijst achter een glasruit te zetten. Met groote, rustige, zeer onbevallige stappen bewoog zij zich van 's morgens vroeg tot 's avonds laat door het huis en het gerinkel der kastsleutels ging voor haar uit en meldde hare komst. Dit was maar goed ook, want nu was men gewaarschuwd en kon zorgen in goede richting te sturen, als men niet verkoos te worden overzeild. Want tante Kristiana hield er haar eigen, ouderwetsche zeekaart op na. Toch dreven kleine bootjes gaarne in haar vaarwater; want het gebeurde vaak genoeg dat bovengemeld sleutelrinkelen de voorbode was

van kokerellen; en als men dan in de buurt bleef, viel er allicht een handjevol rozijnen, of een paar gedroogde pruimen of iets anders dat lekker smaakte, voor ‘het jonge goed’ af. Dit was vanouds hier in huis zoo gegaan en tante Kristiana hield van overleveringen. Ook zonder glas of lijst deed zij de oudjes aan den wand eer aan.

‘Wel, tante Kristiana... hoe gaat het boven?’

Het vreugdevuur verdoofde op dit oogenblik; het maakte plaats voor eene angstig vragende uitdrukking in de oogen, die in spanning op de binnenkomende werden gericht.

‘Ja, zie je, zij slaapt nu.’

‘Slaapt zij? Dat is zeker goed, is het niet?’

‘Of het goed is, dat moet je maar aan den dokter vragen; ik weet immers toch van niets,’ liet zij er knorrig en halfluid op volgen.

De dokter richtte zich overeind, en den vragenden blik van zijn vriend beantwoordende, zeide hij:

‘Wel wis en zeker - dat is uitstekend!’

‘En hij?’

‘O - hij slaapt ook.’

Het eigenaardig trekken in de mondhoeken begon opnieuw en de vlammetjes flikkerden weer vroolijk op.

‘Zou u niet zoo vriendelijk willen zijn, dokter, mij de noodige voorschriften voor vannacht te geven,’ vroeg tante Kristiana met een zoetzuur glimlachje, ‘dan behoef ik niet bang te zijn de dingen in de war te sturen.’

‘O - daar is volstrekt geen vrees voor!’ kwam de dokter op vergoelijkenden toon.

‘Zeg dat zoo stellig niet, dokter. Ik weet natuurlijk niet anders als uit den tijd toen Oskar geboren werd; en wat voor hem goed was, voegt waarschijnlijk thans niet meer voor dat zoontje van hem; de tijden zijn zoo veranderd en...’

De dokter streek met de hand over zijn mond om een spotziek lachje te verbergen en begon toen zijne voorschriften voor den nacht te geven op de bekende duidelijke, langzame manier, die den man van het vak kenmerkt. Tante Kristiana luisterde opmerkzaam, maar met een gezicht alsof zij het recept voor een giftmenging aanhoorde. Toen de dokter uitgesproken had, begon zij, op hare vingers tellende, te herhalen.

'Dus eerst was het dit - dan dat - en dan dat!' Zij wreef hare handen langzaam over elkaar. Zij wiesch hare handen en gaf duidelijk te verstaan, dat het bloed van dat onschuldig kind op *zijn* hoofd zou komen; - zij was niet verantwoordelijk voor de gevolgen van z u l k e behandeling!

Toen zij zich omkeerde, kwam zij tot de ontdekking, dat zij met den dokter alleen in de kamer was; de deur van de eetkamer stond half open.

'Wel zeker! Je zult het zien; nu loopt hij erheen en maakt haar wakker! Ja, ik zeg het toch maar..!'

Met een paar groote stappen was zij ook de kamer uit, en zonder het minste leven te maken, sloot zij de deur zorgvuldig achter zich.

Het behoorde tot hare grondbeginselen altijd de deuren te sluiten en er nooit eene open te doen, zonder vooraf te hebben aangeklopt. De laster beweerde dat deze gewoonte dermate bij haar was ingeworteld, dat zij zelfs aan de deur der provisiekamer aanklopte eer zij dat heiligdom van iedere huishoudster binnentrad.

Toen de dokter alleen was, nam hij de kurk van de eene flesch af en rook met een wantrouwend gezicht aan den inhoud er van; en onmiddellijk werd dit door een uitdrukking van verrassing vervangen; hij schonk een glaasje van den uitmuntenden cognac in en ledigde het in één teug. Vervolgens keek hij op zijn horloge, ging op een schommelstoel, die naast de tafel stond, liggen en gaf aan zijn gevoel in een luid geeuwen lucht.

Eigenlijk was het een zeer overbodige reis geweest, die hij gemaakt had. Toen hij 's morgens een telegram van zijn ouden vriend en schoolkameraad Oskar Röding ontvangen had, een telegram, dat aan een noodkreet gelijk was geweest, had hij reeds half besloten een geruststellend antwoord te zenden en den loop der dingen nog eens kalm af te wachten; want hij had eene vanouds opgezamelde ervaring omtrent de driftige bloedsmenging van zijn vriend; bovendien was hij vrij wel op de hoogte van de stemming waarin jonge echtgenooten de eerste bevalling hunner vrouwtjes gewoonlijk tegemoet zien. Maar ter goeder ure had hij zich zijne belofte herinnerd, dadelijk te zullen komen als hij geroepen werd - en hij ging. Vier uren met het spoor; twee uren met de slede! Het was een dwaze reis, vond hij, eenmaal onderweg zijnde; want als er gevaar was, kwam hij natuurlijk toch te laat. Maar zulke dingen behoorden nu eenmaal onder de rubriek van vriendschap, volgens de opvatting van Röding daaromtrent. Hij deed zijn best dit nu als een pleizierreisje te beschouwen, als het gevolg geven aan de uitnoodiging van zijn vriend tot een bezoek - een bijzonder koude pret, dit viel niet te ontkennen....

Eindelijk had hij den tocht achter den rug en vond bij zijne aankomst alles juist zooals hij het had verwacht, dat is te zeggen: zoo gunstig mogelijk. Twee uren na zijne komst was zijn vriend de verblijde vader van een flinken gezonden jongen en overstelpte hem met een vloed van dankbetuigingen - alsof dit zijne verdienste was. Zijn voornemen was geweest denzelfden avond weer naar huis te reizen; maar door Röding's vriendschappelijk aandringen had hij zich laten overhalen om dien nacht

te blijven. Hij had er bijna spijt van, hoofdzakelijk ten wille van tante Kristiana, die blijkbaar zijne aanwezigheid als een beleedigend wantrouwen in haar goede zorg voor de kraamvrouw en den kleine beschouwde.

Ja, die tante Kristiana! Hij had het altijd zoo best met haar kunnen vinden, in die jaren toen hij en Oskar schoolkameraden waren en als hij in de groote zomervacantie buiten, bij de Rödings, had gelogeerd. Toen was zij bij hunne spelen en invallen, waaraan Oskar van jongen-af altijd onuitputtelijk geweest was, steeds als de helpende, raadgevende vertrouwde te vinden. Het was merkwaardig zoo vlug als Oskar was in het bedenken van nieuwe grappen; bijna zoo vlug als hij traag en lusteloos voor het leeren was.

Tante Kristiana had eens-voor-al de opvatting: 'jongens zijn jongens' tot de hare gemaakt en deze kort en bondig uitgesproken waarheid, die zeker door niemand ooit is ontkend, behelsde voor hen een nimmer opdrogende bron van toegevendheid, van begrijpen en helpen. Er waren een aantal jaren verloopen sedert hij haar niet had gezien en hij had er zich werkelijk op verheugd hunne gemeenschappelijke vriendin weder te zullen ontmoeten.

Hij had haar geheel en al teruggevonden, zooals hij zich tante Kristiana uit zijne jongensjaren herinnerde, maar de ontvangst van haar kant was koel beleefd geweest; akelig, ijskoud beleefd; en al zijne pogingen haar door toespelingen op 'voorheen' te doen ontdooien waren vruchteloos gebleven. Zij was er kennelijk door gegriefd, dat zoo'n bengel van een jongen, wien zij zoo menige handvol rozijntjes had toegestopt en wiens broek en buisje zij zoo dikwijls genaaid had, als er met klauteren scheuren in gekomen waren, dat zoo'n kwast nu hier moest komen en aan haar, oude vrouw, een wijsheid prediken over dingen die zij reeds lang geweten had, eer hij geboren werd....

Oude tijden! Onwillekeurig moest hij in zijn eentje lachen als hij aan zooveel dingen van vroeger werd herinnerd in deze overbekende kamer, waar alles precies hetzelfde gebleven was als voor vijftien jaren geleden: dezelfde ouderwetsche meubelen stonden op dezelfde plaats en dezelfde, in zijne oogen zoo potsierlijke, oude portretten zagen van de wanden er op neer. Wie weet of niet dezelfde boeken op de tafel lagen..! Dien dikken foliant herkende hij althans, en dan Anna Maria Lenngren, wier verhalen tante Kristiana hun op haar geheel eigenaardige, kluchtige manier had voorgelezen. Hij stond op en begon door de kamer te wandelen. Het Brusselsch vloerkleed - ja, dat was nieuw; het hinderde hem eigenlijk hier een nieuw tapijt te vinden. Hij ging naar een der vensters, maar thans lieten zijne herinneringen hem geheel in den steek. Veel kon hij

niet zien in het donker, maar wat hij zag maakte op hem den indruk van iets vreemds. Hij had uit deze vensters naar buiten gekeken, bij regenweer en zonneschijn; maar altijd in het prettig groen gekleed, in den frisschen tooi van den zomer, had hij die omgeving gezien. Nu was alles wit - eentonig wit, zoover als zijne oogen zagen.

Een flikkerende sterrenhemel, waarover de melkweg zijn breed lint trok, terwijl de lichte, dunne schijf der maan ginds ver weg aan den gezichteinder een paar wolken verlichtte, die tot haar opdrongen als zochten zij bij haar een weinig koesterende warmte. Zij zagen er verkleumd uit, de stumperds; maar ook de maan scheen het koud te hebben; kil en stijf hing zij daar, een beetje schuinsch over die sneeuwwoestijn, en hoewel de sterren grooter schenen dan anders en helderder vonkelden dan anders, vermeerderden zij toch ook den indruk van koude, dien het geheele landschap gaf. Sneeuw overal: op den grond, op de paden, op de boomen, wit in wit, wit om wit, door bijna onmerkbare tinten de voorstelling wekkend van een grooten afstand, zoodat men, waardoor wist men misschien zelf niet, begreep, dat dit witte laken zich over alles uitspreidde, zelfs tot achter den beperkten horizont, zoover als de duisternis, onder dien met schitterende sterren bezaaiden hemel reikte. En dan die zeldzame, onbegrijpelijke stilte, die van dat stralend luchtgwelf scheen uit te gaan, om kil en bevroren het witte landschap te bedekken, zich daarmede vereenzelvigende, om daarna weder op te stijgen in die eindelooze ruimte, nog zwijgender en nog kouder dan straks. Deze stilte werd onzen dokter te machtig, zij joeg hem een ongekend gevoel van angst aan.

Opeens meende hij een doffen klank als van een verwijderd kanonschot te hooren en daarna een voortrollende echo, maar in deze echo mengde zich een eigenaardig knetterend geluid, als van glasscherven die breken. Hij luisterde verwonderd, of er een herhaling volgen zou, maar alles was weder doodsch en stil als te voren en hij begon waarlijk te gelooven, dat hetgeen hij gehoord had, niet anders was geweest dan het spel zijner opgewekte verbeeldingskracht. De stilte verkreeg opnieuw macht over hem en zij was zoo diep, dat de voorstelling van eenig geluid op zichzelf reeds aan iets grilligs en onwezenlijks deed denken, waarvoor niet de minste reden bestond.

Toch schrikte hij een oogenblik later op bij een ander geluid, dat bekend en huiselijk door de stilte tot hem klonk en deze nu op zijne beurt onwezenlijk maakte. Maar dit geluid kwam van binnen, uit de warme, gezellige kamer. Het was Oskar's overbekende brombas.

‘Zij slaapt heusch; - en - en “*hij*” ook!’

Hij zette een gezicht alsof hij een zeer belangrijk nieuws kwam vertellen.

‘Maar nu moesten wij een glas toddy brouwen, vind-je niet, dokter?’

Zij namen aan de tafel tegenover elkander plaats en ieder maakte zijn glas gereed.

‘Je welzijn, oude jongen, en mijn dank voor je komst!’

Zij klonken vriendschappelijk en dronken ook; maar toen de dokter zijn glas weer op de tafel wilde zetten, bleef hij halverwege daarin steken. Wederom hoorde hij het kanonschot door de lucht dreunen en ook weer dat knetterende geluid als van gebroken glas.

‘Zeg eens,’ begon hij, ‘wat is dat toch?’

‘Ja ja, het vriest knapjes,’ zeide Röding, terwijl hij bedaard zijn glas neerzette.

‘Het vriest knapjes? Wat heeft dat dáarmeè te maken? Wat bedoel je daarmeè?’

‘Dat heeft er zooveel mede te maken, dat wij een strengen winter krijgen. Het ijs springt van de vorst uit elkander. Heb je dat nog nooit gehoord?’

'Nee-n!'

De dokter meende zich toch flauw te herinneren er wel eens over te hebben hooren praten en hij voegde er bij: 'Ik ben een stadskind, zooals je weet.'

De andere knikte toestemmend; maar er lag niettemin op zijn gelaat eene verbazing, die weinig minder dan minachting beteekende, uitgedrukt.

'Het zou mij niet verwonderen als wij morgen een graad of twintig koude hadden,' liet hij volgen.

Eene huivering voer den dokter, die aan zijne thuisreis door die koude dacht, door de leden. Er ontstond een kleine pauze in hun gesprek en voor het eerst gevoelden de oude vrienden zich eenigszins vreemd tegenover elkander.

'Je welzijn! Skål!'

Hiermede brak Oskar Röding het stilzwijgen, dat benauwend dreigde te worden, af.

Zij klonken, dronken en zetten hunne glazen weer op de tafel.

Uitvorschend zag de dokter zijn vriend in het blozende gelaat, waarover de vreugde thans een rustiger glans verspreidde, als het zachte licht van een bijna uitgedoofd houtvuur. Hij maakte onwillekeurig zijne opmerkingen en kon het niet nalaten die in woorden te kleeden.

'Daar zit je hier nu het geheele jaar door,' zeide hij, 'en bevind jij je op den duur goed bij zulk een bestaan? Kan je dat uithouden?'

'Of ik het kan uithouden? Waarom niet?' gaf de andere verbaasd ten antwoord.

'Des zomers, laat ik het gelden; maar 's winters! In den eindeloos langen, kouden, Noorschen winter hier buiten te wonen - het staat vrij wel gelijk met begraven te zijn.'

'Praat asjeblieft niet over den winter,' gaf Röding een weinig warm wordende terug. 'Jij weet er niets van; de winter is prachtig hier buiten.'

'Misschien voor enkele dagen - desnoods voor een paar weken; maar maanden lang - neen, daarvoor hoop ik bewaard te blijven,' hernam de dokter.

Oskar Röding stond op en begon met groote stappen door de kamer te loopen.

'De winter is hier verrukkelijk,' herhaalde hij, 'je kent hem niet; dat is de zaak. Ik houd meer van den winter dan van een der andere drie jaargetijden. Als de eerste sneeuw valt krijg ik een onbeschrijfelijk heerlijk gevoel door mijn geheele lichaam; ik ben dan bijna onzinnig van blijdschap en zou niets liever doen, dan mij in dat zachte dons rondwentelen als een jongen of als een hondekind. En de koude, die de huid zoo kan prikkelen en de wangen gloeiend maakt; en de sneeuwvlokken, die

zoo lief en zacht neervallen; en de hagel, die klettert; of een stormweer: als de sneeuw, aan witte wolken gelijk, door de lucht wordt gejaagd, en als het dan door de boomen fluit en giert, en als de wind de lucht schoonveegt, er overheen bezemt in lange, breede vlagen en men er tegen op moet werken uit alle macht; als men er zich doorheen moet worstelen en zijn weg duim voor duim met vechten en strijden winnen moet - o man, zulk een stormweer is een genot! Of de koude, heldere avonden, als de sterren vonkelen zooals nu; als de sneeuw onder de voeten kraakt en je knevel onder je neus, ja, aan je neus dreigt vast te vriezen - neen, mijn bloed stroomt nooit zoo snel en zoo warm als in den winter; nooit heb ik zulk een heerlijk bewustzijn

EEN LEVEND POPJE. Naar Th. Lange. (Zie blz. 376.)

van *te leven*, van sterk te zijn; nooit gevoel ik het, iets te kunnen, iets te zijn, zooals dan! De winter is heerlijk, zeg ik je!'

'Jij zingt den lof van den winter als een echte dichter,' merkte de dokter glimlachend op.

'Zooveel is zeker: als ik een dichter was, dan zou ik in de eerste plaats den winter bezingen. En als ik al de gevoelens, die de winter in mijn hart opwekt, in woorden kon uitdrukken, dan zou ik een dichter zijn. Ik mag dit gerust zeggen zonder den schijn van verwaandheid aan te nemen, want helaas, die gave is mij niet geschonken. Het zijn zulke geheel eigenaardige gedachten - witte gedachten zou ik ze willen noemen. - Heb je wel ooit een sneeuwlandschap gezien - goed gezien? Eerst schijnt

het eentonig, glad en effen - overal hetzelfde; maar dan begin je langzamerhand tinten in dat wit te ontdekken, zulke lichte, fijne, wazige tinten, dat zij bijna even snel verdwenen zijn, als je ze ziet. En vervolgens ontdek je lijnen en omtrekken, die zoo lenig en bekoorlijk zijn, dat het als eene liefkoozing voor de oogen is, deze te mogen volgen; en als je dan opziet naar den boom boven je hoofd, dan is het alsof je een tooverdak, van sneeuwvlokken gebouwd, over je gewelfd zag; en dan valt er een vlok op je hand en je bekijkt die, en op hetzelfde oogenblik wordt de sneeuwvlok ook een sprookje. Juist, zoo gaat het met de gedachten en gevoelens die de winter bij mij opwekt. In het breede gezien zijn zij eentonig en onsamenhangend tegelijk, en toch behelzen zij zooveel: zooveel schakeeringen, zooveel lichtspelingen, zooveel, waar men geen naam aan kan geven, omdat het eigenlijk niets is en toch is het zooveel! En over die allen ligt een reine, gezonde, frissche tint - een tint van *wit* - ik weet er eenmaal geen betere uitdrukking voor te geven. Voor mij is dat wit nu echter niet stijf en koud - integendeel het verwarmt en koestert mijn hart. Wij hebben immers al op de school in de physicales gehoord, dat het witte licht alle andere kleuren bevat; nu, voor mij is het alsof ik in dat wit alle andere tinten terugvind. Wacht maar, ik zal je nog meer zeggen: des zomers droom ik nooit, dan slaap ik als een blok; - maar 's winters - o dan droom ik zoo heerlijk, bijna iederen nacht, en dan zijn al mijne droomen wit.'

'Wel, dat zijn dan zeker bijzonder koesterende en vroolijke droomen,' lachte de dokter.

'O, jij lacht er maar om; doe het maar; dat is mijne schuld; want ik kan het niet zoo onder woorden brengen wat er in mij omgaat. O, kon ik dat! - Een jacht, bijvoorbeeld, in den winter! Heb je die wel ooit meêgemaakt? Dat is het heerlijkste wat ik maar kan bedenken - een hazejacht op het sneeuwspoor; of - en dat is nog prettiger - met Reintje in eigen persoon te doen te hebben! Dan vergeet je plaats en tijd en zorgen en bezwaren en kleinzielige gedachten; dan *leef* je op zulk een geheel bijzondere manier, zoo kinderlijk zorgeloos, dat alle andere dingen er eenvoudig niets bij zijn; er bestaat niets voor je dan dat bosch met dikke sneeuw op den grond, en met sneeuw op de onder den last gekromde boomtakken; met zijn geheimzinnige holen en gaten, met geritsel en stilte, met het vroolijk gebas der honden en de sporen van hazen- en konijnenpootjes, die je volgt tot in het oneindige; rechtuit en op afwegen, in bochten, in cirkelgangen zelfs. De wereld, de groote, vreemde wereld met hare wondervreemde instellingen en eischen ligt ver achter je; je leeft in het verleden, voor vele, vele jaren, toen onze voorouders ongestoord door 't bosch en op het veld hun 'halali' deden hooren. Driften, waaraan je in 't gewone leven niet denkt, worden hier in je opgewekt; de woeste, ongetemde natuur bestormt je met onweerstaanbare kracht; je voelt hoe je hart sneller klopt bij het genot van het jagersleven en hoe dit je hoofd vult met alle mogelijke sprookjes en avonturen van het woud. Voor mij is zulk een jacht niet enkel *de jacht;* als ik met mijne buks over den schouder

EEN SCHIP IN NOOD. Naar A. Saltzmann. (Zie blz. 376.)

en de honden aan de koppels trekkende, de laatste hut achter mij laat en de plechtige winterstilte mij uit het bosch toewenkt, dan is het alsof ik daar ginds een vroeger reeds geleefd bestaan opnieuw ga doorleven, alsof ik rechtstreeks naar het eerwaardige, grijze verleden terugkeer.

'En juist op diezelfde wijze,' vervolgde hij na een poosje, als in de herinnering aan zijne indrukken glimlachend te hebben gezwegen, 'het is vreemd, maar juist op diezelfde wijze kan een stille, heldere winterdag, of nog liever een winteravond na zonsondergang, mij in een aangename droomerige stemming brengen. Dan loop ik, in gedachten aan de toekomst verloren, den stillen straatweg langs, of het boschpad op; dan houdt mijne verbeelding zich bezig met het toekomstig lot van mijzelf en de mijnen niet alleen, maar met de toekomst van de menschen, van de geheele wereld. En dit ligt anders niet in mijn karakter. Ik zie daarin een voorgevoel, eene 'Ahnung'; het is voor mij gelijk aan eene profetie der dingen die komen zullen.'

'Het tijdperk van eeuwigdurende koude, bedoel je?' vroeg de dokter schertsend.

'Neen, niet van koude, maar van rust. De rust en de stilte - daarin ligt alles. Ella denkt er ook zoo over. Zij geniet evenals ik van den wintervrede.'

'Ei, is je vrouw ook al zoo verzot op sneeuw en ijs als jij?'

Oskar Röding bloosde.

'Om je de waarheid te zeggen,' antwoordde hij eenigszins verlegen, 'heeft zij mij den winter eerst geheel leeren waardeeren en liefhebben.'

'Dat beteekent zooveel, als dat zij nog een graadje erger is dan jij?'

'Dat beteekent het niet bepaald. Maar zie je, wij hebben elkander in den winter gevonden; in den winter hebben wij elkaar liefgekregen.'

'Zoo zoo, dus voor de verandering eens eene koude liefdesverklaring - eene winterliefde?'

'Juist geraden - een winterliefde. Het is een merkwaardige geschiedenis. Dat is te zeggen, zoo erg merkwaardig eigenlijk niet, maar -'

'Merkwaardig voor jullie tweeën,' vulde de dokter den afgebroken zin aan.

'Ja, voor ons is die geschiedenis bijzonder; ik weet niet of een ander er ook zoo over denken zou, want zij is zoo doodeenvoudig tegelijkertijd; zal ik ze je verhalen?'

'Gaarne; het zal aardig zijn, die van jou te hooren,' zeide de dokter, een flinke teug uit zijn toddyglas nemend. Hij koesterde geen hooge verwachting van het 'bijzondere' dat vriend Oskar hem vertellen zou; maar op de een of andere wijze moest de avond toch worden omgebracht, en hij vond het gemakkelijk aldus met goed fatsoen een poos niet te spreken, maar alleen te luisteren.

Röding ging op een gemakkelijken, lagen stoel bij den haard zitten en staarde in de vlam, die zich thans in lichte, blauwachtige wolkjes boven de glimmende asch bewoog.

'Wanneer wij elkander hebben liefgekregen, dat is, wanneer ik op haar verliefd ben geworden, weet ik niet precies meer; ik geloof op een kerstavond, toen ik haar bezig zag met het versieren van den kerstboom; maar zoo heel zeker ben ik er niet van. Wij hebben elkander reeds als kinderen gekend; samen gespeeld en samen gekibbeld, ook wel eens samen gevochten. Nu, dat weet je zelf ook wel, want je kwam toen dikwijls bij ons logeeren.'

O ja; de dokter herinnerde zich nog zeer goed een lang, mager meisje, met jongensachtige manieren en een paar flinke vlechten - (extra geschikte vlechten om aan te trekken!), dat van tijd tot tijd eens kwam overloopen van de naaste hofstede,

waar zij woonde; dat dan, als bij een hooge gunst, mocht meêspelen, als men geen mogelijkheid kon bedenken om met fatsoen van haar af te komen; dat dan de minste en lastigste baantjes te doen kreeg en dat dan die dingen zoo ijverig en vroolijk bezorgde, dat zij zich inplaats van dankbaar te zijn, verbeeldden *haar* pleizier te hebben gedaan en zich bijzonder edelmoedig ten haren opzichte vonden; dat echter wel eens boos werd en trotsch tegen hen in opstand kwam; en dat zij dan met geen middelen hoegenaamd 'klein konden krijgen'; en dat - dit was het eenige waardoor zij een blijvenden indruk op de jongens had gemaakt - dat nooit 'griende'. Hij had reeds in die dagen soms de opmerking gemaakt, dat de minachting van Oskar, die hij bij elke gelegenheid zoo duidelijk mogelijk voor 'zoo'n meisje' liet blijken, meer toevallig dan ernstig gemeend was; hij begreep uit sommige gezegden, dat Oskar, als er geen mannelijke speelkameraden in de buurt waren, met haar voor lief nam en dat zij dan ook veel pret samen hadden. Bij zijne patiënte van vandaag had hij echter tevergeefs getracht iets van dat veertienjarige, lange, 'slungelachtige' meisje terug te vinden; alleen de mooie blonde vlechten herinnerden nog aan haar.

'Ik vermoed dat het zoo langzamerhand zal gekomen zijn,' vervolgde Oskar Röding, 'maar dat ik voor het eerst het besef kreeg, iets anders in haar te zien dan mijn oude speelmakker, dat was toch, geloof ik, op dien kerstavond, nu twee jaren geleden. En toen begon het lieve leven! Eerst werd zij verbazend vreemd en terughoudend tegenover mij; en toen werd zij als een ander, als een nieuw wezen, dat ik zoo langzamerhand moest leeren kennen, en toen het voorjaar aankwam - ja, toen had ik het te kwaad! Lieve hemel, wat was ik een ongelukkige jongen in dien tijd!'

'Eene ongelukkige liefde dus?'

'Ja, zij werd langzaam-aan weer dezelfde tegenover mij als zij vroeger geweest was, hopeloos kameraadschappelijk en gelijkstaande; en dat kon ik op den duur niet uithouden; het was eene marteling. Zij was een dubbelgangster voor mij. Als ik alleen was, zag ik niets van den vriend en speelmakker, maar hij drong zich naar den voorgrond zoodra ik met haar tezamen was; dan spotte hij over mij, plaagde mij, goot als het ware een koud stortbad over mij uit, met het gevolg dat al de mooie, gloeiende woorden, die ik in mijne eenzaamheid zoo keurig had bedacht en herhaald, in mijne keel bleven steken en dat ik verlegen werd en onbeholpener dan ooit, zoodat ik mij voor mijzelf schaamde en door haar werd uitgelachen. O, hoe haatte ik haar forschen handslag, en dan hare manier van *jij* en *jou* te zeggen - die was eenvoudig niet om te verdra-

gen! Ten laatste vermeed ik het bij haar te komen; zoo in mijn eentje mocht ik haar ten minste ongestoord voor mij hebben, het meisje dat ik liefhad, dat ik nog niet goed kende, maar dat ik vurig begeerde te leeren kennen, te veroveren, de mijne te mogen noemen.

De zomer verliep en de herfst ook; maar het ging er niet beter om - integendeel, hoe langer hoe akeliger. Zeker honderdmaal had ik stellig besloten nu maar ronduit te spreken, haar te zeggen hoe het met mij geschapen stond en dan desnoods liever mijn grijzen ‘pas’ tot afscheid te krijgen; dit was althans beter dan het akelige dubbel-leven wat ik in den laatsten tijd had geleefd. Maar als ik haar ontmoette, als zij mij op den weg tegenkwam, mij hare hand toestak en vroeg: ‘Zoo, hoe gaat het?’ dan antwoordde ik: ‘dankje, heel goed!’ en er kwam alweer niets van; ik stond immers weer tegenover den kameraad, dien ik niet kon kwijtraken, eer ik haar goedendag had gezegd en het tuinhek achter haar gesloten had. Dan joeg ik den ‘vriend’ nijdig naar de onmogelijkste plaatsen van den aardbodem, en de minnaar begon opnieuw te razen en met vertwijfeling en hoop in zijn hart nieuwe plannen te smeden, waarvan het eene al onuitvoerbaarder en vruchteloozer was dan het andere. Maar zij merkte niets. Als zij toch iets merkte, zorgde zij er wel voor er mij niets van te laten merken. Later heb ik haar omtrent dit punt herhaalde keeren uitgevraagd, maar ik heb er haar niet toe kunnen brengen eerlijk op te biechten, hoe het in die dagen met haar was. Zij verklaart het zelve niet te weten; ja, de vrouwtjes zijn in dergelijke gevallen vreemde potentaten!

Het was op een namiddag in het laatst van November. De eerste sneeuw was gevallen en daarna was de vorst gekomen; maar nu was het wat minder koud en de lucht stond er naar of wij meer sneeuw mochten verwachten. Ik had een boodschap bij den vader van Ella te doen en tegen een uur of vijf reed ik er heen om met hem te praten. Dit was werkelijk mijn éenig doel voor den tocht, want die andere zaak - nu, daarmeè moest het nu voorgoed uit zijn. Ik had begonnen voor dokter bij mijne kwaal te spelen en er bestond alle hoop dat de door mij aangewende middelen mij voorgoed genezen zouden. Ja, ik zou weldra weer frisch en gezond en vroolijk worden, ik geloofde het zeker.

Bij mijne aankomst ging ik, zooals ik gewoon was, eerst naar den stal om mijn paard zelf te bezorgen. Terwijl ik hiermede bezig was, hoorde ik voor de staldeur vloeken en luide bedreigingen. Ik liep naar de andere staldeur om te zien wat er aan de hand was. Langs den stal voert een lang en zeer steil bergpad naar de arbeiderswoningen, die bij de plaats behooren. Op de halve hoogte van dat pad stond een zwaar beladen houtwagen, met een ouden knol van een paard er voor. Op het hout zat een zeventien- of achttienjarige knaap, duidelijk erg beschonken, te vloeken en te tieren, waarbij hij met de zweep onbarmhartig op het arme dier sloeg, dat zijne pooten in den grond sloeg, om althans de kar te verhinderen achteruit te glijden.

Ik begreep oogenblikkelijk hoe schandelijk die jongen het paard mishandelde, maar eer ik iets had kunnen doen of zeggen, eer het mogelijk was geweest om de kar te bereiken, zag ik Ella als een stormwind uit het hoofdgebouw komen; blootshoofds en zonder mantel, rechtstreeks op den wagen afgaande, pakte zij den knaap met haar twee handen beet, rukte hem - ja, zij rukte hem letterlijk - van de slede af, raapte de zweep, die hij in zijn angst op den grond had laten vallen, op en sloeg er dapper op los, terwijl zij hem met de andere hand stevig vasthield.

Nu zal je misschien zeggen dat dit erg 'onvrouwelijk' was gehandeld, en de meesten - hiervan ben ik overtuigd - zullen er eveneens over denken. Maar ik vond het mooi van haar, dat zij zich zoo kwaad maakte, want zij was woedend op den onbarmhartigen knecht; hare oogen schoten vonken en hare lippen trilden - zij was zoo kwaad en zoo schoon - onbeschrijfelijk schoon in haar verontwaardiging. Kluchtig was het eigenlijk ook, want die boerenpummel was zoo verrast, dat hij eenvoudig met gebogen rug de klappen in ontvangst nam, en geen van beiden sprak een enkel woord - en dit was juist het grappige.

Maar opeens liet zij den jongen los en de zweep ook. Zij had mij in het oog gekregen. Lieve hemel, wat werd zij rood! Een kleur had zij daareven ook al gehad, maar die beteekende niets, met den gloeienden blos vergeleken, die nu haar geheele aangezicht en haar hals bedekte. De knecht krabbelde overeind en zag haar nijdig en met een minder geschikt te herhalen verwensching aan; maar hierbij bleef het; want hij had mij nu ook gezien en begreep waarschijnlijk dat het beter wezen zou een toontje lager te zingen. Hij was, dank zij de ontvangen opfrissching, weer nuchter geworden. Met vereende krachten hielpen wij het paard om de kar den berg op te trekken, en toen droop hij af, zijn troost zoekend in het mompelen van halfluide, onverstaanbare verwenschingen.

Ella was even te voren naar het hoofdgebouw gegaan; ik volgde haar. Maar nu alles goed en wel was afgeloopen werd het kluchtige van dit tooneel mij toch te machtig, en mij Ella bij hare handtastelijke strafoefening voorstellend, kon ik mij niet langer inhouden en barstte in een luid lachen uit. Ella stond nog op de stoep; zij keerde zich om, en toen zij mij zoo zag lachen stormde zij, als een pijl uit den boog, het huis in.

Weg was mijn lachlust! Dat was wat moois! Nu was zij op den koop toe ook nog boos op mij, dacht ik; en ik zocht een flauwen troost in de gedachte, dat het er zoo heel veel niet toe deed, want dat het moeilijker nog ellendiger voor mij in de wereld worden kon, als het buitendien was. *Dat* moest er dan nog maar bij.

Ik ging ook naar binnen om mijne boodschap bij haar vader te doen; maar hij was niet thuis en zou niet voor den volgenden dag terugkomen. Ella was weg en bleef weg. Nu zou ik niet recht weten te zeggen hoe ik op den inval kwam - eene ingeving zou ik het haast noemen - om in de huiskamer te gaan zitten en te wachten; evenmin is het mij duidelijk op wien of wat ik wachtte. Genoeg, ik zat

er. Ik zat er een rond half uur en ik maakte mij zoo kwaad omdat niemand verscheen, dat ik op het punt stond te vertrekken, toen Ella de kamer inkwam. Zij had geschreid, dit zag ik dadelijk. Zij was verrast mij nog hier te vinden; vermoedelijk had zij gedacht dat ik reeds lang vertrokken was, en telkens als zij van terzijde naar mij keek, bloosde zij opnieuw.

Wij zaten een poosje recht gezellig te keuvelen. Waarover wij het hadden, dit herinner ik mij niet; maar zooveel weet ik er nog van, dat ik hoe langer hoe vroolijker werd; zoo echt juichend, zegepralend vroolijk. Ik had zulk een pret in die flinke daad van Ella, en het verheugde mij zoo dat zij later geschreid had; en dan was ik er ook zoo onuitsprekelijk blij over, dat zij zich tegenover mij verlegen gevoelde. Er lag een zeker iets over haar geheele wezen, dat ik totnogtoe nimmer aan haar had opgemerkt, nooit anders dan als ik mij in mijne eenzame droomen met haar had beziggehouden. De kameraad was verdwenen. Het meisje keek om den hoek: verlegen, blozende, smeekend; het meisje uit mijne droomen, dat ik liefhad en dat er zich tegenover mij over schaamde zich onvrouwelijk te hebben gedragen; dat mij om vergiffenis vroeg en dat een weinig fier was, ook n u nog; en dat poogde mij te trotseeren, maar dat die poging weldra opgaf, omdat zij angstig was, vreeselijk verlegen en angstig, en onzeker van eigen kracht. Groote goden, hoe verrukt was ik! De uitbundigste plannen spookten door mijn hoofd. Ik dacht: nu of nooit! En ten laatste stelde ik haar voor met mij een toer in de slede te gaan rijden. Zij aarzelde even, maar eindigde met toe te stemmen. Ik naar den stal om mijn kapsleê in te spannen, en toen ik voorreed, had ik een gevoel alsof ik in den afgrond zou tuimelen met paard en slede.

Daar kwam zij aan, goed ingepakt en in het bont gehuld, zoodat ik alleen haar lief, blozend aangezicht kon zien, en toen zij mijne oogen ontmoette, scheen iets daarin haar opnieuw bevreesd te maken; zij scheen te twijfelen of het wel geraden zou zijn in te stappen, maar het was te laat; ik had haar reeds in de sleê en stopte haar voeten goed warm in de ‘plaid’, en daar reed ik heen, met h a a r ; in een vaart, naar den afgrond desnoods - maar toch met h a a r !

Die sledevaart vergeet ik nooit.

Het was beginnen te waaien en de wind stak heviger op; er vlogen sneeuwvlokken door de lucht en de sneeuw werd al dichter en dichter; het duurde niet lang of daar hadden we een echten sneeuwstorm; maar welk een goddelijken storm! De wegen waren als gladgeboend, zoo rein en zoo wit; de lucht was wit en de grond was wit - alles was wit; en wegen en velden liepen inéen; en hoe wij voort kwamen weet ik niet; maar wij kwamen vooruit. Ik weet niet waar ik op dien avond n i e t vooruit zou hebben kunnen komen! Ik voelde haar arm tegen den mijne aan; ik zag haar gloeiende wang en haar ooghaartjes, die, als bescherming voor de oogen tegen den wind, op de wang zichtbaar lagen; ik zag een stukje van haar rood oor - van dat mooie, fijne oor! - en dit alles, neen - het was niet van den kameraad - het was niet van den kameraad - het was van het m e i s j e dat naast mij zat. Ik had een gevoel alsof ik dien avond a l l e s zou hebben kunnen wagen; en ik waagde en ik won. En nu, buiten in den hevigsten sneeuwstorm kreeg ik haar eersten kus; hij was koud, angstig en terughoudend, maar de volgende werden hartelijker en warmer - warm als wij beiden.

Ja - zooals de zaken nu stonden moest Bruintje zichzelf maar mennen, en hij draafde vroolijk naar stal, naar onzen stal, en bij mij, in mijne huiskamer, vierden wij ons verlovingsfeest.

O, had je toen tante Kristiana eens gezien!

En zoo is het gegaan.'

Hij stond op en hervatte zijn geliefkoosde wandeling door de kamer. Opeens zeide hij:

'Luister eens: ga in een slede zitten en rijd met haar, die je hart in het geheim liefheeft - en dan, maar niet eer - heb je het recht om meê te praten over de poëzie van den winter.'

PH. WIJSMAN.

Een levend popje.

Wat een aardig klein ding met haar guitige oogen en haar vroolijken lach; zij wil ons doen gelooven dat het een heusche pop is, die zij in haar armen draagt. Ja, zij heeft haar een rokje aangetrokken, een kapje opgezet, en bijna even guitig, ondeugend als zijn aangenomen moedertje kijkt de poesenkop de wereld in. Het laat maar met zich sollen, dat lieve, aardige poesje. Och! geen wonder ook, poesje is nog zoo jong, poesje is zoo pas moeders warm nest ontloopen en poesje vindt het een genot door de kleine meid als kind vertroeteld te worden; zij denkt niet aan tegenstreven, nog minder aan krabben, en het moedertje? Zij geniet nu reeds den voorsmaak der moederweelde, die haar eenmaal wachten zal, en waartoe zij zich nu al voorbereidt, spelend met haar levend popje.

Een schip in nood.

Ontzettend woedt de storm; de ranke stoomboot wordt erbarmelijk heen en weer geworpen door de woest schuimende golven; zij is bovendien in de branding terechtgekomen. De zee slaat reeds over het dek, de masten worden weggeslagen; de noodschoten weerklinken en aan de kust maken dappere mannen zich gereed de reddingsboot te bestijgen en te redden van de bemanning wat er te redden valt. De poging schijnt haast hopeloos; alle elementen hebben zich verbonden tegen het arme schip, dat zoo vlak bij de kust een wissen ondergang schijnt tegemoet te gaan. Maar de redders vragen niet naar gevaar; die eenvoudige mannen verheffen zich nu, zonder het te weten, tot helden; kalm worden de bevelen gegeven, moedig dalen zij af in de reddingsboot, en vertrouwend op God beginnen zij hun edel werk en daar ginds in hun huizen, waar dat razen van den storm langs de ramen zich mengt met het doffe knallen der noodschoten, beven hun vrouwen en kinderen en bidden dat redders en geredden behouden in de haven mogen terugkomen.